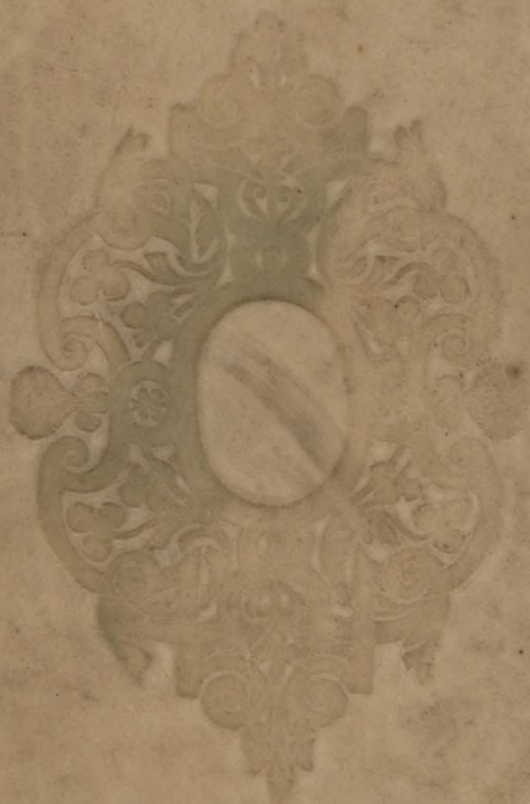

3

CODEX CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ VINDICATUS AC ILLUSTRATUS.

Autore GUILIELMO BEVEREGIO
Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

S. Athanas. ad ubique Orthodoxos.

Οὐ γὰρ νῦν Κανόνες καὶ τύποι ταῖς Ἐκκλησίαις ἐδόθησαν, ἀλλ' ἐκ πατέρων ἡμῶν καλῶς καὶ βεβαίως παρεδόθησαν. --- ἵν' οὖν μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπόληται, καὶ τὰ πιστευθέντα ἡμῖν ζητηθῇ παρ' ἡμῶν, κινήθητε ἀδελφοί.

Editio Nova Emendatior.

AMSTÆLODAMI,
Apud GEORGIUM GALLET, Bibliopolam.

M. DC. XCVII.

REVERENDISSIMO
IN
CHRISTO PATRI
ac DOMINO,
D. GUILIELMO
PROVIDENTIA DIVINA
ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,
TOTIUS ANGLIÆ
PRIMATI ac METROPOLITANO,
ET
Augustissimo Principi CAROLO II.
M. *Britanniæ*, *Franciæ*, & *Hiberniæ*
Regi à Secretioribus Consiliis.

AMPLISSIME PRÆSUL,

Uanta sit Primitivam inter & eam cui ipse præsides Ecclesiam concordia, neminem in utriusque decretis, ritibusque vel mediocriter versatum latet, nedum

 Te

Te in iis verſatiſſimum. Tanta nimirum eſt, ut nihilo fere inter ſe præterquam tempore diſtinguantur. Idem enim in utraque regimen, eadem fides; Idem Sacramentorum numerus, eademque eorum adminiſtrandi forma: Iidem etiam ritus, eædem leges, eadem Feſta & jejunia: Omnia denique uſque adeo eadem in utraque habentur, conſtituuntur, prædicantur, ut ANGLICANA *jure merito* PRIMITIVA *nuncupetur Eccleſia, ultimis hiſce temporibus rediviva.*

Hanc, eximiam ſane, laudem ac honorem malevoli, quibus ipſa, inſtar Primitivæ itidem, circumdatur, adverſarii Eccleſiæ noſtræ invidere ſolent; ſed adimere nunquam poterunt, quamdiu genuina primitivorum Patrum martyrumque monumenta ſarta tecta conſervantur: utpote è quibus clariſſime eluceſcit. Quod cùm iſtis, quorum depravati mores puram adeo Eccleſiam averſantur, plus nimio conſtet, pro diverſis ipſorum ingeniis, hi quidem

dem Spuria pro genuinis obtrudere, alii vero ipsa etiam genuina nobis subripere moliuntur: Et inter alia, Canones Apostolorum vulgo appellatos, non tantum non ab Apostolis, verum nec à Primitiva Ecclesia, sed post nescio quot secula editos fuisse contendunt, eo tantùm nomine, quòd inter eos & Ecclesiæ nostræ constitutiones pulchrè adeo conveniat.

Hoc igitur Opusculum, IN PRIMIS REVERENDE ANTISTES, *quo vera istorum Canonum, adeoque complurium ex iis qui ab Ecclesia Anglicana hucusque observantur rituum, antiquitas vindicatur, Tuum solius patrocinium ambit, cui benignissima in hanc suam Ecclesiam Dei Optimi Maximi Providentia, summam illius, sub Augustissimo Principe, curam commisit. Neque enim* VINDICIÆ CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ *majus aliunde præsidium expectare possunt, quam à Te, qui ad illam ipsam Ecclesiam, Canonicamque ejusdem administrationem*

vindicandam, omni ſtudio ac virtute totus incumbis.

Et præterea ante oculos poſitum eſt, quam inſipida & ingrata hujuſmodi antiquitatis, Eccleſiaſticæ præſertim, ſtudia hiſce diebus videantur: Quibus ſcilicet nihil fere ſapit niſi quod novum eſt. Ac proinde Operi de antiquiſſimis Eccleſiæ ſanctionibus moribuſque contexto, talis neceſſario quærendus & aſciſcendus eſt Patronus, qui & ipſe antiquis ſit moribus, atque ipſam etiam antiquitatem contra gliſcentis indies novitatis impetus, & exemplo ſuo, & autoritate propugnare queat.

Quapropter cum res ipſæ hic tractatæ tantum deſiderent, flagitentque Vindicem, utut rudis ac impolita ſit hæc mea de iis diſſertatio, humillimus à Te peto, EMINENTISSIME PRÆSUL, *ut eam ſingulari illa qua me ſoles humanitate comprehendas, & ſub nominis Tui ſplendore*

in

in lucem prodire patiaris, tanquam perpetuum Tuæ erga me benevolentiæ, meæque vicissim erga Te observantiæ μνημόσυνον.

His suppliciter, ut par est, ac demississime imploratis, veritus ne, si longiùs excurrat oratio, in publica peccem commoda, nihil præterea addam, nisi vota precesque ardentissimas, ut qui Te per varios casus, per tot discrimina sibi constantem, rebusque omnibus, æquis iniquis, majorem præstitit, & jam tandem ad ipsum Sacerdotii apicem perduxit, Is etiam consiliis Tuis adsistere, cœptisque aspirare pergat; Omnia cujusque generis quibus Te dignatus est dona confirmet, augeatque; Inimicos Tuos, ut eosdem atque suos, vel convertat, vel coerceat; Teque in sui gloriam, in Ecclesiæ suæ salutem, in Serenissimi Regis honorem, in regnorum ejus pacem, in omnium bonorum gaudium, salvum perdiu incolumemque conservet; & serò, verùm aliquando tamen, à Cantuariensi ad Cœ-

lestem

lestem Te thronum transferat. Ita cum omnibus Ecclesiæ Anglicanæ, Primitivæ, Catholicæ verè amantibus, Deum Patrem, in potentissimo unici ipsius Filii, nostrique Salvatoris JESU CHRISTI *Nomine comprecatur.*

Paternitati Tuæ

Devotissimus,

Guilielmus Beveregius.

PROOE-

PROOEMIUM.

I. EO Temeritatis delirâ hâc noſtrâ ætate deventum eſt, ut nihil propemodum in ipſâ ſit religione Chriſtianâ, quod non vel privatim in dubium, vel in controverſiam publicè vocetur. Uſque adeo ut ea etiam quæ per multa retro ſecula, & ab ipſis Eccleſiæ primordiis ubique recepta fuerunt dogmata, rituſque, hiſce demum noſtris diebus in diſcrimen veniant, & perinde oppugnentur, ac ſi nos primi eſſemus Chriſtiani, omneſque majores noſtri nudum Chriſti nomen præ ſe tuliſſent, & præterea nihil: vel ſaltem ac ſi in graviſſimis perpetuo erroribus verſati fuiſſent, quicunque divulgatam in Evangelio fidem antehac amplexi ſunt. Nimirum, noviſſimis hiſce temporibus nova jactantur lumina, nova ac majora Spiritus ſancti dona ſimulantur: ideoque novæ credendi, novæ orandi, novæ prædicandi, novæ omnium Eccleſiaſticarum adminiſtrationum peragendi formulæ finguntur indies, & celebrantur. Et quod abſurdiſſimum eſt, ipſâ etiam novitate nihil modo antiquius habetur, ſed quò quid magis novum eſt, eò pluribus & magis placet & ſollicitiùs propugnatur. Hinc illæ lachrymæ! Hinc tot horrenda in Eccleſiâ ſchiſmata! Dum ſinguli enim ingeniis, vel petulantibus potius ſuis plus nimio indulgentes phantaſiis, novitatibus in religionem invehendis ſtudent, omnes, præ infinitâ opinionum diverſitate, in contraria ſcinduntur ſtudia & factiones.

II. Quod ſi noſmet tandem aliquando recolligamus, reſque eâ, quâ par eſt, animi temperantiâ & æquitate perpendamus, ſtatim patebit, nos qui hanc aliaſque circumjacentes modò incolimus regiones, nec primos eſſe nec ſolos Chriſti cultores, ſed exiguam tantum partem magni illius corporis cujus caput eſt Chriſtus: utpote quod ſummâ Dei miſericordiâ in omnes terrarum fines diffuſum eſt, & ab ipſis Apoſtolorum temporibus ſemper fuit: adeo ut nulla ſit ætas, nec ulla fere regio, quâ non plurimi per eam, quam nos profitemur, fidem cœlorum potiti ſunt. Secundum hæc, ſi prægrande hoc omnium cujuſque ſeculi Chriſtianorum corpus, quod *Catholica* ſive *univerſa Eccleſia* vulgo appellatur, ut ubique & ſemper conſtitutum, attentè perluſtremus, certa quædam quaſi communia in eo deprehendemus principia, quæ totum percurrunt, omneſque illius partes & ſibi invicem & capiti connectunt. E quibus primum, illudque è quo cætera oriuntur, eſt, *Sacram ſcripturam, ſive vetus novumque Teſtamentum, divinitùs eſſe inſpiratam.* In hoc omnes ubique

A Chri-

Christiani consentiunt, semperque consenserunt; quorum propterea nec societate nec nomine dignus censetur, qui illud negat. Verumenimvero hæc sacra scriptura etiamsi in iis, quæ ad cujusque salutem absolute sunt necessaria, præceptis clarissima sit & omnibus manifesta, quantum tamen ad doctrinam spectat & externam Ecclesiæ disciplinam, ea pro ipsâ suâ altitudine non uno eodemque sensu ab omnibus accipitur, sed *divina ejusdem eloquia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur, ut pene quot homines sunt, tot illic sententiæ erui posse videantur:* ut observavit olim Vincentius Lirinensis, & ex hæreticis ac schismaticis satis superque constat, qui nempe singuli pravas suas opiniones praxesque è sacris scripturis suo modo interpretatis eliciunt. In hujusmodi itaque rebus si non errandi, nec offendendi certi esse velimus, imprimis procul omni dubio cavendum est, ne privatis nostris aliorumve opinionibus aut conjecturis pertinaces nimis adhæreamus, sed nobiscum potius recolamus, quid universa Ecclesia, vel maxima saltem pars Christianorum de istis senserint, & in eâ acquiescamus sententiâ, in quam Christiani per omnia secula consenserunt. Quemadmodum enim *Omni in re consensus omnium vox naturæ est*, ut ait *Cicero:* Sic etiam in hujusmodi rebus *Consensus omnium Christianorum vox Evangelii merito habeatur.* Multa autem sunt, quæ licet in sacris scripturis expresse ac definitè non legantur, communi tamen omnium Christianorum consensione ex iis eruuntur. Exempli gratiâ, *Tres distinctas in sacrosanctâ Trinitate personas venerandas esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, hosque singulos verum esse Deum, & tamen unum tantummodo esse Deum: Christum θεάνθρωπον esse, vere Deum, ac verè hominem in unâ eademque personâ.* Hæc & similia quamvis totidem verbis ac syllabis, nec in veteri nec in novo instrumento tradantur, de iis tamen, ut utroque fundatis, inter omnes semper convenit Christianos: demptis tantummodo paucis quibusdam hæreticis, quorum in religione haud major habenda est ratio quam monstrorum in naturâ. Sic etiam *Infantes sacro baptismate abluendos esse, & Sponsores ad illud Sacramentum adhibendos. Dominicam sive primam per singulas septimanas feriam religiose observandam esse. Passionis, resurrectionis, & ascensionis Domini ad cœlum, nec non Spiritûs sancti adventûs commemorationem per singulos annos peragendam: Ecclesiam ubique per Episcopos à Presbyteris distinctos iisque prælatos administrandam esse.* Hæc & alia hujusmodi nusquam in sacris scripturis disertè ac nominatim præcipiuntur; sed nihilominus per mille & quadringentos ab Apostolis annos in publicum Ecclesiæ usum ubique recepta fuerunt: nec ullam intra illud tempus invenire est Ecclesiam, in ea non consentientem. Adeo ut quasi *communes* sint *notiones* omnium ab origine Christianorum animis insitæ, non tam ex ullis particularibus sacræ scripturæ locis, quàm ex omnibus: ex generali totius Evangelii scopo & tenore; ex ipsâ religionis in eo stabilitæ naturâ & proposito; atque ex constanti denique Apostolorum traditione, qui Ecclesiasticos hujusmodi ritus, & generales, ut ita loquar, Evangelii interpretationes per universum terrarum orbem unà cum

Vinc. Lirin. adv. hæres. c. 2.

Tuscul. Quæst. l. 1.

cum fide propagârunt. Alioquin enim non credibile, imo vero impossibile prorsus esset, ut tam unanimi consensione, ubique & semper, & ab omnibus reciperentur.

III. Hisce præmissis, primo intuitu patet, quid ex iis consequetur. Cum majorem enim omnibus quam singulis Christianis, & universæ quam particularibus quibuscunque Ecclesiis fidem habendam esse nemo dubitet: Cum plurima etiam sint, in quæ universalis Ecclesia per multa post Apostolos secula consensit: Cum hæc denique universalis Ecclesiæ consensio certissima sit in iis, quibus habeatur, capitibus sacræ scripturæ interpretatio, hinc clarissime constat, quali quantoque usui sint antiqui Patres, aliique omnium Ecclesiæ seculorum scriptores, quamque necessariò ab iis consulendi sint, quibus, Ecclesiasticas agitantibus controversias, vel sua salus, vel pax Ecclesiæ cordi est. Si nulla enim veteris Ecclesiæ commentaria, nulla Conciliorum Acta, nulla historiæ Ecclesiasticæ monumenta hodie extarent, quantis in tenebris circa ipsam nostram religionem versaremur? Quam facile esset subtili cuivis hæretico, vel sceleratissimo etiam impostori, pietatis speciem præ se ferenti, verba plerisque dare, eosque in perniciosissimos omnium generum errores inducere? Quis Romanam, aliamve quamcunque, licet corruptissimam Ecclesiam, in iis quæ non diserte in sacris scripturis prohibentur, vitii aut erroris arguere potuisset? Unde enim constaret, annon ea quæ ibi usitantur, ab ipsis Apostolis tradita fuissent, & universalis Ecclesiæ consensu comprobata? Quot denique & quanta cujusque modi incommoda hinc exorirentur? Sed nihil est quod iis enumerandis immoremur, cùm inter tot tantasque imperiorum confusiones, Ecclesiarum singularium tumultus, omniumque rerum humanarum perturbationes, sapientissimâ benignissimaque Dei Opt. Max. providentiâ ita comparatum sit, ut ab ipsis Apostolicis usque ad hæc nostra tempora nulla sit ætas, cujus Ecclesiastica nobis monumenta non conservantur. E quibus propterea perfectam universalis Ecclesiæ ideam animo concipere, & pro comperto, certoque habere possumus, quid per omnia secula admissum fuit, & quid rejectum: qui ritus & dogmata obtinuerunt, quæ hæreses & schismata explosa sunt & condemnata. Ex iis denique iisque solis videre licet, de quibus doctrinis disciplinisque inter omnes perpetuò Ecclesias convenit, & de quibus inter eas controversum est: adeoque quid magis, quidque minus necessarium est creditu, & observatu. Quicquid enim de aliis dicendum est, ea saltem in quæ omnes ubique Ecclesiæ consenserunt, non possunt non certissima esse, & necessariò ab omnibus etiamnum retinenda.

IV. Verumenimvero hæc, de quâ loquimur, universalis Ecclesiæ de quibusvis fidei articulis aut ritibus Ecclesiasticis consensio, non ex uno alterove scriptore, nedum ex uno alterove scriptoris alicujus loco, seorsim à reliquis, sed ex omnibus conjunctim petenda est; vel etiam è maximâ eorum parte qui per omnia, præsertim antiquiora, Ecclesiæ secula aliquid literis mandarunt, & de istis rebus meminerunt. In omnibus

enim

enim societatibus, qualis est Ecclesia, pars major præjudicat minori, & jus integri obtinere solet. *Quod major pars curiæ*, inquit Jus Civile, *efficit, pro eo habetur ac si omnes egerint.* Imo quidem hæc inter communes juris illius regulas habetur, *Refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem.* Quod itaque vel à majori parte statuitur, aut affirmatur, illud Ecclesiæ universali jure adscribendum est: multo magis quod conjunctis omnium, vel pene omnium testimoniis munitur. Ad quam quidem classem quam plurima in re Ecclesiasticâ facile redigantur. Etiamsi enim singulorum per omnes ætates Christianorum sententias nobis transmissas non habeamus, habemus tamen quod tantidem est. Primo etenim, ubi de universalis Ecclesiæ consensu loquimur, haud necesse est, ut ad plebis etiam sive Laicorum opiniones respiciamus: Illi enim ad judicium de doctrinâ aut disciplinâ Ecclesiæ ferendum nunquam admissi fuerunt; quippe quos pastorum suorum sententias in omnibus, ut par est, sequi, non præire, semper præsumptum est. Et præterea cum populi Episcoporum suorum electioni antiquitùs suffragari, suumque de eligendis testimonium præbere solerent, eo sane in doctrinam eorum & disciplinam se consentire aperte satis ostendebant: adeo ut quæcunque Episcopi cujusvis fuerit sententia, eâdem & populus cui præerat, ductus merito existimetur. Hinc itaque consensionem Ecclesiæ non è populo, sed ex Episcopis eorum, è magistris & Sacerdotibus petendam esse, Vincentius Lirinensis recte olim observavit. *Consensionem quoque itidem sequemur*, inquit, *si in ipsâ vetustate omnium vel certe pene omnium Sacerdotum & magistrorum definitiones sententiasque sectemur.* Et hoc quidem, *universalis scilicet Ecclesiæ consensionem non ex populo, sed ex Episcopis Clericisque petendam esse*, unum est è plurimis istis dogmatibus, in quæ ipsam universalem Ecclesiam habemus consentientem; utpote quæ de rebus Ecclesiasticis dissertura, plebem raro adesse, nunquam autem sententiam de istis dicere aut suffragium ferre permisit. Neque enim in omnibus quæ unquam de istiusmodi rebus celebrata sunt Conciliis, quempiam è plebe decretis subscripsisse legimus. Omnia vero per singulas ætates communia Ecclesiæ negotia per solos Episcopos & nonnullos subinde Presbyteros, Episcoporum suorum loca tenentes, in Conciliis congregatos transacta sunt. Quæ quidem Concilia si in unâ aliquâ provinciâ, istam solam *Provincialem*; sin ab omnibus conjunctim, vel à majori earum parte celebrata fuerint, *Universalem Ecclesiam* repræsentarunt: *Per quæ scilicet*, ut ait Tertullianus, *& altiora quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magnâ veneratione celebratur.* Hujusmodi autem tam *Provincialia* à singulis provinciis, quam *universalia* ab universâ Ecclesiâ, è quâ cognominantur, celebrata Concilia, eorumque Acta & decreta quamplurima etiamnum extant. Extant etiam satis multa singularium Episcoporum & Presbyterorum commentaria, non quidem omnium, sed eorum tamen qui per singula secula doctissimi fuerunt, & dogmatum, rituumque Ecclesiasticorum callentissimi. E quibus omnibus communes & omnium & singularum Ecclesiarum sententias clarissi-

L. 19. ff. ad. municip.

L. 160. ff. de regulis juris.

Vinc. Lirin. adv. hæres. c. 3.

Tertull. de Jejun. c. 13.

clarissime, si quid aliud, videre licet, adeoque certissime colligere quid nobis de istis rebus sentiendum sit. Etiamsi enim demus dubium esse, annon alii, qui vel nihil scripserunt, vel quorum scripta non supersunt, aliter fortasse senserint, cùm id tamen non constet, & non constare in hujusmodi causis idem plane sit ac non esse, quicquid omnes vel major pars eorum, quorum genuina nobis relicta sunt opera, tanquam in commune docuerunt, pro communi & constanti Ecclesiæ universalis doctrinâ sine dubio habendum est. Præsertim cùm ipsa etiam universalis Ecclesia se in eam, quæ in antiquis Conciliorum Patrumque scriptis conservatur, doctrinam consensisse, abunde satis ex eo demonstrarit, quod ista, quibus continetur, scripta, nobis Deo ita disponente, conservarit: aliorum interim, qui aliter senserunt, commentariis tantâ oblivione obrutis, ut vix nomina eorum posteritati transmissa sint. E quibus omnibus breviter & summatim præmissis, legitimè concludamus, omnia & Patrum singulaium opuscula, & synodorum tam Provincialium quam universalium Acta & monumenta, quæ hodie extant, huic imprimis, magno sane & eximio, usui nobis esse, quod ex iis pro certo & explorato habeamus, quid Ecclesia universa de necessariis fidei articulis & ritibus Ecclesiasticis semper crediderit & prædicarit, adeoque quid semper in Ecclesiâ credendum & prædicandum sit. Nemini enim dubium esse potest, quin universalis Ecclesiæ fidei moribusque in omnibus, quoad fieri potest, religiose insistere, & tutissimum sit, & summè necessarium.

V. Sed dicat forsitan non nemo, *Patres & seorsim singulos, & conjunctim plures in variis religionis capitibus erravisse; eosque inter se aliquando dissentire, & quidem interdum de rebus magni momenti.* Hæc, fateor, contra antiquos Ecclesiæ Patres eorumque in Ecclesiasticis controversiis dijudicandis autoritatem non ita pridem objecta fuerunt. Sed utrum vera sint, an falsa non opus est hîc disputemus. Etsi enim verissima esse concedamus, nullum tamen ex iis contra nostram de *vero usu Patrum* sententiam exsculpi potest argumentum. Quippe qui de Patribus non singulis seorsim, sed omnibus conjunctim loquimur. Ac proinde quotquot errores in uno pluribusve deprehensi fuerint, & utcunque etiam in nonnullis, magni fortasse momenti, rebus inter se dissentiant, vel saltem dissentire videantur, nostra tamen sententia firma satis stabilisque manet, quandoquidem multa sunt nihilominus, de quibus inter omnes omnino Patres convenit, plurima in quæ major eorum pars consensit. Quæcunque autem inter eos nonnullis de rebus commotæ fuerint dissensiones, summæ eorum in istis de quibus consentiunt, autoritati nihil detrahunt: Sed eam potius egregiè confirmant. Ex eo enim, quod in aliis dissenserint, luculentissime constat illos ea de quibus consenserunt, non ex pacto & conventu, non ex initâ factione, aut consociatis consiliis, neque ex privatis denique suis ipsorum opinionibus tradidisse, sed nudè & sincerè, tanquam ex communi universalis Ecclesiæ sensu ac traditione. Et quidem utut in aliquibus minus necessariis tam fidei

quam disciplinæ capitibus, aliquantulum inter se diffideant antiqui Patres, plurima tamen summo ab omnibus concentu recepta fuisse, ita perspicuum est, ut oculis judicare possimus. Multa enim videmus ab universali Ecclesiâ in Conciliis vere Oecumenicis definita; multa plurium, multa omnium Ecclesiæ scriptorum consensu, comprobata; multa denique, de quibus mota est controversia. E quorum numero nonnulla à nobis supra commemorata sunt: quibus & alia quamplurima accenseri possunt: Ea præsertim quæ licet in SS. Scripturis non definitè præscripta fuerint, à piissimis nihilominus prudentissimisque Ecclesiæ Anglicanæ reformatoribus retenta sunt.

VI. Enimvero cùm hæc nostra Ecclesia Anglicana per diutinam cum Romanâ communionem consimiles labes contraxerat, quibus necesse erat repurgaretur, qui egregium illud & pernecessarium opus suscipiebant, veriti ne, aliorum instar, ab uno ad alterum extremum ruerent, ea quidem tam dogmata quam cæremonias, quæ Ecclesia Romana de novo pedetentim superinduxerat, è medio tollebant, & penitus, ut par erat, abrogabant: Verumtamen quæcunque ab omnibus ubique Ecclesiis semper credita ac observata fuerant, ea simul abolere, summa illis religio erat. Probe enim sciebant, omnes particulares Ecclesias ad universalem accommodandas esse: siquidem juxta generalem illam & vulgatam Ethicorum regulam, *Turpis est pars omnis toti non congrua.* Hinc itaque primi particularis hujus Ecclesiæ reformatores totam reformationis ab ipsis susceptæ lineam secundum totius sive universæ Ecclesiæ normam dirigebant: ea sola abjicientes, quæ universali Ecclesiæ vel inaudita fuerant, vel rejecta; ea vero religiose admodum retinentes, quæ universalis itidem Ecclesiæ consensu corroborata videbant. Quo factum est, ut licet non cum Romanâ nec cum aliis quibusdam particularibus Ecclesiis ut hodie constitutis, tamen cum universali & Catholicâ Ecclesiâ constantem communionem habeamus: cujus scilicet nostra, ut Deo adsistente primò constituta, &, eodem miserante, adhuc conservata, perfecta est idea ac repræsentatio.

VII. Cæterum ne longius à proposito digrediamur, ubi de Ecclesiâ *universali* ejusque consensu verba facimus, potissima sine omni dubio *Primitivæ* ratio habenda est: utpote quæ licet pars tantum sit universæ, puriorem tamen sinceriorem que fuisse partem inter omnes constat. Idem enim Ecclesiæ, quod rei cuique publicæ, accidit, ut vetustis scilicet in desuetudinem paulatim abeuntibus, nova pro luxuriantibus hominum ingeniis instituta excogitentur. Quod quidem in religione ante omnia cavendum est. Inter omnes enim Christianos convenit, Apostolicam, ut ab ipsis Domini Apostolis divinitùs inspiratis constitutam, & ab illis adhuc viventibus administratam, omnium purissimam fuisse ac perfectissimam Ecclesiam. Quin nihil etiam communi Christianorum fidei magis absonum videtur, quam doctrinam aut disciplinam ab Apostolis institutam, à proximis ipsorum successoribus corruptam fuisse, vel quovis modo immutatam. Omnes enim confitentur Apostolos fidissimos fuisse viros, ac proinde nullos sibi in successores ordinare voluisse, nisi quorum fides & integritas ipsis probatissima

ma esset. Primi itaque Apostolorum successores Ecclesiam, cujus regendæ cura ipsis commissa est, illibatam haud dubie & incorruptam conservarunt, atque eodem etiam modo suis ipsorum successoribus tradiderunt, hique aliis, & sic deinceps, ut nihil dubii esse possit, quin per duo saltem vel tria ab Apostolis secula, Ecclesia in primitivo suo vigore, atque, ut ita loquar, virginitate floruerit, eodem nimirum statu, quo ab ipsis Apostolis relicta fuit: nisi quod novæ subinde hæreses istis etiam diebus erumperent, quibus Ecclesia exercitata quidem fuit, sed minimè corrupta: haud magis scilicet quàm Ecclesia verè Apostolica ab istis hæresibus depravata fuit, quæ Apostolis adhuc superstitibus emergebant. Vix citiùs enim exortæ sunt, quam ab Ecclesiâ Catholicâ rejectæ. Quibus propterea non obstantibus, universa quæ secuta est Ecclesia, *Primitivam* illam pro purissimâ semper habuit, & in omnibus quæ postea coortæ sunt hæresibus refellendis, ad eam tanquam ad aliarum regulam appellavit. Si quis enim aliquid novi vel in doctrinam vel disciplinam Ecclesiæ inducere conatus est, qui ei se opposuerunt tam singulares, quam plures unà congregati Patres, argumenta sua, ut è SS. Scripturis, sic etiam è primorum Ecclesiæ seculorum dogmatis & traditionibus petierunt. Hoc in omnibus fere Conciliorum Actis, & Patrum singularium commentariis videre licet, ubicunque videlicet Ecclesiasticæ controversiæ agitantur. Et quidem nihil adhuc rationi magis consentaneum est, nihil etiam magis optandum, quam ut omnes hodiernæ, ubi constitutæ, particulares Ecclesiæ, ad Primitivæ exemplar reformarentur. Hoc enim modo quæcunque posterioribus seculis irrepserunt corruptelæ, foras illicò projicerentur: in pristinum autem vigorem suum restituerentur, quæcunque ad veram Ecclesiæ Christianæ constitutionem requisita sunt.

VIII. Quinetiam nec impossibile cuipiam, nullo præjudicio laboranti, videatur, veteris Ecclesiæ mores ritusque investigare. Ea quippe est, semperque fuit Dei Opt. Max. in Ecclesiam suam benignitas & clementia, ut viros undequaque doctissimos ad res Ecclesiæ conscribendas per singula etiam antiquiora Christianismi secula incitârit, eorumque scripta usque ad hanc nostram ætatem sarta tecta conservârit: adeo ut Ecclesiam primitivam accurate in iis delineatam præ oculis semper habeamus, eamque etiam novissimis hisce diebus tanquam præsentem perlustrare, & contemplari possimus. Ne longiùs enim ab Apostolis abeamus, quot, quantaque volumina tribus prioribus post eos seculis elaborata etiamnum extant? *Eusebius Cæsariensis*, *S. Athanasius Alexandrinus*, *Hilarius Pictaviensis*, *Optatus Milevitanus*, *Cyrillus Hierosolymitanus*, *Basilius M. Gregorius Nazianzenus* & *Nyssenus*, *Epiphanius*, *Ambrosius Mediolanensis*, *Hieronymus*, *Theophilus Alexandrinus*, *Ruffinus*, *Gaudentius*, *Aurelius Prudentius*, *Augustinus Hipponensis*, *Marius Mercator*, *Chrysostomus*, *Severus Sulpitius*, hi omnes aliique complures ante quartum à nativitate Christi, quod idem fere est ac tertium ab Apostolis, elapsum seculum claruerunt, resque Ecclesiæ & ætatis quisque suæ, posteritati fusè descriptas tradiderunt. Eodem etiam currente seculo præter plurima provincialia, duo ab universali Ecclesiâ celebrata sunt Concilia,

Concilia, primum Nicææ An. Dom. CCCXXV. alterum Constantinopoli, An. Dom. CCCLXXXI. E quibus proinde omnibus istius seculi monumentis, inter se collatis, facillimum est cuivis eruere, quid ab Ecclesiâ tunc temporis ubique receptum erat, adeoque quid ab ipsis Apostolorum temporibus obtinuerat: utpote à quibus ad istud seculum inchoatum, ducenti duntaxat anni plus minus effluxerant. Omnem autem fidem excedit, ut quippiam tam exiguo temporis spatio per universum terrarum orbem propagaretur, quod non aliquo saltem modo ab ipsis Apostolis traditum ac disseminatum fuerat. Præsertim cum per totum illud spatium universa Ecclesia fere continuis persecutionibus exercitata esset, adeo ut una congregari & consilia consociare nunquam potuisset, ante An. D. supradictum CCCXXV. Quin isto etiam anno Nicææ congregata, nihil novi instituit, sed *antiquos* tantum *mores servandos* esse decrevit, τὰ ἀρχαῖα, inquit, ἔθη κρατείτω, Syn. Nic. Can. VI. Unde constat totam istius seculi Ecclesiam in eam consensisse opinionem, quæ omnes in religione novitates condemnat: ac propterea nihil dubii esse posse, quin longe antea vulgo & ubique receptum fuisset, quicquid ab universali Ecclesiâ isto seculo usitatum erat. Quod tamen manifestius adhuc evadet, si vetustiora illa consulamus monumenta, quæ medio inter Apostolos & Concilium Nicænum tempore edita sunt. In quibus scilicet eadem plane doctrina, eademque disciplina prædicatur, quam ab universâ Ecclesiâ, isto seculo receptam fuisse patet. Quod ut omnibus constaret, Deus Opt. Max. Ecclesiæ suæ in terris militanti semper prospiciens, etiam antiquissimos illos commentarios incolumes integrosque nobis servavit. Adeo ut mirificam ejus hâc in re providentiam nunquam satis admirari possimus: primo quidem quod tot libri adversis adeo ac turbulentis temporibus à Christianis conscriberentur; & deinde quod post tot revolutionum labyrinthos usque ad nostram ætatem pervenirent. Etiamnum enim habemus egregia sane opera *Lactantii*, *Arnobii*, *Dionysii Alexandrini*, *Gregorii Thaumaturgi*, & D. *Cypriani*, qui secundo post Apostolos labente seculo, adeoque ante consessum Nicænum claruerunt: Habemus ampla satis volumina ab *Origene*, *Clemente Alexandrino*, & *Tertulliano* eodem ineunte seculo conscripta; Quibus æqualis ætate fuit & *Minutius Felix*. Habemus insuper Ecclesiastica *Irenæi*, *Tatiani*, *Theophili Antiocheni*, *Athenagoræ* & *Justini Martyris* monumenta, proximo post Apostolos seculo elaborata, & aliorum complurium fragmenta Ecclesiasticæ *Eusebii* historiæ interserta. Habemus denique veneranda admodum S. *Polycarpi*, *Ignatii* & *Clementis Romani* (fortasse etiam & *Hermæ*) opuscula, qui omnes cum ipsis Domini Apostolis conversati sunt. Adeo ut admirabilem quandam rerum Ecclesiasticarum continuationem seriemque ab ipso Apostolico ad quartum seculum, & sic deinceps, usque ad hæc nostra tempora, à doctissimis cujusque ætatis viris contextam habeamus, unde perpetuum ac unanimem universalis Ecclesiæ tam in doctrinâ, quàm disciplina, consensum nobis hodieque haurire licet.

IX. Quan-

IX. Quantum porro ad externam Eccleſiæ Primitivæ diſciplinam ſpectat, ea, magnâ ſaltem ex parte, in codicem Canonum qui Apoſtolorum nomine vulgo nuncupantur, antiquitùs collecta fuit. Iſtos enim Canones ante Concilium Nicænum ſancitos editoſque fuiſſe, nemo unquam ante noſtram ætatem dubitavit. Quin potius plurimi eos ab ipſis Apoſtolis, quorum nomen præferunt, conſtitutos, & à *Clemente Romano*, eorum diſcipulo ſcriptos eſſe arbitrati ſunt. Sane omnes fere Græci per mille retro annos & amplius in eam ſententiam convenerunt. Nonnulli etiam è Latinis, ut *Franciſcus Turrianus*, *Lambertus Gruterus*, *Lindanus*, *Salmeron*, aliique eandem amplexi ſunt. Qui modeſtiſſimè vero de antiquis hiſce Canonibus locuti ſunt, eos ſecundo ſaltem tertiove æræ Chriſtianæ ſeculo, adeoque ante Concilium Nicænum, conditos collectoſque aſſeruerunt. Ità è recentioribus ſenſerunt eruditiſſimi viri *Joſephus Scaliger*, *Gabriel Albaſpinæus*, *Petrus de Marca*, *Henricus Hammondus*, vel, ut ſemel dicam, omnes ante *Joh. Dallæum*, qui ipſis eos Apoſtolis abjudicarunt. Neque enim ipſe D. *Blondellus* iis eximendus eſt, quippe qui *Canones qui Apoſtolorum dicuntur*, Blond. A-
circa An. Dom. CCLXXX. conditos, diſerte affirmavit. Et quamvis *Joh.* pol. pro
Dallæus vir ſane doctiſſimus, & inter ſuos celeberrimus, aliis omnibus ſe ſentent.
unum oppoſuerit, & in tertio de Pſeudepigraphis libro, toto contra Cano- Hieron. p.
nes Apoſtolorum conſcripto, eos non niſi quinto adulto, imo exeunte 317.
ſeculo extitiſſe, publicarique cœptos eſſe contenderit, id tamen apud omnes non evicit. Sed poſt librum iſtum à clariſſimo viro Anno Domini MDCLIII. editum, æque ac antea, media illa apud pleroſque adhuc Dall. de
prævaluit ſententia, quæ Canones hoſce ſecundo tertiove æræ Chriſtianæ Pſeudep.
ſeculo conſtitutos editoſque judicat. Ut de aliis autem, quos plurimos l. 3. c. 21.
tam è Galliâ, quàm ex Angliâ noſtrâ, graviſſimos in hâc cauſâ teſtes, evo- p. 685.
care poſſumus, in præſenti taceamus, duo illuſtriſſimi viri, *Petrus Gunning*, & *Johannes Pearſon*, ambo non ita pridem ſacroſanctæ Theologiæ in Academiâ *Cantabrigienſi* Profeſſores, nunc autem Epiſcopi, ille Eccleſiæ *Elienſis*, hic *Ceſtrenſis*, digniſſimi, hanc ſuam opinionem non tantum verbo ſed & ſcriptis tradiderunt. Ille nimirum in pererudito iſto ac omni antiquitate refertiſſimo *de jejunio Antepaſchali* opere, quod Anno Domini MDCLXII. anglicè edidit, è quo me, in iſtâ controverſiâ occupatum, plurimum profeciſſe, lubens gratuſque fateor. In iſto enim opere vir ſpectatiſſimus, ut antiquæ religionis pariter ac doctrinæ exemplar, de ſecundâ poſt Apoſtolos centuriâ verba habens, hæc dicit, *In ſecundâ annorum centu-* Pag. 40.
riâ poſt ultimum Apoſtolorum (filiorum thalami) primum laudo Canones Apoſtolicos dictos, non ita dictos quod ab ipſis Apoſtolis, ſed quod ab Apoſtolicis Epiſcopis, (qui haud raro linguâ veterum Ἀπόστολοι, *teſte* Theodoreto, *aliiſque appellati ſunt) ut proximis ſive propinquis Apoſtolorum ſucceſſoribus conditi fuerint. Quorum primos quinquaginta Canones centuriâ præcedenti conſtitutos fuiſſe probabile eſt, ut ultimos triginta quinque hâc ſive ſecundâ centuriâ (ſi excipiamus ſolummodo* ἄγναφον ἐπίβλημα, *ſive aſſumentum ultimo corruptè additum.)* Hæc ille, in libro iſto, quem novem poſt *Dallæanum* de Pſeudepi-

graphis publicatum annis, ſuo nomine dignum emiſit. Alter autem, vir egregie itidem, ut omnibus notum eſt, doctus, & in antiquitate Eccleſiaſticâ exercitatiſſimus, Canones Apoſtolorum vulgo dictos à Concilio *Epheſino*, à *Conſtantino* M. Imp. ab ipſâ Synodo *Nicænâ*, & ante eam ab *Alexandro* Eccleſiæ *Alexandrinæ* Epiſcopo laudatos, ac proinde ante primam illam univerſalem Synodum editos fuiſſe, fusè doctiſſiméque contra *Dallæum* demonſtravit: in vindiciis ſcilicet Epiſtolarum S. *Ignatii*. Quod eximium opus eodem tempore quo Annotationes noſtræ in *Pandectas* Græcorum Canonum, hoc eſt Anno Domini MDCLXXII. primum in lucem prodiit, adeoque undeviceſimo Anno poſt divulgatum Dallæi librum de Pſeudepigraphis Apoſtolicis. Hi igitur, aliique complures, quos recenſere nihil negotii eſſet, viri undequaque doctiſſimi, nihil in iſto *Dallæi* opuſculo invenire potuerunt, quo in ejus de Canonibus Apoſtolorum opinionem ducerentur: ſed poſthabitis omnibus illius argumentis, Canones iſtos non modo ante quintum adultum, verum etiam ante quartum inchoatum ſeculum, ſive ante Concilium *Nicænum* conditos editoſque fuiſſe nobiſcum arbitrati ſunt. Neque inter omnes illos eruditos viros, qui aliquid hucuſque litteris mandarunt, quempiam adhuc videre contigit in *Dallæanam* iſtam de hiſce Canonibus ſententiam deſcendentem, præter unicum iſtum Anonymum ſcriptorem, qui Obſervationes in noſtras Annotationes nuper edidit. Is autem non modo novitiam iſtam opinionem amplexus, verum & eandem defendere, atque ita hoc venerandum antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentum nobis eripere, pro virili parte conatus eſt.

Part. 1. c. 4. p. 51. 52.

X. Quandoquidem igitur ad perpetuum Eccleſiæ univerſalis conſenſum de quibuſvis fidei articulis ritibuſve inveſtigandum, permagni intereſt, ſemperque intererit, Eccleſiæ Primitivæ doctrinam ac diſciplinam accuratè intelligere, grande nobis operæ pretium viſum eſt, in Canonum iſtorum, quibus Apoſtolorum nomen per multa retro ſecula præfixum fuit, antiquitatem inquirere, & expendere, annon illi Primitivæ ante Concilium *Nicænum* Eccleſiæ diſciplinam nobis exhibeant. Quod quidem in Annotationibus primo fecimus, probavimuſque librum, quo iſti Canones continentur, *Codicem Canonum Eccleſiæ primitivæ* jure merito nuncupari poſſe. Hocque, ut modo oſtendimus, conjunctis doctiſſimorum quorumque ſententiis comprobatur. Siquidem vero eruditus ille, quem ſupra memoravimus, Obſervator, hanc, non tam noſtram quam communem omnium pene doctorum, ſententiam refellere, & novitiam iſtam à *Dallæo* primo excogitatam adſtruere molitus eſt; hinc totam hanc quæſtionem hoc volumine, in tres libros diſtributo, de integro pertractare neceſſarium duximus. Et primo quidem in libro antiquos hoſce Canones non tantum ante quintum adultum, verum etiam quarto ineunte ſeculo paſſim laudatos fuiſſe, ex indubitatis veterum teſtimoniis demonſtravimus; & quaſcunque contra teſtimonia à nobis allata vel ipſe *Dallæus*, vel poſt eum Obſervator objecit exceptiones, eas omnes pleniſſimè, ut opinor, ſolutas dedi. Adeo ut nihil ab erudito Obſervatore contra Annotationes noſtras dictum fuerit, cui hic non reſpondeatur; niſi

quod

quod conjecturam nostram de *Clemente* non *Romano* sed *Alexandrino* horum Canonum collectore, ab ejus exceptionibus vindicare omisimus, propterea quod earum infirmitas primo cuivis intuitu satis pateat, quod hæc alia sit quæstio ab eâ quam hic tractamus, & denique quod hanc non tanquam sententiam nostram, sed tanquam probabilem solummodo conjecturam proposuimus, quæ si cuilibet minus placuerit, meliorem ille adinveniat, & nos summâ gratiarum actione beneficium ejus complectemur. Cùm clarissimus autem *Dallæus*, ex ipsâ etiam horum Canonum materiâ, contra eorum antiquitatem disputaverit, contenderitque plurima in iis decreta veteri Ecclesiæ incognita fuisse ac inaudita, hinc in secundo libro singulos hujusmodi Canones à doctissimo viro impugnatos defendimus, & nihil in iis constitutum esse probamus, quod non in Primitivæ ante Concilium *Nicænum* Ecclesiæ doctrinam ac disciplinam ad amussim quadret. Summam vero curam in istos Canones intendimus, quorum gratiâ tota collectio oppugnata videtur, in istos scilicet qui de Episcopis, de Metropolitanis & de statis Ecclesiæ jejuniis agunt. De Episcopis, fateor, multi extant eruditissimi tractatus, quibus eos ab ipsis Apostolis supra Presbyteros constitutos fuisse extra dubium efficitur. Sed nihilominus cùm *Dallæus* pariter atque Observator stylum suum contra hos canones eo præcipuè exercuisse videatur, quod Episcoporum eminentia ac autoritas toties in iis commemoretur, causæ à me susceptæ ratio postulavit, ut nec istam quæstionem penitus intactam relinquerem. In quâ tamen controversiâ discutiendâ, ut & per totum etiam opus, intra ultimam antiquitatem me continui. Quandoquidem denique doctissimus *Dallæus* de statis Ecclesiæ jejuniis singularem librum edidit, quo eorum antiquitatem, de quâ solâ hic disputamus, elevare conatus est, hinc plura de illis disserere coactus fui, quam quæ in unum caput commodè referri poterant. Ac propterea de iis in tertio libro seorsim agimus.

XI. Sed nonnulli, ut ajunt, è fratribus nostris Ecclesiæ in *Galliâ* reformatæ molestè ferunt, quod Ecclesiæ nostræ *Anglicanæ*, reformatæ utique, filii eruditas *Joh. Dallæi* τοῦ μακαρίτου lucubrationes impugnaverint. Verum facilis est & prompta responsio. Nos enim contra doctissimum illum virum aliâ de causâ non disputamus, quam ut nostram defendamus Ecclesiam, eam scilicet quæ ab ipso illo *Joh. Dallæo*, dignè ac meretur, sæpe commendata fuit. Præsertim ubi hæc ab eo dicta sunt, *Anglicanam ego Ecclesiam exoticis, pravis, superstitiosis cultibus, erroribusque aut impiis aut periculosis egregie ex scripturarum cœlestium normâ purgatam, tot tamque illustribus martyriis probatam, pietate in Deum, in homines caritate, laudatissimisque bonorum operum exemplis abundantem, lætissimo doctissimorum ac sapientissimorum virorum proventu jam à reformationis principio ad hodierna usque tempora florentem, equidem eo quo debui loco ac numero habui hactenus, ac dum vivam habebo: Ejus honos, nomen, laudes semper apud me manebunt. Testes meæ hujus de præstantissimâ illâ Ecclesiâ existimationis possum laudare non paucos, neque contemnendos viros, etiam præcipua apud eam & virtutis & dignitatis Antistitem. Itaque qui hâc mente, hoc animo hactenus fui, non potui non judicare* (Dall. de cult. Latin. lib. 2. c. 1.)

insignem

insignem mihi ab iis fieri injuriam, qui mecum sic agant quasi de Britannicâ, vel Ecclesiâ, vel reformatione male sentiam. Hæc ipsissima sunt viri eruditi de nostrâ Ecclesiâ verba. Quæ tamen vera esse aliter probare non possumus, nisi ea quæ alibi dixit, falsa esse demonstremus. Idem enim ille, qui tot tantisque laudibus Ecclesiam nostram, & quidem jure meritissimo, celebravit, aliis in locis contra omnes fere ritus ab eâ receptos ac usitatos, imo contra totam illius disciplinam, ut per Episcopos Presbyteris prælatos administratam, scripsit. Nam *crucis signum* in baptismo à nobis adhibitum contra luculentissima antiquitatis testimonia *a majorum baptismo tribus primis Christianismi seculis abfuisse videri* asserit. Genuflexionem in Eucharistiâ excipiendâ non ante An. Dom. CCC. usurpatam statuit. Interrogationes ac responsiones in baptismo parvulorum absurditatis arguit. Adhæc contra jejunium *Quadragesimale*, quod per singulos annos ante Pascha, nec non contra ea quæ per singulas septimanas ab Ecclesiâ nostra celebrantur, ille totum, ut cuique notum est, librum conscripsit. Quin idem etiam singulare opus edidit, quo *confirmationem* meram esse baptismi cæremoniam ac appendicem, eamque à Presbyteris, æque ac ab Episcopis, olim collatam fuisse, atque adhuc conferri posse contendit. Non me latet prudentissimum virum, *sanctè coram Domino omnium nostrorum arcanorum conscio* affirmare se *sanctissimæ illius* (Anglicanæ) *ac vere Christianæ Ecclesiæ fidem vel ritus nullo, ne levissimo quidem verbo, in totâ de Confirmationis Sacramento disputatione lacessivisse, vel perstrinxisse, ac ne ullam quidem hujusmodi cogitationem dum illud opus scriberet, ei in mentem venisse.* Scio etiam eundem verbis conceptis asseverare, *Confirmationem, quâ nunc utitur Ecclesia Anglicana, multo melius ac sapientius, magisque ad Christianismi ingenium constitutam esse, quam quæ in veterum quarti & deinceps seculi libris olim fuisse deprehenditur* (quod tamen majus est quam Ecclesia nostra sibimet unquam arrogavit.) Et quidem hæc sanctè adeo asserenti plenissimam fidem non adhibere nefas ducimus. Sed nihilominus quæ de hoc ritu scripsit, nostræ Ecclesiæ, utut ab eo laudatæ, planissime adversantur: ut pote quæ cum veteri Ecclesiâ *baptismum* quidem à Presbyteris, *confirmationem* vero ab Episcopis solis conferendam esse decrevit, adeoque hanc ab illo apertissimè distinxit. Porro Metropolitanorum jura ab Ecclesiâ nostrâ religiose conservata novitatis insimulat, & *Nicænâ* ac *Antiochenâ* Synodis haud vetustiora facit. Quod quàm falsum sit, ex iis, quæ de *Metropolitanis* in hoc tractatu disseruimus, abunde satis, ut opinor, constat. Ut alia hic missa faciam, in omnibus fere, quos emisit, libris, in Episcoporum supra Presbyteros eminentiam atque autoritatem gravissime invehitur, nihil antiquitus discriminis inter Episcopos & Presbyteros fuisse acriter contendit, *istumque Episcopatum sic à Presbyteratu, ut hodie fit, & jam olim a tertio Christianismi seculo factum est, distinctum, rem esse non Apostolicæ, sed Ecclesiasticæ adeoque humanæ institutionis,* cum *Blondello* affirmat. Et veritus ut mustea hæc opinio ullam apud eruditos fidem inveniat, si qua autoritas S. *Ignatii* Epistolis & Canonibus Apostolorum attribuatur, ambo hæc veneranda antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta sum-

Dall. de cult. Latin. l. 1. c. 13.
ib. l. 6. c. 1.
ib. l. 1. c. 17.
ib. l. 2. c. 38.
ib. l. 2. c. 3.
Id. de Pseudepig. l. 3. c. 17.
ib. l. 1. c. 10.

mis

mis viribus adortus eſt; & ſancti quidem *Ignatii* Epiſtolas non ante tertii ſeculi finem, nec Canones Apoſtolorum ante quintum, illudque adultum conſarcinatos eſſe aſſeruit. Quod ſi hoc commentum verum eſſet: Si tota Eccleſiæ noſtræ per Epiſcopos adminiſtratio mera eſſet, *Calviniani* inſtar figmenti, humana inventio atque inſtitutio, nihil erat quod *Dallæus* tantis eam laudibus dignaretur. Nobis ſane hæc maxima videtur contumelia, quâ quævis Eccleſia onerari poteſt. Ac proinde nulla eſt cauſa, cur fratres noſtri moleſtiâ ex eo afficerentur, quod nos ſanctiſſimam noſtram matrem, Eccleſiam *Anglicanam*, ab omnibus hujuſmodi indignitatibus, pro ſuâ quiſque parte, tueamur. Ratio potius flagitat, ut nos iniquiſſime feramus, quod doctiſſimus *Dallæus* tam ſanctam, tam puram, ipſo etiam judice, Eccleſiam toties lacerare eniteretur. Illum quidem ſummo ingenio, præſtanti eruditione ac doctrina, nec minori pietate virum fuiſſe, & de Eccleſia reformata plurimis in rebus optime meritum, ultrò omnes hîc confitemur. Verum id male nos habet, quod ille contra Eccleſiam Rom. diſputans, noſtram etiam, tanquam iiſdem erroribus obnoxiam ſub communi Latinorum nomine indiſcriminatim oppugnarit, nuſquam diſtinguens inter eoſdem ritus ut à Romana, atque à noſtra Eccleſia uſitatos, etiamſi plurimum intereſſe, bene norit: Id autem peſſimè, quod cum fratres noſtri Gallicani notiſſimum haberent, à quot, quantiſque domeſticis inimicis Anglicana hæc noſtra, ab ipſis paſſim laudata, Eccleſia ultro citroque hinc Pontificiis, illinc ſectariis premitur, tamen nihilominus ipſi etiam extranei eam unà comprimere ac debilitare conarentur. Sed agedum procedant. Nulli enim dubitamus, quin Deus Opt. Max. cujus ſolius præſidio confidimus, Eccleſiam politè adeo è ſacris ipſius ſcripturis juxta perpetuam univerſalis ipſius Eccleſiæ praxim & conſenſionem interpretatis reformatam, contra omnes cujuſque modi adverſariorum impetus ita defenderit, ut juxta fideliſſimum Domini promiſſum, *ipſæ inferorum portæ adverſus eam nunquam prævaluturæ ſint.*

CODICIS CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ Vindicati ac Illuſtrati,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Synopſis.

I. *Eccleſia Chriſtiana quare à Domino inſtituta.*

II. *Eadem hodie in Schiſmata & controverſias diſcerpta, quæ ortum plerunque habent ex humani ingenii imbecillitate, quâ ad extrema ruere proclives ſumus.*

III. *Clariſſimum hujus rei documentum in controverſiâ de* Canonibus Apoſtolorum. Turriani *&* Dallæi *extremæ de iis ſententiæ.*

IV. *Noſtra inter eas media, ab* Anonymo Obſervatore, *eo tantum quod in* Dallæanam *non ad amuſſim quadret, impugnata.*

V. *Temeraria* Obſervatoris *aſſertio, Epiſcopalem autoritatem* Ignatii Epiſtolis *&* Canonibus Apoſtolorum *præcipue inniti. Eam aliunde quam ex* Ignatii Epiſtolis *ſatis conſtare paucis indicatur.*

VI. *Eandem autoritatem ante* Canones Apoſt. *juxta noſtram ſententiam conditos obtinuiſſe ipſe* Obſervator, *aliique ejuſdem Oppugnatores concedunt. Quam propterea illis inniti, inconſideratiſſimâ temeritate affirmatur.*

VII. *Occaſio hujus ſcribendi tractatus ab* Obſervatore *data.*

VIII. *Ejuſdem ſcopus ac partitio.*

QUI primam Eccleſiæ Chriſtianæ inſtitutionem, maturo, ut par eſt, judicio contemplatur, eamque cum hodierno ipſius ſtatu comparat, ſatis admirari nequit, quo tandem fato evenerit, ut Eccleſia tantis fundata miraculis, tamque perſpicuis ac neceſſariis inſtructa præceptis, in tot unquam Schiſmata dilaceraretur, quot ubique per eam hodie graſſari contigit. Enimvero unicus ille fundator hujus Eccleſiæ, Dominus ac ſervator noſter *Jeſus Chriſtus*, nihil aliud in eâ conſtituendâ ſibi propoſuit, quàm ut homines per eam ad verum Dei cultum, atque ad ſempi-

ſempiternam adeo fœlicitatem dirigeret. Quâ de cauſâ, licet mors ejus ad noſtram ſalutem promerendam æque valuiſſet, ſi proximo poſt nativitatem ipſius momento, ac ſi longo poſt tempore, eam perpeſſus eſſet; nihilominus in naturâ noſtrâ ſibi aſſumptâ triginta circiter annos tranſegit, priuſquam mundo ſe patefecerit, nec prius adhuc vitam pro nobis depoſuit, quam aliud triennium plus minus hic compleviſſet. Quod temporis ſpatium cum hominibus in ſua ipſorum naturâ verſari dignatus eſt; Partim ut divinam ſuam potentiam pariter ac doctrinam miraculis confirmaret: partim ut homines veram erga Deum pietatem, & erga ſe invicem juſtitiam ac charitatem tam exemplo ſuo quam præceptis edoceret, eoſque certiores faceret, quâ ratione Deum per ſua ſolius merita placatum ſibi propitiumque habeant: partim denique ut Eccleſiæ ex humano genere ſibi collectæ fundamenta jaceret, quæ poſtea per univerſum terrarum orbem propagata, viam hominibus indicaret, quâ ad ſummam, cujus à naturâ ſunt capaces, beatitudinem aſcendant: ad quam propterea quicunque in Chriſtianam hanc ſocietatem admiſſi ſunt, unicè aſpirare debent; & ſummis viribus eniti, ut, ſubacto carnis imperio, ſe totos obſervandis Chriſti præceptis conſecrent, atque adeo cœleſti per eum gloriâ potiantur. Et quidem cùm inter omnes conveniat Chriſtianos, neminem è cœlo excluſum fore, qui clariſſimè promulgatis in Evangelio legibus ſincere obtemperaverit, mirum cuipiam videatur, ſi non omnes qui Chriſti nomen præ ſe ferunt, hoc unum ſtudeant & proſequantur, ut æternæ iſtius vitæ ac ſalutis participes fiant, quam unigenitus Dei filius proprio ipſius ſanguine humano generi comparavit.

II. Verum enim vero ſi ſacram hanc Eccleſiam ut ubique gentium hodie conſtitutam, attentis oculis perluſtremus, eam in partes & factiones adeo diſcerptam videre eſt, ut parum abſit, quin fides à Chriſto ei concredita, in ſuperfluas ac inanes quæſtiunculas tota evanuerit. Multo enim maxima pars eorum qui membra illius ſe profitentur, ſuſque deque habitis Evangelii mandatis, nihil fere aliud curant aut meditantur, quam ut controverſias de religione vel agitandas moveant, vel motas agitent, & huic vel illi earum parti aliquo modo patrocinentur. Quo factum eſt, ut reſciſſâ Eccleſiæ unitate, in certas quaſdam ſectas & diverſas diſciplinæ formulas ſe disjungant, quæ ſingulæ peculiares ſibi opiniones habent, de quibus propagandis majori urgentur ſollicitudine, quàm de ipſo Deo ſincerè pieque colendo: idque licet non rarò de re nihili inſtituantur, ut parum interſit, an quis ex ingenio ſuo addat iis vel demat fidem. Hoc ſaltem extra dubium eſt, utramque opinionis cujuſlibet controverſæ partem, veram eſſe non poſſe. Sed quanto una ad rei veritatem accedit, tanto altera ab eâ diſtet neceſſe eſt. Sæpius etiam accidit, ut neutra pars diſſidens fidem mereatur. Ea nimirum eſt humani ingenii pravitas, is animi præceps impetus, ut ad extrema ruere plus nimio proclives ſimus. Si qua nobis opinio minùs arrideat, ab eâ aliquantulum diſcedere haud contenti, in contrariam prorſus ſententiam præcipites ferimur, quæ vero plurimùm æque abhorret,

ret, atque ea à quâ discessimus. Et ad hanc fere classem pleræque quæstiones Ecclesiasticæ, tanto fervore hisce diebus agitatæ, facilè reducantur. Istiusmodi enim sunt, quæ mediâ viâ tutissime dirimantur; sed eâ derelictâ, in extremas utrinque partes vulgo abitur, summo studio ac ingenii acumine propugnatas. Quemadmodum olim etiam in Ecclesiâ accidit. Cùm Nestorius enim duas esse in Christo personas æque ac naturas, divinam scilicet & humanam, impie asseruisset, Eutyches in hæresi istâ oppugnandâ exercitatus, in aliam ex adverso ei oppositam delapsus est, duas in Christo incarnato naturas æque ac personas negans. Idem ante oculos nobis etiamnum versatur in omnibus fere controversiis, quibus Ecclesia Christiana hodie sollicitatur. Ex immoderato enim partium studio devicti homines, vix citiùs ex uno se errore expedire possunt, quin protinus in contrarium vacillent: Ut è sexcentis videre licet extremis utrinque opinionibus, ex iis præsertim, quibus Ecclesia Anglicana in medio constituta, ultro citroque exercitatur.

III. Aliis autem, quæ plurima proferri possunt, in præsenti prætermissis, clarissimum hujus rei specimen habemus in controversiâ istâ, quæ hisce meditandis occasionem præbuit. Nimirum *Franciscus Turrianus*, *Jesuita*, Librum singularem edidit, quo probare conatus est, *Canones* vulgo *Apostolorum* dictos, ab ipsis Apostolis constitutos, & à sanctissimo eorum discipulo Clemente Romano literis mandatos, atque in eam quam hodie habemus formam redactos esse. Hanc opinionem vir egregiè doctus, & in Antiquitate, præsertim Ecclesiasticâ, versatissimus, *Johannes Dallæus*, multis, iisque solidissimis argumentis refutavit. Sed quod commune est hominum etiam eruditissimorum fatum, in refellendâ istâ Turriani sententiâ summè occupatus, præ nimio incensi in eam animi ardore, eò tandem devenit, ut omni asseveratione affirmarit, hanc Canonum collectionem non tantum non ab ipsis Apostolis, vel à viris Apostolicis compositam esse, sed ab hæretico nescio quo tenebrione consarcinatam, eamque nec ante quintum illudque adultum à Christo incarnato seculum Ecclesiæ Christianæ innotuisse, & quinto exeunte jam primum extitisse, publicarique cœptam esse. Quod quidem non est à delirâ Turriani opinione tantum recedere, verum etiam in aliam ei ex diametro contrariam sese præcipitare.

IV. Cùm nos itaque Pandectis Canonum edendis operam daremus, inter Annotationes in hosce S. *Apostolorum* vocatos Canones elucubrandas, in veram certamque eorum Antiquitatem inquirere necessarium duximus: & pensiculatis utrinque argumentis, mediam inter duas istas extremas, Turrianicam scilicet & Dallæanam, opiniones amplexi sumus. Hos scilicet Canones nec ab ipsis Domini Apostolis *An. Dom.* XLV. ut vult Turrianus, constitutos esse, nec tamen quinto exeunte seculo eos primùm extitisse vel publicari cœptos esse, ut hariolatus est Dallæus, sed medio inter ea tempore, secundo videlicet exeunte, vel tertio saltem ineunte seculo, constitutos pariter editosque fuisse: Quam nostram ut firmiorem redderem opinionem, non solum rationes protuli, quibus fundata est, verum etiam clarissimi

clarissimi Dallæi argumentis, quæ quovis ei modo repugnare visa sunt, plenissima, ut opinatus sum, responsa dedi. Verum enim vero Anonymus, nescio quis, vir sane haud mediocri eruditione ac Doctrinâ, ægrè ferens tanto viro, quantus ipsi visus est Dallæus, aliquid humani attributum esse, calamum in me propterea strinxit, quod ejus hâc in re opinionem in quæstionem vocaverim. Hanc enim unicam ipse profert rationem, quare *Observationes in Annotationes nostras in Canones S. Apostolorum* edidit, nempe *ut justa tanti viri nomini & famæ solvat parentalia.* Quam etiam ob rem, non me solum sed & undequaque doctissimum, præstantissimumque virum, *Joannem Pearsonium*, nunc Episcopum Cestrensem adortus est, & Dallæum suum ab Ignatianis ejus vindiciis vindicare conatus. Quali successu tam eruditum virum opusque impetierit, non meum est disquirere. Nullus enim dubito, quin ipse ille quem Anonymus hic Observator in certamen vocavit, Ignatianas suas vindicias ab omnibus ejus exceptionibus facillimè vindicaverit. Nostram sane de istâ quæstione rogatus sententiam, paucis asserere non vererer, omnes S. Ignatii Epistolas ab eruditissimo earum vindice propugnatas, pro veris ac genuinis Apostolici illius viri scriptis necessario habendas esse, si nihil amplius contra eas in posterum dici possit, quam hucusque dictum fuit. Cum hæc autem controversia ad nos in præsenti non pertineat, eâ fortissimo Ignatii patrono dimissâ, nos interim istas eruditi Anonymi observationes examinabimus, quas in nostras Annotationes in Canones S. Apostolorum edidit.

V. Priùs autem quàm ipsam aggrediar controversiam, non possum non advertere, eruditum nostrum Observatorem perspicaci adeo atque acuto esse ingenio, ut ea etiam è scriptis nostris observare possit, quæ ibi nulla sunt. Observat enim nos stylum idcirco in Dallæum strinxisse, quod *veriti sumus ne prostrata jaceret quam divinam putamus divinitusque institutam Episcoporum supra Presbyteros eminentia & autoritas, si Epistolis Ignatianis & Apostolicis Canonibus larva detraheretur*, pag. 2. Undenam hoc collegerit, hariolari nequeo. Neque enim vola nec vestigium vani ac inanis hujusmodi metûs in scriptis uspiam nostris apparet. Non equidem diffiteor, quin in agitandâ istâ de ordinis Episcopalis à presbyteratu distinctione, controversiâ magni ponderis merito habenda sit S. Ignatii viri Apostolici & martyris autoritas, ut clarissimus ejusdem vindex in procemii sui initio rectissimè observavit. Hinc autem nequaquam sequitur *omnem Episcoporum* ὑπεροχὴν *S. Ignatii epistolis & Canonibus Apostolicis præcipuè inniti*, ut eruditus observator, omnium, ut opinor, mortalium primus somniavit. Quid enim si S. Ignatii Epistolæ in lucem nunquam prodiissent? nihil universæ Ecclesiæ traditio, nihil perpetua Episcoporum ubique gentium successio, nihil luculentissima aliorum Apostolicorum virorum de hâc re testimonia, nihil denique sacræ scripturæ & divina ipsa S. Apostolorum oracula nos moveant, ut Episcopalem autoritatem ab ipsis Apostolis derivatam esse, persuasum habeamus? Omnia quæso partium studia, ut prudentem decet virum, depone, & vetustissima Ecclesiæ monumenta fide sincerâ consule, & dic tandem

dem nobis, quo terrarum loco Ecclesia unquam sine Episcopo Presbyteris præsidente ac imperante, ante delirum hoc nostrum & præcedens seculum, constituta fuit? Cumque nihil certius, nihil apertius esse possit quàm proximâ post ipsos Apostolos ætate Episcopos omnibus locis Ecclesiasticam suam exercuisse potestatem, cuinam, obsecro, eam acceptam retulerunt? Quisnam eos Ecclesiis quibusque primus præposuit? A quo generali Concilio, à quâ provinciali synodo supra Presbyteros constituti sunt? Hanccine ipsi autoritatem sibi arroganter arripuerunt? Quis sanæ mentis, tot Apostolicos viros martyrii coronâ plerosque redimitos, tanti facinoris arguere & condemnare ausus sit? Quis fidissimos illos piissimosque Patres qui mundo huic omnibusque istius cupiditatibus toti renunciaverant, quique gloriosissimam Christi causam ad necem usque defendere semper parati erant, quis illos, inquam, primam Ecclesiæ disciplinam ab ipso Christo & Apostolis ejus institutam immutare, seque contra ac edocti fuerant, supra fratres suos efferre ausos fuisse opinetur? Omnem sane fidem excedit, ut viri tantâ in Deum Christumque pietate præditi, quantâ primos Ecclesiæ Christianæ præsides fuisse extra dubium est, ullam sibi in Ecclesiâ potestatem arrogare vellent, quam ab ipso Christo & legatis ejus sibi commissam esse nesciebant. Ipsi autem acerrimi paritatis Presbyteranæ propugnatores, negare nunquam potuerunt, sed rei veritate subacti multoties confessi sunt, secundo ineunte vel saltem non adulto à Christi Nativitate seculo, Episcopos Ecclesiasticæ supra Presbyteros autoritatis compotes fuisse; eosdem tamen piè sanctéque Christum coluisse, nemo inficias eat. Quomodo autem hæc sibi constant, ut primitivi illi Antistites veram erga Christum pietatem colerent, & tamen spretâ disciplinæ formulâ à Christo institutâ, aliam prorsus instituerent, quâ ipsi aliquam in Ecclesiâ ejus potestatem usurparent quam ipse Christus iis denegaverat? Hæc sanè inter sese haudquaquam consistunt: ut necesse sit alterutrum asserere, vel Episcopalem istam autoritatem ab ipso Christo & Apostolis ejus illis concreditam esse, vel eos omnes sceleratissimos fuisse hypocritas, qui Christi fidem professi, leges ab eo conditas tam projectâ audaciâ violarunt. Quod cum nefas sit de iis vel animo cogitare qui primi fuerunt religionis nostræ assertores, eos omnem quam supra Presbyteros tenuerunt eminentiam ac autoritatem, ipsis Christi Apostolis acceptam retulisse, non solum confiteamur, sed & profiteamur oportet. Quod clarius adhuc ex eo elucescit, quod iis etiam Apostolicis temporibus, non uno tantum alterove in loco, sed ubicunque disseminata est religio Christiana, Episcopalis ibidem ordo à Presbyteratu distinctus eique prælatus est. In omnibus enim quæ tunc temporis patebant orbis terrarum partibus, *Asiâ* scilicet, *Africâ* & *Europâ*, Ecclesiam Christianam per Episcopos à Presbyteris distinctos, secundo saltem currente seculo, administratam fuisse, antiquissima quæ extant Ecclesiæ monumenta indubium faciunt, nec ipsi infensissimi Episcopalis dignitatis adversarii inficiari unquam potuerunt. Quonam autem pacto evenire potuit, ut omnes usquequaque Ecclesiæ, Hierosolymitana, Romana, Antiochena, Alexandrina, Smyrnensis, Ephesina, & quæcunque demum

ullibi

ullibi constitutæ sunt, tanto à se invicem locorum intervallo disjunctæ, in unam eandemque disciplinam tam cito conspirarent, nisi eam unà cum fide ab ipsis Apostolis traditam accepissent? Nemo equidem rei tam incredibili ritè perpensæ fidem habeat, nisi ad Dei omnipotentiam confugiat, cui nihil est impossibile. Qui ad eam autem se confert, eo ipso nomine Episcopalem istam autoritatem divinitus institutam esse confitetur. Quod si quis mentis errore laborans, omnes istos religiosissimos Ecclesiæ præsules, qui eam proximo post Apostolos seculo administrabant, disciplinam ab ipsis in Ecclesiâ relictam funditus evertisse, aliamque ejus loco initâ factione ex proprio ingenio instituisse arbitratus fuerit, is uno ictu, universam condemnabit Ecclesiam, ab eo usque tempore ad hæc nostra secula propagatam, tanquam vitiatam, corruptam, & à disciplinâ per Christum stabilitâ perpetuò degenerantem; imò vero per plusquam tredecim annorum centurias, nullam prorsus in mundo talem fuisse Ecclesiam, qualis à Christo fundata est, non minus impiè quam palam & aperte affirmabit. Quod quam absurdum sit, & à fide pariter atque à pietate Christianâ alienum, isti viderint, qui melius sese Ecclesiam Christi administrare posse jactitant, quam unquam antehac ab ipsis ejus incunabulis administrata fuit. Nobis non licet esse tantâ prudentiâ, vel tantâ potius insolentiâ præditis. Cum autem in confesso habeamus, secundo saltem post Christum incarnatum seculo, eoque nondum adulto, hoc est ante quinquagesimum post ultimum Apostolorum annum, Episcopos ubique Presbyteris præfuisse, nec unquam demonstrari potuerit, quando, quomodo, vel cujus tandem ope atque autoritate præterquam Apostolicâ, sacram istam præfecturam primo adepti sunt, eam non fastuosæ primorum Ecclesiæ præsulum martyrumque arrogantiæ & ambitioni, sed Apostolicæ potius institutioni meritissimo jure adjudicandam esse censemus; præsertim cum haud obscura ejusdem vestigia in ipsis Apostolorum scriptis etiamnum extent, ut posthæc, Deo volente, demonstraturi sumus.

VI. Quamobrem non opus est, ut vereamur, ne prostrata jaceret Episcoporum supra Presbyteros eminentia ac autoritas, si Epistolæ ab eo conscriptæ, sancto Ignatio abjudicentur: multo minus si debita Apostolicis Canonibus Antiquitas à nobis asserta iis denegetur. Et istis enim *omnem Episcoporum ὑπεροχὴν præcipuè inniti*, satis mirari nequeo, quâ tandem fronte observator asseruerit. Ipse enim bene novit Blondellum suum aliosque strenuissimos Episcopalis autoritatis oppugnatores, etiam atque etiam confessos esse, Episcopatum caput extulisse ante An. Dom. CXL. Imo quidem D. Blondellus de tempore, quo Episcopi supra Presbyteros elati sunt, verba faciens, diserte ait, *Nullum momentum illustrius occurrit, in quod insignis illa mutatio commodè conferri posse videatur, quam An. Christi CXXXV.* Blondel. præf. ad Apolog. Quinetiam nec ipse eruditus observator *distinctionem inter Episcopos & Presbyteros natam esse secundo seculo inclinato & ad finem vergente diffitetur*, observat. in poster. vind. part. p. 307. Nostra autem opinio, quam ille tantopere invadit & impugnat, Canones Apostolicos exeunte tantum eodem secundo seculo vel ineunte tertio conditos fuisse statuit. Unde palam

 confi-

conficitur Episcoporum supra Presbyteros eminentiam, juxta suam ipsius observatoris aliorumque ejus gregalium confessionem prius exortam fuisse, quam Canones Apostolici juxta nostram sententiam constituti essent: ac propterea hos nihil prorsus conferre ad eam stabiliendam, utpote quæ ante eos stabilita fuisse utrinque agnoscitur. Quanam itaque ratione affirmare potuit eruditus observator, omnem Episcoporum ὑπεροχὴν Apostolicis etiam Canonibus præcipuè inniti? Vel suspicari nos veritos esse, ne illa unà cum horum Antiquitate concideret? Si ipse quidem cum Turriano asseruissem, hos e Canones ab ipsis Apostolis sancitos esse, legitimam hoc suspicandi materiam ei præbuissem. Cum autem verbis conceptis è contra affirmassem, eos non ab ipsis Apostolis, sed à primitivâ Ecclesiâ, labente secundo vel tertio surgente seculo, hoc est, post introductam, ut inter omnes convenit, Episcopalem autoritatem, constitutos fuisse, quis præter unicum hunc nostrum observatorem aperto ore asseverare potuit, me *veritum esse, ne prostrata jaceret Episcoporum supra Presbyteros eminentia atque autoritas, si Apostolicis Canonibus larva detraheretur?* Quis potius ex hâc censoriâ eruditi viri observatione non eliceret, eum isto solum nomine in hosce Canones tanto conatu invehi, quod Episcopi tanquam à Presbyteris distincti in iis toties commemorentur? Licet enim non nobis, illi tamen omnis Episcoporum ὑπεροχὴ iis etiam præcipue inniti videtur; ac propterea veritus ut Presbyterana paritas cum primitivâ Ecclesiæ disciplinâ consistat, si qua veteri huic monumento fides habeatur, summis eam viribus labefactare enixus est. Quam male autem hoc in negotio operam locavit, nullus dubito quin clarissime evincatur.

VII. Hoc autem ut effectum detur, aliâ hoc in loco procedendum est methodo quam quâ in Annotationibus usi sumus. In iis enim elaborandis, cum nihil minus quam peculiarem integrumve de hoc subjecto tractatum edere, nobis constitutum fuerit, singula Dallæi argumenta discutere, haud operæ pretium duximus. Neque enim loci, propositique ratio id postulabat. Quinetiam multo maxima eorum pars quæ Dallæus contra Canonum Apostolicorum Antiquitatem scripsit, non nostram sed Turrianicam solam de iis sententiam perstringunt: Quibus proinde non opus erat nos responderemus. Cum eruditus autem observator aliquoties affirmet Clarissimum Dallæum Turrianicis occurrendo objectionibus, pleraque etiamnum nostra argumenta refellisse, ejusque responsiones etiamnum valere, nisi à nobis diluantur, hinc necessarium nobis visum est, hanc de Canonum horum Antiquitate quæstionem à capite usque ad calcem pertractare, ut nullus in posterum cavillandi locus supersit.

VIII. Quapropter nostram imprimis de hisce Canonibus sententiam fusius aperiemus, unà cum argumentis quibus innititur. Deinde, quicquid Doctissimi viri, *Joannes Dallæus* & Anonymus observator, contra ista excepe- runt argumenta ad examen revocabimus, & dissolvemus. Secundum hæc omnia discutiemus argumenta, quibus Dallæus contra horum Canonum Antiquitatem militavit, eaque nostram de iis sententiam non attingere, nedum

evertere

evertere demonstrabimus : & quæcunque præterea observator vel pro Dallæanâ vel contra nostram de hâc re opinionem scripsit, ea, suo quodque in loco, prout occurrunt, Deo adsistente, diluemus.

CAPUT II.

Synopsis.

I. *Nostra de* Canonibus Apost. *sententia, eos à Catholicis secundi tertiique seculi Synodis sancitos statuens.*

II. *Hæc sententia duabus observationibus explicatur, quarum prima est, frequentes istis etiam seculis æque ac postea, habitas fuisse Synodos : quibus altiora quæque tractata sunt, quod probatur.*

III. *Altera observatio est, nihil in* Can. Apost. *haberi, quod Ecclesiasticæ istorum temporum disciplinæ non exacte respondeat.*

IV. *Hinc ergo hi Canones nihil aliud nobis videntur, quam primitivarum Synodorum decreta. Quod de nonnullis eorum certe constat.*

V. *Non ab uno sed à pluribus Conciliis conditi fuerunt. Et à diversis etiam viris collecti. Unde orta est in numero eorum diversitas.* Ecclesiastici *etiam à nonnullis vocantur, ab aliis* Apostolici *&* Apostolorum. *Utriusque nomenclaturæ ratio.*

VI. *Synodi primitivæ ex* Apostolorum *traditionibus controversias determinare, legesque ferre solebant. Hinc Canonibus hisce ab iis sancitis* Apostolorum *nomen inscriptum.*

VII. *Nostra de horum Canonum Antiquitate, quæ sola controvertitur, sententia.* Hincmarus Rhemensis *eandem olim tenuit. Sed* Joannes Dallæus *aliter sensit : cujus opinio hic discutitur.*

I. PRIMO itaque quod ad nostram spectat sententiam in Annotationibus assertam, paucis hic expediatur. Omnes enim octoginta quinque Canones Apostolorum vulgo dictos, quos *Franciscus Turrianus* ab ipsis Apostolis ante annum Dom. L. sancitos, *Joannes* autem *Dallæus* ab Hæretico aliquo impostore post annum Dom. CCCCL. confictos esse affirmavit; nos mediâ insistentes viâ, eos nec ab ipsis Apostolis, nec à quovis Hæretico; nec ante annum L. nec post CCCCL. sed ab Apostolicis Catholicisque viris, secundo, tertiove à Christi nativitate seculo constitutos, publicatosque fuisse contendimus. Non quod singula quæ nunc dierum in iis habentur verba adeo antiqua fuisse censeamus : Nihil enim dubii esse potest, quin hoc, æque ac alia quæcunque Ecclesiæ primitivæ monumenta, nonnullis in locis interpolatum fuerit, & mendis quibusdam, de quibus postea agemus, vitiatum. Verum res ipsas in dictis Canonibus comprehensas, à variis Apostolicorum virorum Synodis definitas, & ante tertium finitum se-

culum in istud quod sub Canonum S. Apostolorum titulo hodie circumfertur, corpus collectas fuisse arbitramur. Usque adeo ut hæc Canonum Antiquissimorum Sylloge nihil aliud nobis videatur, quam *Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ*, per quem scilicet Ecclesiastica disciplina, plurimis saltem in locis, ante consessum Nicænum administrata fuit.

II. Ad hanc nostram de Canonibus Apostolicis opinionem dilucidandam, inprimis observetur velim, complures ab ipsâ etiam Apostolorum ætate Synodos passim celebratas fuisse, tribus nimirum primis Christianismi seculis æque ac sequentibus. Cum ipsis enim Apostolis ad determinandam istam, quæ in Ecclesiâ recens natâ exorta erat, de circumcisione & lege Mosaïcâ Gentilibus imponendâ, controversiam, in Synodo unà convenire, & in eâ Canonem sive Ecclesiasticam de istâ re legem sancire visum fuisset, hâc iis præmonstratâ viâ itum est ab omnibus ipsorum successoribus, sive Episcopis, quibus Ecclesiæ ulterius propagandæ regendæque cura commissa fuit. Si qua enim quæstio de fide Christianâ, vel de externâ Ecclesiæ politiâ ritè instituendâ emersit, eam Episcopi, Apostolorum more, in Synodis congregati protinus determinare solebant. Ut videre est in gravi istâ de Paschalis celebritatis tempore controversiâ, quâ Ecclesia primitiva diu multumque sollicitata fuit. Ad eam enim dijudicandam, plurima passim ab Episcopis celebrata sunt Concilia, Romanum, Palæstinum, Ponticum, Gallicanum, Osroenum, aliaque ab Eusebio commemorata, *Hist. Eccles. lib.* V. *cap.* XXIII. XXIV. Et cum multæ istiusmodi quæstiones istis diebus exortæ essent, frequentes etiam iisdem dirimendis habitas fuisse Synodos, plusquam verisimile est. Ex Tertulliano enim certissimè constat, dicente, *Aguntur præcepta per Gracias illas certis in locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa repræsentatio totius nominis Christiani magnâ veneratione celebratur.* Tertull. de jejun. adv. Psych. cap. XIII. E quibus etiam verbis liquet *altiora quæque* in istis Synodis tractata fuisse. In earum scilicet potestate situm erat, omnia quæ in Ecclesiâ orta sunt, dubia solvere, contentiones componere, Hæreticos & Schismaticos contumaces Ecclesiâ ejicere, particulares ritus ac cæremonias in externo Dei cultu observandas è generalibus sacræ scripturæ axiomatis elicere ac imperare, & Canones denique sive leges Ecclesiasticas condere, juxta quas Episcopi, suam quisque provinciam, administrarent. Hæc erant altiora illa quæ in primitivis Synodis tractata sunt.

III. Ad hæc observatum etiam velim, nihil in Canonibus qui Apostolorum vulgo appellantur decerni, quod moribus ac institutis Ecclesiæ primitivæ non ad amussim quadret. Quicquid enim in iis constituitur secundo tertiove æræ Christianæ seculo observatum fuisse, ex Origene, Clemente Alexandrino, Tertulliano, Cypriano, aliisque istorum temporum scriptoribus, necnon ex Ecclesiasticis historiis abunde constat, ut postea fusius ostensuri sumus. Omnia vero quæ in dictis Canonibus continentur, in sacris scripturis nusquam præscripta leguntur. Quânam itaque ratione in Apostolicam sive primitivam Ecclesiam primò inducta sunt? Furtim & fortuitò ea omnia

irrepsisse,

irrepſiſſe, nemo, ut opinor, affirmabit. Neque enim credibile eſt primos Eccleſiæ præſules adeo ſocordes fuiſſe & curæ ſibi concreditæ negligentes, ut ritus quoſvis ſolennes in publicum Dei cultum aut Eccleſiæ regimen induci permitterent, priuſquam ipſi conſilium de iis iniiſſent: ac propterea perſuaſiſſimum habemus, nihil non diſertè in ſacris ſcripturis præceptum aut ab Apoſtolis traditum in Eccleſiâ primitivâ obtinuiſſe, quod non prius à Synodis Epiſcoporum approbatum fuit, ac inſtitutum. Et quandoquidem plurima hujuſmodi Concilia iſtis temporibus paſſim celebrata eſſent, plures haud dubie Canones ſive regulæ Eccleſiaſticæ ab iis conſtitutæ ſunt, haud pauciores ſcilicet quam ritus, mores, ac ceremoniæ iſtis diebus obſervatæ, & nec divinâ nec Apoſtolicâ autoritate prius ſancitæ.

IV. Quæ cum ita ſint, Apoſtolicos quos vocamus Canones, nihil aliud fuiſſe exiſtimamus, quam ſtatuta quædam ſive decreta Synodorum quæ per tria priora æræ Chriſtianæ ſecula diverſis temporibus, lociſque habitæ fuerunt. Quæ ſententia eo probabilior redditur, quod pro comperto habeamus, nonnulla eorum, quæ in dictis Canonibus continentur, à primitivis iſtis Synodis conſtituta fuiſſe. Verbi gratiâ. Canone Apoſtolorum ſeptimo cautum eſt, ne quis ſanctum Paſchæ diem ante vernum æquinoctium cum Judæis celebret: Quod idem à plurimis Epiſcoporum Synodis ſecundo exeunte ſeculo celebratis, decretum fuiſſe, Euſebius memoriæ tradidit, *Hiſt. Eccleſ. lib.* v. *cap.* XXIII. Præterea Canones Apoſtolici VI. & lxxxi. præcipiunt, ne quis Epiſcopus, Presbyter aut Diaconus ſeculares curas, aut publicas adminiſtrationes ſuſcipiat: Hoc autem in Concilio Epiſcoporum ab anteceſſoribus ſuis ſtatutum fuiſſe D. Cyprianus atteſtatur, *Epiſt.* LXVI. Idem dicendum eſt de Canone Apoſt. LII. quo lapſos reſipiſcentes ab Eccleſiâ recipiendos eſſe decernitur, hoc enim à *copioſo Epiſcoporum numero* in unum conveniente decretum eſſe, ab eodem aſſeritur, *Epiſt.* LII. ad *Antonian.* Quinetiam Synodus Romana iiſdem diebus habita idem decrevit, ut ex Euſebio diſcimus, *Hiſt. Eccleſ. lib.* VI. *cap.* xliii. Ut de aliis ſileam, quod in Canonibus Apoſtolorum XLVI. & XLVII. decernitur de Hæreticorum Baptiſmo non recipiendo, id *multis annis & longâ ætate* ante D. Cypriani tempora, à Synodo ſub Agrippino habitâ ſtatutum fuiſſe, ex ſeptuageſimâ tertiâ ejuſdem Cypriani Epiſtolâ, quæ eſt ad Jubajanum, abunde conſtat. Unde clariſſimè conficitur aliquam ſaltem horum Canonum partem à primitivis, ut ita loquar, Synodis conſtitutam eſſe. Quod autem de parte conſtat, idem de toto hoc Codice merito ſtatuatur: Omnes nimirum hoſce Canones, nec S. Apoſtolorum præcepta, nec Hæretici cujuſpiam figmenta, ſed decreta eſſe Synodorum, quæ à viris Apoſtolicis, primis Eccleſiæ ſeculis celebratæ ſunt. Quod nullus dubito, quin extra controverſiam eſſet, ſi acta omnium extarent Synodorum quæ ante Nicænam habitæ fuerunt.

V. Cum omnia verò iſtarum Synodorum Acta jampridem perierint, ut cuique notum eſt, nihil certi definire poſſumus de loco vel tempore, quo primo editi ſunt hi Canones. Hoc tantum ex ipſâ eorum texturâ conſtare videtur, eos ſcilicet, non ab unâ omnes, ſed à multis Synodis iiſque diver-

ſis

ſis in locis habitis conſtitutos fuiſſe, ut in Annotationibus oſtendimus. Et præterea ut à variis Conciliis editi, ſic à diverſis quoque viris collecti nobis videntur, quorum hi plures, illi pauciores, collegerunt, prout eos quærendo inveſtigare poterant. Et hinc eſt quod in Codice quo uſus eſt Dionyſius Exiguus, quinquaginta ſoli Canones inventi ſunt, & ab eodem latinè redditi, cùm alii Codices iiſdem etiam diebus extantes, octoginta quinque Canones numerarent. Verùm priores L. prius compacti, & reliqui XXXV. iſtis poſtea additi videntur. Non ſecus ac in Codice Canonum Eccleſiæ univerſæ accidiſſe liquet: qui primò Epheſinis terminatus Canonibus, poſtea Chalcedonenſibus, Trullanis, Carthaginenſibus, aliiſque quamplurimis locupletatus & exauctus eſt. Eodem modo, Codici Canonum Eccleſiæ primitivæ ex L. tantum Canonibus primùm conflato, alios XXXV. poſtea adjectos fuiſſe, vero nobis ſimillimum videtur. Ex quo autem primo collecti ſunt, & in Codicem quem præ manibus habemus compacti, hi Ἐκκλησιαστικοὺς, illi Ἀποστολικοὺς κανόνας, eos nuncuparunt: *Eccleſiaſtici* quidem vocantur, non tantum à vetuſtis quibuſdam Synodis Patribuſque, verumetiam ad calcem Apoſtolicarum Conſtitutionum quibus ſubjungi ſolent, ubi hi Canones, hunc titulum præ ſe ferunt Κανόνες Ἐκκλησιαστικοί. Quo nomine jure merito indigitantur, eò quod ab Eccleſiaſticis Synodis conſtituti fuerant, quodque veteris Eccleſiæ diſciplinam complectuntur. *Apoſtolici* autem & S. *Apoſtolorum* Canones idcirco appellantur, quod à viris *Apoſtolicis* ſanciti ſunt & publicati; quod S. *Apoſtolorum* doctrinæ conſentanei, & quod ab ipſis denique *Apoſtolis* traditi crederentur.

VI. Enim vero proximis poſt Apoſtolos ſeculis, quæcunque in Eccleſiâ ortæ ſunt controverſiæ, de ritibus ſaltem & externâ Eccleſiæ politiâ, eas omnes ex Apoſtolorum traditionibus determinare ſolenne fuit. Ut è magnâ iſtâ de Paſchâ contentione patet, utrâque parte Apoſtolorum, hâc D. Petri ac Pauli, illâ *Johannis* & *Philippi* traditiones, ad opinionem ſuam adſtruendam afferente; *Euſeb. Eccleſ. Hiſt. lib.* V. *cap.* XXIII. XXIV. Hinc multiplices Apoſtolorum traditiones iſtis diebus collectæ ſunt. Papias enim, qui mox poſt Apoſtolos vixit, ut exactam rerum Eccleſiaſticarum ſcientiam aſſequeretur, à ſenioribus, qui cum ipſis Apoſtolis verſati fuerant, ſe ſciſcitatum fuiſſe dicit, quid *Andreas*, quid *Petrus*, quid *Philippus*, quid *Thomas*, quid *Jacobus*, quid *Johannes*, quid *Matthæus*, quid cæteri Domini diſcipuli dicere ſoliti eſſent. Neque enim ex librorum lectione tantam ſe utilitatem capere poſſe exiſtimabat, quantam ex hominum adhuc ſuperſtitum vivâ voce, apud *Euſeb. Hiſt. Eccl. lib.* III. *cap.* XXXIX. Sic etiam Clemens Alexandrinus, in libro quem de Paſchâ compoſuit, coactum ſe affirmavit à familiaribus ſuis, ut traditiones quas ab Antiquioribus Presbyteris acceperat, ſcriptas poſteris mandaret. *Ibid. lib.* VI. *cap.* XIII. Tanti iſtis diebus habitæ erant Apoſtolorum traditiones. Et quidem nemini dubium eſſe poteſt, quin ſingulæ Eccleſiæ ab ipſis Apoſtolis fundatæ aliquas ab iis traditiones ac regulas acceperint, in adminiſtrationibus Eccleſiaſticis perpetuo obſervandas. Cum progreſſu autem temporis diverſis in locis diverſæ etiam ſub Apoſtolorum

rum nomine traditiones producerentur, eò factum est, ut de ipsis etiam traditionibus postea disceptaretur: adeo ut Episcopi in Synodis congregati in hujusmodi traditiones diligenter inquirerent, ut veras ac genuinas à falsis & suppositítiis discernerent. Quicquid autem ab ipsis Apostolis diserte traditum, vel aliis eorum traditionibus consonum esse post deliberationem in utramque partem factam judicabant, illud sub Apostolorum, ut videtur, nomine aliis commendare ac præcipere solebant. Omnes porro Ecclesiastici de quibus hic agimus Canones, hujusmodi nobis videntur Synodorum primitivarum decreta sive regulæ, quas vel ab ipsis Apostolis traditas, vel aliis ipsorum traditionibus consentaneas esse, à Synodis istis judicatum est. Et hinc imprimis est quod Apostolorum nomen iis inscriptum fuit, si non ab ipsis eorum editoribus vel ab iis qui in unum eos corpus collegerunt, ab aliis saltem exiguo post tempore, qui nescii quo melius, Apostolorum eos traditioni, ut uni omnis primitivæ disciplinæ origini, acceptos retulerunt; utpote qui nihil à primitivis istis Synodis, nisi ex Apostolorum traditionibus vel scriptis, vel non scriptis, decretum fuisse pro certo haberent.

VII. Hæc sunt quæ nostræ de Canonibus Apostolorum dilucidandæ sententiæ necessaria duximus. Nihil autem hic in controversiam vocatur, præter dictorum Canonum Antiquitatem. Nostra enim sententia eos ante finitum tertium æræ Christianæ seculum & conditos fuisse & collectos asserit. Ab hâc nostrâ de hisce Canonibus opinione haud multum abludit Hincmarus Rhemensis, qui octingentos ante annos observavit Apostolorum qui vocantur Canones à primis temporibus traditione viritim Apostolicorum virorum fuisse mentibus commendatos, & partim verbis, partim sensu, ac sparsim diversis quorundam Epistolis pro qualitate causarum & personarum ac temporum inditos, atque exinde, *antequam Episcopi Concilia liberè inciperent celebrare, à devotis quibusque collectos.* Hincmar. Rhem. opusc. cap. XXIV. quibus verbis haud obscurè indigitat hosce Canones ab Episcopis primitivis ex antiquis Apostolorum traditionibus conditos fuisse & commendatos: clarissime autem pronunciat eos collectos fuisse *antequam Episcopi Concilia liberè inciperent celebrare.* Hoc est ante annum Dom. CCCVI. quo Constantinus M. imperare, & Episcopi Concilia libere celebrare cœperunt. Verum V. Cl. *Johannes Dallæus* huic opinioni se totum opposuit, asseruitque Canones hosce Apostolorum dictos non ante quintum seculum illudque exiens, vel notos fuisse vel confictos. Suam enim de hâc re sententiam his verbis concepit, *Denique si de tempore quæratur, quo pseudapostolica illa & Apocrypha Canonum collectio facta & edita primum fuerit, apparet ex iis quæ hactenus disputata sunt, eam neque ante quintum seculum adultum innotuisse, & quinto exeunte extitisse, publicarique cœptam esse.* Dall. de pseudep. lib. III. cap. XXI. Hanc Dallæi sententiam nos breviter, ut loci ratio postulabat, in Annotationibus refellimus. Sed quandoquidem Anonymus observator eandem ab argumentis nostris vindicare conatus est, eam paulo altius hoc in loco discutiemus, & nostram de Canonum horum Antiquitate opinionem vero longe propiorem, imò quidem verissimam esse demonstrabimus.

CAPUT III.

Synopsis.

I. Canonum Apoſt. *Antiquitas à nobis aſſerta, ex quarti quintique nondum adulti ſeculi teſtimoniis ſatis probetur, Ea in duas claſſes reducuntur.*

II. *Egregium* S. Athanaſii *de antiquis Eccleſiæ Canonibus teſtimonium. Quod de aliis quam Apoſtolicis intelligi non poſſe oſtenditur.*

III. *Aliud ex ejuſdem Patris operibus pro Canonibus* Apoſtolicis *petitum argumentum.*

IV. S. Baſilius *ſuum etiam teſtimonium hiſce Canonibus Apoſt. tribuit, in Canonicâ ſuâ ad Amphilochium Epiſtolâ, Canone* III. XII. *nec non primo.*

I. AD evertendam Dallæi, & noſtram de Antiquitate Canonum Apoſtolicorum opinionem confirmandam, aliis non opus eſt Argumentis, quam quæ ex teſtimonio petuntur. Si enim è genuinis ac idoneis veterum teſtimoniis probatum dederimus, hos ipſos Canones viſos fuiſſe, commemoratos, & in cauſis Eccleſiaſticis dijudicandis productos ab Antiquis iſtis Patribus aliiſque Eccleſiæ ſcriptoribus, quos ante quintum ſeculum vel elapſum vel adultum ſcripſiſſe inter omnes convenit, nemini in poſterum dubium eſſe poteſt, quin ante iſtud tempus iis confingendis à Dallæo aſſignatum, & conditi fuerint, & in uſum publicum collecti. Ut illud autem demonſtremus, quamvis complures loquendi formulas ab Origene, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Cypriano, aliiſque ſecundi tertiique ſeculi ſcriptoribus uſitatas proferre liceat, quæ Canones Apoſtolorum iſtis diebus extitiſſe cognitoſque fuiſſe innuunt; veruntamen iis hic omiſſis, utpote de quibus commodior poſtea occurret agendi locus, ea tantum veterum teſtimonia hic producemus quæ ex quarto quintoque ſeculo ſuppeditantur, remque clariſſimam & indubiam faciunt. Iſta autem in duas claſſes redigemus: quarum prima ea colliget teſtimonia quæ hoſce Canones ſub generali *Canonum* vel *Canonum Antiquorum*, aut *Eccleſiaſticorum* nomine citatos fuiſſe oſtendunt. Ad alteram vero claſſem iſta veterum teſtimonia reducentur, quæ *Canones Apoſtolicos*, & *Canones S. Apoſtolorum* verbis conceptis laudant.

II. Primo itaque aſſerimus, illos qui S. Apoſtolorum Canones vulgo appellantur, quarto quintoque nondum adulto nedum elapſo ſeculo, nunc ſub *Canonum* in genere, alias ſub *Canonum antiquorum*, & *Canonum Eccleſiaſticorum* titulo citatos fuiſſe, idque ab iis qui in Eccleſiâ tunc temporis præſidebant, quos propterea latere non potuit quinam Eccleſiaſtici Canones ſuis diebus obtinebant. Ut hoc autem palam fiat, imprimis digniſſima ſunt quæ obſerventur S. Athanaſii Archiepiſcopi Alexandrini verba, qui ἐκκλησιαςικῶν,

ut

ut ipſe vocat, κανόνων, quibus nimirum Eccleſia tunc dierum adminiſtrabatur, mentionem faciens eos non ſuâ demum ætate ſancitos, ſed à Patribus Eccleſiæ diu ante traditos fuiſſe affirmat, οὐ γὰρ νῦν, inquit, Κανόνες καὶ τύποι ταῖς ἐκκλησίαις ἐδόθησαν, ἀλλ' ἐκ πατέρων ἡμῶν καλῶς καὶ βεβαίως παρεδόθησαν· οὐδὲ νῦν ἡ πίστις ἤρξατο, ἀλλ' ἐκ τοῦ κυρίου διὰ τῶν μαθητῶν εἰς ἡμᾶς διαβέβηκεν. ἵν' οὖν μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπόληται, καὶ τὰ πιστευθέντα ἡμῖν ζητηθῇ παρ' ἡμῶν. κινήθητε ἀδελφοὶ, &c. *Non enim nunc dierum Canones & typi Eccleſiis dati ſunt, ſed à Patribus noſtris pulchrè, firmiterque traditi fuerunt: neque nunc dierum fides cœpit, ſed à Domino per diſcipulos ad nos tranſiit: Ne igitur quæ à priſcis temporibus uſque ad nos in Eccleſiis obſervata fuerunt, hiſce diebus pereant; & quæ nobis concredita ſunt à nobis requirantur, moveamini fratres,* &c. Athan. ad ubique Orthodoxos. t. 1. pag. 943. E quibus verbis abunde liquet, S. Athanaſii, qui ſynodo Nicænæ An. Dom. CCCXXV. celebratæ, adfuit, ætate, priſcos quoſdam in Eccleſiâ Canones obtinuiſſe, qui longe ante iſtud ſeculum conſtituti fuerant, uſque adeo ut unà cum fide traditi viderentur: niſi quod fides ab ipſo Chriſto per Apoſtolos, canones vero à viris Apoſtolicis ſanciti fuerant. Neque enim alii quam viri Apoſtolici quarto ineunte ſeculo Patres proprie appellari poterant. Canones autem iſtos à S. Athanaſio memoratos, eoſdem eſſe ac quos Apoſtolorum hodie vocamus, ex oblatâ ei iſtos commemorandi occaſione patet. Enim vero Georgius à Cappadociâ oriundus nomen epiſcopale à præfecto Ægypti pretio mercatus, ejus juſſu per vim in Eccleſiam Alexandrinam immiſſus eſt; violenter detruſo legitimo illius Eccleſiæ Epiſcopo Athanaſio, licet à nemine niſi forſitan ab hæreticis Arianis accuſatus eſſet, ſaltem à ſynodo nondum condemnatus fuerat. Hæc iſtis temporibus Alexandriæ perpetrata fuiſſe, S. Athanaſius loco ſuperius laudato aſſerit: ac propterea omnes Orthodoxos ubicunque conſtitutos hortatur ſummis viribus eniti ne hæc facinora ulterius progrederentur, ſed quoad fieri potuit, corrigerentur, eo quod Veteres Canones à Patribus Eccleſiæ traditi unà cum fide Apoſtolicâ nefariis hujuſmodi cœptis violati eſſent. Verum enim vero quicquid S. Athanaſius contra veteres Eccleſiæ Canones tunc temporis admiſſum conqueritur, in nullis quos ſcimus Antiquioribus præterquam Apoſtolicis Canonibus prohibitum habemus: In iſtis autem clariſſime. Nimirum S. Athanaſius throno detruſus eſt priuſquam vel à populo vel à Presbyteris, vel ab Epiſcopo quopiam Catholico accuſatus, vel cauſa ejus in Epiſcoporum Synodo examinata fuerat, contra Canonem Apoſtolorum LXXIV. quo ſtatutum eſt, ut Epiſcopus à viris fide dignis accuſatus, ad ſynodum vocetur, ibique cauſam dicat priuſquam pœna ei ſtatuatur. Quod ſi dicatur Arianos S. Athanaſio crimen intuliſſe; id quidem verum eſt, ſed eorum teſtimonium contra Epiſcopum non admittendum erat; Nam Ariani à Synodo Oecumenicâ hæreſeos condemnati fuerant, & hæreticum in teſtimonium contra Epiſcopum non admittendum eſſe, diſerte cautum eſt Can. Apoſt. LXXV. Præterea obſervat ſanctiſſimus Pater, Georgium iſtum Cappadocem thronum Alexandrinum & Epiſcopalem iſtam dignitatem pecuniis mercatum & princi-

pum ſecularium ope conſecutum eſſe: & protinus addit, τοῦτο δὲ τοὺς μὲν ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας παραλύσει, τὰ δὲ ἔθνη βλασφημεῖν ἀναγκάζει, καὶ ὑπονοεῖν ὅτι μὴ κατὰ θεῖον θεσμὸν, ἀλλ' ἐξ ἐμπορείας καὶ προστασίας αἱ καταστάσεις γίγνονται. *Id autem & Eccleſiaſticos quidem canones violat, & Ethnicos ad blaſphemiam cogit, & ſuſpicionem, ut putent, non legibus rituque divino, ſed nundinatione & potentia Epiſcopos conſtitui.* Ibid. pag. 945. Eccleſiaſticos vero Canones hic commemoratos fruſtra alibi quæſiveris præterquam inter Apoſtolicos, quorum undetriceſimo cautum eſt, ne quis per pecunias, triceſimo autem, ne quis per principes ſeculares dignitatem Epiſcopalem aſſequatur. Cum ſanctus igitur Athanaſius hujuſmodi Canones à Georgio violatos affirmet, quales nullibi niſi inter Apoſtolicos, iſtis ſaltem diebus, extabant, haud dubitare fas eſt, quin iſtos ſibi bene cognitos habuerit.

III. Iiſdem temporibus S. Athanaſius ſupradictus de Arſenii cæde ab adverſariis Arianis accuſabatur. Arſenius autem adhuc in Ægypto ſuperſtes Schiſmatis ſimul ac facti contra Athanaſium pœnitentiâ ductus, ſe poſtea vivum obtulit, & ad S. Athanaſium epiſtolam conſcripſit, quam S. Athanaſius ſuæ de fugâ Apologiæ inſeruit. In hâc epiſtolâ Arſenius iſte Epiſcopus Hypſelitarum, profitetur ſe velle τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον ὑποτάσσεσθαι, *Eccleſiaſtico Canoni juxta vetus inſtitutum ſubjici*, & promittit ſe in poſterum nullo modo communicaturum eſſe cum Schiſmaticis, aut cum iis quibus nondum pax eſſet cum Eccleſiâ catholicâ, additque μήδ' αὖ δίχα γνώμης σου τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου ὅρον τινὰ ἐκφέρειν περὶ ἐπισκόπων, ἢ περὶ δόγματος ἑτέρου κοινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, ἀλλ' εἴκειν πᾶσι τοῖς προδιατετυπωμένοις κανόσι. *Neque contra tuam Metropolitani epiſcopi ſententiam, ullum de epiſcopis aut alio quovis communi & eccleſiaſtico dogmate decretum editurum, ſed ceſſurum omnibus ante conſtitutis Canonibus.* Nimirum Meletiani Schiſma in Eccleſiâ Alexandrinâ fecerant, ſe ab Archiepiſcopo Alexandrino totius Ægyptiacæ diœceſeos Primate ſeparantes. Contra Canonem Apoſt. XXXIV. decernentem epiſcopos uniuſcujuſque gentis noſſe oportere eum qui in iis primus eſt, eumque ut caput exiſtimare, & nihil quod magni ſit momenti præter illius ſententiam facere. Arſenius itaque civitatis Hypſelitarum Epiſcopus, qui hucuſque Meletianorum ſectæ ſe adjunxerat, modo pœnitentiam agens, pollicetur ſe in poſterum Eccleſiaſtico huic canoni antiquitus inſtituto pariturum, nihilque quod magni ſit momenti, juxta quod in dicto canone præcipitur, præter Athanaſii Eccleſiæ Alexandrinæ Primatis ſententiam aggreſſurum. Quod dictum canonem longe ante conſtitutum, & iſtis diebus obſervatum fuiſſe, clariſſime demonſtrat.

IV. S. Athanaſio nondum denato, S. Baſilius M. Cæſareæ Cappadociæ creatus eſt Epiſcopus, An. Dom. plus minus CCCLXX. Hic epiſtolas quaſdam ad Amphilochium Iconii epiſcopum conſcripſit, quæ Canonicæ appellari meruerunt, ac proinde in Canones ab Eccleſiâ Græcâ receptos diſtributæ ſunt. Horum canonum tertius ſic incipit, Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνεύσας, ἀπόβλητος μὲν τῆς διακονίας ἔσται· εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν ἀπωσθεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰρχθήσεται, διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας, τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κο-

λάσεως

λάσεως ὑποβάλλεσθαι. *Diaconus post diaconatum fornicatus, à diaconatu quidem ejicetur: in laicorum autem locum detrusus, à communione non arcebitur: quoniam antiquus est Canon, ut qui à gradu exciderunt, huic soli punitionis generi subjiciantur.* Sub *antiqui Canonis* hic commemorati nomine Apostolicus XXV. haud dubie indigitatur, quippe quo id aperte decernitur his verbis, Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ ἐπὶ κλοπῇ ἁλοὺς καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. *Episcopus, vel Presbyter, vel diaconus fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus, deponatur, & non segregetur: Dicit enim scriptura, Non vindicabis bis in id ipsum.* Quin ad hunc itaque canonem S. Basilius in verbis ante citatis respectum habuerit, nemo dubitare potest, quandoquidem nullum alium S. Basilio antiquiorem invenire est canonem, præter unicum hunc Apostolicum, quo hoc decretum legitur. Idem dicendum est de ejusdem doctissimi Patris canone XII. quo ait, τοὺς διγάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε, *Digamos canon omnino a ministerio exclusit.* Per canonem hic laudatum, Apostolicum XVII. intelligendum esse, Balsamon & Zonaras consentiunt & recte quidem. Dictus enim canon sic habet, Δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. *Qui post Baptismum duobus conjugiis fuerit implicitus, vel concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.* Hic porro unicus est canon, quem scimus ab Ecclesiâ ante S. Basilii ætatem constitutum, quo Digami ab omni ministerio Ecclesiastico excluduntur; ut nullus supersit dubitandi locus, quin sanctissimus ille Pater ad istum in verbis superius citatis respexerit. Quinetiam diu ante S. Basilii ætatem, tertio scilicet ineunte seculo, hoc ab Ecclesiâ decretum esse, ex Tertulliano constat dicente. *Quantum detrahant fidei, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ, disciplina Ecclesiæ & præscriptio Apostoli declarat, cum digamos non sinit præsidere.* Tertull. ad Uxor. lib. I. cap VII. ubi videre est, eam istis diebus fuisse Ecclesiæ disciplinam, ut duobus conjugiis implicitus ad Ecclesiasticam quamlibet præsidentiam non proveheretur. Quandoquidem scilicet Apostolus præscripsit, ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi unius essent uxoris viri, hinc provisum est & constitutum ab Ecclesiâ ne quis Digamus sacro quovis ministerio fungatur. Omnis autem Ecclesiæ disciplina in canonibus perpetuo stabilita fuit & promulgata. Cum ista itaque Ecclesiæ primitivæ disciplina à Tertulliano memorata in dicto canone Apostolico eoque solo contineatur, nemo sub quovis rationis prætextu inficias eat istum Canonem ante Tertulliani ætatem sancitum esse & publicatum. Hisce adjungi potest ejusdem sanctissimi Patris Basilii M Canon primus, quo antiquiorum canonum mentionem facit, hæreticorum baptisma non recipiendum esse statuentium. Ἐκεῖνο γὰρ, inquit, ἔκρινον οἱ παλαιοὶ δέχεσθαι βάπτισμα τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαῖνον. Eum autem de vetustis intelligendum esse canonibus, quibus hoc constitutum fuerat, ex istis, quæ ad finem canonis subjungit, verbis elucescit, ubi ait, Εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάσσουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπείτω· οὐ γὰρ

ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπεύθυνοι χάριν ἐσμὲν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ κανόνων. Quod Sanctus porro Basilius per totum istum canonem de hæreticorum baptismo non admittendo ex antiquis Ecclesiæ statutis prosequitur, id ipsum in Canone Apostolico XLVI. breviter decernitur, his verbis, Ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον αἱρετικῶν δεξαμένους βάπτισμα ἢ θυσίαν, καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν. Quod idem & multis ante se annis à synodo Episcoporum sub Agrippino habitâ constitutum fuisse, D. Cyprianus in epistolâ ad Jubajanum de hæreticis baptizandis attestatur. Sed non opus est in proferendis singularium Patrum verbis diutius immoremur, cum plures simul in synodis congregati, huic à nobis assertæ opinioni fidem fecerint, ut è sequentibus fusè apparebit.

C A P U T I V.

Synopsis.

I. *Synodus* Nicæna *Canones Apost. vidit, quod probatur è Can. Nic.* 1. 2. 5. *Nonnullos etiam è Canonibus Apost. explicat & confirmat. Ut patet è Canonibus* Nicænis 9. *&* 10. *cum* Apostolicis 61. *&* 62. *necnon ex Apostolicis* 14. *&* 15. *cum Nicænis* 15. *&* 16. *collatis.*

II. *Canones* Antiocheni *eadem præcipiunt quæ Apostolici. Eodem etiam ordine plerunque observato, ut ex collatione utriusque collectionis liquet.*

III. *Canones* Antioch. *ex Apostolicis formatos esse, probatur, primo è stylo, qui in Apostolicis simplex est, in* Antiochenis *copiosus & paraphrasticus.*

IV. *Idem probatur è Can. Antioch.* 9. *Primus gentis cujusque Episcopus non ante quartum seculum dictus est Metropolitanus.*

V. *Probatur etiam è Can. Antioch.* 20. *Mendum in dicto Canone deprehenditur, & emendatur. Quare Synodus* Antioch. *primam quotannis synodum alio peragendam tempore, quam* Nicæna, *decrevit.*

VI. *Idem probatur è duobus ultimis Can.* Antiochenis, *de bonis Ecclesiæ. Primitiva Ecclesia nullos nisi ex fidelium oblationibus reditus habuit. Latifundia ei non nisi post Constantinum M. concessa.*

VII. *Idem denique probatur ex eo quod Can. Apost. aliorum Canonum nunquam mentionem faciant;* Antiocheni *sæpe.*

VIII. *Quo hæc omnia clarius elucescant, inquiritur in Canonum Ant. occasionem. Synodus ista ex Arianis constabat.* Baronii *aliorumque error ex* Julii *verbis male intellectis. Paulo ante hanc Synodum* S. Athanasius *Ecclesiæ Alexandrinæ restitutus, &* Paulus *C. P. Episcopus creatus est.*

IX. *Synodus Antioch. canones suos contra Catholicos designavit. Quod ut occultius fieret, antiquos canones renovavit, iisque novos contra* S. Athanasium *&* Paulum *CP. interseruit, ut ejus restitutio & hujus creatio invalida redderetur.*

X. *Hinc tota canonum* Antiochenorum *occasio & historia eruitur.*

I. IN

I. IN graviſſimis Synodorum teſtimoniis ad aſtruendam canonum Apoſtolicorum antiquitatem recitandis, à Nicænâ primâ incipiemus, ut reliquis quibuſcunque ſynodis multis nominibus præferendâ. Prima itaque Synodus Oecumenica Anno Dom. CCCXXV. Conſtantino M. imperante Nicææ celebrata, in canonibus ſuis conſtituendis aliorum ſæpe canonum mentionem fecit, qui antea ſanciti & eouſque in Eccleſiâ obſervati fuerant: Quod ſi Canones iſtos à Synodo Nicænâ memoratos cum iis conferamus, qui in Canonum Apoſtolicorum collectione hodie circumferuntur, inter hoſce vel cæcus illos videat, quos ſynodus iſta commemoravit. Quod ut omnibus palam fiat, magnam canonum Nicænorum partem percurremus. Primus itaque Synodi Nicænæ Canon de Eunuchis agit, ſtatuitque eos qui à medicis in morbo exciſi vel à barbaris execti ſunt, in clero retinendos eſſe: eos autem qui cum ſani eſſent ſeipſos execuerunt, etiamſi in clero recenſiti fuerant, ceſſare debere, & nullum deinceps talem promovendum eſſe, juxta quæ in canonibus Apoſtolicis XXII. & XXIII. conſtituta ſunt: Et poſtea addit Synodus, *Quemadmodum autem & hoc manifeſtum eſt, quod de iis qui de induſtriâ hoc agunt, & ſeipſos audent exſcindere dictum eſt*, οὕτως εἴ τινες ὑπὸ βαρβάρων ἢ δεσποτῶν εὐνουχίσθησαν, εὑρίσκοιντο δὲ ἄλλως ἄξιοι, τοὺς τοιούτους εἰς κλῆρον προσίεται ὁ Κανών. *Ita ſi aliqui à barbaris, vel dominis caſtrati ſunt, inveniuntur autem alioqui digni, tales in clerum admittit Canon.* Hinc clariſſimè patet Canonem aliquem in Eccleſiâ tunc temporis obtinuiſſe, quo tales in clerum admiſſi ſunt: qui quidem alius non fuit quam Apoſtolicus XXI. ſic habens. Εὐνοῦχος εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφηρέθη τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἐστὶν ἄξιος, Ἐπίσκοπος γινέσθω. *Eunuchus ſi quis ex hominum quidem injuriâ factus eſt, vel in perſecutione virilibus privatus, vel ſic natus eſt, & dignus eſt, Epiſcopus fiat.* Si talis autem per hunc canonem epiſcopus fiat, in clerum neceſſario admittatur, quod ibi decretum eſſe Synodus Nicæna indicat. Quæ etiam proximo ſive ſecundo Canone affirmat, quòd ſit παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικὸν, *contra Canonem Eccleſiaſticum*, ut qui à vitâ gentili ad fidem nuper acceſſerunt & baptizati ſunt, ad Epiſcopatum protinus aut Presbyteratum provehantur. Nimirum eſt contra Canonem Apoſtolorum LXXX. id diſertè prohibentem his verbis, τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα, καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαυλῆς διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτὰ προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον. *Eum qui ex vitâ gentili acceſſerit & baptizatus fuerit vel ex improbâ vivendi ratione, non eſt æquum protinus epiſcopum fieri.* Quem propterea Canonem Eccleſiaſticum Synodo Nicænæ cognitum fuiſſe extra dubium eſt. Adhæc eadem univerſalis ſynodus de iis ſive Clericis ſive Laicis agens qui à communione ſegregantur, Canone quinto dicit, Κρατείτω ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα τὸν διαγορεύοντα τοὺς ὑφ᾽ ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ᾽ ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. *Valeat ſententia juxta Canonem qui pronunciat, eos qui ab aliis ejecti ſunt, ab aliis non admittendos eſſe.* Canon qui hoc pronunciat eſt Apoſtolicus XII. his verbis conceptus, Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἤτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν,

κῶν, ἀφωριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. *Si quis Clericus, vel laicus segregatus vel non recipiendus, discedens in alterâ urbe receptus fuerit absque literis commendatitiis, segregetur, & qui recipit, & qui receptus est.* Item Canon Apostolorum XXXII. sic habet, εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἀφωρισμένος, τοῦτον μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν. *Si quis Presbyter vel Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non liceat alii eum suscipere, quam ei qui ipsum segregavit:* Hunc itaque cum priori Canonem Patres Nicæni non modo citant, sed & suâ, universalis nimirum synodi autoritate confirmant. Quod in aliis etiam Canonibus observare est: usque adeo ut Oecumenicum hoc Concilium in plerisque statutis à se editis non novos procudisse, sed veteres hosce sive Apostolicos Canones explicuisse potius & confirmasse videatur. Quod magis adhuc manifestum apparebit, si alios Canones Apostolicos cum Nicænis comparemus, verbi gratiâ. Canon Apost. LXI. definit, ut si qua adversus fidelem quempiam accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alîus cujuspiam prohibitæ actionis & convictus fuerit, is ad Clerum non evehatur: Sed non expresse dicit eos, qui convicti fuerint aut crimina sua confessi, in Clero non recensendos esse, licet manus iis ab Episcopo Canonis istius negligente impositæ fuissent. Hinc Nicæni Patres Canonem istum ita intelligendum esse pronunciant, ut per eum in Clerum non admittatur, qui vel per suam ipsius confessionem, vel aliorum testimonia istiusmodi criminibus convictus est, etiamsi manuum impositionem præter Canonis mentem acceperit. Sic enim edicunt. Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν, παρὰ κανόνα κινούμενοι οἱ ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρα ἐπιτεθείκασι, τούτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται. *Quicunque citra examinationem promoti sunt Presbyteri, vel examinati sua peccata confessi sunt, eisque confessis præter Canonem moti homines manus imposuerunt, eos Canon non admittit.* Syn. Nic. Can. IX. Aliquis sane Canon clarissime hic explicatur simul & confirmatur. Eundem autem Apostolicum esse superius citatum apparet, primò quòd alius non extet Canon, ad quem ista synodi Nicænæ verba commodè referri possunt. Dictus autem Canon Apost. eodem haud dubiè sensu intelligendus est, quo Nicæni Patres eum interpretantur. Cùm Canon enim præcipiat istos, qui criminibus in eo memoratis tenentur, in Clerum non evehendos esse, is sane *præter Canonem* motus est, qui talibus manus imponit; & licet ordinati fuerint, Canon eos non admittit, utpote non Canonice sive præter Canonem ordinatos. Et præterea ut Canon Apost. LXI. à Nicæno IX. sic etiam Canon Apost. LXII. à Nicæno X. explanatur pariter ac constabilitur. Enimvero Canon Apost. LXII. sic habet, Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου ἢ Ἕλληνος ἢ Αἱρετικοῦ ἀρνήσεται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω. *Si quis Clericus propter metum humanum Judæi, vel Græci, vel hæretici negaverit, si quidem nomen Christi, ejiciatur; sin nomen Clerici, deponatur.* Decernit itaque Canon ut Clericus qui lapsus est deponatur; sed de iis qui post lapsum ordinati sunt, nihil expresse statuit. Patres autem

autem Nicæni Canonem iſtum ita intelligendum eſſe conſentiunt, ut ii etiam, qui prius lapſi ſunt & deinde ordinati, deponantur, adeo ut pœnam ab Eccleſiaſtico iſto Canone conſtitutam non effugiant, etiamſi lapſus ordinationem præceſſerit. Sic enim edicunt. Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ, γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. *Quicunque ex iis qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis qui promoverunt, ordinati ſunt, hoc Eccleſiaſtico Canoni non præjudicat, ii enim cogniti deponentur.* Syn. Nic. Can. X. Ac ſi dixiſſent, cum Eccleſiaſticus Canon jubeat eos qui lapſi ſunt deponi, de iis intelligendus eſt, qui ante ordinationem, æque ac de iis qui poſt lapſi ſunt: adeo ut etiamſi lapſus eorum ordinationem anteceſſerit, hoc nihilominus Eccleſiaſtico iſti Canoni non præjudicat: Nam cùm cognitum fuerit eos unquam lapſos fuiſſe, ex Canonis iſtius præſcripto deponentur: Hoc qui ſine præjudicio expendit, dubitare nequit quin ſupradictus Canon Apoſtolicus à Patribus Nicænis hoc in loco explicetur. Unde conficitur duos Canones Eccleſiaſticos eodem ordine hic confirmari, quo in noſtrâ Canonum Apoſtolicorum ſylloge occurrunt. Nimirum Canon Apoſt. LXI. de Clericis aliorum peccatorum reis Canone Nicæno IX. & Canon Apoſt. LXII. de Clericis qui lapſi ſunt, Canone Nicæno X. Quod quidem vix fieri potuit, niſi Patres Nicæni dictos Canones eodem quo hodie ordine collectos habuiſſent. Idem obſervare licet in Canonibus Apoſt. XIV. & XV. qui nonnullis in locis violati à Nicænis XV. & XVI. inſtaurantur. Cautum eſt enim Canone Apoſt. XIV. ne Epiſcopus ſuâ relictâ parochiâ ad aliam tranſiliat: & Canone XV. ut ſi quis Presbyter, aut Diaconus, vel alius quiſpiam Clericus relictâ ſuâ ad aliam diſceſſerit parochiam, ibique præter ſui Epiſcopi ſententiam manſerit, is amplius non celebret, ſive Eccleſiaſtico ſuo officio amplius non fungatur. Hinc Patres Nicæni primo ajunt, Διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας, ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν ἔν τισι μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν μήτε ἐπίσκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε Διάκονον. *Propter multum tumultum & ſeditiones quæ fiunt, omnino viſum eſt ut conſuetudo, quæ præter Canonem nonnullis in locis invenitur, tollatur, ut à civitate ad civitatem nec Epiſcopus, nec Presbyter, nec Diaconus tranſeat.* Syn. Nic. Can. XV. Et Canone ſequenti ſive XVI. iterum de Presbyteris & Diaconis edicunt. Ὅσοι ῥιψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωρήσουσι τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. *Quicunque temere & inconſiderate nec Dei timorem præ oculis habentes, nec Eccleſiaſticum Canonem ſcientes, vel Presbyteri vel Diaconi, vel quicunque omnino in Canone recenſentur, ab Eccleſiis receſſerint, ii in Eccleſiâ alienâ nullo modo recipi debent, ſed omnino cogendi ſunt in ſuas ipſorum Eccleſias redire, vel ſi perſeverent, eos à communione ſeparatos eſſe oportet.* Ubi ἀκοινωνήτους εἶναι idem eſt quod in Canone Apoſt. XV. dicitur μηκέτι λειτουργεῖν,

γεῖν, à communione ſcilicet Eccleſiaſticâ ſive ab Eccleſiaſticis quibuſcunque functionibus arceri, ut in Annotationibus ad præſentem Canonem Nic. XVI. obſervatum eſt. Cùm eadem itaque, ut cuivis patet, in duobus hiſce Nicænis canonibus renoventur, quæ in totidem Apoſtolicis ſupra memoratis præſcripta ſunt, cumque Synodus Nicæna utrobique Canonis ante conſtituti mentionem fecerit, dictos exinde Canones Apoſtolicos Patribus Nicænis viſos & memoratos fuiſſe jure merito concludamus.

II. Poſt primam illam univerſalem Synodum Nicææ habitam, proximum in hac controverſiâ locum ſynodus Antiochena ſibi vendicat. iſta nimirum quæ An. Dom. CCCXLI. ſive decimo ſexto poſt Nicænam celebrata, Canones XXV. in Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ receptos edidit. Hi enim Canones Antiocheni eadem plerunque atque Apoſtolici, necnon iiſdem fere verbis præcipiunt: eodem etiam ordine plurimum obſervato. Quod prius enim in Apoſtolicis, idem & in Antiochenis prius decernitur. Enimvero ſeptimo Canone Apoſtolico cavetur, ne quis ſanctæ Paſchæ diem ante vernum æquinoctium cum Judæis celebret. Ab hoc Canone à Synodo Nicænâ confirmato, Patres Antiocheni ſuam Canonum editionem incipiunt; Et quæ deinceps ſanciunt, cum iis propemodum conveniunt, quæ in Canonum Apoſtolicorum Collectione conſequuntur. Si quis enim Canones Antiochenos & Apoſtolicos inter ſe componit, eos ſibi invicem hunc in modum reſpondere inveniet.

Canones	
Antiocheni	*Apoſtolici.*
I.	VII.
II.	VIII. IX. X. XI. XII. XIII.
III.	XV. XVI.
IV.	XXVIII.
V.	XXXI.
VI.	XXXII.
VII. VIII.	XXXIII.
IX.	XXXIV.
XIII. XII.	XXXV.
XVII. XVIII.	XXXVI.
XX.	XXXVII.
XXI.	XIV.
XXIII.	LXXVI.
XXIV.	XL.
XXV.	XLI.

Ex hac Antiochenorum Canonum cum Apoſtolicis collatione patet, duodeviginti è XXV. Canonibus Antiochenis eadem & tractare & præcipere, quæ in Apoſtolicis conſtituta ſunt: Atque etiam eundem fere ordinem utrobique obſervatum eſſe. Demptis enim tribus Canonibus Antiochenis, nimirum XXI. qui Apoſtolico XIV. conſonat, & XXII. qui eadem ſtatuit atque XIII. quo cum propterea ad Can. Apoſt. XXXV. refertur, & denique XXIII. qui Apoſtolico LXXVI. reſpondet, reliqui omnes eodem prorſus ordine,

ordine, quo pares eorum geminique in Apostolicorum Canonum collectione, constituuntur. Quæ prius enim aut posterius in Antiochenis, ad eundem modum & in Apostolicis decernuntur. Verùm Canones Antiocheni V. VI. VII. VIII. IX. Eadem continuatâ serie in Apostolicis XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV. digeruntur: & proximi tres Canones Apostolici, XXXV. XXXVI. XXXVII. inter Antiochenos sequentes identidem exhibentur. Duo etiam ultimi Antiocheni XXIV. & XXV. Apostolicis XL. & XLI. ad amussim quadrant.

III. Qui hanc inter Apostolicos & Antiochenos Canones consonantiam perpendit, dubitare nequit, quin vel Apostolici ex Antiochenis, vel Antiocheni è contra ex Apostolicis traducti fuerint. Verumenimvero Antiochenos ex Apostolicis, & non è contra, formatos fuisse multa sunt quæ suadent. Primo enim Canones Apostolici stylo simpliciori & priorum seculorum genium magis redolente conscripti sunt quam Antiocheni; ac proinde hi illos fusius explicant, suisque, quarti nimirum seculi, moribus ac institutis accommodant. Vix quempiam enim è Canonibus Apostolicis ab Antiochenis recitatum invenias, qui non planior simul atque aliquo modo emendatior ab iis editur. E plurimis quæ adduci possunt exemplis, nos unicum seligemus. Canon Apost. IX. sic habet, Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή. *Omnes fideles qui ingrediuntur, & scripturas audiunt, in precatione autem & sacrâ communione non permanent, ut Ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet.* Hunc Canonem Patres Antiocheni tantum non verbatim recitant, explicantque hunc in modum, Πάντας τοὺς εἰσιόντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ κοινωνοῦντας δὲ εὐχῇ ἅμα τῷ λαῷ, ἢ ἀποστρεφομένους τὴν ἁγίαν μετάληψιν τῆς εὐχαριστίας κατά τινα ἀταξίαν, τούτους ἀποβλήτους γίνεσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν ἐξομολογησάμενοι καὶ δείξαντες καρποὺς μετανοίας, καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης. *Omnes qui ingrediuntur Ecclesiam, & sacras scripturas audiunt, orationi autem cum populo non communicant, vel sanctam Eucharistiæ participationem propter aliquam insolentiam aversantur, eos ab Ecclesiâ expelli, donec postquam confessi fuerint, fructusque pœnitentiæ ostenderint, & imploraverint, veniam assequi possint.* Syn. Antioch. Can. II. Nemo non videt Canonem Apostolicum, alioquin obscurum, ita hic interpretatum esse, ut nihil in posterum controversiæ de sensu ejus oriatur. Cum in Apostolico enim Canone simpliciter dicatur, Πάντας τοὺς εἰσιόντας, in Antiocheno ἐξηγητικῶς additur, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, & ante γραφῶν præmittitur ἱερῶν, ut ab aliis scriptis distinguantur. Et verba ista in Can. Apost. μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ, Patres Antiocheni explicant per μὴ κοινωνοῦντας δὲ τῇ εὐχῇ ἅμα τῷ λαῷ, quod sensum Canonis planiorem reddit. Et quod in Canone Apostolico sequitur καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, cum obscurum sit & difficile intellectu, quid hic per *sacram communionem* intelligendum sit, & quid sit *in eâ non permanere*, Patres Antiocheni ita interpretantur, ut per *sacram communionem* in genere, communio sive participatio sanctæ Eucharistiæ intelligatur, & isti *in eâ non permanere* judicentur,

tur, qui eam propter aliquam insolentiam aversantur. Quod denique ad pœnam Canonis hujus violatoribus impositam spectat, Canon Apost. eos segregandos esse decernit, sed quandiu huic pœnæ subjiciendi sunt, præcisè non definit: Quapropter Canon Antiochenus eos Ecclesiâ ejectos fore statuit, usquedum peccatum confessi fuerint, & fructus pœnitentiæ ostenderint, & veniam implorantes, eam ab Ecclesiâ assequi potuerint. Unde constat hanc primam Canonis hujus Antiocheni partem, nihil aliud esse quam paraphrasticam quandam Apostolici illius Canonis explicationem. Quod fieri non potuit, nisi Patres Antiocheni Apostolicum istum Canonem probe nossent. Idem videre est & in aliis plerisque Canonibus Antiochenis, utpote quibus Apostolici non recitantur modo, sed & dilucide explicantur, ut cuivis eos ulterius comparanti solis luce clarius apparebit.

IV. Adhæc Canones Antiochenos ex Apostolicis productos fuisse è Canone nono cum Apostolico XXXIV. collato facillimè conficiatur. Canon enim Apostolicus hæc habet, τοὺς ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. *Episcopos uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis primus est, & existimare eum ut caput, & nihil facere quod magni sit momenti præter illius sententiam, sed ea sola facere unumquemque, quæ ad suam parochiam pertinent, & ad pagos qui ei subsunt. Sed nec ille absque omnium sententiâ aliquid agat.* Can. Apost. XXXIV. Hunc Canonem Patres Antiocheni renovant, explicantque his verbis. Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας, ὅθεν ἔδοξεν καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαιότερον κρατήσαντα ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα· ἢ ταῦτα μόνα ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν· περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν δίχα καὶ τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου· μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. *Episcopos qui sunt in unaquaque Provinciâ scire oportet Episcopum qui Metropoli præest, & curam suscipere totius Provinciæ: eo quod in Metropolim undequaque concurrant omnes qui habent negotia: Unde visum est eum quoque honore præcedere: reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, juxta antiquiorem, qui à Patribus nostris obtinuit, Canonem, vel ea sola quæ ad uniuscujusque parœciam pertinent, & ad regiones quæ ei subsunt. Unumquemque enim Episcopum habere suæ parœciæ potestatem, & administrare pro convenienti unicuique religione, & totius regionis quæ suæ urbi subest, curam gerere, ut etiam ordinet Presbyteros, & Diaconos, & unaquæque cum judicio tractet: Et nihil ultra facere aggrediatur sine Episcopo Metropolitano: Neque ipse sine reliquorum sententiâ.* Syn. Ant. Can. IX. In hoc Antiocheno Canone multa sunt, quæ istum

ex

ex Apostolico supradicto excusum esse evincunt. Primo enim quod de aliis plerisque Canonibus Antiochiæ sancitis verum est ac apertum, de hoc imprimis verissimum simul & apertissimum videtur: istum nimirum nihil aliud esse quam paraphrasin in Canonem Apostolicum. Deinde quem Canon Apostolicus simpliciter *Episcopum primum* vocat, eundem Antiochenus τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, *Episcopum qui Metropoli præest* appellat. Neque dubitare licet, quin Canon Apostolicus isto sensu intelligendus sit. Ex quo proinde constat Apostolicum istum Canonem prius constitutum fuisse quam Metropolitanorum nomen in Ecclesiam translatum fuerat: hoc est ante tertium finitum seculum. Tribus enim prioribus æræ Christianæ seculis, Metropolis in Ecclesiæ notitiâ *prima Cathedra*, & Metropolitani simpliciter *Primi Episcopi* appellabantur. Nomen autem Metropolitani quarto demum seculo usurpari cœpit: nec in Ecclesiasticis antea scriptoribus uspiam invenitur. Quarto autem inchoato seculo *Primi Episcopi* appellatio in desuetudinem abiit, cum Metropolitani nomine commutata. Qui primus enim Episcopus antea dictus fuerat, in Antiochenis hisce Canonibus ὁ κατὰ τὴν μητρόπολιν, & ὁ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοπος, Can. XI. ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος. Can. XIV. Ὁ πεπιστευμένος τὴν μητρόπολιν. Can. XX. Ὁ ἐν τῇ μητροπόλει. Can. XIX. & in præsenti Canone IX. ὁ ἐν τῇ μητροπόλει προεστώς. Et alibi ὁ μητροπολίτης vocatur. Can. XIII. & XVI. ut etiam in Canonibus Nicænis IV. & VI. ab isto demum usque ad hoc præsens seculum Episcopi primarum sedium *Metropolitani* perpetuo vocati sunt. Quocirca si Canones Apostolici post Antiochenos editi fuissent, Episcopus ille qui aliis præest, non *Primus Episcopus* sed *Metropolitanus* in iis dictus fuisset. Cum autem è contrario in Canone Apost. quem sub manibus habemus, non *Metropolitanus* sed simpliciter *Primus Episcopus* dicatur, perspicue ex eo liquet hunc Apostolicum Canonem prius sancitum fuisse, quam Episcopi aliis præsidentes Metropolitanorum nomine celebrati fuerunt. Quod magis adhuc perspicuum redditur è ratione istâ quam Patres Antiocheni reddunt, quare Metropolitanus totam Provinciam & universos in eâ Episcopos sibi subjectos habere debet: διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας, *eo quod in Metropolim undequaque concurrant omnes qui negotia habent.* Nimirum Canon Apostolicus decreverat, ut omnes Episcopi cujusque gentis eum qui inter ipsos primus est tanquam caput existiment, eique subsint. Patres Antiocheni per primum cujusque gentis Episcopum Metropolitanum, sive Episcopum qui Metropoli Provinciæ præest, intelligendum esse consentiunt; ac proinde verba Canonis Apostolici ad Metropolitanum referunt, hâc ratione inducti, quod in Metropolim undequaque concurrant omnes qui civilia habent negotia, utpote ubi conventus juridici, quibus talia tractantur negotia, à provinciarum præsidibus celebrari soliti fuerunt. Hanc autem instituti sui rationem idcirco tantum reddiderunt Patres Antiocheni, ut cuivis constet, quare ipsi eadem privilegia Metropolitano cujusque provinciæ attribuant, quæ antiquitus primo tantum Episcopo concessa fuerant, nimirum quod Metropolitanus sit propriè primus cujusque gentis Episcopus, eo quod ipse Metropoli præest,

quâ maximus haberi solet hominum concursus. Denique si hæc omnia quæ huc usque attulimus argumenta nihili habeantur, aliud adhuc restat, quo extra omnem dubitationis aleam ponitur, hunc Canonem Antiochenum post Apostolicum divulgatum esse. Id enim tantum non diserte in ipso Canonis corpore affirmatur, quippe quo decretum est reliquos omnes Episcopos nihil quod magni sit momenti aggredi sine primo vel Metropolitano Episcopo, κατὰ τὸν ἀρχαιότερον κρατήσαντα ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, *juxta antiquiorem, qui a Patribus nostris obtinuit, Canonem.* Hic enim antiquior citatur Canon, quo hæc antea constituta fuerant. Dictus autem Canon Apostolicus XXXIV. eadem totidem fere verbis constituit. Hic enim de primo loquens Episcopo edicit, reliquos Episcopos μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Quæ verba Canon Antiochenus in hunc modum exscribit, μηδέν τι πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, ἢ ταῦτα μόνα ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Quæ cum in Apostolico Canone ad verbum fere habeantur, & nullus alius Synodo Antiochenâ antiquior Canon extet, quo eadem continentur, nemini dubium esse potest, quin antiquior iste Canon à Synodo memoratus, ipsissimus sit Apostolicus XXXIV.

V. Quo porro opinio hæc quæ Canones Apostolicos Patribus Antiochenis visos fuisse statuit, firmior adhuc stabiliatur, aliud nobis suppeditat argumentum Canon Antiochenus XX. Apostolico XXXVII. respondens, quo statutum est, ut bis quotannis Concilia Episcoporum celebrentur, ἅπαξ μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, *Semel quidem quartâ septimanâ Pentecostes, secundo vero duodecimo die Hyperberetai.* Hunc Apostolicum Canonem renovantes Patres Antiocheni statuunt, ut *primum quidem Concilium fiat* μετὰ τὴν τρίτην ἑβδομάδα τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς ἐπιτελεῖσθαι τὴν σύνοδον, ὑπομιμνήσκοντος τοὺς ἐπαρχιώτας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει. τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι ἰδοῖς ὀκτωβρίαις, ἥτις ἐστὶ δεκάτη ὑπερβερεταίου. *Post tertiam hebdomadem festi Paschæ, ut quartâ hebdomade Pentecostes perficiatur Synodus, Metropolitano provinciales Episcopos admonente. Secundam vero Synodum idibus Octobris fieri, qui est decimus Hyperberetai.* Syn. Ant. Can. XX. ubi primo quod in Canone Apostolico desideratur, Patres Antiocheni supplent, provinciales videlicet Episcopos ad anniversarias hasce Synodos per Metropolitanum cujusque provinciæ convocandos esse. Deinde primum Synodo convocandæ tempus in Can. Apost. præstitutum, adhuc observandum esse decernunt, hâc tantum cautione, vel explicatione potius adhibitâ, ut Synodus proximè post tertiam Paschalis festivitatis hebdomadem incipiat, & quartâ Pentecostes hebdomade perficiatur. In secundi autem Concilii definiendo tempore, aliquantulum sane sed perparum à Canone Apostolico discrepantiæ admittunt. Illud enim non duodecimo Hyperberetæi, sed *idibus Octobris qui est decimus Hyperberetai* peragendum esse statuunt. Hic autem, quod obiter observare liceat, mendum in Canonis Antiocheni textum irrepsisse videtur. Licet enim hæc sit

fit vulgaris hujus loci lectio, ipſeque vetus interpres Dionyſio Exiguo antiquior, ita legerit, quippe qui ſuo more, hoc eſt barbarè & corruptè hunc in modum latinè vertit, *Secundum autem Synodum Idus Octobr. quæ eſt decima Ypirethæi.* Cùm neminem tamen lateat, menſem Hyperberetæum in anno Macedonico & Antiocheno cum Octobri Juliano coincidere, non decimus, ſed decimus quintus Hyperberetæi Idibus Octobris reſpondet. Unde iſta verior hujus loci lectio videtur, quam Chriſtophorus Juſtellus in ſuâ Codicis Canonum Eccleſiæ univerſæ editione exhibet, ubi ſic legitur, *τὴν δὲ δευτέραν σύνοδον γίνεσθαι ἴδοις Ὀκτωβρίαις, ἥ τις ἐστὶ πεντεκαιδεκάτη ὑπερβερεταίου.* Sic etiam Dionyſius Exiguus legit, vertit enim *Secunda vero Synodus fiat Idus Octobris id eſt quinto decimo die menſis Octobris, quem Hyperberetæon Græci cognominant.* Necnon Iſidorus Mercator, qui ſic latine reddit, *Secundò autem Concilium fieri Idibus Octobris, qui dies apud Græcos Hyperberetæi menſis XV. invenitur.* Quod quidem veriſſimum eſt. Cum Hyperberetæus enim unà cum Octobri in anno Juliano ineat, decimus quintus Hyperberetæi cum Idibus Octobris, ſive die XV. iſtius menſis coincidat neceſſe eſt. Unde conſtat Patres Antiochenos eadem fere tempora indicendis anniverſariis Epiſcoporum Synodis conſtituiſſe, quæ in Canone Apoſtolico prius conſtituta fuerant. Ut prima nimirum Synodus quartâ Pentecoſtes hebdomade, altera decimo quinto menſis Hyperberetæi ſive Idibus Octobris habeatur : idque non obſtante quinto Concilii Nicæni Canone, quo primam ex illis Synodis ante quadrageſimam, alteram circiter Autumni tempus celebrandam eſſe ſancitum fuerat. De ſecundâ peragendâ Synodo nulla movetur quæſtio, cùm Hyperberetæus in Autumnum incidat. Quænam autem reddi poteſt ratio, quare Patres Antiocheni in alterâ celebrandâ Synodo decreto Concilii Oecumenici ſe opponerent ? Quare illi primam Synodum quartâ Pentecoſtes hebdomade convocandam eſſe juberent, cùm Patres Nicæni eandem ante quadrageſimam peragendam eſſe juſſerint ? Nemo ſane eos ſine ſummâ ratione, quæcunque demum fuerit, hoc perpetraſſe opinetur. Quæ tamen nobis alia non videtur, neque major, ut opinor, reddi poteſt, quam quod in antiquis ipſorum Canonibus, decretum noverint, ut prima quotannis Synodus quartâ Pentecoſtes hebdomade peragеretur : Ac propterea licet alii qui ſtatas has Synodos celebrare nondum ſoliti, nec Apoſtolicos hoſce Canones amplexi fuerant, decreto iſto Nicæno tenerentur, ipſi tamen Antiocheni Patres ſibi liberum eſſe autumarunt antiquis ſuis in hâc temporis circumſtantiâ Canonibus adhuc inſiſtere, præſertim cum ipſi etiam Nicæni Patres ſtatuiſſent, ut in Antiochenâ pariter atque in aliis Provinciis, *τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω.* Can. VI. Alioqui ſi primam in ſingulis annis Synodum juxta Canonem Apoſt. celebrandi conſuetudo in Eccleſiâ Antiochenâ antiquitus non obtinuiſſet, Antiocheni ſine dubio Patres in hoc ſuo condendo Canone Nicænum potius quam Apoſtolicum ſecuti fuiſſent : & primum Anniverſarium Concilium non quartâ Pentecoſtes hebdomade, juxta Apoſtolicum, ſed ante quadrageſimam juxta Nicænum Canonem habendum eſſe definiſſent. Cum è contrario autem poſthabito Synodi Nicænæ decreto, Apoſtolicum potius

potius Canonem hâc in re obſervandum eſſe conſenſerint, Canones Apoſtolicos non viſos modo, ſed permagnæ apud eos autoritatis fuiſſe liquet.

VI. Secundum hæc inter duos ultimos Antiochenos, & Apoſtolicos Canones XL. & XLI. optimè convenit: utrobique enim de rebus ſive bonis Eccleſiæ & iiſdem plerunque verbis agitur. Quæcunque autem ad Eccleſiam pertinent in Apoſtolicis Canonibus, τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα, & nonnunquam χρήματα vocantur. Nullam vero redituum vel agrorum ad Eccleſiam pertinentium mentionem faciunt. At Canon Antiochenus XXV. τὰς πόρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰς τῶν ἀγρῶν καρπὰς, *Eccleſiæ reditus & agrorum fructus* commemorat. Hinc conficitur Canones Apoſtolicos iſtis diebus conditos fuiſſe, quibus Eccleſia nullis adhuc latifundiis locupletata, Epiſcopos, Clerum, pauperesſque ſuos è ſolis fidelium oblationibus primitiiſque alebat. Quando, ut ait Tertullianus, *modicam unuſquiſque ſtipem menſtruâ die, vel cum velit, apponebat.* Tertull. Apol. c. XXXIX. Quæ autem tunc dierum erat Chriſtianorum charitas, hujuſmodi eorum ad Eccleſiæ uſus oblationes decimas lege debitas excedebant. Ut ex Irenæo conſtat dicente, *Et propter hoc illi quidem*, viz. Judæi, *decimas ſuorum habebant conſecratas*; *qui autem perceperunt libertatem*, viz. Chriſtiani, *omnia quæ ſunt ſuorum ad Dominicos decernunt uſus*, *hilariter & liberè dantes ea*, *non quæ ſunt minora*, *ut majorem ſpem habentes.* Iren. lib. IV. cap. XXXIV. Quæ itaque ex liberalibus hiſce fidelium oblationibus collecta ſunt, ea omnia Canon Apoſt. XLI. Epiſcopo cujuſque parœciæ concredenda ſtatuit, ut in ejus ſit poteſtate indigentibus, prout ipſi viſum fuerit, per Presbyteros & Diaconos ea diſpenſare. Poſtquam autem Conſtantinus M. aliquam ſuorum bonorum partem Clero relinquendi Chriſtianis poteſtatem fecerat, Eccleſiæ protinus per magnificam Chriſtianorum liberalitatem, agris quamplurimis, & latifundiis, eorumque reditibus locupletatæ ſunt. Hinc Synodus Epiſcoporum Antiochiæ poſtea congregata, Canone ſuo XXV. Apoſtolicum iſtum XLI. renovans, non modo Eccleſiæ bona ex oblationibus congeſta, verumetiam reditus, agrorumque, quibus modo ditata eſt, fructus, Epiſcoporum poteſtati ſubjicit, ſub eâ tamen conditione, ut in proprios non convertant uſus, ſed ex Presbyterorum & Diaconorum ſententiâ ea omnia adminiſtrent. Quod illuſtre quidem eſt argumentum, hunc Antiochenum poſt Apoſtolicum Canonem publicatum fuiſſe: Alias enim agrorum Eccleſiæ datorum mentio in hoc æque ac in iſto procul omni dubio inducta fuiſſet. Et hæc quidem unica nobis videtur ratio, quare Patres Antiocheni Apoſtolicum iſtum Canonem repararint, & de novo ediderint, quod nimirum bona tantum Eccleſiæ, non item reditus agrorumque fructus in eo commemorentur: De quibus tamen, non minus quam de reliquis Eccleſiæ bonis, neceſſe erat ut Canon ederetur.

VII. Ex iis quæ hactenus commentati ſumus, ſatis ſuperque, ut nobis ſaltem videtur, patet Canones Antiochenos non modo Apoſtolicis poſteriores, verumetiam ex iis cuſos formatoſque fuiſſe. Sed nihilo ſecius, ut extra omnem, quoad fieri poteſt, controverſiam in poſterum ponatur, ultimo obſer-

obſervetur velim Canones Apoſtolicos nullius præcedentis Canonis nec legis cujuſlibet Eccleſiaſticæ ante conſtitutæ mentionem uſpiam inferre, ſed omnia nude & ſincere proponere, ut tunc temporis primò Eccleſiaſticâ autoritate definita. At Canones Antiocheni, qui in ordine, ſenſu, & in ipſis plerunque verbis cum Apoſtolicis ſummè conveniunt, alios Eccleſiaſticos Canones ut ante editos, & iſtis diebus obſervatos paſſim commemorant; iis præſertim in locis quibus eadem decernunt, quæ in Canonibus Apoſtolicis decreta ſunt. Verbi gratiâ, Secundus Synodi Antiochenæ Canon Clericum cum excommunicatis communicantem, communione privat, *ὡς συγχέοντα τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας*, *ut Canonem Eccleſiæ confundentem.* Talis autem confundit violatque Can. Apoſt. X. iſtud diſerte prohibentem. Tertius Antiochenus Canon Epiſcopum, qui Clericum ab alio Epiſcopo depoſitum ſuſcipit, à communi Synodo puniendum eſſe definit, *ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς*, *ut Eccleſiaſtica conſtituta diſſolventem.* Diſſolvit autem Canonem Apoſt. XVI. quo talis ſegregatur, non *ὡς παραλύων τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς*, quippe qui nulli antea erant, ſed *ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.* Canone Antiocheno XXIII. cautum eſt, ne Epiſcopus ſucceſſorem ſibi conſtituat, *φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν*, *ſed ſervari ſtatutum Eccleſiaſticum*, quo id nimirum prohibetur. Prohibetur autem illud à Canone Apoſt. LXXVI. Quin nono etiam Canone, ut ante obſervatum eſt, Patres Antiocheni decernunt, reliquos cujuſque Provinciæ Epiſcopos nihil magni momenti ſine Metropolitano ſuo agere, *κατὰ τὸν ἀρχαιότερον κρατήσαντα ἐκ πατέρων ἡμῶν κανόνα*, *juxta antiquiorem, qui à Patribus noſtris obtinuit, Canonem*, quo non tantum antiquior, ſed & ipſe Canon Apoſtolorum XXXIV. apertiſſimè indigitatur. Ad eundem denique modum Canone Antiocheno XXI. ſtatutum eſt, ut Epiſcopus in eâ maneat, in quam ab initio vocatus eſt, Eccleſiâ, & ab eâ non recedat, *κατὰ τὸν ἤδη πρότερον περὶ τούτου ἐξενεχθέντα ὅρον*, *juxta decretum antea de eâ re editum*, hoc eſt juxta Canonem Apoſtolicum XIV. quo idem prorſus decernitur. Neque enim modo dubitare fas eſt, quin Canones Apoſtolici ante Antiochenos, hique ex iis conſtituti fuerint, cùm antiquiores iſti Canones ab Antiochenis toties commemorati, cum Apoſtolicis politè adeo in omnibus conveniant, præſertim cùm, ut antea probavimus, vel Apoſtolicos ex Antiochenis, vel Antiochenos ex Apoſtolicis tranſcriptos fuiſſe certiſſimum ſit. Omnimodo autem veriſimilius eſt, Canones iſtos, qui de Canonibus ante editis paſſim meminerunt, ex aliis formatos fuiſſe, quam eos qui nullam omnino aliorum Canonum mentionem faciunt. Apoſtolici vero, ut cuivis perlegenti patebit, nullos alios ante ſe conſtitutos agnoſcunt: Patres autem Antiocheni ſe ſuos ex aliis ante ſancitis Canonibus divulgare ſæpe innuunt, quoſque ipſi indigitant Canones inter Apoſtolicos etiamnum inveniuntur. Ac propterea Canones Apoſtolicos Antiochenis antiquiores, adeoque ante An. Dom. CCCXLI. editos fuiſſe, nemo inficias ire poteſt, quin ſimul ſe nimio partium ſtudio occæcatum prodat.

VIII. Ne mirum autem cuipiam videatur, qua ratione inducti Patres Antiocheni veteres hoſce renovarint Canones, novoſque iis ſubinde inſeruerint,

 pau-

paucula hic in transcursu de Synodo Antiochenâ observare visum est, è quibus totius hujusce Canonum Antiochenorum sylloges occasio patefiat. Primo inter omnes convenit, Episcopos in hâc Synodo congregatos Arianâ hæresi infectos fuisse, licet palam & aperte eam haud professi fuerint. Cum enim Constantius Augustus celeberrimam illam Ecclesiam *Dominicam auream* dictam, à patre suo Constantino M. ædificari cœptam Antiochiæ absolvisset, Eusebiani, qui se quidem Catholicos profitebantur, sed occulte Arianis favebant, numero plus minus nonaginta Antiochiam se conferebant, prætextu quidem dedicandæ ejusdem Ecclesiæ, reverà autem ut fidem à Concilio Nicæno stabilitam everterent. Hoc Ecclesiastici historici diserte affirmant, *Socrat. Hist. Eccles. lib.* XI. *cap.* VIII. *Sozom. lib.* III. *cap.* V. Non me fugit communem inter doctos opinionem prævaluisse, sex & triginta solos è Patribus Antiochenis Arianæ hæresi emancipatos fuisse. Hæc autem opinio è perperam intellectis Julii Papæ verbis in Epistolâ ad Orientales Episcopos, originem traxit, ubi nimirum ait, Σκοπεῖτε οὖν τίνες εἰσὶν οἱ παρὰ κανόνας πράξαντες; ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσούτων ἀποδείξεων τὸν ἄνδρα δεξάμενοι, ἢ οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μονῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀνομάσαντές τινα ὡς ἐπίσκοπον ξένον, καὶ ἀποστείλαντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἐξουσίας; Ex his verbis Baronius aliique post eum collegerunt, triginta sex solos Episcopos in synodo Antiochenâ Gregorium in sedem Alexandrinam ad Athanasium jure pertinentem ordinâsse, atque ideo totidem in istâ synodo solos Arianos fuisse, nimirum ac si legeretur οἱ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μόνων, viz. ἐπισκόπων. Præterquam autem quod sensus isthoc modo summè esset perturbatus, non μόνων ibi legitur, sed μονῶν, ut verba latine sic sonent, *Videte igitur quinam sunt qui contra Canones agunt? nosne qui tantis rerum documentis virum recepimus, an qui à triginta sex mansionibus Antiochiæ quendam velut Episcopum, externum hominem salutarunt, istumque militari manu stipatum Alexandriam miserunt?* Nimirum Julius Gregorii ordinationem reprehendit, eumque contra Canones Ecclesiasticos creatum esse Alexandriæ Episcopum affirmat, quippe qui non in ipsâ urbe Alexandrinâ ordinatus esset, sed in urbe Antiochiâ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἓξ μονῶν, hoc est quæ triginta sex mansionibus, sive triginta sex dierum itinere ab urbe Alexandriâ distat. Istâ igitur meritò explosâ opinione, fides Ecclesiasticis potius historicis habenda est, omnes, vel saltem multo maximam eorum partem qui hanc Synodum celebrabant, Eusebianos fuisse asserentibus. Sic enim Sozomenus de Eusebianis loquens, οἱ δὲ τότε καὶ ἕτεροι τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων αὐτοῖς εἰς ἐνενήκοντα καὶ ἑπτὰ τελοῦντες ἐπισκόπους πολλαχόθεν εἰς Ἀντιόχειαν συνῆλθον, *Isti igitur cum aliis ejusdem opinionis fautoribus, simul omnes septem & nonaginta Episcopi variis è locis Antiochiam tunc temporis conveniebant.* Soz. lib. III. cap. V. Hinc cum unus ex hujus Concilii Canonibus adversus D. Chrysostomum objectus esset, ille constanter respondebat istum esse ἑτεροδόξων νόμον, *ibid. lib.* VIII. *cap.* XX. Quo etiam nomine Innocentius Papa Canones ab hac Synodo promulgatos repudiavit, *ibid. cap.* XXVI. Secundùm hæc observetur etiam S. Athanasium, quem à Concilio Tyrio condemnatum, & sede Alexandrinâ depositum

tum Conſtantinus M. in urbem Galliæ Treveros dictam relegaverat, paulo ante convocatum hoc Concilium, ſolius Imperatoris Conſtantini junioris literis, citra majoris Concilii ſententiam ac decretum, ab exilio revocatum fuiſſe, & priſtinæ ſuæ ſedi Alexandrinæ reſtitutum. Hoc Euſebiani, aliique omnes Arianicæ factionis ſectatores ægerrimè ferebant, & nullum non movebant lapidem, quo Athanaſius acerrimus peſtiferæ iſtius hæreſeos oppugnator, ſede ſuâ iterum expelleretur. *Soz. lib.* III. *cap.* II. Quin iſtis etiam diebus Paulus, Catholicus Nicænæ fidei aſſertor, Epiſcopus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ in Alexandri denati locum creatus eſt, rejecto Macedonio, quem Ariani ad iſtam promovere ſedem obnixè contendebant. *Ibid. cap.* III. IV.

IX. Hiſce præcognitis, vera Canonum Antiochenorum hiſtoria facillimè eruatur. Cum Epiſcopi enim in iſto Concilio congregati, Arianicam hæreſim intus complexi ſint, & tamen Catholicam præ ſe doctrinam ferre ſtuduerint, neceſſarium iis viſum eſt decreta quædam Eccleſiaſtica tanto artificio edere, ut Athanaſium quidem alioſque Catholicos ferirent, & ipſi nihilominus, eorum fabricatores, Nicænæ ſynodo adhærere viderentur. Quamobrem Canones ſuos à Concilii Nicæni decreto de Paſchali feſtivitate auſpicantur. Cum idem autem & in ſeptimo Apoſtolorum Canone de iſtâ celebritate decretum fuiſſet, ab eo demum Patres Antiocheni incipientes, octo ſequentibus à ſe editis Canonibus totidem circiter ex Apoſtolicis ordine redintegrarunt, ac ſi nihil de novo in Eccleſiam introducere, ſed veteres tantum & ab Eccleſiâ receptos Canones renovare & explicare ſibi propoſitum fuiſſet. Poſt decimum autem Canonem de Chorepiſcopis, quem tanquam appendicem nono de Metropolitanis & Epiſcopis agenti ſubjunxerunt, duos protinus contra Athanaſium ſubdolè fabricati ſunt, eoſque antiquis à ſe renovatis Canonibus ita interſeruerunt, ut ipſi etiam inter antiquos haberentur. Hi ſunt Canones undecimus & duodecimus: quorum prior Epiſcopos ſine Metropolitani & comprovincialium Epiſcoporum literis ad Imperatorem adire vetans, viam poſteriori condendo ſtravit, quo decretum eſt, ut Presbyter vel Diaconus à proprio Epiſcopo, aut Epiſcopus à Synodo depoſitus, non ad Imperatorem ſed ad majus Epiſcoporum Concilium ſe convertat, ejuſdemque judicio ſubjiciatur. Quod ſi quis ad Imperatorem confugerit, is nullâ veniâ dignus habeatur. Verba Canonis ſic habent. *Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ὀχλῆσαι τολμήσειε τὰς Βασιλικὰς ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδὲ μιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα μελλούσης ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν. Syn. Antioch. Can. XII.* Nihil dubii eſſe poteſt, quin hic Canon contra S. Athanaſium per literas Imperatorias ſine ſynodali decreto ſedi ſuæ Alexandrinæ reſtitutum, conditus fuerit. Euſebiani enim in hâc Synodo congregati eum calumniabantur, *ὡς παρὰ κανόνα πράξαντα, ὃν αὐτοὶ ὥρισαν ποτε; ὅτι μὴ γνώμῃ κοινοῦ συνε-*

συνεδρίου τῶν ἐπισκόπων τὴν τάξιν τῆς ἱερωσύνης ἀνέλαβεν, quod contra Canonem, quem ipsi primum constituerunt, Episcopatus sui locum absque decreto communis Episcoporum Concilii recuperasset, ut ait Socrates lib. II. cap. VIII. consentiente Sozomeno, lib. III. cap. V. Quinetiam ex hoc Canone à se constituto, Episcopi Antiocheni non modo S. Athanasii restitutionem pronunciabant irritam, verum & alium ejus loco Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum designabant, primo quidem Eusebium Emisenum, qui cum Alexandriam ire detrectaret, Gregorium istius Ecclesiæ Episcopum crearunt. *Socrat. lib.* II. *cap.* X. Hinc cum D. Chrysostomo vitio verteretur, quod post depositionem absque majoris synodi autoritate suo ipsius arbitrio in Episcopalem sedem invasisset, contra ac Antiocheno hoc Canone statutum fuerat, respondit ille, istum non Ecclesiæ Catholicæ sed Arianorum esse Canonem, *οἱ γὰρ*, inquit, *ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τῆς ὁμοουσίου πίστεως, ἀπεχθείᾳ τῇ πρὸς Ἀθανάσιον τὸν κανόνα ἐξέδωκαν, Episcopi enim Antiochiæ congregati ad evertendam Consubstantialis fidem, præ odio quo adversus Athanasium flagrabant, istum Canonem condiderunt.* Socrat. lib. VI. cap. XVIII. Nec duodecimus solus cum undecimo, è Canonibus Antiochenis, verumetiam XIV. & XV. contra S. Athanasium constituti sunt. Et hi enim ambo de Episcopis judicandis agunt : & illo quidem sive XIV. cautum est, ut si Episcopi comprovinciales de judicio contra Episcopum quempiam proferendo dissenserint, Metropolitanus Episcopus è vicinâ provinciâ judices alios convocet, qui controversiam tollent. Quod Episcopi Antiocheni idcirco tunc temporis decernebant, ut sententia à se vicinæ provinciæ Episcopis contra Athanasium prolata, valida haberetur. Altero autem, nempe XV. Canone statutum est, ut si Episcopus ab omnibus ejusdem Provinciæ Episcopis condemnatus fuerit, is apud alios nullo modo judicetur, sed firma concordantium Provinciæ Episcoporum sententia maneat. Quod haud dubie idcirco ab iis constitutum est, ut omnis ad aliam Synodum Appellatio S. Athanasio adimeretur : & præsertim ut invalida, quantum fieri potuit, censerentur Romanæ, aliarumque synodorum decreta, quibus S. Athanasius à calumniis in eum confictis vindicatus est, & justus innocensque pronunciatus.

Quod denique ad reliquos duos in sylloge Antiochenâ Canones de novo conditos, & Apostolicis in eâ confirmatis superadditos spectat, decimum sextum scilicet atque undevicesimum, isto decernitur Episcopum qui Ecclesiam vacantem absque integro, cui Metropolitanus interest, Concilio invadit, abjiciendum esse, licet cunctus populus eum delegerit : hoc autem sive XIX. cautum est, ut Episcopus sine synodo & præsentiâ Metropolitani non ordinetur : utque ordinatio aliter celebrata nullas habeat vires. Palam est, ambos hosce Canones contra Paulum designatos esse, qui ad thronum Constantinopolitanum refragantibus Arianis promotus fuerat. Ariani enim & Macedoniani asserebant eum sedem istam sibi comparasse præter sententiam Eusebii Nicomediensis & Theodori Heracleæ, quæ in Thraciâ est, Episcopi, ad quos utpote finitimos ordinatio pertinebat. Sic enim Sozomenus de eodem loquens ait, *ὡς μὲν λέγουσιν οἱ τὰ Ἀρείου καὶ Μακεδονίου φρονοῦντες, ἑαυτῷ*

ταύτην

ταύτην πραγματευσάμενος τῇ γνώμῃ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδίας ἐπισκόπου καὶ Θεοδώρου τοῦ ἐν Θρᾴκῃ Ἡρακλείας, εἰς ὧς γείτοσιν ἡ χειροτονία διέφερεν. *Soz. lib.* 3. *cap.* 3. Quâ ratione Eusebius Nicomediensis cum Theodoro Heracleensi hoc in loco conjungatur, non video, nisi forsitan quod ille etiam vicinus esset Episcopus. Heracleensi autem Episcopo ut Metropolitano suo thronus Constantinopolitanus istis temporibus subjectus erat, & postea etiam usque dum ad Patriarchalem dignitatem evectus esset. Cum Paulus igitur ad istam sedem sine Metropolitano Heracleensi & Synodo ab eo convocatâ promotus fuisset, ut Ariani & Macedoniani asserebant, hinc iidem in Synodo Antiochenâ congregati, duos istos supradictos Canones edebant, quibus ordinatio ejus irrita judicaretur, ipseque throno CP. dejiceretur. Et quidem eum isto sæpe throno ab iis expulsum fuisse, historiæ Ecclesiasticæ fidem faciunt. Adeo ut istos Canones contra ipsum definitos fuisse, pro certo & explorato habeamus.

X. E præmissis videre est, quid Synodus Antiochena in nonnullis renovandis, aliisque de novo constituendis Canonibus sibi proposuerit. Cum hoc enim ante omnia in animo habuerint Episcopi ibi congregati, ut Athanasium Alexandrinum & Paulum Constantinopolitanum Episcopum, acerrimos Catholicæ fidei assertores, sedibus suis propulsarent, & propulsatos detinerent, siquidem Canones ante constituti rem haudquaquam effectam darent, novos excogitare coacti sunt, qui Constantii Imperatoris synodo præsentis favore & autoritate muniti, omnia perficerent, quæ ipsi adversus suos, ut visi sunt, adversarios tantopere exoptabant. Verum ne in novis hujusmodi fingendis Canonibus Arianorum hæresi pariter & factioni patrocinari videreatur, eos non seorsim, sed antiquis Ecclesiæ Canonibus à se explicatis interectos ediderunt. Quo pacto incautis facillime persuaderent, se nihil novi machinatos esse, sed antiqua tantummodo patrum decreta explicuisse & confirmasse. Et quidem certe suos Apostolicis Canonibus scitè adeo interseruerunt, ut omnes ab ipsis editi Canones in Codicem Canonum Ecclesiæ universæ postea recepti fuerint. Verum, quod ad rem nostram spectat, cum exceptis iis qui contra Catholicæ doctrinæ propugnatores fabricati sunt, reliqui omnes Canones ab hoc Concilio divulgati, è Canonum Apostolicorum sylloge selecti sint, ut ante ostendimus, non est quod suspensi dubiique ulterius pendeamus, quin tota ista Canonum, qui Apostolorum vulgo appellantur, Collectio diu ante Concilium istud Antiochiæ celebratum obtinuerit.

C A P U T V.

Synopsis.

I. *Synodus* Gangrena *Ecclesiasticos Canones ab Eustathianis violatos asserit: quos eosdem esse atque Apostolicos probatur.*

II. *Synodum* CP. *An. Dom.* 382. *habitam Canones Apost. vidisse, & citâsse ostenditur.*

III. *Eosdem à Synodo* Carthaginensi *iisdem fere diebus celebratâ laudatos esse probatur.*

IV. *Canones Apostolici præcipiunt Episcopum tertio citandum esse, priusquam à Synodo judicetur. Hinc probatur dictos Canones tertio generali Concilio cognitos fuisse, utpote à quo* Nestorius *tertio citatus est: & Canones Ecclesiastici id præcepisse ab eodem perhibentur.*

V. *Eodem argumento probatur hosce Canones notos fuisse Synodo* CP. Eutychen, *& quartæ generali* Dioscorum *tertio citanti.*

VI. *Aliis argumentis hos Canones Synodo* Chalcedonensi *visos & confirmatos esse demonstratur.*

I. IIsdem circiter temporibus quibus Antiochena, Gangrena etiam Synodus celebrata fuit, & luculentum pariter Apostolicis Canonibus testimonium perhibuit. Patres enim in urbe Gangrâ, Metropoli in Paphlagoniâ, congregati, postquam viginti contra Eustathium & Gregales ejus Canones edidissent, vicesimo demum primo, quo mentem suam in aliis Canonibus constituendis explicant, hæc habent, ταῦτα δὲ γράφομεν, οὐκ ἐκκόπτοντες τοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὰς γραφὰς ἀσκεῖσθαι βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφανίαν, κατὰ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε καὶ παρὰ τὰς γραφὰς, καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμὸν εἰσάγοντας. *Hæc autem scribimus, non eos abscindentes qui in Dei Ecclesiâ volunt secundum scripturas in pietate exerceri, sed eos qui prætextum exercitationis ad arrogantiam assumunt, adversus eos qui simplicius vivunt se efferentes, & præter scripturas & Ecclesiasticos Canones novitatem inducunt.* Hic primo observare licet Ecclesiasticos quosdam à Patribus Gangrenis commemorari Canones ut ab Eustathianis violatos. Quod si Eustathianorum mores & dogmata in Gangrenis Canonibus & in præfatione ad eosdem recensita & condemnata perlustremus, eos Canonibus Apostolicis, iisque quos scimus, solis ante hanc synodum divulgatis adversari patebit. Adeo ut alia quidem ab Eustathianis præter scripturas, alia autem præter Canones Apostolicos introducta fuisse constet. Ex. gr. Eustathiani à nuptiis & carnibus tanquam illicitis ab omnibus qui cœlorum regnum ingredi cupiunt, necessario abstinendum esse docuerant. *Syn. Gang. Can.* I. II. contra ac decretum

cretum est Canone Apostolico LI. quo deponitur Clericus, & excommunicatur Laïcus, qui à nuptiis, carnibus & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationem abstinet. Eustathiani conciones privatim habere, & separata celebrare conventicula soliti fuerunt, ut è præfatione ad omnes Canones Gangrenses, & è Can. VI. liquet; hoc autem in Canone Apost. XXXI. diserte prohibitum est. Adhæc Canones Apostolici præcipiunt, ut Episcopus primitias fructuum & omnes oblationes accipiat, & per Presbyteros & Diaconos indigentibus dispenset, Can. Apost. IV. XLI. At Eustathiani omnes fructuum primitias ac oblationes sibimet & suis præter Episcopi sententiam dispensandas esse vendicarunt, præfat. ad Syn. Gangr. & Can. VII. VIII. Eustathiani jejunia die Dominico peragere consueti sunt, præf. & Can. XVIII contra Canonem Apost. LXVI. Sed jejunia Ecclesiæ antiquitus tradita, quadragesimam nimirum, feriam quartam & parasceven, contemptui, neglectuique habuerunt, Syn. Gangr. præf. & Can. XIX ac propterea Canonem Apost. LXIX. apertissimè violarunt. Cùm constet itaque Eustathianos contra Apostolicos docuisse pariter atque egisse Canones, & Patres Gangreni asserant novitates quasdam præter *Ecclesiasticos Canones* ab iis inductas esse, reliquum est, ut *Ecclesiastici* ab illis memorati *Canones* iidem fuerint, quos hodie S. Apostolorum nomine indigitamus. Neque enim aliam quamlibet habemus collectionem Canonum, ad quam referantur ista Synodi Gangrenæ verba, vel etiam hæc Sozomeni, qui de eodem Eustathio loquens ait, Λέγεται δὲ ἀπὸ πολλῆς ἀκριβείας εἰς παραλόγους ἐπιτηρήσεις ἐκπεσεῖν, παντελῶς ἀπᾳδούσας τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, *præ nimiâ autem severitate ad absurdas quasdam observationes prolapsus esse dicitur, ab Ecclesiasticis legibus plurimum discrepantes.* Sozom. Hist. Eccles. lib. III. cap. XIV.

II. Porro An. Dom. CCCLXXXI. Secunda generalis Synodus Constantinopoli celebrata fuit, quæ inter alia, Nectarium in Constantinopolitanum, & Flavianum in Antiochenum Episcopatum ordinavit. Quas ordinationes cum Occidentales Episcopi improbarint, plerique Episcoporum, qui secundam istam universalem synodum celebraverant, æstate sequenti Constantinopolim iterum convenientes, Synodicam Epistolam ad Damasum, Ambrosium, aliosque in synodo Romanâ tunc congregatos, miserunt: quæ etiamnum extat, in Theodoret. Hist. Eccles. lib. V. cap IX. In hâc Epistolâ Patres Constantinopolitani, postquam orthodoxam suam fidem à Concilio Nicæno stabilitam professi sunt, ad supradictas tandem ordinationes orationem suam convertunt, eamque his verbis ingrediuntur. Περὶ δὲ τῶν οἰκονομιῶν τῶν κατὰ μέρος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, παλαιός τε, ὡς ἴστε, θεσμὸς κεκράτηκε, καὶ τῶν ἁγίων ἐν Νικαίᾳ πατέρων ὅρος, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τοὺς τῆς ἐπαρχίας, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βούλοιντο, σὺν αὐτοῖς τοὺς ὁμόρους πρὸς τὸ συμφέρον ποιεῖσθαι τὰς χειροτονίας. *De particulari autem administratione singularium Ecclesiarum, antiqua, ut probe nostis, obtinuit sanctio, & sanctorum in Nicæâ patrum regula, ut in singulis Provinciis Episcopi istius Provinciæ, & si illis placuerit, una cum ipsis finitimi, prout utile judicaverint, ordinationes faciant.* Hic duo apertè indigitantur Canones quibus hæc decreta

fuerant:

fuerant: Unus quidem Nicænus, alter longe antiquior, quem diu antea obtinuiſſe Occidentales æque ac Orientales Epiſcopi probe nôrunt. Nicænus hic indicatus, alius eſſe nequit quam quartus iſtius Concilii Canon, quo ſtatutum eſt, ut Epiſcopus ab omnibus, ſi fieri poteſt, qui ſunt in Provinciâ ejus Epiſcopis ordinetur; ita tamen ut confirmatio cujuſque ordinationis per ſingulas Provincias ad Metropolitanum pertineat. De finitimis autem Epiſcopis ad ordinationes Epiſcopales ullâ ratione ab aliâ Provinciâ convocandis aut admittendis hic nulla habetur mentio. Atque ideo hic Nicænus Canon eo tantum nomine laudari potuit, quod eo cautum ſit, ut in ſingulis Provinciis Epiſcopi illius Provinciæ ordinationes faciant. Verum Patres CP. demonſtrare imprimis voluerunt, licitum ſibi fuiſſe ex Canonibus Eccleſiaſticis Epiſcopum Conſtantinopolitanum & Antiochenum ordinare, etiamſi nonnulli ex ipſis non iſtarum ſed aliarum Provinciarum eſſent. Hoc ex iis patet, quæ ipſi proximè poſt verba ſuperius laudata aſſerunt. Aſſerunt enim ex legum iſtarum quas citant præſcripto, tum reliquas in Oriente Eccleſias adminiſtratas fuiſſe, tum Nobiliſſimarum etiam Eccleſiarum Epiſcopos renunciatos, ac propterea ſe Nectarium Conſtantinopolitanorum Epiſcopum in univerſali Concilio communi omnium conſenſu ordinâſſe: Flavianum autem Antiochenſium Epiſcopum, tum ab illius Provinciæ tum ab Orientalis Diœceſeos Epiſcopis in unum congregatis, ordinatum fuiſſe, ac proinde ipſum univerſale Concilium ordinationem iſtam tanquam legitimam ſuſcepiſſe. Et deinde indicant Cyrillum, de cujus etiam ordinatione, ut videtur, quæſtio mota erat, Hieroſolymorum Epiſcopum ab iſtius Provinciæ Epiſcopis Canonicè olim conſtitutum fuiſſe. Hujus etiam ordinationem legitimam fuiſſe ex eo probant Patres Conſtantinopolitani, quod à Provinciæ iſtius Epiſcopis celebrata fuerat. Ut vero comprobent Nectarii etiam & Flaviani ordinationes Canonicè factas fuiſſe, licet à finitimis ſimul ac à ſuæ Provinciæ Epiſcopis ordinati fuiſſent, non modo ad Nicænum, verumetiam ad alium antiquiorem Canonem appellant, propterea ſcilicet quod Nicænus Canon omnes Epiſcoporum ordinationes à ſolis comprovincialibus celebrandas eſſe decernit, nullâ finitimorum vel aliorum quorumcunque mentione factâ. Adeo ut ex Nicæni hujus Canonis præſcripto, Epiſcopus CP. non ab omnibus qui tunc temporis congregati erant, quippe qui plerique aliarum Provinciarum eſſent, ſed à ſolis iſtius Provinciæ Epiſcopis ordinandus eſſet: Neque Orientalis Diœceſis Epiſcopi, ſed ii ſoli qui Antiochenæ erant Provinciæ, Flavianum ad thronum Antiochenum promovere debuerint. Reſtat itaque ut antiquum iſtum, qui diu ante hanc Synodum obtinuerat, Canonem alibi inveſtigemus, quo ſcilicet Finitimis quibuſcunque Epiſcopis in alienâ Provinciâ ordinationes facere permiſſum eſt, ſi ab ejuſdem Provinciæ Epiſcopis vocati fuerint. Talem autem Canonem fruſtra inquiremus, præterquam inter Apoſtolicos. Quorum XXXIV. eadem fere præcipit quæ Nicænus ſupradictus, ut primus ſcilicet in unâquaque gente, & comprovinciales Epiſcopi omnia quæ magni ſunt momenti, inter quæ ordinatio Epiſcoporum merito recenſeatur, inter ſe peragant. At Canon proximus ſive XXXV. ſic habet. Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν αὐτοῦ ὅρων χειροτονί-

αν

σεν ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν. *Episcopus ne audeat extra suos fines ordinationes facere in urbibus & pagis ei non subjectis. Sin autem hoc fecisse convictus fuerit præter eorum sententiam qui urbes illas aut pagos tenent, deponatur & ipse & ii quos ordinavit.* Hic, ut videre est, cavetur ne Episcopi in alienis Provinciis ordinationes faciant præter eorum sententiam qui istas Provincias tenent. Si cujusvis itaque Provinciæ Episcopi consenserint, ut finitimi ipsis Episcopi in suâ ipsorum Provinciâ ordinationibus assistant, tales ordinationes legitimæ ac Canonicæ habentur. Hoc autem idem est quod in Synodicâ Patrum CP. Epistolâ de antiquo Canone ibi commemorato dicitur, sanciente nimirum, ut in singulis Provinciis Episcopi illius Provinciæ, καὶ εἴπερ ἐκεῖνοι βούλοιντο, *& si ipsi voluerint,* unà cum iis finitimi, prout utile judicaverint, ordinationes faciant. Unde conficitur Canonem istum Apostolicum à Patribus CP. sub *antiquæ sanctionis* titulo hic indigitari. Cùm talis enim antiquus Canon à Patribus Constantinopolitanis hic citetur, quo finitimi Episcopi in alienâ Provinciâ, si Episcopi ejusdem voluerint, ordinationes celebrent, hoc autem inter omnia antiquitatis monumenta ante hanc Synodum solùm ab Apostolico isto Canone permissum legatur, satis exinde constat, Patres CP. ad hunc ipsum Canonem respectum habuisse, ubi παλαιὸν θεσμὸν de hâc re commemorarunt.

III. Haud multis post secundam universalem Synodum annis, Concilium Carthaginense nomine quidem Tertium, sed ordine temporis inter ea quæ post Nicænum extant, Secundum celebratum fuit: quo Honoratus & Urbanus conquesti sunt duos Numidiæ Episcopos præsumpsisse Pontificem sive Episcopum ordinare, atque ideo postularunt ut decerneretur Episcoporum ordinationes non nisi à duodecim in posterum Episcopis celebrandas esse. Sed Aurelius Episcopus dixit, *Forma antiqua servabitur, ut non minus quam tres sufficiant qui fuerint destinati ad Episcopum ordinandum.* Syn. Carthag. III. Can. XXXIX. qui in Codice Græco Canonum Ecclesiæ Africanæ est Canon LIII. ubi Græcè sic legitur, ὁ ἀρχαῖος τύπος φυλαχθήσεται, ἵνα μὴ ἥττονες τριῶν τῶν ὁρισθέντων εἰς χειροτονίαν Ἐπισκόπων ἀρέσκωσιν. Ex his verbis liquet, Primum Apostolorum Canonem sub *antiqui typi* sive Canonis, ut Balsamon interpretatur, nomine indicatum, istis diebus in Carthaginensi Ecclesiâ obtinuisse, utpote quo sic statutum est, Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν. Quod ita intelligendum est, ut Episcopi ordinatio non nisi urgente necessitate à duobus, alias à tribus perpetuo Episcopis peragatur. Unde Alexius Aristenus ad istum Canonem Apost. dicit, τρεῖς δὲ ἐξάπαντος ὀφείλουσι ψηφίζεσθαι ἐπίσκοπον, καὶ μὴ ἥττονες τούτων. *Tres omnino debent ordinare Episcopum, & non pauciores illis.* Hinc Patres Carthaginenses, licet ratam habuerint Episcopi ordinationem à duobus Numidiæ Episcopis celebratam, statuunt nihilominus ut antiquus iste Canon accuratius in posterum servetur, ut non minus quam tres Episcopi ad Episcoporum ordinationem conveniant. Cum hanc autem ordinandi formam *antiquam* vocent, & nullum alium hujus Concilii

respectu *antiquum* habeamus Canonem istud statuentem, dempto unico isto Apostolico ante citato, nihil obstat quo minus dicta Aurelii verba à toto Concilio approbata de isto imprimis Canone intelligamus.

IV. Aliud præterea, illudque nobilissimum adstruendæ Canonum Apostolicorum antiquitati argumentum petatur è LXXIV. istius sylloges Canone sic habente. Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων· κἂν μὲν ἀπαντήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ ἢ ἐλεγχθείη, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον· ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπισκόπων· ἐὰν δὲ καὶ οὕτω μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν· ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν. *Episcopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ab Episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus vel convictus fuerit, statuatur pœna: Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad eum Episcopis duobus: Si autem etiam sic non obedierit, vocetur & tertio missis ad eum rursus duobus Episcopis: si autem & sic aspernans contumaxque se non stiterit, Synodus ea quæ videntur adversus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur, dum judicium subterfugit.* In omnibus antiquis Ecclesiæ Primitivæ monumentis, alius, excepto hoc unico Apostolico, nusquam invenitur Canon Ecclesiasticus, quo statutum est, ut Episcopus de crimine quovis accusatus, non prius ab Episcoporum synodo judicetur, quam per Episcopos ab eâdem missos, tertio vocatus aut citatus fuerit, ut se synodo sistat, & de crimine ipsi illato purget. Verumenimvero Acta tertii universalis Concilii sive Ephesini Anno Dom. CCCCXXXI. habiti, fidem plenissimam faciunt Ecclesiasticos istos Canones, quibus hoc decretum est, istis diebus non modo cognitos fuisse, verumetiam religiosissime observatos. Ubi enim Nestorius læsæ orthodoxæ fidei coram Synodo teneretur, Synodus, juxta quod in dicto Canone Apostolico præscriptum est, eum per Episcopos ad ipsum missos, primo, secundo, & demum tertio citabat, seque synodo sistere admonebat, hâc adhibitâ ratione, quod Canones Ecclesiastici id imperarent. Cum enim bis eum ante citavisset, tertio eum citabat, missis iterum Episcopis qui has secum literas citatorias ferebant, τρίτη ταύτῃ κλήσει τὴν εὐλάβειάν σου συγκαλεῖ ἡ ἁγιωτάτη σύνοδος, τῷ κανόνι ὑποταττομένη, καὶ νέμουσά σοι τὴν ἀνοχὴν καὶ μακροθυμίαν, καταξίωσον κἂν νῦν γοῦν ἀπαντήσας ἀπολογήσασθαι περὶ ὧν φασί σε εἰρηκέναι ἐπ' ἐκκλησίας αἱρετικῶν δογμάτων ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας· εἰδὼς ὅτι εἰ μὴ ἀπαντήσας σὺ στῇς πρὸς τὰ ἀγράφως, καὶ ἐγγράφως κατά σου λεγόμενα, ἀνάγκην ἕξει ἡ ἁγιωτάτη σύνοδος τὰ δοκοῦντα τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων κανόσιν ἐπί σοι ὁρίσαι. Quæ verba in veteri Actorum hujus Concilii translatione latinè sic redduntur. *Sancta Synodus Canonibus obtemperans, teque leni patientique animo hactenus ferens, en tertio ad suum consessum te invitat. Digneris itaque vel nunc tandem huic te adjungere, eorumque dogmatum quæ hæreticè pro concione disseminasse diceris, in communi Ecclesiæ conventu rationem reddere. Quod nisi coram de omnibus, sive ea scripto contra te allata fuerint, sive citra scriptum, te expurgaveris, Sanctissimam Synodum necessitate compul-*

compulsam juxta Sanctorum patrum sanctiones sententiam adversus te pronunciaturam esse, nihil quicquam dubites. Acta Concil. Ephes. part. 2. Act. 1. Cum legati autem, quos Synodus ad Nestorium cum tertiâ hâc citatione miserat, reversi synodum certiorem fecissent, Nestorium nec tertiæ huic citationi obtemperaturum esse, nec Synodo adfuturum, Juvenalis Episcopus Hierosolymitanus dixit, quod Ecclesiasticæ sanctiones sat esse statuunt, si rei ad diluenda objecta crimina tertio citentur. Τῶν ἐκκλησιαστικῶν, inquit, θεσμῶν ἀρκεῖσθαι κελευόντων τῇ τρίτῃ κλήσει εἰς ἀπολογίαν τοὺς καλουμένους περὶ ὧν ἂν ἐγκαλοῖντο. Ibid. Quinetiam in Epistolâ sive relatione, quam Synodus ad Imperatores Theodosium & Valentinianum de Nestorii depositione miserunt, hæc habemus, τῶν δὲ κανόνων παρακελευομένων τῇ τρίτῃ κλήσει παρακαλεῖσθαι τὸν ἀπειθοῦντα, ἀποστείλαντες πρὸς αὐτὸν αὖθις ἑτέρους ἐπισκόπους ἀπειθοῦντα εὑρόμεν. Ibid. E quibus omnibus manifestum efficitur nonnullos Ecclesiasticos Canones sive quandam Canonum collectionem istis temporibus obtinuisse, quibus præscriptum erat, ut Episcopus de hæresi vel alio quovis crimine accusatus, ad Episcoporum synodum, per Episcopos ad ipsum missos, ter vocetur, priusquam sententia contra eum Canonice ferri potuit. Cum nulla autem alia detur Canonum Ecclesiasticorum, quibus hoc decretum erat, collectio, præter eam cui S. Apostolorum nomen vulgo inscribitur, summo contra eam præjudicio laboret necesse est, quicunque hanc Canonum Ecclesiasticorum syllogen patribus Ephesinis incognitam esse suspicetur.

V. Hoc argumentum fortius adhuc ac dilucidius evadet, si observemus insuper alia præter Ephesinum Concilia isthoc seculo celebrata, Episcopos accusatos tertio ad se vocare solita fuisse, idque propterea quod in sacris Canonibus ubique tunc temporis receptis, hoc iis præceptum erat. Ut omittam enim Eutychen à Concilio provinciali CP. ter citatum ut synodo occurreret: Quartum Oecumenicum Concilium Chalcedone celebratum, Dioscorum Episcopum Alexandrinum multis obnoxium criminibus, tertio ad se vocavit, missis ad eum Francione, Luciano, & Joanne Episcopis, cum literis itidem ad ipsum directis, quibus Patres in synodo congregati eum certiorem faciunt, quod si post tertiam hanc Canonicam citationem ad veniendum distulerit, synodus pœnam à Canonibus contra contumaces præstitutam ab ipso petet. Cùm Dioscorus autem tertio vocatus se sistere recusarit, synodus protinus depositionis sententiam contra eum pronunciabat, cui omnes Episcopi præsentes subscripserunt, & plerique eorum in subscriptionibus suis hoc inter alia ei objecta crimina recensuerunt, quod contemptis Ecclesiasticis Canonibus etiam tertio vocatus se coram synodo exhibere noluit; Ut videre est in Concilii istius Actione tertiâ. Et in ipsâ damnatione quam synodus Dioscoro misit, hoc inprimis ei objicitur, quod cum synodus κατὰ τοὺς θείους, ut ait, κανόνας tertio eum vocasset, se sistere noluit. Adhæc in Epistolis synodicis ad Imperatores & ad Clerum Alexandrinum, Dioscorum etiam post tertiam vocationem juxta divinos Canones ei concessam, non occurrisse, ac propterea eum Canonicè depositum esse affirmant. Quid autem in causâ fuit, quod tertiæ vocationis in sacris Canonibus constitutæ & à Dio-

 scoro

ſcoro contemptæ toties mentionem fecerint, niſi ut ſe juxta Canones, qui tunc dierum in Eccleſiâ obtinebant, egiſſe oſtenderent? Quinam autem erant hi ſacri, Eccleſiaſtici, & divini Canones, hâc in re ab univerſali Concilio toties commemorati? Sane in Codice Canonum Eccleſiæ univerſæ, quem, uti mox videbimus, hæc ſynodus confirmavit, nec volam nec veſtigium hujuſmodi Canonis ſive decreti invenire eſt, nec ullibi occurrit talis Canon præterquam inter Apoſtolicos, quos proinde Synodo Chalcedonenſi & cognitos fuiſſe & laudatos extra dubium eſt: præſertim cum iſta univerſalis ſynodus non ſolum ipſum Canonem quo hoc conſtituitur, verum & totam illam Canonum ſeriem ſive conſequentiam, quâ dictus Canon invenitur, memorarit. Nam Francion Epiſcopus Philippopolitanus cum aliis Epiſcopis ad Dioſcorum ultimo miſſis eum ſic alloquitur, Ἡ ἁγιωτάτη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ συνεδρεύσασα ἐν τῷ ἁγίῳ μαρτυρίῳ τῆς ἁγίας Εὐφημίας, ἀπέστειλε πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν, τρίτην ἤδη κλῆσιν ταύτην ποιουμένη κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων κανόνων. *Sancta & Univerſalis ſynodus congregata in baſilicâ S. Martyris Euphemiæ noſtram humilitatem ad tuam religioſitatem deſtinavit, tertiam jam hanc citationem faciens, ſecundum conſequentiam ſanctorum Canonum.* Concil. Chalced. Act. III. ubi & paulo poſt Dioſcorus egiſſe dicitur κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, *Contra Canonum ordinem & Eccleſiaſticam diſciplinam.* Hæc autem conſequentia ſive ordo Canonum (quo etiam nomine Codex Canonum Eccleſiæ univerſæ ſæpe appellatus eſt) alium præter Canonum Apoſtolicorum Codicem hic ſignificare nequit, quippe quo ſolo laudatus iſte de trinâ citatione Canon habetur.

VI. Cum Chalcedonenſem verò Synodum præ oculis modo habeamus, de eâ præterea obſervare licet, quod in primo hujus ſynodi Canone, Canones quidam Eccleſiaſtici, quos antegreſſæ ediderant ſynodi, confirmati ſunt his verbis, τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας, κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν, *Qui à ſanctis Patribus in unaquaque ſynodo hucuſque expoſiti fuerunt Canones, obſervari æquum cenſuimus.* Quin inter omnes etiam conſtat Canones hic confirmatos eſſe Nicænos, Ancyranos, Neocæſarienſes, Gangrenſes, Antiochenos, & Laodicenos, in unum iſtis etiam diebus Codicem collectos, ex quo nonnulli eorum in Actionibus Chalcedonenſibus relecti & laudati ſunt. Cæterum præter Synodicos hoſce Canones ab ipſis confirmatos, Patres Chalcedonenſes aliorum ſubinde Canonum mentionem faciunt, eoſque firmitatem ſuam adhuc retinere ſtatuunt. Quinto enim ipſorum Canone ſic aiunt, Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἔχειν τὴν ἰσχύν. *De Epiſcopis vel Clericis qui à civitate ad civitatem tranſeunt, placuit eos qui editi ſunt a ſanctis Patribus Canones vires obtinere.* Non quidem diffiteor quin Concilia Nicænum & Antiochenum Canones de hâc re ediderint; verum ſi ii ſoli ab iſtis ſynodis conditi hic intelligerentur Canones, Patres hoc in loco actum agerent, eoſdem Canones & in primo & in quinto ipſorum Canone confirmantes. Quod cum nefas

ſit

ſit de tot tantiſque Patribus affirmare, Canones potius Apoſtolici XIV. & XV. hic intelligendi ſunt, quos, æque ac Synodicos de hâc re editos, Synodus Oecumenica propterea confirmat, quod aliquid amplius in iis quam in Synodicis ante confirmatis ſtatutum ſit: Nimirum ut Epiſcopo à civitate ad civitatem vel à parochiâ ad parochiam tranſire liceat, ſi cauſa aliqua rationi conſentanea hoc eum facere cogat, & multi Epiſcopi certatim eum tranſire exhortentur. Quod licet rationi ſummè congruum, in aliis tamen Synodorum Canonibus penitus omiſſum eſt; Quibus propterea Synodus Apoſtolicos Canones hoc continentes ſubjungere neceſſarium duxit. Et quidem Nilus Theſſalonicenſis Canones Apoſtolicos hic intelligendos eſſe uſque adeo perſuaſum habuit, ut ipſam vocem Ἀποστόλων corpori Canonis, ſi non inſertam invenerit, ipſe ſaltem inſeruerit. Hunc enim Canonem Chalcedonenſem his verbis exhibet, Περὶ τῶν μεταβαινόντων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐπισκόπων ἢ κληρικῶν, ἔδοξε τοὺς περὶ τούτων τεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ πατρῶν ἔχειν τὴν ἰσχύν. Nilus de Primat. Pap. l. 2. Idem de Canone Chalcedonenſi XXII. dicendum eſt, præcipiente, non licere Clericis poſt mortem ſui Epiſcopi res, quæ ad ipſum pertinent, rapere, καθὼς καὶ τοῖς πάλαι κανόσιν (ſic enim legendum eſſe, non τοῖς παραλαμβάνουσιν in Annotat. oſtendimus) ἀπηγόρευται, *quemadmodum & antiquis Canonibus prohibitum eſt.* Etiamſi enim idem fere præcipiatur Canone Antiocheno XXIV. cum is tamen inter Synodicos ante confirmatus fuiſſet, per *Canones Antiquos* hoc in loco commemoratos, Apoſtolici potius intelligendi ſunt, quorum Canone quadrageſimo hoc decretum habetur: quem Patres Chalcedonenſes Antiocheno prius confirmato propterea addidiſſe videntur, quo majores huic Eccleſiaſticæ Sanctioni vires conciliarent, utpote quæ non modo à Synodicis, verum à longe etiam antiquioribus Canonibus edita fuerit.

Aliud denique haud obſcurum veræ Canonum Apoſtolicorum antiquitati confirmandæ argumentum nobis ſubminiſtrat ejuſdem univerſalis ſynodi Canon XIV. ſic incipiens, Ἐπειδὴ ἔν τισιν ἐπαρχίαις συγκεχώρηται τοῖς ἀναγνώσταις καὶ ψάλταις γαμεῖν, ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος μὴ ἐξεῖναί τινι αὐτῶν ἑτερόδοξον γυναῖκα λαμβάνειν. *Quoniam in nonnullis provinciis conceſſum eſt Lectoribus & Cantoribus uxores ducere, decrevit Sancta Synodus nulli eorum licere diverſæ à rectâ opinionis uxorem ducere.* Hinc enim liquet hoc in nonnullis provinciis diu obtinuiſſe, ut è Clericis Lectores & Cantores ſoli uxores ducerent. Hoc autem nullibi obtinere potuit, niſi à Synodis earum provinciarum Eccleſiaſticâ autoritate conſtitutum fuiſſet. Hujuſmodi vero Eccleſiaſtica conſtitutio nullibi extat, præterquam inter Apoſtolicos: quorum viceſimus ſextus ſic ſe habet. Τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνον. *Ex iis qui non ductâ uxore ad Clerum promoti ſunt, jubemus ſi velint, uxores ducere lectores & cantores ſolos.* Ac proinde nullus dubito, quin hic Canon Apoſtolicus longe prius divulgatus, quam quarta ſynodus Oecumenica Chalcedone celebrata fuerit.

CAPUT VI.

Synopsis.

I. *Canones* Apostolicos *eosdem esse atque* Ecclesiasticos *à Patribus citatos è summâ inter eos convenientiâ satis constat.*

II. *Canones hi nonnunquam sub ipso* Apostolorum *&* Apostolicorum *nomine laudati sunt. Quod probatur primo* Alexandri Alexandrini *testimonio.*

III. Constantinus M. Imp. *Canonem Apostolicum ab Eusebio servatum laudat, eundemque & à mandatis Dei & à Canonibus Ecclesiasticis distinguit.*

IV. Julius P. R. *Canones Apostolorum in Gregorii ordinatione in sedem Alexandrinam violatos asseruit.*

V. *Canones Apostolici à Concilio* Constantinopoli *A. D.* 394. *habito, verbis conceptis laudati sunt.*

VI. *Iidem in Actis Concilii* Ephesini *Apostolici etiam diserte vocantur.*

VII. *Egregium* Theodosii *Imp. hisce Canonibus, Apostolicis ab eo dictis, redditum testimonium.*

I. HUcusque ea attulimus veterum testimonia, quibus Canones Apostolici sub Ecclesiasticorum vel antiquorum Canonum titulo citati sunt. Quæ quidem nostram de horum Canonum antiquitate opinionem usque adeo confirmant, ut aliis ei probandæ non opus sit argumentis. Cùm enim non solum SS. Patres Athanasius & Basilius M. sed & ipsa Concilia Oecumenica quarto quintoque seculo celebrata, Nicænum dico, Ephesinum, & Chalcedonense, unà cum provincialibus Antiocheno, Gangrensi, Constantinopolitano & Carthaginensi, Canones Ecclesiasticos toties commemorarint, qui omnes alibi frustra quæsiti inter Apostolicos solos inveniuntur, Canones Apostolorum vulgo dictos istis seculis & passim cognitos, & in usum publicum receptos fuisse, pro certissimo habeamus necesse est. Præsertim cum Synodi Patresque supradicti non unum alterumve Canonem, sed plurimos ex iis vel citarint disertè, vel clarissime indigitarint. Quod nos quidem latet, quo demum pacto fieri potuit, nisi tota hæc Canonum collectio iis probe nota fuisset. Neque enim credibile est, ut tot Canones Ecclesiastici, quot à S. Patribus Synodisque citati sunt, cum Apostolicis hodie vulgatis per omnia ita convenirent, nisi iidem prorsus atque illi essent, quos etiam Ecclesiasticos æque ac Apostolicos olim dictos fuisse, & nos ante probavimus, & ipsi eorum tituli fidem faciunt. In nonnullis enim Codicibus tam impressis quam MSS. Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, in aliis simpliciter Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ inscripti sunt.

II. Sed quandoquidem ab aliquot retro seculis usu venit, ut hi primitivæ Ecclesiæ Canones, non Ecclesiastici, sed tantum *Apostolici* sive *S. Aposto-*

Apostolorum Canones vulgo nuncupati essent; nonnulli forsitan majorem fidem istiusmodi habebunt testimoniis, quibus hi Canones sub Apostolorum titulo laudati sunt. Quapropter licet quæ hactenus adduximus, sententiam nostram, nobis saltem, clare satis demonstrare videantur; eorum tamen, qui istiusmodi postulant argumenta, curiositati satisfacere non pigebit. Ecclesiastici enim, de quibus agimus, Canones ob venerandam eorum antiquitatem, etiam quarto, quintoque à Christi nativitate seculo, Apostolorum nomine insigniri meruerunt. Ac proinde Patres doctique viri, qui istis claruerunt seculis, eos non modo sub *Ecclesiasticorum*, verumetiam sub *Apostolicorum* titulo conceptis verbis frequenter laudarunt. Quod si probatum dederimus, nihil ulterius confirmandæ eorum antiquitati à nobis assertæ desiderari potest. Primo itaque Alexander Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopus, in Epistolâ ad Alexandrum CP. ante Synodum Nicænam scriptâ, illum certiorem facit, Arium ejusque fautores à se Alexandriæ excommunicatos, ab aliis Episcopis in Ecclesiam receptos esse, contra ac Canone Apostolico eâ de re lato statutum fuerat. Fraudulentis enim Arianorum sermonibus, fictisque literis prius commemoratis, hæc protinus addit, ὅθεν καὶ συμβαίνει τινὰς τοῖς γράμμασιν αὐτῶν ὑπογράφοντας εἰς ἐκκλησίαν εἰσδέχεσθαι· μεγίστης, ὡς οἶμαι, διαβολῆς ἐπικειμένης τοῖς τοῦτο τολμῶσι συλλειτουργοῖς, τῷ μήτε τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα τοῦτο συγχωρεῖν. *Unde fit ut nonnulli literis eorum subscribentes, in Ecclesiam eos recipiant, cum tamen comministris nostris, qui hoc ausi sunt, gravissima, ut opinor, reprehensioni immineat infamia, eo quod nec Apostolicus Canon id permittit.* Apud Theodoret. hist. Eccl. lib. I. cap. IV. Quibus verbis apertissime citatur Canon Apostolicus XII. sic habens, Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἤτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δεχθείς. *Si quis Clericus vel laïcus segregatus vel non recipiendus, discedens in alterâ urbe receptus fuerit absque literis commendatitiis, segregetur & qui recepit, & qui receptus est.* Hic est Apostolicus ille Canon ab Alexandro laudatus, qui non modo non permittit, ut qui ab aliis segregantur, ab aliis recipiantur, sed & gravissimam reprehensionis infamiam iis inurit, qui tales recipere ausi sunt; eos enim segregationis pœnæ subjicit. Adeo ut me prorsus fugiat, quâ ratione quivis uspiam Canon disertius citari possit, quam Apostolicus ille hoc in loco citari deprehenditur.

III. Iisdem diebus sede Antiochenâ vacante, Eusebius Ecclesiæ Cæsariensis Episcopus, communibus Cleri populique Antiocheni suffragiis in eam electus est. Is autem Ecclesiam sibi prius concreditam relinquere & ad aliam transilire constanter recusavit. Quamobrem Constantinus M. Imperator literas ad eum misit, quibus prudentiam ejus ac pietatem summopere commendavit, inter alia hæc habens. Ἀλλ' ἡ σὴ σύνεσις ἥγουν τάς τε ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τῆς ἐκκλησίας φυλάττειν ἔγνωκεν, ὑπέρευγε πεποίηκε, παραιτουμένη ἐπισκοπίαν τῆς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας, ἐν ταύτῃ δὲ διαμεῖναι σπουδάζουσα, εἰς ἣν ἐκ πρώτης θεοῦ βουλήσει τὴν ἐπισκοπίαν ὑπεδέξατο. *Verum rectissime fecit prudentia tua, quæ & mandata Dei, & Aposto-*

& Apoſtolicum Canonem, & Eccleſiaſticum cuſtodire ſtatuit Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ repudians, & in eo potius permanere deſiderans, quem Dei voluntate ab initio ſuſcepiſſet. Euſeb. de vitâ Conſtant. lib. 3. cap. 61. Hic primo videre eſt *Canonem Apoſtolicum*, quem Euſebius obſervarat, diſertè commemoratum, & deinde eundem non tantum à mandatis Dei, verum & ab Eccleſiaſtico quovis Canone diſtinctum. Per κανόνα τῆς ἐκκλησίας Synodi Nicæni Canon XV. paucis ante annis editus indicari videtur. Apoſtolicum autem Canonem ab eo aperte diſcernit, & ab alio quovis Eccleſiaſtico Canone nuper conſtituto, ac propterea indigno qui Apoſtolorum nomine decoretur, quod iſtis ſolis competit Canonibus, qui à viris Apoſtolicis multis ante annis divulgati fuerant. Quâ etiam de causâ licet omnes Apoſtolici Canones & ſint, & ſæpe dicti fuerint Eccleſiaſtici, ut ab Eccleſiâ conſtituti; omnes tamen Eccleſiaſtici Canones nec ſunt, nec dicti unquam fuerunt Apoſtolici, ſed ii ſoli qui ab Apoſtolicis temporibus in Eccleſiâ obtinuerunt, quique omnes in iſtâ, quam ſub manibus habemus, Canonum collectione comprehenduntur. Hinc forſitan eſt, quod Canon Apoſtolicus ab Auguſtiſſimo Imperatore hic laudatus, medio inter Dei mandata in SS. ſcripturis promulgata & leges Eccleſiaſticas poſtea ſancitas collocetur, propterea nimirum quod poſt illa & ante haſce conſtitutus fuerat. Primo enim ponit τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, deinde τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα, & poſtremo τῆς ἐκκλησίας, viz. κανόνα. Canon autem Apoſtolicus Imperiali autoritate hic munitus, in noſtrâ Canonum Apoſtolicorum Sylloge eſt decimus quartus, ſtatuens, Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται, *Epiſcopo non licere, ſuâ relictâ Parochiâ, ad aliam tranſilire, etiamſi a pluribus cogatur.* Et hic quidem unicus eſt Canon de hâc re editus, qui *Apoſtolicus* unquam appellatus fuit: ac proinde cùm Conſtantinus M. Euſebium commendet, quod *Apoſtolico Canoni* religioſe inſiſtens, à ſede Cæſarienſi, quâ primâ conſtitutus eſt, ad Antiochenam tranſilire renuit, de alio intelligi nequit quam de præſenti Canone, cum alius nuſquam detur Canon cui nomen iſtud impoſitum fuit. Inter omnes autem conſtat hunc ex eorum eſſe numero, qui *Apoſtolici* & *Apoſtolorum Canones* multis retro ſeculis nuncupati fuerunt.

IV. Porro Conſtantio Conſtantini M. filio orientale ſceptrum tenente, S. Athanaſius ab Arianâ factione in Concilio congregatâ depoſitus eſt, & Gregorius quidam ejus loco in ſedem Alexandrinam præter Canones ordinatus. Sed Julius Papa Romanus, re cognitâ, in ſynodo ſub ſe habitâ, S. Athanaſium injuſtè depoſitum eſſe judicavit, eumque propterea Romæ in communionem recepit, & Orientales Epiſcopos, qui eum depoſuerant, ad Synodum Romæ celebrandam vocavit. Quod iſti ægrè ferentes, literas multis querelis plenas ex urbe Antiochiâ, ubi conveniebant, ad Julium miſerunt. Hic autem aliam in cauſâ Athanaſii Epiſtolam ad eos reſcripſit, quæ inter Epiſtolas ejus in Conciliorum tomis, alibique latinè, & in ſecundâ S. Athanaſii Apologiâ græcè, etiamnum extat. In hâc Epiſtolâ Julius Canonum Apoſtolicorum expreſsè meminit, dicens, *In rebus*

enim

enim Ecclesiasticis non specimen eloquentiæ, sed Canones Apostolici requiruntur. Quâ autem occasione illorum hic meminerit, ex iis quæ sequuntur, clarius elucescet. Cùm injurias enim S. Athanasio oblatas enarraverat, omniaque refellerat quæ contra eum objecta erant, hæc tandem habet, ut in latinâ ejusdem Epistolæ editione leguntur. *Si enim post Synodum in culpâ fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita illegaliter & præter Canonem Ecclesiasticum fieri, sed in ipsâ Ecclesiâ, & ex ipso Sacerdotali ordine, & ex ipso Clero ejus Provinciæ Episcopos constitui, & nequaquam ex illis qui nunc Apostolorum Canones violant.* In secundâ fateor S. Athanasii Apologiâ, ubi tota Epistola recitatur, hæc verba græce paulo aliter leguntur, in hunc modum, Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ὑπεύθυνος ἦν εὑρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος, οὐκ ἔδει τὴν κατάστασιν οὕτως παρανόμως, καὶ παρὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα γενέσθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱερατείου, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κλήρου τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπους καταστῆσαι, καὶ μὴ νῦν τοὺς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων κανόνας παραλύεσθαι. Illic oportere ait, ut Episcopi nequaquam ex iis constituantur qui *Canones Apostolorum* violant: hic, ut in Episcopi creatione *Canones Apostolorum* non violentur. Sed quod ad rem nostram spectat, eodem redit: utrobique enim *Canones Apostolorum* memorantur, utrobique Gregorium, qui in S. Athanasii locum suffectus est, eos violâsse, ejusque ordinationem contra eos factam fuisse asseritur. Quo quidem nihil verius esse potuit. Multi enim è Canonibus Apostolorum à Gregorio in ipsius ordinatione violati sunt. Primo enim is principum secularium ope nomen & dignitatem Episcopalem adeptus est. Unde S. Athanasius eum vocat Γρηγόριον τὸν ἀπὸ βασιλέως ἀποσταλέντα, *Gregorium per Imperatorem missum*, viz. Alexandriam. Athan. ep. ad solit. vit. agentes. Et paulo post de eodem verba faciens, eum affirmat neque secundum *Ecclesiasticum Canonem* creatum fuisse, neque pro *Apostolicâ traditione* nomen Episcopi obtinuisse, sed ex palatio cum militari manu, & magnificâ pompâ missum esse, non aliter quam si secularis magistratus ei demandatus fuisset. Hâc autem ratione Canones Apostolorum pessimè violati sunt; ut quorum tricesimus aperte vetat, ne quis Episcopus κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, *secularibus principibus usus per eos Ecclesiam adipiscatur:* eumque qui tali modo factus est Episcopus, unà cum omnibus, qui illi communicant, depositioni pariter atque excommunicationi subjicit. Præterea Canones Apostolorum præcipiunt, ne Episcopi suos extra fines, aut in locis sibi non subjectis ordinationes faciant: ideoque ut omnes ordinationes eo loci, vel istos intra fines celebrentur, ubi ordinati munera sua obire debent. Can. Apost. XXXV. At Gregorius non in urbe Alexandriâ, cujus Episcopatum invasit, sed in urbe Antiochenâ triginta sex mansionibus ab Alexandriâ distante, & in alienâ constitutâ Diœcesi creatus est, ut ipse Julius in Epistolâ superius laudatâ sæpe affirmat: Ac proinde ordinatio ejus contra Canones Apostolorum facta est. Quinetiam Julius verbis supra allatis Gregorium non è Sacerdotali ordine electum esse, sed priusquam in quovis Sacerdotii gradu specimen sui ediderat, ad Episcopa-

lem dignitatem evectum queritur. Quod diserte prohibetur Canone Apost. LXXX. hâc etiam adhibitâ ratione, quod ἄδικόν ἐστι τὸν μηδέπω πεῖραν ἐνδειξάμενον, ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον, *iniquum est ut qui sui nondum experimentum ostenderit, aliorum magister fiat.* Unde patet Julium non sine causâ conquestum esse, Canones Apostolorum in Gregorii ordinatione violatos fuisse. Ubi etiam observetur velim, hos Canones non modo *Apostolicos*, sed & *Apostolorum* hic à Julio vocatos esse, quo quidem nomine nulli unquam Canones dignati sunt, præter eos solos de quibus modo agimus.

V. Adhæc quarto æræ Christianæ seculo nondum elapso, anno scilicet Dom. CCCXCIV. Concilium provinciale Constantinopoli celebratum est, ad dijudicandam causam inter Bagadium & Agapium controversam, utroque Episcopatum Bostræ sibi vindicante. Nimirum Bagadius Bostrensis Episcopus, ob nescio quas causas, à duobus Episcopis paulo ante depositus fuerat, & Agapius in Episcopatum ejus ordinatus. Bagadius itaque causam suam ad Concilium Constantinopolitanum refert: ubi quæsitum est ab Arabiano Ancyræ Episcopo, utrum Episcopus de criminibus quibusvis accusatus à duobus Episcopis jure deponatur; Hac quæstione paucis agitatâ, à Nectario Episcopo CP. & à Synodo tunc temporis sub eo habitâ decretum est, μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἑξῆς μηδὲ παρὰ τριῶν, μή τοιγε παρὰ δύο τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ γὰρ πλείονος συνόδου ψήφῳ, καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. *Non licere in posterum nec à tribus, nedum à duobus, eum qui reus examinatur deponi, sed majoris Synodi & Provinciæ Episcoporum sententiâ, sicut etiam Apostolici Canones definierunt.* Extant Acta hujus Concilii in Pandectis Canonum, ad calcem tomi primi, statim post Canones Concilii Carthaginensis. Ubi etiam observandum est, Arabianum Ancyræ Episcopum primo proposuisse, ut à Synodo ediceretur, non licere Episcopum à duobus vel ordinari vel deponi ἀκολούθως τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ, *juxta Nicænam Synodum.* Sed Theophilus Alexandrinus in eâ potius fuit sententiâ, ut Episcopus non nisi ab omnibus comprovincialibus deponatur. Huic itaque opinioni suffragatus est Nectarius CP. eamque Canonum Apostolicorum autoritate confirmat, καθὼς, inquit, καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Ac tota deinde Synodus in hanc sententiam consensit, ut Episcopus scilicet non nisi à provincialium Episcoporum Synodo deponatur, juxta quod *in Canonibus Apostolicis* definitum est. Unde consequitur & Nectario & toti Synodo sub eo habitæ cognitam fuisse istam Canonum Apostolicorum syllogen, quâ hoc definitum fuit. Neque enim unum aliquem citant Canonem, sed *Canones Apostolicos* in genere, ac proinde totam illam collectionem, quâ Canones ita vocati continentur. Quod autem in Canonibus Apostolicis hic definitum dicitur, in septuagesimo quarto nostrorum Canonum habetur, quo cautum est, ut Episcopus à viris fide dignis ob aliquid accusatus, ab Episcopis, Provinciæ scilicet, vocetur: & si vocatus non paruerit, secundo atque etiam tertio citetur, missis ad eum duobus Episcopis: Si autem & post tertiam citationem se contumax non stiterit, Synodus ea quæ ipsi videntur, adversus

eum

eum pronunciet, ἐὰν ᾖ καὶ οὕτως, inquit Canon, καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ᾽ αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα. Cum hoc itaque Apoſtolico Canone aperte adeo decernatur, Epiſcopum à viris fide dignis accuſatum à Synodo Epiſcoporum judicandum eſſe, & ſi ipſis ita viſum fuerit, deponendum, nihil dubii eſſe poteſt, quin Synodus Conſtantinopolitana ad ipſummet reſpexerit, ubi idem decernens, addit, καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Unde etiam ſatis ſuperque conſtat, totam hanc Canonum Apoſtolicorum ſyllogen, cujus ad calcem penè hic citatus collocatur, omnibus tunc temporis in Synodo iſtâ congregatis Epiſcopis innotuiſſe. Quant etiam quamque celebres doctique viri Synodum iſtam celebrabant? Nectarius CP. Theophilus Alexandrinus, Flavianus Antiochenus, Palladius Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſius Cæſareæ Paleſtinæ, Gregorius Nyſſenus, Amphilochius Iconii, aliique complures celeberrimique Epiſcopi ex toto Oriente in Synodo iſtâ conveniebant. Ut nullum unquam provinciale Concilium à pluribus illuſtrioribuſve viris celebratum videatur. His tamen omnibus *Canones Apoſtolici* non modo noti, verumetiam tantæ apud eos autoritatis fuerunt, ut decretum à ſe editum ex ipſis confirmarint, ipſique Epiſcopum non niſi à Synodo Epiſcoporum deponendum eſſe ſtatuerint, eo quod in *Canonibus Apoſtolicis* ita definitum eſſet. Quod quidem ſummam horum Canonum antiquitatem pariter atque autoritatem egregie evincit.

VI. Verum ne hic Codex Canonum Eccleſiæ Primitivæ Oecumenici Concilii autoritate deſtitutus videatur, Concilium Epheſinum, ex Oecumenicis tertium An. Dom. CCCCXXXI. habitum, ſuum illi teſtimonium tribuit. Septimâ enim Actione iſtius Concilii Rheginus Epiſcopus Eccleſiæ apud Conſtantiam Cypri, reliquorum iſtius inſulæ Epiſcoporum nomine, libellum Patribus in Synodo congregatis obtulit, quo conqueſtus eſt, Epiſcopum Clerumque Antiochenum voluiſſe *ut cogere & ſubjicere ſibi Epiſcopos inſulæ Cypri, contra Apoſtolicos Canones, & definitiones ſanctiſſimæ Nicænæ Synodi.* Enimvero Inſula Cyprus Eccleſiæ Antiochenæ nunquam antea ſubjecta fuerat: Iſtis autem diebus Epiſcopus Antiochenus Epiſcopos in iſtâ inſulâ ordinandi poteſtatem ſibi vendicabat. Hoc Rheginus, reliquique cum eo Cyprii Epiſcopi & contra *Canones Apoſtolicos*, & contra definitiones Synodi Nicænæ eſſe affirmabant: Canonibus Apoſtolicis, ut videre eſt, ante Nicænos memoratis: Quod quidem haud feciſſent, niſi eos ante hoſce conditos editoſque fuiſſe perſuaſum habuiſſent. Hanc porro rationem ab iis adhibitam Synodus non tantum approbavit, ſed & ſingulare eorum gratiâ decretum edidit, ſic incipiens, Πρᾶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων καινοτομούμενον, καὶ τῆς πάντων ἐλευθερίας ἁπτόμενον, προσήγγειλεν ὁ θεοφιλέστατος συνεπίσκοπος Ῥηγῖνος, *Rem præter Eccleſiaſticas conſtitutiones, & Sanctorum Patrum Canones innovatam, & omnium libertatem attingentem, annunciavit piiſſimus Coepiſcopus Rheginus.* Sic in vulgato decreti hujus textu legitur. Sed ad marginem græcæ cujuſque editionis pro πατέρων notatur ἀποστόλων legendum eſſe, ad hunc modum,

Πρᾶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ κανόνας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Sic etiam in omnibus tam Zonaræ quam Balſamonis Codicibus ſeorſim editis legitur, necnon in editione Canonum ab Eliâ Ehingero Auguſtano elaboratâ. Ut nihil dubii eſſe poſſit, quin nonnulli Codices MSS. ita legerint. Sed communior, & ut mihi quidem videtur, verior hujus loci lectio eſt illa quam primam exhibuimus. Hoc enim decretum libello ab Epiſcopis Cypriis oblato, qui ei condendo materiam dedit, haud dubie accommodatum eſt. Quod autem in decreto contra Eccleſiaſticas Conſtitutiones & Canones S. Patrum innovatum dicitur, idem in libello contra Apoſtolicos Canones, & definitiones Synodi Nicænæ fuiſſe aſſeritur. Quocirca ut per Canones S. Patrum definitiones Synodi Nicænæ, ſic per Eccleſiaſticas Conſtitutiones Canones Apoſtolici intelligendi ſunt, quos Eccleſiaſticos æque ac Apoſtolicos vocitari ante obſervatum eſt. Quorſum etiam Eccleſiaſticæ Conſtitutiones Canonibus S. Patrum, Nicænorum videlicet, hic præponerentur, niſi iidem eſſent atque Apoſtolici Canones longe ante Nicænos conſtituti? Quod autem hoc in loco contra Apoſtolicos Canones, ſive Eccleſiaſticas Conſtitutiones innovari dicitur, idem diſerte prohibetur Canone Apoſt. XXXV. cavente, ne Epiſcopus extra ſuos fines, in urbibus aut pagis ſibi non ſubjectis ordinationes celebrare audeat. Verba Canonis ſunt, Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν αὐτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας. Eos inſuper qui hanc conſtitutionem violant, deponi jubet. Quapropter cùm Epiſcopus Antiochenus Epiſcopales in inſulâ Cypro ſibi non ſubjectâ ordinationes facere attentârat, Hoc Epiſcopi illius inſulæ Synodusque univerſalis contra Canonem iſtum Apoſtolicum eſſe rectiſſime judicarunt, atque ita luculentiſſimum hiſce Canonibus teſtimonium perhibuerunt.

VII. His denique è Patribus Conciliiſque petitis pro Canonum Apoſtolicorum vetuſtate teſtimoniis, aliud adhuc advocare licet, omni, reliquorum ad inſtar, exceptione majus: Theodoſii nimirum Imperatoris, qui quinto nondum adulto ſeculo legem adverſus Neſtorianos alioſque tulit, cujus meminit partimque recitat Evagrius Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 12. totaque à Juſtiniano in primum Codicis titulum referri meruit. In hac autem lege Imperator hæc habet, *ut autem omnes reipſâ diſcant, quantum noſtra divinitas averſetur eos qui impiam Neſtorii fidem adfectant, præcipimus Irenæum dudum ob hancce cauſam noſtræ indignationi ſuppoſitum, & poſtea, neſcimus quomodo, poſt binas nuptias ut didicimus, præter Apoſtolicos Canones, Tyriorum civitatis Epiſcopum factum, ex Tyriorum quidem Eccleſiâ dejici.* L. 3. C. de ſummâ Trinitate. In hiſce verbis nemo non videt, primo *Canones Apoſtolicos* verbis conceptis memoratos, deinde Imperatorem aſſeverantem Irenæum præter iſtos Canones creatum fuiſſe Epiſcopum, eò quod binis nuptiis implicitus fuiſſet, & poſtremo eum propterea Epiſcopatu dejectum eſſe: ac proinde hos Canones tantæ iſtis diebus autoritatis fuiſſe, ut Eccleſia per eos adminiſtrata, & ipſi Epiſcopi iis ſubjecti eſſent. Imperator autem ſingularem aliquem Canonem, nequaquam citat, ſed generatim *Canones Apoſtolicos*

eos sive totam istorum qui *Apostolici* antiquitùs dicti fuerunt, Canonum collectionem. Quorum scilicet decimus septimus hæc totidem verbis habet, ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. *Qui duobus post baptismum conjugiis implicitus fuerit, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.* Ad hunc itaque Canonem Imperator in istâ lege procul omni dubio respexit, cum Irenæum post binas nuptias præter Canones Apostolicos factum fuisse Episcopum affirmavit, quemadmodum & Dionysius Gothofredus J. C. in notis ad hanc legem Theodosianam in Codicem relatam rectè observavit. Neque enim alii præter eos, quos hodie sub eo nomine vulgatos habemus, *Apostolici* unquam dicti fuerunt Canones. Et idcirco quicunque hosce Canones Imperatori Theodosio & Ecclesiæ tunc temporis in oriente militanti incognitos esse opinatus fuerit, is legem istam è Codice prius expungat necesse est, quam nos, vel alium quemlibet ad suam opinionem trahat. Quamdiu enim hæc lex à Theodosio lata, in Codice Justiniani lecta fuerit, nemini dubium erit, quin *Canones Apostolici* diserte adeo in eâ laudati, istis diebus, hoc est ante quintum adultum seculum, in Ecclesiâ, orientali saltem, obtinuerint.

CAPUT VII.

Synopsis.

I. *Testimonia hactenus allata Canonum Apost. antiquitatem satis probant: utpote quibus nihil desideratur. Etiamsi unus & alter sufficerent, nos multos testes adduximus.*

II. *Testes à nobis adducti non obscuri fuerunt viri, sed celeberrimi ex Imperatoribus, Patribus & Conciliis.*

III. *Omnia ex iis recitata de antiquis Canonibus testimonia, in Apostolicis unà perspicue inveniuntur.*

IV. *Nonnulli ex antiquis à nobis adductis testibus Canones hosce* Apostolicos & Apostolorum *disertè vocarunt. Quod summam eorum antiquitatem evincit.*

I. QUI ea quæ hactenus de Canonum Apostolicorum antiquitate adduximus veterum testimonia, ea, qua par est, animi libertate expendit, nullus dubitare potest, quin Canones isti longe ante An. Dom. CCCCLI. & sanciti fuerint & publicati, contra ac Cl. V. Joannes Dallæus opinatus est. Hoc enim è testimoniis à nobis allatis luculentè constat, utpote quibus nihil desideratur, quod in quibusvis exigi potest testimoniis, ut fidem plenissimam faciant: sive numerum, sive autoritatem testium, sive ipsorum denique testimoniorum perspicuitatem spectemus. Primo enim

 etiam-

etiamſi juxta leges tam ſacras quam civiles, rei cuilibet comprobandæ duo teſtes ſufficiant, nos tamen quam plurimos adhibuimus, qui quarto quintoque nondum adulto ſeculo ſuum dictis Canonibus teſtimonium tribuerunt, eos nunc ſub *Eccleſiaſticorum*, aliàs ſub *Apoſtolicorum* nomine laudantes, & in definiendâ veteris Eccleſiæ diſciplinâ conſtanter uſitantes, & aliarum ſubinde ſynodorum autoritate confirmantes. Uſque adeo ut nullus unquam tam brevis curtuſque libellus tot teſtes habuerit, ac laudatores; parum enim abeſt, quin dimidia pars Canonum in iſtum collectorum, ab antiquis iſtis Patribus, quorum verba à nobis recitata ſunt, vel expreſſè laudata fuerit, vel dilucidè indicata. Quod ſi omnia quæ iſtis ſcripta ſunt ſeculis commentaria hodie extarent, noſque, qui veremur ne ex iis etiam quæ extant, multa omiſerimus, ex iis omnibus omnia colligere poſſemus teſtimonia, quæ Canonum horum antiquitati lucem ferrent, numero eorum à nobis hic congeſto, longe major haud dubie acceſſio fieret. Sed ipſe ſane non video quid pluribus opus ſit: cum noſtræ hâc in controverſiâ opinionis veritas abunde ſatis compareat, ſi vel unum è plurimis iſtis quæ citavimus teſtimonium admittatur. Si Canones enim Apoſtolici ante quintum adultum ſeculum vel ſemel citati ſint, hoc eos ante tempus ſanctioni eorum à Dallæo aſſignatum, ſancitos fuiſſe perſpicuè ſatis demonſtraret. E præmiſſis autem patet eos non ſemel, ſed ſæpiſſime, nec à ſingularibus modo Patribus, verumetiam à numeroſis eorum cohortibus in unum congregatis ante iſtud tempus laudatos fuiſſe, adeo ut infinitus penè ſit eorum numerus, qui vel ſeorſim, vel in Conciliis Canonibus hiſce atteſtati ſunt.

II. Verum quantus quantus ſit eorum numerus, quos teſtes hâc in re adduximus, ſingulorum autoritas haud minor cenſenda eſt. Neque enim tenebrionis cujuſlibet, vel nullius aut obſcuræ famæ ſcriptoris teſtimonia collegimus, ſed eorum duntaxat, qui ſummi nominis ac dignitatis in Eccleſiâ ſemper fuerunt. Quinam enim celebriores unquam præſederunt Patres, quam Alexander Alexandrinus, Athanaſius, Baſilius M. & Julius P. R.? Quinam Auguſtiores unquam rerum potiti ſunt Imperatores, quam Conſtantinus Magnus & Theodoſius Secundus? Quænam Concilia Oecumenica illuſtrioribus unquam celebrata fuerunt laudibus, quam Nicænum primum, Epheſinum & Chalcedonenſe? Quod ſi de provincialibus loquamur Conciliis, Gangrenſe, Antiochenum, Carthaginenſe & Conſtantinopolitanum, à nobis laudata, cum quibuſvis aliis alibi celebratis de autoritate contendent. Verum illi tam Patres quam Imperatores, unà cum Conciliis Oecumenicis pariter atque provincialibus à nobis memoratis, ubi occaſio id poſtulabat, omnes de hiſce Canonibus meminerunt. Atqui nec eos omnes, nec quempiam eorum latere potuit, quinam in Eccleſiâ Canones, ſuis cujuſque diebus, obtinerent. Per eos enim Eccleſias ſibi commiſſas adminiſtrarunt. Proinde quos illi Eccleſiaſticos citarunt Canones, eo ipſo nomine & extitiſſe, & ab Eccleſiâ tunc temporis receptos fuiſſe certum eſt. Adeo ut in controverſiæ cujuſvis naturam nequaquam cadat, ut per magis idoneos, aut fide digniores teſtes determinetur, quam quales à nobis in hâc diſputatione ad partes noſtras vocati ſunt.

III.

III. Quod denique ad ipsa spectat testimonia à nobis allata, ea etiam adeo perspicua sunt, & causæ, quam agimus, probandæ apposita, ut ampliora neutiquam desiderari possint. Hoc in singulis recitandis satis manifestum fecimus, ut non opus sit iis sigillatim hic immoremur. De omnibus autem observare licet, Canones quam plurimos in iis commemoratos esse, qui ad nullum omnino præterquam ad Apostolicorum Codicem referri possunt, ac propterea ex eo istos omnes laudatos fuisse pro certissimo habeamus. Omnem enim excedit fidem, ut tot Canones Ecclesiastici ab antiquis istis Patribus, Imperatoribus, synodisque citati in uno illo Codice etiamnum invenirentur, nisi ex eodem prius citati fuissent. Et præterea, Testimonia à nobis allata Canones tantum in genere vel Canones Ecclesiasticos aut Apostolicos ubique laudant, nullâ synodi cujusvis aut Patris, à quo conditi fuerunt, inducta mentione, quæ quidem haud omissa fuisset, si constitisset unde Canones isti originem traxerint. Ut si à Concilio quovis post hominum memoriam celebrato sanciti fuissent, istud haud dubie Concilium alicubi saltem nominatum esset, quemadmodum in Nicænis, aliarumque synodorum Canonibus citandis, ut cuique notum est, usu venit. Hic autem contrarium prorsus videre est. Nullo enim indicato Concilio, Canones tantum antiqui, Ecclesiastici, aut Apostolici laudantur: non secus ac in Codice Canonum Ecclesiæ universæ à synodo Chalcedonensi recitando. Cum omnes enim diversarum synodorum Canones in unum istum Codicem compacti fuissent, tum demum non particularis cujusvis synodi, sed Codicis duntaxat illius Canones à dicto universali Concilio generatim citatos legimus. Ad eundem modum cum hic Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ ex multis anteactarum synodorum Canonibus compositus, editusque esset, prætermissis, vel potius oblivione obrutis, antiquis istis, à quibus constituti fuerant, Conciliis, qui postea vixerunt, Canones hosce sub generalibus tantum nominibus citare consueti sunt. Hoc autem ex eo tantum usu venire potuit, quod hi Canones multis ante annis non modo conditi, sed & in unum corpus collecti fuerant: quod quidem totum intelligendum est, ubi non singularis aliquis Canon, sed numero plurali *Canones* commemorantur. Ista enim loquendi formula corpus aliquod vel collectionem Canonum ubique significat: ac istis propterea veterum testimoniis ad hanc à nobis dirimendam controversiam adductis, quibus plurimi citantur Canones, qui omnes in Apostolicorum Codice, eoque solo unà inveniuntur, totus hic Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ clarissimè demonstratur.

IV. Quin hisce etiam addi potest, quod in testimoniis superius recitatis Canones isti, quorum partes hic sustinemus, non modo Ecclesiastici, quo nomine eos antiquitus nuncupatos fuisse ante ostendimus, verum & disertis verbis *Apostolici* & *Apostolorum* Canones vocitentur. Isto autem nomine nullos unquam Canones notatos legimus, præter eos qui hodie istud præ se ferunt. Quos propterea solos intelligamus necesse est, ubicunque Canones *Apostolorum* laudati sunt. Quosdam autem Canones ab antiquis, qui ante An. Dom. CCCCLI. claruerunt, Patribus sub isto nomine laudatos esse,

esse, eosdemque cum nostris ad amussim convenire, fusius à nobis ante demonstratum est. Unde validissimum exurgit argumentum, hos Canones non modo istis cognitos fuisse Patribus, sed & multis ante annis constitutos, eo quod istis etiam diebus vetusti adeo habiti essent, ut S. Apostolorum nomen sibi inscriptum habere mererentur. Nihil enim magis incredibile esse potest, quam ut Canones Ecclesiastici eodem seculo & constituti essent, & à tot eruditis viris S. Apostolorum titulo simul insigniti. Quin potius ex eo quod hi Canones quarto quintoque post Christi nativitatem seculo Apostolici & Apostolorum dicti fuerunt, summâ quispiam ratione inferat, eos aliquot retro seculis conditos fuisse, & Apostolorum nomine propterea donatos, quod à viri Apostolicis traditi crederentur. Quæ cum ita sint, jure meritissimo concludamus, nullum Ecclesiæ primitivæ monumentum gravioribus inniti testimoniis quam hunc Canonum Apostolicorum Codicem; adeo ut qui istos quarti quintive seculi Patribus cognitos fuisse neget, idem eodem halitu, nec minori affirmet ratione, nihil ab istorum seculorum Patribus, synodisve laudatum, ipsis cognitum fuisse, à quibus diserte laudatum est.

C A P U T VIII.

Synopsis.

I. *Canones Apost. sexto ineunte seculo vulgo noti erant.*

II. Dionysius Exiguus *initio istius seculi L. priores Apost. Canones latinè reddidit, suumque de iis testimonium dedit.*

III. *Iisdem diebus* Joh. Antiochenus *hos Canones & suæ Canonum collectioni & nomocanoni inseruit, eosque reliquis anteposuit. Hinc probatur hos Canones Codici Canonum Ecclesiæ orientalis tunc temporis præfixos fuisse, & quidem sub Apostolorum nomine.*

IV. *Codex Canonum Ecclesiæ orientalis Canonibus Apost. longe ante* Joh. Antiochenum *præmunitus fuit: quod ex ipsius verbis ostenditur.*

V. *Eodem tempore ipse* Justinianus *Imperator horum ut ab Apostolis traditorum Canonum meminit, eosque confirmavit.*

VI. *Ex ejusdem Imperatoris verbis hos Canones longe ante istud seculum conditos fuisse evincitur.*

VII. *Ab istis demum temporibus Canones Apost. unum cum synodalibus Codicem constituerunt, à Synodo* Trullanâ *confirmatum, & ab eo usque in oriente obtinentem.*

VIII. *Secunda* Nicæna *Synodus, & Ecclesiæ orientalis synodum istam* Trullanam, *à quâ confirmati sunt hi Canones, universalem esse judicavit.*

I. UT probatum omnibus daremus, Canones Apostolorum sancitos, divulgatos, vulgoque cognitos fuisse ante quintum adultum seculum, eorum tantum testimonia hucusque adhibuimus, qui ante An. Dom.

An. Dom. CCCCLI. in Ecclesiâ claruerunt: E quibus, ut ostendimus, dictos Canones istis etiam diebus sæpe laudatos fuisse, ac proinde plurimis in notitiam venisse, satis superque constat. Quod si demonstremus insuper hosce Canones proximo post seculo, sexto videlicet ineunte, eodem ordine ac numero quo hodie circumferuntur, editos fuisse & divulgatos, nihil prorsus ad plenissimam opinioni nostræ fidem faciendam superesse potest. Si ipse enim Canonum Apostolicorum Codex, quem hic tuemur, mox post quinti seculi exitum doctorum manibus passim tritus fuerit, quis in posterum dubitabit, quin quinto currente seculo extiterit, Canonesque à Patribus laudati, ex eodem, quo solo inveniuntur, Codice citati fuerint?

II. Ut hoc autem probatum eamus, in mentem primo revocemus oportet, Dionysium cognomento Exiguum, re vera autem magnum, doctissimumque virum, æræ Christianæ conditorem, Codicem Canonum Ecclesiæ universæ de Græco in Latinum sermonem eleganter transtulisse anno æræ à se excogitatæ plus minus quingentesimo. Hic autem Codici isti majorem etiam Canonum Apost. partem, quinquaginta scilicet, latine itidem à se redditos, ac eodem ordine quo hodie digestos, præfixit. Et in Epistolâ ad Stephanum Episcopum Salonitanum, omnibus à se translatis Canonibus præmissâ, hæc de Apostolicis præfatus est. *In principio itaque Canones, qui dicuntur Apostolorum, de Græco transtulimus, quibus quia plurimi consensum non præbuere facilem, hoc ipsum vestram noluimus ignorare sanctitatem. Quamvis postea quædam constituta pontificum ex ipsis Canonibus adsumpta esse videantur.* E quibus verbis multa opinioni nostræ dilucidandæ observare licet. Primo enim hinc patet hos Canones græcè extitisse, & S. Apostolorum nomine decoratos esse ante Dionysii ætatem, sive ante An. Dom. D. & tantæ insuper apud ipsum Dionysium autoritatis fuisse, ut eosdem non modo in Latium una cum Synodorum Canonibus transferret, verum & aliis omnibus anteponeret. Quod quidem haud fecisset, nisi eos ante Nicænos reliquosque Ecclesiæ universæ Canones constitutos judicasset. Sed *plurimi*, inquit, *consensum iis non præbuere facilem*, hoc est non facile crediderunt, eos ab ipsis Apostolis, quorum nomen præferebant, sancitos esse. Nonnulli itaque tantæ eos istis etiam diebus antiquitatis fuisse opinati sunt, ut Apostolicæ institutioni adscribendos esse censerent. Quibus quidem alii consensum non præbuere facilem, quoniam idonea non suppeterent argumenta, quibus in istam opinionem ducerentur. Nulli autem eos nudiustertius editos credebant. Si qui tales enim extitissent, hoc etiam Dionysius Stephanum haud dubie admonuisset. Is autem neminem indigitat, qui hos Canones ab ipsis Apostolis conditos fuisse diserte negabat, nedum qui eos (cum Dallæo) ante An. Dom. CCCCLI. hoc est ante hominum tunc viventium memoriam non extitisse affirmare audebat. A quâ quidem opinione ipse Dionysius usque adeo abhorruit, ut in eorum potius numero esse videatur, qui facilem iis consensum præbuerunt. Ipsi enim quædam Pontificum Romanorum constituta ex iis adsumpta fuisse videntur. Quod clarissimè saltem evincit Dionysium in eâ fuisse sententiâ, quod Canones Apostolici

tantæ vetuſtatis pariter atque autoritatis in Eccleſiâ fuerant, ut Romani ſuperiorum ſeculorum pontifices ſua ex ipſis decreta adſumere potuiſſent. Quod quidem fieri non potuit, ſi nondum extarent, nec licuit, ſi nullius in Eccleſiâ momenti eſſent. Quantum itaque ad L. priores è Canonibus Apoſtolorum ſpectat, ipſum Dionyſium Exiguum nobis habemus ſuffragantem, eos longe ante ipſius ætatem, ideoque ante An. Dom. CCCCLI. conditos fuiſſe & collectos. Neque enim credibile eſt tantum, tamque eruditum virum in iſtis latine vertendis laborare voluiſſe, niſi eoſdem multis ante annis conſtitutos fuiſſe, & paſſim in Eccleſiâ obtinuiſſe pro certiſſimo habuiſſet. Quare autem ſolos L. priores & non item reliquos latine reddiderit, incertum eſt. Nobis ſanè mutilum eorum exemplar nactus videtur. Omnes enim LXXXV. ejus ætate græcè extitiſſe æque certum eſt ac L. ab illo latinè tranſlatos fuiſſe, ut modo oſtenſuri ſumus.

III. Juſtiniano enim, ſub quo Dionyſius Exiguus claruit, & cyclum Paſchalem compoſuit, imperante, Johannes cognomento Scholaſticus ad thronum CP. Eutychio expulſo, promotus eſt: qui Antiochiâ oriundus, Antiochenus propterea dictus fuit, ut Scholaſticus, quod in foro cauſarum advocatus eſſet, cujus meminit Evagrius, hiſt. Eccl. lib. 4. cap. 38. Hic itaque in cauſis Eccleſiaſticis pariter ac civilibus agendis exercitatus, ut ſuæ aliorumque memoriæ ſubſidium pararet, omnes Canones Eccleſiaſticos, qui tunc temporis in Eccleſiâ orientali obtinebant, in quinquaginta titulos diſtribuit, cuique titulo eos aſſignans Canones, qui de eadem vel ſimili re ſanciti fuerant. Priuſquam autem opus aggreſſus eſt, numerum recenſet Canonum, quos iſthoc modo diſtribuere ſuſceperat. Primo autem loco Canones Apoſtolorum LXXXV. ponit, his verbis, *οἱ μὲν ἅγιοι τοῦ κυρίου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι ὀγδοήκοντα πέντε διὰ Κλήμεντος κανόνας ἐξέθεντο*, *Sancti quidem Domini diſcipuli & Apoſtoli octoginta quinque Canones per Clementem ediderunt.* Deinde numerat ſynodi Nicænæ Canones XX. Antiochenæ XXV. Laodicenſis LIX. Sardicenſis XXI. Gangrenſis XX. Ancyranæ XXV. Neocæſarienſis XIV. Conſtantinopolitanæ VI. Epheſinæ VII. Chalcedonenſis XXVII. & S. Baſilii LXVIII. Ex his itaque Canonibus Codex Canonum Eccleſiæ orientalis iſtis temporibus procul omni dubio conſtabat. Alioquin enim fruſtrà collecti fuiſſent. Tantum autem cauſarum patronum latere non potuit, quinam Canones in deſuetudinem abiiſſent, & quinam vim ſuam ac vigorem adhuc retinerent, utpote qui in iis recitandis quotidie occupatus eſſet. Ac proinde quos ille collegit Canones Eccleſiaſticos in Eccleſiâ tunc dierum obtinuiſſe, extra dubium eſt. Verumenimvero in ordine Canonum quos ille collegit, Apoſtolici non modo recenſentur, ſed & primum locum tenent. Quid ita, niſi quod hi ante Nicænæ reliquarumque ſynodorum Canones editi crederentur? Quinetiam in ipſâ Canonum Collectione omnes Canones Apoſtolici uſque ad ipſum LXXXV. unà cum ſynodalibus commiſcentur, indicato inſuper ordine ac numero quem ſinguli in Codice horum Eccleſiæ primitivæ Canonum etiamnum obtinent. Unde firmiſſimum extruitur argumentum, quo opinio noſtra de hiſce Canonibus omni

omni exceptione ſuperior ſtabiliatur. Hinc enim conſtat omnes hoſce LXXXV. Canones, qui S. Apoſtolorum nomen hodie ſibi inſcriptum habent, eodem pluſquam mille abhinc annis titulo inſignitos fuiſſe, & tanti præterea ſexto currente ſeculo in Eccleſiâ orientali habitos, ut ipſi Codici Canonum Eccleſiæ univerſæ, non annecti ſolummodo, ſed præponi etiam mererentur: adeo ut novus iſte Codex Canonum iſtis diebus hoc veteri auctus fuerit & præmunitus. Hoc enim ex eo conficitur, quod Johannes cum adhuc Antiochenus & Scholaſticus dicebatur, adeoque priuſquam Patriarcha Conſtantinopolitanus à Juſtiniano renunciatus eſt, cum omnes Canones, qui tunc dierum in foro Eccleſiaſtico obtinebant, ad L. titulos reducere ſuſcepiſſet, omnes hoſce S. Apoſtolorum Canones in collectione ſuâ inter alios à ſynodis recentioribus ſancitos interſeruit, atque etiam in præfatione, ubi totum Codicem Canonum tunc obtinentem deſcribit, hoſce Apoſtolicos aliis quibuſcunque antepoſuit. Eo nimirum quod in iſtis, quibus ille uſus eſt, Codicibus ita diſpoſitos invenit. Neque enim ille Codicem, cujus Canones diſtribuit, primus compoſuiſſe, vel quoſvis ei Canones addidiſſe cenſeatur. Hoc nec ſingulari cuilibet judici, nedum Scholaſtico, ſive advocato, licuit. Proinde quos ille in L. titulos diſtribuit Canones in Codice longe antea compactos fuiſſe, eodemque quem ille deſcribit ordine digeſtos, extra controverſiam eſt. Is autem, ut ante obſervatum eſt, Juſtiniano imperante ad ſedem CP. evectus eſt, longo poſt tempore quam Canonum collectionem compoſuerat. Juſtinianus imperare cœpit anno æræ Chriſtianæ DXXVI. Ergo iſtis circiter temporibus hanc Canonum collectionem in lucem prodiiſſe certum eſt. Codex autem Canonum multis ante annis proculdubio conſtitutus fuit, quam à Johanne Antiocheno in iſthanc formam diſtributus. Nihil autem veri diſſimilius eſſe poteſt, quam ut Canones quivis, & quidem ſub S. Apoſtolorum nomine, in Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ reciperentur, niſi inter omnes conſtitiſſet eos ab Eccleſiâ ſub iſthoc nomine perdiu receptos fuiſſe. Quapropter cùm hi Canones, ut patet, diu ante An. Dom. DXXVI. ipſi etiam Codici Canonum ab Eccleſiâ receptorum, non tantum inſerti ſed prætexti fuerint, nihil dubii ſupereſſe poteſt, quin aliquot ante ſeculis vulgo cogniti, & ab omnibus approbati fuiſſent. Eos autem adhuc cenſere, non ante An. Dom. CCCCLI. publicatos fuiſſe, uſque adeo abſurdum eſt, ut qui illud credat, non ratione ſed præſumptâ ſui opinione ducatur neceſſe eſt.

IV. Verum Johannes Antiochenus aliud adhuc, illudque invictiſſimum nobis ſuppeditat argumentum, quo Canones Apoſtolicos longe ante ipſius ætatem ab Eccleſiâ celebratos, & Codici Canonum Eccleſiæ univerſæ connexos fuiſſe demonſtremus. Enimvero is in præfatione ad ſuam Canonum collectionem, poſtquam lectorem certiorem fecit quidnam in iſto concinnando opere ſibi propoſuerat, addit ſubinde ſe nec ſolum fuiſſe nec primum hujuſmodi operis conditorem, ſed alios inveniſſe, qui Canonibus Eccleſiaſticis eandem fere in formam colligendis operam impenderant. Verba ejus digniſſima ſunt quæ obſerventur. Sic ergo habent. Οὐκ αὐτοὶ τοῦτο μόνοι

 καὶ πρῶτοι

καὶ πρῶτοι τῶν ἄλλων ποιῆσαι ὁρμήσαντες, ἀλλ' ἑτέρους εὑρόντες ταῦτα διελόντας εἰς τίτλους ἑξήκοντα, καὶ μήτε τοὺς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κανόνας τοῖς ἄλλοις ἐπισυναψάντας, μήτε δὲ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις, ὡς ἔδει, πράγματα συναρμόσαντας. *Cum non ipsi soli & primi inter cæteros ad hoc faciendum incitati fuerimus, sed alios comperiremus ea in titulos sexaginta distribuisse, ac neque S. Basilii Canones cum aliis conjunxisse, neque res similes cum similibus, ut oportebat, composuisse.* Hinc liquet alias Canonum in varios titulos distributorum collectiones, ante eam quam Johannes Antiochenus concinnavit, editas fuisse, & omnes etiam Canones, quos Joh. Antiochenus collegit, in easdem adsumptos esse, præter eos quos S. Basilius sanxerat: ut quos solos hic exceptos habemus. Et in prioribus igitur Canonum collectionibus ante Joh. Antiocheni ætatem elaboratis, Canones Apostolici inter alios collecti sunt. Alioquin enim & illos æque ac S. Basilii Canones in iis omissos esse lectorem admonuisset. Quantum temporis inter eas condendas Canonum collectiones, quas Joh. Antiochenus hic commemorat, & eam quam ipse elucubravit, interfuerit, certè determinari nequit. Ex eo autem quod S. Basilii Canones in iis prætermissos esse notetur, summâ ratione colligere est, haud exiguum inter eas temporis spatium interjectum fuisse. Etenim si S. Basilii Canones in Codicem recepti fuissent, cùm istæ collectiones edebantur, illi cum aliis haud dubie in iis compacti essent. Doctissimi autem Patris illius Canones in Codicem longe prius, quam in Joh. Antiocheni collectionem admissos fuisse, nemo dubitare potest. Ipsi enim alios colligere Canones, quam qui in Codicem Canonum Ecclesiæ universæ ante recepti fuerant, & nefas esset, & absurdum. Quinetiam de iis hic Canonibus, non ut nuper in Codicem receptis meminit, sed pro concesso sumit, Codicem jamdudum iis adauctum fuisse, ac proinde priores collectiones mancas & imperfectas esse, eo quod S. Basilii Canones in eis desiderarentur. Nemini ergo dubium esse potest, quin sanctissimi illius viri Canones cum Apostolicis & Synodalibus in unum Codicem diu ante conjuncti fuerint, quam à Joh. Antiocheno inter eos collecti sunt. Sed priores istæ collectiones ab eo memoratæ etiam ante S. Basilii Canones in Codicem receptos editæ fuerunt, ac propterea multo ante collectionem à Joh. Antiocheno publicatam. Veruntamen non hic modo, sed & majores ejus, qui Canones in LX. titulos distribuerunt, Apostolicos inter alios synodorum Canones collegerunt. Sed nec illi etiam, qui si non longe ante, quinto saltem labente seculo vixisse videntur, Apostolicos hosce Canones in collectiones suas inter alios distribuere voluerunt, vel debuerunt, nisi in corpus Canonum ab Ecclesiâ prius recepti fuissent. Quibus omnibus diligenter pensiculatis, nos in eam potius inclinamus sententiam, quæ omnes hosce S. Apostolorum Canones non modo non incognitos fuisse ante An. Dom. CCCCL. sed & iis circiter diebus Codici Canonum Ecclesiæ universæ annexos esse judicat. Adeo ut ambo Codices Canonum Ecclesiæ, hic primitivæ & alter universæ, in uno quasi volumine istis temporibus compingi solerent, eâ tamen lege ut non confunderentur, sed uterque Canones sibi peculiares numeris suis adhuc distinctos haberet. Hoc saltem extra dubium

dubium est, Canones hosce Apostolicos ob venerandam eorum antiquitatem & immemorabilem institutionem tanti istis diebus æstimatos fuisse, ut cum Canones Ecclesiæ in titulos aut certa quædam capita distribui cœperint, hi sub ipsorum Apostolorum nomine inter alios collecti fuerint, & familiam duxerint. Quod quidem Patres istius seculi nequicquam admisissent, nisi hosce Canones aliquot ante seculis constitutos, & à majoribus sibi sub isthoc nomine traditos fuisse persuasissimum habuissent, nedum si eos cum Dallæo non ante An. Dom. CCCCLI. à nescio quo tenebrione confictos opinati essent.

V. E præmissis patet, Canones Apostolicos nomocanoni (quo nomine Codicem Canonum Ecclesiæ universæ appellari usu venit) annexos, vel præfixos potius fuisse ante An. Dom. DXXVI. quo Justinianus imperare cœpit: qui propterea honorificam eorum mentionem fecit, ubi ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum de concordiâ inter Ecclesiam & imperium constituendâ & prosperitate utrique conciliandâ scribens ait, τοῦτο δὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν, εἴπερ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησις φυλάττοιτο, ἣν οἵ τε δικαίως ὑμνούμενοι καὶ προσκυνητοὶ καὶ αὐτόπται τοῦ θεοῦ λόγου παραδεδώκασιν Ἀπόστολοι, καὶ Ἅγιοι πατέρες ἐφύλαξάν τε καὶ ὑφηγήσαντο. *Hoc autem futurum esse credimus, si sacrorum Canonum observatio custodiatur, quam juste laudati, & adorandi, & ipsius Dei verbi inspectores tradiderunt Apostoli, & sancti Patres custodierunt, & explanaverunt.* Justin. novel. VI. Apostolicos illos quos hodie habemus Canones, hic intelligendos, ac propterea eosdem prolixè hic commendatos esse, tanquam ab ipsis Christi Apostolis traditos, ipsum Dallæum habemus confitentem, de pseudepigr. lib. 3. cap. 2. Quoniam nimirum diffiteri non potuit. Ut missum enim in præsenti faciamus Arabicum istum Nomocanonem in Bibliothecâ Oxoniensi reservatum, qui ab ipso Justiniano confirmatus, & Epiphanio Patriarchæ CP. commendatus dicitur, quo omnes Apostolorum LXXXV. inter alios colliguntur Canones: Johannis Antiocheni collectio illud luculente evincit. Cùm Canones enim, quos ille sub S. Apostolorum nomine collegit, iidem prorsus sint, qui sub eodem nunc dierum nomine circumferuntur, nihil dubii esse potest, quin Justinianus, qui verba superius laudata iisdem diebus scripsit, eosdem quos Joh. Antiochenus Canones Apostolorum intellexerit. Neque enim ea ætas, nec ulla omnino antiquitas alios quam istos Apostolicæ traditioni Canones unquam acceptos retulit. Quibus ipsius Joh. Antiocheni testimonium accedit. Is enim in præfatione ad nomocanonem hæc ipsa Justiniani verba recitat, ut Canones Apostolicos à se collectos comprobantia. In dictâ enim præfatione istiusmodi civiles sanctiones recenset, quibus Canones Ecclesiastici confirmati sunt. Et primo pro Apostolicis, illa Justiniani verba ex Epistolâ ad Epiphanium transcribit. Pro synodorum autem Canonibus Imperiali autoritate confirmatis, notissima illa novellæ CXXXI. verba laudat, quibus idem Imperator Canones à quatuor Oecumenicis Conciliis, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino & Chalcedonensi constitutos, legum vicem obtinere sancivit. Nemini autem in hujusmodi rebus potius quam Joh. Scho-

 lastico

lastico credendum est, quippe qui in omnibus legibus & Constitutionibus tam Ecclesiasticis quam civilibus, multo magis in iis quæ ipsius ætate promulgatæ sunt, versatissimus fuit.

VI. Cùm Canones igitur Apostolici, de quibus hic disputamus, in supra laudatis Justiniani verbis designati sint, ex iisdem videre licet, quantâ eorum opinione Augustissimus ille Imperator ductus fuit, quidque communis illius ætatis fama de iis censuerit. Imperator enim non suam privatam de iis sententiam protulit, sed eam quam à doctissimis, quos ab omnibus Imperii partibus convocaverat, Jurisconsultis edoctus fuerat. Hic autem, ut primo intuitu patet, Canones hosce ab ipsis adorandis Apostolis, qui ipsum Deum in carne viderunt, Ecclesiæ traditos fuisse, verbis disertissimis affirmavit. Unde manifestum redditur, doctos quoscunque istius ætatis viros, in oriente saltem, in eâ fuisse sententiâ, quòd hi Canones non præcedente seculo, nedum adulto, ab impostore aliquo consarcinati, sed tantæ antiquitatis essent, ut ipsis Domini Apostolis merito adscriberentur. Adhæc Imperator hos Canones à Patribus custoditos fuisse & explanatos asserit, quod tamen fieri nequaquam potuit, nisi longe ante tempus eorum editioni à Dallæo assignatum extitissent, & vulgo noti fuissent. Cuinam autem obsecro major habenda est fides, ei qui mille post annos natus, & multo majori eorum, quæ à primitivâ Ecclesiâ scripta sunt, parte destitutus est, an illustrissimo pariter atque eruditissimo Imperatori Justiniano, qui sexto claruit post Christum incarnatum seculo, & vetustissima Ecclesiæ monumenta, quorum plurima nunc interciderunt, penes se habuit, & doctos undequaque viros eo tantum nomine congregavit, ut ipsum de moribus ac institutis tam Ecclesiæ quam imperii certiorem facerent? Nullus dubito quin, ipso etiam adversario judice, palma Imperatori deferetur. Hic autem Patres, eos scilicet qui longe ante ipsius ætatem in Ecclesiâ præsederant, Apostolicos hosce Canones & custodiisse & explanâsse asseverat. Quod si ab ipsis Justiniani, ætatis respectu, Patribus sive majoribus observati fuerint, eos aliquot saltem ante ejus ætatem seculis constitutos fuisse necesse est. Adeo ut quicquid hæc infima nostra, & antiquitati nimis invida ætas de Canonibus Apostolorum sentiat, fœlicior illa puriorque, quæ nostram mille præcessit annis, eos à viris saltem Apostolicis sancitos, & à primitivæ Ecclesiæ Patribus laudatos fuisse & custoditos nobiscum consensit.

VII. Cum itaque Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ cum altero Ecclesiæ universæ synodali haud dubie constitutione ita coaluerit, & cum eodem postea Imperiali autoritate confirmatus fuerit, ab isthoc demum tempore ambo unum illum Codicem Ecclesiæ Orientalis constituerunt; quippe quem post isthæc tempora ex ambobus compositum fuisse certissimum est. A sexto enim, eoque ineunte seculo nullum invenire est Codicem Canonum Ecclesiæ Orientalis Apostolicis non præmunitum. Quo evenit, ut proximo sive septimo labente seculo, Synodus Trullana dicta, ut in Trullo palatii Constantinopolitani habita, totum Codicem Canonum ab Ecclesiâ Orientali receptorum confirmans, omnesque in eundem collectos Cano-

Canones recensens, Apostolicos primo in loco memorat, ut aliis semper præponi solitos: secundus etenim ab istâ Synodo constitutus Canon sic incipit. Ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν θεραπείαν, καὶ ἰατρείαν παθῶν, τοὺς ἀπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων δεχθέντας, καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴν καὶ παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. *Hoc quoque huic sanctæ Synodo pulcherrimè & honestissime placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam, & perturbationum curationem, firmi stabilesque maneant, qui à sanctis & beatis Patribus, qui nos præcesserunt, suscepti & confirmati sunt, atque adeo nobis etiam traditi sanctorum & gloriosorum Apostolorum nomine, octoginta quinque Canones.* Ita enim legendum esse hunc locum, in Annotationibus ad eundem è MSS. Codicibus ostendimus. Ubi primo videre est, ut hæc magna sanè, si non Oecumenica, Synodus omnes hosce LXXXV. Canones à sanctis beatisque qui præcesserant Patribus & receptos fuisse & confirmatos definitè asseruerit: ut nemo dubius hæsitet, quin Synodali autoritate multis ante hanc Synodum annis muniti fuissent. Observetur insuper velim, hosce Canones hoc in loco nec Ἀποστολικοὺς, nec τῶν ἁγίων ἀποστόλων appellari, sed tantum παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων. Unde constat plurimos illos, qui in hâc Synodo congregati sunt, Patres eandem de his Canonibus sententiam tenuisse, quam nos amplexi sumus & defendimus, eos nimirum à primitivâ Ecclesiâ sancitos, ab antiquis ejusdem Patribus receptos, laudatos, & confirmatos fuisse, sed nihilominus non ab ipsis Christi Apostolis constitutos editosve, sed eorum tantum nomine posteritati traditos. Adeo ut licet S. Apostolorum nomen hujus etiam Concilii diebus hisce Canonibus inscriptum esset, Synodus tamen non ab iis quorum nomen præferebant, sed ab antiquis Ecclesiæ Patribus, viris Apostolicis conditos, & S. Apostolorum, ut quorum doctrinæ & traditionibus consentanei visi sint, nomine publicatos arbitrata sit. Quod quidem nobis verissimum videtur.

VIII. Post Synodum istam in Trullo celebratam, Ecclesia Orientalis pro horum Canonum autoritate acerrimè contendit. Etiamsi enim nonnulli, quos inter Photius Patriarcha CP. recenseatur, dubitaverint nonnunquam an ab ipsis Apostolis sanciti fuerint, nemo tamen summam eorum in Ecclesiasticis causis dijudicandis autoritatem negare ausus est. Sed hi, æque ac reliqui à Synodis constituti, Canones firmi stabilesque ab istis usque temporibus perpetuo permanserunt: à nemine unquam in controversiam vocati, propterea quod ab universali Concilio, ut ipsis visum est, confirmati sunt. Quamcunque enim supremæ Romani præsulis autoritatis assertores de isthâc Synodo opinionem imbiberunt, Ecclesia Orientalis eam pro Oecumenica semper habuit: eo quod seipsam οἰκουμενικὴν σύνοδον Canone tertio alibique appellet, quodque omnes Patriarchæ vel per se vel per legatos suos eidem interfuerint, ut in Annotationibus fusius ostendimus. Quibus etiam invictissimum, ad hominem saltem, argumentum è secundo Nicæno Con-

cilio

cilio adjiciatur. Ipſi enim qui iſtum Trullanæ Synodo honorem denegant, Nicænam ſecundam univerſalem fuiſſe Synodum omni aſſeveratione affirmant, & pro ſummâ ejus in Eccleſiâ autoritate tanquam pro aris & focis dimicant. Verumenimvero eadem iſta Nicææ ſecundò coacta Synodus, Canones à Trullanâ tanquam ab univerſali Synodo definitos approbat. Hæc enim in primo iſtius Concilii Canone habemus. Ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἓξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. *Divinos Canones lubenter amplectimur, eorumque conſtitutionem integram & illabefactam confirmamus, qui editi fuerunt à Sanctis Spiritûs tubis ſummâ laude celebrandis Apoſtolis, & à ſex ſanctis univerſalibus Synodis, iiſque quæ ad ejuſmodi decretorum editionem localiter coactæ fuerunt, & à noſtris ſanctis Patribus.* Syn. Nic. II. Can. I. Hic Canones à ſex univerſalibus Conciliis editi aſſeruntur pariter & confirmantur. Neminem vero fugit quintam ſextamque Synodum nullos edidiſſe Canones, niſi Trullani iis adſcribantur. Cùm autem Patres Nicæni hoc in loco Canones à ſex Oecumenicis Conciliis editos diſertè confirment, neceſſario exinde conficitur, hujus Nicænæ Synodi & tempore & judicio Trullanam πενθέκτην habitam fuiſſe, cujus nimirum ſanctiones ad utramque, quintam & ſextam, referantur, ut eadem huic atque illis utriſque Synodis autoritas aſſeratur. Nihil ſaltem apertius eſſe poteſt, quam Canones Trullanos hoc in loco confirmatos eſſe, quorum propterea octogeſimum ſecundum Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, in ipſâ hâc Nicænâ Synodo laudavit, eundemque à ſextâ univerſali Synodo conſtitutum eſſe probavit, ut in Annotationibus ad dictum Canonem demonſtravimus. Ac proinde mirum nemini eſſe debet, quod Canones Apoſtolici tantâ apud Eccleſiam Orientalem autoritate donati ſint, cum ipſi à Canonibus Trullanis, & Trullani Canones à Nicænâ ſecundâ, univerſali judicatâ Synodo, confirmati fuerint. Præcipue cum hi Canones etiam nominatim, & ſeorſim ab aliis, à Nicænâ iſtâ æque ac à Trullanâ Synodo ſtabiliantur: ut ſatis mirari nequeam, quâ tandem fronte quiſpiam Nicænam iſtam Synodum approbet, & tamen Canones Apoſtolorum ab eâ diſertè confirmatos rejiciat. Si quid enim aliud ab eâ conſtitutum, primus haud dubie, quo Apoſtolici confirmantur, Canon valere debet.

CAPUT

CAPUT IX.

Synopsis.

I. Ἀνακεφαλαίωσις *argumentorum, quibus nostra de Canonum Apost. antiquitate sententia innititur.*

II. *Adversariorum de eâ re sententia* Gelasii *P. R. Decreto præcipue fundatur.*

III. *Nihil certi ex isto decreto inferri potest. Non liquet saltem Canones Apost. in eo antiquitus memoratos fuisse.* Hincmarus Remensis *contrarium asseruit.*

IV. *Dallæana verbi* misit *cum* omisit *in Hincmaro commutatio, quàm absurda sit, & frustranea.*

V. *Aliis contra* Hincmari *verba exceptionibus respondetur.*

VI. *Ut observator particulam* nec *in iisdem* Hincmari *verbis transposuit, quo ad suas ea partes trahat, quod absurdissimum esse ostenditur.*

VII. *Etsi demus* Gelasium *Canones Apost. inter Apocryphos rejecisse, nihil ex eo contra nostram de iis sententiam concludi potest.*

I. HÆC sunt illa veterum testimonia, hæcque argumenta ex iis petita, quibus inducti sumus, ut Canones Apostolorum vulgo dictos non quinto tantum eoque adulto, ut opinatus est Dallæus, sed secundo vel tertio saltem post Christum cœlitus nobis dimissum seculo, sancitos editosque fuisse firmiter credamus, & publice profiteamur. Cum quarto enim currente, quintoque ineunte seculo hi Canones à doctissimis Ecclesiæ Patribus Synodisque tam Oecumenicis quam provincialibus, nunc sub Ecclesiasticorum, nunc sub antiquorum, nunc etiam sub ipso Apostolorum nomine commemorentur, & laudentur: Cùm Canones ab ipsis commemorati & laudati exeunte quinto, vel ineunte sexto seculo, inter alios à Synodis divulgatos Canones totidem verbis collecti fuerint, & ab Ecclesiâ Orientali in usum publicum recepti: Cùm eodem currente seculo à peritissimo omnium tam Ecclesiasticarum quam civilium legum Imperatore Justiniano rati habeantur: Cum magna deinde & à multis approbata Concilia Trullanum & Nicænum II. eosdem suâ etiam autoritate confirmarint: Cum hæc, inquam, ita se habeant, quis in posterum suspicari potest, hos Canones quinto tantum inclinato seculo primùm extitisse, aut publicari cœpisse? Quis sibi persuadeat hanc non antiquissimam esse Canonum collectionem, quæ post S. Apostolos in Ecclesiâ Christianâ unquam obtinuit? Quis potius pro certo non habeat, Apostolicos hosce Canones longe prius conditos quam laudatos fuisse, ac propterea tertio saltem currente, si non secundo labente seculo in lucem prodiisse, & idcirco S. Apostolorum nomine insignitos, quod à viris Apostolicis sanciti, ac proinde adeo antiqui fuerint, ut ab ipsis Christi Apostolis vel à proximis eorum in Ecclesiæ admini-

ministratione successoribus traditi videantur? Si quis sane adhuc argumenta desiderat, quibus ad nostram de horum Canonum antiquitate sententiam perducatur, idem omnem omnibus veteris Ecclesiæ monumentis fidem demat, vel omnia saltem ad præconceptam suam opinionem summâ injuriâ pariter ac violentiâ torqueat & pervertat, necesse est.

II. Sed aliter opinatus est vir Cl. Joh. Dallæus, aliter etiam Anonymus observator. Is enim hos Canones non ante An. Dom. CCCCLI. confictos fuisse editosque contendit: & alter propterea, ejusdem vestigiis insistens, eandem opinionem tueri ac defendere conatus est. Videamus igitur quid uterque contra testimonia à nobis allata, vel potius contra nonnulla eorum (omnia enim non viderunt, saltem non considerarunt) vel excogitarint, vel sibi excogitasse visi sint. Primo autem V. Cl. Dallæus unum Gelasii Pontificis Romani decretum à Synodo LXX. Episcoporum Anno Dom. CCCCXCIV. sub eo Romæ habitâ publicatum, omnibus, quæcunque pro Canonum Apostolicorum antiquitate afferri possunt, argumentis præponderare arbitratus est. De pseudep. lib. 3. cap. 3. 4. nimirum Gelasius P. R. Anno Domini supradicto Concilium celebrasse, & in eo decretum de libris Ecclesiasticis recipiendis & non recipiendis edidisse perhibetur. In hoc decreto post recensitos veteris novique Testamenti libros Canonicos, nonnulla ex antiquis Ecclesiæ primitivæ monumentis commemorantur, ut Synodorum Nicænæ, Constantinopolitanæ, Ephesinæ, Chalcedonensis, item S. Patrum Cypriani, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Basilii Cappadociæ, & aliorum complurium, quæ sancta, ut in decreti initio dicitur, Romana Ecclesia suscipi non prohibet. Posthæc ad notitiam pergit librorum Apocryphorum, qui non recipiantur. *Cæterum*, inquit, *quæ ab hæreticis sive schismaticis conscripta vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica & Apostolica Ecclesia Romana*; *E quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.* Inter hæc autem scripta ab Ecclesiâ Romanâ repudiata, ac Apocrypha idcirco dicta, Canones Apostolorum numerantur his verbis, *Liber Canonum Apostolorum Apocryphus.* Hinc itaque colligit vir doctissimus hunc Canonum Apostolorum librum ab hæretico aliquo tenebrione, & impostore confictum esse, idque paucis ante illud tempus annis. Dall. de pseud. lib. 3. cap. 21.

III. Sed contra hoc palmarium ejus & ubique jactitatum argumentum quamplurima occurrunt, quæ reponi possunt. Primo enim incertum est, utrum talis unquam Synodus sub Gelasio habita fuerit. Sane doctissimus vir, Joh. Pearsonius Episcopus Cestrensis, contrarium veri multo similius reddidit. In Vindic. Epist. Ignat. lib. 1. cap. 4. Incertum etiam, an tale unquam à Gelasio editum sit decretum, cùm nemo istius meminerit ante trecentesimum post Gelasii obitum annum. Et si demus Gelasium de libris recipiendis & non recipiendis decretum aliquod edidisse, incertum tamen est, utrum ista verba, *Liber Canonum Apostolorum Apocryphus*, eidem ab eo inserta fuerint. In Justelli enim aliisque Codicibus MSS. desiderantur. Quinetiam Hincmarus Remensis, qui primus (vel saltem è primis) fuit,

qui

qui Gelasiani hujus decreti mentionem fecit, Canones Apostolorum in eo non memoratos fuisse asserit. Verba ejus, quoniam mirum in modum ab adversariis urgentur, & pervertuntur, transcribere non pigebit. *Sed & Beatus*, inquit, *Gelasius, in Catalogo, qui libri ab Ecclesiâ Catholicâ recipiantur, descripto, authenticis scripturis & Nicænæ, Constantinopolitanæ, ac Ephesinæ, Chalcedonensis quoque Synodi, & aliis Conciliis à Sanctis Patribus institutis, & Orthodoxorum Opusculis, atque decretalibus Epistolis Apostolicæ Sedis Pontificum, aliisque scripturis discretè commemoratis, de his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed nec inter Apocrypha eos misit.* Hincm. Rem. adv. Hincm. Laud. Opusc. cap. 24. Qui hæc verba legit, primo intuitu videat, Hincmarum in Gelasii decreto duas observasse librorum classes, quarum primâ authenticæ scripturæ, Conciliorum Acta, Patrum Orthodoxorum Opuscula & Pontificum Romanorum decreta ab Ecclesiâ recepta commemorentur, in altera autem Apocrypha, sive libri ab Ecclesiâ Romanâ non recepti. In neutrâ autem classe Canones Apostolorum à Gelasio memoratos scribit, non in primâ, ut ubi, *de his*, inquit, *Apostolorum Canonibus penitus tacuit*, nec in secundâ, addit enim, *sed nec inter Apocrypha eos misit.* Quibus Gelasii verbis nihil planius, nihil disertius efferri potest. Iis enim, Canones Apostolorum nec inter Orthodoxa, nec inter Apocrypha scripta à Gelasio recensitos esse, clarissime asseritur.

IV. Sed quomodocunque hæc verba Hincmari sonent, necessarium adversariis nostris visum est, ut is Canones Apostolorum à Gelasio damnatos legerit, idque hoc in loco affirmarit, ne aliter unicum totius disputationis fundamentum corrueret. At verba, ut ab ipso Hincmaro prolata, & in omnibus Codicibus constanter lecta, contrarium prorsus enunciant. Quid itaque faciendum est? Sane causa ab iis suscepta necessario flagitat, ut verba illa vel commutentur, vel transponantur. Transpositio observatori, sed Joh. Dallæo commutatio magis arrisit: hic enim verbum *misit* cum *omisit*, album scilicet cum nigro, calidum cum frigido, verum cum falso commutandum censuit. Sic enim ille post recitata hæc Hincmari verba, *Hactenus Hincmarus, cujus ultima illa verba* sed nec inter Apocryphos eos misit, *vel memoriæ lapsu imprudenti exciderunt, vel certe mendosa sunt, & restituto verbo* omisit, *pro eo quod in Codicibus vulgatis legitur* misit, *corrigenda, ut ita scripserit Hincmarus,* sed nec inter Apocrypha eos omisit. Dall. de pseud. lib. 3. cap. 3. Verum si quod veteres dixerunt, memoriæ lapsu iis imprudentibus excidisse admittamus, vel verba ab ipsis usitata obliterare, aliaque eorum loco pro suo cujusque arbitrio hunc in modum substituere liceat, superfluum foret opus ab eodem autore editum, *De vero usu Patrum*, nulli enim usui esset. Et præterea non animadvertit doctissimus vir, ut sensus ejus ex istis verbis extorqueatur, non modo verbum, *misit* in *omisit*, sed & particulam *nec* in *non* necessario immutandam esse, ut sic scriberetur, *De his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed non inter Apocrypha eos omisit.* Nam particula *nec* hæc ultima cum præcedentibus verbis connectit, significatque Gelasium nec inter Catholica nec inter Apocrypha scripta Canones Apo-

ſtolorum miſiſſe, ſive commemoràſſe. Quin proxima etiam Hincmari verba liquidò demonſtrant, eum Canones Apoſtolorum inter Apocrypha à Gelaſio damnatos non legiſſe, poſt illa enim verba, *ſed nec inter Apocrypha eos miſit*, proximè ſubdit, *Quapropter in lectione illorum Canonum, ſequenda eſt cautela ab eodem B. Gelaſio præmonita, cum hæc, inquit, ad Catholicorum manus advenerint, Beati Pauli Apoſtoli præcedat ſententia, quâ dicit*, Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Hæc enim verba à Gelaſio adhibentur non de Apocryphis, ſed de nonnullis ex Orthodoxis iſtis ſcriptis, quæ Eccleſia Catholica recepit, inter quæ recenſet ſcripta de inventione S. Crucis Dominicæ, & alia ſcripta de inventione capitis B. Johannis Baptiſtæ, quas quidem novellas Revelationes vocat, ſed nonnullos eas Catholicos legere affirmat, & tunc cautelam iſtam adhibet, *ſed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint*, &c. Eos autem quos Apocryphos vocat libros, nullatenus recipiendos, ſed omnimodo ſine ullâ cautelâ aut exceptione Eccleſiâ eliminandos, ac à nemine propterea legendos eſſe pronunciat. Cùm igitur Hincmarus iſta Gelaſii verba de Canonibus Apoſtolorum adhibeat, tantum abeſt ut eos inter Apocrypha à Gelaſio damnatos invenerit, ut eos, ſi ullibi, inter ſcripta Catholica à Gelaſio numerandos eſſe judicarit, ubi ſcilicet iſtam adhibet cautelam, ut cum ad Catholicorum manus advenerint, B. Pauli præcedat ſententia, *omnia probate, quod bonum eſt tenete*. Unde ſimul conficitur Hincmarum in eâ fuiſſe ſententiâ, quod hi Canones non inter Apocryphos ſive non recipiendos, ſed inter Orthodoxos & ab Eccleſiâ receptos libros recenſeantur, & ab omnibus Catholicis legantur cum cautelâ iſtâ ante dictâ, utpote in quibus, ut paulo ante ipſe dixerat Hincmarus, *Quædam receptibilia, quædam vero ſunt non ſervanda.*

V. Cùm itaque adeo certum & cuique obvium ſit, Hincmarum Remenſem Canones Apoſtolorum in Gelaſii decreto non legiſſe, nedum rejectos & damnatos inveniſſe, mirum cuipiam videatur, quâ ratione doctiſſimus vir Joh. Dallæus inductus fuerit, ut diſertiſſima illa Hincmari verba tam violentâ correctione, vel ſubverſione potius, immutanda eſſe cenſeret. Eam autem qualis qualis eſt, ipſe ſtatim ut vim iſtam ſancto doctoque Remenſi Archiepiſcopo intulerat, his verbis conceptam exhibet. *Nam*, inquit, *Gelaſius quidem, quin eos Canones inter Apocrypha miſerit, hoc eſt, relegarit, vel rejecerit, vel ex illius ſeculi idiotiſmo poſuerit, ac collocaverit, nemo dubitare poteſt, qui nuper à nobis recitatum Gelaſii decretum legerit.* Nimirum ſi Dallæo credamus, Hincmarum Canones Apoſtolorum inter Apocrypha à Gelaſio rejectos legiſſe, exinde neceſſario ſequitur, quod noſtris diebus hæc verba *Liber Canonum Apoſtolorum Apocryphus* in eodem decreto inveniantur. Verum hoc illud eſt quod quæritur, ac proinde non præſumere debuit, ſed probare iſta verba antiquitùs, & Hincmari ipſius ætate, & in ipſo Gelaſiani decreti Codice, quo uſus eſt Hincmarus, inſerta fuiſſe: Aliter nemini unquam perſuadebit Hincmarum vidiſſe Canones Apoſtolorum inter Apocrypha à Gelaſio miſſos, cum ipſe Hincmarus illud verbis conceptis negaverit. Sed addit vir doctus, ipſum Hincmarum apud Turrianum quidem certe, in

illo,

illo, cujus pars sunt verba ejus superius allata, de variis capitulis Ecclesiasticis libro, diserte affirmare, Canones Apostolorum à Gelasio in Apocryphorum classem rejectos esse. Verumenimvero, quicquid apud Turrianum, cui nos majorem quam ipse Dallæus fidem non debemus, tanquam ex Hincmaro citatum extet: cum illud in omnibus doctissimi illius præsulis Remensis operibus nusquam affirmatum habeamus, sed contrarium prorsus, in verbis ejus superius à nobis transcriptis, indignum prorsus fuit quod à Dallæo recitaretur. Neque enim ipse fidem ei habere potuit.

VI. Sed eruditus observator alio usus est artificio, quo Hincmari verba ad suum, quem nunquam ferent, sensum pervertat. observat. in prior. vindic. part. pag. 56. Rejectâ enim correctione Dallæanâ, voculæ *nec* transpositio ei magis placuit. Enimvero cùm ista, de quibus disputamus, verba in omnibus Hincmari Codicibus sic legantur, *De his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed nec inter Apocrypha eos misit.* Is particulam *nec* in loco non suo positam, & initio horum verborum reponendam esse, nescio an opinatus est dicam, an somniavit, ut verba hunc in modum legantur. *Nec de his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed inter Apocrypha eos misit.* Quod si miris & antehac inauditis hujusmodi vocularum transpositionibus indulgeatur, mox actum erit de totâ scribendi arte. Frustra enim cogitationes nostras & meditamenta scriptis mandamus, si verba aut particulæ, quibus utimur, ad cujusque libidinem ita transponantur. Hoc enim modo quidvis è quovis elici, & nihil ita describi potest, cujus contrarium voculæ alicujus transpositione ex iisdem verbis non eruatur. *Sed istâ*, inquit vir doctus, *particulâ ita transpositâ, jam ut quivis videt verborum Hincmari sensus planus est, facilis, & expeditus, omnia sponte fluunt, illiusque menti & scopo omnino congruunt.* Quid vero? annon verborum Hincmari sensus æque planus est, facilis ac expeditus, annon omnia æque sponte fluunt ex vulgatâ veraque eorum lectione atque ex coactâ hâc & violentâ voculæ transpositione? Hæccine verba, *de his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed nec inter Apocrypha eos misit*, an hæc, inquam, difficiliora sunt intellectu quam illa, *nec de his Apostolorum Canonibus penitus tacuit, sed inter Apocrypha eos misit*? Sane verbis Hincmari, ut ab ipso scriptis & dispositis, non expositore, nedum transpositore opus est, ut sensum eorum intelligamus: ac propterea quicquam in iis transponere, nihil aliud est, quam genuinum eorum sensum de industriâ pervertere, ut nostræ opinioni favere cogantur. Quod autem addit, *omnia hoc modo menti autoris & scopo omnino congruere*, nullam apud eruditos viros fidem habebit, priusquam probaverit, ea demum menti & scopo cujusvis autoris omnino congruere, quæ verbis ut ab ipso dispositis omnino repugnant. Sed *nihil*, inquit, *additum est, nihil detractum, sola particula nec sedem mutavit, mutandoque Hincmari sermonem intellectu facilem reddidit.* Itane vero? Hoccine nihil aut parum est, particulam negativam sede suâ movere, & ad aliam, eamque affirmativam sententiæ partem transferre? Ac si parum intersit, an quis affirmet quod negare, & neget quod affirmare voluit. Hincmarus diserte affirmavit Gelasium authentica

ſcripta recenſentem de Apoſtolorum Canonibus penitus tacuiſſe, & diſerte negavit Gelaſium iſtos Canones inter Apocrypha miſiſſe. Obſervator autem particulam *nec* tranſponendo Hincmarum negare cogit Gelaſium de Apoſtolorum Canonibus tacuiſſe, & affirmare eum inter Apocrypha eos miſiſſe. Atque ita volentem nolentem compellit affirmare quod negavit, & negare quod affirmavit. Hocque nihil ei referre videtur, quoniam ſola particula *nec* ſedem ſuam mutavit: verum ſi hoc modo cum omnibus agatur ſcriptis, ex his ipſis obſervationibus, quas vir doctus contra Ignatii Epiſtolas & Apoſtolorum Canones edidit, eodem, vel majori potius, jure probetur, eum *nec* contra Ignatii Epiſtolas, *nec* contra Apoſtolorum Canones ſcripſiſſe. Nimirum ſi ſola particula *nec* ex aliis locis, ubicunque demum fuerit, moveatur, & ubi nobis viſum fuerit, tranſponatur. Ita enim tranſpoſita obſervatoris ſermonem intellectu facilem reddet, eumque oſtendet cum Gelaſio de his Apoſtolorum Canonibus penitus tacuiſſe, ſed *nec* inter Apocrypha eos miſiſſe. Sed vereor, ut iniquum hunc cum ſcriptis ſuis agendi modum in nobis approbet vir eruditus: ac propterea nec ipſe ægre ferat, ſi eodem nos eum crimine condemnemus, cum contra omnium Codicum autoritatem, ipſumque loci contextum, particulam *nec* loco ſuo dimovens alioque transferens ſummam Archiepiſcopo Remenſi violentiam intulerit, illudque eum affirmare coegerit, quod eodem loco & iiſdem verbis diſertiſſime negavit.

Sed non opus eſt hiſce ulterius nos inſiſtamus. Anonymus enim hanc novam miramque obſervationem ſuam in priorem S. Ignatii vindiciarum partem emiſit. Quapropter pleniorem hujus argumenti diſcuſſionem ab uſquequaque doctiſſimo antiqui illius Patris martyriſque vindice expectet, ſi modo quæ de Gelaſio & Hincmaro ille ſcripſit, digna tanto viro viſa fuerint, quibus reſponſum detur. Nos ea non attigiſſemus, niſi quod primo idem Anonymus in obſervationibus ſuis ad noſtras Annotationes ſe ſupra laudata Hincmari verba in diſſertatione contra Ignatianorum patronum explicaſſe, & locum, ut ait, quodammodo luxatum appoſite, ſe quidem judice, reſtituiſſe aſſeruiſſet: & quod Joh. Dallæus pariter atque obſervator Canones Apoſtolorum ex Gelaſiano, ut dictum eſt, decreto tanto labore impugnare conatus ſit, licet incertum ſit utrum hæc verba, *Liber Canonum Apoſtolorum Apocryphus*, in iſto decreto ut primo condito inſerta fuerint; certiſſimum autem Hincmarum, qui Anno DCCCLX. floruit, ea ibi non inveniſſe, ut ex iis quæ hactenus commentati ſumus, ſatis ſuperque conſtat.

VII. Sed quid ſi demus Gelaſium iſtud, quod ſub ejus nomine circumfertur, decretum edidiſſe, & Canones etiam Apoſtolorum in eodem inter Apocrypha rejeciſſe? Quid hinc ſequeretur? Canones iſtos paulo ante illud tempus, ſive quinto ſeculo eoque adulto, ab hæretico impoſtore confictos eſſe, publicarique cœpiſſe? Nihil minus. Eſto enim, Gelaſius in iſto decreto dixit, *Liber Canonum Apoſtolorum Apocryphus.* Sed ibidem etiam dixit, *Hiſtoria Euſebii Pamphili Apocrypha. Opuſcula Tertulliani, Africani, Arnobii, Lactantii Apocrypha. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini Apocrypha.* Imo quidem, *Liber qui appellatur Paſtoris Apocryphus.* Quis hinc colliget

colliget hos libros inter Apocrypha à Gelasio rejectos, paulo ante editum istud decretum, sive paulo ante An. Dom. CCCCXCIV. scriptos fuisse? Tertullianus trecentis fere annis claruit, priusquam illud emissum est decretum, & libri, qui *Pastoris* appellatur, meminit, locumque ex eo citavit. Lib. de Orat. cap. 12. Meminerunt ejusdem Origenes, Clemens Alexandrinus, ipseque Irenæus, ut dubitare nefas sit, quin Hermæ liber *Pastor* appellatus è vetustissimis sit Ecclesiæ monumentis. Verum quantæcunque sint antiquitatis hi libri à nobis commemorati, unà cum Canonibus Apostolorum inter Apocrypha in Gelasii decreto connumerantur. Ac proinde qui ex isto decreto concludit paucis ante annis consarcinatos fuisse Canones qui vocantur Apostolorum, eodem argumento probet Tertullianum, Clementem Alexandrinum ipsumque Hermæ Pastoris autorem iisdem ac Gelasium P. R. diebus claruisse. Quos tamen aliquot ante eum seculis scripsisse inter omnes constat. Nimirum Gelasius vel quisquis decreti illius autor fuit, nihil de librorum, quos recenset, antiquitate definit, sed tantum de autoritate, quam tunc temporis in Ecclesiâ Romanâ obtinebant. Adeo ut ex istis verbis. *Liber Canonum Apostolorum Apocryphus*, nihil prorsus inferri possit, præterquam Gelasii quidem judicio Apostolorum nomen istis Canonibus falso inscriptum esse, eosdemque nullam adhuc in judiciis Ecclesiasticis autoritatem Romæ obtinuisse. Et vix sane credo Cl. V. Joh. Dallæum Gelasii sententiæ in omnibus, quæ in isto decreto edidit, subscribere unquam voluisse, vel observatorem eidem unquam subscripturum fore. Inter Authenticos enim libros ab Ecclesiâ recipiendos, ibi recensentur *Actus Beati Sylvestri Apostolicæ sedis præsulis. Item scripta de inventione S. crucis Dominicæ, & alia scripta de inventione capitis beati Johannis Baptistæ.* Quæ vereor, ut adversarii nostri pro Authenticis unquam admiserint. At in notitiâ Apocryphorum omnia Patrum superius laudatorum, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Africani, Arnobii aliorumque opera non solum repudiata, verumetiam ab omni Romanâ & Apostolicâ Ecclesiâ eliminata, atque cum suis autoribus, autorumque sequacibus sub Anathematis indissolubili vinculo in æternum confitetur esse damnata. Nullus autem dubito, quin illi ipsi, qui Canonum Apostolicorum autoritatem ex hoc decreto evertere conati sunt, censoriæ huic de tot tantisque antiquis Ecclesiæ Patribus sententiæ refragati fuerint. Si totum vero decretum istud haudquaquam admittant, quâ demum ratione in unâ illius parte tantopere glorientur? Multo magis, cum nihil prorsus certi habeamus, nec de decreti illius autore, nec de Authenticis, nec de Apocryphis scriptis in eodem recensitis, utpote in quibus enumerandis duo inter se Codices non consentiunt, Cl. Dallæus causæ à se susceptæ pessimè consuluit, cum fundamentum ejus in isto decreto egerit.

CAPUT

CAPUT X.

Synopsis.

I. *Dallæi & Observatoris exceptionibus contra testimonia pro Canonum Apost. antiquitate modo respondendum.*

II. *Exceptiones Dallæanæ Turrianicam magis quam nostram sententiam attingunt. Ubi nostram attingunt, facilè diluantur.*

III. *Dallæi exceptio contra testimonium* S. Athanasii : *quâ nostræ sententiæ subscribit potius quam adversatur.*

IV. *Testimonium* S. Basilii *defenditur. Ratio ista* non vindicabis bis in id ipsum *Canoni Apost.* XXV. *aliâ quam primi conditoris manu adjecta videtur.*

V. S. Basilium *rationem istam Canoni annexam vidisse probabile est.*

VI. S. Basilius *aliam insuper istius sanctionis rationem reddit, ad quam legis conditores respexisse ei videntur. Unde vis Dallæanæ exceptionis contra hoc testimonium tota evertitur.*

VII. *Alia* S. Basilii *testimonia ab exceptionibus Dallæanis vindicantur.*

I. EVERSO Dallæanæ de Canonibus Apostolorum opinionis fundamento, quod in Gelasiano dubiæ fidei decreto jactum est, reliqua, quæ tam ab ipso, quam ab Anonymo observatore, contra eos objecta sunt, facilè discutientur. Sed methodi à nobis institutæ ratio postulat, ut utriusque prius contra testimonia in Canonum istorum causâ à nobis allata exceptiones examinemus. Etiamsi enim Observator solus hisce commentandis occasionem dederit, cum ille tamen affirmarit, Clarissimum Dallæum pleraque nostra refellisse argumenta Turrianicis occurrendo objectionibus, & paucissima à nobis allata esse, quibus à Dallæo abunde non satisfactum fuerit, adeo ut etiamnum, ut ipsi videtur, valeant illius responsiones quando nullis adversus eas nos exceptionibus usi sumus, pag. 9. Hinc necessarium duximus in medium revocare quascunque tam Dallæus quam observator adversus ulla è testimoniis nostris (nonnulla enim eorum neuter tetigit) pro Canonum Apostolorum antiquitate allatis, exceptiones protulit. Eas autem omnes ex utriusque scriptis fideliter excerptas eodem ordine hic disponemus, quo testimonia, quibus objiciuntur, à nobis ante disposita sunt.

II. Observandum autem imprimis est, Dallæum contra Turrianum solum, qui hos Canones ipsis Apostolis acceptos retulit, disputasse. Quo fit, ut exceptiones ejus contra veterum testimonia, ut à Turriano allata factæ, eadem (si quæ talia occurrunt) ut à nobis nostræ adstruendæ opinioni adducta raro, aut leviter tantum attingant. Nos enim Cl. Dallæo lubentes assentimur, hos Canones nec ab ipsis Apostolis conscriptos, nec à sancto eorum disci-

discipulo Clemente Romano editos fuisse, & ingenuè confitemur illud è nullis veterum testimoniis probari posse. Hinc autem nequaquam sequitur, quin eadem testimonia Canones hosce secundo tertiove à Christi nativitate seculo constitutos, & quarto quintoque passim cognitos fuisse demonstrent. Hoc enim in iis producendis manifestum, ut opinor, fecimus. Et quæcunque Dallæus contra ulla ex iis, quæ nos attulimus, testimoniis excepit, fidem eorum & nostræ quidem opinioni comprobandæ aptitudinem pariter atque perspicuitatem confirmant potius, quam labefactant, ut modo ostensuri sumus.

III. Primum itaque ad evincendam Canonum Apostolorum antiquitatem testem advocavimus S. Athanasium, qui Canones quosdam à primis Ecclesiæ Patribus constitutos, cum Apostolicis egregie convenientes, & nullibi præterquam in Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ nobis conservatos, commemoravit, ut ostendimus cap. 3. Turrianus gravissimum hoc testimonium adhibuit. Quid contra illud Dallæus? En omnia illius verba. *Athanasium imprimis laudat Turrianus, quod Georgius Cappadox jussu comitis per vim in Alexandrinam Ecclesiam immissus est, id contra priscos Canones Ecclesiasticos factum fuisse affirmantem, eosque Canones non nunc datos Ecclesiis scribentem, quin potius pulchrè & firmè à nostris traditos. Vides quos Canones dicat, à Patribus scilicet, hoc est ab Episcopis vel synodis constitutos, non ab Apostolis, quod vult Turrianus. Nam à Domini quidem Apostolis non hos Canones, sed fidem ait in nos derivatam esse. Jam vero non de fide sed de Canonibus quæritur.* Hæc Dallæus, de pseud. lib. 3. cap. 9. pag. 522. Hæc ipsissima sunt Dallæi verba, & omnia quæ contra hoc testimonium excogitare potuit. Quis autem hic Dallæum non videt in nostram sententiam manibus pedibusque descendentem? Canones illos Ecclesiasticos, quos Athanasius memoravit, ab antiquis Patribus, hoc est ab Episcopis vel synodis constitutos agnoscit. Quod quidem idem omnino est quod nos volumus, & de quo contendimus. Neque enim nos cum Turriano opinamur, Canones hosce ab ipsis Apostolis editos fuisse, sed cum S. Athanasio asserimus, fidem quidem à Domini discipulis, Canones autem ab antiquis Ecclesiæ Patribus in nos derivatos fuisse: idque in istâ Canonum collectione, cui ob venerandam ipsius antiquitatem S. Apostolorum nomen præfertur, quippe in quâ solâ Canones à S. Athanasio laudati inveniuntur. Alterum à nobis citatum è S. Athanasii operibus, ex Arsenii scilicet Epistolâ ad eum missâ, Dallæus pariter atque observator intactum reliquit, ut nec à Turriano nec à nobis antea productum.

IV. Posthæc Dallæus S. Basilium, ut à Turriano etiam ad Canonum Apostolicorum partes vocatum, aggreditur, aitque, *Basilii eadem est ratio, qui antiquum Canonem esse ait, ut lapsi ex gradu, ex ministerii quidem sacro ejiciantur, communione autem nequaquam priventur.* Concedit Dallæus hunc Canonem antiquum fuisse; à Clemente autem scriptum, & in Turrianicum Codicem relatum hinc ulla machinâ confici posse negat. Et nos quidem æque ac Dallæus negamus ullo hinc modo probari posse, Canonem antiquum

hic laudatum à Clemente ſcriptum, & in Codicem Canonum Eccleſiæ primitivæ (quem Dallæus Turrianicum appellitare amat, ac ſi à Turriano primo inventus aut ſaltem in lucem emiſſus fuiſſet) ab eodem S. Apoſtolorum juſſu relatum eſſe. Cum autem ipſe Dallæus negare nequeat, quin antiquus Eccleſiæ Canon à S. Baſilio hic laudetur, iſque in Canonum Apoſtolicorum Codice eoque ſolo inveniatur, jure merito exinde colligamus, totum iſtorum Canonum, inter quos hic numeratur, Codicem S. Baſilio viſum lectumque fuiſſe. Hoc autem ſi aperte concederet Dallæus, provinciam quam defendere ac ornare ſuſcepit, totam deſereret, & ſententiam retractare cogeretur. Quocirca alio confugit, & S. Baſilium de Canone Apoſtolico XXV. (quo eadem omnino definiuntur, quæ S. Baſilius in antiquo Canone definita aſſerit) non cogitaſſe ex eo probare nititur, quod ſanctus Pater dicat, ſe arbitrari Canonis antiqui iſtius conditores ſecutos eſſe legem illam, *non vindicabis bis in id ipſum.* Quæ, inquit Dallæus, *frigidè ac ineptè diceret, ſi de Canonis Turrianici authoribus diceret. Hi enim ſuo illi Canoni diſertè ac nominatim hanc rationem addunt, Dicit enim ſcriptura, non vindicabis bis in id ipſum.* Qua Dallæi reſponſione obſervator adeo contentus fuit, ut argumento ex Canone XXV. ducto, quaſi à S. Baſilio ſub antiqui Canonis nomine laudatus eſſet, abunde ſatisfeciſſe Dallæum affirmet. Pag. 71. Verum ſi doctiſſimus vir Canones Apoſtolicos penitius inſpexiſſet, rationem iſtam non ab ipſis Canonis conditoribus adjunctam eſſe, ſed à Scholiaſte aliquo in margine primo notatam, & ex eo deinde in ipſum Canonis textum tranſcriptoris alicujus vel ignorantiâ vel incuriâ irrepſiſſe ſuſpicatus eſſet. Hos enim antiquos Canones plurimis in locis interpolatos eſſe nemo inficias eat, & nos poſthæc, ubi occaſio occurret, oſtendemus. In hoc autem Canone res ipſa id loquitur. Hic enim cautum eſt, ut Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus deponatur & non ſegregetur. Hoc totum eſt quod in Canone ſancitur, aut conſtituitur. Verba quæ ſequuntur λέγει γὰρ ἡ γραφὴ οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, alienâ manu addita ſunt. Hoc ex eo patet, quod hæc verba indefinitè loquantur, ut in nullum prorſus delictum duplici ſupplicio animadvertatur. Sed nihil apertius eſſe poteſt, quam horum Canonum conditores duplicem nonnullis criminibus pœnam impoſuiſſe. Edicunt enim, ut ſi quis vel per pecuniam vel per principes ſeculares Eccleſiam adeptus eſt, is & gradu ſuſcepto deponatur, & à communione fidelium arceatur, Can. Apoſt. XXIX. XXX. Quod ſi iſta ratio, *non vindicabis bis in id ipſum*, apud primos horum Canonum conditores aliquid valuiſſet, eam in aliis proculdubio Canonibus æque ac in XXV. adhibuiſſent, vel nullibi ſaltem contraria ſtatuere voluiſſent. Aliis autem in locis, ut patet, & quidem ſtatim poſt hunc ipſum Canonem ſanciunt, ut bis in id ipſum vindicetur: ac propterea veri prorſus diſſimillimum eſt, ut ipſi iſtam huic Canoni rationem adderent. *Dicit enim ſcriptura, non vindicabis bis in id ipſum.* Secundum hæc ſuſpicio ex eo magis augetur, quod cum omnes Codices in primâ Canonis parte, quâ totâ ſanctio continetur, optime inter ſe conveniant, in reddendâ iſtâ quæ annecti-

annectitur ratione, mirum in modum à se invicem dissident. Nonnulli enim Codices hanc ultimam Canonis partem sic legunt, λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί. Alii, quos Binius sequitur, λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῇ αὐτῇ αἱρέσει ὑποκείσθωσαν. Alii adhuc, λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσει ὁ Κύριος δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. Sic enim latine transfert Dionysius Exiguus, *Dicit enim scriptura, non vindicabit Dominus bis in id ipsum.* Ubi non modo ultima illa verba, ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, &c. exscinduntur, sed ἐκδικήσεις mutatur in ἐκδικήσει, & interseritur ὁ Κύριος. Quomodo & Paraphrastes Arabicus legit, sic enim tranfert, *Nam Deus in Scripturâ dicit, quod Dominus non puniet unum peccatum duobus suppliciis.* Et quidem certè in ipso scripturæ loco hic indigitato, viz. Nah. I. IX. non ἐκδικήσεις, sed juxta Dionysianam & Arabicam versionem ἐκδικήσει in tertiâ personâ legitur. Ubi enim textus Hebraicus habet, לא תקום פעמים צרה *non consurget bis angustia*, septuaginta interpretes pro תקום, ni fallor, legentes יקום à radice נקם reddiderunt, οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει. Sic omnes Græci Codices legunt. Unde D. Hieronymus latine transtulit, *non vindicabit bis in id ipsum in tribulatione.* Quod ideo obiter hic notavi, quoniam in rem nostram statim erit. Interea hujusmodi variantes rationis illius Canoni huic Apostolico annexæ lectiones eam totam magis suspectam reddunt, & fidem pleniorem faciunt, eam à primis Canonis conditoribus non additam fuisse, nec aliud esse, quam Scholium interpolatoris alicujus manu adjunctum. Adeo ut utrum S. Basilius verba ista huic Canoni subnexa legerit, an non, parum intersit. Neque enim de ratione Canonis, sed de ipso Canone disputamus, quem S. Basilii ætate sub antiqui Canonis nomine in Ecclesiâ obtinuisse, ipsa Patris verba apertissimè demonstrant.

V. Verumenimvero hæc ratio, licet non ab ipsis Canonis conditoribus, ab aliis tamen ante S. Basilii ætatem addita fuisse videtur. Illum enim eam legisse, colligere licet ex his ipsius verbis, ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τοῦ ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, quæ sic transferantur, *sequentibus, ut memini, antiquis, sive primis Canonis conditoribus legem illam, non vindicabis bis in id ipsum.* Illud enim οἶμαι ἀποστατικὸν idem sæpe valet, ut cuique notum est, quod εἴ τι μέμνημαι, *Si quid bene memini.* Quam loquendi formulam de rebus antea visis lectisve, sed memoriâ penè elapsis sæpe usurpare solemus, Sanctus autem Basilius non modo meminit se hanc rationem Canoni sive sanctioni isti Ecclesiasticæ additam legisse, sed & ipsa verba adhuc in memoriâ retinebat: Eadem nimirum quæ in vulgatis Canonis Apostolici Codicibus leguntur, licet alia ac diversa essent in textu prophetico græcæ versionis, unde assumpta sunt. Cum enim in omnibus, ut ante observatum est, Codicibus Græcis constanter legatur, οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει, Sanctus tamen Basilius lectionem in Canone Apostolico usitatam sequitur, legens, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. Quam quidem loci prophetici lectionem nescio unde sanctus Pater haurire potuit, præterquam ex dicto Canone, ut quo solo, ni fallor, ante S. Basilii ætatem invenitur.

 VI. Ad-

VI. Adhæc si S. Basilii Canonem paulo attentius perlustremus, verba ista, ὡς οἶμαι, quibus solis Dallæi argumentum nititur, non tantum ad eam Canoni adjectam, verumetiam ad aliam ab ipso Patre excogitatam rationem referenda esse patebit. Quod ut manifestius evadat, omnia S. Patris de hâc re verba transcribere non pigebit. Sic itaque tertius iste S. Basilii Canon habet. Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνεύσας, ἀπόβλητος μὲν τῆς διακονίας ἔσται, εἰς δὲ τὸν τῶν λαϊκῶν ἀπωσθεὶς τόπον, τῆς κοινωνίας οὐκ εἰρχθήσεται, διότι ἀρχαῖός ἐστι κανὼν, τοὺς ἀπὸ βαθμοῦ πεπτωκότας τούτῳ μόνῳ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως ὑποβάλλεσθαι· ἀκολουθησάντων, ὡς οἶμαι, τῶν ἐξ ἀρχῆς τῷ νόμῳ ἐκείνῳ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ δι' ἑτέραν δὲ αἰτίαν, ὅτι οἱ μὲν ἐν τῷ λαϊκῷ ὄντες τάγματι ἐκβεβλημένοι τοῦ τόπου τῶν πιστῶν πάλιν εἰς τὸν ἀφ' οὗ ἐξέπεσον τόπον ἀναλαμβάνονται· ὁ δὲ διάκονος ἅπαξ ἔχει διαρκῆ τὴν δίκην τῆς καθαιρέσεως. ὡς οὖν οὐκ ἀποδιδομένης αὐτῷ τῆς διακονίας, ἐπὶ ταύτης ἔστησαν μόνης τῆς ἐκδικήσεως· ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τῶν τύπων. *Diaconus post diaconatum fornicatus, à diaconatu quidem ejicietur, in laïcorum autem locum detrusus à communione non arcebitur. Quoniam antiquus est Canon, ut qui à gradu exciderunt, huic soli punitionis generi subjiciantur. Antiquis, ut existimo, legem illam secutis, non vindicabis bis in id ipsum, atque ob aliam vero rationem, quod qui sunt quidem in ordine laïco, à loco fidelium ejecti, rursus in eum è quo ceciderunt locum recipiantur; Diaconus autem semel habet quod sufficiat depositionis judicium; Quandoquidem ergo non reddendus sit ei diaconatus, in eâ solâ punitione steterunt. Hæc quidem sunt, quæ ex typis sive Canonibus habentur.* E quibus verbis patet, S. Patrem duas Ecclesiasticæ hujus sanctionis causas assignare, quibus, ut ipse existimavit, Ecclesiæ primitivæ præsules inducti sunt, ut eam ederent, ac propterea verba ista ὡς οἶμαι, si transferantur *ut existimo*, non ad primam solam, sed ad utramque referenda sunt. Ac si dixisset, *Diaconus fornicationis convictus, gradu quidem deponetur, sed non etiam excommunicabitur, quoniam in antiquis Canonibus, quibus Ecclesiastica administratur disciplina, cautum est, ut Clericus fornicationis, perjurii, furtive convictus, deponatur tantummodo, & non item segregetur. Quam quidem sanctionem antiqui Ecclesiæ Patres ediderunt, non eo tantum, ut ipse quidem existimo, quod Propheta dicat, non vindicabis bis in id ipsum, verum & propter aliam causam, nimirum quod Laïci quidem fidelium communione ejecti, ad pristinum per pœnitentiam locum restituantur; Clerici autem, si Sacerdotio semel exciderunt, ad illud amplius non revertuntur: qui propterea, ut satis pœnarum per depositionem luentes, à fidelium communione non arcentur, juxta quod in antiquis Ecclesiæ typis sive Canonibus statutum est.* Cum prima igitur ex hisce rationibus ipsi Canoni annexa sit, de alterâ autem altum in eo silentium, doctissimus Pater non potuit non interjicere verba ista ὡς οἶμαι, eo quod, licet bene novisset, τοὺς ἐξ ἀρχῆς in antiquo isto condendo Canone legem illam secutos esse, *non vindicabis bis in id ipsum*, ut quam ipsi Canoni adjunctam viderat, de alterâ tamen ratione à se excogitatâ merito dubitare potuit, an Patribus in mentem venisset, ac proinde illam dubitandi formulam jure merito usurpavit. Quæ cum ita sint, illustre hoc S. Basilii de Canonibus

Apo-

Apostolorum testimonium, Dallæanâ istâ objectione non modo non invalidum redditur, sed & potentius admodum firmiusque evadit. Ex ultimis enim sanctissimi Patris verbis ante citatis constat, eum antiquum istum Canonem à se commemoratum ex typis Ecclesiæ sive Canonibus ipsius ætate observatis laudásse, eosdemque asseruisse ἀπὸ τῶν ἐξ ἀρχῆς ab Ecclesiæ initio constitutos. Et cum antiquus iste Canon ab ipso nominatim laudatus, inter Apostolicos etiamnum extet, typos sive Canones illos, quos ipse memoravit, & è quibus istum citavit, eosdem fuisse atque Apostolicos legitimè concludamus.

VII. Ad reliqua, quæ ex S. Basilii Canonibus, primo scilicet & duodecimo, citavimus, testimonia respondit Dallæus, neque Apostolorum, neque Clementis, neque ullius omnino sylloges ullam vel tenuissimam in iis occurrere mentionem, *Tantum*, inquit, *Canones nominantur*, *qui scilicet in Ecclesiæ illius usu erant.* Apostolorum autem aut Clementis nomen istis S. Basilii Canonibus non insertum esse nihil nostrâ refert, qui hos Canones nec Apostolis nec Clementi acceptos ferimus. Nec opus est ut sylloges mentio ibi occurrat. Nobis sufficit, quod ipso etiam fatente Dallæo, Canones ibi nominentur, qui in Ecclesiæ illius usu erant. Cum Canones enim ab eo nominati, inter Apostolicos, eosque solos hodie comperiantur; cumque sanctus Pater non singularem aliquem Canonem, sed Canones, qui in Ecclesiæ illius usu erant, acervatim memoret; sub isto generali nomine totam illam Canonum Apostolicorum collectionem, in quâ Canones ab ipso nominati continentur, in Ecclesiæ illius usu tunc temporis fuisse, clare satis indicat. Quod vero quæ isthic decernit S. Basilius ex Ecclesiæ suæ instituto in Apostolorum Canonibus XLVI. (Sic enim legendum non XL.) & XVII. propemodum eadem præcipiantur, *Hoc*, inquit Dallæus, *non magis probat Ecclesiam sua à Turrianico legislatore*, hoc est, à Canonum Apostolicorum conditore, *accepisse, quam hunc sua ab illa furatum esse, quod nos*, inquit, *verum esse defendimus*; Et nos etiam, si qui Canones ab Ecclesiâ constitutos colligit, eos ab illâ furatus esse dicatur. Quod si de Ecclesiâ ut S. Basilii diebus militante loquatur, Canonum horum collector suos ex eâ Canones furari (ut loqui amat Dallæus) non potuit: Neque enim ipsa eos constituit, sed longe ante constitutos agnovit. Et præterea S. Basilius Canones ab Ecclesiâ suâ receptos memorat quidem, sed eos nequaquam recitat: ac proinde Canonum horum collector suos ex ejus scriptis accipere non potuit, ut in quibus nulli sunt. Ex eo autem, quod Canones Apostolorum eadem atque illi à S. Basilio nominati, non modo *propemodum* sed disertissime præcipiant, plusquam veri nobis simillimum redditur, totam hanc Canonum collectionem in Ecclesiâ tunc temporis vulgo cognitam & magni passim æstimatam fuisse. Enimvero incredibile prorsus est, ut omnes à S. Basilio nominati Canones exquisite adeo inter Apostolicos eosque solos invenirentur, nisi ex iis primo citati fuissent. His itaque prætermissis ad alia, & majora forte, progrediamur.

CAPUT

CAPUT XI.

Synopsis.

I. *Synodi* Nicænæ *testimonium pro Canonibus Apost. ex primo ipsius Canone de Eunuchis petitum, defenditur.*
II. *Quæ contra alia ejusdem Synodi testimonia excipiuntur, paucis discutiuntur.*
III. *Synodi* Antiochenæ *testimonia vindicantur. Quare Canones Apostolorum sub numeris, quibus distincti sunt, antiquitus non laudati fuerunt.*
IV. *Palmaria contra testimonia à nobis adducta, exceptio, ex eo sumpta, quod omnes antiquiores à Synodis citati Canones inter Apostolicos non inveniantur.*
V. *E quatuor istiusmodi productis Canonibus contra duos excipitur, viz.* Syn. Nic. XVIII. *&* Neocæsar. XV. *ut huc minime pertinentes.*
VI. *Reliquos duos, sive* Nic. XIII. *&* Ancyr. XXI. *Dallæi causam non promovere ostenditur.*
VII. *A Canonibus Apost. injuste exigitur, ut omnes ab antiquis Synodis laudati Canones inter eos invenirentur.*
VIII. *Aliæ à Dallæo contra testimonia è Synodis* Nic. *&* Antioch. *allatæ exceptiones diluuntur.*
IX. *Discutiuntur quæ Observator in hâc disputatione observanda præscribit.*
X. *Quam temerè sibi proposuit Observator, omnia pro Canonibus Apost. testimonia despectui habere, quamdiu Canones à Synodis laudati ad alia quæcunque scripta vel etiam ad priscam consuetudinem referantur.*
XI. *Non mirum est quod Canones Apost. à Synodo* Antioch. *renovati fuerint.*

I. POST sanctissimos Patres Athanasium & Basilium, primam generalem CCCXVIII. Episcoporum synodum Nicææ habitam, suum his Canonibus Apostolorum vulgo dictis testimonium perhibuisse ostendimus, Cap. IV. & primò quidem Patres Nicænos in primo ipsorum condendo Canone de Eunuchis à se factis Sacerdotio arcendis, promovendis autem si digni fuerint qui ab aliis execti sunt, ad Canones Apost. XXI. XXII. XXIII. respectum habuisse probavimus. Quid è contra Dallæus? Fatetur quidem *illud hinc haberi, fuisse jam ante Nicænæ Synodi tempora aliquam in Ecclesiâ regulam, ex quâ hæc ita administrarentur.* De Pseudep. lib. 3. cap. 8. pag. 504. Et hoc quidem illud est quos nos volumus. Regulam enim istam ab Apostolis constitutam, vel à Clemente Romano literis mandatam, vel ab eodem in Canonum Apostolorum syllogen relatam fuisse, nos pariter cum eo negamus hinc, negamus ex ullo veteri quatuor priorum seculorum scriptore confici posse. Sed grati accipimus quod dare dignatus est, hanc scilicet de Eunuchis regulam ante Synodi Nicænæ tempora sancitam fuisse & divulgatam, & ab eadem Synodo hic commemoratam. Hinc autem consequitur

ſequitur Canonum Apoſtolicorum collectionem eidem Synodo viſam cognitamque fuiſſe, utpote quâ ſolâ Canon ille ſive regula ante iſtam Synodum edita, continetur, idque accuratè adeo, ut nihil prorſus in primo iſto Nicæno de Eunuchis Canone conſtituatur, quod in ſupradictis Canonibus Apoſtolorum non conſtitutum eſt. Quinetiam niſi hoc concedamus, regulam iſtam à Synodo Nicænâ notatam ſine omni ratione intercidiſſe & perditam eſſe affirmemus neceſſe eſt, cum nulla id aſſerendi cauſa idonea appareat, quandoquidem eam inter Apoſtolicos habeamus Canones quibus alii complures æque ac Nicæni Patres teſtimonia ſua perhibuerant. Verum ulterius adhuc procedit doctiſſimus vir, dicitque vero ſibi propius videri, ex Origenici, qui adoleſcens ſe emaſculaverat, facti occaſione vetitum ab Eccleſiaſticis præpoſitis, ne quis tale quid pietatis ſpecie vel illius viri exemplo auderet, & ſi quis auderet, is à ſacris ſubmoveretur, *eamque deinceps regulam & apud Eccleſias obtinuiſſe, & à Nicænis Patribus hoc loco intelligi.* Dall. ibid. pag. 505. Verumenimvero Origenes facinus iſtud tertio ineunte ſeculo perpetravit: ac propterea ſi id factum regulæ iſti condendæ occaſionem dederit, condita quidem fuit ſtatim poſt tertii ſeculi initium: Quo circiter tempore nos Canones Apoſtolorum ſancitos fuiſſe defendimus. Adeo ut quantum ad iſtam ſaltem regulam, quæ quatuor è dictis Canonibus, *viz.* XXI. XXII. XXIII. & XXIV. conſtituit, ipſum Dallæum nobis optime conſentientem habeamus. Quod ſi iſta regula, ut Dallæus ipſe Synodi Nicænæ teſtimonio victus fatetur, iſtis diebus condita fuerit, nihil eſt quod eandem reliquis, quibuſcum iſta conſociatur regulis, antiquitatem invideamus.

II. Eadem ferè clariſſimus vir contra alia nonnulla è Canonibus Nicænis pro Apoſtolicis allata teſtimonia profert, contra ea nimirum quæ ex Canonibus Nicænis II. V. & XV. adduximus. Enimvero non negat, quoniam negare nequicquam potuit, antiquos quoſdam Eccleſiæ Canones à Patribus Nicænis ibidem laudatos eſſe, & ſimilia in Apoſtolicis Canonibus decreta etiamnum inveniri. Canonem autem in ſecundo Nicæno nominatum non Apoſtolicæ ſed Eccleſiaſticæ tantum inſtitutionis eſſe ex eo probat, quod κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ibidem vocetur. In quo, licet ratio forſitan ab eo allata id non probet, non gravatè ei aſſentimur. Canones autem in quinto & XV. Nicæno memoratos, nihil aliud ſignificare contendit, quam *publicum Eccleſiæ illorum temporum uſum apud omnes receptum.* Unde autem novam hanc & antehac inauditam τοῦ κανόνος ſignificationem hauſerit, hariolari nequeo. Neque enim uſus aliquis *Canonis* unquam nomine ab Eccleſiâ decorari meruit, niſi publicâ illius autoritate prius receptus & ſtabilitus fuit. Hæc autem reſponſio ipſi minus placuiſſe videtur, ac proinde ad ſolitum ejus diverticulum ſe convertit vir eruditus, aſſeritque Canonum Apoſtolicorum collectorem ſuos ex Nicænis furatum eſſe. Quod quidem non eſt probare, ſed τὸ ἐν ἀρχῇ petere. Hoc enim eſt quod controvertitur: atque ideo non nudis aſſertionibus, ſed armatis, ſi quæ habuit, argumentis pugnare debuit. Ut ille enim Canones Apoſtolicos è Nicænis, ſic ipſe è contra Nicænos ex Apoſtolicis ſumptos fuiſſe aſſero. Quis autem noſtris hujuſmodi

aſſer-

aſſertionibus fidem debet ? Nos ſane majorem non expectamus fidem quam quæ ſummâ, cujus cauſa à nobis ſuſcepta capax eſt, ratione perſuadetur. Ac idcirco in teſtimoniis adducendis probare conati ſumus, Synodum Nicænam Apoſtolicos hoſce Canones uſque adeo cognitos habuiſſe, ut nonnullos eorum explicare, & ſuâ univerſalis Synodi autoritate confirmare videatur. Ubi & alia ex eadem Synodo teſtimonia congeſſimus contra quæ nec Dallæus nec Obſervator quicquam excepit.

III. Ad hæc Synodum Antiochenam, An. Dom. CCCXLI. habitam; Canones Apoſtolicos non modo citâſſe, verumetiam pleroſque ſuos ex iis condidiſſe fusè oſtendimus. Turrianus nonnulla ex ejuſdem Synodi teſtimoniis adhibuit, ut probaret hanc Canonum collectionem jam tum fuiſſe Eccleſiæ cognitam. Cui Dallæus reſpondit, ut ſupra, ex his tantum legitimè concludi poſſe, ea quæ in Antiochenis Canonibus continentur, *jam ante illam Synodum in uſu Eccleſiaſtico fuiſſe, à ſuperioris memoriæ ſive Synodis ſive Epiſcopis conſtituta.* Dall. lib. 3. cap. 8. pag. 512. Concedit itaque & nobiſcum conſentit Canones à Synodo Antiochenâ memoratos Eccleſiaſticâ autoritate priùs fuiſſe conſtitutos. Quid autem negat ? negat hinc fieri, ut iſta Canonum Apoſtolicorum collectio tunc extiterit. *Quæ*, inquit, *ſi vel Antiochenis vel aliis ejuſdem ſeculi Patribus cognita fuiſſet, cauſa dici non poteſt, cur non interdum eam ubi occaſio incidebat, vel Apoſtolorum vel Clementis nomine, vel ſub numeris quibus ea diſtinguitur, diſerte laudaverint.* Reſpondeo ex ipſis doctiſſimi viri verbis, cauſam dici non poſſe, cur Patres hanc collectionem iſthoc modo laudarent, licet iis notiſſima fuiſſet. Imo quidem propterea quod iis notiſſima erat, non opus fuit ut eam ita laudarent. Cùm enim inter omnes tunc temporis conveniret, hanc Canonum collectionem à majoribus ſuis traditam fuiſſe, & Eccleſiam ante hominum memoriam per eam adminiſtratam, atque omnes proinde Canones in eam collectos, nemini incognitos eſſe, quare eam ſub Apoſtolorum aut Clementis nomine laudarent ? Quid etiam opus erat, ut collectio iſta ſub numeris quibus diſtinguitur, diſertè unquam laudaretur ? Incertum quidem eſt utrum numeris ſuis adhuc diſtincta fuerit, ut hic diceretur primus, alter ſecundus Canon, & ſic deinceps, an reliquorum ad inſtar iſtâ ætate ſcriptorum, quod nobis vero propius videtur, Canones eodem quidem ordine ſed verſiculis ſive numeris ſuis nondum diſtinctos exhibuerit. Et ſi demus Canones eodem quo hodie modo iſtis etiam diebus ſingulatim numeratos eſſe, non neceſſe tamen fuit, ut cum citati ſunt, numerus etiam quem in Codice obtinebant, indicaretur. Ex ipſo enim nominato Canone ſatis conſtabat, ubi inveniretur. Quin in omnibus etiam veteris Eccleſiæ commentariis, nullum antiquioris cujuſvis ſcripti, nullum ſacroſanctæ ipſius ſcripturæ locum ſub verſiculorum ſive τῶν κεφαλαίων numeris citatum legimus. Ipſi etiam Canones Nicæni ubi gentium à quovis antiquo ſcriptore ſub numeris quibus diſtincti ſunt, diſerte laudantur ? Fateor equidem Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ, ex quo, ut opinor, ſolo Dallæus hanc objectionem fabricatus eſt, in Actis Concilii Chalcedonenſis ſub diſtinctis Canonum quorundam numeris citatum eſſe.

Verum

Verum ante iſtud Concilium nuſquam ita citatus legitur, & raro, ſi unquam, poſtea. Veteres enim Eccleſiæ Patres in iis ſaltem quæ ediderunt pietatis ſuæ ac doctrinæ monumentis, Canones Eccleſiaſticos ſuis cujuſque diebus obtinentes ſcrupuloſè adeo recitare nunquam ſoliti fuerunt, ut omnes in eorum ſcriptis vel mediocriter verſati probe norunt. Ac proinde ut ſuum ipſius argumentum in clariſſimum virum retorqueam, nulla cauſa dici poteſt, cur hæc Canonum collectio numeris quibus diſtincta eſt, diſerte unquam laudaretur, vel quod idem eſt, ut hoc potius quam alia veterum Commentaria preciſè adeo recitaretur.

IV. Cum itaque vetuſtiores illi Canones à Synodo Antiochenâ memorati inter Apoſtolicos, & nullibi præterea comperiantur, hanc Canonum Apoſtolicorum ſyllogen Synodo iſti cognitam fuiſſe, jure merito concludamus. Hic autem Dallæus infirmitatis, quâ prius argumentum laborat, ſibi conſcius, aliò confugit. Nonnullos enim, omnes nimirum quos invenire potuit, Canones à Synodis ſancitos affert, quibus antiquiores quidem Canones citantur, qui tamen inter Apoſtolicos nulli ſunt. Enimvero in Synodi Nicænæ Canone XIII. hæc habentur verba; *De iis qui ad exitum veniunt*, ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος, *Lex antiqua & Canonica ſervabitur, ita ut ſi quis egreditur è corpore, ultimo & neceſſario viatico minimè privetur*. Item eadem Synodus Canone XVIII. dicit, *nec Canonem nec conſuetudinem eſſe, ut quod in quibuſdam locis fiebat, Presbyteris gratiam ſacræ Communionis Diaconi porrigerent*. (Miror autem ut Canon hic citetur, ubi expreſſe dicitur *Canonem* non eſſe.) Item Ancyrani Patres τὸν πρότερον ὅρον *antiquam*, interprete Dionyſio, *definitionem ſive regulam prohibuiſſe* aiunt, *ne mulieres quæ fornicatæ fœtus in utero perimerent, ante vitæ exitum Communionem acciperent*. Syn. Ancyr. Can. XXI. Et Neocæſarienſis Synodus affirmat, *Septem eſſe debere in unaquâque Eccleſiâ Diaconos* κατὰ τὸν κανόνα, *juxta regulam*. Syn. Neocæſ. Can. XV. Ex hiſce veterum Synodorum Canonibus certiſſimam ſibi victoriam promittit Dallæus. Ex primo enim ſic diſputat, *Dic nobis ſodes quo loco antiqua illa regulariſque lex in Apoſtolicis tuis Canonibus habeatur? Recita eum quæſo ex tuo Codice. Numerum ede ſub quo diſpoſita eſt. At non facies, niſi Apoſtolorum Codicem nobis ex alicujus Arabiæ angulis hoc tuo noſtroque auctiorem & locupletiorem promas*. Dall. pag. 513. 514. Ex omnibus etiam à ſe citatis Canonibus, quibus antiquiores memorantur, neceſſario confitendum eſſe concludit, *etiam ante Synodorum iſtarum tempora extitiſſe aliquas in Eccleſiâ regulas quarum nulla invenitur in iis quæ eorum temporum ſuperſunt, monumentis mentio, quæque è Codice Canonum Apoſtolicorum non citatæ ſunt, nec citari potuerunt, in quo ſcilicet nullæ ſunt*. Hoc eſt palmarium illud & inſuperabile argumentum, ad cujus expugnationem nos tantâ verborum contumeliâ provocat Obſervator; *Verumenimvero*, inquit, *ne vulgari ſuo paralogiſmo, in quo tantopere ſe jactat Beveregius, in poſterum abutatur, Turriani veſtigia calcans, conſulat quæſo quæ affert clariſſimus Dallæus, cap. 8. pag. 513. 514. ut paralogiſmi illius vanitatem oſtendat, ejus expendat interrogationes, illiſque appoſitè reſpondeat. Et ni argumenti ſui vitium deprehendit, eum talpâ cæciorem*

rem esse oportet. Observat. pag. 13. En impetuosas anticipati judicii vires! En quo immodica partium studia viros perducunt miseros! quantum doctissimorum etiam oculis effundunt pulverem! adeo ut ipsi non modo cæcutiant, sed & alios omnes talpis cæciores esse putent, nisi illud videant quod non est!

V. Nos sane consuluimus quæcunque clarissimus Dallæus paginis citatis attulit; omnes ejus etiam atque etiam expendimus interrogationes, & tamen argumenti nostri vitium usque adeo non deprehendimus, ut in eo magis magisque confirmemur. Primo enim è quatuor istis à Dallæo citatis Canonibus, duo necessariò excipiendi sunt, ut huc minime pertinentes. Nimirum Synodi Nicænæ Canon XVIII. & Neocæsariensis XV. Iste enim Nicænus Canon diserte dicit *nec Canonem nec consuetudinem esse* ut Diaconi Presbyteris gratiam sacræ communionis porrigerent? Quis vero nisi Dallæus forsitan ac Observator, hinc confici posse existimet, Canonem tunc temporis extare quo cautum est ne Diaconi id facerent? Patres Nicæni dicunt Canonem non esse; hinccine sequitur Canonem esse? Sed Canon non erat, ut Diaconi id facerent; *Ergo*, inquit vir doctus, *Canon erat, ne Diaconi id facerent.* Hoc autem ex eo legitimè concludi, sibi forsitan ac observatori persuadeat Dallæus, aliis nunquam persuadebit, quamdiu logica in scholis vel ratio in hominum animis resideat. Etiamsi enim nullus adhuc extaret Canon illud Diaconis permittens, minimè tamen sequitur aliquem extitisse Canonem hoc illis prohibentem, qui si extitisset à Patribus hoc in loco haud dubie citatus esset, nec dixissent Canonem non esse, ut id fieret, sed Canonem esse ut id non fieret. Ex hâc autem loquendi formulâ Patres Nicæni clare satis demonstrant, nullum adhuc de hâc re editum fuisse Canonem: Ac propterea ipsi unum constituunt. Quod præterea Patres Neocæsarienses affirmant, septem esse debere Diaconos in unaquaque Ecclesia κατὰ τὸν κανόνα, id non de Ecclesiæ sed S. Scripturæ Canone intelligendum est, de Canone verè Apostolico, ab ipsis nimirum Domini nostri Apostolis constituto, Act. Cap. VI. Quemadmodum Patres Trullani Canonem istum Neocæsariensem interpretantur, Can. Trull. XVI. Et ipsi quoque Neocæsarienses Patres Canonem à se nominatum ab Apostolicâ istâ constitutione arcessunt, hanc sanctionis suæ rationem reddentes, Πεισθήσῃ δὲ ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν πράξεων, *Ejus autem rei fidem tib. facit liber Actuum.* Quocirca Canon ille à Patribus Neocæsariensibus nominatus, haudquaquam inter Ecclesiasticos illos numeretur Canones, qui ante istius Synodi tempora solâ Ecclesiasticâ autoritate constituti fuerant. Quos tamen solos Dallæus indicare voluit. Alioquin enim frustra nos evocaret ostendere, in quibus antiquis Ecclesiæ monumentis inveniatur. Ac propterea causa nostra nihil ex eo detrimenti patitur, quod hic Canon inter Apostolicos non occurrat. Neque ullum prorsus rationis prætextum habuit Dallæus, quare hunc inter eos recenseret Canones, qui ab antiquis quidem Patribus laudantur, & tamen inter eos, quos Apostolicos vocamus, non inveniuntur.

VI. Sed duo adhuc supersunt Canones quibus antiquiorum ut Dallæus opinatur, Canonum mentio inducitur, qui tamen in Codice Canonum

Ecclesiæ primitivæ non inveniuntur. Illi sunt Nicænus XIII. & Ancyranus XXI. quorum iste παλαιὸν καὶ κανονικὸν νόμον, hic πρότερον ὅρον citat. Sed observandum est, neutrum horum de antiquis Canonibus diserte meminisse. Canon enim Nicænus non τὸν παλαιὸν κανόνα, sed tantum κανονικὸν νόμον memorat, hoc est, antiquum morem ritumve ab Ecclesiâ admissum, quo nemo corpore egressurus ultimo viatico privatus est. Qui quidem νόμος sive *ritus* idcirco παλαιὸς καὶ κανονικὸς appellatur, quod antiquo isti Apostolico Canoni consentaneus sit, quo cautum est, ut qui à peccatis convertitur, in Ecclesiam recipiatur, Can. Apost. LII. Ea enim semper fuit Ecclesiæ Christianæ charitas, ut crederet, vel pro supposito saltem haberet, Christianum quemlibet ritè baptizatum sinceram anteactæ vitæ pœnitentiam agere & ad se redire, cum corpore egressurus est. Cui propterea viaticum κανονικῶς concessum est. Et hunc quidem ritum diu ante hanc Synodum in Ecclesiâ obtinuisse, ex eo patet, quod Dionysius Alexandrinus Anno circiter CCLX. Presbyteris suis in mandatis dederit, ut morituris, si peterent, venia, sive communio indulgeretur; Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. cap. 44. iisdem etiam diebus inter Clerum Romanum, sede vacante, convenit, ut iis, quibus spes vivendi secundum hominem nulla substiterit, si vera pœnitentis animi signa prodiderint, cautè & sollicitè subveniatur. Ut constat ex ejusdem Romani Cleri ad D. Cyprianum Epistolâ, quæ inter Patris istius Epistolas est XXXI. Hic autem Cleri Romani conventus nihil de isthâc re certi constituere, nedum Canonem quo alii constringerentur, edere potuit, ut sede vacante celebratus. Sed licet nec Dionysii mandatum Presbyteris suis datum, neque hoc Cleri Romani statutum, *Canon Ecclesiasticus* proprie dicatur, nihil tamen obstat quin ritus ab iis observatus κανονικὸς νόμος nuncupetur. Canonem autem de hâc re ante Nicænum editum non legimus excepto forsitan Ancyrano sexto, qui antiquus à Synodo Nicæna dici non potuit, ut paucis ante annis divulgatus. Quin ipsi etiam Patres Nicæni clarè satis indicant talem sibi Canonem non innotuisse, eo quod non παλαιὸν κανόνα, sed tantum παλαιὸν καὶ κανονικὸν νόμον citant. Ad eundem etiam modum Synodus Ancyrana, Canone XXI. non priorem aliquem *Canonem* sed πρότερον ὅρον laudat, determinationem scilicet, sive definitionem judicialem quâ mulieribus quæ fœtus in utero perimunt, communione usque ad vitæ exitum interdictum fuit. Adeo ut tam Ancyrani quam Nicæni Patres non παλαιὸν sive πρότερον κανόνα, sed illi quidem πρότερον ὅρον, hi παλαιὸν καὶ κανονικὸν νόμον eo tantum nomine citasse videantur, quod nulli adhuc Ecclesiastici de hisce rebus Canones extarent, qui si extitissent, causa dici non potest, quare non aliorum ad instar Canonum disertis verbis laudarentur. Unde liquet quam inique cum Canonibus Apostolorum egerit Dallæus, qui eorum antiquitatem ex eo oppugnare conatus est, quod plures ab antiquis Synodis antiquiores citentur Canones, qui inter Apostolicos non occurrunt, licet ipse nullum antiquiorem à quavis Synodo quarto ineunte seculo celebratâ diserte citatum Canonem invenire potuit, qui inter Apostolicos non etiamnum extat. Quod quidem nostram de iis opinionem egregiè confirmat.

 Cum

Cum enim magna, si non maxima, ut ostendimus, pars eorum, ab antiquis Patribus Synodisque citati fuerint ipseque acerrimus eorum oppugnator, nec unum quarto seculo laudatum diserte Canonem quærendo investigare potuit, qui inter eos etiamnum non habetur, quis in posterum dubitabit quin hi Canones isto seculo, & antea cogniti fuerint, & ubique fere obtinuerint?

VII. Verumenimvero pluma haud interest, si demus nonnullos à quarti seculi Conciliis laudatos fuisse Canones, qui in Apostolicorum Codice monstrari nequeunt. Quid enim hinc sequitur? nec Apostolicos illis cognitos fuisse, licet ab iis sæpius laudentur? Nequicquam. Sed sequitur, inquit Dallæus, nonnullos istis temporibus extitisse antiquos Canones, quorum nulla inter Apostolicos mentio occurrit, ac proinde quamvis alii ab istis Conciliis laudati Canones nullibi præterquam inter Apostolicos reperiantur, eos tamen ex Apostolicorum Codice laudatos fuisse, haud legitime ex eo concludi potest: quoniam scilicet nonnulli ab ipsis citati in isto Codice non inveniuntur. Hæc summa est disputationis ab erudito viro in hâc causâ institutæ. Quæ tamen huc tantum redit, omnes antiquos ante Nicænam Synodum constitutos Canones, in Apostolicorum Codicem non collectos fuisse. Quod & nos quoque faciles concedamus. Neque enim in eam unquam venimus sententiam, quod hic Codex omnes omnino contineat Canones, qui ab Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ Patribus sanciti editique fuerunt. Quemadmodum enim non modo post editum, verum & inter edendum Codicem Canonum Ecclesiæ universæ, alii complures Canones à localibus sive provincialibus Synodis divulgati sunt; sic & alii haud dubie nonnulli à primitivâ Ecclesiâ aliquibus saltem in locis constituti sunt Canones præter eos, qui in hunc Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ congesti sunt. Cùm tamen si non omnes multo tamen maxima pars Canonum qui à Nicænâ aliisque tunc dierum celebratis Synodis laudati sunt, in hoc Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ & nusquam præterea inveniantur, meritissimo quidem jure ex eo arguamus hunc Codicem isto seculo publicatum, vulgoque notum fuisse. Sapientissimi enim cujusque fides respuit, ut ipsi illi qui Apostolicorum Codicem constituunt Canones, à Patribus Synodisque istorum temporum toties citarentur, & tamen Codex ipse ex iis conflatus, illos lateret. Præsertim cum ipsi etiam Canones ab iis toties citati, in nulla aliâ Canonum collectione, in nullo alio cujusvis antiqui scriptoris commentario, in nullo alio Ecclesiæ primitivæ monumento, præterquam in unico hoc Codice habeantur. Si omnes, fateor, alibi invenirentur, non sine causâ suspicari liceret, eos ex aliâ istâ, in quâ reperti sunt, collectione Canonum vel antiquo scripto laudatos fuisse, vel saltem laudari potuisse. Cùm autem in omnibus quæ nobis tradita sunt secundi tertiique post Christi nativitatem seculi opusculis, commentariis, Epistolis, Dialogis, Historiis, Disputationibus, Tractatibus, Orationibus, vel ut semel dicam scriptis, nulla prorsus eorum qui quarto currente seculo laudati sunt Canonum vestigia extent, præterquam in unico Apostolicorum Codice, ubi omnes simul occurrunt, si

hinc

hinc non legitimè concludatur, dictum Codicem istis temporibus cognitum fuisse, nihil omnino certi è quibuslibet veteris Ecclesiæ monumentis inferri potest, quod non totidem verbis in iisdem continetur. Quod nec ipse, ut opinor, Dallæus, si reviviſceret, affirmare voluit. Me sanè fugit, quo demum pacto hujus naturæ causa clarioribus argumentis demonstrari potest.

VIII. Sed instat vir doctus, urgetque *eas quas nobis leges, regulas, definitiones, constitutiones Patrum vel Ecclesiæ memorat Nicæna, & Antiochena, & si qua alia Synodus, eæ erant quæ tum in Ecclesiæ regimine obtinebant, vel tacito omnino consensu receptæ, quales eas præsertim fuisse credibile est, quas ἔθη, Consuetudines vocant, vel quæ alicujus sive Synodi, sive Episcopi decreto præceptæ, ac sancita, vel in unâ Provinciâ, vel in pluribus, vel etiam in omnibus observabantur.* Dall. pag. 517. Et hucusque quidem me assensorem habet, regulas sive Canones à Nicænâ aliisque synodis memoratos, antiquiorum Patrum vel synodorum decreto sancitos, & vel in unâ vel in pluribus, vel etiam in omnibus provinciis observatos esse. Sed adhuc sub judice lis est, utrum isti Canones in Codicem Apostolicorum antea collecti, & ex eodem à synodis istis laudati fuerint. Hoc nos summâ ratione affirmamus, quoniam in isto Codice eoque solo non modo hisce sed & ab antiquis temporibus inventi sunt. Dallæus autem in contrariam abiit sententiam, solâ suspicione ductus, quod ea scripta, è quibus isti Canones citati sunt, modo interciderint. *Quod si*, inquit, *extarent omnia veterum ante Nicænam synodum, vel Conciliorum, vel Episcoporum decreta, ac constituta, facilius nobis esset, singularum istarum regularum origines authoresque demonstrare.* Verumenimvero si alia extarent Ecclesiæ primitivæ monumenta, in quibus hi Canones descripti essent, eadem ratione ea quoque spuria & supposititia esse affirmet, quâ Codicem illum, in quo eos descriptos habemus, veteribus incognitos fuisse asserit. Atque ita si omnia veterum ante Nicænam synodum vel Conciliorum vel Episcoporum decreta extarent, haud tamen facilius esset demonstrare, unde Nicæna aliæque synodi Canones à se memoratos citaverint: Impossibile enim est, ut in quovis scripto planius pleniusque, quam in Codice Canonum Apostolicorum exhibeantur. *Sed facile*, inquit, *ut quivis videt, fieri potest, ut his idem quod illis aliis quas ex Nicæno, Ancyrano, & Neocæsariensi Conciliis attulimus, acciderit, nimirum ut ea perierint, vel synodorum vel Patrum Acta atque Codices, ex quibus à veteribus citabantur.* Verùm supposito, quod probari nequit, Ecclesiasticos quosdam Canones à Nicæno, Ancyrano, & Neocæsariensi Conciliis citatos esse, qui nec in Apostolicorum, nec in alio quovis Codice habentur, fieri tamen non potest, ut ea etiam perierint vel synodorum vel Patrum Acta atque Codices, ex quibus illi alii citabantur: Etiamnum enim in Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ extant. Qui autem Canones à Patribus ex Codice Apostolico non citatos esse ex eo probare nititur, quod fieri potest ut ea perierint scripta è quibus citabantur, is sanè se præjudicio potius quam ratione ductum contra Apostolicos pugnare prodit. Eadem enim ratione, si ita eam vocare liceat, etiam omnia veterum scripta periisse probemus, quoniam fieri

poteſt ut ea perierint, aliaque adulterina ſub eorum nominibus poſteritati tradita fuerint. Ut ille autem in hunc modum diſputat, fieri poteſt ut ea perierint ſcripta è quibus Canones à Patribus citati ſunt, ergo ex Codice Apoſtolico non citabantur: ad eundem modum nobis ſic diſputare licet, fieri poteſt ut Canones à Patribus è Codice Apoſtolico citarentur, ergo ex eo citati ſunt. Hæc enim noſtra æque ac illius legitima eſt conſequentia. Sed non opus eſt, ut nos ad tam miſerum tantoque, quantus fuit Dallæus, viro indignum prorſus effugium recurramus. Enimvero non tantum fieri poteſt, ut non perierint, ſed fieri non poteſt, ut perierint ſcripta iſta è quibus Canones ab antiquis ſynodis citati ſunt, quandoquidem eos omnes in hâc antiquiſſimâ Canonum collectione ſcriptos habemus.

IX. E præmiſſis videre eſt, quid de erudito noſtro obſervatore ſentiendum ſit, qui novas ratiocinandi leges nobis præſcribens, ait, *Tamen ut ex his locis rite argumentari poſſit vir doctus, duo nobis neceſſaria videntur. Alterum eſt, ut quibus de agimus ſanctiones in vetuſtis Conciliorum Canonibus non reperiantur; nam ſi reperiantur, quin ad vera illa ac genuina monumenta referendæ ſint, potius quam ad notha & ſpuria, quales ſunt Apoſtolici Canones, dubitabit nemo. Alterum vero ut in Apoſtolicis Canonibus habeantur, quotquot veteribus memoratæ ſunt antiquæ definitiones ſeu regulæ, vetuſtæque ac Canonicæ Eccleſiæ leges. Alioquin ſi quædam memoratæ ſunt, quarum ne minimum quidem in totâ Can. Apoſt. LXXXV. ſylloge, cernere eſt veſtigium, eas ab antiquo uſu ac priſcâ conſuetudine arceſſamus & evocemus oportet. Tales autem ſunt illi Canones, illæque leges, ſanctiones ac regulæ, quarum meminerunt Nicæni Patres, Can. XVIII. & forte etiam XIII. Ancyrani Can. XXI. & Neocæſarienſes Can. XIV. prout eſt à Dallæo noſtro obſervatum.* Obſervat. pag. 14. Primum quod hic exigitur, in teſtimoniis adducendis accuratè admodum obſervavimus. Quæcunque enim adſtruendæ Canonum horum antiquitati teſtimonia attulimus, de iſtiuſmodi ſunt Canonibus, qui inter vetuſtos Conciliorum Canones non reperiuntur; ſi unum fortaſſe vel alterum excipias, qui, licet ſimile quid in aliis reperiatur Canonibus, ad eos tamen, ut oſtendimus, jure referri nequeant. Et hinc eſt, ut id obiter hic notem, quod Theodoreti teſtimonio hic ſuperſedimus, quoniam Canones ab eo Eccleſ. Hiſt. lib. 5. cap. 23. laudati in aliis æque ac in Apoſtolicis inveniuntur. Quod de iis, quos plurimos ut à veteribus citatos hic adduximus, dici non poteſt. Cæterùm & ſi qui Canones à Patribus laudati in ſynodorum Canonibus aliquo modo reperiantur, non tamen neceſſe eſt ut ad eoſdem perpetuo referendi ſint. Sub iſtiuſmodi enim clauſulis & circumſtantiis laudari poſſunt, quæ non permittant ut ad alios quam ad Apoſtolicos referantur: Quæ notha & ſpuria eſſe monumenta, probare debuit eruditus Obſervator, non jubere. Præſertim cum illud ſit, quod hoc loco in controverſiam vocatur. Quod ad alterum deinde ſpectat ab Obſervatore hic requiſitum, nimirum *ut quotquot à veteribus memoratæ ſunt definitiones ſeu regulæ, vetuſtæque ac Canonicæ Eccleſiæ leges in Apoſtolicis Canonibus habeantur*, Primo obſervare licet, cautum prudentemque virum antiquas quidem definitiones ſeu regulas vetuſtaſque ac Ca-

nonicas

nonicas Ecclesiæ leges memorare, sed non disertè *Canones*, quod eo cautus egit ut παλαιὸν ἢ κανονικὸν νόμον à Patribus Nicænis, & τ͂ πρότερον ὅρον ab Ancyranis memoratum, pro istiusmodi haberet Canonibus, qui antiquitus quidem citati, sed in Apostolicorum Codice non reperti sunt. Quo se sibi conscium ostendit, tales non inveniri Canones, si lex ista Canonica & definitio eorum numero excludantur. Nos autem hic non disputamus de Ecclesiæ definitionibus aut legibus in genere, sed de iis quos antiqui Patres *Canones* expressè nominarunt. Sub isto enim nomine Apostolici ab initio obtinuerunt. Ac proinde licet ipsi nonnunquam, sed rarò admodum, leges & definitiones appellentur, cum Patres tamen Ecclesiasticas leges inter eos non inventas commemorant, ab istis *Canonibus* vocandis de industriâ abstinuisse videntur, ut ita eas ab illis Ecclesiæ legibus distinguerent, quas ipsorum majores *Canonum* nomine nuncuparant. Ullos autem antiquos Canones à quarti seculi Conciliis nominatim laudatos, præter eos quos in Codice Apostolico habemus, nec diligentissimus ille Joh. Dallæus invenire potuit, nec post eum eruditus observator, quippe qui eos tantum repetit, quos Dallæus ante notaverat, memoratos esse à Patribus Nicænis, Ancyranis & Neocæsariensibus, à quibus tamen Ecclesiasticos diserte Canones istis locis non citatos esse ante ostendimus. Quod si quæ leges aut definitiones ab antiquis synodis memoratæ sint, quarum ne minimum quidem in totâ Canonum Apostolicorum sylloge cernere est vestigium, eas ab antiquo usu & priscâ consuetudine arcessat, evocetque, si velit, Observator: per me quidem licet, cujus causam id minime attingit. Neque enim ipse, nec quivis, ut opinor, alius, unquam asserui omnes omnino Ecclesiæ primitivæ leges ac definitiones in hoc uno Canonum Apostolicorum Codice collectas esse. Quocirca observator nostram non perstringit opinionem, sed suæ plus nimio indulget, cùm ab isto Codice exigat, ut in eo inveniantur quotquot ullibi memoratæ sunt definitiones aut Canonicæ Ecclesiæ leges. Nobis enim abunde sufficit, si qui à veteribus nominantur Canones in eo contineantur. Quantum autem ex ipsius verbis colligere est, hoc modo argumentari voluit eruditus observator, Si quædam memoratæ sunt leges, quæ in Codice Apostolico non habentur, eæ ex antiquo usu & priscâ consuetudine, non ex isto Codice arcessendæ sunt. Ergo & omnes Canones à veteribus memorati, etiamsi in Codice Apostolico habeantur, non tamen ex isto Codice, sed ex antiquo usu & priscâ consuetudine arcessantur oportet. Quis autem hujus consequentiæ debilitatem vel falsitatem potius primo intuitu non deprehendit? Si demus enim leges idem valere atque Canones, è logicâ tamen didicimus à particulari ad universale haud legitimam inferri consequentiam, ac propterea ex eo quod quidam Canones ab antiquis Patribus memorati ab antiquo usu arcessantur (quod tamen falsissimum est) non sequitur omnes ad eundem necessario referendos esse, præsertim cum multò maximam eorum partem in vetusto hoc Codice habeamus, cujus antiquitatem à nobis assertam strophæ hujusmodi & sophismata nunquam convellent.

X. Sed ut ut est, Observator sibi firmissimè proposuit, omnia pro Canonum

nonum Apoſtolicorum antiquitate allata teſtimonia vilipendere, quamdiu Canones ab antiquis ſynodis Patribuſque laudatos vel ad alia quæcunque ſcripta, vel ad priſcam conſuetudinem referre poterit. E verbis enim ſupra citatis hanc concluſionem infert, *Ergo Beveregiani argumenti vim penitus elevabo, quoties vetuſtas illas leges, ex quibus pro Canonum ſuorum æquo majore antiquitate argumentari ſolet, vel ad genuina quæ ſuperſunt veterum monumenta, referam, vel ad antiquum uſum & priſcam conſuetudinem, quæ in Eccleſiâ obtinebat antequam ullus hâc de re Canon ab aliquâ ſynodo conditus eſſet.* Obſervat. pag. 14, 15. Hoc eſt, nunquam credet, nunquam ſibi perſuaſum habebit, Canones Apoſtolicos ante An. Dom. CCCCLI. ſancitos fuiſſe, quicquid è contra à quopiam proferri poteſt. Nulla enim uſpiam citata eſt lex Eccleſiaſtica, quæ non ad aliqua veterum monumenta, vel ſaltem ad priſcam aliquam conſuetudinem vel jure vel injuriâ referatur. Sed quonam obſecro pacto cognoſcet obſervator, quinam antiquus uſus, quæve priſca conſuetudo in Eccleſiâ obtinuerit, antequam ullus hâc de re Canon ab aliquâ Synodo conditus eſſet? Illéne omnes Synodos à primitivâ Eccleſiâ celebratas, omneſque ab iis conſtitutos Canones ſibi cognitos habet? Si habeat, in lucem emittat, & nullus dubito quin univerſam Eccleſiam, totamque rempublicam literariam maximis beneficii vinculis ſibi obſtrictam habeat. Sed vereor, ut hoc unquam aſſequatur. Quod ſi nec cognoſcat ille, nec unquam, ut opinor, cogniturus ſit, quinam Canones à trium priorum ſeculorum Synodis conditi fuerint, quo demum modo cognoſcat, quinam antiqui mores ac priſcæ conſuetudines ante eos in Eccleſiâ obtinuerint? Quid autem ſi omnes ab antiquis Synodis memoratos Canones, nec ad alia quæ ſuperſunt, genuina veterum monumenta, nec ad antiquum uſum, vel priſcam aliquam conſuetudinem jure referri poſſe demonſtretur? Tum ſane eos ad Codicem Canonum Apoſtolicorum referat, ipſo judice, neceſſe eſt: Alias enim non habebit quo referat. Verum omnes à Nicænis aliiſque Synodis citatos Canones in aliis genuinis veterum monumentis non inveniri, uſque adeo planum certumque eſt, ut nec ipſe illud negare potuit, atque ideo ad antiquos neſcio quos Eccleſiæ uſus confugere coactus eſt. Sub quâ autem rationis imagine illi, qui à Synodis nominatim laudantur, Canones ad priſcas tantum Eccleſiæ conſuetudines uſuſque referantur? Nihilne inter Canonem & conſuetudinem intereſt? Sane eruditi viri multas vocis κανὼν ſignificationes ab Eccleſiâ uſitatas obſervarunt, ut idem autem atque ἔθος ſive conſuetudo valeret, nemo ante obſervatorem noſtrum ſomniavit. Sed quandoquidem de Synodis agimus, Nicæna univerſalium prima & omnium celeberrima cauſam determinet. Hæc autem cum antiqua Eccleſiæ primitivæ decreta memorat, ea κανόνας cauta perpetuo nominat; cum vero jura & privilegia quarundam Eccleſiarum non patrum decretis, ſed priſcâ tantum conſuetudine introducta memorat, ea non κανόνας ſed ἔθη appellat, Dicens τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω Can. VI. Ex quibus verbis nullum ibi diſertum vel Apoſtolorum vel ſynodorum præceptum ſive Canonem citari, ipſe etiam clariſſimus Dallæus rite argumentatur, de Pſeudep. lib. 3. cap. 8. pag. 508.

Enim-

Enimvero antiqui Ecclesiæ mores, usus que Canones Ecclesiastici à nullâ Synodo, à nullo Patre, à nullo unquam scriptore dicti sunt, priusquam Ecclesiasticâ sive Episcoporum autoritate sanciti sunt. Concilia autem Patresque, quorum testimonia nos adhibuimus, non mores ritusve, non priscas Ecclesiæ consuetudines aut usus, sed antiquos Ecclesiasticos Canones diserte ac nominatim laudant. Qui propterea *ad antiquum usum & priscam aliquam consuetudinem, quæ in Ecclesiâ obtinebat antequam ullus hâc de re Canon ab aliquâ Synodo conditus est*, nequaquam referri possunt. Quomodo enim Canones citari poterant antequam conditi essent? Si nulli adhuc Canones de hisce rebus à Synodis constituti fuissent, qui fieri potuit, ut Synodus Nicæna aliæque istis diebus habitæ antiquos Canones laudarent? Ipsæne eos Canones tantum citando faciebant? Annon ipsa Canonum antiquorum citatio necessario evincat Canones de istis rebus longe antea conditos fuisse? Cuinam amabò unquam prius vel etiam posterius quam Observatori in mentem venit, Canones à Patribus expressè citatos non esse Canones, sed tantum antiquos nescio quos usus & priscas Ecclesiæ consuetudines? Si quidem aliud non habeat (quod sane nunquam habebit) quo Canones à Synodis nominatim memoratos, & in aliis veterum monumentis non repertos, referat, præterquam vel ad antiquos Ecclesiæ usus, vel ad Canones Apostolicos, quin eos ad hos ultimos nobiscum referre debeat, nemo dubitare potest. Ut Canones enim ad antiquos istos usus qui nunquam Canones fuere, referantur, usque adeo ab omni ratione alienum est, ut nihil magis absurdum, magis ridiculum efferri vel excogitari possit.

XI. Has doctorum virorum, contra veterum pro Canonibus Apostolicis testimonia, exceptiones, fusius idcirco prosecuti sumus, quod aliarum, quascunque alibi protulerunt, vis tota hisce fere fundata videatur. Cum autem è prædictis constet, omnes à Synodis Nicænâ ac Antiochenâ quibus de solis hic agimus, memoratos Canones, nec ad antiquos quosvis Ecclesiæ usus, nec ad alia quæcunque veterum monumenta referri posse, præterquam ad Codicem Canonum Apostolicorum, cumque illi omnes in isto Codice una collecti habeantur, nihil dubii superesse potest, quin ex eo à veteribus citati fuerint. Verumenimvero Synodum Antiochenam hos Apost. Canones non modo vidisse & laudasse, sed & omnes propemodum suos ex iisdem explicatis produxisse, eorumque ordinem per totam fere Canonum suorum syllogen observasse, inter testimonia ex eadem ferunda, manifestum, ut opinor, cuivis nimiâ sui opinione non occæcato fecimus. Nec mirum cuipiam videatur, quod Synodus Provincialis, qualis fuit Antiochena, Canones in Ecclesiâ passim tunc temporis notos atque observatos, suâ demum autoritate renovaret & uberius explicaret: Hoc enim omnibus fere localibus sive Provincialibus Synodis solenne fuit, etiam post editum Codicem Canonum Ecclesiæ universæ. Quotiescunque enim necessitas aut occasio id postularet, Canones in isto etiam Codice collecti, à Provincialibus istiusmodi Conciliis renovati, explicati, & de integro sæpe constituti sunt. Quod neminem latere potest in Actis & Canonibus Conciliorum vel mediocriter exercitatum.

Quinetiam Synodi Provinciales contra nonnunquam ſtatuerunt atque in Canonibus Eccleſiæ univerſæ prius ſtatutum fuerat. Quod de Antiochenâ nequaquam dici poteſt, utpote quæ magnam Codicis Canonum Eccleſiæ primitivæ partem laudat, explanat, & ad priſtinum ſuum vigorem reſtituit, ſed nihil ei contrarium edidit, neque unum in eo repertum Canonem abrogavit. Quod quidem iſtum Codicem ſummæ tunc temporis in Eccleſiâ autoritatis fuiſſe luculentè demonſtrat.

C A P U T XII.

Synopſis.

I. *Synodi* Gangrenſis *teſtimonium pro Canonibus Apoſt. vindicatum aſſeritur.*

II. *Teſtimonium Synodi* Conſtantinopolitanæ *à quatuor Obſervatoris exceptionibus defenditur.*

III. Euſebii *locum ab Obſervatore adductum nihil ad rem facere probatur.*

IV. *Concilii* Carthaginenſis *teſtimonium vindicatur.*

V. *Alia è Synodis* Epheſinâ & Chalcedonenſi *teſtimonia, quibus adverſarii nihil reſponderunt.*

VI. *Concilium* Chalcedonenſe *per τὲς πάλαι κανόνας nec* Antiochenos, *nec* Carthaginenſes, *ſed Apoſtolicos ſolos intelligere potuerunt.*

I. QUOD contra teſtimonia è ſynodis Nicænâ ac Antiochenâ ad veram Canonum Apoſtolicorum adſtruendam antiquitatem adducta objecit Dallæus, idem & ad ea quæ è ſynodo Gangrenſi citantur, dictum voluit, pag. 518. Quapropter nec nobis opus, ut plura hic adjiciamus ad vindicandum Gangrenſe iſtud pro antiquis hiſce Canonibus teſtimonium, quam quæ in præcedenti capite atque in ipſo afferendo teſtimonio dicta ſunt. Dallæus autem hic ingenue confitetur, fuiſſe jam ante Gangrenſem ſynodum ſuas Eccleſiæ regulas, ſuas ſcripturas, Apoſtolicaſque traditiones, idque apud omnes in confeſſo eſſe. Cum iſtæ autem regulæ ſive Canones, quos fatetur ante iſtam ſynodum in Eccleſiâ obtinuiſſe, & ab eadem laudatos eſſe, in Codice Apoſtolico eoque ſolo collecti habeantur, iſta quidem ſynodus jure merito inter eas recenſeatur, quæ ſua iſti Codici teſtimonia contribuerunt.

II. Poſt Patres Gangrenſes, alios quam plurimos in Synodo An. Dom. CCCLXXXII. Conſtantinopoli congregatos, graviſſimos in hâc cauſâ teſtes advocavimus. Hi enim in ſynodicâ ad Damaſum alioſque Occidentales Epiſcopos Concilium Romæ tunc temporis celebrantes miſſâ affirmant, quod παλαιός τε θεσμὸς κεκράτηκε, καὶ τῶν ἁγίων ἐν Νικαίᾳ ὅρος, *Antiqua obtinuit ſanctio & Patrum Nicanorum regula* ut Epiſcopi ſcilicet cujuſque Provinciæ, & ſi

& si ipsis placuerit, una cum iis finitimi, ordinationes Episcoporum celebrent. Ubi per *antiquam sanctionem* Canonem Apostolicum XXXV. intelligendum esse contendimus. Hoc Dallæus non viderat, ideoque nihil contra illud objecit. Sed Observator partibus illius fungens, veritus ut una & altera tanto evertendo testimonio sufficerent, haud pauciores quam quatuor exceptiones contra illud publicavit, pag. 10. 11. Quod quidem prudentissime ab eo factum est, ut quod ponderi earum deest, quoad fieri potuit, numero suppleretur. Sed quales quales, & quotquot sunt, eas omnes suo ipsius ordine percurremus, ut omnibus pateat in quantas redigantur angustias, qui contra veritatem pugnare ausi sunt. Has itaque exceptiones vir eruditus his verbis introducit, *Per antiquam*, inquit, *sanctionem designari opinatur Beveregius Can. Apost. XIV. XV. quod nulla synodo Nicænâ, si illum audiamus, antiquior lex extitit, quæ hoc constituit, præter Canones illos Apostolicos. At quam vana sit ac frivola eruditi viri ratiocinatio, pluribus demonstratum imus.* Sed post jactatas hasce minas, nos hisce lusoriis tantum armis aggreditur. *Primo*, inquit, *designati Canones nihil plane dicunt de Episcoporum ordinationibus, de quibus expresse agitur in testimonio allato, ut cuivis legenti patet.* Recte sane, Canones Apostolorum 14. & 15. ab eo quidem, non à nobis designati, nihil plane de Episcoporum ordinationibus dicunt. Atqui tam oculatus & acutus observator non potuit non videre, vel observare numeros illos 14. & 15. in Annotationibus nostris typographorum incuriâ pro 34. & 35. impressos esse: qui quidem Canones Apostolici, ille quidem sive XXXIV. de Episcoporum autoritate exercendâ, hic, sive XXXV. de ordinationibus, expresse loquuntur. Quod & ipsum Observatorem fugere non potuit. Qui propterea magno conatu magnas nugas agit, cum temerarium hoc ex falsis præmissis consectarium clausis ultro oculis eripuit, dicens, *Unde liquet, ut id obiter notem, ad fictitios illos Canones minimè confugiendum esse, quoties apud veteres fit mentio alicujus sanctionis antiquæ, quæ in genuinis quos habemus Conciliorum Canonibus hodie non extat: plures siquidem ejusmodi sanctiones usu & consuetudine obtinuere, quæ tamen literis statim traditæ non fuere.* Unde quæso hoc liquet? Ex eo quod Typographi homines sint, & aliorum ad instar erroribus obnoxii? an quod ænei literarum typi, nimis festinanti Chalcographorum manu, sedibus suis aliquando non reponantur; vel iisdem nonnunquam excidant? Hoc sane unicum est illud prævalidum argumentum, unde id liquere dicatur. Observator enim nec mihi nec cuivis unquam persuadebit, se, qui tot observationes in Ignatianas vindicias, & in nostras Annotationes edidit, interim non observasse, Canones Apostolicos XXXIV. & XXXV. hoc in loco intelligendos esse. Præsertim cum ipse se illud observasse clare satis eo indicârit, quod alias præter istam contra hoc testimonium exceptiones excogitavit. Quid aliis enim opus esset, si Canones designati nihil de re propositâ loquerentur? Hoc sane unum refellendo isti testimonio satis esset. Verum eruditus Observator, quamvis dissimulavit, probe tamen novit Canones à nobis designatos ad rem esse: ac propterea addit, *Secundo, si tunc temporis extitissent prædicti Canones, & ad*

eos respexissent Synodi Constantinopolitanæ Patres, plusquam verisimile est, eos hanc Canonum collectionem memoraturos esse, æque ac Nicænorum Patrum regulam, vel saltem Canones ipsos suis numeris indicaturos. pag. 11. 12. Jam non admiror, si Observator noster Typographorum errata non observavit, cum nec sua, nec quæ sub oculis manibusque habuit, observare possit. Primo enim non observat Canonum Nicænorum collectionem à Patribus Constantinopolitanis hoc in loco non memoratam esse, sed tantum unam ab iis definitam regulam. Si hoc enim observasset, haud veri, nedum plusquam verisimile, ipsi videretur eos Canonum Apostolicorum collectionem memoraturos fuisse, si ad eam respexissent, æque ac Nicænorum regulam. Quorsum enim, aut cur Canones Apostolicos alio atque Nicænos modo memorarent? Ad Canonum Nicænorum collectionem eos respexisse, nec ipse (ut opinor) Observator negabit, & tamen non totam, ut videre est, collectionem istam, sed unum tantummodo Canonem ex ea citarunt. Ac proinde veri prorsus dissimile est, ut Canonum Apostolicorum collectionem memorarint, licet ad eam respexissent. Sufficit quod ex ea etiam unum vel alterum Canonem laudarint. Præterea, Observator hic non observavit, Canonem Nicænum hoc in loco numeris suis non indicatum esse, sed tantum Patrum Nicænorum Canonem in genere. Si hoc enim observasset, veri quidem non simile, sed dissimile prorsus ei visum fuisset, ut Canones Apostolici potius quam Nicæni suis numeris indicarentur. Denique, Observator noster sui & operis à se suscepti oblitus, non observavit etiam Patres Constantinopolitanos verbis supradictis antiquam de hac re legem regulæ Nicænæ præposuisse. Si hoc enim observasset, antiquam istam legem, adeoque totam istam Canonum collectionem, cujus pars est, ante Synodum Nicænam divulgatam fuisse ingenuè confessus esset. Verum licet hæc inter scribendum forsitan ipsi placuerint, veritus tamen ut scripta aliis satisfacerent, subjungit, *Tertio, fieri potest ut duabus locutionibus seu phrasibus unam & eandem rem significaverint Patres, nempe regulam Nicænam, quæ eorum respectu antiqua erat, utpote ante annos LVII. promulgata.* Cautissime dixit, *Fieri potest*, neque enim prorsus impossibile est, ut una eademque res duabus loquendi formulis significetur. Sed nisi me omnia fallant, fieri etiam potest, ut duæ locutiones sive phrases duas res significent. Nos autem tantis nondum urgemur angustiis, ut quæramus quid fieri possit, sed quid revera factum sit. Patres autem antiquam legem & Nicænam regulam apertissimè distinguunt, primo asserentes antiquam de hac re legem obtinuisse, *παλαιός τε ὡς ἴστε θεσμὸς κεκράτηκε*, & postea Patrum Nicænorum regulam seorsim subjiciunt, dicentes, *καὶ τῶν ἁγίων ἐν Νικαίᾳ πατέρων ὅρος*. Quâ loquendi formulâ legem istam ab hac regula clarissimè discernunt. Quinetiam particula *τε* post *παλαιός* distinctionem istam haud obscurè indicare videtur. Παλαιός τε θεσμὸς κεκράτηκε, καὶ τῶν ἁγίων ἐν Νικαίᾳ πατέρων ὅρος, hoc est, *Et antiqua lex obtinuit, & Patrum Nicænorum regula.* Ad hæc legem illam *antiquam* vocant, atque ita à *regula Nicanâ* perspicuè distinguunt, quippe quæ eodem seculo *antiqua* dici non potuit. Neque unquam legimus Canones Nic. *antiquos* di-

ctos,

ctos, nedum eodem seculo quo constituti sunt. Ut res autem extra dubium ponatur, ipsi Patres CP. postquam dixissent antiquam istam legem obtinuisse, atque etiam Patrum Nicænorum regulam, hæc proxime subjiciunt: οἷς ἀκολούθως τὰς τε λοιπὰς ἐκκλησίας παρ' ἡμῖν οἰκονομεῖσθαι γινώσκετε, καὶ τῶν ἐπισημοτάτων ἐκκλησιῶν ἀναδεδεῖχθαι τοὺς ἱερέας. *Quibus consequenter*, sive ut doctissimus vir Henricus Valesius vertit, *Ex quarum legum præscripto tum reliquas apud nos Ecclesias administrari scitote, tum nobilissimarum Ecclesiarum Episc. esse renuntiatos.* Ubi non modo particula τε eodem quo supra sensu utuntur, verumetiam asserunt se in Ecclesiæ administratione ambas istas leges ante memoratas secutos esse: dicunt enim οἷς ἀκολούθως, ubi relativum plurale οἷς, nec ad θεσμὸν singulariter, nec ad ὅρον, sed ad utrumque referatur necesse est. Quod si Patres idem per τὸν παλαιὸν θεσμὸν, atque per ὅρον, voluissent, non dixissent οἷς sed ᾧ ἀκολούθως. Plurale enim relativum, ut omnes norunt, duo minimum antecedentia à se invicem distincta requirit. Si hæc vir eruditus observasset, non dixisset *Fieri potest*, sed *Fieri non potest*, ut Patres duabus istis locutionibus seu phrasibus unam & eandem rem significarint. Hæc autem adeo plana sunt & cuivis obvia, ut pudeat pigeatque ea ulterius prosequi. Videamus itaque qualem ultimo loco exceptionem adinvenit. *Quarto*, inquit, *si antiquam illam sanctionem à Nicænorum Patrum regula diversam esse contendit vir doctus, respondeo, sanctionem illam antiquam usu ac consuetudine tacitè, ut alia plura, introductam esse, & continuâ praxi roboratam, donec tandem à Concilio Nicæno primò in Canonem redacta, & scripto mandata fuit.* Hic autem à memet vix impetrare possum, quin credam Observatorem aliud intus in animo fixum habuisse, & aliud expressisse verbis. Nemo enim mihi persuadebit tam eruditum virum credidisse, illud quod usu tantum & consuetudine introducitur, & nulla lege sancitur, *sanctionem* unquam dictam fuisse vel dici posse. Plurima quidem vitia usu ac consuetudine tacitè introducta sunt, & continuâ hominum praxi corroborata, longissime tamen abest, ut *sancta* propterea dicantur, nedum ipsæ *sanctiones*. Quinetiam si demus, quod prorsus incredibile est, nonnulla in Ecclesiam primitivam, usu solo ac consuetudine, sine omni vel Apostolicâ traditione vel Ecclesiasticâ institutione introducta esse; demus etiam, quod absurdum est, hujusmodi consuetudines, licet nullâ unquam autoritate sancitas, *sanctiones* nihilominus dictas fuisse: & si hæc, inquam, demus, veruntamen viri eruditi causa nihil exinde promovetur. Isthoc enim modo primo introduci, & tamen à primitiva aliqua longe ante Nicænam Synodo sanciri potuit hæc antiqua sanctio, & in Canonem reduci. Quod enim Observator postea addit, antiquam istam sanctionem miro isthoc modo introductam *a Concilio Nicano primo in Canonem redactam & scripto mandatam esse*, à rei veritate quam longissime distat. Enimvero antiquâ istâ sanctione à Patribus Constantinopolitanis laudatâ, statutum fuit, ut provinciales Episcopi unà cum finitimis, modo ipsis visum fuerit & utile judicaverint, in suis ipsorum Provinciis Episcoporum Ordinationes faciant. Hoc autem à Synodo Nicæna nusquam in Canonem redactum, nec scripto mandatum fuit; utpote quæ nihil prorsus de finitimis

Episcopis ad Episcoporum Ordinationes sub ulla cautione admittendis statuit. Statuit solummodo, ut omnes provinciæ cujusque Episcopi, vel saltem tres, reliquis assensum suum scripto præbentibus, Episcopum constituant, à Metropolitano confirmandum: nullâ prorsus de finitimis Episcopis inductâ mentione. Cum Patres itaque Constantinopolitani *antiquam istam sanctionem* & *Nicænam regulam* eo tantum nomine citarint, ut probatum irent, Nectarii Constantinopolitani & Flaviani Antiocheni Episcopi ordinationes Canonicè sive ex Canonum præscripto celebratas fuisse, licet *à finitimis* æque ac ab istarum provinciarum Episcopis celebratæ essent: Canon autem Nicænus de comprovincialibus duntaxat Episcopis loquatur; antiqua vero sanctio *de finitimis* (aliter enim frustra laudata esset) hinc patet, non modo *antiquam sanctionem* hic laudatam *à Nicæna regula* diversam esse, sed & eandem à Synodo Nicæna in Canonem nequaquam redactam fuisse, nec scripto mandatam. Quapropter non potuit talis esse sanctio qualem Observator somniavit, quæ scilicet usu introducta & praxi roborata est, donec tandem à Concilio Nicæno in Canonem redacta fuit.

III. Quomodocunque autem se res habeat, ita tamen esse, ut ipse opinatur eruditus Observator, facile demonstrari posse affirmat. Ex eo scilicet, quod Eusebius de Narcisso Episcopo Hierosolymitano verba faciens tradat, Hist. Eccl. lib. 6. cap. 10. alium ejus loco Episcopum à vicinis Episcopis constitutum esse, quoniam ille Ecclesiam sibi commissam aliquamdiu reliquerat. Cum ipse autem reverteretur, Alexander ei adjutor datus est, ob admodum provectam Narcissi ætatem, annos quippe natus erat sexdecim supra centum. Si rogamus autem, quomodo ei adjutor datus sit Alexander, & ad Episcopatum promotus Hierosolymitanum, respondebit, ut Observatori videtur, Eusebius, cap. 11. *Hoc factum esse consentientibus vicinarum Ecclesiarum Episcopis.* Nullâ prorsus mentione factâ legis aut sanctionis scriptæ, quæ hoc præciperet. *Non obliturus certe*, inquit vir doctus, *si aliquam tunc temporis extitisse scivisset. Nempe juxta consuetudinem receptam egerunt Palæstini Episcopi, non autem secundum aliquem scriptum Canonem. Hæc autem contigerunt annos circiter* 120 *ante Concilium Nicænum, à quo primo ista consuetudo scripto, ut opinor, mandata est.* Hoc est luculentum illud Argumentum, ex quo eruditus Observator antiquam sanctionem à Patribus Constantinopolitanis memoratam nihil aliud esse, quam antiquam quandam consuetudinem à Concilio Nicæno primo sancitam, sibi demonstrasse videtur. Si quis autem hanc historiam, ut ab Eusebio traditam, paulo attentiùs legit, nihil in ea inveniet, quod rei, quam ex ea demonstrare suscepit Observator, ullam prorsus lucem, nedum demonstrationem afferre videatur. Primo enim Eusebius cap. 11. ubi Alexandrum Narcisso adjutorem datum fuisse tradit, nihil omnino de illius in Episcopatum Hierosolymitanum ordinatione loquitur, sed eum in Cappadocia ante ordinatum fuisse Episcopum affirmat: cui propterea non licebat ut denuo ordinaretur. Id autem, quod Eusebius à consentientibus vicinarum Ecclesiarum Episcopis factum fuisse tradit, longe aliud fuit atque Ordinatio Episcopalis. Dicit enim revelationem quandam

Ecclesiæ

Ecclesiæ Hierosolymitanæ visam fuisse, & vocem auditam, quæ ipsis significabat, ut extra portas civitatis egressi, destinatum sibi à Deo Episcopum susciperent. Et protinus addit, Τοῦτο δὲ πράξαντες μετὰ κοινῆς τῶν ἐπισκόπων οἳ τὰς πέριξ διεῖπον ἐκκλησίας γνώμης, ἐπάναγκες αὐτὸν παραμένειν βιάζονται, *Quod cum illi consentientibus iis, qui circumcirca Ecclesias administrabant, Episcopis fecissent, manere deinceps eum apud se coëgerunt.* Obsecro tuam fidem quicunque demum sis, qui has Observationes edidisti, quibus oculis, quibus etiam specillis usus es, cùm hunc legebas locum, ut in eo videre potueris Finitimos Episcopos unà cum provincialibus Episcopum ordinantes? Populus Hierosolymitanus egressi sunt, ut Episcopum à Deo missum susciperent, & susceptum secum manere coëgerunt. Quid hæc ad Episcopi Ordinationem? Hæc facta sunt consentientibus aliarum quæ circumcirca erant Ecclesiarum Episcopis: Ergone finitimi una cum istius Provinciæ Episcopis Episcopi Ordinationem peragebant? Vix credo. Nec credet ipse Observator, si locum ex integro vel raptim relegerit. Sed in præcedenti capite Eusebius refert visum esse Finitimarum Ecclesiarum Episcopis alium Narcissi loco Episcopum ordinare. Fateor quidem. Sed nihil hic etiam de finitimis Episcopis à provincialibus ad istam Ordinationem evocatis. Neque enim alii sane hoc in loco intelligantur *finitimi*, quam qui Hierosolymis vicini erant Episcopi, atque ita in eadem Provincia constituti. Alii enim hic nulli memorantur istius Provinciæ Episcopi, quam qui sub ὁμόρων *finitimorum* nomine comprehenduntur. Et si contenderit adhuc vir doctus ex hoc loco patere (quod minime patet) Finitimos tunc temporis Episcopos in alia Provincia constitutos, ab istius Provinciæ Episcopis ad illam Ordinationem admissos fuisse, nostram potius quam suam ex eo opinionem confirmabit. Hinc enim conficeretur istum Canonem Apostolicum tunc dierum obtinuisse, quo sancitum est, ut Episcopus extra suos terminos Ordinationes non faciat, nisi ex consensu eorum qui civitates istas aut pagos tenent; atque ita permissum, ut consentientibus cujusvis Provinciæ Episcopis, *finitimi* unà cum ipsis ordines Episcopales conferant. Quod itaque ad priorem Eusebii locum à nobis recitatum dicit Observator, *Nullam ibi factam esse mentionem legis aut sanctionis scriptæ, quæ id præciperet, quam Eusebius non oblitурus esset, si aliquam tunc temporis extitisse scivisset.* Si hæc verba ad istum Eusebii locum, cui annectuntur, respectum habeant, temerè prorsus & frustra proferuntur; etiamsi enim Eusebius optimè scivisset talem tunc temporis extitisse sanctionem, nullam omnino isthoc loco eam commemorandi occasionem habuit; quippe quo nihil dixit, quod ad istam sanctionem referri potuit. Quod si hæc Observatoris verba ad alterum Eusebii locum respiciunt, ubi finitimarum Ecclesiarum Episcopi Episcopum ordinasse dicuntur: Quid quæso opus erat, ut Ecclesiasticæ istius sanctionis, quâ id factum est, meminerit? Ille historicum, ac proinde non de jure, sed de facto, agit. Adeo ut licet ipsas res in Canonibus Apostolicis sancitas, ut ab aliis observatas retulisset, ipseque istos Canones eodem temporis articulo sub oculis habuisset; non tamen necesse erat, ut eorum mentionem

faceret

faceret, ſed potius neceſſe erat ut non faceret, ne hiſtoriographi limites tranſiliret. Sed quid attinet multa de re adeo perſpicua accumulare? Euſebius per totam hanc hiſtoriam nihil habuit, quod Canonem iſtum Apoſtolicum laudandi materiam ei præbere potuit; ac propterea nec hiſtoricum nec prudentem ſcriptorem egiſſet, ſi fines ſuos tranſcendiſſet, ut Eccleſiaſticæ iſtiuſmodi ſanctionis ad rem ſuam minimè pertinentis mentionem induceret. Unde videre eſt, quam difficilis & moleſta ſit provincia, cujus patrocinium ſuſcepit eruditus Obſervator, qui illud pro argumento demonſtrativo venditare coactus eſt, quod nec minimam rationis ſpeciem præ ſe fert. Cùm autem pro conceſſo, ni fallor, habeamus, eum omnes, quas ſummis ingenii viribus contra Patrum Conſtantinopolitanorum pro Canonibus Apoſtolicis teſtimonium excogitare vel fabricari potuit, exceptiones edidiſſe, cumque nihil quod objecit ſummam iſtius teſtimonii autoritatem vel diminuere vel attingere deprehendatur; Firma ſtabiliſque manet ſententia, quæ Canones Apoſtolicos omnibus illis, qui Conſtantinopoli tunc temporis conveniebant, Epiſcopis cognitos & laudatos fuiſſe ſtatuit.

IV. Proximum è Concilio Carthaginenſi à nobis petitum pro Canonum Apoſtolicorum antiquitate argumentum, nec Dallæus oppugnavit, nec Obſervator, niſi quod ille *formam antiquam* una cum aliis nonnullis iſtiuſmodi phraſibus è Synodis Africanis à Turriano allatis, nihil aliud ſignificare ſcribat, quam quod in uſu apud iſtam Eccleſiam erat, vel à vetuſtis Synodis conſtitutum, vel à majoribus nudâ & ſimplici traditione acceptum. Dall. de Pſeud. lib. 3. cap. 9. pag. 519. Et nos quidem in eo aſſenſores habet, quod *forma antiqua* à Concilio iſto memorata, talem ſignificet iſtis diebus in Eccleſia Africana obtinuiſſe uſum, à vetuſtis Synodis conſtitutum, atque ita in Canonem redactum. Nos etiam, non minus quam ille, credimus antiquas hujuſmodi formas regulaſve ab iſto vel ab aliis Conciliis laudatas, & in Codicem Canonum Apoſtolicorum collectas, nec ab ipſis Apoſtolis ſancitas, nec à Clemente Romano literis mandatas, & in lucem emiſſas eſſe, ſed à Synodis Carthaginenſis illius reſpectu vetuſtis conſtitutas. De qua re non opus eſt hic plura diſſeramus, cum ſatis antea explicata fuerit.

V. Huic è Concilio Carthaginenſi aliud illuſtre quidem in hac cauſa teſtimonium ſubjunximus è Synodis Oecumenicis, Epheſinâ & Chalcedonenſi petitum. E quibus ſcilicet oſtendimus, conſequentiam quandam ſive ordinem Canonum iſtis temporibus obtinuiſſe, quo ſancitum cautumque erat, ut Epiſcopus accuſatus ad Synodum tertio citetur, priuſquam judicium de eo feratur. Cum hæc autem Eccleſiaſtica ſanctio ab iſtis Conciliis toties memorata, & accuratè etiam obſervata, in nulla Canonum collectione, nec in quovis veteris Eccleſiæ monumento, præterquam in Codice Canonum Apoſtolicorum inveniatur; in eo autem diſertiſſime habeatur, Canone nimirum LXXIV. non poſſumus non perſuaſiſſimum habere, hunc Codicem Canonum Eccleſiæ primitivæ ipſiſſimam eſſe Canonum conſequentiam ab iis toties laudatam. Hoc autem graviſſimum ſane teſtimonium à nobis hic primò adductum

adductum, nec Dallæus, nec ipse Observator observavit; neuter saltem ad illud oppugnandum aggressus est.

VI. Præterea ex Concilii Chalcedonensis Canonibus, tria nostræ de Apostolicis opinioni confirmandæ testimonia attulimus: unum è Canone V. alterum è XXII. & tertium è XIV. E quibus doctissimi viri Dallæus & Observator in unum solum involarunt, & elevare conati sunt; illud scilicet è Canone XXII. petitum, quo Patres τοὺς πάλαι κανόνας citant, caventes ne Clerici post mortem Episcopi sui res ad eum pertinentes diripiant. Ad hoc Dallæus, lib. 3. cap. 10. per antiquos ait Canones hoc in loco non Apostolicos, quorum XL. idem diserte præcipitur, intelligendos esse, sed Canonem Antiochenum XXIV. idem etiam constituentem: *Et ratio*, inquit, *manifesta est, quod istius scilicet Turrianici Apostolorum Codicis nulla neque in Chalcedonensi Synodo, neque in superioribus retro monumentis, nulla extat mentio. Antiochenæ regulæ & omnibus notissimæ erant, & sunt ab ipsis Chalcedonensibus Patribus disertissimè neque semel ex Codice Ecclesiæ universæ citatæ.* Primum vero quod hic dicit, nullam Codicis Apostolici in Synodo Chalcedonensi aliisve retro monumentis extare mentionem, illud est quod quæritur: ac proinde hoc pro argumento sive ratione haberi nequit, cum nihil aliud sit quam petitio principii. Quod porro ad Canonem Antiochenum spectat, plerique ex iis, quos ista Synodus divulgavit Canones, ex Apostolicis, ut ostendimus, sumpti sunt. Atque ideo cum Patres Chalcedonenses antiquos citent Canones, ad Canonem istum non ut à Concilio Antiocheno editum, sed ut antiquitùs constitutum respexisse videntur. Quod etiam ex eo indubium redditur, quod omnes quidem Antiocheni Canones in Codicem Canonum Ecclesiæ universæ ante illud tempus collecti à Patribus Chalcedonensibus in primo ipsorum Canone confirmati sunt: adeo ut non opus esset, ut denuo confirmarentur. Hoc enim nihil aliud esset quam actum agere. Quo quidem crimine ne teneri viderentur Patres, Canones, quos Canone suo XXII. laudant, ab iis, quos primo confirmarant, apertè distinguunt. Hos enim τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων καθ' ἑκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας appellant; illas autem τοὺς πάλαι κανόνας. Et ubicunque in Actis suis Canones Ecclesiæ universæ, inter quos Antiocheni numerantur, laudant, eos perpetuo sub generali *Canonum* nomine comprehendunt, *antiquos* nusquam appellant. Hos autem diserte *antiquos* vocant, ut ita eos à reliquis discernerent. Ut nihil sit quod dicat Dallæus, *invidiam non esse Canones Synodi ante* CX. *annos Antiochiæ habitæ* τοὺς πάλαι *veteres sive antiquos dici.* Quamvis enim ita fortasse dici potuissent, ita tamen dicti nusquam inveniuntur. Neque causa dici potest, cur hoc solo in loco & non alibi ita dicerentur. Et præterea Canones Antiocheni, licet ante annos 110 constituti, istis tamen diebus passim obtinebant, atque ideo *præsentes*, quibus præsens scilicet administratur Ecclesia, potius quam *antiqui* dici meruerunt. Apostolici autem, quibus Ecclesia primitiva ante editos universæ Canones administrata fuerat, summo jure *antiqui* dicti sunt, ut aliquot ante seculis constituti, & per novam istam Canonum editionem tunc temporis pene antiquati.

O Hæc

Hæc Observatori suboluisse videntur. Qui propterea licet eadem quæ Dallæus de hoc argumento dixerit, veritus tamen ut hæc lectori in Dallæi verba non jurato satisfaciant, alio confugit, dicitque, *Canoni Antiocheno non intempestivè forte adjicias Canonem* XXXII. *Codicis Canonum Ecclesiæ Africanæ ex Concilio Carthaginensi Anno Domini* CCCCXIX. *habiti* (*habito* haud dubie legendum est.) Ut alia autem, quæ plurima contra novum hoc Commentum produci poterant, in præsenti missa faciamus, quicquid ipsi videntur, alii omnes uno ore consentient, Patres Chalcedonenses non adeo incautos fuisse, & Antiquitatis imperitos, ut Canonem triginta tantum annis ante constitutum, si notum habuissent, *antiqui* nomine decorarent. Restat itaque, ut nec Canon Antiochenus, quod Dallæus, nec Carthaginensis, quod Observator voluit, sed Canones Apostolici, quod nos volumus, à Patribus Chalcedonensibus hoc in loco sub τῶν πάλαι κανόνων nomine commemorentur.

CAPUT XIII.

Synopsis.

I. Alexandri *Alexandrini testimonium vindicatur. Is nec ad Eliberitanos nec ad Arelatenses Canones respexit.*
II. *Canon non scriptus non potuit ab* Alexandro *dici Apostolicus. Ad locum* Epiphanii *de hac re respondetur.*
III. Constantini M. *Imp. testimonium defenditur. Canon Apostolicus ab eo memoratus de Apostolorum traditione intelligi non potest. Et si ita intelligatur, nihil nostræ opinioni adversatur.*
IV. *Contra* Julii *P. R. testimonium nihil objectum.*
V. *Concilii* CP. *testimonium Observator sex oppugnavit exceptionibus, quarum prima nihil est quam vel concessio vel petitio principii.*
VI. *Secunda exceptio de dissonantia inter Canones Apost. & CP. refellitur; ut & tertia de* Balsamone, Zonara, *ac* Aristeno, *Canones Apost. hic non citantibus. Synodus* Carthaginensis *nec Can. Apostolicis nec decreto* CP. *adversatur.*
VII. *Ad quartam exceptionem, sæpe responsum est. Et quinta* τὸ ἐν ἀρχῇ *postulat.*
VIII. *Ultima exceptio diluitur. Patres* CP. *nec ad Canones* Antiochenos *respexerunt, nec ad* Nicænos. S. Hieronymi *locus explicatur.*
IX. *Testimonium Synodi* Ephesinæ *defenditur. In eo nec* Nicænus *nec* CP. *Canon indicatur, sed* Apostolicus.
X. *Contra illustre* Theodosii *Imp. testimonium a nobis adductum, nihil ab adversariis exceptum est.*

I. VIndicatis iis veterum testimoniis quibus Canones, quorum antiquitatem defendimus, sub *Antiquorum & Ecclesiasticorum* nomine citati sunt; superest modo inspiciamus quas eruditi viri exceptiones excogita-

excogitarunt adversus ea, quæ eosdem Canones *Apostolorum*, & *Apostolicos* verbis conceptis nuncuparunt. Primum hujus generis testimonium à nobis allatum, est illud Alexandri Episcopi Alexandrini, qui in Epistola ad Alexandrum Constantinopolitanum apud Theodoret. Hist. Eccl. lib. 1. cap. 4. diserte ait, *μήτε τ̃ Ἀποστολικὸν κανόνα συγχωρεῖν*, *neque Apostolicum Canonem permittere*, ut ab aliis excommunicati ab aliis in Ecclesiam recipiantur. Quod quidem sub gravissima pœna sancitur à Canone Apostolico XII. Quid ad hoc Dallæus? Nihil. Quid Observator? Quod tantidem est. Dicit enim primo, *Nullum ab Alexandro indicari peculiarem Canonem, nullamque ab eo memorari Canonum Apostolicorum syllogen.* Observat. pag. 17. Quid autem? Annon peculiaris Canon ab Alexandro indicatur, ubi *Apostolicus* disertissimè laudatur? Annon istum atque alios quoscunque Canones clarissimè distinguit, cum *Apostolicum* appellat? Quinam (quæso) Canones isto nomine antiquitus nuncupati sunt, præter eos quos hodie *Apostolicos* nominamus? Sed expectat forsitan vir eruditus, ut Alexander locum etiam indicaret, quem hic Canon in Codice obtinuit, hoc est, ut hi Canones aliter atque alii omnes ante quintum declinatum seculum, & postea etiam plerique, citarentur. De hoc autem fusius ante disseruimus, nec opus est hic plura adjiciamus. *Verum nulla hic* (inquit) *memoratur Canonum Apostolicorum sylloge.* Esto. Quid tum inde? Nicæni Canones, aliive nusquam citantur, præterquam ubi tota eorum sylloge memoratur? Alexander quidem unum tantummodo Canonem Apostolicum memorandi occasionem habuit, ac propterea totam citare syllogen non modo non necesse, sed & superfluum esset. Istum autem unum memorando, Codici quo habetur luculentum satis testimonium perhibuit. Huic autem exceptioni toties ab ipso usitatæ, & à nobis antea refutatæ, parum confisus addit vir doctus, *Secundo Apostolicam illam regulam Alexandro nihil aliud esse, quam Canones ante Concilium Nicænum sancitos, velut Can. LIII. Concilii Eliberitani, anno CCCV. celebrati; vel XVI. Concilii Arelatensis primi, anno CCCIV. habiti.* Quid Alexandro in Ægypto cum Provincialibus Conciliis in Hispania & Gallia celebratis? Incertum quidem est an Alexander de urbe Eliberi aut Arelate, incertius an de Provincialibus Episcoporum ibi celebratis Conciliis, incertissimum autem an de Canonibus ab istis Conciliis editis ullam, vel tenuissimam auditionem acceperit. Certissimum vero, quod si Canones ab illis suâ ipsius ætate constitutos scivisset, eos *Apostolicos* vocare nequaquam voluit: neque Alexandrum Constantinopolitanum certiorem facere Apostolicum, sed Eliberitanum aut Arelatensem Canonem hoc non permittere. Nihil autem apertius esse potest, quam Alexandrum talem voluisse Canonem, qui non modo in Hispania aut Galliis, sed Alexandriæ & Constantinopoli obtinebat, istisque in locis vulgo notus erat, & quidem sub nomine Canonis Apostolici, quod quidem nomen nec Eliberitani, nec Arelatenses, nec alii quivis unquam obtinuerunt Canones, præter eos quos in Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ unà collectos habemus.

II. Prævidens autem cautus Observator, neminem sibi assensurum fore

 Cano-

Canones Eliberitanos aut Arelatenses ab Alexandro indicatos esse, se alio confert, ad Canonem nimirum istum, ut ipsi videtur, non scriptum, publicoque tametsi tacito omnium usu ac consensu receptum, secundum quem Clerus Romanus vacante sede post Hygini mortem, nempe circa Annum Domini CL. Marcionem ob vitiatam virginem à proprio parente excommunicatum, in communionem admittere recusavit, ab Apostolorum discipulis edoctus, *Cur me*, inquit Marcion, seniores illos alloquens, *recipere noluistis? Responderunt illi, nobis injussu venerandi Patris tui facere istud non licet: una siquidem fides est, & animorum una consensio: neque contra spectatissimum comministrum Patrem tuum moliri quippiam possumus.* Apud Epiphan. Hær. XLII. pag. 302, 303. Quibus recitatis subjungit vir doctus; *Ecce Apostolicum Canonem non fictitium illum quidem, sed verum ac genuinum ab Apostolis discipulis suis traditum, & ab Apostolorum discipulis non scripto, sed usu ac praxi ad successores transmissum. Nam ab Apostolorum discipulis edocti Ecclesiæ Romanæ seniores sive Presbyteri Marcionem a Patre excommunicatum recipere noluerunt, quia scilicet hæc erat Ecclesiæ disciplina, ut ab aliis excommunicati ab aliis sine excommunicantium consensu non admitterentur.* Observat. pag. 17, 18. Sane Franciscus Turrianus, si reviviseret, multum te amaret, vir erudite, & singulares tibi gratias ageret, quod tam insigne ei subministrasti argumentum, quo Canones hosce ab ipsis Apostolis traditos fuisse demonstraret, cùm quod in uno saltem eorum habetur, Apostolicæ traditioni attribuendum, imo ab ipsis Christi Apostolis discipulis suis traditum fuisse, non confitearis modo, sed & probatum ei dederis. Quod enim dicis, hoc non scripto sed usu ac praxi ad successores eorum transmissum esse, id gratis dictum est. Nec verisimile est Apostolorum discipulos, eorumque successores, ea omnia scripto non mandasse, quæcunque ab ipsis Domini Apostolis tradita acceperant. Nos etiam summas tibi, quas possumus, habemus gratias, quod secus ac alibi consuetus es ingenue hic confitearis, hanc secundo currente seculo in Ecclesia obtinuisse disciplinam, ut ab aliis excommunicati ab aliis sine excommunicantium consensu non admitterentur. Hinc enim constat, & pro confesso habemus, hanc Canonum collectionem primitivæ ac Apostolicæ Ecclesiæ disciplinam, quæ secundo vigebat seculo, hâc saltem in parte fideliter exhibere. Quod autem hanc veteris Ecclesiæ disciplinam non scripto, sed usu & praxi ad successores transmissam esse iterum asseveras, eo quidem magnum sanctissimis istorum temporum Episcopis crimen infers, ac si curæ sibi commissæ adeo negligentes essent, ut Ecclesiasticam ab ipsis Christi Apostolis eorumque discipulis acceptam disciplinam scriptis mandare, atque ita posteritati tradere non curarint. Quo quidem nihil iis antiquius esse debuit. Nos universos illos pientissimos Apostolicæ Ecclesiæ antistites tantæ incuriæ insimulare non ausi sumus; præsertim cum contrarium luculentissime pateat. Quarto enim, ut videmus, ineunte seculo Alexander Episcopus Alexandrinus Canonem Apostolicum de hac re editum verbis disertissimis laudavit. Quod quidem nec voluisset facere, nec potuisset, si disciplina ista usu tantum, & non scripto Canone ad ipsum

ſum tranſmiſſa fuiſſet. Cùm ipſe autem non τὸ ἀρχαῖον ἔθος, non τὴν Ἀποστολικὴν παράδοσιν, ſed expreſſè τὸν Ἀποστολικὸν κανόνα citaverit, iſtâ loquendi formulâ clariſſime demonſtrat, ſe Canonem ſcriptum voluiſſe: Eo enim quod *Canonem* vocat, ab uſu & traditionibus non ſcriptis, qui *Canones* nunquam appellati ſunt, eum apertè diſtinguit. Quapropter ſi ipſe Obſervator poſt illa Epiphanii verba dicat, Ecce *Apoſtolicum Canonem*, ubi nec Canonis nedum Apoſtolici ulla vel tenuiſſima occurrit mentio; quanto majori jure nos dicamus, Ecce *Apoſtolicum Canonem* non fictitium, non ſpurium, non nullum, ſicut Obſervatoris, ſed verum & genuinum, à clariſſimo viro, digniſſimo Eccleſiæ Alexandrinæ Epiſcopo, totidem verbis memoratum? Sed en viri confidentiam poſt præmiſſa dicentis, *Quid ad hæc repoſiturus ſit Beveregius non video: nullus ſiquidem ei ſupereſt tergiverſandi locus, cum ipſe fateatur ſecundo labente, & ineunte tertio à Chriſti nativitate ſeculo conſtitutos eſſe, quos cæco proſequitur amore Canones Apoſtolicos. Epiphanii enim narratio tempus à viro docto præſtitutum anteceſſit.* Obſervat. pag. 18, 19. Rectiſſime quidem dicit ſe non videre quid ad hæc repoſiturus ſum; nihil ſiquidem in iis video quod reſponſionem mereatur. Nec ullâ machinâ expiſcari poſſum, quid ſibi velit Obſervator per totam hanc hiſtoriam ex Epiphanio petitam, nedum quid ſibi ex eadem probare propoſuerit. Epiphanius refert Marcionem à ſenioribus Romæ, qui ab Apoſtolorum diſcipulis edocti adhuc ſupererant, poſtulaſſe, ut in Eccleſiæ communionem reciperetur: illos autem hoc ei denegaſſe, dicentes, ὅτι οὐ δυνάμεθα ἄνευ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ τιμίου πατρός σου τοῦτο ποιῆσαι, *Illud abſque permiſſione venerandi Patris tui facere nequaquam poſſumus.* Quid hinc colligit eruditus Obſervator? Apoſtolicum quidem, ſed non ſcriptum, de hac re Canonem tunc temporis extitiſſe? Ubi autem Epiphanius *Canonem* citat? Ubi non ſcriptum fuiſſe docet? Vel ſi talis nondum ſcriptus extitiſſet Canon, quid vetuit quo minus ante CL. annos, poſt quos Alexander, de cujus teſtimonio agimus, claruit, ſcripto traderetur? Sed nondum fortaſſe mentem Obſervatoris aſſecuti ſumus. Verba igitur denuo recolamus. Dicit autem Apoſtolicum Canonem nihil aliud Alexandro fuiſſe quam Canonem illum non ſcriptum, ſed publico tantum uſu ac conſenſu receptum, ſecundum quem Clerus Romanus Marcionem à Patre excommunicatum, admittere recuſavit. Verum ubi loci Clerus Romanus hoc Marcioni ex Canone Apoſtolico recuſaſſe dicitur? Dicitur quidem id recuſaſſe, quod ſine Patris conſenſu id facere non liceret, nullâ omnino Canonis vel Apoſtolici, vel Eccleſiaſtici, vel ſcripti, vel non ſcripti, mentione factâ. Sub quonam itaque rationis prætextu affirmare potuit vir doctus, Canonem Apoſtolicum nihil aliud Alexandro fuiſſe, quam Canonem illum ab Epiphanio ibi memoratum, ubi nullus omnino Canon memoratur? Sed ut ut eſt, aſſerit nihilominus Obſervator, nullum modo nobis ſupereſſe tergiverſandi locum. Nec quidem tali loco nobis opus eſt. Etiamſi enim fateamur, Canones hoſce Apoſtolicos ſecundo labente, vel tertio ineunte ſeculo, conſtitutos & collectos eſſe, iſtamque Epiphanii narrationem tempus illud anteceſſiſſe, nihil prorſus incommodi noſtræ exinde opinioni orietur.

 tur.

tur. Nihil enim intereſt utrum Eccleſiaſtica iſta diſciplina Anno D. CL. ſcripta an non ſcripta fuerit. Si talis enim tunc ſcriptus Canon extaret, quin idem poſtea renovari, & in hunc Apoſtolicorum Codicem referri potuerit, nemo dubitabit. Quod ſi iſta Eccleſiæ diſciplina ſecundo adulto ſeculo nondum ſcripto mandata eſſet, ut Obſervatori videtur, eandem tamen eodem labente ſeculo literis conſignari potuiſſe, nec ipſe, nec quivis, ut opinor, alius negabit. Præſertim cum talem Canonem reipſâ ſcripto traditum, & quarto ineunte ſeculo paſſim cognitum fuiſſe, ex hoc Alexandri Apoſtolicum de ea re Canonem diſerte laudantis teſtimonio ſatis abunde conſtet. Cujus vim atque evidentiam cum Obſervator omni qua pollet arte ſophiſticâ effugere non valuerit, in obſcuras quaſdam circumlocutiones erupit, quibus incautis imponeret lectoribus & perſuaderet, Canonem Apoſtolicum ab Alexandro laudatum, Canonem omnino non eſſe, ſed neſcio quem Eccleſiæ uſum in Canonem nunquam formatum. Cùm autem in multis illis magniſque, quæ de hac re coacervavit, verbis nihil prorſus vel planè vel appoſitè ad rem dixerit, tam prolixæ in eum reſponſionis me ſuppœnitet: ac proinde ne aliis pariter atque mihimet injurius ſim, ad alia tranſiliam oportet.

III. Poſt Alexandrum Epiſcopum Alexandrinum, Conſtantinum Imperatorem Romanum, auguſtiſſimum veræ Canonum Apoſtolicorum antiquitati adſtruendæ teſtem citavimus, qui ſcilicet Euſebium Epiſcopum Cæſarienſem commendans, quod Antiochiam transferri recuſârat, eum hoc modo, & mandata Dei, & Canonem Apoſtolicum & Eccleſiaſticum, cuſtodiiſſe affirmat. Euſeb. de vita Conſtant. lib. 3. cap. 61. Ubi ut videre eſt, Canon Apoſtolicus & à mandatis Dei & à Canonibus Eccleſiaſticis diſtinguitur. Qui quidem Canon de ea re ſancitus ab Euſebio cuſtoditus, & ab Imperatore propterea hic memoratus, in vulgari noſtra Canonum Apoſtolicorum ſylloge decimus quartus numeratur. Hoc illuſtriſſimum pro Canonibus Apoſtolicis teſtimonium Joh. Dallæus haudquaquam tetigit, & Obſervator quidem leviſſime. Quod ut omnibus manifeſtum fiat, propria ipſius verba à capite ad calcem tranſcribere non pigebit. *Quæ affert*, inquit, *ex lib. 3. cap. 61. & 62. de vita Conſtantini facile diluuntur, ſi per Canonem Apoſtolicum Apoſtolorum intelligis traditionem, & per Eccleſiaſticam ſanctionem Canonem Nicænum XV. vel conſuetudinem ſeu uſum antiquum, qui ante illud Concilium in Eccleſia vigebat, & tacito Chriſtianorum conſenſu pro lege habebatur, donec tandem à Nicænis Patribus in Canonem fuit redactus, & literis traditus. Præterea, Conſtantinus de Canonum Apoſtolicorum collectione penitus tacuit, nullumque præciſe Canonem deſignavit.* Obſervat. pag. 16, 17. Qui hæc legit, ea primo intuitu deprehendat, verba eſſe hominis cauſæ ſuæ diffidentis, ac proinde perditè ſe gerentis, nec admodum ſolliciti, quid dicat, modo aliquid dixiſſe videatur. Primo enim, *Hæc*, inquit, *facile diluuntur, ſi per Canonem Apoſtolicum Apoſtolorum intelligis traditionem.* Quibus ſane verbis ſe ſuſpenſum animo & incertum pendere prodit, an hoc teſtimonium ita diluatur. Modo ſi quis incautus votis ejus ſubſcribens, per Canonem Apoſtolicum Apoſtolorum traditionem intelligere dignatus erit, tunc demum facile illud

dilui

dilui posse arbitratur. Verum quid si neminem adeo credulum, & præcipitem judicio invenerit, qui Apostolorum traditionem per Canonem Apostolicum intelliget? Eo quidem pacto diluatur forsitan hoc testimonium, sed admodum difficulter. Quid autem si per *Canonem Apostolicum* nihil aliud intelligamus quam *Canonem Apostolicum?* Tunc, ipso etiam Observatore judice, hæc responsio nihil valebit, hocque Imperatoris testimonium nullo modo diluetur. Quis porro adeo stipes est & bardus, quis antiquitatis Ecclesiasticæ adeo ignarus, quis omnium rerum & scriptorum adeo nescius, quis denique omni ratione pariter atque sensu adeo captus est, qui per *Canonem Apostolicum* aliud quam *Canonem Apostolicum* intelligat? Hæccine verba adeo obscura sunt aut ambigua, ut interprete indigeant? aut ad aliud nescio quid transferantur necesse est, priusquam sensus ex iis eliciatur? Annon clarissimis quibus mentem suam explicare potuit verbis Imperator, Canonem Apostolicum ut à mandatis Dei simul ac à Canonibus Ecclesiasticis distinctum memoravit? Annon etiam in Canonibus istis qui Apostolici antiquitus dicti fuerunt, illud expresse habetur, quod hic ab Imperatore indigitatur? Quo itaque jure verba in se planissima nullâ prorsus cogente necessitate in alienum, quem nunquam ferant, sensum violenter adeo torqueamus? Sane si hoc modo cum omnibus veteris Ecclesiæ monumentis agere liceret, ea vel legere vel penes me habere haud operæ pretium duxerim: nihil enim dicent, nisi quod ipsi volumus. Verum tantæ in veterum scripta injuriæ hoc saltem in loco, eruditum Observatorem accusare non ausus sum: quippe qui non affirmat, Apostolorum traditionem per Canonem Apostolicum hic intelligi, quod ipse falsum esse probe novit, sed per dubitandi particulam *Si* illud aliis judicandum relinquit: quibus si ita intelligere placuerit, hoc testimonium *facile*, inquit, *diluitur*. Sed & in hoc etiam vir doctus magno errore tenetur. Licet enim Canon Apostolicus necessario in istis verbis intelligendus sit, in quibus scilicet præcisè laudatur, is tamen ab Apostolis traditus esse potuit, atque ideo inter Apostolorum traditiones recenseatur, istas nimirum, quæ proximo post eos seculo scripto mandatæ, & in Canonum Ecclesiasticorum formam redactæ sunt. Quapropter etiamsi per Canonem Apostolicum Apostolorum intelligas traditionem, nihil efficies, nisi istiusmodi insuper traditionem intelligas, quæ scriptis nunquam tradita fuit. Hanc autem ante quartum seculum non scriptam fuisse, Observator nec probare potest, nec (ut opinor) affirmare. Nos in contrariam prorsus venimus sententiam, eo inducti, quod Imperator Constantinus Apostolicum de hac re Canonem definitè laudaverit. Cujus illustre testimonium tantum abest ut infringatur, ut firmius potius hâc, si ita dicatur, exceptione stabiliatur, siquidem tam sagax & emunctæ naris Observator nihil plane invenire potuit, quod contra illud vel objectio vel etiam exceptio dici mereatur.

Quæ postea addit vir doctus de Ecclesiastica sanctione à Constantino etiam memoratâ, huc non pertinent, ac propterea utrum ea ad Canonem Nicænum, an ad antiquum usum referatur, nihil hic laboramus. Notatum modo obiter velimus, permirum esse, si Constantinus ad antiquum aliquem usum

usum confugerit, cùm ipse talem à Synodo Nicæna paulo ante editam fuisse sanctionem probe noverit: quam etiam sanctionem, & non nudum Ecclesiæ usum sive consuetudinem hic intelligendam esse, ex eo satis constat, quod ὁ τῆς ἐκκλησίας κανὼν appellatur. Cum hæc autem omnia æquis lectoribus haud satisfactura esse prospectum habuerit eruditus Observator, ad consuetum ipsius refugium hic etiam recurrit, dicitque, *Præterea Constantinus de Canonum Apostolicorum collectione penitus tacuit, nullumque præcise Canonem designavit.* Verum cum hæc toties à nobis refutata sint, & funditus eversa, eadem hic repetere, & ad incudem revocare, opprobrio nobis & lectori tædio esset.

IV. Quæ Julii Papæ Romani Epistola ad Episcopos Orientales in causa S. Athanasii scripta nobis confirmandæ Canonum Apostolicorum vetustati testimonia suppeditavit, à nobis hic primo observata & adducta sunt. Quocirca nec Dallæus, nec Observator ullas contra ea exceptiones effingere conatus est. Nec video sane quid contra tam perspicua objiciatur testimonia, præter ea quæ jam sæpe à nobis retusa sunt, ut non opus sit iis hic immoremur.

V. Proximum in hoc genere pro Canonibus Apostolicis testimonium adduximus ex Concilio Constantinopolitano sub Nectario habito Anno Domini CCCXCIV. ubi quæstione propositâ, utrum Episcopus de criminibus quibusvis accusatus à duobus Episcopis jure sive Canonicè deponatur, decretum est, Episcopum nec à tribus nedum à duobus deponendum esse, sed majoris Synodi & Provinciæ Episcoporum sententia, καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο, *quemadmodum & Apostolici Canones definierunt.* Quo quidem testimonio nihil gravius, nihil evidentius, nihil disertius proferri potest. Hoc enim expressè definitum est, Canone Apostolico LXXIV. Clarissimus vir Joh. Dallæus huic ut à Turriano non citato testimonio se nullus opposuit. Observator autem sub gravissimo illius pondere laborans sudansque, nullum non movit lapidem, quo si fieri potuit, vel removeret illud, vel saltem removisse videatur. Quapropter suspectas habens istiusmodi quas ipse excogitare solet exceptiones, causam suam hoc in loco paucioribus quam sex concredere non ausus est: quas omnes quotquot sunt, examinare non gravabor. *Primo*, inquit, *Canon LXXIV. ad quem respexisse Concilii Patres hariolatur, Græcis tunc temporis vix notus erat. Nemo enim Græcorum Canones LXXXV. in lucem protulit, ante Johannem Antiochenum, qui sub Justiniano florebat, fatente ipso Beveregio.* Observat. pag. 8. Vereor autem, ut per tantam exceptionum multitudinem firmus stabilisque perambulet vir eruditus, cum in ipso limine de improviso titubet. Primo enim fasces hic submittit, & de causa quam defendere conatus est, inconsideratè cedit. Dicit enim hunc Canonem Apostolicum Græcis tunc temporis vix notum fuisse. Ergo, ipso etiam fatente iis non omnino incognitus fuit. Nobis vero sufficit, si ullo modo tunc temporis innotuerit. Inde enim satis constat, & pro confesso habemus, quarto istum seculo extitisse. Quod si se recolligens, hunc Canonem ne vix quidem, nec omnino tunc dierum cognitum fuisse asserere

aſſerere voluit, hoc non eſſet objicere, aut quicquam contra luculentum hoc teſtimonium excipere, ſed τὸ ἐν ἀρχῇ poſtulare. Hæc enim eſt ipſa inter nos agitata quæſtio, utrum hi Canones tunc temporis cogniti eſſent. Quapropter hanc primam è numero exceptionum expungat neceſſe habet. Quod ad rationem ſpectat huic exceptionis umbræ, vel ne umbræ quidem annexam, ubi neminem dicit ante Johannem Antiochenum hos LXXXV. Canones in lucem protuliſſe, etſi hoc verum eſſe demus, ſi ita intelligatur, quod nemo quem ſcimus eorum quorum opera hodie ſuperſunt, hoſce ante eum Canones Conciliorum Canonibus interſertos edidit; nihil tamen à vero magis abhorret, quam hos Canones, non in aliis vetuſtioribus Canonum collectionibus, quæ interciderunt, in lucem prolatos, paſſimque cognitos fuiſſe; ut fuſè oſtendimus de Johanne Antiocheno, ejuſque Canonum collectione agentes. Nos autem hoc in loco non diſputamus de tempore, quo primo hi inter alios collecti fuerunt Canones, ſed de ipſa Canonum antiquitate. Ad quam quidem ſolvendam quæſtionem, nihil intereſt utrum à Johanne Antiocheno, an ab aliis (quod veriſſimum eſt) inter reliquos Eccleſiæ Canones primo compacti, & iſthoc modo in lucem prolati fuerint. Nihil enim dubii eſſe poteſt, quin longe ante ſanciti cognitique fuerint, quam in nomocanonem ſive corpus Canonum Eccleſiæ Orientalis admiſſi.

VI. *Secundo* itaque ait vir doctus, *Canon ille Synodicæ definitioni, qua de agitur, nequaquam congruit, nihilque fere cum eâ commune habet.* Quod ſi Eruditus Obſervator iſtum Apoſtolicum Canonem LXXIV. purgatis præjudicio oculis legiſſet, & cum Synodicâ iſtâ Patrum Conſtantinopolitanorum definitione comparaſſet, neque hanc nobis exceptionem obtruſiſſet. Iſto enim Canone Apoſtolico ſancitum eſt, ut Epiſcopus à viris fide dignis accuſatus ab Epiſcopis ſive Synodo Epiſcoporum ter vocetur, miſſis duobus ad eum Epiſcopis. Et ſi tertio citatus contumax ſe non ſtiterit, Synodus ea quæ ipſi videntur, adverſus eum pronunciet. Ex hujus itaque Canonis præſcripto Epiſcopus non niſi à Synodo Epiſcoporum judicari aut deponi poteſt. Imo quidem à Synodo majori quæ duos à ſe Epiſcopos ad eum citandum mittat. Hoc autem idem eſt quod Patres Conſtantinopolitani definierunt, ubi ab iis decretum eſt, Epiſcopum nec à tribus nedum à duobus deponendum eſſe, ſed majoris Synodi ac Provinciæ Epiſcoporum ſententiâ, juxta quod in Canonibus Apoſtolicis definitum eſt. Unde *Alexius Ariſtenus* ſenſum totius hujus Synodicæ definitionis in hanc Epitomen redegit, μὴ χρῆναι πρὸς τὸ ἑξῆς μήτε παρὰ δύω μήτε παρὰ τριῶν τὸν ὑπεύθυνον δοκιμαζόμενον καθαιρεῖσθαι, ἀλλὰ πλείονος συνόδου ψήφῳ, καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. *In poſterum reum examinatum nec à duobus nec à tribus deponi oportet, ſed majoris Synodi & Provincialium ſententia, quemadmodum & Apoſtolici Canones definierunt.* Cum hæc itaque Synodica definitio idem prorſus decernat, quod in Canone Apoſtolico decretum eſt, ut Epiſcopus nimirum à Synodo Epiſcoporum judicetur, tantum abeſt ut iſta cum hoc nihil, ut omnia potius communia habeat. Adeo ut hæc etiam Exceptio nulli omnino uſui ſit Obſervatori, niſi forſitan ad explendum Exceptionum nume-

P rum,

rum, quibus ſane merito connumeretur, cum reliquarum ad inſtar nihil inſigni huic teſtimonio detrahat. Nec ovum ovo ſimilius quam tertia ſecundæ huic Obſervatoris Exceptio. *Tertio*, enim inquit, *Balſamon*, *Zonaras & Ariſtenus*, *qui hanc Synodicam definitionem interpretati ſunt*, *nihil plane dicunt de Canone Apoſtolico*; *neque ad eum reſpexiſſe Synodum innuunt.* Quid tum poſtea? An neceſſe erat Canonum interpretibus ſingula quæ in iis occurrunt verba explicare, & oſtendere ad quænam veterum ſcripta reſpectum habeant? Balſamon, Zonaras & Ariſtenus perſuaſiſſimum habuerunt, omnes hoſce ab ipſis Apoſtolis vel ſaltem à viris Apoſtolicis conditos fuiſſe Canones; De eâ re etiam inter univerſam Eccleſiam Orientalem conveniebat, adeo ut nemo in dubium revocaret. Ac propterea non opus erat doctiſſimis iſtis in Canones Scholiaſtis argumenta congerere ad id confirmandum, quod nemo negabat. Si ullus Dallæus, aut Obſervator iſtis diebus extitiſſet, qui hos Canones non à viris Apoſtolicis ſed hæreticis, non à primitivâ Eccleſia ſed poſt quintum adultum ſeculum confictos editoſque fuiſſe, affirmare auſus eſſet, tunc haud dubie celeberrimi illi Canonum interpretes luculentum hoc teſtimonium obſervaſſent, quo Canonum horum antiquitatem aſſererent. Cum nemo autem talis inventus eſſet, nulla prorſus neceſſitas flagitabat, ut hi Canonum interpretes de Apoſtolicorum hoc in loco antiquitate diſputarent, vel Synodum Conſtantinopolitanam reſpectum ad eos habuiſſe quovis modo innuerent. Ex eorum autem ſilentio hic diſputare, eſt tantum non ſe victum agnoſcere: præſertim cum exinde pateat, quam ſolidis ad evertendam horum Canonum antiquitatem argumentis deſtitutus fuerit vir eruditus, quandoquidem ad eos etiam confugere coactus eſt, quos ipſe acerrimos eſſe Apoſtolicæ eorum inſtitutionis propugnatores bene novit. Adhæc *Canones Apoſtolici* in ipſâ Synodicâ definitione diſertiſſime citantur, adeo ut Alexius Ariſtenus eorum citationem tanquam eſſentialem definitionis partem in ſuam etiam Epitomen redegerit. Quid igitur opus erat, ut vel ab eo vel ab aliis denuo recitaretur, præſertim in brevibus iſtis commentariis, quæ in hoc Synodi Conſtantinopolitanæ decretum elaborarant? Sed *Scholiaſtæ*, inquit vir doctus, *obſervant duntaxat*, *Canonem duodecimum Synodi Carthaginenſis iſtâ Conſtantinopolitanâ poſterioris, rem aliter definiiſſe*, *& conſtitutionis*, *ex quâ argumentatur vir doctus*, *vim atque pondus elevaſſe: quod minime facturi erant Carthaginenſes Patres*, *ſi eam Apoſtolico Canone inniti arbitrati eſſent.* Hæc profert Eruditus Obſervator, ac ſi pro comperto habuiſſet, hanc Provincialis Synodi Conſtantinopoli habitæ definitionem Patribus Carthaginenſibus innotuiſſe. Ubi hoc legit, quove pacto id ſcire potuit, me prorſus latet: cui vero multò ſimilius videtur, nec ipſam hanc Synodum in alienâ & remotâ Provinciâ celebratam, nedum decretum ab iſtâ editum ad eorum aures unquam perveniſſe. Quod ſi de Synodicâ hac definitione nunquam audiiſſent, quomodo eam Apoſtolico Canone inniti arbitrari poterant? Sed utcunque ſe res habeat, demus doctiſſimo Obſervatori quicquid ipſe hic poſtulare poteſt, ſed non probare, demus ei Synodicam hanc definitionem Patribus Carthaginenſibus cognitam fuiſſe, demus eoſdem Patres hæc ipſa in eâ verba legiſſe,

καθὼς

καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο, demus etiam eos propterea arbitratos esse, hanc definitionem Apostolico inniti Canone, quid ex hisce postulatis datisque eliciatur? Patres Carthaginenses rem aliter definire noluisse, quam à Synodo Constantinopolitanâ ex Canonis Apostolici præscripto definita fuerat? Nullo modo. Nemo enim nescit Synodos posteriores sæpe alia, nonnunquam & contraria constituisse ac quæ à prioribus constituta fuerant: idque licet priores illæ Oecumenicæ sive universales & posteriores singularium tantummodo Provinciarum Synodi essent. Quod sexcentis, si necesse esset, exemplis demonstrare licet. Enimvero in unaquaque Provinciâ Episcopi qui eam administrant, necessitate multoties coacti sunt, à veterum Synodorum etiam generalium decretis aliquantulum recedere, & ea definire, quæ præsens Ecclesiæ status postulat, licet aliter fortasse antea definita fuerant. Verum in negotio, quod sub manibus habemus, aliud etiam observare est. Canones enim Apostolici, & ex iis Patres Constantinopolitani decreverant, ut Episcopus à Synodo Episcoporum judicetur aut deponatur. Sed Patres Carthaginenses advertentes omnes, pluresve Provinciæ cujusque Episcopos semper convenire non posse, constituerunt ut Episcopus accusatus à duodecim minimùm Episcopis audiatur. Quæ quidem constitutio, licet minimum Episcoporum, qui ad tale ferendum judicium convenire debeat, numerum de novo definierit, tamen nec Canonibus Apostolicis nec definitioni Constantinopolitanæ adversatur. Patres enim Carthaginenses hunc suum Canonem duodecimum tunc tantum valere jubent, cum γένηται πολλὴ ἀνάγκη, καὶ μὴ δύναται συνελθεῖν πολλούς, *fieri non possit omnino ut plures conveniant.* Ergo si fieri possit, plures vel omnes Provinciæ Episcopi ad causam Episcopi accusati audiendam convocandi sunt, etiam ex hoc ipso Patrum Carthaginensium decreto, qui veterum quoque Synodorum decretis se religiose insistere profitentur. Hunc enim suum ipsorum Canonem his verbis incipiunt, Ἀναφερέτω κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἐκ τῶν παλαιῶν συνόδων. Quibus verbis veterum Synodorum decreta (inter quæ Canones Apostolici recensendi sunt) de hac re edita indigitant, quibus scilicet cautum fuit ut Episcopus à Synodo Episcoporum judicetur: quibus proinde ipsi in suo condendo Canone non repugnarunt, sed tantum minimum constituerunt Episcoporum numerum, ex quo talis Synodus constare debet. Quod quidem vel Canonis Apostolici vel definitionis Constantinopolitanæ *vim atque pondus elevasse* nemo Observatori, nec jurejurando id affirmanti fidem habebit. Tale enim decretum Patres Carthaginenses summo jure edere potuerunt, etiamsi definitionem istam Constantinopolitanam Canone vere Apostolico, sive ab ipsis Apostolis constituto, inniti arbitrati essent: multo magis si ipsi Canones Apostolicos in isto decreto memoratos, nobiscum consenserint, nihil aliud esse quam veterum Synodorum decreta, quorum & ipsi hoc in loco meminerunt.

VII. Tres quæ supersunt contra hoc testimonium exceptiones vix dignæ sunt quibus responsum detur. Quarto enim dicit, quod *nullum præcisè Canonem indicant Constantinopolitani Patres, nullamque cujusdam Canonum Apostolicorum sylloges mentionem faciunt, sed de Canonibus Apostolicis generaliter lo-*

 quuntur.

quuntur. Hæc autem non eſt huic peculiaris ſed omnibus pro Canonum Apoſtolicorum antiquitate teſtimoniis quaſi communis Exceptio. Ubique enim jactitatur à viro erudito, ſed ſe prorſus inconſulto. Ipſum enim latere non potuit, veterum Synodorum Canones eodem paſſim ſi non perpetuo modo antiquitus citatos eſſe, nullius præcisè Canonis nec Canonum ſylloges mentione factâ. Sed quamvis ille ineptam hanc frivolamque exceptionem toties repetierit, nobis tamen cavendum eſt, ne quod ſuperius fusè nec ſemel contra eam diximus, deinceps dicamus. Quandoquidem vero dicit Patres Conſtantinopolitanos de Canonibus Apoſtolicis *generaliter loqui*, tanquam ſi illud idem eſſet ac nihil de iis loqui, gratus ab eo acciperem quo demum modo planiùs diſertiúſve de iis loqui potuerunt. Annon enim *Canones Apoſtolicos* de hâc re ſancitos totidem verbis memorarunt? Annon etiam totam eorum ſyllogen clare ſatis & præcisè indicant, cum non ſingularem aliquem Canonem, ſed generaliter Canones ſive corpus illud Codicémve Canonum, quo hoc decretum extitit, expreſsè citarint? Cum hæc autem Exceptio ipſi exceptori minùs placuerit, addit, *Quinto Dallæus certis atque evidentibus argumentis demonſtravit, illam Apoſtolicorum Canonum farraginem falſam ac fictitiam eſſe, ab ignoto tenebrione multis poſt Apoſtolorum & Clementis mortem temporibus conſarcinatam, quod imprimis de triginta quinque poſtremis, inter quos numeratur Canon LXXIV. intelligendum eſt. Si Dallæi argumenta refelliſſet vir doctus, noſtrum eſſet illius reſponſiones expendere, & confutare. Sed quoniam pleraque intacta reliquit, exceptis quibuſdam Dallæi conjecturis, quæ ad Canonum iſtorum antiquitatem ſpectant, Dallæanis argumentis inhærere nos oportet, donec ab adverſario refellantur.* Obſervat. pag. 9. Quid eſt, ſi hoc non eſt τὸ ἐν ἀρχῇ iterum poſtulare? Controverſia inter nos agitatur, utrum Canones Apoſtolorum dicti, ante quintum adultum ſeculum ſanciti fuerint, vulgoque cogniti. Nos illud affirmamus, eo inter alia inducti quod Patres Conſtantinopolitani eos in Synodo quarto ſeculo celebratâ diſerte citarunt. Obſervator contra hoc teſtimonium excipit quod Dallæus demonſtravit hanc Canonum Apoſtolicorum farraginem falſam eſſe ac fictitiam, multis poſt Apoſtolos temporibus, hoc eſt, non ante quintum adultum ſeculum conſarcinatam. Hoc autem id eſt quod in quæſtionem vocatur; & nihil aliud quam probare Canones Apoſtolicos tunc temporis non extitiſſe, ex eo quod tunc temporis non extabant. Qualis ratiocinatio exſibilari potius quam refelli meretur. Sed obſervandum præterea eſt eruditum virum hic aſſerere, quod ſi nos Dallæi argumenta refelliſſemus, ipſe reſponſiones noſtras, & expendere & confutare voluit, hoc ſaltem ei incubuiſſet. Verumenimvero ſi nos omnia Dallæi argumenta refutare ſuſcepiſſemus, quâ demum ratione Obſervator pro certo habeat, ſe omnes noſtras reſponſiones confutare potuiſſe, cum eas nondum viderit? Ipſene prævidere potuit quid nos reſponſuri eſſemus? Si non, quo pacto præcognovit, reſponſiones noſtras tales fore, quas ipſe confutare potuit? Sane hinc vel cæcus videat nihil Obſervatori antiquius eſſe, quam Dallæum defendere, qualiſcunque ejus opinio eſſet, veraне an falſa. Alioquin enim nunquam dixiſſet ſuum eſſe reſponſiones noſtras

ſtras

ſtras ad Dallæi argumenta confutare, priuſquam eas vidiſſet. Quæ cum ita ſint, omnem eum de verâ horum Canonum antiquitate convincendi ſpem abjicimus, cùm firmum adeo fixumque menti ejus inſideat, Dallæi opinionem veriſſimam eſſe, quicquid è contra vel dictum fuit, vel dici unquam poteſt. Quod tamen ſatis mirari nequeo, cum ipſe hoc in loco ingenue confiteatur, ea quæ ad Canonum iſtorum antiquitatem ſpectantia protulit Dallæus, *Conjecturas* eſſe; Conjecturis enim nulla debetur fides, etiamſi nihil adhuc appareat quo ſolide evincantur. Nos autem non conjecturis ſed graviſſimis veterum teſtimoniis inſiſtimus, iiſque iſtiuſmodi quibus ille etiam, qui ſe totum illis oppoſuit, nihil adhuc invenire potuit, quod ſolidæ cujuſvis exceptionis materiem ipſi præbeat.

VIII. Exploſis quinque, ultima jam ſola reſtat diſcutienda exceptio, his verbis concepta. *Sexto*, inquit, *fatetur ipſe Beveregius Canones iſtos neque ab Apoſtolis, neque à Clemente illorum diſcipulo conditos eſſe. Ergo per Canones Apoſtolicos Conſtantinopolitani Patres Eccleſiaſticos ſignificant Canones ante illud tempus conſtitutos.* Hoc ſane totum, quantum quantum eſt, fatemur. Sed quæſtio recurrit, utrum Eccleſiaſtici iſti Canones à Patribus Conſtantinopolitanis hic ſignificati illi fuerint qui Apoſtolici vulgo vocantur, ut à primitivâ Eccleſiâ & à viris Apoſtolicis conſtituti, an alii neſcio qui à poſterioribus Synodis divulgati? Nos primum tuemur, Apoſtolicos vulgo dictos hic ſignificari contendentes, eo quod ſub iſto nomine diſerte laudantur. Sed aliud Obſervatori videtur, qui Canones hoc in loco, licet Apoſtolici dicantur, non tamen Apoſtolicos ſed Antiochenos vel Nicænos ſignificari opinatur. *Conſtantinopolitani Patres*, inquit, *Eccleſiaſticos ſignificant Canones ante illud tempus conſtitutos, quales ſunt Canones IV. XII. XIII. XIV. XV. Concilii Antiocheni ante quadraginta tres annos ſanciti, & ad quos reſpectum habuiſſe Synodi Conſtantinopolitanæ Epiſcopos nullus dubito. Imo forte etiam ad Canonem quartum magni Concilii Nicani, ubi Epiſcopum ab omnibus Provinciæ Epiſcopis conſtituendum eſſe decernitur; ab iis enim eum deponi oportet, à quibus eſt conſtitutus. Nempe non minor debet eſſe abdicantium quam conſtituentium numerus. Ideoque Arabianus Ancyræ Epiſcopus & Conſtantinopolitanorum Patrum unus, hunc Nicanum Canonem ante annos circiter LXX. conditum, laudat, ut oſtendat iniquam eſſe Bagadii Epiſcopi à duobus ſolis Epiſcopis depoſitionem.* Obſerv. pag. 9. 10. Hic primo, ut videre eſt, nullus dubitat vir eruditus, quin Synodus Conſtantinopolitana, ubi Canones Apoſtolicos diſerte citavit, ad Antiochenos IV. XII. XIII. XIV. XV. reſpectum habuerit. Sed ſibi & cauſæ ſuæ optime conſuluiſſet, ſi nos certiores feciſſet, quibus inductus ſit argumentis, ut de eâ re nullus dubitaret. Nos enim non modo ſummâ ratione dubitamus, ut ad iſtos Canones hoc in loco reſpectus habeatur, quin potius Canones Antiochenos per Apoſtolicos non ſignificari pro certo habemus. Patres enim Conſtantinopolitani hic decernunt Epiſcopum à majori tantum Epiſcoporum Synodo deponendum eſſe, καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο, *Quemadmodum & Apoſtolici Canones definierunt.* Ubi vero Canones Antiocheni hoc definierunt? Illi ſane quos

 Obſer-

Observator recitat, id minime definiunt, sed antè definitum ubique supponunt. Quartus enim Synodi Antiochenæ Canon dicit, *Si quis Episcopus à Synodo depositus aliquid de ministerio agere ausus fuerit, is spem restitutionis non habebit.* Duodecimus, *Si quis Episcopus à Synodo depositus ausus fuerit Imperatorum auribus molestiam exhibere, is nullâ veniâ dignus, nec sui defendendi locum habebit.* Decimus tertius, *Si quis Episcopus aliquos in alienâ Provinciâ ordinaverit, is insolentiæ suæ pœnas dabit, à Sanctâ scilicet Synodo exinde depositus.* Decimus quartus, *Si quis Episcopus ob aliqua crimina judicetur, & Episcopos Provinciæ de eo dissentire contingat, Metropolitanus alios ex Provinciâ propinquâ judices evocet, qui cum Provincialibus controversiam diri-mant.* Decimus quintus, *Si quis Episcopus aliquorum criminum accusatus, ab omnibus Provinciæ Episcopis condemnatus fuerit, is ne amplius ab aliis judicetur.* Quisnam obsecro ex hisce Canonibus definiit, Episcopum non nisi ab Episcoporum Synodo deponendum esse? Annon omnes, uno ore hoc ante definitum supponunt? Qua itaque ratione Patres Constantinopolitani ad hos Canones respectum habuisse dicantur, ubi aiunt, *quemadmodum & Apostolici Canones definierunt*, cùm hi Antiocheni id minime definierint? Sane qui nullus dubitat, quin Canones Antiocheni per Apostolicos hoc in loco significentur, is de nihilo dubitabit, quod præconceptæ suæ opinioni quovis modo favere videatur, nec multum ei intererit, utrum id per fas aut nefas fiat. Præsertim cum Canones Antiocheni à nullo unquam Concilio, à nullo Patre, addam & à nullo antehac Scriptore *Apostolici* vocati, vel sub isto nomine laudati sunt, quanto minus à Synodo Constantinopolitanâ eodem seculo celebratâ, cùm Antiocheni isti Canones nondum quatuor & quadraginta annos publicati fuerant. Et quidem licet eruditus Observator se nullum dubitare affirmet Synodum Constantinopolitanam ad Canones Antiochenos respectum habuisse, nemo tamen id affirmanti fidem adhibeat, cum ipse etiam affirmet, se nullum dubitare, *quin forte etiam ad Canonem quartum magni Concilii Nicæni* respectus ibi habeatur, ubi scilicet Episcopum ab omnibus Provinciæ Episcopis constituendum esse decernitur. Quî vero hoc vel verisimile ei videatur, hariolari nequeo. Quid enim? nihilne interest inter Episcopi ordinationem & depositionem? Patres Nicæni in isthoc Canone de Episcopi constitutione, Constantinopolitani in hoc decreto de Episcopi depositione loquuntur, & tamen Observator nullus dubitat, quin Patres Constantinopolitani forte etiam ad istum Nicænorum Canonem respectum habuerint, ubi decernunt Episcopum non nisi à Synodo Episcoporum deponendum esse καθὼς καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες διωρίσαντο. Sed ne portentosam hanc assertionem, vel saltem conjecturam, sine ratione protulisse videatur, Ecce qualem reddit, *Ab iis enim*, inquit, *eum deponi oportet, à quibus est constitutus.* Quid vero si hoc fieri oporteat? Nos non disputamus quid fieri oporteat, sed quid reipsa factum est. An scilicet Patres Nicæni definierint Episcopum à Synodo deponendum esse? Hoc autem à Concilio Nicæno nullibi definitum esse, non tantum aliis, sed & ipsi Observatori constat; qui propterea alium istius Synodi Canonem in hac causâ citare

non

non potuit, præter iſtum qui non omnino de depoſitione ſed quæ ab eâ quantum Cœlum à terrâ diſtat, de ordinatione Epiſcopi agit. Quin obſervandum etiam eſt, Canonem iſtum Nicænum iſtam Epiſcopi ordinationem admittere, quæ à tribus Epiſcopis celebratur: Adeo ut ſi abſurdiſſimum ei demus, Epiſcopum ſcilicet ordinari idem eſſe ac deponi, Patres tamen ad iſtum Canonem nullum prorſus reſpectum habere potuerunt, quippe qui diſerte edicunt Epiſcopum nec à tribus ſed à Synodo majori deponendum eſſe. Unde ſimul conſtat quam ineptè & inconſideratè hic ſubdat Obſervator, Arabianum Ancyræ Epiſcopum & Conſtantinopolitanorum Patrum unum Nicænum hunc Canonem ante annos circiter LXX. conditum laudaſſe, ut oſtendat iniquam eſſe Bagadii Epiſcopi à duobus ſolis Epiſcopis factam depoſitionem. Arabiani enim verba hæc ſunt, *τὸ παρελθὸν ἡ τῶν μακαρίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ σύνοδος κατακρίνει, ἡ κελεύουσα μὴ ἐλάττους εἶναι τριῶν τοὺς χειροτονοῦντας, μηδὲ ἀπόντος τοῦ μητροπολίτου*, *Id quod præteritum eſt, Beatorum Patrum qui Nicææ convenerunt Synodus damnat, jubens non eſſe pauciores tribus qui ordinent, nec abſente Metropolitano.* Hoc eſt, quod in hoc negotio factum eſt, ubi Bagadius depoſitus, & Agapius ejus loco ordinatus eſt à duobus ſolis Epiſcopis, hoc à Synodo Nicænâ damnatur, jubente Epiſcopi ordinationem à tribus minimùm Epiſcopis, præſente Metropolitano, peragendam eſſe. Arabianum enim de ſolâ Bagadii depoſitione hic non loqui, non tantum ex eo conſtat, quod Nicænum Canonem citet, qui nihil plane de depoſitione decernit, verum ex eo etiam, quod Synodo huic Conſtantinopolitanæ neceſſarium viſum eſt, novum de hac re decretum edere. Si Synodus enim Nicæna damnaſſet depoſitionem à duobus Epiſcopis factam, eamque non niſi à tribus præſente Metropolitano faciendam juſſiſſet, quid opus erat, ut nova de hâc re definitio à Synodo hâc Provinciali ederetur? Secundum hæc ipſe Arabianus huic ipſi Synodo has quæſtiones propoſuit, Licetne à duobus Epiſcopis fieri depoſitionem? Et abſente Metropolitano licet an non? Has autem quæſtiones nunquam propoſuiſſet, ſi depoſitionem à duobus Epiſcopis factam à Synodo Nicænâ damnatam fuiſſe putaſſet. Non licere enim pro certo habuiſſet. Quod ſi demus etiam Arabianum Nicænum iſtum Canonem eo laudâſſe, ut oſtendat Bagadii depoſitionem à duobus Epiſcopis factam iniquam eſſe, ut cui conſentaneum rationi viſum eſſet, Epiſcopum à paucioribus non deponendum eſſe, quam à quibus conſtitutus eſt: Hoc ſane totum eſt quod Obſervator poſtulare poteſt, & tamen nihil exinde conſequetur. Quicquid enim Arabiano viſum eſt, Nectarius Conſtantinopolitanus, totaque Synodus ſub eo habita, clariſſimè demonſtravit ſe in eâ fuiſſe opinione, quod Canon iſte Nicænus de Epiſcopi depoſitione nequaquam intelligendus eſt, eo quod Epiſcopum nec à tribus deponendum eſſe decreverit, cùm Canon Nicænus Epiſcopi ordinationem à tribus peractam approbet. Neque etiam quæritur quomodo Canon iſte Nicænus intelligatur, vel quid ex eo violenter extorqueri poſſit, ſed quid in eo definitum fuerit. Nihil autem manifeſtius eſſe poteſt, quam Patres Nicænos in iſto Canone non definiiſſe, Epiſcopum non niſi à Synodo Epiſcoporum

depo-

deponendum esse, quippe quo nihil plane de depositione definiant. Patres autem Constantinopolitani istiusmodi Canones Apostolicos hic citant, à quibus id definitum fuit, ac proinde ad Canonem Nicænum nullum prorsus respectum habere potuerunt. Quibus omnibus accedit, quod *Canones Apostolici* hic laudentur, sub quo quidem nomine Nicæni nusquam laudati inveniuntur. Hæc autem responsio adeo aperta est, & cuivis obvia, ut Observator eam non potuerit non prævidere, qui propterea se contra eam his verbis præmunire conatus est, *Cæterum*, inquit, *Canones istos Ecclesiasticos Apostolicorum nomine nuncupant Patres, non solum quod doctrinæ Apostolorum consonos eos esse putabant, sed etiam quoniam præcepta majorum leges Apostolicas arbitrabantur, ut loquitur Hieronymus Epistolâ* 28. *ad Lucinium.* Hæc vero nihil aliud probant, quam Canones Ecclesiasticos, si doctrinæ Apostolorum consoni videantur, *Apostolicorum* propterea nomine nuncupari posse. Nos autem non quærimus utrum Canones Ecclesiastici isto nomine nuncupari possint, sed utrum ita nuncupari soleant Canones Nicæni vel Antiocheni, vel alii quivis præter eos quos Antiquitas *Apostolicos* nominavit. Nicænos autem hoc unquam nomine insignitos fuisse, Observator nullo veterum testimonio comprobare potest, nedum hoc Synodi Constantinopolitanæ, à quâ Concilii Nicæni Canones, ut ostendimus, nulli in hâc causâ laudantur, nec laudari potuerunt, qui scilicet nihil de Episcopi depositione loquuntur. Et quod ad verba S. Hieronymi ab erudito viro observata spectat, Sanctus ille Pater loco citato non de Canonibus, sed traditionibus Ecclesiasticis loquitur, ut de jejunio Sabbatis & diebus Dominicis celebrando, de sumendâ quotidie Eucharistiâ & similibus, de quibus ait, *Unaquæque Provincia abundet in suo sensu, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.* Ubi, ut palam est, non de decretis Conciliorum, sed de majorum præceptis loquitur, iis scilicet quæ à majoribus suis per traditionem acceperant, quæ etiam non Canones sed leges Apostolicas arbitranda esse monet, tales nimirum leges quibus æque constringerentur, ac si ipsi Apostoli aut viri Apostolici eas præcepissent. Hinc autem nequaquam sequitur vel Nicænos, vel alios unquam Canones Apostolicorum nomine nuncupatos fuisse, præter eos quos in Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ collectos habemus, & *Apostolicos* propterea vocatos, quod à viris Apostolicis sanciti fuerint, ac proinde ab ipsis Apostolis traditi videantur. Adeo ut etiamsi Constantinopolitani Patres Præcepta majorum leges Apostolicas cum D. Hieronymo arbitrati essent (quod nunquam probari potest) ex eo tamen neutiquam conficiatur, *Canones Nicænos* hic indicari, ubi *Apostolici Canones* totidem verbis laudati sunt. Præsertim cum Canones Nicæni nihil prorsus de ea re sanxerint, quam ab Apostolicis definitam esse hic affirmatur. Quæ cùm ita sint, etiam volens nolens nobiscum consentiat Observator necesse est, Canones Apostolicos à Synodo hâc Constantinopolitanâ memoratos, nec Nicænos esse, nec Antiochenos, sed Apostolicos sive eos qui ab antiquis temporibus isto nomine nuncupati fuerunt. Quos proinde quarto nondum finito seculo extitisse passimque cognitos fuisse, omnes illos celeberrimos quidem

quidem in Synodo Constantinopolitanâ tunc temporis congregatos Patres, gravissimos habemus testes.

IX. Post illud Synodi Provincialis Constantinopolitanæ, aliud, idque pro Canonibus Apostolicis disertissimum adhibuimus testimonium, è Synodo Ephesinâ, generalium tertiâ, petitum. Nimirum istis diebus Episcopus Antiochenus ordinationes in Cypro insulâ sibi non subjectâ, adeoque extra suam Provinciam, facere molitus est. Hoc Rheginus Constantiensis Episcopus *contra Canones Apostolicos*, *& definitiones Synodi Nicænæ* ab eo factum conquestus est in libello ad Synodum Universalem tunc dierum congregatam oblato. Quapropter Synodus decretum edidit, quo rem istam præter Ecclesiasticas Constitutiones, & sanctorum Patrum Canones innovatam pronunciat, vocat enim *πρᾶγμα παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων.* vel ut nonnulli Codices legunt, *τῶν ἁγίων* Ἀποστόλων. Quam quidem lectionem Joh. Dallæus impugnat de Pseudep. lib. 3. cap. 10. pag. 534, 535. Sed parvi nostrâ refert Ἀποστόλων ibi legatur an *πατέρων*. Cum in libello quem Rheginus obtulit, *Apostolici Canones* expresse nominentur: quorum tricesimo quinto cavetur, ne Episcopus extra suos fines in urbibus aut pagis ei non subjectis ordinationes faciat. Hoc Dallæus prudens dissimulavit, seque totum lectioni isti τῶν Ἀποστόλων interposuit, nihil contra testimonium illud è Rhegini libello petitum excipiens. Suppositâ autem in decreto lectione *τῶν πατέρων*, Synodum putat ad Canonem Antiochenum XIII. digitum intendere: & observat insuper similia decerni à Patribus Constantinopolitanis Canone secundo, *Quorum*, inquit, *Synodus hanc Ephesinam annis propemodum quinquaginta antecesserat.* Sed neutrum horum Canonum in Rhegini libello indigitari liquet, non ex eo tantum quod nec Antiocheni, nec Constantinopolitani, sed *Apostolici* Canones in eo nominatim laudentur, verum ex eo etiam quod Constantinopolitani pariter atque Antiocheni Canones post Nicænos editi fuerunt, quibus propterea postponi debuerunt. At Canones Apostolici hic citati ipsis Nicænis anteponuntur. Cujus rei causa dari non potest, nisi quod ante eos sanciti crederentur. Cum autem nihil aliud sit vel à Dallæo vel ab Observatore contra insigne hoc testimonium exceptum, prolixior ei vindicatio non opus est.

X. Omnia nostra pro Canonum Apostolicorum antiquitate testimonia, ex illis veterum monumentis, quæ ante quintum adultum seculum prodierunt, Augustissimo illo Theodosii Imperatoris conclusimus, qui Irenæum post binas nuptias Tyriorum civitatis Episcopum factum esse, *contra Canones Apostolicos* affirmat. L. 3. C. de summâ Trinitate. Hoc nec Dallæus vidit, nec ipse Observator. Nulla saltem contra illud Exceptio ab iis publicatur. Nec ipse quidem video quid ei opponi possit, cum *Canones Apostolicos diserte* adeo & demonstrativè laudet.

CAPUT XIV.

Synopsis.

I. Justiniani *Imp.* & Joh. Antiocheni *testimonia vindicanda restant.*

II. *Licet* Justinianus *post An. D.* 451. *imperare cœperit, ejus tamen testimonium summo jure in hac causa admittatur, ut doctissimorum istius ætatis virorum sententiâ innixum.*

III. *Qualem Exceptionem contra Imp. testimonium ex* Oraculis Sibyllinis *formavit Observator. Quantum sit discriminis inter* Justinianum *de Canonibus Apostolorum,* & Justinum *de Sibyllarum carminibus differentem.*

IV. Sibyllina Oracula, *quæ hodie circumferuntur, longe alia sunt atque ea quæ à* Justino M. *aliisque antiquis laudata fuerant. Proinde ex iis contra hac disputare iniquum est.*

V. Carmina Sibyllina *à* Justino *M. citata ante Annum D.* 138. *facta fuisse, ex eo satis constet, quod ab ipso tantâ confidentiâ citentur, & in toto terrarum orbe extare dicantur.*

VI. *Alii ejusdem ætatis scriptores præter* Justinum *M.* Sibyllina Oracula *laudarunt. Insigne de iis testimonium ex* Origene *petitum.*

VII. Clementis Alexandrini *de D.* Paulo Sibyllam *citante verba, ab alieno in ea nuper conjecto sensu vindicata.*

VIII. Clementem Romanum *Sibyllæ oracula vidisse ac citasse probabile est.*

IX. *Eadem ante An. D.* 138. *extitisse ex* Josepho, Strabone, *aliisque probatur.*

X. *Antiqua* Sibyllæ *Oracula igne in Capitolio absumpta sunt, aliaque variis è locis illuc postea transportata, quæ in Christianorum manus venire potuerunt.*

XI. *Vera de istis sententia contra* Blondellum *explicata & asserta.*

XII. *Quam futilis sit Observatoris responsio ex carminibus Sibyllinis sumpta, è præmissis evincitur.*

XIII. Constantinum *M. de Sibyllarum Oraculis, & Justinianum de Apostolorum Canonibus magnificè locutum esse, mirum nemini videatur.*

XIV. Justinianus *Imp. hos Canones ipsis Apostolis adscribens non elevat sed confirmat nostram de iis opinionem.*

I. ETSI nostra de Canonum Apostolicorum antiquitate opinio istis imprimis fundetur testimoniis, quæ veteres Scriptores, Imperatores, Synodi, Patresque ante quintum adultum seculum iis perhibuerunt, quæque nos ab adversariorum exceptionibus modo vindicavimus; non parum tamen lucis roborisque exinde etiam mutuatur, quod sexto ineunte seculo Dionysius Exiguus Canones hosce dignos existimavit, quorum partem de Græco in Latinum sermonem transferret, quodque eodem currente

currente seculo Johannes Scholasticus sive Antiochenus hos inter alios Synodorum Canones istis temporibus in Ecclesiâ Orientali obtinentes, colligere, & ipse Imperator Justinianus eosdem autoritate suâ confirmare dignatus fuerit, ut ante fusè ostendimus. At Eruditus Observator Imperatoris pariter atque Scholastici hâc in causâ autoritatem, in Annotationibus etiam strictim à nobis assertam, evertere, vel saltem elevare conatus est. Quo successu tantos oppugnavit viros disquirendum restat. In quâ disquisitione non eâ, quâ nos in testimoniis hisce citandis usi sumus, sed Observatoris in iis impugnandis methodo procedemus, ab Imperatore scilicet auspicantes.

II. Primo itaque sic disputat vir doctus, *Pergit Beveregius, & Justiniani Imperatoris testimonio, Dallæi de Canonum antiquitate sententiam refellere, suamque confirmare nititur. Quia hos Canones novellâ vj. laudare videtur his verbis, quæ ex illâ constitutione describit vir doctus.* Quod quidem certe futurum credimus, si sacri illi Canones diligenter observentur, quos nunquam satis laudati adorationeque digni & qui ipsum Filium Dei conspexerunt, illique ministrarunt Apostoli nobis reliquerunt, & sancti Patres custodierunt & interpretati sunt: *Hæc de LXXXV. Canonibus Apostolicis interpretatur vir doctus, nec ab eo hâc in re dissentit Dallæus. Sed propterea Dallæi sententiam non confutat Beveregius, quandoquidem Justinianus quinquaginta plus minus annos post tempus à Dallæo denotatum, Imperator renunciatus est.* Hactenus Observator, pag. 56, 57. Qui quoniam nobis cum Dallæo munificè concedit, quod nemo scilicet negare potest, Canones Apostolicos LXXXV. ab Imperatore hoc in loco celebratos esse: Nos etiam ei concedemus Justinianum Imperatorem renunciatum esse quinquaginta plus minus annos post tempus Canonum horum editioni à Dallæo denotatum. Quod autem ait, Dallæi sententiam hisce Justiniani verbis non confutatam esse, id minime concedi potest. Cum ipse enim Imperator hos Canones à sanctis Patribus, qui ante eum in Ecclesiâ claruerant, & quidem sub Apostolorum nomine custoditos ac interpretatos fuisse affirmet, Quis eos ab hæretico impostore, ut vult Dallæus, nec plusquam quinquaginta ante annos confictos fuisse arbitretur? Nemo nescit prudentissimum illum Imperatorem doctissimos quosque viros & utriusque legis peritissimos ex omnibus imperii partibus ad se evocasse, ut de omnibus tam Ecclesiasticis quam civilibus sanctionibus legibusque conferrent, ipsique communicarent. Nihil autem dubii esse potest, quin nonnulli eorum quinquaginta propemodum annos in juris utriusque studio antea versati fuissent: quos propterea prima horum Canonum editio sive publicatio latere non potuit, si plusquam quinquaginta annos nondum editi fuissent & publicati. Imo vero si non ante centum vel ducentos annos extitissent, atque in judiciis Ecclesiasticis obtinuissent, antiqua ipsorum regesta & commentaria de causis ante judicatis, eos certiores fecissent, quo tempore hi Canones in fora Ecclesiastica primo introducti fuerant. Illi autem peritissimi legum interpretes Imperatori significarunt, hos Canones non suâ modo memoriâ longe antiquiores fuisse, sed tantæ in Ecclesiâ antiquitatis, ut ipsis Apostolorum temporibus editi viderentur. Hoc ex eo liquet, quod Imperator

rator ex eorum Consilio, quo in omnibus hujusmodi negotiis usus est, Canones hosce ipsis Christi Apostolis acceptos retulit. Quod nunquam sane fecisset, nisi à jurisconsultis suis pariter atque à scientissimis rerum Ecclesiasticarum Episcopis didicisset, eos non nudiustertius, sed multis retro seculis constitutos esse, usque adeo ut Apostolicæ vel institutioni vel saltem traditioni adscribi mererentur, juxta vulgatam scilicet istam Patrum regulam ab ipso Dallæo laudatam, quod *quorum Autor alius ignoratur, ab Apostolicâ traditione ad nos dimanasse rectè credantur.* Quocirca licet Justinianus post tempus à Dallæo denotatum renunciatus sit Imperator, cum plures tamen quam quinquaginta, ipso fatente Observatore, anni non intercesserint, nemo cujus oculi gravissimo præjudicii vitio non afficiuntur, hos Canones diu ante tempus à Dallæo denotatum sancitos atque ejus propterea de iis opinionem, penitus eversam videre nequit.

III. Hoc argumento ex Justiniani verbis petito, in Annotationibus etiam usi sumus: ubi breviter, ut loci ratio postulabat, hæc de eo diximus, „ Si autem hi Canones præcedente tantum seculo eoque adulto ab hæretico „ aliquo confićti fuissent, miror nullum tunc temporis Dallæum extitisse, „ qui Imperatori aurem velleret, eumque certiorem faceret, Canones ab ipso „ laudatos non inter antiqua nedum Apostolica decreta, sed inter nuperrime „ consarcinata recentiorum hæreticorum figmenta recensendos esse. In hæc ibi à me usurpata verba Observator gravissimè invehitur, è contra sic disputans: *Si valeret*, inquit, *hæc Beveregii ratiocinatio, eadem ratione librorum Sibyllinorum causam tueri possem. Nemo enim nescit à Justino Martyre, à Theophilo Antiocheno, à Clemente Alexandrino, à Tertulliano & aliis laudatos fuisse istos libros. Quamvis Justinus iisdem scripserit diebus, quibus conflata sunt Oracula Sibyllina: Theophilus vero, Clemens & Tertullianus, post Justinum quidem sed eodem seculo. Si igitur viri eruditi verba hoc pacto usurpem, Miror nullum tunc temporis Blondellum extitisse, qui scriptoribus istis aurem velleret, eosque certiores faceret, Oracula ab ipsis laudata non inter antiqua nedum Noachi nurus seu Berosi filiæ Oracula, sed inter nuperrime consarcinata recentiorum impostorum figmenta recensenda esse. Si, inquam, hæc illius verba usurpem, quid responsurus sit, non video. Objectionem enim nostram diluere non potest, quin suam pariter diluat, nec nobis respondere quin sibi ipsi respondeat. Idem dico de Constantino Imperatore, qui de Sibyllinis Oraculis magnificentius loquutus est, quam de Canonibus Apostolicis Justinianus.* Observat. pag. 56, 57. Quid Observatori in animo fuit, cum novâ hac objiciendi ratione utebatur, me prorsus nescire fateor, nisi forsitan sibi proposuerit nos ad suscipiendum Sibyllinorum, quæ hodie extant, Oraculorum patrocinium provocare. Quid enim Canonibus Apostolicis cum Sibyllinis Oraculis? Esto, inquit. Verum si ex eo, quod nemo Justinianum certiorem fecerit Canones Apostolicos paucis ante annis confictos fuisse, eosdem aliquot ante seculis extitisse sequeretur, eadem ratione Sibyllina etiam Oracula multis ante S. Justinum annis edita fuisse ex eo evincatur, quod nemo eum certiorem fecerit, ea iisdem diebus consarcinata fuisse quibus ab ipso citata sunt. Hoc autem

autem ex eo necessario sequi haud asseruisset eruditus Observator, si in mentem ei venisset, disparem omnino ac dissimilem fuisse rationem Justini Martyris & Justiniani Imperatoris. Sanctus enim Justinus (quod & de reliquis ejus vestigiis insistentibus, ideoque cum eo commemoratis dicendum est) licet doctissimus esset Philosophus, & fidissimus Christi cultor, Neophytus tamen fortasse erat in religione Christianâ, cum Sibyllina Oracula laudabat. Ac proinde præ flagrantissimo quo ardebat in Christum, ejusque Evangelium amore, præcipiti quadam celeritate omnia forsitan arripuisse censeatur, quæ religioni nuper à se susceptæ quovis modo favere vel patrocinari videbantur. Saltem cum ita se haberet, facile ei imponi potuit. Præsertim cum paucissimos, si ullos, secum haberet ingenuis instructos artibus, aut tantâ subtilitate præditos, qui genuinos ac supposititios libros distinguere potuerunt; paucissimos, qui eadem quâ ipse credulitate, communi bonorum virorum morbo, non laborabant. Ut non mirum sit, si is in istum lapsus sit errorem, quo persuasum haberet, Sibyllina ista Oracula, quæ tanta de vero Deo, Christoque prædicabant, ab ipsis scripta fuisse Sibyllis, quas omnis retro antiquitas pro divinitus inspiratis vatibus habuerat, & per multa secula summis laudibus celebraverat. Verum de Justiniano Imp. alia omnia dicenda sunt. Is enim rerum Romanarum potitus est, cum fides Christiana altissimas per totum imperium radices egerat, cum Ecclesia viris undequaque doctissimis, omni arte ac scientiâ liberali instructissimis, atque in omni etiam jure tam divino quam humano, Ecclesiastico pariter ac civili prudentissimis abundabat. Penes ipsum erat, eos omnes sibi advocare, & in consilium adhibere. Quod etiam ab eo factum fuisse, in iis præsertim quæ ad leges tam Ecclesiæ quam imperii spectabant, inter omnes constat. Quamobrem haud adeo facile ei fuit in tantum induci errorem, ut Canones illos Apostolicæ traditioni attribueret, nisi inter omnes illos, quos consuluit, eruditissimos Ecclesiæ Præsules ac Jurisperitos convenisset, eos multis ante annis in lucem editos, & à Patribus observatos fuisse. Præsertim cum istis saltem diebus, fictitiis quibuslibet ac adulterinis non opus esset Canonibus, quandoquidem plurimi tunc temporis extabant Canones duobus antegressis seculis ab Ecclesiasticis Synodis constituti. Adeo ut nulla plane causa esset, quare hi ab eo & ab Ecclesiâ in imperio ejus constitutâ reciperentur, nisi illos à majoribus suis acceptos, & à primitivâ Ecclesiâ ad se derivatos esse, pro certissimo habuissent. Quapropter si demus Justinum M. gravissimè hallucinatum fuisse in carminibus istis sub Sibyllarum nomine citandis, quæ suâ ipsius ætate conficta erant, ex eo tamen nequaquam sequitur Justinianum etiam Imperatorem in Apostolicis Canonibus laudandis hallucinatum esse; vel argumentum pro dictorum Canonum antiquitate ab ejus testimonio petitum nihil amplius valere, quam si Sibyllina Oracula longe ante S. Justinum composita esse ex eo arguamus, quod à Sanctissimo isto Patre ac Martyre citata sunt, nemoque eum certiorem fecerit, ea paucis ante annis consarcinata fuisse ab impostore aliquo, qui sua ipsius figmenta sub Sibyllarum nomine obtrudere ausus est.

IV. Quod si Observator adhuc opinatus fuerit, se eadem plane ratione librorum Sibyllinorum, quâ nos hoc in loco Canonum Apostolicorum, causam tueri posse: tueatur quidem per me licet: modo per libros Sibyllinos, istos intelligat, qui à Justino, reliquisque ejusdem ætatis scriptoribus laudati sunt, non eos qui hodie sub isto nomine vulgo circumferuntur. Licet enim eruditus Observator Blondelli vestigiis insistens contra Sibyllina Oracula perinde disputare videatur, ac si quam hodie habemus eorum rapsodia, eadem esset carminum collectio quæ primis Christianismi seculis Sibyllarum nomen sibi inscriptum habebat: Longe tamen aliud esse, cuivis patebit, qui carmina Sibyllina, ut antiquis istis temporibus laudata cum iis comparare operæpretium duxerit, quæ sub isto nostris diebus nomine in lucem emissa sunt. Plurima enim carmina Sibyllina à primis Ecclesiæ Patribus Ethnicisque scriptoribus eorum coætaneis, Plutarcho nimirum, Pausania, Dione, aliisque laudata in hodiernâ nostrâ Rapsodiâ vel non omnino extant, vel ita interpolata, ut eadem non videantur. Idem saltem quod B. Ignatii Epistolis, Clementis Constitutionibus aliisque veteris Ecclesiæ monumentis, istis etiam Carminibus, quæ Patres Primitivi Sibyllarum nomine nuncuparunt, contigisse extra dubium est: ut posterioribus nempe seculis multa vel datâ operâ vel librariorum incuriâ prætermissa fuerint, alia de novo interserta, & plurima aliquo modo immutata, ita tamen ut nonnulla etiam pristinæ eorum faciei vestigia adhuc retineantur. Quo factum est, ut alia à veteribus citata, in hodiernis etiam libris inveniantur, alia non: hæcque eodem, illa alio atque antiquitus modo legantur. Adeo ut ex iis quæ nunc habeamus, de iis quæ primitivæ Ecclesiæ Patres Sibyllina laudarunt Oracula, vix judicari posset. Quocirca clarissimus vir David Blondellus iniquè cum antiquis istis Sibyllinis vulgo vocatis Carminibus nobis saltem egisse videtur, cum ex hodiernâ eorum sylloge, contra veram eorum antiquitatem disputaverit. Neque enim clam ipsum esse potuit, argumenta ista, quibus opinionem suam adstruere conatus est, non ex illis desumpta esse Carminibus, quæ Patres sub Sibyllarum nomine citarunt, sed ex aliis quibusdam, quæ nec ipse nec alius quivis in veteri istorum Codice lecta fuisse novit; quæque longo post tempore inserta fuisse plusquam verisimile est.

V. Cum Observator igitur contendit, argumentum nostrum pro Canonibus Apostolicis è Justiniani testimonio petitum, ex eo invalidum esse, quod eadem ratione Carminum Sibyllinorum causam tueatur, si isthæc, ut par est, Carmina intelligat quæ à primitivæ Ecclesiæ Patribus Sibyllæ adscripta sunt, hæc exceptio nihil valebit. Neque enim opus est, ut Canonum Apostolicorum antiquitas firmior è Justiniani testimonio adstruatur, quam Carmina ista Sibyllina ante Annum D.CXXXVIII. (post quem Blondellus ea ficta fuisse arbitratur) divulgata fuisse ex eo constat, quod Justinus M. aliique ejusdem seculi scriptores statim post dictum annum ea citaverint. Primo enim ipse Blondellus de Sibyllis lib. 2. cap. 6. fatetur istam Justini Apologiam Anno CXLI. sive CXLII. scriptam fuisse, in quâ de Sibyllarum

Oraculis

Oraculis hæc habet, Κατ' ἐνέργειαν δὲ τῶν φαύλων δαιμόνων, θάνατος ὡρίσθη κατὰ τῶν τὰς Ὑστάσπου καὶ Σιβύλλης, καὶ τῶν προφητῶν βίβλους ἀναγινωσκόντων, ὅπως διὰ τοῦ φόβου ἀποστρέψωσιν ἐντυγχάνοντας τοὺς ἀνθρώπους τῶν καλῶν γνῶσιν λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ δουλεύοντας κατέχωσιν· ὅπερ εἰς τέλος οὐκ ἴσχυσαν πρᾶξαι· ἀφόβως μὲν γὰρ οὐ μόνον ἐντυγχάνομεν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ὡς ὁρᾶτε, εἰς ἐπίσκεψιν φέρομεν, ἐπιστάμενοι πᾶσιν εὐάρεστα φανήσεσθαι. *Opera autem sive instinctu malorum dæmonum, mortis supplicium adversus eos qui Hystaspis, aut Sibyllæ, aut Prophetarum libros legunt, constitutum est. Ut per timorem homines ab illis absterreant, quo minus scripta ea legentes rerum bonarum notitiam percipiant; sed in ipsorum servitute retineantur. Quod certe quidem perficere & ad finem perducere nequiverunt. Non enim absque timore tantum hæc scripta legimus, verum etiam vobis ad inspiciendum quæ in iis traduntur, ut videtis, offerimus: grata & accepta ea omnibus fore scientes.* Profectò qui hæc Justini verba Anno Domini CXLI. scripta attente legit, haud dubitare potest, quin Sibyllæ libri hic memorati ante Annum CXXXVIII. extitissent. Ex his enim S. Patris verbis constat istos libros passim vulgoque tunc dierum cognitos lectosque fuisse, non minus quam ipsos prophetarum libros, usque adeo ut mortis supplicium à Senatu Romano, contra eorum æque ac horum lectores constitutum esset. Constat etiam non modo S. Justinum, sed & alios Christianæ religionis cultores horum librorum lectionem vitæ suæ præposuisse. Quamvis enim sub mortis pœnâ hoc iis interdictum fuisset, illi nihilominus non tantum libros hosce legebant, sed & Senatui populoque Romano eosdem inspiciendos audacter offerebant. Quantacunque autem credulitate purioris illius ævi Christianos laborasse censeamus, omnem excedit fidem ut cum tanto salutis vitæque discrimine hos Sibyllæ libros legerent ipsi aliisque legendos offerrent, nisi eos plusquam tres quatuorve saltem annos in lucem emissos fuisse pro certissimo habuissent. Quo etiam ore, quâ fronte ad hosce libros coram ipsis Romanis appellare potuerunt, nisi inter ipsos etiam Romanos convenisse hos libros si non ipsa Sibyllæ folia, antiquos saltem, vel quatuor minimum annis antiquiores esse, iis abunde constitisset? Quam facile enim Romani ignorantiæ & temeritatis eos arguere potuerunt? Et jure quidem. Justinus enim aliique illi quos ipse secum hos libros Romanis obtulisse affirmat, non Philosophi, non prudentes homines, & vix homines quidem erant, sed nescio quæ monstra inscitiæ, credulitatis ac impudentiæ, si libros vix quatuor adhuc Annos juxta Blondelli censuram factos, imo à se confictos, antiqua Sibyllæ Oracula fuisse crederent, & potentissimis suis adversariis qui se vera Sibyllæ Carmina secum habere venditabant, sub eo nomine tantâ confidentiâ obtrudere ausi essent. Cùm vero tam portentosa in primitivos Christianos, eorumque doctissimos, quos inter Justinus M. merito recenseatur, vitia conjicere nefas sit, istos Sibyllæ libros à S. Justino laudatos multo antiquiores quam opinatus est Blondellus, statuamus necesse est. Præsertim cum idem Justinus hos libros à se memoratos non sibi soli & Christianis, sed toti terrarum orbi cognitos esse & ubique extare,

diserte

diserte asseruerit. Quod ne simulatè à me dictum videatur, Ecce ipsa doctissimi Patris verba quæ ad calcem Cohortatoriæ ejus ad Græcos Orationis habentur. Εἰ τοίνυν, inquit, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, μὴ προτιμοτέραν ἡγεῖσθε τὴν ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίας τὴν περὶ τῶν μὴ ὄντων θεῶν ψευδῆ φαντασίαν, πείθητε, ὥσπερ ἔφην, τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ σφόδρα παλαιᾷ Σιβύλλῃ, ἧς τὰς βίβλους ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ σώζεσθαι συμβαίνει, περὶ μὲν τῶν λεγομένων θεῶν, ὡς μὴ ὄντων, ἀπό τινος δυνατῆς ἐπιπνοίας διὰ χρησμῶν ὑμᾶς διδασκούσῃ· περὶ δὲ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μελλούσης ἔσεσθαι παρουσίας, καὶ περὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι μελλόντων σαφῶς καὶ φανερῶς προαναφωνούσῃ. *Itaque, viri Græci, si falsam de iis, qui non sunt, diis imaginationem salute vestra antiquiorem non habetis, Credite, sicut dixi, antiquissimæ & priscæ admodum Sibyllæ, cujus libri in universo extant orbe, de iis, qui dicuntur sed non sunt, diis mirifico quodam præpotentis numinis afflatu per Oracula vos docenti; de futuro autem servatoris nostri Jesu Christi adventu, ac de rebus ab eo gerendis liquido ac apertè vaticinanti.* Cuinam obsecro hæc Justini M. verba legenti persuadebit unquam Blondellus, Sibyllæ libros iisdem diebus effictos fuisse, quibus hæc scripta sunt? Adeone delirus & vesanus erat sanctissimus Martyr, ut eos libros antiquissimæ & priscæ admodum Sibyllæ nuncuparet, de quibus ipsi non satis constabat, annon paucos ante annos à sceleratissimo impostore consarcinati fuissent? Quinetiam hosce libros eodem temporis articulo in universo extare orbe affirmat. Quomodo hoc fieri potuit, si vix dum ex obscuri tenebrionis officinâ in lucem emissi essent? An verisimile cuipiam videatur, an possibile, ut per totum terrarum orbem volitarent simul ac edebantur? Si hæc cuivis persuadeat Blondellus, tunc demum, sed non antea, eidem persuadebit, libros Sibyllinos à Justino Martyre memoratos post Annum Domini CXXXVIII. contextos fuisse; & nobis semper mirari, quod nullus tunc temporis extaret acutus rerum Observator, qui sancto Patri aurem velleret, eumque de egregio hoc errore, vel de impudentissimis potius mendaciis certiorem faceret.

VI. Et quidem si sanctus Justinus in hunc errorem lapsus est, non solus in eo fuit. Plures enim è doctissimis ejusdem seculi scriptoribus eadem quâ ille de Carminibus Sibyllinis opinione ducti fuerunt. Ut Theophilus Antiochenus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, & Origenes. Imprimis autem dignissima sunt quæ observentur, Origenis de oraculis hisce verba. Enimvero Celsus, qui iisdem circiter diebus quibus Justinus vixit, Christianis vitio vertit, quod multa, eaque maledica Sibyllæ Oraculis inseruissent. Cui se interponens Objectioni Origenes hæc habet, Εἶτ' οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐβούλετο ἡμᾶς μᾶλλον Σίβυλλαν ἀναγορεύσαι παῖδα θεοῦ ἢ Ἰησοῦν, ἀποφηνάμενος ὅτι παρενεγράψαμεν εἰς τὰ ἐκείνης πολλὰ, καὶ βλάσφημα, καὶ μὴ ἀποδείξας μήδ' ὅτι παρενεγράψαμεν· ἀπέδειξε δ' ἂν εἰ τὰ ἀρχαιότερα καθαρώτερα ἐδείκνυε, καὶ οὐκ ἔχοντα ἅπερ οἴεται παρεγγεγράφθαι· μὴ ἀποδείξας δὲ μήδ' ὅτι βλάσφημά ἐστι ταῦτα. *Deinde nescio quid ei* (Celso) *venit in mentem, ut censeret Sibyllam à nobis potius quam Jesum appellandam fuisse Dei Filium, asseverans*

nos

nos multa & maledica ejus versibus inseruisse, non tamen indicans quæ sunt illa quæ inseruimus: indicasset autem si antiquiora habuisset, quæ incorruptiora essent, exemplaria, in quibus non reperiantur quæ putat à nobis interpolata. Quin nec indicavit illa maledica esse. Orig. contra Celſ. lib. 7. p. 369. Celſus itaque Juſtino M. σύγχρονος, etiamſi infenſiſſimus Chriſtianorum adverſarius fuerit, & nihil non dixerit, quod è ſubtili ipſius & fertili mendaciorum ingenio contra religionem ipſumque Chriſtum ab illis cultum effingere potuit, non tamen negare potuit, libros Sibyllinos à Chriſtianis in religionis ſuæ causâ laudatos, longe ante ſuam ætatem extitiſſe, adeoque longe anteaquam ab iis laudati eſſent. Neque aliud contra eos hâc in re objiciendum invenit, quam eos multa Sibyllæ verſibus inſeruiſſe, quæ antiquitùs in iiſdem non lecta fuerant. Verum & hanc futilem iſtius objectionem refellit Origenes, hoc ſcilicet reſponſo, quod Celſus non indicavit, quænam illa eſſent, quæ à Chriſtianis ita inſerta dicit. Indicaſſet autem, inquit, ſi antiquiora, quæ incorruptiora eſſent, exemplaria habuiſſet, in quibus non reperiantur quæ Celſus à Chriſtianis interpolata putavit. Ad antiquiora itaque & incorruptiora Carminum Sibyllinorum exemplaria hic appellat Origenes, & Celſum ejuſque gregales indicare provocat, quid à Chriſtianis de novo iis inſertum eſſet. Quod cum Celſus indicare nequiverit, pro confeſſo ſumit Origenes, ea quæ à Chriſtianis ex iſtis Sibyllæ verſibus citata ſunt, in antiquis illis & incorruptis exemplaribus extitiſſe, nihilque adhuc à Chriſtianis de ſuo interpolatum eſſe. Quod ſi tota illa Carminum Sibyllinorum collectio iſtis temporibus laudari ſolita, non ante Annum Dom. CXXXVIII. conſarcinata fuiſſet, & quidem ab ipſis Chriſtianis, quod vult Blondellus, hoc imprimis haud dubie iis objectaſſet Celſus: Origenes etiam ad antiquiora eorum exemplaria appellare non potuit, quippe quæ iiſdem diebus conficta adeoque nondum antiqua erant.

VII. Adhæc Clemens Alexandrinus, qui eodem etiam, quo Juſtinus, ſeculo claruit, ſed paulo junior, non modo Carmina Sibyllina multoties ipſe laudavit, verumetiam D. Paulum ſuum iis teſtimonium perhibuiſſe tradidit. Quandoquidem vero hoc ab erudito viro Joh. Bapt. Cotelerio in dubium vocatum eſt, aliuſque S. Patris verbis ſenſus impoſitus, non abs re erit, ſi locum tranſcribamus, pauloque attentius expendamus. Sic igitur ait Clemens, Ἐπεὶ ὅτι καθάπερ Ἰουδαίους σώζεσθαι ἐβούλετο ὁ θεὸς, τοὺς προφήτας διδοὺς, οὕτως καὶ Ἑλλήνων τοὺς δοκιμωτάτους οἰκείους αὐτῶν τῇ διαλέκτῳ προφήτας ἀναστήσας, ὡς οἷοί τε ἦσαν δέχεσθαι τὴν παρὰ θεοῦ εὐεργεσίαν τῶν χυδαίων ἀνθρώπων διέκρινεν, δηλώσει πρὸς τῷ Πέτρου κηρύγματι, ὁ Ἀπόστολος λέγων Παῦλος, λάβετε καὶ τὰς Ἑλληνικὰς βίβλους, ἐπίγνωτε Σίβυλλαν, ὡς δηλοῖ ἕνα θεὸν καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. *Quod enim quemadmodum Judæos Deus ſalvos eſſe voluit, ita etiam Græcorum probatiſſimos propriæ ſuæ linguæ Prophetas iis excitans, prout poterant capere Dei beneficentiam, à vulgo ſecrevit, præter Petri prædicationem declarabit Paulus Apoſtolus dicens, Libros quoque Græcos ſumite, agnoſcite Sibyllam, quomodo unum Deum indicet, & ea quæ ſunt futura.* Clem. Alex. Strom. lib. 6. pag. 636. Prædictus J. B. Cotelerius in notis ad ſecundam

cundam Clementis Romani Epiſtolam, doctos viros hujus loci ſenſum nondum attigiſſe opinatus eſt, ut qui verba iſta ſic accipiant quaſi λάβετε &c. ſit Apoſtoli exhortatio. Ille autem verba illa ὁ Ἀπόστολος λέγων Παῦλος non referenda putat, ad conſequentia λάβετε καὶ τὰς ἑλληνικὰς βίβλους, ſed ad præcedentia iſta οἰκείους αὐτῶν τῇ διαλέκτῳ προφήτας, ſeu ad Verſiculum XII. primi capitis Epiſtolæ ad Titum, ubi ſcilicet Apoſtolus dicit, Εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. Hæc autem verba λάβετε καὶ τὰς Ἑλληνικὰς βίβλους, & quæ ſequuntur, non S. Pauli ſed Clementis eſſe arbitratur vir doctus. Quæ quidem nova horum Clementis verborum expoſitio mihi etiam primo intuitu ſumme arriſit. Totum autem contextum poſtea revolvens ſtatim inveni quod hæc Clementis Alexandrini verba ſenſum iſtum nequaquam admittant. Doctiſſimus enim Pater in hiſce libris non oratorem agit, non Epiſtolam aut exhortationem ſcribit, ac propterea neminem definitè alloquitur. Atque ideo cum ſcribit, λάβετε τὰς Ἑλληνικὰς βίβλους, ἐπίγνωτε Σίβυλλαν, hæc non ipſius Clementis, ſed Sancti Pauli mox ante memorati verba ſint neceſſe eſt. Et præterea S. Pauli verba in Epiſtolâ ad Titum nullâ machinâ huc trahi poſſunt. Præterquam enim quod Apoſtolus ibi de uno ſolo Prophetâ loquatur, Clemens hic de pluribus; quodque S. Paulus iſto loco proprios ſuæ linguæ Prophetas à Deo Gentilibus, prout percipere poterant Dei beneficentiam, excitatos eſſe, nullo modo affirmet; Præter hæc, inquam, obſervandum etiam eſt iſta verba ad aliam hujus ſententiæ partem pertinere. Clemens enim non aſſerit D. Paulum dixiſſe Deum ſuos Græcis Prophetas excitaſſe, ſed ipſe hoc dicit, probatque tum ex Petri prædicatione, tum ex Paulo, ut ait, dicente λάβετε τὰς ἑλληνικὰς βίβλους. Res clarior adhuc eluceſcet ſi ea recolamus quæ proxime poſt verba à nobis citata ſequuntur. Refert enim S. Paulum hæc dixiſſe, *Libros quoque Græcos ſumite, Agnoſcite Sibyllam quomodo unum Deum indicet, & ea quæ futura ſunt. Sumptum etiam Hyſtaſpem legite, & invenietis Dei filium multo clarius apertiuſque eſſe ſcriptum, utque multi reges adverſus Chriſtum aciem inſtruent, odio habentes tum illum, tum eos qui nomen illius geſtant, & ejus fideles, illiuſque tolerantiam atque adventum.* Cùm hæc à D. Paulo prolata tradidiſſet Clemens, mox addit, Εἶτα ἐνὶ λόγῳ πυνθάνεται ἡμῶν, ὅλος ὁ κόσμος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τίνος; οὐχὶ τοῦ θεοῦ; *Deinde uno verbo nos interrogat, totus autem mundus & quæ in mundo, cujus ſunt? Nonne Dei?* Hæc autem verba de nullo alio niſi de S. Paulo intelligi poſſunt. Quis enim hoc interrogaſſe dicatur, niſi is de quo ante facta fuerat mentio iſtis verbis, ὁ Ἀπόστολος λέγων Παῦλος. Quod enim doctiſſimus vir hæc verba prædicationi Petri tribuenda cenſet, à ratione prorſus alienum eſt. Etenim S. Petri ſermo ex Apocrypho iſto libro à Clemente hic citatus, prius finitus fuit, quam hæc à D. Paulo vel alio quopiam dicta referuntur. Quinetiam poſt ultima iſta à nobis recitata verba, ſtatim hæc ſubjicit, Διὰ τοῦτό φησιν ὁ Πέτρος εἰρηκέναι τὸν κύριον τοῖς Ἀποστόλοις, &c. Quod ſi in præcedentibus verbis Petrum illud interrogaſſe voluiſſet, nomen ejus ibi potius inſeruiſſet. Cum ſanctus autem Paulus iſtam protuliſſe interrogationem clariſſime hic perhibeatur, nihil dubii eſſe poteſt, quin is

etiam

etiam ea quæ præcedunt, si Clementi fidem habeamus, dixerit. Clemens autem hæc vel ex traditione vel saltem ex Apocrypho aliquo libro D. Pauli nomen præ se ferente, hausisse videtur. Qualis etiam D. Petri nomen sibi inscriptum habens, & *Petri Prædicatio* dictus, hoc ipso in loco à Clemente laudatur, multaque tanquam à Petro dicta ex eodem recitantur. E quibus etiam si non constet D. Paulum Sibyllinos vidisse libros, eorumque lectionem aliis commendasse, constat tamen Clementem Alexandrinum in eâ fuisse opinione, quod isti libri adeo antiqui erant, ut in D. Pauli notitiam venire potuissent. Saltem quod longe antiquiores essent, quam David Blondellus eos existimavit.

VIII. Alios ejusdem seculi scriptores qui in religione Christianâ Græcis adstruendâ ad Sibyllina ista provocarunt Oracula, in præsenti missos facimus. Nemo enim dubitabit quin Origeni, Clementi Alexandrino, & Justino Martyri (qui ante Annum Domini CXXXVIII. in doctrinâ Christianâ non minus quam in Philosophiâ claruit) major hâc in re debeatur fides, quam Blondello, qui post mille & quadringentos annos sibi persuasum habuit, aliisque persuadere conatus est, dicta carmina vix citius conficta esse, quam à doctissimis illis Patribus laudata sunt. Tota autem clarissimi viri opinio eo nititur quod S. Justinus hosce libros primus citavit. Quod quidem non incertum modo sed & falsum nobis videtur. Enimvero ex quæstionibus ad Orthodoxos Justino Martyri adscriptis colligere est Clementem etiam Romanum Sibyllæ libros citasse, nam in Responsione ad quæst. LXXIV. hæc habemus, Εἰ τῆς παρούσης καταστάσεως τὸ τέλος ἐστὶν, ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κρίσις τῶν ἀσεβῶν, καθά φασιν αἱ γραφαὶ προφητῶν τε καὶ Ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ τῆς Σιβύλλης: καθὼς φησιν ὁ Μακάριος Κλήμης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ. *Si præsentis rerum status finis est impiorum per ignem judicium, prout testantur Scripturæ Prophetarum, & Apostolorum, atque ipsius insuper Sibyllæ, quemadmodum ait Beatus Clemens in Epistolâ ad Corinthios.* Sed in illâ, inquies, parte quæ extat primæ Clementis Epistolæ ad Corinthios, nulla inducitur Sibyllæ mentio. Fateor equidem. Verum Irenæus lib. 3. cap. 3. dicit Clementem in istâ Epistolâ inter alia, quæ omnia hodie habentur, tradidisse Deum ignem præparasse Diabolo & Angelis ejus, quod cùm in illâ quæ extat Epistolæ illius parte non legatur, in alterâ quæ desideratur parte traditum fuisse extra dubium est. Ubi autem de igne Diabolo & Angelis ejus præparato disseruit Clemens, ibidem etiam ea, quæ Pseudo-Justinus memorat, extitisse plusquam verisimile est. Quod etiam ab Erudito Cotelerio observatum est, ut Clementis autem Epistola pro Constitutionibus mendose citaretur, nemo unquam Blondello concedet.

IX. Quin iisdem etiam diebus, quibus nonnulli Apostolorum adhuc superstites erant, Josephus suum Sibyllinis Oraculis testimonium tribuit. Hæc enim dicit, Περὶ δὲ τοῦ πύργου τούτου καὶ τῆς ἀλλοφωνίας τῶν ἀνθρώπων, μέμνηται καὶ Σίβυλλα λέγουσα οὕτως, πάντων ὁμοφώνων ὄντων τῶν ἀνθρώπων πύργον ᾠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτοῦ. οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐπιπέμψαντες ἀνέτρεψαν τὸν πύργον, καὶ ἰδίαν ἑκάστῳ φωνὴν ἔδωκαν,

ἢ διὰ τοῦτο Βαβυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὴν πόλιν. *De turri autem hac, deque linguis hominum mutatis meminit etiam Sibylla, ad hunc modum dicens, Cùm universi homines uno eloquio uterentur, turrim ædificarunt quidam excelsissimam, quasi ad cœlum per eam ascensuri. Dii vero procellis emissis turrim everterunt, & suam cuique linguam dederunt. Quæ causa fuit ut urbs ea Babylonis nomen acciperet.* Joseph. Antiq. Jud. lib. 1. cap. 5. Quæ vero Josephus hoc in loco Sibyllam cecinisse tradit, ea in istis etiam Sibyllinis quæ supersunt Oraculis leguntur hunc in modum,

Ἀλλ' ὁπόταν μεγάλοιο θεοῦ τελέωνται Ἀπειλαὶ,
Ἅς ποτ' ἐπηπείλησε βροτοῖς οἱ πύργον ἔτευξαν
Χώρῃ ἐν Ἀσσυρίῃ, ὁμόφωνοι δ' ἦσαν ἅπαντες,
Καὶ βούλοντ' ἀναβῆν' εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα.
Αὐτίκα Ἀθάνατος
Πνεύμασιν· Αὐτὰρ ἔπειτ' ἄνεμοι μέγαν ὑψόθι πύργον
Ῥίψαν, ἢ θνητοῖσιν ἐπ' ἀλλήλοις ἔριν ὦρσαν
Τοὔνεκά τοι Βαβυλῶνα βροτοὶ πόλει οὔνομ' ἔθεντο.

Sed cum dicta ad rem fuerint collata, minatus
Quæ magnus Deus olim mortalibus illis,
Qui Turrim Assyriis in finibus ædificarunt,
Cùm cunctis eadem vox esset, stelliferumque
In cœlum vellent ascendere, continuoque
Immortalis
Flatibus. At venti magnam sublime ferentes
Turrim jecerunt, & litem conciliarunt
Inter eos, urbemque ideo Babylona vocarunt.

Hæc extant initio fere libri tertii Sibyllinorum, quæ hodie circumferuntur, Oraculorum. Verba autem Josephi, quæ sensum horum Carminum exprimunt, recitantur etiam ab Eusebio de Præpar. Evangel. lib. 9. cap. 15. Et quod imprimis observandum erat, ipsa hæc carmina Sibyllina laudantur à Theophilo Antiocheno in secundo ad Autolicum libro, ubi & lacuna ista in versu quinto suppletur hoc modo,

Αὐτίκα δ' Ἀθάνατος μεγάλην ἐπέθηκεν ἀνάγκην
Πνεύμασιν.

Vim magnam injecit Deus immortalis in illam
Flatibus.

Et ne quis dubitet an Theophilus hæc carmina ex Sibyllæ, qui tunc extabant, libris habuerit, ipse id diserte affirmavit, hæc iis præfatus, Σίβυλλα μὲν οὕτω σεσήμαϰε, καταγγέλλουσα ὀργὴν τῷ κόσμῳ μέλλειν ἔρχεσθαι· ἔφη δὲ οὕτως,

οὕτως, *Sic quidem Sibylla ſignificavit, mundo iram futuram annuncians. Sic enim ait.* Et tunc protinus carmina iſta recitat. Cùm Theophilus itaque, qui unà cum Juſtino M. proximo poſt Joſephum ſeculo vixit, Sibyllina laudarit carmina, quæ idem prorſus continent, quod Joſephus Sibyllam dixiſſe ſcribit, nihil dubii eſſe poteſt, quin Joſephus eoſdem vidiſſet Sibyllinos libros, quos S. Juſtinus, Theophilus, aliique Eccleſiæ recens natæ Patres haud multis poſt illius obitum annis citarunt. Quin & ante Joſephum Strabo Geographiæ ſuæ lib. 1. & 12. antiqui vulgoque noti Oraculi meminit, his verbis concepti,

> Ἔσσεται ἐσσομένοις, ὅτε Πύραμος εὐρυοδείης
> Ἠϊόνα προχέων ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.

> *Iſthæc evenient, vaſtis quo Pyramus undis*
> *Tempore profuſo continget littore Cyprum.*

Hoc autem Oraculum inter Sibyllina lib. 4. totidem fere verbis etiamnum extat, niſi quod pro Κύπρον illic legatur νῆσον. Unde liquet hoc Sibyllinum Oraculum Strabonis diebus vulgo cognitum fuiſſe, ac proinde longe antequam alia ejuſmodi Carmina tanquam à Sibyllis prolata, ab antiquis Patribus laudata ſunt. Adhæc neminem latet antiquiſſimos qui extant Græcos pariter atque Latinos ſcriptores frequentem de Sibyllis eorumque Oraculis Carminibuſque mentionem feciſſe, Platonem dico, Ariſtotelem, Diodorum Siculum, Plutarchum, Pauſaniam, Dionyſium Halicarnaſſeum, Dionem Caſſium, Ciceronem, Livium, Cornelium Tacitum, Ovidium, & ut alios mittam Virgilium, cujus Ecloga quarta Chriſto ut à Sibyllis deſcripto, multo melius clariuſque convenit, quam neſcio cui Salonino Pollionis filio, cui nullo modo accommodari poteſt. Nihil autem certius eſſe poteſt quam Poëtam in iſtâ Eclogâ ad Sibyllæ Carmina reſpectum habuiſſe, non modo quod majora hic quam alibi ſe prolaturum pollicetur, verumetiam quod de ultimo à Sibyllâ Cumæâ prædicto ſeculo diſerte agit, dicens

> *Ultima Cumæi venit jam Carminis ætas.*

Qui porro ea quæ Virgilius in iſtâ Ecloga de aureo illo ſeculo quod futurum ait, poſtquam nova progenies cœlo dimiſſa eſt, cum iis comparaverit, quæ de ultimo ſeculo in Sibyllinis Carminibus dicuntur, vix dubitabit quin Carmina vel Virgiliana ex Sibyllinis, vel Sibyllina ex Virgilianis ſumpta fuerint. Eadem enim utrobique celebrantur. Cum autem Virgilius Sibyllæ, ejuſque Carminum & hic & alibi ſæpe meminerit, æquus lector eum ſua ex iis, potius quam è contra, hauſiſſe judicabit. Præſertim cum alia præſto ſint argumenta, quæ Carmina Sibyllina iſtis diebus extitiſſe fidem faciunt.

X. Verum ne longe nimis à propoſito evagari videamur, miſſis aliis quæ

de Carminum Sibyllinorum antiquitate in eorum Patrum, qui ea citarunt gratiam, proferri possunt, testimoniis: Quid nos de iis sentiamus, paucis expedietur. Enimvero antiqui historici uno consentiunt ore, libros quosdam sub Sibyllæ nomine religiosè olim Romæ custoditos fuisse, & Senatum populumque eos consulere solitos esse, quotiescunque necessitas reipublicæ id postulare videretur. Constat etiam hosce libros in Templi Capitolini cellâ subterraneâ, arcæ lapideæ inclusos, à decemviris asservatos fuisse incolumes usque ad bellum Marsicum. Hoc enim Dionysius Halicarnasseus memoriæ tradidit. Antiq. Rom. lib. 4. Aliis compluribus ei suffragantibus. Sed octoginta plus minus annis ante Christi nativitatem exusto Capitolio, hi libri unà absumpti sunt. Restituto autem postea Capitolio, Senatus tantam jacturam ægre ferens, legatos quosdam misit qui Carmina Sibyllina ubicunque ea investigare poterant, conquisita Romam apportarent. Sic enim Corn. Tacitus, *Quod à majoribus quoque decretum erat*, inquit, *post exustum sociali bello Capitolium, quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas Colonias, Carminibus Sibyllæ, una seu plures fuere, datoque Sacerdotibus negotio, quantum humanâ ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notioni quindecim virûm is liber subjicitur.* Tacit. Annal. lib. 6. Sed & ante eum, necnon ante ipsam Servatoris nostri nativitatem Dionysius Halicarnasseus libro superius laudato eadem tradit, dicitque se è Terentio Varrone ea hausisse. Λέγω δὲ, inquit, ἃ Τερέντιος Οὐάρρων ἱστόρηκεν ἐν τῇ θεολογικῇ πραγματείᾳ, *Dico autem ea quæ Terentius Varro in opere Theologico sive de rebus divinis memoriæ tradidit.* De veritate igitur hujus historiæ nihil est quod dubitemus, quandoquidem Terentius ille Varro, cujus libros rerum divinarum non tantum Dionysius sed & Lactantius aliique memorarunt, illis ipsis claruit diebus quibus hæc gesta sunt. Fenestella vero qui Tiberio imperante scripsit, ipsos nominat legatos qui hos libros tunc temporis conquisitum à Senatu missi sunt, videlicet P. Gabinium, M. Octacilium, & L. Valerium, *qui descriptos*, ut ait, *à privatis, versus circa mille Romam deportarunt.* Apud Lactant. lib. 1. de falsâ relig. cap. 6. Quin idem etiam gravissimus autor, ipsum notavit annum quo hæc contigerunt. Dicit enim legatos Erythras à Senatu esse missos ut Sibyllæ Erythrææ Carmina Romam deportarentur, & ea Coss. Curio & Octavius in Capitolio, quod tunc erat curante Q. Catullo restitutum, ponenda curarent. Fenest. apud Lact. de ira Dei cap. 22. Verumenimvero Cn. Octavius, & C. Scribonius Curio consulatum agebant, an. U.C.IↃCLXXVIII. primo Olympiadis CLXXVI. ante æram Christi vulgarem LXXVI. Isto itaque anno Carmina quædam sub Sibyllarum nomine conquisita sunt, & in Capitolio reposita. Nonnulla autem eorum ipsi etiam Romani suspecta habuerunt, ac propterea Sacerdotibus, qui priora fortasse viderant, vera ac falsa discernere imperarunt. Cum hi vero libri variis è locis Romam deportati sint, fieri non potuit quin ad aliorum æque ac Pontificum & Sacerdotum Romanorum manus pervenirent, adeo ut vulgo protinus noti essent. Quod ex eo etiam manifestum evincitur, quod istorum temporum scriptores nonnulla è Sibyllinis istis Carminibus citarunt,

tarunt, ut Plutarchus, Pausanias, aliique quos inter ipse etiam Josephus Antiquitatum Judaicarum scriptor, cujus verba supra retulimus. Quapropter mirum nemini videatur, quod Christiani postea in hos libros incidentes, unumque in iis Deum prædicatum, & nonnulla de magno illo Rege, Christo scilicet in mundum venturo dicta invenientes, in suis contra Gentiles disputationibus, ad istos sæpe appellarint, quippe quos ipsi Romani pro Sibyllinis jactitabant. Neque enim à memet ullis impetrare possum argumentis, nedum iis quæ Blondellus protulit, ut credam primos post Apostolos fidei Christianæ propugnatores causæ suæ vel Christi potius tam male consulere voluisse, ut libros quoslibet à se confictos, & à Romanis nondum agnitos, ad eam illis adstruendam laudarent. Non enim poterant non prævidere se fraudis ac vanitatis facillimè convinci posse, si tale facinus perpetrare ausi essent. Inter omnes autem constat hos libros non modo passim ab iis, idque coram ipsis Romanis, laudatos fuisse, verumetiam hoc iis nunquam vitio versum esse, præterquam à Celso, qui tamen & ipse talia extare Carmina, negare non potuit, nec aliud iis objicere, quam nonnulla illis à Christianis inserta esse: cui etiam objectioni Origenes respondit, ad antiquiora appellans exemplaria. Quæ quidem responsio tanto viro nunquam excidisset, nisi & ipse ea quæ à Christianis tanquam è libris Sibyllinis citata fuerant, in antiquioribus eorum exemplaribus inventa fuisse pro certo habuisset.

XI. His itaque præmissis ac perpensis, nullus dubito, quin Carmina Sibyllina à Justino Martyre, Athenagora, Theophilo Antiocheno, Clemente Alexandrino, aliisque primis fidei nostræ assertoribus laudata, multis ante annis edita, passimque cognita fuissent, quam ab illis laudata sunt. Quisnam autem autor eorum fuerit, an à Vatibus divinitus inspiratis, Quales inter Gentiles fuerunt Job & Balaam, edita, an è Prophetis Judaicis surrepta, an alio quovis modo literis mandata sint, hæc ut non hujus loci ab aliis determinanda relinquo, ut & quanta eorum pars quæ hodie sub Oraculorum Sibyllinorum nomine circumferuntur, cum antiquis illis conveniant libris qui duobus prioribus Ecclesiæ Christianæ seculis extiterunt, & ab eorundem Patribus laudati inveniuntur. Nos sane hodiernæ Sibyllinorum, ut vocantur, Oraculorum rapsodiæ causam non defendimus, sed istorum tantum Carminum quibus antiquissimi religionis nostræ assertores testimonium suum reddiderunt, de quibus æquum ex iis quæ nunc extant judicium ferri non potest. Quamplurima enim antiquitus laudata, ut omnibus notum est, in hodiernâ collectione desiderantur. Alia quamplurima quindecim seculorum spatio de novo haud dubie addita, & interpolata sunt. Ad quam quidem classem ea omnia referenda sunt, quæ se scripta fuisse produnt, posteaquam alia à Patribus laudata sunt. Cujusmodi sane haud pauca occurrunt. Ex iis autem contra alia ante citata disputare, nihil aliud est quam susque deque habere quo cum primis Ecclesiæ nascentis Patribus modo agamus, imo quidem eos propter quorum doctrinam, pietatem, & sanguinem fidei nostræ confirmandæ causâ effusum perpetuas Deo gratias debemus, incautos, stolidos, impudicos, & nullâ prorsus fide dignos, sine omni rationis specie pronun-

pronunciare, ut ingenii nostri in iis mordendis & sugillandis acumen ostendamus. At nobis non licet esse tam iniquis in doctos adeo piosque viros: præsertim cum nonnulli etiam è Judæis Ethnicisque ut ostendimus, scriptoribus, multis ante Patres Christianos annis, Carmina Sibyllina memorarint, ac laudarint. Quamobrem, licet antiqua hæc Carmina non tanti sint, ut quivis fidei articulus iis fundetur, licet nobis qui Propheticis Apostolicisque scripturis divinitus inspiratis gaudemus, nulli prorsus hodie usui esse videantur, licetque multa in iis quæ supersunt, spuria, supposititia, & longo post tempore conficta ac interserta deprehendantur, persuasum tamen habemus, ea quæ à S. Justino aliisque ejusdem seculi scriptoribus citata sunt, multis ante annis sub Sibyllæ nomine Romanis cognita fuisse, iisque pro genuinis ejusdem Oraculis vulgo habita.

XII. Si Observatori itaque librorum Sibyllinorum causam hâc ratione tueri placuerit, quod S. Justinus, Theophilus Antiochenus, Athenagoras, & Clemens Alexandrinus aliique eos laudaverint, nemoque illos certiores fecerit, libros istos ab ipsis Christianis post Annum Domini CXXXVIII. confictos, ac Romanis propterea nondum agnitos fuisse: nobis quidem legitime ratiocinari videbitur. Ac proinde desinat in posterum mirari, quid ad hanc, si ita dicatur, Exceptionem, responsurus sim: quam ille quidem eo tantum nomine protulisse videtur, quod ea quæ Blondellus contra Sibyllina carmina congessit, ediditque, ex tripode dicta esse, atque aliis æque ac sibi persuasisse præsumpserit, illa non tantum non Sibyllæ folia sed & impudentissima Christianorum figmenta esse, quæ vix citius ab impostore consarcinata quam à Patribus laudata sunt. Sed longe fallitur opinione vir doctus, si grande istud quod de Sibyllis volumen contexuit Blondellus, tanti apud omnes esse opinetur, quanti apud se sit. Ut alios enim taceam, ipse nihil in eo invenire possum quod quempiam nullâ præjudicatâ opinione corruptum, in suam de carminibus Sibyllinis antiquitus laudatis sententiam inducat. Quod tamen altâ adhuc mente repositum habuissem, nec aliis divulgassem, nisi ab Observatore incitatus, dicente, me Objectionem ejus diluere non posse quin meam pariter diluam, neque ei respondere, quin mihimet etiam ipse respondeam. Respondeo enim ex eo quod hæc carmina ab antiquis istis Patribus laudata sunt, summâ ratione concludi, ea inter nuperrime consarcinata impostorum figmenta non recensenda esse. Hoccine autem est mihimet respondere? aut meam ipsius contra Dallæum objectionem diluere? Sed nihil facilius est quam subodorari ex quo fonte hæc dimanarint. Eruditus scilicet Observator, me omnesque alios in Blondelli de carminibus Sibyllinis sententiam secum ivisse, quâ ratione ductus nescio, pro concesso sumit, ideoque nihil dubitavit, quin validissimis ut ipsi videntur, Blondelli argumentis victus, ei largiturus essem, libros Sibyllinos neque hâc neque ullâ aliâ ratione defendi posse, etiamsi illi soli intelligantur, qui ab antiquis celebrati sunt. E præmissis autem ni fallor constat, me salvâ meâ contra Dallæum objectione, huic Observatoris exceptioni respondisse. Adeo ut incaute nimis & inconsultè egerit vir doctus, cum me ipsi respondere non posse quin mihimet respon-

respondeam, prius asseruit, quam quid ipse ei responsurus essem, ullo modo vel cognovit, vel cognitum habere potuit.

XIII. Quod postea addit Eruditus Observator, se *idem dicere de Constantino Imperatore qui de Sibyllinis Oraculis magnificentius loquutus est, quam de Canonibus Apostolicis Justinianus*, ejusdem prorsus ac priora, farinæ est, ut non opus sit de novo ei respondeatur. Observare tamen liceat, non mirum esse quod Constantinus tam magnificè de libris Sibyllinis locutus sit, cum eminentissima Ecclesiæ lumina eos toties ante ipsum testimonio suo comprobassent. Prius enim quam ille imperium adeptus est, libri illi per ducentos fere annos ab Ecclesiasticis scriptoribus laudati fuerant. Adeo ut ipso etiam Blondello judice Carmina Sibyllina multò longiori temporis spatio ante Constantini ætatem cognita fuerint, quam Canones Apostolici juxta Dallæi opinionem ante Justiniani testimonium iis tributum. Si libri illi quinquaginta duntaxat annos ab obscuro aliquo impostore consarcinati fuissent, Constantinus haud dubie istos tanto elogio non dignatus esset. Ut autem ex eo quod ille libros Sibyllinos maximis laudibus celebrarit, legitime inferamus eos haud nudiustertius confictos esse, sed pro venerandâ saltem ipsorum antiquitate aliqualem ab eo laudem meruisse: Sic etiam ex eo quod Justinianus Imperator Canones Apostolicos tam magnificè laudarit, necessario conficitur, & ipsum & totam istius ætatis Ecclesiam in eâ fuisse sententiâ, quod illi Canones non ab hæretico aliquo recentis memoriæ impostore contexti, sed multis ante annis collecti, & ab antiquis Ecclesiæ Patribus sub ipso Apostolorum nomine traditi fuerant. Alioquin sane permirum cuipiam merito videatur, inter omnes istos doctissimos Ecclesiæ præsules, & jurisconsultos in omni antiquitate versatissimos, ex quorum consilio ille leges suas sanxit, nullum extitisse Dallæum, nullum Observatorem, qui Imperatori, ut dixi, aurem velleret, eumque certiorem faceret, Canones ab ipso laudatos, non inter antiqua nedum Apostolica decreta, sed inter nuperrime consarcinata hæreticorum figmenta recensendos esse. Cum hoc autem nemo Imperatorem tunc temporis admoneret, nec Dallæus, nec Observator prudentem quempiam suique juris virum eo inducet, ut Canones hosce ante quinquaginta annos non extitisse credat.

XIV. Sed aliud adhuc vir doctus adinvenit, quo se, si fieri potuit, tueatur. Addit enim, *Sed ut ad ipsos Canones propius accedamus, quos ab Apostolis sancitos opinabatur Justinianus, miror nullum tunc temporis extitisse Beveregium, qui Imperatori aurem velleret, eumque certiorem faceret, ab Apostolis minime conditos esse, sed secundo exeunte, tertiove nondum adulto seculo à primitivis Synodis constitutos, & mox etiam in corpus istud quod etiamnum habemus collectos fuisse. Nam hæc est de horum Canonum antiquitate viri docti sententia. Tamen quemadmodum ex eo quod nullus Beveregius Imperatorem hâc de re monuit non sequitur Canones ab ipsis Apostolis sancitos esse, sic etiam ex eo quod nullus tunc temporis Dallæus extitit, qui Justinianum certiorem redderet, istorum Canonum syllogen à recentioribus Impostoribus in eam quam habemus formam conflatam esse, non sequitur adeo vetustam esse, ut existimavit*

 vir

vir doctus. Observ. pag. 58. Tota hæc Observatoris disputatio supponit & pro concesso sumit, æque facile fuisse Imperatori dignoscere, utrum hi Canones ad Apostolicam institutionem referendi sint, ac discernere annon Patris sui ætate conficti fuissent. Si prius enim difficilius esset intellectu quam posterius, nemo mirari potest, si in illo potius quam in hoc hallucinatus fuerit Imperator. Quod primo autem ad posterius spectat, si nuperrimè & post recentem hominum tum viventium memoriam hi Canones consarcinati fuissent, hoc Imperatorem latere non potuit, utpote qui multos secum haberet, qui primam eorum editionem suâ adhuc memoriâ retinerent, quique propterea illum facillimè monere poterant, hos Canones usque adeo ab Apostolis non sancitos fuisse, ut nec inter antiquas Ecclesiæ sanctiones recenseri mereantur. Verum non adeo facile fuit ut quispiam Imperatorem tunc temporis certiorem faceret, eos ab ipsis Apostolis non constitutos fuisse, quippe quos à majoribus suis sub Apostolorum nomine sibi traditos acceperant. Hoc enim nomen non istis primo temporibus sed aliquot retro seculis hisce Canonibus inscriptum fuerat, idque non admodum immerito: quandoquidem istis sanciti sunt diebus quibus omnes Ecclesiasticæ sanctiones Apostolicis traditionibus fundatæ sunt. Enimvero secundo saltem seculo singulæ provinciæ Apostolorum illorum, quorum ministerio Ecclesia ibi constituta est, quasdam sibi traditiones vindicabant, ex quibus Ecclesiasticam suam disciplinam formare consuetæ sunt. Quo factum est, ut leges sive Canones Ecclesiastici tunc temporis sanciti, ipsis Domini Apostolis adscripti fuerint. Quapropter non mirum est, si Canones istis diebus divulgati, & ab eo usque tempore S. Apostolorum nomen præ se ferentes, Justiniano Imperante, ipsis Apostolis accepti referrentur. Miror potius ut Observator hoc argumentum ad suam adstruendam opinionem torquere conetur, quod eam funditus evertit. Cum enim Justinianus hos Canones ab ipsis Apostolis conditos, & Ecclesiæ relictos affirmet, nemoque eum erroris propterea admoneret, hinc constat, doctissimos quosque istius seculi Patres eandem atque nos hodie de his Canonibus sententiam eo tenuisse, quod istos antiquos admodum & Apostolicis temporibus editos arbitrati essent. A Dallæana autem opinione, quæ, ipso fatente Observatore, Canones hosce quinquaginta tantummodo ante Justinianum annis confictos statuit, illi quam longissimè abhorruerunt: cùm eos non eodem nec præcedente seculo, non ab hæretico, non ab impostore quovis consarcinatos, sed ab ipsis Apostolis traditos, atque à Patribus majoribusque suis observatos fuisse asseruerint. Nihil enim dubii esse potest quin Imperator communem Ecclesiæ & doctissimorum istius seculi virorum sententiam nobis transmiserit. Atque ideo licet ex eo quod Imperator hos Canones Apostolis adscripserit, nemoque de hâc re eum admonuerit, non sequatur, ab ipsis eos Apostolis reapse sancitos esse, clarissime tamen exinde sequitur, eos antiquos adeo tunc temporis habitos esse, ut non constaret, annon ab ipsis Apostolorum diebus traditi & in Ecclesiâ perpetuo observati fuissent. Quod quidem Dallæi ac Observatoris de horum Canonum antiquitate opinionem destruit, nostram autem sententiam egregie confirmat.

CAPUT

CAPUT XV.

Synopsis.

I. Joh. Antiocheni *testimonium ab Observatoris exceptionibus defenditur. Canones Apost. Nomocanoni ante eum inserti fuerunt.*

II. *Nomocanon quid proprie vulgoque significet.* Joh. Antiochenus *Nomocanonem componere non potuit, nec quosvis ei Canones inserere. Neque hoc in se suscepit.*

III. *Etsi* Justinianus *&* Joh. Antiochenus *hos Canones ipsis Apostolis adscripserint, nostra tamen ex eorum testimonio sententia clare satis evincitur. Dallæana autem penitus evertitur*

IV. *Inter* Gelasii P. R. *nostramque de Canonibus Apost. sententiam nulla est ἀσυμφωνία.*

I. ISTIS eversis exceptionibus, quas contra Justiniani Imp. pro Canonum Apostolicorum antiquitate testimonium machinatus est Observator, reliquum est, ut eas etiam expendamus, quibus clarissimi ejusdem ætatis scriptoris, Joh. Scholastici sive Antiocheni eâ de re testimonium elevare molitus est. Nimirum Joh. Scholasticus, qui à Justiniano ad thronum CP. promotus est, omnes qui tunc temporis in Ecclesiâ Orientali obtinebant Canones, in quinquaginta titulos sive rerum capita distribuit, atque inter alios Synodorum Canones etiam Apostolicos recensuit, aliisque ita interseruit, ut nihil dubii esse possit, quin illi in Nomocanonem sive in Codicem Canonum Ecclesiæ Orientalis antea collecti fuissent. His autem se opponit Observator dicitque, *Si ostenderet vir doctus extitisse ante Johannem Antiochenum Nomocanonem cui inserti erant Apostolici Canones, concederemus à Johanne Antiocheno aliorum exemplo suo insertos esse. At quia nihil ejusmodi demonstrare potest, perperam asserit Johannem Antiochenum Apostolorum Canones suo Nomocanoni inseruisse, eo nomine quod pars Nomocanonis prius constituti essent. Certe satius erit dicere, Johannem Antiochenum suâ sponte, nulloque provocatum exemplo hoc fecisse, post suam Canonum collectionem ante Nomocanonem elaboratam, & in quâ primi occurrunt Apostolici, saltem dum exhibetur Canonum ordo seu dispositio, necnon in totius operis præfatione.* Observ. pag. 58, 59. Hactenus Observator, cujus confidentiam satis mirari nequeo, diserte affirmantis, me non posse demonstrare ullum extitisse Nomocanonem seu Canonum collectionem ante Joh. Antiochenum, cui Apostolici inserti erant. Quî enim quæso ille prævidere potuit quid ipse demonstrare possim? Sane quantacunque vel Observandi vel prævidendi peritiâ imbutus sit, hic se in gravissimum errorem præsumptæ suæ opinionis causâ præcipitem dedit. Quod iste enim asseveravit me non posse demonstrare, id ipsum antea

tea clarissime demonstravi: ubi scilicet insigne hoc Johannis Antiocheni testimonium in medium protuli, & explicavi. Ibi enim demonstratum dedi Canones Apostolicos ante Joh. Antiochenum Nomocanoni insertos & inter alios Synodorum Canones collectos fuisse, non tantum ex eo quod absurdum fuisset istos inter alios Ecclesiæ Canones in L. titulos distribuere, si nondum in Nomocanonem inserti fuissent, verum ex eo præsertim quod ipse Joh. Antiochenus in suâ ad Canonum Collectionem præfatione, conceptis verbis asseruerit, aliam suâ antiquiorem fuisse collectionem Canonum, in quâ omnes à se recensiti Canones in LX. titulos distributi fuerant, præter eos quos S Basilius edidit, ut quos solos ille in antiquiori illâ collectione prætermissos observat. Unde Apostolicos Canones ante Joh. Antiochenum partem Nomocanonis constituisse, certissimum conficitur.

II. Sed *certe*, inquit vir doctus, *satius erit dicere Johannem Antiochenum, suâ sponte, nulloque provocatum exemplo hoc fecisse, post suam Canonum collectionem ante Nomocanonem elaboratam, & in quâ primi occurrunt Apostolici.* Hic autem in verbo *Nomocanonis* ludere videtur Observator, eo perinde utens, ac si talem perpetuo designaret Nomocanonem qualem Joh. Antiochenus post suam Canonum collectionem elaboravit, quo scilicet leges civiles Ecclesiasticis Canonibus respondentes, unâ cum iis exhibentur. Atqui doctissimum virum fugere non potuit, verbum *Nomocanonis* communi isto ac vulgari sensu hic accipiendum esse, quo olim æque ac hodie passim usitatum est, pro corpore sive Codice Canonum in Ecclesiâ obtinentium. Cum itaque dicimus, Canones Apostolicos ante Joh. Antiochenum Nomocanoni insertos fuisse, nihil aliud volumus, nisi istos Canones in corpus Canonum Ecclesiæ Orientalis receptos fuisse, priusquam Joh. Antiochenus eos unà cum aliis in L. titulos distribuit. Atque idcirco non quæritur utrum Joh. Antiochenus hos Canones sponte suâ an aliorum provocatus exemplo in suum Nomocanonem inseruit, sed an partem Codicis Canonum constituerint, antequam à Joh. Antiocheno inter alios collecti sunt. Ipse autem Observator hic fatetur, quod certissimum est, in Joh. Antiocheni collectione Canones primos occurrere Apostolicos; saltem dum Canonum ordo seu dispositio exhibetur. Quæstio igitur, si cuivis quæstio videatur, huc redit, An Joh. Antiochenus ubi numerum ordinemque Canonum tunc temporis obtinentium recenset, ipse primus suâ sponte, nulloque aliorum provocatus exemplo, Apostolicos aliis Synodorum Canonibus non modo interseruit, sed & omnibus anteposuit? sive quod idem est, utrum Johannes Antiochenus Codicem Canonum Ecclesiæ Orientalis ut à se descriptum primus composuit? Jure autem dubitavi, an hæc quæstio cuipiam videatur, cum extra omnem sit controversiam, Johannem Antiochenum Scholasticum adhuc sive in foro Ecclesiastico advocatum, Codicem Canonum, ex quo causas ageret, componere nec voluisse si potuit, nec potuisse si voluit. Hoc enim non in judicis, nedum in advocati, sed in Synodi solius potestate situm erat. Quocirca Joh. Antiochenus hoc neutiquam sibi arrogavit, sed in se tantum suscepit, Codicem Canonum ante compositum, & vulgo jam receptum, in certos

certos quosdam titulos ita distribuere, ut Canones de eadem vel simili re editi, sub eodem unà titulo invenirentur. Quin nec hoc etiam ille primus suscepit, sed aliorum exemplo provocatus, ut ex ejus præfatione ante observatum est. Unde liquet eundem Codicem Canonibus Apostolicis præmunitum ante Joh. Antiochenum in Ecclesiâ Orientali obtinuisse, ac proinde Canones Apostolicos longe prius receptos fuisse, quam ille iis inter alios distribuendis operam dedit.

III. Posthæc doctissimus Observator à Johanne Antiocheno, cujus testimonium nullo unquam modo vel evitari potest, vel elevari, ad Justinianum Imp. se iterum convertit, dicitque nihil causæ esse cur Justiniani Imperatoris dignitatem atque doctissimorum virorum quos ille ad Ecclesiasticas pariter atque civiles colligendas leges undique convocaverat, urgeamus eruditionem, perinde ac Johannis Constantinopolitani Episcopi, reliquorumque Græcarum Ecclesiarum Antistitum, ut inde concludamus Canones Apostolicos, quos ab omnibus observari præcipiunt, adeo vetustos esse, ut si non ab ipsis Apostolis, à viris saltem Apostolicis secundo tertiove post Christum incarnatum seculo constituti sint. *Plus enim*, inquit, *ei largimur quam postulat. Fatemur siquidem Justinianum & viros illos doctissimos, quorum meminit, existimasse Canones, de quibus lis est, ab ipsis Apostolis verè conditos esse, ac proinde antiquissimos, utpote primis Christianismi seculis constitutos, & nisi hoc iis persuasum fuisset, eos dubio procul tanquam fictos & spurios rejecissent. Beveregius autem diserte negat, ab Apostolis fuisse sancitos. Nihil ergo in gratiam hypothesis suæ exsculpere potest, vel à Justiniano, vel à Johanne Antiocheno, vel à cæteris quos designat, viris doctissimis. Antiquitas enim quam Canonibus adscribunt Apostolicis, ab eâ plane diversa est, quam illis tribuit vir doctus.* Observat. pag. 59, 60. Primo autem ubi dicit se plus nobis largiri quam postulamus, dicere, ni fallor, voluit, quam postulare opus habemus: neque enim opus est id postulemus quod omnibus notum est, ipseque Observator diffiteri nequit, Justinianum scilicet & doctissimos istius ætatis viros hos Canones antiquissimos existimasse, ut ab ipsis Apostolis traditos. Sed hæc, inquit, sententia à nostra discrepat, qui Canones hosce non ab ipsis Apostolis, non primo Christianismi seculo, sed à viris Apostolicis secundo tertiove post Christum incarnatum seculo sancitos arbitramur. Esto. Quid ergo? Ergo, inquit, nihil hinc in nostræ hypothesis gratiam exsculpere possumus. Itane vero? Annon clarissimè hinc conficitur Canones Apostolicos longe antiquiores esse quam Dallæus voluit & post eum Observator? Et hoccine nihil ad nostram hypothesin confert? Quænam obsecro quæstio à nobis agitur? Nonne de antiquitate Canonum Apostolicorum instituitur? Quid itaque si illis aliter atque nobis visum est de Canonum horum institutione? Hoc non est quod quærimus. Atque ideo nihil refert, utrum illi ab ipsis Apostolis, an nobiscum à viris Apostolicis conditos fuisse hosce Canones existimarunt. Nobis causæque nostræ sufficit, quod sexto ineunte seculo, Antistites & doctissimi quique viri eos, fatente ipso Observatore, antiquissimos habuerant, & longe ante tempus à Dallæo denotatum constitutos.

Quod autem illis antiquiores visi sunt quam nobis, hoc nostram de eorum antiquitate opinionem usque adeo non destruit, ut multo magis confirmet. Si tantorum enim virorum autoritate victus Observator, hos Canones adeo antiquos esse concedat, ut illi autumarunt, Dallæi de iis sententiæ valedicat, nostramque veritati longe propiorem esse fateatur necesse est. Et præterea si adeo antiqui fuerint, ut illis persuasum est, haud minoris sane antiquitatis esse possunt, quam nos statuimus. Sed instat vir doctus, dicitque, *Hæ duæ opiniones, ut quivis videt, sibi invicem adversantur, nec amicè conciliari queunt. Nam si obtinet Justiniani de Canonum antiquitate sententia, ruit Beveregiana. At si stat Beveregiana, pessum ibit Justinianea. Quomodo quæso unà consistere possunt duæ opiniones, quarum altera Canones ab ipsis Apostolis sancitos affirmat, altera vero tertio ineunte seculo longe post mortem Apostolorum constitutos esse contendit?* pag. 60, 61. Verum & hic in aliam omnino controversiam incautus transilit Observator. Nos enim contra Dallæum contendimus Canones Apostolicos ante quintum adultum seculum divulgatos fuisse: idque ex eo probamus, quod sexto ineunte seculo Justinianus eos adeo antiquos esse crediderit, ut ipsis Apostolis attribuendos esse censeret. Respondet Observator hanc Justiniani opinionem nostræ adeo adversari ut unà consistere non possint. Quoniam scilicet ille eos ab ipsis Apostolis, nos autem post illorum mortem constitutos esse asserimus. Quid hoc autem ad præsentem quæstionem? Nos Justiniani sententiam non defendimus, sed ex eâ Dallæanam tantummodo oppugnamus: ac proinde verane illa sit, an falsa, nos nihil hic laboramus, cum utcunque se habeat, Dallæi de his Canonibus opinionem funditus evertat. Etiamsi enim erraverit fortasse Imperator, in Canonibus hisce Apostolicæ institutioni assignandis, ex eo tamen clare satis evincitur, eos multis ante ejus ætatem annis conditos fuisse, usque adeo ut istis etiam diebus incertum esset, annon ipsi eos Apostoli condidissent. Quod si vera sit Justiniani opinio, Dallæana falsissima sit necesse est. Nec refert omnino, utrum sententia Justinianea nostræ ad amussim quadret, an aliquantulum ab eâ discrepet, cum utraque ad Dallæanam evertendam amicè conspirent, à quâ etiam Imperatoria illa longiùs quam nostra recedit.

IV. Verumenimvero ut ut futilis ac impertinens sit hujusmodi ratiocinandi, vel excipiendi ratio, erudito Observatori quam plurimum arrisisse videtur: utpote qui paulo etiam ante simili usus est. Nimirum supposito quod Dallæus postulavit, Gelasium Episcopum Romanum Canones Apostolorum inter Apocrypha deputasse, ex eo nos constare diximus, Canones istos Gelasii ætate, hoc est, quinto labente seculo antiquos admodum existimatos esse, & longe antea conditos, quandoquidem incredibile est ut post quadringentos & amplius ab Apostolis annos, ipsum eorum nomen libro alicui inscriberetur, qui non multis saltem ante illud tempus annis conscriptus fuerat. Paulo autem ante, in Annotationibus, dixi quoque nemini dubium esse posse, quin si Apostolorum nomen hisce Canonibus nunquam inscriptum fuisset, sed Ecclesiastici ubique Canones appellati essent, nec Gelasius eos inter libros Apocryphos recensuisset, nec Dallæus eorum antiquitatem tot

unquam

unquam verbis oppugnasset. Quid ad hæc Observator? *Hæc*, inquit, *adeo ἀσύστατα videntur, ut difficile conciliari queant. Vix enim concipi potest, unum eundemque libri cujusdam titulum, ad illius honorem simul & ignominiam præfixum fuisse. Tamen dum ex Apostolorum nomine Canonibus inscripto eorum infers antiquitatem, ad honorem inscriptum profiteris. At dum in eodem quo prænotati sunt nomine damnationis eorum materiam quæris, & argumentum ad ignominiam impositum non diffiteris. Quæ duo meo quidem judicio unâ consistere non possunt.* Observat. pag. 54. 55. Recte dixit, suo quidem judicio hæc ἀσύστατα videri & conciliatu difficilia. Alium enim ita judicantem vix inveniet. Quid enim obstat quo minus unus idemque hujus vel alius cujuspiam libri titulus materiam præbeat, ex quâ pro varia hominum indole ac ingenio, antiquitas ejusdem ab aliis eliciatur, ab aliis autem totus propterea liber oppugnetur, licet illud in honorem sit, & hoc in ignominiam. Quænam quæso hic est ἀσυστασία. Ex eo quod quinto labente seculo hi Canones Apostolorum à Gelasio dicti fuerunt, nos illos antiquos admodum fuisse conclusimus, siquidem nihil à ratione magis abhorrere videtur, quam quod S. Apostolorum nomen istis demum diebus libro cuilibet inscriberetur, qui non multis retro annis conscriptus cognitusque fuerat. Neque ullum in totâ illius seculi historiâ extat ullius libri exemplum, qui tunc demum primo confictus sub ementito sanctorum Apostolorum nomine publicatus est. Hoc secundo fateor sæpe, nonnunquam & tertio fiebat seculo, ut & quinto autem eoque labente fieret, nec rationem habet nec exemplum. E contra autem Gelasius Synodusque Romana sub eo habita, Canonicos ac Apocryphos, veros ac falsos S. Apostolorum aliorumque scriptorum Ecclesiasticorum libros secernere omni ope atque opere enitens, & S. Apostolorum nomen huic inscriptum libro inveniens, eum propterea inter Apocryphos rejecit, ut magnum illud nomen falsò præ se ferentem, quod Ecclesia universa nulli unquam libro imposuit, præterquam iis quos in SS. Scripturæ Canonem recepit. Et post mille & quod superest à Gelasio annos, clarissimus vir, Johannes Dallæus in pseudepigrapha Apostolica stylum exercens, hos etiam Canones eo nomine confodit, quod S. Apostolorum dicerentur. Alioquin enim inter pseudepigrapha Apostolica recenseri non potuerunt. Adeo ut cuivis pateat, tam Dallæum quam Gelasium ex hoc solo eorum titulo Canones hosce configendi occasionem arripuisse, ex quo nos eorundem antiquitatem constare asserimus. Quid autem in hisce est inconsistentiæ? Quid vetat quin alii diverso respectu ignominiam in hos Canones conjiciendi materiam ex eodem nomine acciperent, ex quo nos honorem propter antiquitatem iis debitum esse contendimus? Sed nihil est quod his diutius immoremur. Cùm ipse Observator hæc plane ἀσύστατα esse non dixerit, sed tantum *adeo ἀσύστατα videri, ut difficile conciliari queant.* Quod si ullo modo conciliari queant etiamsi difficillimè, possibile sane est ut unà consistant. Quod tamen suo quidem judicio fieri non posse, diserte postea affirmat sui oblitus Observator. Verum si hanc causam non suo, ut præconceptâ opinione corrupto, sed aliorum judicio commiserit, citò definietur, hæc adeo non esse

ἀσύστατα,

ἀσύςατα, ut nullâ prorsus conciliatione indigeant, ipsumque Observatorem inconsideratè nimis hæc protulisse, quæ nihil plane ad præsentem quæstionem faciunt. Si alii enim titulum quem nonnunquam præferunt, ut probrum hisce Canonibus objiciant, hoc ad nos nequicquam spectat: ipsi viderint. Nobis abunde sat est, quod quinto labente seculo hi Canones Apostolorum dici non poterant, nisi multis ante annis constituti fuissent.

CAPUT XVI.

Synopsis.

I. *Quare Canones Apost.* Codici Canonum Ecclesiæ universæ *non sunt inserti.*

II. *Eum qui Codicem istum composuit eos tantum Canones quos Synodus* Nicæna *edidit vel recepit, quique postea sanciti sunt colligere in animo habuisse probatur.*

III. *Canones* Ancyrani *&* Neocæsarienses *Codici propterea inserti sunt quod à Synodo Nic. recepti. Idem dici nequit de* Sardicensibus *à secundâ Synodo, ut Patribus* Florentinis *visum est, receptis. Ipsi secundæ generalis Synodi Canones Codici non sunt inserti ante quartam* Chalcedone *habitam. Synodi* Florentinæ *testimonium in hâc causâ vindicatur.*

IV. *Etsi Canones* Ancyrani *&* Neocæsarienses *non fuissent à Synodo Nic. confirmati, Codici tamen inserendi erant, ut iisdem diebus editi.*

V. *Canones Apost. primitivæ ante* Syn. Nic. *Ecclesiæ disciplinam exhibere asseritur. Collectores Canonum Ecclesiæ universæ nullam Apostolicos memorandi occasionem habuerant.*

VI. *Nullum ex antiquis istius Ecclesiæ decretis Codici Ecclesiæ Africanæ insertum est.* D. Cyprianus *nihil de transmarinis appellationibus statuit. Non opus erat ut antiquior istius Ecclesiæ Codex novo conjungeretur, vel in eo commemoraretur.*

VII. *Ex eo quod Synodi antiquæ Canones Apost. non nominatim memorarunt, non sequitur eos tunc non extitisse.*

VIII. *Canones Apost. Patribus Nicænis, Antiochenis, &c. incognitos fuisse, neutiquam ex eo sequitur quod ab istis indicato Canonum numero non laudentur. Omnia antiquiorum Conciliorum Acta interciderunt.*

I. VIDIMUS quantis quamque perspicuis veterum testimoniis nostra de Canonum Apostolicorum antiquitate opinio nititur, eademque omni exceptione majora esse ostendimus. Restat modo ut ea expendamus quæ Dallæus suæ adstruendæ opinioni ex formâ eorum (de materiâ enim proximo libro fusius, Deo volente, acturi sumus) protulit, quæque

quæque eruditus Observator contra responsiones nostras in Annotationibus allatas vindicare conatus est. Primo itaque Dallæus de pseudepigr. Apostol. lib. 3. cap. 21. pag. 672. hanc Canonum collectionem non breviarium esse ac Epitomen Ecclesiasticorum ante Synodum Nicænam decretorum, nec ante istam Synodum constitutos esse contendit, hâc ratione, *Si res*, inquit, *ita se haberet, omnino hanc Syllogen Codici Canonum Ecclesiæ universalis ejus autores inseruissent, imo primo Codicis loco posuissent, velut à viris Apostolicis exortum, & ipsâ antiquissimi temporis vetustate venerabile monumentum.* Ad hæc in Annotationibus reposui, Autori Codicis Canonum Ecclesiæ universalis propositum esse à Canonibus Nicænis exordium ducere, eosque solos colligere, qui ab istâ Synodo sanciti sunt vel confirmati aut ab aliis post eam constituti. Quo factum est, ut nulli antiquiores Synodo Nicænâ Canones ab eo colligantur præter Ancyranos & Neocæsarienses, quos etiam ab istâ Synodo confirmatos esse Acta Concilii Florentini testantur. Et præterea hic Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ longe antea collectus fuerat, & seorsim in Ecclesiâ diu obtinuerat, ac proinde non opus erat ut Canones in eo comprehensi de novo colligerentur, nedum ut antiquus iste Codex novo conjungeretur, qui non eo nomine compositus fuit, ut antiquam sed ut præsentem Ecclesiæ disciplinam exhiberet, eam nimirum quæ à Conciliis nuper celebratis constituta est. Quod etiam in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ observare licet, quo scilicet nec unum è decretis quæ sub D. Cypriano aliisque vetustioribus Africæ Conciliis divulgata fuerant, continetur (etiamsi juxta Dallæi argumentum ea omnia primo in loco propter venerabilem antiquitatem poni debuissent) sed ea tantum quibus Ecclesiastica disciplina iis, quibus collectus est iste Codex, diebus administrabatur. E quibus, ut dixi, patet quam frustra interroget Dallæus quare Apostolici æque ac Antiocheni Canones Codici Canonum Ecclesiæ universæ non inserti sunt? Antiocheni enim ad præsentem Ecclesiæ statum pertinebant, non item Apostolici, qui Ecclesiæ continuis fere persecutionum procellis jactatæ, & Ecclesiasticis quæ iis temporibus emergebant negotiis accommodati sunt.

II. Contra hæc Observator plurima congessit. *Primo*, inquit, *unde quæso habet Beveregius auctori Codicis propositum fuisse, eos solos Canones colligere, qui vel à Nicænâ Synodo confirmati sunt vel post eam constituti? Edat vel unum vetustum scriptorem qui hoc testetur, & cujus testimonium omni sit exceptione majus. Cùm autem nullum plane proferat, & de suo tantum hoc affirmet, non ægrè laturum illum puto, si à nobis eâdem, quâ profertur facilitate contemnatur.* Observ. pag. 37. Ad hanc exceptionem eodem quo concipitur, modo respondeo, interrogando, Quid opus est testibus ubi res ipsa loquitur? Annon ipsa compositio Codicis Canonum Ecclesiæ universæ clare satis indicat, clamatque suum autorem nihil aliud in ipso elaborando sibi proposuisse, quam istos solos Canones colligere qui à Synodo Nicænâ confirmati vel post eam constituti sunt? Revolve quæso istum Codicem, & dic tandem nobis unde incipit? Annon à Canonibus Nicænis? Quid ita si autor antiquiores istâ Synodo & ab eâ non confirmatos Canones colligere in animo habuisset?

ſet? Neſciſne quamplurimos ante iſtud Concilium editos fuiſſe Canones, qui dicto Codici non inſeruntur? Quamobrem autem iſti etiam inter alios hic non ſunt collecti, ſi autori antiquiores etiam Canones colligere propoſitum fuiſſet? Neminem ſane fugit plurimas ante Nicænam habitas fuiſſe Synodos, plurimoſque ab iis conſtitutos Canones, qui tamen omnes præter Ancyranos & Neocæſarienſes paulo ante ſancitos, in hoc Codice omittuntur. Quod quidem fieri nec debuit nec potuit, ſi autor ſibi conſtituiſſet, omnes in unum corpus colligere Canones qui ante Concilium Nicænum editi & recepti fuerunt.

III. Quod autem diximus Canones Ancyranos & Neocæſarienſes à Synodo Nicænâ confirmatos eſſe, idque ex Actis Concilii Florentini conſtare, negat Obſervator ullam hujuſce confirmationis extare mentionem in Synodi Florentinæ ſeſſione ſeptimâ quam citavimus. En inquit Synodi verba, *Ante primam Synodum multa alia celebrata ſunt, Antiochiæ adverſus Paulum Samoſatenum, Ancyræ contra eos qui non ſuſcipiebant accedentes ad fidem, quod prius Chriſtum abnegaſſent propter tormenta, & Neocæſareæ tertia. Quas omnes Synodos recepit Synodus Nicæna.* Ex his verbis ſic diſputat Obſervator, *Synodos illas admiſit Concilium Nicænum, ab eo confirmatas eſſe non dicitur.* Obſerv. pag. 37. Egregia quidem Obſervatio! Nimirum ac ſi quas Synodos Nicæna recepit eaſdem non confirmavit. Annon autem receptio à tantâ Synodo ampla ſatis eſt earum confirmatio? Quo demum pacto prima univerſalis Synodus alias confirmare poterat, niſi eas ut Catholicas ſive Orthodoxas recipiendo? Sed addit vir doctus, *Et ſi ob id tantum Codici Canonum Eccleſiæ univerſæ inſerti ſunt Canones Ancyrani & Neocæſarienſes, quia à Synodo Nicænâ recepti ſunt, eâdem plane ratione inſerendi erant Sardicenſes à ſecundâ Synodo Oecumenicâ, ſi iiſdem Florentinis Patribus credimus, ſuſcepti. Quamvis hallucinatos eſſe Florentinos Patres non dubitem. Non enim de Sardicenſi Synodo loquuntur Conſtantinopolitani Patres Can. V. ut opinabantur Florentini, ſed de Antiochenâ Anno Domini CCCLXXVIII. habitâ, in quâ lectus eſt tomus Occidentalium, Epiſtola ſcilicet Synodica Damaſi Papæ ante paucos annos ſcripta, cui ſubſcripſerunt Epiſcopi Orientales numero CXLVI.* Obſervat. p. 37, 38. Reſpondeo primo de errore Patrum Florentinorum in quinto ſecundæ generalis Synodi interpretando Canone, non eſt quod hic laboremus, cum de iſtâ re in Annotationibus ad iſtum Canonem fusè commentari fuerimus. Hic tantum obiter adnotare liceat, Florentinos Patres hoc in loco ex communi Græcorum ſenſu locutos eſſe, qui per aliquot retro ſecula Canonem iſtum Conſtantinopolitanum ita interpretati ſunt. Sed quod ad rem noſtram ſpectat, etiamſi Canones Ancyrani & Neocæſarienſes Codici Canonum Eccleſiæ univerſæ propterea tantum inſerti ſint, quod à Synodo Nicæna recepti fuerunt, non tamen ſequitur Sardicenſes etiam Canones eidem inſerendos eſſe, eo quod à ſecundâ generali Synodo, ſi Patribus Florentinis fides habeatur, ſuſcepti ſunt. In Codice enim iſto quo Canones Ancyrani & Neocæſarienſes primo inter alios collecti ſunt, ipſi Canones ſecundæ generalis Synodi deſiderabantur, ut liquet ex Actis Concilii Chalce-

Chalcedonensis, in quibus Codex iste aliquoties relectus est. Enimvero Actione XVI. ejusdem Concilii, Lucentius Vicarius sedis Apostolicæ dixit, *Accedit ad cumulum quod trecentorum decem & octo constitutionibus postpositis, centum quinquaginta, qui in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantum fecisse noscuntur: quæ dicunt ante octoginta prope annos constituta fuisse.* Act. Concil. Chalced. p. 340. Edit. Col. An. 1618. Quod si ipsi Canones Patrum CL. qui secundam generalem Synodum Constantinopoli celebrarunt, inter Synodicos Canones, sive in Codicem Canonum Ecclesiæ universæ ante Concilium Chalcedonense non collecti sunt, quo demum pacto Canones Sardicenses, ab iis, ut Patribus Florentinis visum est, suscepti, in istum Codicem multo ante factum referri potuerunt, eo quod à secundâ generali Synodo recepti, sive confirmati essent? At longe alia est ratio Canonum Ancyranorum & Neocæsariensium, qui cùm primò Codex Canonum Ecclesiæ universæ conditus erat, unà cum Nicænis in eum colligebantur, propterea quod à Nicænâ Synodo recepti fuerant, sive approbati, ut Patres Florentini testati sunt. *Sed donemus*, inquit Observator, *Beveregio Canones Ancyranos & Neocæsarienses à Synodo Nicænâ juxta Florentinos Patres fuisse confirmatos, nihil propterea proficiet. Synodus quippe Florentina nimis recens est, ut de re adeo antiquâ sine vetustioris autoritate testari queat, censit*, (*centum* haud dubie legendum est) *& tredecim annos supra mille post consessum Nicænum: præsertim cùm nihil ejusmodi occurrat in antiquis Ecclesiæ scriptoribus, nec in ipso Canonum Ecclesiæ universæ Codice.* Hactenus Observator, cui singulares habemus gratias, quod illud nobis donare dignatus est, quod nemini negare potuit. Hoc autem utrinque concesso, nisi se omnibus Florentinis Patribus doctiorem prudentioremque dixerit, Canones Ancyranos & Neocæsarienses à Synodo Nicænâ confirmatos esse fateatur necesse habet. Et præterea si Synodus ista nimis recens sit ut de re adeo antiquâ sine vetustioris autoritate testari queat, ille quidem ista Synodo multo est recentior, ac proinde multo major Patribus Florentinis quam Anonymo Observatori habenda est fides, etiamsi pro certo haberemus eos sine vetustioris cujusvis viri Synodive autoritate hoc testatos fuisse. Neque enim ille unum vetustiorem è contrario testem proferre potest. Unde vero ei constat Patres Florentinos sine vetustioris autoritate hoc affirmasse? Sane nisi solidissimam assertionis adeo censoriæ rationem reddiderit, fides penes ipsum erit, ab aliis enim nullam habebit. Nobis profecto omnem excedit fidem, ut tot tantique Patres tale quid de suo ingenio excogitarent, vel ut illud assererent, nisi idoneis veterum testimoniis verissimum esse pro certo habuissent. Nec magni refert, quod scriptis non mandarunt, quibus adducti rationibus aut testimoniis id asseverarunt. Istud enim haud necesse erat, cùm nemo tunc temporis id negaret. Nullus autem dubito quin si Observator aliquis adversus restitisset, illi omnes ejus exceptiones competenti veterum autoritate evertere potuissent. Interim Patrum saltem Florentinorum habemus testimonium, quod quidem privati ac Anonymi Observatoris opinioni non æquivalet modo, sed & longe præponderat: præsertim cùm is, licet enixè

conatus ſit, nullam exſculpere potuit rationem quâ contrarium evinceret. Ecce enim qualem ſimulat, *Imo contrarium*, inquit, *ex ipſo Codice colligitur*: *Hic enim titulus Ancyranis præfixus eſt Canonibus*, Concilii Ancyrani Canones XXV. qui quidem priores ſunt Nicænis, ſed ideo poſtpoſiti ſunt, propter autoritatem Synodi Oecumenicæ. *Si à Synodo Nicænâ confirmati fuiſſent, lectorem hac de re moniturum eſſe collectorem par eſt credere*: *Idem dico de Canonibus Neocæſarienſibus, hoc titulo prænotatis*, Concilii Neocæſarienſis Canones XIV. qui quidem ſunt Ancyranis poſteriores, Nicænis vero antiquiores, Obſerv. pag. 38. 39. Mira quidem ratiocinandi ſubtilitas! Qui Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ primus condidit, vel quod veriſimilius eſt, aliquis qui iſtum poſtea tranſcripſit, dixit Canones Ancyranos & Neocæſarienſes Nicænis priores fuiſſe, ſed iis poſtpoſitos propter autoritatem Synodi Oecumenicæ. Ergo ſi à Nicænâ Synodo confirmati eſſent, lectorem hâc de re moniturum eſſe collectorem par eſt credere. Quid ita quæſo? annon ipſi tituli clare ſatis indicant quare præfixi ſunt, nimirum ut lectorem certiorem facerent quare Canones ante Nicænos conditi, poſt eos in Codice collocati ſunt, propter ſummam ſcilicet Synodi iſtius Oecumenicæ autoritatem? Cum hoc itaque ſolum in titulis iſtis præfigendis propoſitum fuiſſet collectori, non opus erat ut iſtos etiam Canones à Synodo Nicænâ confirmatos eſſe indicaret; neque par eſt credere eum de hâc re lectorem in titulis moniturum eſſe, quandoquidem hoc clare ſatis in ipſâ collectione indicatum putavit; eo ſcilicet quod licet à Canonibus Nicænis inciperet, tamen & hos etiam paulo ante conſtitutos collegerat, quod nunquam feciſſet, niſi eos aliqualem ab iſtâ Synodo autoritatem accepiſſe reſcîſſet. Quod quidem nobis ex eo etiam veriſimillimum videtur, quod magna pars Patrum qui Ancyranos & Neocæſarienſes Canones condiderant, Synodo Nicænæ paucos poſt annos habitæ interfuerunt, ut è ſubſcriptionum collatione patet. Hos enim, ſi Obſervatoris argumentandi modo utamur, par eſt credere, à Synodo iſtâ impetrâſſe ut Canones quos ipſi in ſuis Provinciis ſanxerant, ab Oecumenico iſto Concilio approbarentur, quo majorem in Eccleſiis quique ſuis, vim atque pondus obtinerent.

IV. Quid autem ſi demus Obſervatori, quod tantopere exoptat, Canones nimirum Ancyranos & Neocæſarienſes à Synodo Nicænâ non eſſe confirmatos? Nihil ſane exinde conficiet. Concilia enim Ancyranum & Neocæſarienſe paucis tantum Annis ante Nicænum & ſub eodem auſpicatiſſimo Eccleſiæ Chriſtianæ Imperatore Conſtantino M. celebrata ſunt. Quapropter autor Codicis propoſitum habens Canones iſto ſeculo poſt pacem Eccleſiæ reſtitutam editos in unum corpus colligere, etiamſi à primâ univerſali Synodo exordiri apud ſe ſtatuiſſet, Ancyranos tamen & Neocæſarienſes omittere non potuit, ut iiſdem diebus editos. Quod autem ad alios ſpectat Canones, longo ante tempore conſtitutos, quales Apoſtolicos eſſe contendimus, ſi eos, vel ullos eorum colligere in animo habuiſſet, nonnullos procul omni dubio collegiſſet: neque enim omnes prioribus ſanciti ſeculis eum latere poterant. Cùm autem ex ipſo Codice pateat, nullos Ancyranis

cyranis antiquiores ab eo collectos fuisse Canones, nihil dubii superesse potest, quin à Canonibus istis diebus constitutis Codicem suum incipere animo proposuisset : ac propterea non mirum est, quod Apostolicos multo ante sancitos reliquis non inseruit. Hoc enim modo constitutos sibi limites transiliisset.

V. Præterea ad istam Dallæi objectionem respondi Codicem Canonum Apostolicorum diu in Ecclesiâ seorsim obtinuisse ac propterea non opus esse ut Canones in eo comprehensi de novo colligerentur, multo minus ut antiquus iste Codex novo conjungeretur, qui non eo nomine compositus fuit ut antiquam sed tantum ut præsentem Ecclesiæ disciplinam exhiberet, eam scilicet quæ à Conciliis nuper celebratis constituta est. Contra hæc autem Observator multa excepit, paucis discutienda. *Primo*, inquit, *pro concesso & pro vero sibi sumit quod nos negamus, nempe antiquissimam esse Canonum Apostolicorum collectionem, quam Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ nuncupare amat, etiamsi tantam illius vetustatem nondum probaverit.* Observ. pag. 39. Respondeo primo me nihil pro concesso aut vero mihimet sumpsisse, nisi quod ibi probatum, & hic ab omnibus Observatoris exceptionibus vindicatum dedimus. Et præterea hoc in loco non de antiquitate horum Canonum disputamus, sed de ratione quare Codici Canonum Ecclesiæ universæ non sunt inserti. Quæ cum sit alia plane quæstio, de eâ ex suppositâ eorum antiquitate disputare licet. Dallæus enim hosce Canones non adeo antiquos esse ex eo probare nititur, quod non sunt Codici Canonum Ecclesiæ universæ inserti. Nosque propterea juxta legitimas disputandi regulas ei reposuimus, non necesse esse ut isti Codici insererentur, etiamsi adeo antiqui essent, ut nos contendimus. Imo eò quod adeo antiqui essent, novo isti Codici non inserendi erant. *Secundo*, inquit, *æque falsum est, quod innuit, Canones videlicet Apostolicos ad Ecclesiæ disciplinam Synodo Nicænâ antiquiorem spectare tantum. Plures tamen ex istis Canonibus ad disciplinam quæ longe post Concilium Nicænum in Ecclesiâ obtinebat, pertinere, nemo dubitabit, qui eos accurate legerit.* Pag. 39, 40. Sed quare tot usus est verbis, cum uno hæc omnia complecti potuit, dicendo, *Mentiris?* Si ipse quidem ei ita responderem, ut ille mihi, hoc modo disputarem, Æque falsum est quodcunque in secundâ hâc exceptione affirmat Observator. Sed vereor ne si ipse ita disputarem, risum lectori moverem, eidemque ludibrio haberer. Veruntamen ingenue fateor me non videre, quo demum modo huic exceptioni aliter respondeam, quippe quâ nihil aliud objicit, quam id de quo quæritur falsum esse. Quod enim postea addit plures ex illis Canonibus ad disciplinam, quæ longe post Concilium Nicænum obtinebat, pertinere, neminemque de eo dubitare posse qui eos accuratè legerit, ejusdem prorsus farinæ est ac prius. Hoc enim affirmat & affirmanti credendum est. E pluribus enim quos memorat, nec unum producit Canonem Apostolicum, qui tantum ad Ecclesiæ post Nicænum Concilium disciplinam pertinet. Nosque contrarium proximo libro ostensuri sumus. Hac itaque novi generis exceptione Anonymo suo autori relictâ, ad proximam transeamus. *Tertio*, inquit,

nulla igitur afferri potest idonea causa ob quam Codici Canonum Ecclesiæ universæ inserti sunt Canones Ancyrani & Neocæsarienses, Apostolici nequaquam, præter istam, quod scilicet nondum conficti erant Canones Pseudapostolici, & in unum corpus collecti : Primo intuitu patet, hanc exceptionem nihil esse quam consequentiam sive illationem à præcedente. Ibi scilicet pronunciaverat falsum esse, quod nos asserimus, Canones Apostolicos veteris Ecclesiæ disciplinam exhibere : & ex eo à se pronunciato hic concludit, nullam idoneam afferri posse causam quare Canones Apostolici Codici Canonum Ecclesiæ universæ non sunt inserti, nisi quod nondum conficti erant. Quænam amabo hæc est consequentia ? Nos asserimus Canones Apostolicos primitivæ Ecclesiæ disciplinam ante Concilium Nicænum observatam, continere, hancque idoneam esse causam quare novo Codici non sunt inserti. Observator autem illud negat, & ex nudâ ipsius negatione infert, non modo hanc non esse, sed & nullam omnino esse nec adferri posse idoneam causam, quare hi æque ac alii Canones novo Codici non sunt inserti, nisi quod nondum conficti essent. Si hoc sane modo argumentari liceat, nullus erit disputandi finis, neque etiam fructus. Sed videamus annon primariam exceptionem in ultimum locum reservârit. *Denique*, inquit, *si collectores Canonum Ecclesiæ universæ collectioni suæ inserere noluissent, hunc Canonum Ecclesiæ primitivæ Codicem, ut illum indigitat Beveregius, vel ut loquitur Albaspinæus hoc breviarium ac Epitomen Ecclesiasticorum ante Nicænam Synodum apud Græcos decretorum, alicubi saltem honorificam illius mentionem erant facturi, ne adeo venerandum antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum ab illis contemptum videretur. Quod cum nullibi fecerunt, certo certius est iis prorsus incognitam fuisse hanc Canonum Apostolicorum syllogen.* Pag. 40. Quid vero hic audimus ? Collectores Canonum Ecclesiæ universæ, Apostolicorum etiam mentionem facturos esse, si eos cognitos habuissent ? Ubi quæso Patris ullius, vel Synodi vel Canonis cujuscunque mentionem faciunt, præterquam eorum quos ipsi collegerunt ? Nemo oculos in Codicem istum conjiciat, quin statim videbit, primos illius collectores nihil sibi constituisse nisi ut eos solos in unum corpus Canones compingerent, qui quarto currente seculo post discussas persecutionum nebulas ab Orientali Ecclesiâ constituti sunt. Quo factum est, ut primo quidem soli Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæsarienses, Gangreni, Antiocheni & Laodiceni ab illis collecti sunt : quibus postea Canones Constantinopolitani à secundo scilicet universali Concilio editi, subjuncti sunt, & deinceps alii ab aliis. Per totam autem collectionem Canones, ordine quisque suo, nudè proponuntur, nec ulla prorsus aliorum quorumcunque Canonum facta est mentio, nec fieri potuit sine manifestâ ac absurdâ à proposito digressione. Quâ itaque ratione, quo Codicis loco Apostolicorum mentio induci potuit ? Ex eo tamen quod hoc non factum est, quod sine ineptâ excursione nequaquam fieri potuit, rotundè pronunciat Observator, certo certius esse primis Codicis collectoribus prorsus incognitam fuisse Canonum Apostolicorum syllogen. Quod si hæc sit certâ certior ex istis præmissis consequentia, non opus est in posterum de argumentis laboremus, modo

modo conclusionem, qualiscunque fuerit, confidenter satis inferamus.

VI. Denique hanc nostram Canonum Apostolicorum, à Dallæanâ istâ objectione, defensionem illustravimus exemplo Codicis Canonum Ecclesiæ Africanæ, utpote cui nullum è decretis quæ sub Cypriano, & ab antiquioribus Africæ Conciliis edita fuerant, insertum est, sed ea sola quibus Ecclesiastica disciplina, eo quo collectus est iste Codex tempore administrabatur; etiamsi juxta hoc Dallæi argumentum, ea omnia & quidem primo in loco ob venerabilem eorum antiquitatem poni debuissent. Ad hæc Observator, *Forte*, inquit, *imo contrarium plane liquet ex Epistolis Cypriani, in quibus cernere est eadem adversus transmarinas appellationes decreta, quæ in Codice leguntur Africano.* Observat. pag. 40. Respondeo primo nihil prorsus in D. Cypriani Epistolis de transmarinis appellationibus haberi. Dicit tantum in Epistola LV. quæ est ad Cornelium de Fortunato & Felicissimo, *Nam cum statutum sit omnibus nobis & æquum sit pariter ac justum, ut uniuscujusque causa illic audiatur ubi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit adscripta quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Oportet utique eos quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem suâ subdolâ & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint.* Nihil hic, ut videre est, de transmarinis appellationibus, de quibus agitur in Codice Africano Can. XXXI. al. XXVIII. neque omnino de appellationibus loquitur sanctus Pater, quemadmodum & ipse D. Chamierus observat, probatque de Oecumenico Pontifice lib. 13. cap. 9. Ubi itaque nihil de appellationibus, nedum de transmarinis, dicitur, quomodo eadem adversus transmarinas appellationes decreta inveniantur, quæ in Codice leguntur Africano? Quinetiam si hoc, quod falsum est, Observatori demus, nihil ex eo proficiet. Etenim si ex eo quod in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ nonnulla istiusmodi decreta inveniantur, quæ D. Cypriani temporibus statuta fuerant, antiqua ista decreta dicto Codici inserta dicantur; eodem jure nos maximam Canonum Apostolicorum partem Codici Canonum Ecclesiæ universæ insertam fuisse dicamus. Eadem enim quæ in plerisque Canonibus Apostolorum decernuntur, in istius etiam Codicis Canonibus decreta habemus. Quod si ex hoc non sequatur Canones Apostolicos dicto Codici insertos esse, neque etiam antiqua Ecclesiæ Africanæ decreta Codici Africano inserta esse ex eo sequatur, quod similia ibi decreta extent. *Sed præterea*, inquit, *verisimile est, plura istiusmodi decreta suo Codici inserturos esse Patres Africanos, si in prædecessorum scriptis frequentiora occurrissent, vel si extitisset in Ecclesiis Africanis Codex alius vetustior, eum commemorare dubio procul illos non piguisset.* Nimirum ac si Patres Africani, qui Codicem Canonum Ecclesiæ suæ condiderunt, nulla habuissent majorum suorum scripta aut Commentaria, è quibus veterem Ecclesiæ suæ disciplinam elicere potuerunt. Ipse tamen Observator diffiteri nequit D. Cypriani opera iis cognita fuisse: Ibi autem plura commemorantur Concilia ejus temporibus & ante celebrata,

quæ

quæ Ecclesiastica decreta ediderunt: E quibus tamen omnibus Observator nec unum nominare potuit quod Codici Africano insertum est. Unde etiam habuit Observator, nullum extitisse in Ecclesiis Africanis Codicem Canonum illo vetustiorem, quem hodie habemus? An verisimile ei visum est, istas Ecclesias quatuor fere seculorum spatio sine Canonibus sive decretis Ecclesiasticis administratas fuisse? vel Canones illos in corpus unum sive Codicem nunquam collectos esse? Ita quidem ei visum est, idque hâc ratione, quod si talis antiquior extitisset Codex, Patres qui posteriorem composuerunt Codicem, istum commemorare proculdubio non piguisset. Ut nihil autem fidei magis absonum & incredibile esse potest, quam tantam tamque celebrem Ecclesiam, quanta qualisque fuit Africana, nullam habuisse Canonum collectionem juxta quam administrabatur, ante quintum inceptum seculum quo Codex vulgaris conditus fuit: Ita nulla etiam causa fuit, quare posterioris hujus Codicis conditores, prioris istius uspiam mentionem facerent. Utpote quibus istos solos Canones qui sub Aurelio Carthaginensi Episcopo sanciti sunt, memorare ac colligere statutum fuit: ut ex ipsâ collectione patet, cui nulli prorsus Canones inseruntur præter eos qui sub isto Episcopo constituti sunt. Quod quidem nostræ de Canonibus Apostolicis sententiæ multum lucis affert, Dallæanam vero contra eam objectionem penitus refellit. Enimvero Codex Canonum Ecclesiæ universæ iisdem fere diebus compositus fuit, ac Codex Canonum Ecclesiæ Africanæ, qui à Concilio Carthaginensi An. Dom. CCCCXIX. habito, probatus primo & confirmatus fuit. Cùm ergo Codici Canonum Ecclesiæ Africanæ, antiquiores istius Ecclesiæ Canones secundo, tertioque seculo editi, non inserti sunt; mirum nemini videatur, quod Canones Apostolici à primitivis Synodis sanciti, in Codicem Canonum Ecclesiæ universæ non collecti fuerunt. Eadem enim ratio utrobique valet, nimirum quod primi utriusque Codicis conditores, eos solos qui paucis ante annis conditi fuerant, Canones colligere apud se constituebant, non item eos qui primis Christianismi seculis, cùm diræ adhuc persecutiones grassabantur, editi fuerunt.

VII. Porro Dallæus Canonum Apostolicorum antiquitatem oppugnans ait, *Tum si quis extitisset hujusmodi Codex, cur nunquam eum diserte ac nominatim memorant Ancyrani, Nicæni, Neocæsarienses, Antiocheni aliique Patres?* Ad hæc in Annotationibus respondi, primò Codicem Canonum Ecclesiæ universæ collectum fuisse ante Concilium Ephesinum, sive tertium Oecumenicum, à quo tamen nusquam memoratur: ut autem dictum Codicem tunc temporis non extitisse ex eo non sequatur quod ab isto Concilio non laudetur: Sic etiam Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ ante Nicænam, Ancyranam, & reliquas istis diebus celebratas Synodos non extitisse, nequaquam ex eo sequitur, quod ab istis nominatim non citetur. Et ipse quidem Observator fatetur minime exinde sequi Codicem Canonum Ecclesiæ universæ ante Concilium Ephesinum non extitisse quod ab eo non memoratur, *sed sequetur saltem*, inquit, *vel adhuc incognitum esse, vel nullam illius memorandi se obtulisse occasionem*. Pag. 41. Codicem vero istum adhuc inco-

incognitum fuisse neutiquam exinde sequitur: Nam multi proculdubio Codices Synodi Ephesinæ tempore cogniti fuerunt, qui nullibi ab eâ memorantur. Restat itaque ut nulla istius memorandi Codicis occasio se obtulerit. Quod quidem & de Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ aliarum respectu Synodorum dici potest: quod propterea scilicet diserte ac nominatim ab iis non memoratus fuit, quoniam nulla eum ita memorandi occasio se obtulerit. Nos alia satis multa eodem in loco, vid. Annotat. pag. 6. num. 20. contra istam Dallæi objectionem excepimus, quibus cum Observator nullum responsum dederit, nihil est quod nos in iis vindicandis aut confirmandis immoremur. Præsertim cum idem Dallæi vel ejusmodi saltem argumentum ante à nobis discussum sit.

VIII. Dallæus autem idem argumentum prosecutus est, interrogando, *Cur non interdum aliquem ex istius Codicis Canonibus indicato ac nominato numero sub quo in eo positus erat, citarunt, ac laudarunt? verbi gratiâ, hoc modo decernit Canon Apostolorum primus, vel tricesimus, vel quinquagesimus, &c. Sicuti à Patribus Chalcedonensibus in Codice Ecclesiæ universalis usurpatum est?* Interrogativo huic argumento nos in Annotationibus id genus responsum dedimus, interrogantes itidem primo. Si Codex Canonum Ecclesiæ universæ ante Concilium Ephesinum collectus fuit (quod omnes fatentur) cur nec ab isto Concilio nec ab alio quovis ante Chalcedonense aliqui ex eo Canones indicato ac nominato numero citantur? Huic primo responso Observator nihil reposuit, nisi se diluisse quæ de Concilio Ephesino diximus, pag. 51. ubi autem ea diluit? ubi scilicet verbis paulo ante citatis dixerat, ex eo quod Codex Ecclesiæ universæ à Concilio Nicæno non citatur, *sequi saltem eum adhuc incognitum fuisse, vel nullam illius memorandi occasionem se obtulisse.* Hæccine autem responsio est ad præsentem quæstionem? Nos Dallæanâ argumentandi formulâ utentes, interrogavimus, cur Codex Canonum Ecclesiæ universalis à nullo ante Concilium Chalcedonense sub indicatis Canonum numeris citatus fuit? Huic quæstioni directè respondeat Observator, & Dallæanæ simul respondebit. Quæcunque enim assignari potest causa, quare nullum ante Chalcedonense Concilium Codicem Canonum Ecclesiæ universæ ita citavit, eadem & hic valebit, atque in Dallæum retorqueri poterit, interrogantem cur nullus ex Apostolicis Canonibus ab antiquis Synodis sub indicato ac nominato numero laudatus fuit? Praeterea interrogavimus. Quid si Patres Chalcedonenses dictum Codicem nusquam ita laudassent? Hocce argumento esset, eum tunc temporis non extitisse? Quid etiam si Acta Concilii Chalcedonensis periissent? Istum quoque Codicem unà periisse necesse est? Sane nec Concilium Chalcedonense supradictum Codicem Canonum Ecclesiæ universæ in Canonibus sed tantum in Actis ita laudavit. Nihil autem è Conciliis Ancyrano, Neocæsariensi, Antiocheno, &c. hodie fere extat præter Canones, in quibus Canones Ecclesiæ primitivæ sub indicato cujusque numero æque citantur, ac Ecclesiæ universæ in Chalcedonensibus. Ad hæc respondet Observator dicens, *Hæc ambiguè dicuntur, quandoquidem ex concessione Codex Canonum Ecclesiæ universæ ante Concilium*

cilium Chalcedonense compositus est, ex Concilii silentio non sequeretur quidem tunc temporis non extitisse Codicem illum, at saltem sequeretur vel Patribus incognitum fuisse, vel nullam illis datam fuisse eum memorandi occasionem. Canonum autem Apostolicorum syllogen quod spectat, à Nicænis, Ancyranis, Neocæsariensibus, Gangrensibus, Antiochenis, Laodicenis, Constantinopolitanis, Ephesinis, Chalcedonensibus nunquam diserte ac nominatim memorantur, etiamsi pluries eam memorandi occurrerit occasio. Unde sequitur necessario vel non conflatam esse, vel saltem in latebris delituisse, adeo ut penitus incognita fuerit. Observ. pag. 42, 43. Hic sibi ipse respondet Observator, Fatetur enim ex Concilii Chalcedonensis de Codice Canonum Ecclesiæ universæ silentio, non sequi istum Codicem tunc temporis non extitisse. Eadem itaque ratione Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ antea non extitisse ex eo nequaquam sequitur, quod in antiquioribus Conciliis altum sit de eo silentium. Quod autem ait Codicem Ecclesiæ universæ ex concessione ante Concilium Chalcedonense compositum esse, id quidem verum est, & utrinque conceditur. Sed quare utrinque conceditur? Annon ex eo quod Codex iste à dicto Concilio memoratur? Si itaque Concilium Chalcedonense Codicem illum ita nominatim non memorasset, Dallæus idem prorsus argumentum contra istum habuisset, quod nunc contra Canonum Apostolicorum Codicem profert. Eadem enim ratio utrobique valeret. Sed addit Observator, quod ex Concilii Chalcedonensis silentio *sequeretur saltem istum Codicem Patribus incognitum esse, vel nullam iis datam fuisse eum memorandi occasionem.* Prius nequaquam exinde sequitur, plures enim iis cogniti fuerunt libri, qui nusquam à Patribus istis memorantur. Nec posterius, si omnes enim quorum memorandi ulla illis data est occasio, ab iis memorati fuissent libri, multo plures haud dubie citassent, quam ab illis citatos fuisse constat. Et præterea si ex isto Concilii silentio sequeretur nullam Codicem istum memorandi occasionem oblatam esse, idem etiam ex aliorum Conciliorum de Canonibus Apostolicis silentio sequetur. Adeo ut necessario confiteri debeat hoc Dallæi argumentum contra Canonum Ecclesiæ universæ æque ac primitivæ Codicem valuisse, si vel Concilium Chalcedonense eum non memorasset, vel Acta quibus memoratur periissent. Sed *Canones*, inquit, *Apostolici à Nicænis, Ancyranis, Neocæsariensibus, Gangrensibus, Antiochenis, Laodicenis, Constantinopolitanis, Ephesinis, & Chalcedonensibus nusquam diserte ac nominatim memorantur, etiamsi pluries eos memorandi occurrerit occasio.* Hoc autem affirmanti nulla debetur fides, priusquam ostendit, ubi hisce Conciliis Canones Apostolicos isthoc quem requirit Dallæus modo memorandi oblata est occasio, in Actis an in Canonibus quos ediderunt? Si de Actis loquatur, ubi sunt? Nemo nescit omnium horum Conciliorum quæ enumerat, usque ad Ephesinum, Acta jamdudum periisse. Et in Actis quidem Concilii Ephesini nulla Canonum Ecclesiæ universæ nedum primitivæ isthoc modo memorandi oblata est occasio. In Canonibus autem non insolens modo & insuetum sed & absurdum & perridiculum esset, si antiquiores Canones sub indicato & nominato, quem in antiquo Codice obtinebant, numero

numero recitarentur. Quod si de nudâ eorum citatione intelligi voluit, scrupuloso Dallæi argumento non adhæret, quippe quo exigitur ut ipse etiam locus quo Canon quisque citatus ponitur, nominatim indicaretur, hoc est, ut hi Canones aliter atque omnes omnino alii ante Concilium Chalcedonense citarentur, ut fusius ante ostendimus. Et præterea si de nudâ loquatur citatione, isthoc modo Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ, in Nicænis, Antiochenis aliisque Canonibus æque disertè citantur, atque Ecclesiæ universæ in Chalcedonensibus, ut è testimoniis illis quæ ante adduximus, & ab Observatoris pariter atque Dallæi objectionibus vindicavimus, omnibus apertum est. Adhæc in Annotationibus diximus, Quod si Acta dictorum Conciliorum non minus quam Chalcedonensis etiamnum extarent, in iis forsitan antiquissimum hunc Codicem indicato ac nominato Canonum numero laudatum inveniremus, non secus ac Canones Ecclesiæ universæ in Actis Chalcedonensibus. Contra hæc Observator sic disputat, *Profecto si sic argumentari liceat, nihil certi remanebit in antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis. Omnia siquidem voce* forsitan *incerta reddes, nec ubi consistas habebis. Scilicet disertius se victum fateri non poterat Beveregius, quam ita argumentando*, p.44. Nihil fateor certi ex hujusmodi argumento elici potest, cujus etiam fundamentum est incertum, ut quod supponitur tantum non datur. Neque ipse tanquam argumento usus sum. Dallæi enim objectioni satis superque ante responderam. Hæc autem eo tantum nomine adjeci, ut aliis hujusmodi incertis adversariorum exceptionibus occurrerem. Cum nihil enim apertius esse possit, quam Canones Ecclesiæ universæ non in Canonibus sed tantum in Actis Concilii Chalcedonensis eo, quem requirit Dallæus, modo, indicato scilicet ac nominato eorum numero, laudari, nihil valeat Dallæi contra Canones Apostolicos argumentum ex eo petitum, nisi eos nec in superiorum Conciliorum Actis isthoc modo memoratos esse ostendat. Quod si ista, ut dixi, extarent Acta, incertum est annon nostræ potius quam ejus opinioni faverent. In iis enim antiquos hosce Canones isthoc etiam modo laudatos, non secus ac Canones Ecclesiæ universæ in Actis Chalcedonensibus, forsitan inveniremus. Et merito quidem dubitandi particulam *forsitan* hic inseruimus ut incerti pendentes, utrum hi Canones eo uspiam modo ab antiquis Patribus citati fuerint: quandoquidem nullos omnino Canones ita ab iis citatos ante Concilium Chalcedonense invenimus. Adeo ut iniquissime cum Canonibus Apostolicis agant isti qui veram iis antiquitatem eo denegant, quod illos nullibi antiquitus indicato ac nominato eorum numero, adeoque secus atque omnes alios Canones librosque laudatos legimus. Quâ autem ratione triumphum hic ageret Observator, meque meo ipsius ore victum affirmaret, non video: licet enim tota hæc pericope omissa fuisset, firma nihilominus stabilisque maneret nostra ad Dallæanam objectionem responsio. Et quidem si qui conjecturis & incertis subinde hypothesibus utuntur, victi propterea dicantur, Dallæus & Observator, velint, nolint, se victos fateri necesse habent: quippe quorum omnia hujusmodi sunt argumenta, quæ nihil certi probant sed innuunt tantummodo rem ita forsitan se habere posse, ut ipsi

opinantur. Omnium enim quibus contra Canonum Apoſtolicorum antiquitatem pugnant argumentorum ſumma huc fere redit, quod hi Canones in nullis quæ extant veterum monumentis ante quintum adultum ſeculum eo quo Canones Eccleſiæ univerſæ in Actis Concilii Chalcedonenſis modo citantur. Quid autem certi exinde concludi poteſt? Quid magis quam ergo forſitan nec in iis quæ interciderunt, ita citati ſunt? vel ergo forſitan Patribus incogniti fuerunt, ut qui eos ita forſitan citare voluerant, ſi eos cognoviſſent? Adeo ut tota eorum diſputatio negativis ſolis fundata argumentis, nihil aliud ſit, quam incertitudinum quarundam & dubiarum hypotheſium congeries. At nos è contra probavimus nequaquam neceſſarium eſſe, ut hi Canones iſthoc modo citarentur, eoſque longe ante quintum adultum ſeculum extitiſſe, ex affirmativis, quorum unum omnibus negativis præponderat argumentis, certiſſime, nec ſemel Obſervatoris occurrendo exceptionibus, evicimus.

CAPUT XVII.

Synopſis.

I. *Ex eo quod* Euſebius *&* Hieronymus *horum Canonum non meminerunt, nihil contra eorum antiquitatem concludi poſſe exinde evincitur, quod nec alios antiquos Canones memorarunt.*

II. *Canones Apoſtolici poſt* Synodum Nic. *in deſuetudinem abire cœperunt, aliis eorum loco ſubſtitutis. Ita tamen ut illorum memoria non penitus interciderit.*

III. *Hi Canones antiquitus* Eccleſiaſtici *ſæpius vocati ſunt.*

IV. *Primi eorum conditores in animo non habuerunt, ut hi Canones ab ipſis Apoſtolis ſanciti crederentur. Canones XXIX. L. LXXXII. & LXXXV. quibus Apoſtolorum nomen ſubindicatur, corruptos ac interpolatos eſſe oſtenditur.*

V. *Quatuor illegitimis quas Obſervator è præmiſſis ſuis infert, conſequentiis, breviter reſpondetur.*

VI. *Libri primi epilogus.*

I. POSTHÆC Obſervator noſtras contra Gelaſii decretum à Dallæo adductum exceptiones, à ſe adverſus doctiſſimum Pearſonium diſputante everſas eſſe aſſeverat. Quæ vero contra eas ibi protulit, nos etiam quantum ad rem noſtram ſpectat, ante excuſſimus. Quibus propterea hic prætermiſſis, videamus quibus rationibus Obſervator Dallæanam contra noſtras exceptiones opinionem tuetur. Dallæus nimirum Canonum Apoſtolicorum collectionem neque ante quintum adultum ſeculum innotuiſſe, & quinto exeunte jam extitiſſe, publicarique cœptam eſſe affirmat. Prius, ut

dicit,

dicit, demonſtratur ex univerſali omnium qui ante A. D. CCCCLI. vixerunt de eâ ſilentio. *Neque enim credibile eſt*, inquit, *nullam ejus mentionem ſi extitiſſet, facturos fuiſſe Euſebium, Hieronymum, & alios illorum temporum eruditiſſimos ſcriptores, qui etiam ea quæ Apocrypha judicabant, præcipuè quæ Apoſtolis affictа erant, diligenter perſequi & refellere ſolent.* De Pſeudepigr. lib. 3. cap. 21. pag. 686. Ad hæc reſpondi primò, falſum eſſe quod hic pro conceſſo ſibi aſſumit Dallæus, omnes nimirum qui ante An. Dom. CCCCLI. vixerunt, de hâc collectione ſiluiſſe, multo magis eum hoc abunde demonſtraſſe, ut ex iis apparet quæ ſuperius diſputavimus. Obſervator è contra nihil aliud reponit, quam ſe argumenta noſtra excuſſiſſe & refelliſſe. Cùm omnes autem ejus excuſſiones à nobis antea excuſſæ ſint, non opus eſt hic denuo diſcutiantur. Nos porro iſti noſtræ reſponſioni addidimus, quod ſi illud verum eſſet, minime probaret, nedum demonſtraret, hos Canones ante An. Dom. CCCCLI. non extitiſſe: neque enim Euſebius, nec Hieronymus, nec alii quos ſcimus ejuſdem cum utrovis ætatis ſcriptores Canones Ancyranos aut Neocæſarienſes commemorarunt, quos tamen ante dictum annum conſtitutos eſſe ac divulgatos inter omnes convenit. Ad hæc Obſervator, *Si res*, inquit, *ut par eſt perpendiſſet Beveregius, non ita argumentatus eſſet. Ingens ſiquidem eſt diſcrimen. Non enim paria ſunt quæ de Canonibus Ancyranis & Neocæſarienſibus obſervat, cum iis quæ obſervat Dallæus de Apoſtolicis. Si Ancyrani & Neocæſarienſes Canones, Euſebii, vel Hieronymi, aliorumque illorum temporum ſcriptorum ætate, publico cuidam Canonum Eccleſiæ Codici inſerti fuiſſent, non dubitandum quin ab illis eſſent commemorandi; Saltem Codicis cui inſerti ſunt, aliquam feciſſent mentionem. At nondum in Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ relati erant. Non mirum igitur ſi Canonum iſtorum, qui in localibus & particularibus Synodis ſanciti erant, & qui ad paucorum adhuc notitiam pervenerunt, non meminerunt. Verum alia fuit Canonum Apoſtolicorum ſors atque fortuna.* Obſerv. pag. 46, 47. Tota hæc diſputatio eo nititur, quod Canones Ancyrani & Neocæſarienſes nulli publico Codici inſerti fuerunt, Euſebii & Hieronymi diebus. Quod quidem de Euſebii ætate conceditur. Incertum autem eſt, annon Hieronymi, qui non multis ante Concilium Epheſinum annis obiit, diebus Codici Eccleſiæ univerſæ inſerti fuerint. Verum haud multum refert, quo anno in publicum iſtum Eccleſiæ Codicem collecti ſunt; cùm eos utriuſque & Euſebii ſcilicet & Hieronymi ætate ſancitos fuiſſe ac divulgatos extra dubium ſit, ac propterea cauſa dici non poteſt, quare illi æque ac Apoſtolici Canones ab iis non laudarentur. Cùm autem & illos non memorarint, nullum contra Canones Apoſtolicos ex eo formari poteſt argumentum, quòd ab iis non memorati fuerunt. Enimvero & illi, & alii quicunque iſto claruerunt ſeculo ſcriptores, Eccleſiaſticos quoſvis Canones perraro commemorarunt, Codicem Canonum Eccleſiæ univerſæ nunquam, neque ullos cujuſvis Concilii Canones, niſi forſitan Nicænos ſubinde, ob ſummam iſtius Concilii in Eccleſiâ autoritatem. Si quos autem Eccleſiaſticos uſpiam Canones citarunt, ad nullum quem ſcimus alium niſi ad Apoſtolicum Codicem referri poſſunt, ut ante

 demon-

demonſtravimus. Quamvis igitur Euſebius, Hieronymus, aliique fortaſſe nonnulli iſtorum temporum ſcriptores nullam Canonum Apoſtolicorum mentionem feciſſent, hoc non magis probat eos tunc temporis non extitiſſe, quàm nullos omnino extitiſſe quos illi non memorarunt. Ex eo autem quod nos aſſeruimus, Canones Apoſtolicos ante Synodum Nicænam in unum corpus collectos fuiſſe, & Codicem Canonum Eccleſiæ primitivæ conſtituiſſe, Obſervator ſic infert, *Quomodo ergo fieri potuit, ut Euſebium, Hieronymum, aliosque ejuſdem ætatis eruditiſſimos ſcriptores latuerit adeo venerandum ſuâ vetuſtate monumentum.* Quomodo? facillimè. Quid enim facilius etiam eruditiſſimis viris quam aliquid ignorare? Quis ante Obſervatorem unquam aſſeruit? quis poſt eum unquam aſſerturus eſt, nullum Eccleſiæ primitivæ monumentum Euſebium & Hieronymum latere potuiſſe? Quâ vero ratione probat ille antiquum hunc Canonum Apoſtolicorum Codicem iis incognitum fuiſſe? En. *Nam*, inquit, *ſi cognitus illis fuiſſet iſtiuſmodi Codex, illos alicubi eum memoraturos eſſe, eſt pluſquam veriſimile. Ex eo autem quod nullibi id præſtiterint, legitimè colliges nullum tunc dierum extitiſſe talem Codicem.* Obſerv. pag. 47, 48. Itane vero? An veriſimile, an pluſquam veriſimile eſt, eos omnes memoraſſe vel memoraturos eſſe libros, Canoneſque quos ſibi cognitos habebant? Annon Euſebius Canones à Concilio Nicæno, cui interfuit, ſancitos probe novit? Dic autem, ſodes, quo loco eos memoravit? Quod ſi nec ipſos Nicænos, omnium celeberrimos, & ſuâ ipſius ætate conditos memoravit, quare aliorum obſecro mentionem faceret? Quin imo Canones Apoſtolicos Euſebio non incognitos fuiſſe è Conſtantini M. literis ad eum miſſis abunde conſtat, ubi ſcilicet unus ex iis diſerte laudatur, ut in teſtimoniis ferundis oſtenſum eſt.

II. Poſt verba ante citata, Obſervator hæc habet; *In deſuetudinem abiiſſe iſtos Canones & alios eorum loco generalium Synodorum autoritate ſubſtitutos hariolatur Beveregius. At unde hæc habet? Edat autorem à quo accepit, & quando nullum profert, neque proferre poteſt, adeo temerariæ aſſertionis idoneum teſtem, exſufflandæ ſunt vaniſſimæ viri docti conjecturæ, quæ à præconceptâ opinione & immoderato cauſæ ſtudio proficiſcuntur.* Obſerv. p. 48. Nimirum ac ſi ſolem meridianum lucere affirmanti, fides non habeatur, niſi teſtes etiam ac autores adeo temerariæ aſſertionis producat. Annon omnibus clariſſime patet, poſt primam generalem Synodum Nicææ habitam, primas ei partes è veſtigio conceſſas eſſe, & ſanctiones ab eâ editas aliis quibuſcunque antepoſitas? Annon ab eo uſque tempore facies Eccleſiæ mutata eſt, & novi propterea Canones ubique conſtituti & fœlicioribus iſtis temporibus accommodati? Annon etiam ſanctiones Eccleſiaſticæ æque ac civiles in deſuetudinem ſponte abeunt, cum novæ earum loco ſubſtituuntur? Quid igitur opus eſt teſtibus in re adeo perſpicuâ, ut etiam oculis judicare poſſimus? Primo enim intuitu Eccleſiaſticam hiſtoriam legenti patet, poſt Concilium Nicææ habitum, imo quidem poſt Conſtantinum M. Imperatorem renunciatum, omnia in externâ Eccleſiæ politiâ protinus mutata eſſe, Concilia in ſingulis Provinciis libere celebrata, & Eccleſiaſticos ab iis Canones de novo ſanci-

ſancitos, & ubique receptos. Quo factum eſt ut veteres Canones antiquati propemodum & obſoleti eſſent, vel novâ ſaltem formâ induti & ita retractati, ut alii quam ante eſſent: Uſque adeo ut ſi Apoſtolicos excipiamus ex plurimis illis qui tribus primis à Chriſti nativitate ſeculis ſanciti fuerunt Canones, nullos hodie extantes habeamus, nullos etiam præter Eliberitanos qui prius conſtituti ſunt, quam Conſtantinus M. Imperium adeptus eſt. Unde clariſſime eluceſcit, antiquos Eccleſiæ Canones in deſuetudinem abire cœpiſſe, ſimul ac publica Eccleſiæ tranquillitas, ſummâ Dei miſericordiâ, conceſſa eſt. *Sed ſiccine*, inquit Obſervator, *in deſuetudinem abierunt hi Canones Euſebii ætate ut eorum memoria penitus interciderit? Euſebii inquam qui Synodo interfuit Nicænæ, cujus tempore obtinebat adhuc juxta Beveregii ſupputationem Codex iſte Canonum Eccleſiæ primitivæ? Profecto hæc ſunt ſuavia vigilantium ſomnia*, pag. 48. Quid vero? Nihil in deſuetudinem abire poteſt, quin ſtatim memoria ejus penitus intercidat neceſſe eſt? Quis unquam hoc aſſeruit? Quocum hic pugnat Obſervator, præterquam ſuo ipſius figmento? Nos veteres hoſce Eccleſiæ primitivæ Canones Euſebii ac Hieronymi ætate, hoc eſt, quarto currente ſeculo in deſuetudinem multis ſaltem in locis abiiſſe, alioſque eorum loco ſubſtitutos fuiſſe affirmavimus, & adhuc affirmamus: Nuſquam autem diximus, nec dicere potuimus, eos ita in deſuetudinem abiiſſe ut etiam memoria eorum penitus interciderit. Ipſe enim Euſebius, totaque Nicæna, cui ille interfuit, Synodus antiquos hoſce Canones memoriâ adhuc retinebant, ſuoſque ex iis partim conflabant: Frequentem ſaltem ad eos reſpectum habuerunt, ut ante demonſtratum eſt. Quid itaque ſi Euſebius, Hieronymus, aliique iſtorum temporum Scriptores, antiquos hoſce & ad veterem Eccleſiæ ſtatum pertinentes diſerte non memorarunt Canones? Hinccine ſequetur, eos tunc temporis non extitiſſe? vel Patribus illis penitus incognitos fuiſſe? Iſtis, inquam, Patribus qui modo novis in Eccleſiaſticâ adminiſtratione Canonibus utebantur? Profecto, ſi dulciſſima Obſervatoris verba in ipſum retorqueamus, *Hæc ſunt ſuavia vigilantium ſomnia.*

III. Ad hanc Dallæi objectionem reſpondi ultimò, quod etiamſi Euſebius, Hieronymus, aliique eruditiſſimi ſcriptores ea quæ Apocrypha judicabant, præcipuè quæ Apoſtolis afficta erant, diligenter perſequi ac refellere conſueti ſint, non tamen neceſſe eſt ut horum etiam Canonum mentionem facerent. Nam nullus Turrianus, nullus Bovius adhuc exortus erat, qui eos ipſis Apoſtolis affingebat. Et quid illis opus erat opinionem oppugnare quæ nullos adhuc propugnatores habebat? vel probare hos Canones Apoſtolis falſò adſcriptos eſſe, cum nemo illud aſſerebat? Ad hæc Obſervator, *Non poſſum*, inquit, *ſatis mirari hæc tanto viro excidiſſe. Omnem enim culpam in Turrianum & Bovium rejicit, quaſi primi hoſce Canones Apoſtolis affinxiſſent*, pag. 49. Unde quæſo me omnem culpam in Turrianum & Bovium rejeciſſe colligis? Unde illos primos hunc Canonum Eccleſiæ primitivæ Codicem Apoſtolis affinxiſſe? Ex eo quod eorum nomina uſurpavi dixique nullos adhuc tales exortos eſſe qui Codicem iſtum ipſis Apoſtolis affingebant?

Hocce

Hocce idem ac dicere eos primos hoc fecisse? vix credo. Licet enim illi, ut opinor, primi tantâ argumentorum acie illud evincere conati fuerint, plures tamen ante illos eandem atque illi de hisce Canonibus opinionem tenuerant. Imo quidem per mille retro annos hæc constans fere Græcorum sententia fuit. Eo scilicet fundata, quod hos Canones S. Apostolorum nomen præ se ferentes à majoribus suis accepissent. Antiquitùs autem, Eusebii saltem & Hieronymi ætate longè aliter se res habebat. Etiamsi enim nonnunquam S. *Apostolorum* & *Apostolici* Canones nuncupati essent, ob venerandam scilicet eorum antiquitatem, quodque à viris Apostolicis editi fuerant, Frequentius tamen simpliciter *Canones*, vel *Canones Ecclesiastici* vocati sunt. Ut non modo ex iis patet testimoniis à nobis ante allatis ubi antiqui illi & Ecclesiastici Canones à vetustis Ecclesiæ Patribus Synodisque laudati inter hos etiamnum inveniuntur, verum ex eo etiam quod in ipsâ Turrianicâ editione, nullâ S. Apostolorum mentione factâ κανόνες Ἐκκλησιαστικοὶ nominentur. Et hæc quidem prima videtur eorum inscriptio; Postea autem S. Apostolorum nomen iis præfixum est, ob rationes ante redditas, & ut major iis autoritas conciliaretur.

IV. Sed aliter Observatori visum est. Qui fatetur quidem graviter peccasse Bovium & Turrianum, dum Canones istos ab ipsis Apostolis conditos esse acerrime contenderunt. At in eo primos non peccasse, quod eorum nomine prænotatos esse voluerunt, sed ab ipsis Canonum collectoribus id mutuo accepisse. Nam quicunque, inquit, sunt qui hos Canones collegerunt, eorum certe mens fuit, ut vere ab Apostolis conditi atque editi crederentur: & hic qui eos continet, Codex ab ipsis Apostolis factus, digestus, conscriptusque & promulgatus censeretur. Et ne quis hæc ab eo gratis fingi putaret, ex ipsis Canonibus illud probare nititur, nimirum ex Canone XXIX. ubi dicitur, *Si quis Episcopus per pecunias, hanc sit dignitatem assecutus, vel Presbyter vel Diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinavit, & à Communione etiam omnino exscindatur*, ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, *ut Simon Magus à me Petro.* Item ex Canone L. ubi ex Dionysii Exigui versione dicitur, *Non enim dixit nobis Dominus.* Item ex Canone LXXXII. ubi occurrit, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, *Qualis noster quoque Onesimus visus est.* Et denique ex Canone ultimo, quo legitur, καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, *& Actus nostri Apostolorum.* Hæc autem Observator è Dallæo suo accepit, qui eadem observavit, de Pseudep. lib. 3. cap. 21. pag. 681. Verumenimvero hæc omnia loca interpolata esse, ex eo satis constat, quod nec unus eorum in omnibus Codicibus ita legatur. Quod enim ad primum spectat, pro ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου, antiquitus lectum fuisse ὑπὸ τοῦ Πέτρου, ex Dionysio Exiguo patet vertente *Sicut Simon Magus à Petro.* Et in Epist. Tarasii Patriarchæ Const. ad Adrianum Papam Romanum missâ, ubi hic Canon citatur, hoc in loco nihil aliud legitur, quam ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Petri scilicet mentione penitus omissâ. In Canone quinquagesimo, omnes Græci Codices, quos plurimos consuluit J. B. Cotelerius, omnesque Balsamonis & Zonaræ Codices tam MSS. quam impressi, constanter legunt, οὐ γὰρ εἶπεν

ὁ κύριος.

ὁ κύριος. In Joh. Antiocheni collectione Canonum Tit. XXXVI. ex Justelli editione legitur, οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Quod alii æque ac Apostoli dicere potuerunt. Sed nescio quo facto in MSS. Bodleiano, & Seigmerii, pro ἡμῶν substituitur ἡμῖν. Quomodo & Dionysius Exiguus legit, vertens, *Non enim dixit nobis Dominus.* Et ex omnibus quos scimus Codicibus hi tres soli ita legunt. Reliqui omnes, multo majoris & numeri & autoritatis aliter legunt, nempe vel οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος, vel quod tantidem est, οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Adeo ut nihil dubii esse possit, quin alterutra harum, vera sit ac genuina loci hujusce lectio. Prima autem, quâ pronomen omittitur, nobis verior videtur, ut à longe pluribus Codicibus usitata. Cum igitur in hoc & præcedente, sive XXIX. Canone, pronomen alienâ à primi collectoris manu intersertum fuerit, idem & de duobus reliquis Canonibus, LXXXII. scilicet, & ultimo accidisse, jure merito censeamus. Et quidem in Codice isto quo Josephus Ægyptius, paraphrastes Arabicus, usus est, pro istis verbis in Canone LXXXII. οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος, nihil aliud scriptum fuit, quam οἷος καὶ Ὀνήσιμος, vertit enim *Sicut Onesiphorus* pro *Onesimus.* Qualis propriorum præsertim, nominum corruptio apud Arabes frequens occurrit. Sic etiam in ultimo Canone, pro Αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων, ille habet, *Atque Gesta Apostolorum, quæ sunt αἱ πράξεις.* Legit ergo sine pronomine, Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Et nemo quidem dubitare potest, quin hujusmodi pronomina ab interpolatore aliquo primo interserta fuerint, & librariorum postea incuriâ in nonnullos Codices transcripta. Alioquin enim omnes haud dubie Codices æque ac aliqui, in iisdem lectionibus consentirent. Omnia autem trium priorum æræ Christianæ seculorum monumenta & commentaria, nefariis interpolatorum manibus misera subjacuisse, nemo nescit qui antiquitatem Ecclesiasticam vel primis labris delibavit. Ac proinde non mirum est, si huic idem atque aliis istorum seculorum scriptis acciderit. Saltem cum ipsum S. Apostolorum nomen huic Canonum collectioni ob summam ejusdem antiquitatem inditum fuisset, nemo mirari potest, quod incauti postea transcriptores & librarii istiusmodi pronomina diversis in locis ei interseruerint, quibus ab ipsis Domini Apostolis condita crederetur.

V. Sed ut ut est, Eruditus Observator quatuor ex hâc suâ ipsius opinione conclusiones infert, quas paucis discutiamus oportet. *Primo*, inquit, *hinc consequitur vanissimam esse Beveregii ad Dallæi argumentum responsionem, quando nunc constat, ipsos Canonum collectores eos Apostolis tribuisse*, pag. 51. Hæc vero consequentia eadem quâ infertur, facilitate repellatur. Nondum enim constat, nec constare unquam faciet Observator, primos horum Canonum collectores, eos ipsis Apostolis tribuisse, nisi demonstraverit, hunc unum Codicem è communi omnium Ecclesiæ primitivæ monumentorum fato ereptum esse: quæ scilicet corrupta & plurimis in locis interpolata fuisse, inter omnes constat. Et præterea etiamsi demus, primos horum Canonum collectores, pro certo habentes eos multis ante annis à viris Apostolicis sancitos esse, ipsis eos Apostolis tribuisse, ut à quibus traditi vi-

 derentur,

derentur, valebit tamen nostra contra Dallæi argumentum responsio. Minime enim ex eo sequitur quod Observator secundo loco ponit, nimirum *seculo tertio non extitisse horum Canonum Codicem, aliter eum commemoraturi erant Eusebius, Hieronymus, aliique ejusdem ætatis scriptores, cum illum præsertim sanctis Domini Apostolis affictum viderent.* Etenim Athanasius, Epiphanius, aliique ejusdem ac Eusebius & Hieronymus ætatis scriptores plurimos commemorarunt libros sanctis Domini Apostolis affictos, quorum tamen nec Eusebius, nec Hieronymus mentionem fecit. Et nihil quidem absurdius, nihil incredibilius excogitari potest aut efferri, quam Eusebium & ex eo Hieronymum omnes omnino libros vidisse, aut sibi cognitos habuisse, qui sanctorum Apostolorum nomen præferebant. Quod tamen haud perinde dicimus ac si hos Canones Eusebio incognitos fuisse opinemur, utpote cui eos probe innotuisse ante probatum est. Quod si supponamus illos Eusebium latuisse, haudquaquam exinde concludi potest, eos ante non extitisse, quandoquidem Eusebium omnia quæ à privatis quibuscunque Christianis vel à Provincialibus Episcoporum Synodis scripta fuerant, nec adspectu nec auditu tenuisse, saltem literis non mandâsse pro certissimo habeamus. Ejusdem prorsus est vanitatis tertia quoque Observatoris illatio, *non Ecclesiasticos scilicet vocatos fuisse olim hos Canones, sed Apostolicos, nam ab Apostolis conditos esse, omnibus persuasum voluerunt eorum primi collectores.* Enimvero si largiamur ei primos horum Canonum collectores & sibi persuasisse & aliis persuasum voluisse, eos ab Apostolis conditos esse, eos tamen Ecclesiasticos nunquam vocatos esse, neutiquam exinde sequitur. Quid enim vetat, quo minus Canones qui ab ipsis Apostolis traditi videntur, *Ecclesiastici* æque ac *Apostolici* nominentur, cum *Ecclesiasticam* contineant disciplinam, & eo tantum nomine sanciti sint, ut *Ecclesia* juxta eos ritè administretur? Profecto illi ipsi, qui hos Canones sanctis Apostolis acceptos retulerunt, Eos nihilominus *Ecclesiasticos* vocare non dedignati sunt, ut è variis eorundem inscriptionibus videre est, quibus licet S. Apostolis plerunque tribuantur, *Ecclesiastici* tamen nuncupantur. In Cotelerii enim editione è MSS. Codicibus erutâ, sic inscribuntur, Κανόνες Ἐκκλησιαστικοὶ τῶν αὐτῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Et in ipsâ Dionysii Exigui versione *Ecclesiasticæ regulæ Sanctorum Apostolorum prolatæ per Clementem Ecclesiæ Romanæ Pontificem.* Et, ut ante observatum est, in MS. quo usus est Franciscus Turrianus, simpliciter Κανόνες Ἐκκλησιαστικοὶ inscribuntur. Et hæc quidem, ut simplicissima, prima nobis ac genuina videtur inscriptio, cui, ob rationes ante allatas, Apostolorum nomen postea subjunctum est. Hinc saltem antiquos hosce Canones *Ecclesiasticos* olim vocatos esse, usque adeo planum est ac indubitatum, ut satis mirari nequeam, quo demum fato Observatori in mentem venerit, contrarium asseverare contra unanimem omnium fere Codicum fidem atque autoritatem. Denique ex hoc suo ipsius somnio, ex eo scilicet quod primi horum Canonum collectores eos sanctis Apostolis tribuisse ipsi videantur, consequi affirmat Observator, eos ab Apostolicis viris in unum corpus minime collectos fuisse. *Nam Apostolici*, inquit, *viri Apostolis Canones non erant adscripturi,*

quos

quos ab illis haud quaquam sancitos probe noverunt. Præterquam autem quod præmissa, è quibus hæc consequentia infertur, falsa sint, & talia propterea è quibus nihil legitime concludi potest, ipsa quoque consequentia nos minime attingit, qui hos Canones à viris Apostolicis constitutos quidem, non item collectos fuisse asserimus. Hos enim Ecclesiæ primitivæ æque ac universæ Canones multis annis ante sancitos fuisse opinamur, quam in unum corpus compacti sunt. Ac propterea quodcunque iis nomen à collectoribus postea impositum fuit, eodem ab ipsis etiam conditoribus illos nuncupatos fuisse, nequaquam sequitur. Proinde licet concedamus primos eorum collectores *Apostolicos*, & S. *Apostolorum* eos nominasse, exinde tamen non conficitur, Apostolicos etiam viros, à quibus constituti sunt, ipsis eos Apostolis tribuisse. Quod tamen haud mirum est, si ab illis factum fuisset. Cùm viri enim Apostolici nihil in Ecclesiâ constituerent, nisi quod ab ipsis Apostolis traditum vel aliis eorum traditionibus consonum esse judicarent, ut ante ostensum est, hos etiam Canones ex istiusmodi traditionibus conditos sub Apostolorum nomine aliis commendare facile potuerunt.

VI. Plura in illegitimas hasce eruditi viri consequentias, necnon in singulas ejus observationes exceptionesque contra testimonia pro Canonum Apostolicorum antiquitate allata, reponi possunt. Cùm autem ex iis quæ hucusque disseruimus, satis abunde constet, hos Canones quarto currente, quintoque ineunte seculo à Patribus, Synodisque laudatos, ac proinde longe ante tempus à Dallæo eorum editioni præfixum conditos pariter atque divulgatos fuisse, quicquid è contra Dallæus dixerit, vel ipse etiam Observator, nihil est quod plura hic accumulemus. De Gelasii enim decreto, de quo proximo ille agit, nos, quantum ad nostram spectat opinionem, satis jam ante diximus. Nec quicquam postea producit responsione dignum, cui à nobis non clare satis responsum est. Adeo ut iis denuo respondere non possimus, quin Actum agamus, eademque ad nauseam usque repetamus necesse sit.

Finis Libri Primi.

CODICIS CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ Vindicati ac Illustrati, LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Synopsis.

I. *Discussis in priori Libro externis, interna contra Canones Apostolorum argumenta modo discutienda restant.*

II. *Si nihil in hoc Codice secundi, tertiique seculi disciplinæ dissentaneum esse constiterit, controversia de antiquitate istius, ut à nobis assertâ, dirimetur.*

III. *Hanc de rebus in hoc Codice comprehensis, Adversarii etiam nobis extorserunt dissertationem.*

IV. *Methodus ejusdem, necnon finis fructusque.*

I. CANONES Apostolicos, sive Apostolorum vulgo dictos, non modo ante quintum adultum, verumetiam ante quartum inceptum æræ Christianæ seculum sancitos fuisse, collectos, ac divulgatos, ex iis quæ superiori libro disputavimus, abunde satis, ut opinor, constat: Ubi scilicet Canones istos ab Imperatoribus, à Patribus, necnon à Synodis, tam Oecumenicis quam provincialibus, nunc sub Ecclesiasticorum, nunc sub antiquorum, nunc etiam sub diserto Apostolicorum nomine quarto quintoque seculo laudatos fuisse demonstravimus. Et quandoquidem Johannes Dallæus, & vestigiis ejus insistens Anonymus Observator, quasdam contra nonnulla è testimoniis, quæ adduximus, exceptiones excogitarunt,

gitarunt, eas omnes quales quales, & quotquot fuerunt, quantâ potuimus brevitate pariter atque perspicuitate expensas, discussas, confutatas dedimus. Quinetiam alia omnia externa argumenta, quæcunque ab utrovis eorum vel è testimoniis vel è silentio veterum de hisce Canonibus, ad astruendam suam, vel ad nostram de iis opinionem evertendam adducta sunt, profligavimus adeo & refellimus; ut nihil modo ad plenissimam sententiæ nostræ fidem faciendam superesse videatur, nisi ut ostendamus insuper, nihil in totâ hac Canonum Apostolicorum collectione occurrere, quod cum primitivæ Ecclesiæ disciplinâ non accuratè admodum & politè convenit. Quod si & hoc etiam probatum dederimus, nemo sanè, in re saltem adeo antiquâ, majorem requirat certitudinem, neque in posterum dubitabit quispiam, quin hi Canones longe antiquiores fuerint, quam Dallæus & Observator opinati sunt: & non minus antiqui, si non & antiquiores etiam, quam nos statuimus.

II. Enimvero si in toto hoc Codice nihil prorsus decernatur, quod tribus prioribus Christianismi seculis in Ecclesiâ non observatum fuit: si nullum usurpetur verbum quod istis temporibus non usitatum invenimus. Si nulla damnetur hæresis, quæ non ante quartum seculum exorta est: Si nihil per totam dicatur syllogen ritibus ac institutis Ecclesiæ primitivæ dissentaneum: Si singulorum in eo Canonum, sanctionum, phrasium, & ipsarum etiam vocularum idea purioribus istis religionis nostræ seculis apprimè congruat, quâ quispiam ratione suspensus deinceps, & incertus hæreat, annon istis diebus constituti sint hi Canones, quibus exactè adeo & ad amussim quadrant? Sane si hoc demonstratum fuerit, tota hæc de Canonum Apostolicorum antiquitate controversia finietur. Si nihil enim iis inesset, nisi quod omnibus placeret, antiquitas eorum in controversiam nunquam venisset. Verumenimvero in illis Episcoporum supra Presbyteros eminentia ac autoritas asseritur; Jejunium quadragesimale, & reliqua ab Ecclesiâ instituta, religiosè observanda esse præcipitur: Et alia istiusmodi nonnullorum auribus ingrata occurrunt: Et hinc est quod tantum in eos odium concitatum fuit. Hinc est, quod tot eruditi viri omnia corraserunt argumenta, quibus, si fieri potuit, ipsa etiam antiquitas horum Canonum rescinderetur, atque ita omnis iis in istiusmodi agitandis controversiis autoritas auferatur. Quod si nullum in hoc Codice decretum extare constiterit, quod non ex aliis istorum seculorum monumentis æque ac ex eo probari potest, adeo ut quæcunque in eo decernuntur, ab Ecclesiâ primitivâ instituta esse ac observata manifestum fiat, etiamsi hic Codex in lucem nunquam prodiisset, Quid opus erit de ejus antiquitate ulteriùs disputemus? Hoc itaque est quod nos in præsenti demonstratum imus, eo præsertim inducti, quod cardo, ut aiunt, controversiæ in hoc fere vertatur. Ut ex quo necessario saltem consequetur, omnes hosce, quos Apostolicos vocamus Canones istis temporibus summè consentaneos esse, quibus nos eos sancitos editosque fuisse arbitramur.

III. Adhæc, alia quoque ratio à nobis postulat, ut de ipsis rebus quæ in hâc antiquâ Canonum collectione constituuntur, paulò fusiùs hic disseramus. Nimirum Dallæus Turriani, qui hos Canones ab ipsis Apostolis sancitos,

citos, & à Clemente Romano editos fuisse contendit, opinionem impugnans, plurima ex ipsis etiam Canonibus argumenta petit, quibus eam evincat. Dum Turrianum autem internis hujusmodi rationibus urget, nonnulla subinde inserit, quibus credulo & incauto lectori persuadere conatur, ex ipsis Canonibus manifestum esse, eos non à primitivâ Ecclesiâ, nec ante quintum adultum seculum conditos fuisse. Quapropter ne Observator, aliive posthæc conquerantur, me omnibus tam internis quam externis Dallæi argumentis non respondisse, quicquid ille, vel post illum Observator, ex ipsis Canonibus ad suam de iis confirmandam nostramve refellendam opinionem collegisse videtur, à nobis hic retundatur necesse est. Quod tamen fieri non potest, nisi totam percurramus syllogen, & si non singulos Canones, eos saltem omnes quos illi ad elevandam eorum autoritatem in medium protulerunt, Ecclesiæ primitivæ ritibus moribusque consonare ostendamus.

IV. Quo hoc autem effectum demus, non opus est Dallæi procedamus methodo, qui primo contra ultimos XXXV. & ultimò contra primos L. Canones disputat. Nos enim, ut ratio postulat, à primo incipientes, in ultimo ordinatim desinemus, eosque omnes non modo à primis Ecclesiæ Christianæ seculis non abhorrere, sed cum iis etiam ita consentire demonstrabimus, ut illis proprii ac peculiares videantur. Et si quid Dallæus aut Observator è contra objecit, illud, Deo volente, ita removebimus, ut cuivis constet, hos Canones primis istis temporibus optimè accommodatos esse, illorumque Ecclesiasticam disciplinam ita exhibere, ut si adversariis demus, quod falsissimum est, eos non ante quintum vel etiam sextum seculum in unum corpus collectos esse, longe tamen antea sancitos fuisse ac constitutos pro certo habeamus & explorato. Unde liquidò simul patebit, hunc *Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ* meritissimo jure nuncupari posse, utpote qui antiquissimos illos contineat Canones, quibus Ecclesia, si non universa, Orientalis saltem administrata fuit, priusquam vel Nicæni, vel Ancyrani, vel alii, quos scimus, Canones in lucem emissi sunt. E quibus hoc etiam boni commodique & nobis & aliis quibuscunque se primitivorum Christianorum moribus conformes gerere cupientibus emerget, quod præ oculis habeamus, qua ratione vitam nostram ad eorum exemplar instituamus, quos plurimos martyrii corona redimitos, & ad summam gloriam evectos perfectâ in cœlis fœlicitate ab eo usque tempore perfructos esse, perfruique credimus.

CAPUT

CAPUT II.

Synopsis.

I. *Primus Apost. Canon vindicatur. Episcoporum supra Presbyteros autoritas nullo unquam Canone aut lege Ecclesiasticâ instituta fuit, & tamen ubique semper obtinuit. Unde eam Apostolicæ institutionis esse liquet.*

II. *Ut Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur, Apostolorum doctrinæ consonum est. Quid sit* Πρεσβυτέριον *apud* D. Paulum.

III. *Secundus Canon defenditur. Episcopi & Presbyteri vocabula secundo saltem seculo distinctè usitata sunt. Proinde non mirum est, quod ita in hoc Codice usurpentur.*

IV. *Secundo tertioque seculo præter Episcopos, Presbyteros & Diaconos alii in Ecclesiâ constituti sunt Clerici, Hypodiaconi, Lectores, Cantores, &c.*

V. *Incensum oblationis tempore à primitivâ Ecclesiâ usurpari solitum, juxta quod tertio Apost. Canone præcipitur.*

VI. *Quartus Canon Apost. lege caremoniali non innititur, sed ei potius adversatur.*

VII. *Fructuum primitias ab Ecclesiâ primitivâ offerri solitas, è quarti seculi, necnon secundi, tertiique monumentis probatur.*

I. PRIMO itaque antiquus hic Canonum Ecclesiasticorum Codex ab Episcopi, per quem omnis Ecclesiastica disciplina administratur, constitutione orditur, jubetque Episcopum à duobus tribusve Episcopis Ordinari. Ἐπίσκοπος, inquit, χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν. Supponit igitur Episcopos istis etiam diebus ubique ordinatos, aliosque eorum denatorum loco ordinandos esse. Ut Episcopi enim à Presbyteris distincti iisque superiores ubique gentium ordinentur, nullus unquam Canon, nulla lex Ecclesiastica decrevit. Quod quidem luculento nobis est argumento, Episcopalem autoritatem, ordinem ac eminentiam non Ecclesiasticæ, sed Apostolicæ institutionis esse: hoc est, Sanctos Apostolos à magistro suo nostroque edoctos, talem in Ecclesiâ Pastorum Evangelicorum ordinem instituisse, quibus incumberet Presbyterorum, aliorumque vitas inspicere, in delinquentes animadvertere, & providere, ut fides Christiana fideliter prædicetur, Christi præcepta & promissa religiosè promulgentur, & Sacramenta ab ipso instituta ritè administrentur. Si tale enim officium ab ipsis Apostolis non institutum fuisset, non dico incredibile, sed & impossibile prorsus esset, ut ipsis Apostolis adhuc superstitibus, vel proximè saltem post eorum mortem omnibus terrarum locis exerceretur, quibus religio Christiana suscepta est: idque licet nullum extaret Ecclesiasticum decretum, quo illud introductum fuit, vel etiam introduci potuit, si ipsius Christi

Christi ac Apostolorum ejus institutioni adversaretur. Ipsi autem acerbissimi ordinis Episcopalis oppugnatores, nunquam diffiteri potuerunt, quin in ipsis Ecclesiæ primordiis tales ubique constituti sint Episcopi, qui Ecclesiastica istiusmodi munia obierunt: quales erant Clemens Romæ, Ignatius Antiochiæ, Polycarpus Smyrnæ, Annianus Alexandriæ. Hos enim simplices fuisse Presbyteros, aliosque sibi subjectos non habuisse, non modo omni Ecclesiasticæ antiquitati, verum ipsi etiam rationi contradicit, quæ scilicet nunquam permittet ut credamus, quod in tantis civitatibus, ubi tam numerosi erant Christiani, unus omnibus Ecclesiæ muneribus fungeretur. Quod si alii ibidem essent, quibus ipsi, in suâ quisque Ecclesiâ, præsidebant, quo jure, quâ autoritate hanc sibi præsidentiam arrogabant? Ab Ecclesiâ quidem eam habere non potuerunt, utpote in cujus potestate nunquam situm fuit, novum instituere Pastorum ordinem, aut talem quibuslibet autoritatem dare, quæ ipsis à Christo & Apostolis ejus negata fuit. Nemo etiam vel charitate, vel fide imbutus Christianâ, credat eos qui toti erant in Deo Christoque colendo, quique doctrinam & ritus à Christo institutos sanguine suo consignare assiduo parati erant, ullam sibi dignitatem usurpare voluisse, quam nec à Christo nec ab Apostolis ejus traditam acceperant. Restat itaque ut quamcunque Episcopi tunc temporis autoritatem exercebant, eam totam, si non ipsi Christo, Apostolis saltem ipsius acceptam tulerint. Et hinc est quod in omnibus antiquis Ecclesiæ monumentis primæ Episcoporum supra Presbyteros constitutionis nec vola extet nec vestigium. In hoc saltem vetusto admodum Canonum Ecclesiæ primitivæ Codice, etiamsi frequentissima occurrat Episcoporum mentio, de primâ tamen eorum institutione altissimum est silentium. Hic enim eos antea & ab origine institutos fuisse pro confesso habetur, & propterea cavetur tantummodo quo ritu quispiam in hoc ordinum Ecclesiasticorum fastigium evehatur, nimirum à tribus vel duobus saltem ejusdem ordinis. Quibus vero rationibus hæc cautio innitatur, in Annotationibus ad hunc Canonem explicuimus.

II. Verum Joh. Dallæus in hunc primum Apostolicorum Canonem gravissime invehitur, contenditque eum, Episcopum à duobus aut tribus Episcopis ordinari præcipientem, Apostolicis temporibus alienum esse, *Ut quibus*, inquit, *ex Paulo constat à Presbyteris solitas imponi manus.* De Pseudep. lib. 3. cap. 14. Et nos quidem non asserimus hunc Canonem, totidem saltem verbis, ab ipsis Domini Apostolis sancitum esse. Veruntamen locus ille D. Pauli à Dallæo indicatus, minime vetat, quin ab iis sanciri posset. Sic enim ait D. Paulus, *μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου*, 1 Tim. 4. 14. Per πρεσβυτέριον hoc in loco Dallæus cœtum, vel classem, ut vocant, Presbyterorum intelligit, istiusmodi scilicet qui isthoc nomine hodie nuncupantur. Quo nihil absurdius effingi potest. Dato enim vocabulum istud πρεσβυτέριον collectivè hic sumendum esse, pro cœtu eorum qui istis diebus πρεσβύτεροι vocabantur: Nemo nescit hanc vocem è Synagogâ Judaicâ in Ecclesiam Christianam translatam esse, eamque apud Judæos idem fere significasse atque ἡγεμόνα sive ἄρχοντα,

χοντα, ut è sexcentis patet veteris Testamenti locis, quibus Præfecti, Magistratus Ecclesiastici, ipsique principes זקנים Πρεσβύτεροι sæpe appellantur. Quo factum est ut ipsi Apostoli in Ecclesiâ recens natâ hoc sibi nomen primo vendicarent. Sanctus enim Petrus se πρεσβύτερον vocat, 1 Pet. 5. 1. necnon D. Johannes eodem se nomine appellat, initio secundæ, tertiæque Epistolæ ab ipso conscriptæ. Ipsum etiam D. Paulum unum fuisse in hoc Presbyterio, à quo Timotheus χειροθεσίαν accepit, ipse disertissime attestatur, eidem Timotheo in alterâ Epistolâ hæc dicens, Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. 2. Tim. 1. 6. Idem itaque χάρισμα, quod alibi per Presbyterii, hic per D. Pauli χειροθεσίαν datum fuisse dicitur. Quod quidem dici non potuit, nisi ille partem saltem istius Presbyterii constituisset, suasque Timotheo manus imposuisset. Sanctum autem Paulum purum putum hodierno sensu Presbyterum fuisse, nemo, ut opinor, affirmabit, quippe qui unus, nec minimus quidem ex ipsis Apostolis fuit. Quapropter πρεσβυτέριον illud à quo Timotheus ordinatus dicitur, nihil aliud esse potuit, quam cœtus istiusmodi Apostolicorum Ecclesiæ Pastorum, quos Apostoli sibi successores designaverant, quibusque D. Paulus tanquam Primas in hoc negotio præfuit. Alioquin enim dicere non potuit illud per suam manuum impositionem dari, quod alibi μετ' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου datum fuisse profitetur. Unde Theodoretus in locum per *Presbyterium* τοὺς τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος ἠξιωμένους intelligendos ait: Ac proinde, non obstantibus istis D. Pauli verbis, idem quod hoc primo Canone Apostolico decernitur, ab ipsis Domini Apostolis tradi ac sanciri potuit, nimirum ut Episcopus non nisi à duobus aut tribus Episcopis ordinetur. Imo quidem hic Canon illis ipsis Apostoli verbis adeo consentaneus est, ut ex iis formatus videatur. Cùm ipse enim Apostolus non solus, sed cum aliis, πρεσβυτέριον sive cœtum Apostolorum constituentibus, Timotheum ordinarit, ex illius exemplo legitimè hic cavetur, ne unus quispiam Episcopus Episcopum constituat, sed & alii unà cum eo manus imponant. Adeo ut nemo dubitare possit, quin hic Canon Apostolicæ institutioni summè consonet. Saltem ipse Dallæus nihil in hoc Canone invenire potuit, quod eum nec cum proximo post Apostolos seculo convenire ostendat. Cùm enim inter omnes constet, secundo saltem à Christi nativitate currente seculo Episcopos propriè sic dictos ubique terrarum constitutos esse, Ecclesiasque suas curâ atque autoritate pastorali administrasse, magnæ & necessariæ causæ postulabant, ut talis Canon sive decretum Ecclesiasticum de legitimâ eorum ordinatione ederetur, ne quis furtim & clandestino ad tantam in Ecclesiâ dignitatem ascenderet. Quod facillimè fieri, vel potius vix evitari potuit, si uni cuivis Episcopo alios, quos ipse voluit, ordinare licuisset. Cum hoc itaque primo Canone Apostolico nihil aliud definiatur, nisi quod ab ipsis Domini Apostolis sanciri potuit, & à proximis eorum successoribus determinari debuit, nemini mirum esse potest, si secundo æræ Christianæ seculo constitutus editusque fuerit: cùm, ipsis etiam fatentibus ordinis Episcopalis adversariis, tales, quos ipsi oppugnant,

Episcopi passim & quotidie ordinati sunt. Quod quidem nostræ de his Canonibus opinioni confirmandæ satis superque est.

III. Ut primus Canon de Episcopi, secundus de Presbyteri, Diaconi reliquorumque Clericorum ordinatione agit, statuitque eos ab uno Episcopo ordinandos esse. Ubi concedamus Dallæo hunc Canonem istis temporibus fuisse conditum ac conscriptum, quibus *Episcopi & Presbyteri* vocabula inter se distinguebantur, suamque alterum ab altero divisam significationem in vulgari Ecclesiæ usu habebant. Concedamus etiam hunc vocabulorum istorum proprium ac divisum usum Apostolicæ Ecclesiæ, quam ipsi scilicet Apostoli adhuc superstites regebant, tempori non convenire, utpote quo hæc nomina indistinctè & promiscuè usitata videantur, adeo ut primi æque ac secundi ordinis ministri πρεσβύτεροι nonnunquam dicerentur: His inquam concessis, negari tamen nequit, quin si non viventibus adhuc nonnullis Apostolorum, mox tamen postea communis, quæ hodie inter ista nomina observatur, distinctio vulgo recepta fuerit. Hoc enim ex eo certissimum fit, quod proximi post Apostolos Ecclesiastici scriptores, Clemens Romanus, Ignatius, Pius I. Romanus, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Origenes, aliique, tres Sacrorum ministrorum ordines, Episcopos dico, Presbyteros, & Diaconos, distinctè recensuerunt, ut in Annotationibus observatum est, & fusius postea probatum erit. Secundo autem inclinato & ad finem vergente seculo illud observatum fuisse inter duo hæc vocabula discrimen, nec ipse Dallæus negare potuit nec Observator, in posteriorem vindic. partem pag. 306, 307. Atque ideo, ipsis etiam horum Canonum adversariis judicibus, distinctio illa inter Episcopum & Presbyterum in hoc aliisque hujus sylloges Canonibus castè adeo & religiosè Observata, nequicquam impedit, quo minus secundo saltem exeunte vel tertio ineunte seculo sanciri poterant.

IV. Præterea Dallæus Canones hosce non Apostolicis temporibus conditos, nedum ab ipsis Apostolis editos ac promulgatos fuisse, ex eo etiam arguit, quod alii Clerici præter Episcopos, Presbyteros, & Diaconos hoc secundo Canone memorentur, *Apostolis enim*, inquit, *non alios legimus cognitos fuisse Clericos quam Episcopos, sive Presbyteros & Diaconos.* Esto. Secundo tamen tertioque post Christum incarnatum seculo, alios in Ecclesiâ passim constitutos fuisse Clericos inferiores, velut hypodiaconos, lectores, cantores, &c. ex iis qui istis scripserunt seculis abunde constat. Tertullianus enim, *Alius*, inquit, *hodie Episcopus, cras alius. Hodie Diaconus, qui cras Lector: Hodie Presbyter, qui cras Laicus.* Tertull. de Præscript. adv. hær. cap. 42. Ubi observare licet, non modo Episcopum, Presbyterum & Diaconum, distinctè & sigillatim recensitos, verumetiam Lectorem tanquam alium è Clericis unà commemoratum. D. Cyprianus etiam Celerinum & Aurelium *Lectores* constitutos, & ita Clero conjunctos asserit: *Lectorisque* officium sic describit, ut *loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta, & Evangelium Domini.* Cyprian. Epist. 34. ad Cler. & pleb. Alibique idem hoc habet, *Fecisse me autem sciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum confessorem, quos jam pridem*

com-

communi consilio Clero proximos feceramus. Id. Epist. 24. ad Clerum. ubi, ut videre est, *Hypodiaconi* etiam mentio occurrit. Adhæc Cornelius Romanus D. Cypriani æqualis, in Epistolâ ad Fabium, præter Presbyteros, & Diaconos, etiam Subdiaconos, Acolythos, Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis in Ecclesiâ suâ constitutos docet, apud Euseb. hist. Eccles. lib. 4. cap. 43. In Canonibus quarto seculo nondum adulto editis hujusmodi inferioris ordinis Clericos sæpe memoratos esse, neminem latere potest. Patres quidem Laodiceni Canone XXIV. edicunt, quod non oportet Sacratum à Presbytero usque ad Diaconum & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordinis usque ad *ministros*, vel *Lectores*, vel *Cantores*, vel *Exorcistas*, vel *Ostiarios*, vel *Ordinis Monachorum*, in cauponam ingredi. Et hæc sane inferiora Ecclesiastica officia priscis admodum temporibus instituta fuisse, ex eo conficitur, quod licet quarti, necnon secundi tertiique seculi scriptores de illis sæpe meminerint, primæ tamen eorum institutionis nulla uspiam vestigia invenire possumus. Ex eorum itaque mentione in hisce Canonibus subinde factâ, nihil ad oppugnandam Codicis hujusce antiquitatem à nobis assertam, ullâ vel arte vel machinâ torqueri potest.

V. Contra tertium Canonem nihil habuit quod excipere potuit Dallæus, nisi quod in eo significetur tempore quo conditores vixerunt, offerri solitum in Ecclesiâ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς, *Incensum tempore sanctæ oblationis.* Hoc autem, ut ait vir doctus, non modo ab Apostolis alienum est, sed ne Tertulliani quidem ævo usitatum apud Christianos thymiama fuit in religionis sacris, ut qui nostros purgans à Paganorum criminatione, qui eos infructuosos esse in negotiis dictitabant, *Thura plane*, inquit, *non emimus. Si Arabiæ queruntur, scient Sabæi pluris & carioris suas merces Christianis sepeliendis profligari, quam diis suffumigandis.* Tertul. Apol. cap. 42. cujus agnosco verba, sed consequentiam ex iis deductam nego. Etiamsi enim hic ritus in Ecclesiâ Africanâ Tertulliani ævo fortasse non obtinuerit, minime tamen exinde sequitur, quin aliis in locis eodem tempore usitatus esset. Imo quidem Hippolytus Portuensis Episcopus Clementis Alexandrini discipulus, ac propterea ejusdem fere ac Tertullianus ætatis, in oratione de consummatione mundi disertissimam hujus rei mentionem facit, dicens, Πενθοῦσι γὰρ αἱ ἐκκλησίαι πένθος μέγα, διότι οὔτε προσφορὰ, οὔτε θυμίαμα ἐκτελεῖται. Quemadmodum etiam in Annotationibus ad hunc Canonem observatum est. Ubi & D. Ambrosii eundem ritum suâ ætate, hoc est quarto currente seculo, observatum esse confirmantis testimonium è commentariis ejus in S. Lucæ Evangelium cap. 1. de Angeli apparitione adduximus.

VI. Quartum etiam Canonem unicâ hâc objectione impugnat Dallæus, *Neque cum Apostolorum*, inquit, *dogmate vel ævo congruit, quod quarto Canone jubentur fructuum primitiæ Episcopo & Clericis solvi, & ad eorum ædes comportari. Id enim ad legem Mosaicam cæremonialem pertinet, quam veri Apostoli Dominicâ morte abrogatam docent, nedum ut aliquam ejus partem à fidelibus Observari præcipiant.* De Pseudep. lib. 3. cap. 14. Primo autem immerito

 repre-

reprehendit Canonem quaſi jubentem fructuum primitias Epiſcopo & Clericis *ſolvi*, ac ſi nimirum è lege Moſaicâ iis debitæ eſſent. Hoc enim Canon non jubet, ſed dicit tantummodo, Ἡ *ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω, ἀπαρχὴ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον*, *Omnis alius fructus domum mittatur, Primitiæ Epiſcopo & Presbyteris, ſed non ad altare.* Deinde quod hoc Canone conſtituitur, ad legem Moſaicam cæremonialem uſque adeo non pertinet, ut ei prorſus contrarium ſit. Ex iſta enim lege Primitiæ fructuum in ipſo Dei templo, & coram altari offerendæ erant, Deuteron. cap. 26. & ſæpe alibi. Hic autem id diſerte prohibetur, & contrarium planè conſtituitur, ut ſcilicet non ad altare, ſed ad Epiſcopi ædes mittantur. Et quidem ipſa fructuum & primitiarum oblatio longè ante legem cæremonialem inſtituta fuit. Nam Cain obtulit מפרי הארמה מנחה ליהוה *ex fructu terræ munus Domino*, Gen. 4. Ab ipſâ itaque mundi origine obtinuit, vel ex poſitivo Dei mandato, vel ex lege naturali ortum habens, cùm nihil rationi magis ſit conſentaneum, quam ut primitiæ fructuum Deo offerantur, à quo eos aliaque omnia gratis accipimus. Ac propterea hujuſmodi oblationes fieri hoc Canone non jubetur, ſed cavetur duntaxat, quomodo faciendæ ſunt: ut fructus nimirum & primitiæ non ſuper altare, nec in templo Dei, ut lege Cæremoniali præcipitur, offerantur, ſed ad Epiſcoporum ædes comportentur, ut ab illis cum Presbyteris diſtribuantur. Quod itaque cæremoniale fuit in hujuſmodi oblationibus hic abrogatur, ac proinde ab ipſis Apoſtolis ſanciri potuit hic Canon, qui legem cæremonialem Dominicâ morte abrogatam docuerunt.

VII. Fruges autem ac primitias, de quibus hoc Canone agitur, in primitivâ Eccleſiâ à fidelibus offerri ſolitas eſſe, ex antiquis ejuſdem monumentis patet. Inter Conſtitutiones enim Apoſtolicas vulgo dictas, quas, licet non vere Apoſtolicas, antiquas tamen eſſe nemo dubitat, una de primitiis decimiſque agit, præcipiens, ut omnes primitiæ offerantur Epiſcopo, & Presbyteris, & Diaconis, ad eorum alimentum, utque omnes decimæ offerantur ad alendos reliquos Clericos, & virgines, & viduas, & pauperes. Αἱ *γὰρ ἀπαρχαὶ*, inquit, *τῶν ἱερέων εἰσὶ καὶ τῶν αὐτοῖς ἐξυπηρετουμένων διακόνων*, *Primitiæ enim Sacerdotum ſunt & iis miniſtrantium Diaconorum.* Conſtit. Apoſtol. Lib. VIII. cap. XXX. Præterea Synodus Gangrena iiſdem fere temporibus ac Nicæna, habita, Euſtathianos inter alia condemnat, propterea quod *καρποφορίας τε τὰς ἐκκλησιαστικὰς τὰς ἀνέκαθεν διδομένας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἑαυτοῖς καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς ὡς ἁγίοις τὰς διαδόσεις ποιούμενοι*, *Primitias etiam fructuum atque eorum oblationes, quas veterum inſtitutio Eccleſiæ tribuit, ſibimet & ſuis tanquam ſanctis diſpenſandas vendicarent.* Syn. Gangr. in præf. Hinc iidem Patres Canonem huic Apoſtolico ſimilem ediderunt, præcipientem, ut is qui fructus Eccleſiæ oblatos accipere vel diſtribuere audet extra Eccleſiam, præter Epiſcopi ſententiam, vel ejus cui cura eorum commiſſa eſt, ſit anathema. Syn. Gangr. Can. VII. Unde conſtat hunc in Antiquiori Eccleſiâ ritum obtinuiſſe, ut non modo fructus à fidelibus offerrentur, ſed & eorum diſtributio penes Epiſcopum eſſet, juxta quod hoc Canone Apoſtolico definitur.

atur. Quinetiam eodem, hoc est, quarto nondum finito seculo Patres Carthaginenses decretum de primitiis ritè offerendis ediderunt, quod etiamnum extat in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, nostræ editionis Canon. XL. Iisdem diebus Gregorius Nazianzenus hæc scripsit, ὥσπερ ἀπαρχὰς ἀλῶνός τε καὶ ληνοῦ, καὶ τέκνων τοὺς ἀληθῶς φιλοτέκνους ἀνατιθέναι θεῷ, δίκαιόν τε καὶ ὅσιον, ὅτι παρ' αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ τὰ ἡμέτερα, *Quemadmodum areæ & torcularis primitias, & filiorum eos qui vere filios amant, Deo consecrare justum & pium est, quoniam ab ipso & nos ipsi & nostra omnia sunt.* Greg. Naz. Epist. 80. ad Aerium & Alypium. Adhæc concilium Hispalense Anno IↃXC. habitum decrevit, ut *Omnes primitias ac decimas tam de pecoribus quam de frugibus dives simul ac pauper Ecclesiis suis rite offerant*, apud Ivon. part. 2. c. 174. Quod si hæc recentiora sint testimonia, quam quibus fides in re adeo antiquâ habeatur, alii, iique antiquissimi, & omni exceptione majores præsto sunt testes, Irenæus, & Origenes. Irenæus enim de Servatore nostro verba habens, *Sed & suis*, inquit, *discipulis dans consilium primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, eum qui ex creaturâ panis est, accepit & gratias egit.* Iren. adv. hær. lib.4. cap.32. *Offerre igitur oportet Deo primitias ejus creaturæ.* Et nonnullis interjectis, *Oportet enim nos Oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inveniri fabricatori Deo, in sententiâ purâ, & in fide sine hypocrisi, in spe firmâ, in dilectione ferventi, primitias earum quæ sunt iis creaturarum offerentes; & hanc Oblationem Ecclesia sola puram offert Fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creaturâ ejus.* Ibid. cap. 34. Et Origenes, postquam dixisset Celsum velle ut Primitiæ dæmonibus dicarentur, addit, ᾧ δὲ τὰς ἀπαρχὰς ἀποδίδωμεν, τούτῳ καὶ τὰς εὐχὰς ἀναπέμπομεν, *Nos autem cui primitias offerimus, ad eundem etiam preces nostras dirigimus.* Orig. cont. Cels. lib. 8. pag. 400. E quibus omnibus videre est, veterem ipsamque primitivam Ecclesiam in eâ fuisse sententiâ, quod etiam post abrogatam legem cæremonialem Primitiæ à fidelibus Christianis offerri debeant: quodque earum oblatio ab ipsis Ecclesiæ primordiis instituta fuit. Quo factum est ut Ecclesia Græca hunc ritum perpetuo observârit. In cujus propterea Euchologio variæ extant precandi formulæ pro iis qui fructus suos offerunt, ut Εὐχὴ περὶ τῶν προσφερόντων ἀπαρχὰς ὀπώρας. Item Εὐχὴ ἐπὶ τῶν καρποφορούντων. Quinetiam in Veteri Latino D. Gregorii Sacramentario, ejusmodi oratio habetur his verbis concepta, *Domine, qui cœlum & terram & omnia creasti, te supplices quæsumus, ut hunc fructum novum benedicere & sanctificare digneris, & multiplicare abundanter offerentibus tibi, ut repleas eorum cellaria cum fortitudine frumenti & vini, ut lætantes in iis referant tibi Deo omnipotenti laudes & gratias.* Quæ cum ita sint, nemini mirum esse videatur, quod unus ex antiquis hisce Canonibus de Primitiis & fructibus rite offerendis agat. Cúmque Dallæus aliud non habuit, ex quo hunc Canonem ab ipsis Apostolis non constitutum fuisse contra Turrianum probaret, nisi quod Primitiarum in eo occurrat mentio, quæ ab Ecclesiâ perpetuo, ut constat, oblatæ sunt, nihil saltem ex hoc Canone colligere licet, quod no-

ſtræ opinioni refragatur, quæ hoſce Canones non ab ipſis Apoſtolis, ſed à Primitivâ Eccleſiâ multis poſt Apoſtolos annis conditos, pluribuſque collectos fuiſſe ſtatuit. Primitias enim ante quartum ſaltem ſeculum à fidelibus oblatas, & ab Epiſcopis diſtributas eſſe, nemo, ut opino, modo inficias ibit.

CAPUT III.

Synopſis.

I. *Canones Apoſt. V. & VI. adverſariis judicibus, & ævo & doctrinæ Apoſtolorum conſentanei ſunt.*

II. *Canon VII. defenditur, ac illuſtratur. Aſianæ tantum Eccleſiæ* Paſcha *quartadecima lunâ celebrabant.*

III. *Idem quod hoc Canone continetur, à primitivis Synodis ex Apoſtolicâ traditione conſtitutum fuit.*

IV. *Canones VIII. & IX. de frequenti Communione agentes illuſtrantur.*

V. *Primitivi Chriſtiani quandocunque ſacros habebant conventus, myſtici corporis ſanguiniſque Chriſti participes erant.*

VI. *Sacrorum conventuum & Euchariſtiæ in iis celebrandæ modus antiquus, è Juſtino M. illuſtratus.*

VII. *Hoc Sacramentum in omnibus primorum Chriſtianorum conventibus celebratum fuiſſe, è* Plinio *ſecundo,* Tertulliano, *&* Clemente Alexandrino *oſtenditur.*

VIII. *Plurimi è primitivis Chriſtianis quotidie communicabant. Egregius de eâ re D.* Ambroſii *locus. S.* Baſilius *quater ſaltem ſingulis ſeptimanis communicavit. D.* Chryſoſtomi *exhortatio ad frequentem communionem.*

IX. *Ipſi Apoſtoli Euchariſtiam frequenter celebrare conſueti ſunt.* Κατ᾽ οἶκον *in Act. Apoſt. idem quod* ἐν οἴκῳ.

X. *Qui à frequenti Communione ſe abſtinent, merito excommunicantur, juxta quod hoc Canone Apoſt. conſtituitur.*

I. QUINTO è Canonibus Apoſtolorum cautum eſt, *Ne Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus uxorem ſuam ſub religionis prætextu ejiciat,* Sexto, *ne quis eorum ſeculares curas ſuſcipiat.* Qui duo Canones S. Apoſtolorum Doctrinæ ac ævo uſque adeo conſentanei ſunt, ut ipſe acutiſſimus Dallæus nullum ex iis argumentum exſculpere poſſet, quo ab ipſis eos Apoſtolis non ſancitos eſſe demonſtraret. Quibus propterea intactis ad ſeptimum ſtylo properato tranſilit.

II. Septimus vero Canon ſic habet, Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus Sanctum Paſcha diem ante vernum Æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponatur.* Hunc

Hunc Canonem & S. Apoſtolis abjudicandum, & veteri Eccleſiæ incognitum fuiſſe, ex eo arbitratur Dallæus, quod id ipſum quod hic ſub depoſitionis pœnâ vetatur, diu in multis iiſque Sanctiſſimis parœciis, imo diœceſibus Aſiæ, Orientis, & Syriarum ſervatum fuit. De Pſeudep. lib. 3. cap. 15. Quod quidem de Aſianâ diœceſi verum eſſe confiteor, non item de reliquis, ſi de iſtis ſaltem loquamur temporibus quibus Victor Romanæ, & Polycrates Aſianæ Eccleſiæ præerat, hoc eſt, de ſecundo ad finem vergente ſeculo, quo hæc de Paſchatis celebrandi die quæſtio tantâ vehementiâ agitata fuit. Euſebius enim omnes quidem per Aſiam Eccleſias vetuſtâ quadam traditione nixas quartadecimâ lunâ Paſchæ ſalutaris diem, in quamcunque demum ſeptimanæ feriam inciderit, celebraſſe ſcribit: Addit autem οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις ἐξ Ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος, φυλαττούσαις· ὡς μὴ δ' ἑτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμέραν τὰς νηστείας ἐπιλύεσθαι. *Cum tamen reliquæ omnes totius orbis Eccleſiæ alio modo utebantur, qui ex Apoſtolicâ traditione profectus etiamnum ſervatur: ut ſcilicet non alio quam reſurrectionis Dominicæ die jejunia ſolvi liceat.* Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 23. Exceptâ igitur diœceſi Aſianâ, quæ in notitiâ imperii proprium ſibi Proconſulem, & in notitiâ Eccleſiæ proprium Metropolitanum, Polycratem ſcilicet, habebat, reliquæ omnes per univerſum terrarum orbem Eccleſiæ Paſcha tunc temporis non cum Judæis, ſed juxta præſentem Canonem celebrabant. Et quidem ut Polycrates, qui omnibus Aſiæ Epiſcopis, qui Paſchalem celebritatem quartadecimâ lunâ cum Judæis peragebant, præfuit, ſeſe ſuamque Eccleſiam hâc in re traditionem à S. Johanne, Philippo aliiſque viris Apoſtolicis acceptam ſequi aſſeruit; Sic & aliæ omnes Eccleſiæ ſe feſtum iſtud ἐξ Ἀποστολικῆς παραδόσεως celebrare affirmarunt. Adeo ut Apoſtolica traditio in utramque partem laudata fuerit.

III. Cùm omnes igitur Eccleſiæ, præter Aſianam, Paſchalem feſtivitatem ſecundo labente ſeculo juxta præſentem Canonem obſervarint, idque ex Apoſtolicâ, ut ajebant, traditione, veri pluſquam ſimillimum eſt, aliquem ſi non plures ex Apoſtolis, vel viris ſaltem Apoſtolicis, vel exemplo ſuo vel præcepto id tradidiſſe quod hoc Canone conſtituitur. Alioquin enim incredibile prorſus eſt, ut celeberrimæ omnium Eccleſiæ Romana, Hieroſolymitana, Alexandrina, & reliquæ omnes unâ exceptâ Aſianâ; tantâ concordiâ in eundem ritum conſpirarent, eundemque ipſis Apoſtolis, proximo poſt eos ſeculo, acceptum referrent. Hoc ſaltem conſtat, id quod hoc Apoſtolico Canone continetur, ante ſecundum finitum ſeculum à plurimis Synodis Provincialibus, Romanâ ſub Victore, Palæſtinâ ſub Theophilo Cæſarienſi & Narciſſo Hieroſolymitano, Ponticâ ſub Palmâ, Gallicanâ ſub Irenæo Lugdunenſi, necnon ab aliâ in Oſroënæ provinciâ, celebratâ, ſancitum editumque fuiſſe. Ipſas enim harum Synodorum Epiſtolas de hâc re ſcriptas, uſque ad Euſebii ætatem extitiſſe, ipſe teſtatur, Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 23. Quin ab iſtis itaque diebus hic Canon conſtitutus fuerit, nemo dubitare poteſt. Nihil enim in eo occurrit, quod non in iſtud multò

tò

tò meliùs quam in aliud quodcunque seculum quadrat. Saltem post Nicænam Synodum, quæ hanc de Paschali celebritate quæstionem verbis disertissimis ita definivit, ut istius definitioni omnes protinus Ecclesiæ consentirent, nihil magis absurdum esse potest, quam ut talis, qualis est hic Apostolicus Canon ederetur, qui idem sane quod Synodus ista sanxit, sed adeo breviter atque obscurè, ut nisi ex præcognitâ Ecclesiæ primitivæ historiâ vix intelligi possit. Nihil enim statuit, præterquam, ne Pascha ante vernum Æquinoctium cum Judæis peragatur. At Synodus Nicæna Paschales terminos accuratè constituit, & decrevit, ut celebritas ista post Æquinoctium vernum ut tunc temporis commissum, sive post Mart. XXI. necnon ut post quartam decimam lunam isti Æquinoctio proximam, & denique ut die dominicâ quartam decimam istam consequente perageretur. Si autor igitur Apostolici hujusce Canonis post editam istam Concilii Nicæni sanctionem vixisset, exactiùs istum propiusque ad Universalis Synodi rationem procul omni dubio condidisset. Hic ergo Canon tantum abest, ut materiam suspicandi præbeat, se ante quintum adultum seculum non natum fuisse, ut ipse potius se Synodo Nicænâ antiquiorem esse testetur.

IV. Proximi duo Canones de Eucharistiâ à fidelibus Laicis pariter atque Clericis percipiendâ agunt, edicuntque, octavus quidem, Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ προσφορᾶς γενομένης μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω, καὶ ἐὰν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος, ὡς μὴ ὑγιῶς ἀνενέγκαντος. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali Catalogo, factâ oblatione non communicaverit, causam dicat, & si probabilis fuerit, veniam consequatur. Si autem non dicat, segregetur, ut qui populo offensionis causa sit, & suspicionem det adversus eum qui obtulit, tanquam non rectè offerentem.* Nonus autem, Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίας ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή. *Omnes fideles qui ingrediuntur & scripturas audiunt, in precatione autem & sanctâ Communione non permanent, ut Ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet.* Hisce duobus Canonibus nihil objecit Dallæus, præterquam eos à Romanâ hodie Ecclesiâ non observatos esse : Jam octavum, inquit, nonumque Canones, Romana certè Ecclesia quos abrogavit, Apostolicos non esse eo ipso confessa est. Quis enim eam quod ab Apostolis Domini præceptum sancitumque esse putaret, neglecturam, violaturamque fuisse crediderit ? Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 15. Esto Romana Ecclesia hos Canones ab ipsis Apostolis non sancitos fuisse credidit. Idem & nos credimus, si de ipsis Canonum verbis intelligatur. Hæc autem decreta Apostolicæ doctrinæ consona esse, ipse Dallæus negare nequit. Verum Romana, inquit, Ecclesia, hos Canones violavit, indiesque violat. Ita prorsus est. Sed ipsa id viderit, nostra enim haudquaquam refert, qui nihil laboramus, utrum hi Canones à Romanâ Ecclesiâ violati, sed utrum à primitivâ observati fuerint. Si hoc enim constiterit, nostra de his Canonibus

sententia

ſententia firma manebit, & immobilis, etiamſi non à Romanâ modo, ſed & ab aliis quibuſcunque Eccleſiis hodierno die violentur.

V. Verumenimvero licet in Romana Eccleſiâ ille ſolus qui confecit, Euchariſtiam ſæpe aſſumit, licetque ultimis hiſce diebus plerique, qui Chriſti nomen præ ſe ferunt, à primitivorum Chriſtianorum moribus degeneres, in aliis quas ſcimus omnibus Eccleſiis, poſtquam ſacras ſcripturas lectas ac expoſitas audierunt, ſatiati contentique diſcedunt, ſacroſanctam Euchariſtiam ſuſque deque habentes, ac ſi res adiaphora eſſet, & nullius planè momenti, idem tamen de primitivis etiam Chriſtianis vel dicere vel cogitare religio eſt. Illi enim Dominici illius præcepti, τȣ̃το ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, perpetuo memores, nefas duxerunt à publicis Eccleſiæ cœtibus recedere, priuſquam Sacramenti corporis ac ſanguinis Chriſti participes eſſent. Idque etiamſi in omnibus eorum ſolennioribus ſaltem ſynaxibus diſtributum eſſet. Adeo ut quandocunque ad Publicum Dei cultum conveniebant, Spirituali hoc cibo repleti fuerint: Chriſtum à ſe cultum non opinantes, niſi ſummum hoc maximumque Religionis Chriſtianæ myſterium celebraſſent. Quod ne gratis dictum videatur, illud ex vetuſtiſſimis quæ extant Eccleſiæ monumentis demonſtrare non pigebit. Quo nos qui eandem quam primitivi Chriſtiani fidem profitemur, eorum exemplo ducti, in ſacrâ hac percipiendâ Communione quam creberrimi in futurum ſimus. Unde etiam patebit, hos Canones tam Clericis quam Laicis, quotieſcunque fit oblatio, communicare ſub graviſſimis pœnis præcipientes, ut ut ab Eccleſiâ Romanâ aliiſque hodie violatos, Primitivæ nihilominus & Apoſtolicæ Eccleſiæ ita accommodatos eſſe, ut nemini mirum videatur, ſi ab eâ conſtituti ſunt.

VI. Ut ſciamus autem quomodo primi religionis noſtræ cultores ac confeſſores in publicis ipſorum congregationibus ſe geſſerint, quidque ibi fecerint, neminem melius quam Juſtinum Martyrem conſulere poſſumus: utpote qui ſtatim poſt ipſos Domini Apoſtolos vixit. Hic autem in doctiſſimâ illâ quam pro Chriſtianis ſcripſit Apologiâ ad Antoninum Pium miſſâ, omnia fuſe & ſincerè tradidit, quæ Chriſtiani ad communes preces congregati iſtis diebus peragere ſolebant. Dicit autem quod precibus finitis, mutuis ſe invicem oſculis ſalutabant. Deinde ei qui fratribus præerat, offerebatur Panis, & poculum aquæ & vini, quibus acceptis ille laudem & gloriam rerum univerſarum Patri per nomen Filii & Spiritus ſancti offerebat, & Euchariſtiam ſive gratiarum actionem pro eo quod ipſos donis hiſce ſuis dignatus eſt, prolixe exequebatur. Ubi autem preces ac gratiarum actiones ille abſolvit, populus qui aderat, omnis fauſtâ approbatione acclamabat Amen. Præſidens porro poſtquam gratiarum actionem perfecerat, & populus univerſus apprecatione lætâ eam comprobaverat, Diaconi diſtribuebant unicuique præſentium, ut participaret eum in quo gratiæ actæ fuerant panem, vinum, & aquam, & ad abſentes perferebant, Καὶ ἡ τροφὴ, inquit, αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῖν Ἐυχαριςία. *Et hoc alimentum vocatur à nobis Euchariſtia.* Hoc modo & quidem totidem fere verbis S. Juſtinus M. Euchariſtiam ut ſuis diebus celebratam deſcribit. Unde nihil dubii eſſe poteſt quin primitivi Chriſtiani

quotiescunque ad publicas Ecclesiæ preces conveniebant, Eucharistiam etiam celebrarint: quam quidem istis temporibus, tanti, ut par est, faciebant, ut eam omnibus omnino Christianis summè necessariam esse crederent. Usque adeo ut non modo illi qui precibus & synaxi intererant, eam participarent omnes, sed & isti etiam qui morbo aut necessitate aliquâ impediti sunt, quo minus interesse poterant. Ad eos enim per Diaconos missa est. Paucis autem interjectis idem doctissimus Pater solenniores hosce Christianorum conventus ut suâ ætate peractos, planius describit, hoc modo. Τῇ τοῦ ἡλίου, inquit, λεγομένῃ ἡμέρᾳ, *Solis qui dicitur die, omnium qui vel in urbibus vel ruri degunt, in eundem locum conventus fit. Et commentaria Apostolorum aut scripta prophetarum, quoad tempus fert, leguntur. Deinde Lectore quiescente, Præsidens orationem habet, quâ populum instruit, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortatur. Sub hæc consurgimus communiter omnes, & precationes profundimus: Precibus autem peractis Panis offertur, & vinum & aqua. Et Præsidens iterum, quantum pro virili suâ potest, preces & gratiarum actiones fundit, & Populus fauste acclamat Amen.* Καὶ ἡ διάδοσις, καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. *Et distributio communicatioque fit eorum in quibus gratiæ sunt actæ cuique præsenti, & absentibus per Diaconos mittitur.* Hæc verba eo transcripsimus, quod dignissima sint quæ ab omnibus observentur, quodque clarissime ostendant, omnibus tunc temporis Christianis solenne fuisse, Eucharistiam unaquaque hebdomade unà celebrare. Ut ex his enim Apostolici viri verbis patet, omni die Solis sive Dominico, omnes Christiani sive in oppidis, sive ruri degentes, in unum convenire solebant. Congregati autem commentaria Apostolorum vel alias Scripturas audiebant, precesque suas communes, & gratiarum actiones Deo omnipotenti fundebant. Quibus peractis, preces & gratiarum actiones Eucharisticas celebrabant, quibus scilicet Elementa oblata in mysticum corpus & sanguinem Christi consecrentur. Quæ consecrata omnibus præsentibus, omnibus qui precibus intererant, & sacras Scripturas audierant, distributa sunt & ab iis participata. Nemo itaque prius exibit, quam spirituali hoc cibo pastus esset. Ac proinde hi duo Canones Apostolici nihil aliud præcipiunt, nisi ut Apostolica illa primorum Christianorum in publicis suis conventibus disciplina, à S. Justino M. descripta, ab omnibus accurate observetur, qui in Ecclesiæ Communione manere cupiunt.

VII. Idem de primis illis Christianis ex ipso etiam Plinio secundo, eorum adversario, colligere est. Is enim in literis ad Trajanum missis, Imperatorem certiorem facit, quod nonnulli qui aliquando fuerant, sed jam desierant esse Christiani, affirmabant *hanc fuisse summam vel culpæ suæ vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem, seque Sacramento non in scelus aliquid obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum.* Plin. Epist. lib. 10. cap. 97. Stato ergo die, hoc est,

Domi-

Dominico convenire solebant, idque ante lucem ne persecutioni, quæ in ipsos sæviebat, se obnoxios redderent. In istis autem cœtibus licet Antelucanis, ut hymnos Christo quasi Deo secum invicem canebant, sic & Sacramento se obstringebant, ne quid mali perpetrarent, quod quidem de alio intelligi nequit, quam de corporis sanguinisque Christi Sacramento. Nec mos erat discedendi priusquam hæc omnia peracta essent. Quinetiam hoc Sacramentum & in illis ante lucem habitis, & in aliis quibuscunque solennibus Christianorum cœtibus celebratum fuisse, Tertullianus attestatur dicens, *Eucharistiæ Sacramentum, & in tempore victûs, & in omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præsidentium sumimus.* Tertull. de coronâ mil. cap. 3. Et ne plura in re adeo perspicuâ accumulemus testimonia, Clemens Alexandrinus unumquemque synaxi præsentem Eucharistiæ participem fuisse his verbis docet, ἣ καὶ τὴν εὐχαριστίαν τινὲς διανείμαντες, ὡς ἔθος, αὐτὸν δὴ ἕκαστον τοῦ λαοῦ λαβεῖν τὴν μοῖραν ἐπιτρέπουσιν. *Quemadmodum Eucharistiam cum quidam diviserint, ut mos est, unicuique ex populo ejus partem sumere permittunt.* Clem. Alex. Strom. l. 1.

VIII. Sed non omittendum est, Veteres Christianos tanto Christi amore & mystici ejus corporis sanguinisque desiderio flagrâsse, ut non Dominicis modo, sed & indies, si fieri potuit, communicarent. D. Cyprianus, *hunc autem panem*, inquit, *dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti & non communicantes, à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.* Cyprian. de Orat. Domin. Hunc morem ad suam usque ætatem Romæ obtinuisse subindicat D. Hieronymus, ubi ait, *Scio Romæ hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant.* Hieron. Apol. adv. Jovinian. Divus etiam Ambrosius omnes ad quotidianam hujus Sacramenti participationem adhortatur, Græcosque reprehendit quod contrariam introduci consuetudinem permisissent. Verba doctissimi Patris dignissima sunt quæ præ oculis semper habeamus. Unumquemque enim Christianum hoc modo alloquitur, Si quotidianus est panis Eucharisticus, cur post annum illum sumis, Quemadmodum Græci in Oriente facere consueverunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic vive ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Quomodo Job Sanctus pro filiis suis offerebat quotidie Sacrificium, ne forte aliquid vel in corde vel in sermone peccassent. Ergo tu audis quod quotienscunque offertur Sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, elevatio Domini significetur, & remissio peccatorum. Et panem istum vitæ non quotidianum assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est quia sub peccato sumus. Medicina est cœleste & venerabile Sacramentum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Si tibi hodie est Christus, tibi quotidie resurgit. Ambros. de Sacrament. lib. 5. cap. 4. vide & lib. 4. cap. 6. Eadem fuit S. Basilii sententia, dicentis, Καὶ τὸ κοινωνεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές. αὐτοῦ

σαφῶς λέγοντος, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλαχῶς; *Singulis autem diebus communicare & participare Sancti Corporis & Sanguinis Christi, bonum est & perutile. Cùm ipse perspicuè dixerit, qui comederit carnem meam, & biberit sanguinem meum, habet vitam æternam. Jam vero quis dubitet, quin vitæ frequenter participem fieri, nihil aliud sit omnino quam frequenter vivere?* Basil. Epist. 289. ad Cæsariam Patriciam. Ubi etiam statim subdit, se quater saltem singulis septimanis communicare. Dominicâ, feriâ quartâ, parasceve & sabbato, necnon in martyrum memoriis. Ἡμεῖς μὲν τοίγε, inquit, τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ σαββάτῳ. καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις ἐὰν ᾖ μνήμη μάρτυρός τινος. ibid. Unde liquet D. Ambrosii verba superius laudata, Græcos non nisi post annum Eucharistiam sumere consuetos esse, non intelligenda esse de iis qui se totos pietati devovissent, sed de vulgo solo Græcorum, qui saluti suæ parum consulebant. In ipsâ enim Ecclesiâ Orientali antiquus hic Eucharistiam quotidie celebrandi ritus adhuc obtinebat, ut è D. Chrysostomo colligere est, sic perorante, Ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις καιροῖς οὐδὲ καθαροὶ πολλάκις ὄντες προσέρχεσθε, ἐν δὲ τῷ πάσχα, κἂν ᾖ τι τετολμημένον ὑμῖν, πρόσιτε. ὢ τῆς συνηθείας, ὢ τῆς προσλήψεως. εἰκῆ θυσία καθημερινὴ, εἰκῆ παρεστήκαμεν τῷ θυσιαστηρίῳ· οὐδεὶς ὁ μετέχων. *In aliis quidem temporibus plerunque nequidem puri existentes acceditis. In Pascha autem etiamsi scelus aliquid à vobis admissum sit, acceditis. Oh consuetudinem! Oh præsumptionem! Frustra est quotidianum sacrificium. Frustra adstamus altari, nemo est qui participat.* Chrys. in Epist. ad Ephes. λογ. γ̄. p. 778. Ed. Savil. Quæ quidem verba clarissime demonstrant, καθημερινὴν θυσίαν, *Quotidianum Sacrificium* in Ecclesiâ Orientali tunc temporis celebratum esse, etiamsi Christianorum ardor adeo refrixisset, ut pauci admodum communicarent. Hinc est quod idem eloquentissimus Pater tanto zelo pariter atque elegantiâ auditores suos ibidem ad frequentem Communionem excitet; ad hunc modum eos compellans. Frustra adstamus altari: nemo est qui participat. Hæc dico non ut participetis solummodo, sed & vos Communione dignos reddatis. Non es dignus Sacrificio nec participatione? ergo nec prece dignus es. Audis præconem stantem & dicentem, *Quicunque estis in pœnitentiâ, abite.* Omnes qui non participant, sunt in pœnitentiâ. Si es ex iis qui sunt in pœnitentiâ, non debes communicare. Nam qui non communicat, est in pœnitentiâ. Cur ergo dicit, abite qui non potestis precari, tu autem stas impudenter? At non es ex his sed ex iis qui possunt participare. Et nihil curas? Rem nihili esse putas? Considera quæso. Adest mensa Regia: adsunt Angeli ministrantes, adest Rex ipse: & tu stas oscitans? Vestes tibi sunt sordidæ? & nulla à te hujus habetur ratio? Sunt mundæ? Accumbe igitur, & participato. Hæc D. Chrysostomus, aliaque quam plurima eodem in loco profert, quæ attentum, piumque lectorem non possunt non inflammare ad frequentissimam Divini hujus Sacramenti participationem, quod ipse Dominus ac servator noster Jesus Christus in sui ipsius recordationem nobis instituere dignatus est.

IX. In

IX. In Primitiva itaque Ecclesiâ, qui religionem Christianam sincerè coluerunt, hi sæpius, illi rarius, sed nulli non dominico communicare consueti sunt. Quod etiam à S. Augustino docemur, dicente, *Alii quotidie communicant corpori & sanguini Dominico: alii certis diebus accipiunt: Alibi nullus dies intermittitur quo offeratur, alibi Sabbato tantum & Dominico: Alibi dominico tantum.* Aug. Epist. 118. ad Januar. Et quidem licet hoc mirum nostris diebus videatur, quibus magnum hoc Sacramentum ubique propemodum neglectui plus nimio habetur, nihil tamen aliud est, quam quod ab ipsis Domini Apostolis usitatum fuit. Hi enim καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας. Act. II. 46. Ubi viri eruditi observarunt, κατ' οἶκον idem esse atque ἐν οἴκῳ *in domo* vel conclavi aliquo ad Templ. pertinente, quod fortasse erat ὑπερῷον illud, quò Apostoli post Domini ascensionem ad sacra celebranda ascendebant Act. I. 13. Et quidem Particulam κατὰ pro ἐν in Novo Testamento usurpatam esse nemo dubitet, qui Rom. XVI. 5. cum 1 Cor. XVI. 19. contulerit, ubi ἡ κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησία nihil aliud significare potest quam *Ecclesiam in domo eorum.* Quomodo phrasis ista κατ' οἶκον in hoc ipso Actuum loco à Syro pariter atque ab Arabico interprete explicatur. Ille enim בביתא, hic פי אלמנזל *in domo* vertit. Ex hoc itaque loco colligere licet, Apostolos in Templo quotidie perseverantes, ibidem & panem Eucharisticum quotidie comedisse. Dominicis autem diebus eò præcipuè & inprimis conveniebant, ut Divinum hoc mysterium celebrarent. Hoc ex Act. XX. 7. videre est, ubi dicitur, Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν τοῦ κλάσαι ἄρτον. *In primâ autem Sabbatorum sive septimanæ congregatis discipulis ad frangendum panem.* Non quod nihil aliud tunc temporis agerent, sed quod hæc maxima sit ac præcipua pars illius cultûs, quem primâ Sabbati, sive die Dominico, Christo exhibere obstringebantur. Adeo ut quicquid hodiernis videatur Christianis, Apostolis ab ipso Christo edoctis, nihil antiquius fuit, quam ut omnibus saltem solennioribus ipsorum conventibus, Domini sui nostrique mortem, Eucharistiam ab eo institutam peragendo, commemorarent.

X. Qui præmissa æquâ judicii lance perpendit, mirari nequit, quod in antiquis hisce Canonibus in eos, sive Clericos, sive Laicos, qui factâ oblatione non communicant, tam severe animadvertatur, ut à communione postmodum arceantur. Enimvero cum primitivis, ut ostensum est, Christianis solenne esset, Sacramentum corporis & sanguinis Dominici, juxta ipsius institutionem & Apostolorum ejus exemplum participare, quotiescunque publicis Ecclesiæ conventibus interessent, adeo ut Evangelicum præceptum transgredi judicarentur, qui illud unquam omittebant, necesse erat ut Ecclesiasticâ aliquâ sanctione ad id præstandum tenerentur, ne paulatim decrescente eorum Zelo, longè improbissima ista consuetudo introduceretur, quæ hodie, in summum ætatis nostræ opprobrium, per universam ferè Ecclesiam obtinet: ut multa nimirum maxima pars eorum, qui baptizati, & sacris Christianis imbuti, nomina sua Christo dederunt, hoc nihilominus maximum optimumque

que religionis nostræ mysterium perinde negligunt, ac si ab ipso Christo nunquam institutum fuisset. Quibus quidem nulla aptior, justiorve pœna imponi potest, quam quæ Apostolicis hisce Canonibus constituitur, ut communione scilicet priventur. Ipsi enim se prius non communicando excommunicant. Adeo ut Ecclesia hoc ab iis supplicium exigens, nihil aliud in eos sanxerit, quam ut illud coacte facerent, quod ante fecerunt voluntariè. Neque etiam tales Christianorum communione digni habeantur, qui sese ab ipsius Christi communione sponte & nefariè subducunt. Et hinc est quod Synodus etiam Antiochena antiquam hanc primitivæ Ecclesiæ legem renovans, eandem ab istius violatoribus pœnam expetierit, Can. II.

CAPUT IV.

Synopsis.

I. *Canon Apost. XVII. de digamis & concubinariis non ordinandis vindicatur.*

II. *Canones XXI. XXII. XXIII. de Eunuchis defenduntur.* Valesii *hæretici his Canonibus occasionem dedisse videntur, vel post eos* Origenes.

III. Leontium *à se castratum nec ad Laicam communionem admittendum esse affirmat S.* Athanasius. *Quod de solo Canone Apost. XXIV. intelligi potest, non de* Nicæno I. *utpote quo nihil eâ de re decernitur.*

IV. *Ex eo quod* Epiphanius *Canones Apostolicos contra* Valesios *non laudarit, nequaquam sequitur eos tunc temporis non extitisse.*

V. *Canones Apostolici XXVII. & XXX. de Episcopis, Presbyteris, & Diaconis alios verberantibus, & vel pecuniâ vel secularium potestatum ope promotis agentes, vindicantur.*

I. Undecim sequentes Apostolorum Canones, à Nono scilicet usque ad vicesimum primum, nihil prorsus Apostolorum vel Doctrinæ, vel ævo dissentaneum continent, ipso etiam Dallæo judice: quippe qui licet omnibus vestigiis inquisiverit, nihil in iis invenire potuit, quod vel vitio ipsis Canonibus verteret, vel contra Turrianicam de illis opinionem objiceret, nisi quod aliqua pars Canonis XVII. ab Ecclesiæ Romanæ usu & praxi discedat. Nimirum Canon sic habet, Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. Quod vero de Digamo in ordinem Sacerdotalem non admittendo hic asseritur, & Apostolicæ & Primitivæ Ecclesiæ praxi ac disciplinæ consonare, ex D. Paulo, Origene, Tertulliano aliisque antiquis Ecclesiæ scriptoribus in Annotationibus ad hunc Canonem

Canonem ostendimus. Idem de Concubinario Dallæus negare nequit, ac propterea observat tantummodo quod id ab Ecclesiâ Romanâ intolerabile ducitur: cujus est hic, inquit, Canon, *Concubinatum irregularitate non puniri.* Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 16. Verum ut ut corrupta sit in hâc aliisve rebus hodierna Ecclesiæ Romanæ praxis, id Canones hosce minime attingit, nedum antiquitatem eorum elevat. Quos quidem si Ecclesia illa religiose observâsset, istâ saltem corruptione nunquam contaminata fuisset. Nos autem hoc in loco non de Ecclesiâ Romanâ, sed de Canonibus Apostolicis disputamus: Quos omnes à primitivâ Ecclesiâ non constitutos esse, hodierna nec Romanæ, nec alîus cujuspiam Ecclesiæ contraria praxis ullam suspicandi materiam præbere potest.

II. Ab isto itaque sive XVII. Dallæus ad tres istos Canones transit, qui de Eunuchis agunt. Hi sunt primus, secundus, & tertius supra vicesimum. Quorum primo quidem cautum est, ut Eunuchus, si ex hominum injuriâ factus sit, vel in persecutione virilibus privatus, vel sic natus, & dignus sit, Episcopus fiat. Secundus, ut qui seipsum mutilavit, ne sit Clericus, ut qui sui homicida sit, & Dei opificii hostis. Tertio, ut si quis cum sit Clericus, seipsum mutilaverit, deponatur, ut sui homicida. Quibus etiam proximus sive vicesimus quartus adjungatur præcipiens, ut Laicus qui seipsum mutilavit, tribus annis segregetur, ut sui ipsius vitæ insidiator. Hæc decreta Dallæus *recta justaque esse fatetur. Sed tamen hujusmodi quæ non videntur ab ipsis Apostolis constituta.* Dall. de Pseud. lib. 3. cap. 17. Idem & nos persuasum habemus: eâ etiam ratione inducti, quod leges è morum vitiis & singularium peccatorum exemplis plerunque nascantur, ac proinde non verisimile est, hos in absurdum adeo perrarumque facinus constitutos fuisse Canones, priusquam eorum ferendi occasionem editum ab aliquo tanti facinoris exemplum præbuisset. Tale autem exemplum editum non legimus ante exortam Valesiorum hæresin, de quibus Epiphanius, Εἰσὶ δὲ πάντες ἀπόκοποι. *Omnes autem castrati sunt*: Epiph. Vales. hær. 58. ubi etiam ait, quod quemcunque hæretici isti in suam disciplinam receperint, quandiu nondum ei exsecta essent virilia, ab animatis abstinebat: Posteaquam autem sive illi persuaserint, sive violenter exsecuerint, tunc demum quodcunque cibi genus ei permittebatur. Post eos Origenes idem in se facinus perpetravit, ut tradit Euseb. Hist. Eccles. lib. 6. cap. 8. & Epiphan. hær. 64. Adeo ut ampla satis Canonum horum condendi materia istis saltem diebus, offerretur, primo quidem à Valesiis & postmodum ab Origene. Cujus facinus Demetrius Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopus primo quidem admiratus, deinde scriptis ad omnes ubique terrarum Episcopos literis tanquam absurdissimum proscindebat, quemadmodum etiam in Annotationibus ex Eusebio à nobis observatum est. Unde veri haud dissimile nobis videri diximus, aliquos saltem eorum, si non omnes, ad quos Demetrius scripserat, in unum congregatos hâc de re deliberationem iniisse, & quatuor hosce de Eunuchis Canones vel primo constituisse, vel ante constitutos renovâsse. Quod ultimum mihi magis arridere dixi, propterea quod Demetrius

Cæsa-

Cæsariensem & Hierosolymitanum Episcopos criminatus est, quod Origenem in Presbyterii gradum promovissent, nimirum contra Can. XXII. quo constituitur, ut ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γενέσθω κληρικός. Aliter autem Observatori visum est, qui pag. 66. 67. probare enititur hunc Canonem Origeni non cognitum fuisse, neque Demetrio. Cùm autem ad præsentem quæstionem, ad nostram saltem de his Canonibus opinionem nihil intersit, utrum paulo ante Origenem, an ex ejus facinoris occasione conditi fuerint, nihil est quod de eo laboremus. Licet enim demus Observatori, quod ipse nondum demonstravit, nec, ut opinor demonstrari potest, hos de illis qui se abscindunt Canones Origenem latuisse, vel etiam ante facinus illud ab eo patratum non extitisse, nostra tamen de iis opinio firma satis stabilisque manet, si vel ex istâ occasione constituti fuerint, quippe quæ tertio vixdum incepto seculo data fuit. Nec opus est ut hisce probandis immoremur, cum ipsum Dallæum fatentem habeamus, verisimile esse, ex Origenici facti occasione vetitum fuisse ab Ecclesiasticis Præpositis, ne quis tale quid pietatis specie vel illius viri exemplo auderet: Et si quis auderet, is è sacris submoveretur, eamque deinceps regulam & apud Ecclesias obtinuisse, & à Nicænis Patribus primo ipsorum Canone intelligi. Imo vero diserte ait, *Non ergo Apostolorum temporibus, sed secutis seculis ex Origenici facti occasione decreta, constitutaque & inde ad Nicænos Patres propagata videtur illa regula, quam ipsi hoc loco memorant.* Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 8. Quod quidem cum nostra opinione, quæ hos Canones Origenica circiter tempora sancitos asserit, apprime convenit.

III. Post hæc Dallæus contra hos Canones è S. Athanasio disputat, de Leontio primo Presbytero, mox & Episcopo Antiocheno Arianarum partium, verba faciente, ejusque Origenico simile facinus invidiosissimè exagitante, nullam tamen, ut is ait, memorante Apostolicam contra istum legem, sed hæc tantum habente, Λεόντιος ὁ Ἀπόκοπος, ὃν οὐδὲ ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν ἐχρῆν, διότι ἑαυτὸν ἀπέκοψεν, ὑπὲρ τοῦ μετ' ἐξουσίας λοιπὸν κοιμᾶσθαι μετὰ Εὐστολίου τινὸς, γυναικὸς μὲν δι' αὐτὸν, λεγομένης δὲ παρθένου. *Leontius ille castratus, quem ne sub Laici quidem specie ad communionem admitti oportuit, eo quod seipsum abscidit, ut liberè cum Eustolio quadam dormiret, revera quidem ejus muliere, virgine autem dictâ.* Athanas. Epist. ad solit. vit. agent. tom. 1. pag. 827. Ex his verbis Dallæus, nemo, inquit, non videt multo fortius & invidiosius dicturum fuisse Athanasium, si ex Apostolico Canone hanc Leontio sui facinoris mercedem deberi adjecisset. Quòd non adjecit, eo fatetur, nullum sibi eâ de re Apostolorum Canonem fuisse cognitum. Quo ergo, inquis, Canone Leontium decebat Presbyterio abdicari, & Laicâ ipsâ communione privari? *Nempe inquam,* ait ille, *ex Nicæno annis, antequam Leontius Presbyter fieret, aliquot condito, & ex aliquo fortasse antiquiori ab Alexandrinis ex Origenici facinoris occasione constituto.* Dall. de Pseud. lib. 3. cap. 17. pag. 622, 623. Verumenimvero Leontium Eunuchum à se factum Laicâ propterea communione ex Canone Nicæno primo hic indicato multari non potuisse, ex ipso Canone cuivis patet, utpote qui nihil plane de

Eunuchis excommunicandis dicit, ſed tantum de iis in Clerum admittendis vel non admittendis agit: nullâ prorſus mentione factâ de Laicâ communione iis denegandâ, ut cuivis Canonem legenti patet, ac proinde fieri non potuit, ut Leontius iſto ſupplicii genere ex Canone Nicæno multaretur, quod ſcilicet in eo nullum memoratur. Cum Sanctus igitur Athanaſius Leontium, nec ut Laicum ad communionem admitti debuiſſe affirmet, & de nullâ aliâ Eccleſiaſticâ pœnâ ei ob facinus iſtud à ſe perpetratum debitâ loquatur, ad Canonem Nicænum reſpicere non potuit, nec ad ullum, quem ſcimus, alium præterquam Apoſtolicum XXIV. diſertiſſimis verbis id quod voluit S. Athanaſius ſtatuentem, viz. λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, ἀφοριζέσθω ἔτη τρία· ἐπίβουλος γάρ ἐστιν τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. *Laicus qui ſeipſum mutilavit, tribus annis ſegregetur. Eſt enim ſui ipſius vitæ inſidiator.* Qui ſegregatur autem, nec ut Laicus ad communionem admitti poteſt: ex cujus propterea Canonis præſcripto S. Athanaſius veriſſime aſſeruit, quòd Leontium οὐδὲ ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν ἔχρην. Adeo ut hæc ſanctiſſimi Patris verba Canonem iſtum Apoſtolicum tunc temporis obtinuiſſe, clariſſimè demonſtrent. Ex eo autem quod S. Athanaſius Leontium οὐδὲ ὡς λαϊκὸν κοινωνεῖν oportuiſſe dicat, perſpicuè ſatis innuit, iſtum contra legem Canonicam, non modo ad Laicam communionem, ſed & in Clerum admiſſum fuiſſe, quod prohibetur à Canone Apoſt. XXII. Unde conjicere licet Leontium iſtum Patribus Nicænis primi ſui Canonis condendi, vel antiqui illius ſive Apoſtolici renovandi occaſionem præbuiſſe. Neque enim credibile eſt, Patres talem vel edere vel renovare voluiſſe Canonem, niſi ex aliquâ ſingulari occaſione ipſis tunc temporis oblatâ. Synodi vero Nicænæ tempore nullum immanis hujuſce facinoris exemplum à quopiam editum traditur præterquam ab hoc Leontio. Cujus propterea ſolius cauſâ Nicænus iſte Canon conſtitutus, vel Apoſtolici potius Synodi Oecumenicæ autoritate confirmati videntur. Ex iſto enim Canone Leontius paulo poſt Presbyterii gradu abdicatus eſt, ut teſtatur Socrates Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 26. Cumque poſtea ad thronum Antiochenum promotus eſſet, id Theodoretus contra Canones Nicænos eſſe obſervat. Hiſt. Eccleſ. lib. 2. cap. 24.

IV. Cùm ipſe autem Dallæus diffiteri nequeat, quin aliquis Nicæno antiquior de Eunuchis Canon extiterit, iſque ex Origenici forſitan cœpti occaſione editus, nulla neceſſitas, nec ratio poſtulat, ut hos Apoſtolicos pluribus defendamus. Quod enim à nobis de iis aſſeritur, utrinque pro conceſſo habetur eos ſcilicet de Eunuchis agentes ante Synodum Nicænam publicatos eſſe. Quapropter ea etiam quæ Dallæus poſtea ſubjungit de Valeſiis, nihil noſtræ opinioni detrimenti affert. Etiamſi enim Epiphanius Valeſiorum, qui ſeipſos abſcindebant, ſectam ac dogma refellens, argumentis tum à reipſâ, rectaque ratione, tum ab Apoſtolorum, Paulique nominatim in Epiſtolis doctrinâ petitis, nullam iſtorum Canonum mentionem fecerit, & licet exinde ſequatur forſitan eos ab ipſis Apoſtolis non conſtitutos eſſe, vel Epiphanium ſaltem ita non ſenſiſſe, neutiquam tamen ex eo ſequitur dictos Canones nec tertio ſeculo prodiiſſe. Epiphanius enim in omnibus ejus contra

hæreticos disputationibus & commentariis Canones Ecclesiasticos nunquam citat: imo quidem nec ipsum Nicænum de Eunuchis conditum, ubi nefarios Valesiorum mores redarguit, ac proinde haud mirum est, quod de Apostolicis nihil habeat. Ex eo autem quod is Valesiorum hæresin ante Origenicam ponat, illos prius quam Origenem, se emasculare solitos fuisse constat: Qui idcirco Episcopis Ecclesiam tunc temporis administrantibus horum condendi Canonum amplam satis materiam suppeditarunt. Usque adeo ut illi curæ sibi commissæ rationem nunquam reddere potuissent, nisi tam flagitiosam & sceleratam hæresin in Ecclesiâ exortam legibus Ecclesiasticis quam citissime coercuissent & confodissent. Sed nihil est quod dubitemus, utrum hoc ab iis factum fuerit, cum Apostolicos hosce eâ de re editos habeamus Canones; quos ante Synodum Nicænam constitutos fuisse ipsi adversarii diffiteri nequeunt, nosque in priori libro inter testimonia afferenda fusè evicimus. Quod si nihil amplius contra reliquos qui in hac collectione occurrunt, quam contra hos de Eunuchis Canones, dici potest, hunc antiquissimum esse Canonum Ecclesiasticorum Codicem sole meridiano clarius elucescet.

V. Hinc duobus proximis sive XXV. & XXVI. necnon XXVIII. & XXIX. prætermissis, ut rectæ rationi & Apostolicæ doctrinæ consonis, Dallæus Canones XXVII. & XXX. aggreditur, quorum ille *deponi jubet Episcopum, Presbyterum & Diaconum verberantem fideles qui peccant, vel infideles injuriam facientes*; hic vero eadem pœna Episcopum multat, qui *secularibus potestatibus usus Ecclesias per ipsas obtinet*. Atqui, inquit vir doctus, non patitur temporum Apostolicorum ingenium, ut vel Christianorum Episcopos verberibus in quenquam sæviisse, (quod diu postea planeque sero in Ecclesiam, jam corruptis nostrorum moribus invectum est) vel potestates seculares, quæ tum erant nobis infestissimæ, quenquam suo favore ad Episcopalem dignitatem vel invadendam vel retinendam adjuvisse. Dall. de Pseudep. lib. 3. pag. 624. Verum quod ad primum spectat, sive XXVII. Canonem, is ipsius D. Pauli doctrinæ congruit, decernentis Episcopum non oportere esse πλήκτην sed ἄμαχον, 1 Tim. III. 2, 3. Tit. I. 7. Proinde non mirum est quod hi Apostolorum Canones idem sanxerint. Et quamvis potestates seculares Apostolorum temporibus infestissimæ essent Christianis, neminem tamen latet complures earum secundo tertioque æræ Christianæ seculo illis favisse: quarum propterea ope nonnullos Ecclesiasticas dignitates assecutos esse, plusquam verisimile est, vel potius certissimum: si quidem ipsius etiam Origenis ætate nonnulli ex Episcopis, aliisque Ecclesiasticis ministris quæstui magis quam curæ sibi commissæ consulebant, & aliorum scelerum maculis notati erant: usque adeo ut ille querimonias de iis gravissimas sæpe jactet: præsertim in commentariis ejus in S. Matthæum de iis qui Templo ejecti sunt; ubi inter alia hæc habet, Καὶ νομίζω ἁρμόζειν τὸ περὶ τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς λόγον τοῖς παραδιδοῦσι τὰς Ἐκκλησίας αἰσχροκερδέσι, καὶ τυραννικοῖς, καὶ ἀνεπιστήμοσι καὶ ἀνευλαβέσιν ἐπισκόποις, καὶ πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις. *Ego vero, quod de columbarum venditoribus scriptum est, his convenire existimo, qui Ecclesias avaris, tyrannicis, indoctis, & irreligiosis Episcopis, Presbyteris & Dia-*

& Diaconis tradunt. Orig. in Matt. pag. 441, 442. Quamplurimæ hujusmodi querimoniæ apud antiquissimum istum scriptorem ocurrunt, contra nonnullos eorum habitæ, qui istis etiam diebus in Ecclesiâ præsidebant. Ut tales igitur ab Ecclesiasticis in posterum dignitatibus secluderentur; cautè quidem hoc & præcedenti Canone ab Ecclesiâ prospectum est, ne quis pecuniâ, aut secularium potestatum ope, sed liberâ tantum Cleri populique electione promoveatur. Adeo ut Ecclesia primitiva nec saluti suæ, nec fidelium ædificationi, nec Evangelii propagationi quâ par est curâ atque fidelitate consuluisset, nisi hujusmodi Canones edidisset, quibus coercitâ aliorum audaciâ probatissimi quique Episcopalem dignitatem obtinerent.

CAPUT V.

Synopsis.

I. *Canon Apost. XXXIV. de primis Episcopis defenditur.* τὰ ἀρχαῖα ἔθη *apud Syn. Nic. non novitatem sed antiquitatem jurium* Metropoliticorum *indicant. Antiqua Consuetudo pro lege habenda est.*

II. *Privilegia à Syn. Nic. nonnullis Ecclesiis asserta, Metropolitica erant. Quænam illa fuerunt. Ex iis antiquitas Canonis hujus Apostolici evincitur.*

III. *Horum supra illos Episcopos præsidentia, è Synodis de Paschâ habitis demonstratur. Singulæ istæ Synodi suos habebant præsides. Quare* Palma Amastridis *Episcopus Synodo Ponticæ præerat, cum* Heraclea *istius provinciæ metropolis esset.*

IV. Cæsarea *Metropolis erat* Palæstinæ: *hinc Episcopus Cæsariensis Hierosolymitano præfertur: illique à Syn. Nic. jura sua Metropolitica confirmantur, huic consequentiâ tantùm honoris indultâ.*

V. *Quare in* Palæstinâ *duo, in aliis Synodis unus præsedisse dicatur, ut* Victor *Romanæ. Metropoliticarum, non item aliarum sedium, Episcopi nominatim ab historicis recensentur.*

VI. Lugdunum *Galliæ Metropolis erat. Quid vox* παροικία *antiquitus significarit?* Irenæus Lugdunensis *totius Galliæ primas erat. Quare Synodi in* Osroenâ *habitæ nullus præses nominatur.*

VII. Ephesus *Asiæ Proconsularis Metropolis fuit. Hinc* Polycrates *Ephesinus omnibus Asiæ Episcopis præerat. Unde Metropolitanorum antiquitas asseritur: necnon ex* Ignatii *&* Dionysii Corinthiaci *scriptis.*

VIII. *Africa etiam suum Metropolitanum habuit, Episcopum* Carthaginensem. *Quam lata fuerit ejus provincia. Triplex vocis* Africæ *significatio. Ut* Numidia *&* Mauritaniæ *Africæ adjectæ sunt.* Carthago *omnium Africæ provinciarum Metropolis.*

IX. *Aliæ in Africâ erant Metropoles & primæ Sedes, ab Episcoporum ordinatione denominatæ. Unde singulare Afris censuræ genus.*

X. D. Cypriani *tempore, is ut Episcopus Carthaginensis omnibus* Africæ, Numidiæ, *&* Mauritaniæ *Episcopis præerat, quod ex ipsius Epistolis probatur.*

XI. *Hinc colligitur tribus primis seculis Metropolitanos in universâ Ecclesiâ constitutos esse, quorum jura à Syn. Nic. asseruntur.*

XII. *Romanum Imperium initio Evangelii in provincias distributum fuit, quæ singulæ singulos habebant præsides. Ad hanc Imperii dispositionem Apostolos in Ecclesiâ propagandâ respexisse è variis Scripturæ locis probatur.*

XIII. *Idem ex Epistolis* D. Pauli *ad provincias Metropoles aut Metropolitanos omnibus, missis demonstratur.*

XIV. *Item è* Synodo Hierosolymitanâ *ab Apostolis habitâ: necnon ex Actis Apostolorum, & D. Johannis Apocalypsi.*

XV. *Quare Apostoli summam* Metropoleon *curam habuerunt? Hinc Metropolitanorum primatum ab Apostolis manasse asseritur: licet non particularia eorum privilegia.*

XVI. *Nonnullæ Ecclesiæ honorem præ aliis habuerunt, ut ab ipsis Apostolis fundatæ. Sed illæ nisi Metropoles essent, aliis subjectæ sunt. Quod è Synodis* Nicænâ, *Antiochenâ, &* Taurinensi *probatur. E præmissis Canon Apost. XXXIV. vindicatur.*

XVII. *Metropolitanus jure primus est ubique gentium Episcopus, & speciatim in Anglia: ut cujus Metropolis erat* Cantuaria, *cum primo ad fidem conversa est.*

XVIII. *Metropoles in Ecclesiæ notitiâ semper eædem. Imperii mutationibus non subjectæ. Quod è Canonibus & Actis Syn. Chalced. probatur.*

XIX. *In Ecclesiâ Anglicanâ* Cantuaria *juxta* Syn. Chalced. *Decretum, primatum semper obtinuit: licet* Lichefelda *&* Londinum *eum sibi nonnunquam vendicarint: De Archiflaminibus nihil in antiquitate occurrit. Hodie non constat quænam olim fuerit Britannorum Metropolis.*

XX. *Controversia inter Archiep.* Cantuariensem *&* Eboracensem *alius erat generis, & cito sedata.*

XXI. *Hujus dissertationis Epilogus.*

I. PRIMUS, secundus, tertiusque supra tricesimum Canonem Apostolicum, nihil plane statuunt, quod vel ipsis Domini Apostolis indignum sit, vel ab eorum ætate alienum. Quibus propterea intactis, Dallæus ad tricesimum quartum se convertit; sic habentem, τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης. ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις, ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. *Episcopos uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in iis primus est, & existimare ut caput, & nihil facere quod magni sit momenti præter illius sententiam: sed ea sola facere unumquemque, quæ ad suam parœciam pertinent, & ad pagos qui ei subsunt, sed nec ille sine omnium sententiâ aliquid agat.* Hoc Canone, inquit Dallæus, Episcoporum Metropolitano-

politanorum jura constituuntur, quorum (præterquam quod nullum in veris ac indubitatis Apostolorum monumentis apparet vestigium) illud etiam novitatem confirmat, quod Nicæna Synodus hæc istorum jura & ad consuetudinem referat, & secundum eam constituat, *τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, Antiqui mores obtineant.* Nulla Apostolicæ vel autoritatis, vel legis meminit. Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 17. pag. 624, 625. Novum sane ac inauditum argumentum! Synodus Nicæna Metropolitanorum jura τὰ ἀρχαῖα ἔθη *antiquos mores* vocavit: ergo erant nova, sic enim argumentatur vir doctus, novitatem eorum ex istis universalis Synodi verbis confirmans. Quibus contrarium prorsus disertissimè asseritur, τὰ ἀρχαῖα ἔθη, inquit Synodus, κρατείτω. τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥσπερ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνηθές ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις. *Antiqui mores serventur qui sunt in Ægypto, Libyâ, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium potestatem habeat: quandoquidem & Episcopo Romano hoc est consuetum. Similiter & in Antiochiâ, & in aliis provinciis sua privilegia Ecclesiis serventur*, Syn. Nic. Can. VI. Quibus sane verbis nihil de novo constituitur, sed tantum antiqua illa privilegia, quæ nonnullæ Ecclesiæ ante hominum memoriam obtinuerant, Oecumenicæ Synodi autoritate iisdem confirmantur. Unde luculentissimè constat, Romanam, Alexandrinam, Antiochenam aliasque nonnullas Ecclesias sua quamque jura ac privilegia longe ante primam universalem Synodum sibi concessa habuisse: adeo ut licet Sedes Patriarchicæ nondum essent, nec Metropoliticæ vocarentur, Primæ tamen Sedes aliarum iis inferiorum respectu & vocarentur, & essent. Quod aliunde non opus est probemus quam ex hoc ipso Patrum Nicænorum Canone, ut quo nonnullarum supra alias Ecclesias privilegia, eaque antiqua asseruntur. Nihil etiam moramur, quod ea ἔθη hic appellentur, dummodo ἀρχαῖα sint. Nam *diuturna consuetudo pro jure, & lege in his quæ non ex scripto descendunt, observari solet*, ut ait Ulpianus, L. 33. F. de legibus, & Hermogenianus, *Sed & ea quæ longâ consuetudine comprobata sunt, velut tacita civium conventio, non minus quam ea quæ scripta sunt, jura servantur*, ibid. L. 35. Cum itaque consuetudines à Patribus Nicænis memoratæ, antiquæ sint, & diuturnæ, jure merito ab iisdem hic confirmantur, & quidem sub *antiquarum consuetudinum* nomine, ut omnibus pateret, eos nihil novi in Ecclesiam induxisse, nec alia Ecclesiis quibusvis privilegia asseruisse, quam quæ majores ipsorum iisdem concesserant.

II. Privilegia autem hoc Nicæno Canone Ecclesiis quibusdam asserta, Metropolitica erant, talia scilicet quæ Metropolitani, in suâ quisque provinciâ, sibi vindicare solent. Hoc ex ipso Canone conficitur, ut de Provinciis iisque solis agente. Καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις, inquit, ἐπαρχίαις. Verum inter omnes constat ἐπαρχίας sive *Provincias* proprias esse Metropolitanorum, in veteris saltem Ecclesiæ notitiâ. Quin hoc etiam è proximis Canonis verbis evincitur. Cùm Patres enim antiqua sua jura sive Privilegia singulis Pro-

 vinciis

vinciis atque Ecclesiis asseruissent, protinus subjiciunt, Καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο Ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι Ἐπίσκοπον. *Illud autem est omnino manifestum, quod si quis absque Metropolitani sententiâ factus sit Episcopus, eum magna Synodus definivit non debere esse Episcopum.* Ac si dixissent, cum antiqua sua privilegia singulis Provinciis conservata esse velimus, hoc cuique manifestum est, ut nemo Episcopus ordinetur in aliquâ Provinciâ sine Metropolitani ejusdem sententiâ. Unde certissimè colligitur, eos nec de Patriarchis, nec de singularibus Episcopis hic agere, sed de Metropolitanis, qui totis Provinciis præerant. Quibus propterea confirmatio omnium in Provinciâ suâ Episcoporum Ordinationis ab iisdem Patribus Nicænis Canone quarto adstruitur; ubi cum decreverant, Episcopum ab omnibus qui sunt in Provinciâ, vel saltem à tribus præsentibus, & absentibus quoque suffragium suum scripto ferentibus, constituendum esse, addunt, τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ. Præter hoc, magnum sane privilegium, singulis Metropolitanis summâ Synodi omnium celeberrimæ autoritate, & quidem ex antiquâ consuetudine confirmatum, in eorum etiam potestate situm fuit, in mores ac opiniones Episcoporum sibi subjectorum inspicere, omnes Provinciæ suæ Episcopos ad Synodos sub se celebrandas convocare, causas inter Episcopos suos litigantes determinare, aliaque omnia Ecclesiastica negotia, quæ majoris momenti essent, & ad totam Provinciam pertinerent, administrare. Quæ cum omnes Metropolitani in potestate suâ antiquitus habuissent, eadem hoc etiam Nicæno Canone iis confirmata sunt. Adeo ut si aliud non suppeteret argumentum, quo Canonem Apostolicum, omnes Episcopos sine primo suo nihil quod magni sit momenti, facere jubentem, cum Ecclesiasticâ primitivæ Ecclesiæ disciplinâ convenire probemus, hic ipse Canon Nicænus illud extra dubium ponat. Cùm enim inter ἀρχαῖα ἔθη hic recenseatur, ut Episcopus Alexandrinus & alii similiter Metropolitani ἐξουσίαν habeant in suis quique Provinciis, adeo ut sine ipsis nullus Episcopus jure & Canonicè ordinari possit, nemini dubium esse potest, quin multis ante hanc Synodum annis, in unaquaque gente sive Provinciâ, unus aliquis esset Episcopus qui primus diceretur, reliquisque aliquo modo præsideret, ut Metropoli sive primariæ civitati Provinciæ præfectus, vel ob aliam aliquam rationem reliquis prior & superior factus.

Sed quoniam hujus rei dilucidatio non modo ad præsentem Canonem Apostolicum vindicandum, verumetiam ad universam Ecclesiæ primitivæ disciplinam enucleandam quam plurimum conferet, paulo fusius eam prosequemur. Et ex vetustissimis quæ habemus Ecclesiæ monumentis atque historiis manifestum faciemus, etiam tribus prioribus Christianismi seculis, ac proinde ante Synodum Nicænam, Episcopos cujusque gentis alicui inter se primo sive Primati subjectos fuisse, qui plerunque is erat qui Metropoli ejusdem præsidebat; sine quo reliquarum urbium Episcopi nihil magni momenti, sed ea sola quæ ad suam cujusque parœciam spectabant, facere consueti sunt: juxta quod à præsenti Canone Apostolico sancitum est. Etiamsi

enim

enim pauca tantum istorum seculorum commentaria nobis conservata sint, in iis tamen quæ extant, haud obscura veteris hujusce primatus vestigia videre est.

III. Primo itaque aliqualem nonnullorum supra alios Episcoporum primatum videre licet è Synodis illis, quæ de Paschali festivitate secundo labente seculo celebratæ sunt. Enimvero Synodo in Palæstinâ de istâ controversiâ habitæ præsidebant Theophilus Cæsariensis & Narcissus Hierosolymitanus; Romanæ Victor Romanus; Ponticæ Palma Amastridis Episcopus, & Gallicanæ Irenæus Lugdunensis, ut ex Eusebio discimus, dicente, φέρεται δὲ εἰσέτι νῦν τῶν κατὰ Παλαιστίνην τηνικάδε συγκεκροτημένων γραφὴ, ὧν προυτέτακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος, καὶ Νάρκιος τῆς ἐν ἱεροσολύμοις· καὶ τῶν ἐπὶ Ῥώμης δὲ ὁμοίως ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα· τῶν τε κατὰ Πόντον ἐπισκόπων, ὧν Πάλμας ὡς Ἀρχαιότατος προυτέτακτο· καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει. Euseb. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 23. Hic in genere observetur velim, singulas hasce Synodos suos habuisse Præsides, ab Eusebio nominatim memoratos: qui etiam rationem reddidit, quare unus eorum, nempe Palmas, reliquis ejusdem Provinciæ præerat, quoniam scilicet *omnium esset Antiquissimus*, ὧν Πάλμας, inquit, ὡς ἀρχαιότατος προυτέτακτο. Quo autem sensu hoc accipiendum sit, incertum est, utrum scilicet de ætate, an de ordinatione, vel etiam de sede ejus Episcopali intelligatur. Palmas enim ὁ ἀρχαιότατος dici potuit, vel quod inter omnes Ponti Episcopos ille maximus natu esset, vel quod primus Episcopus ordinatus, denique quod sedes ejus ante alias facta esset Episcopalis. Constat saltem eum Metropolitanum non fuisse. Heraclea enim omnium in Ponto urbium Metropolis erat. Palma autem non Heracleæ sed Amastridis erat Episcopus: ut patet è Dionysii Corinthiorum Episcopi Epistolâ ad Ecclesiam Amastrianorum & cæteras Ecclesias Ponti iisdem diebus scriptâ, quâ Episcopum ipsorum Palmam nominatim appellat. Ἐπίσκοπον, inquit Eusebius, αὐτῶν ὀνόματι Πάλμαν ὑποσημαίνων. Euseb. Hist. Eccl. lib. 4. cap. 23. Unde etiam locus conjecturæ datur, Palmam ut solum hic nominatum & Dionysii diebus, hoc est paulo ante Synodos istas, primum in Ponto Episcopum fuisse: Heracleâ forsitan Episcopum non habente. Et hinc est quod ratio quidem reddatur, quare Palma Ponticæ, nulla autem quare reliqui Episcopi unà cum eo memorati, suæ quisque Synodo, præsidebant. Nimirum quod ille Synodo Ponticæ præerat tantum ὡς ἀρχαιότατος, reliqui autem Synodis sub se habitis tanquam Metropolitani. Nam Theophilus Cæsariensis, Victor Romanus, & Irenæus Lugdunensis, sedibus Metropoliticis positi sunt; siquidem Roma Italiæ, Cæsarea Palæstinæ, & Lugdunum Galliæ tunc temporis Metropolis erat. Ac propterea nominatis Episcopis qui istis urbibus præfecti sunt, non necesse erat ut alia redderetur ratio, quare Synodis quique suis præsiderent. Hoc enim abunde satis ex eo constabat, quod urbium Metropoliticarum Episcopi essent, quibus in Ecclesiæ pariter atque in Imperii notitiâ primatus semper attributus fuit. Quem etiam Episcopis illis memoratis attributum esse nemo dubitet, cum illi non modo Episcopos,

ſcopos, ut ſtatim videbimus, ad Synodos convocarent, ſed & convocatis præſiderent, ut ex hâc ipſâ harum Synodorum hiſtoriâ patet.

IV. Ut de his autem ſingulis, eo quo ab Euſebio diſponuntur, ordine, pauca diſſeramus; Synodo in Palæſtinâ habitæ Theophilus Cæſarienſis & Narciſſus Hieroſolymitanus Epiſcopus præſediſſe perhibentur: & primo quidem Cæſarienſis, deinde Hieroſolymitanus: ille ut Metropolitanus, hic ut celeberrimæ ſedis Epiſcopus. Enimvero licet Hieroſolyma, priuſquam everſa eſſet, Palæſtinæ Metropolis erat, eâ tamen everſâ, Cæſarea Metropolis à Veſpaſiano creata fuit, propterea quod maxima tunc civitas eſſet, ipſeque *in eâ poſt Judaicas victorias Imperator adſcriptus eſt* ut ait Juſtinianus novel. 103. Ab iſthoc itaque tempore Cæſarea totius Palæſtinæ, primæ ſaltem, qua ſita eſt, Hieroſolyma, Metropolis fuit, & *Judææ caput*, ut à Tacito vocatur, Hiſt. lib. 2. cap. 79. Cùm hæc igitur urbs ad hunc honorem evecta fuiſſet, Epiſcopi in eâ poſtea conſtituti, reliquis Palæſtinæ Epiſcopis prælati ſunt, & primi omnium habiti: uſque adeo ut etiamſi Hieroſolyma ipſius Servatoris noſtri ſedes eſſet, & religio noſtra ex iſthoc loci in univerſum terrarum orbem derivata fuerit, Cæſareæ nihilo ſecius ut Metropoleos Epiſcopus, Hieroſolymitano per multa ſecula præpoſitus fuit. Quo honore Patres Nicæni eum privare noluerunt. Sed cum Epiſcopus, ut videtur, Hieroſolymitanus de dignitate ſibi ob ſedem ſuam debitâ contenderit, illi litem hoc modo definierunt, Ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε, καὶ παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος. *Quoniam obtinuit conſuetudo & antiqua traditio, ut qui eſt in Ælia Epiſcopus honoretur, habeat honoris conſequentiam, Metropoli propriâ dignitate ſervatâ.* Syn. Nic. Can. VII. Tantam habuerunt ſanctiſſimi illi Patres ſedium Metropoliticarum earumque dignitatis curam! Negare non potuerunt, quin magnus Æliæ ſive Hieroſolymæ Epiſcopo honor debeatur: ſed nihilominus, cùm non ea ſed Cæſarea eſſet Provinciæ Metropolis, non ſimpliciter honorem, ſed tantum ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς *conſequentiam honoris*, proximum nimirum poſt Metropolitanum ei confirmant. Et ne hæc ipſorum verba ad alienum ſenſum torquerentur (quod ab iis factum eſt, qui de honore Patriarchali hic ſtabilito ſomniant) cauti ſtatim ſubjungunt, τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος. Suam itaque dignitatem Metropolitano Cæſarienſi integram conſervant: & Epiſcopo Hieroſolymitano nihil aliud concedunt, niſi ut is proximo poſt illum honore fruatur. Idque eo tantum nomine, quod conſuetudo & antiqua traditio id poſtularet. Ut igitur in præcedenti ſive ſexto Canone nihil novi conſtituunt, ſed tantum τὰ ἀρχαῖα ἔθη Alexandrino, Romano, Antiocheno aliiſque Metropolitanis confirmant, ſic & hoc Canone nullum novum ſed tantum priſtinum ejus honorem Epiſcopo Hieroſolymitano ratum faciunt: eum ſcilicet quem ex antiquâ conſuetudine obtinuerat. Cujus antiquæ conſuetudinis illuſtre habemus exemplum in antiquâ hâc Synodo ab Epiſcopis Palæſtinæ centum triginta plus minus annis ante Nicænam celebratâ, ut cui præſidebant, primo quidem Theophilus Cæſarienſis tanquam Metropolitanus, & poſt eum Narciſſus Hieroſoly-

rosolymitanus Episcopus. Adeo ut ille dignitatem Metropoliticam & primum in consessu locum, hic ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς post eum haberet. Unde etiam apparet, Cæsariensem Metropolitanum primum fuisse istius gentis Episcopum, & juxta præsentem Canonem tanquam caput existimatum. Si is enim ipsi Hierosolymitano, multo magis aliis Palæstinæ Episcopis, prælatus est.

V. Quid in istâ Palæstinæ Synodo actum fuit, Eusebius ex Epistolâ Synodicâ collegit, quæ ejus ætate extabat, Theophili Cæsariensis & Narcissi Hierosolymitani nomina sibi præfixa habens. Hoc honore soli Hierosolymitano ex omnibus Palæstinæ Episcopis concesso, & à Synodo Nicænâ postea confirmato, ut cum Metropolitano nominaretur, licet ipse nec Metropolitanus esset, nec ullam Metropoliticam autoritatem exercere posset. In aliis autem locis ubi nulla fuit sedes tali honore digna, Metropolitanus non modo primus sed & solus Conciliis præsidebat, & literæ Synodicæ ejus solius nomine consignatæ sunt, ut è Synodicâ Romani Concilii patet, Victoris solius nomen præferente. Καὶ τῶν, inquit Eusebius, ἐπὶ Ῥώμης δὲ ὁμοίως ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα. *Alia item extat Epistola Synodi Romanæ de eâdem quæstione, cui Victoris Episcopi nomen præfixum est.* Et quidem in omni Italiâ usque ad Victorem, & aliquanto postea, etiamsi plurimi haud dubie essent, vix ulli tamen nominatim memorantur uspiam Episcopi, præterquam Romani: ac si illi non solum primi, sed & soli essent totius Provinciæ Episcopi. Quod etiam non de eâ solâ, sed & de aliis sedibus Metropoliticis observare licet. Ut enim Romanæ, sic & Alexandrinæ ac Antiochenæ Ecclesiæ Episcoporum successiones ab ipsis Apostolorum temporibus recensitas habemus, non item aliarum, nisi forsitan Hierosolymitanæ, quæ licet non Metropolitica esset, proximum tamen post Metropoliticas honorem sibi jure vendicavit. Nulla autem causa dici potest, cur magnarum harum urbium & Metropoleon Episcopi, aliis prætermissis, tantâ cum laude toties commemorarentur, nisi quod illi primi erant, in suâ quisque Ecclesiâ, Episcopi. Nonnulli fateor inferiorum sedium Episcopi memoriæ subinde traduntur, ut Polycarpus Smyrnæ, Melito Sardianus, & Apollinaris Hieropolitanus Episcopus. Horum autem mentio eo tantum nomine inducta est, quod doctorum essent librorum & commentariorum autores, & acerrimi religionis Christianæ assertores. Romani autem, Alexandrini, & Antiocheni Episcopi omnes nominatim recitantur, etiamsi plerique eorum nihil planè scriptis mandaverint, nec quid amplius fecerint, quam illi aliarum sedium Episcopi, quorum nec nomina nobis transmissa sunt. Quod quidem eo tantum factum videtur, quod illi aliis superiores essent, & provinciarum Primates. Quibus propterea major quam aliis honor ab ipsis Historiographis jure perhibetur.

VI. Porro Synodo Gallicanæ istis diebus habitæ Irenæus Lugdunensis præerat. Ita Eusebius loco supra laudato, Καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν παροικιῶν ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει, *Epistola quoque parœciarum Galliæ extat, quibus præerat Irenæus.* Quem Lugdunensem fuisse Episcopum neminem latet. Successit

 autem

autem in isto Episcopatu Pothino, qui anno ætatis nonagesimo cum Gallicanis martyribus cæsus est. Euseb. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 5. Lugdunum autem Metropolim fuisse Galliæ tum alii tum ipse Eusebius testatur, qui de Galliâ loquens ait, ἧς μητροπόλεις ἐπίσημοι καὶ παρὰ τὰς ἄλλας τῶν αὐτόθι διαφέρουσαι βεβόηνται Λούγδουνος καὶ Βιέννη. *In hâc duæ præ cæteris insignes & præstantes Metropoles celebrantur, Lugdunus & Vienna.* Ibid. cap. 1. Non opus est hic differamus de antiquis Galliarum divisionibus, quibus primo distributæ sunt, in quatuor partes, Narbonensem, Aquitanicam, Lugdunensem & Belgicam: & postea in quatuordecim provincias subdivisæ: neque etiam de Galliæ Lugdunensis divisione in primam & secundam. Irenæi enim diebus Universa Gallia usquequaque extensa in Ecclesiæ saltem notitiâ Lugduno tanquam Metropoli subdita erat, omnesque in ea Episcopi illius Civitatis Episcopo subjecti. Hoc exinde primo docemur, quod cum gravissima ista de Paschæ celebrandæ die controversia agitaretur, quâ tota Ecclesia istis temporibus exercitabatur, cúmque Concilium de eadem in Galliâ haberetur, omnes haud dubie Episcopi ibidem constituti ad illud celebrandum conveniebant, ut de communi Ecclesiæ causâ acturi. At omnibus in isto Concilio congregatis Irenæus Lugdunensis præsidebat. Quod fieri non potuit, nisi is inter eos primus fuisset. Adhæc in verbis Eusebii ante laudatis Irenæus omnes Galliæ parœcias administrasse dicitur. τῶν κατὰ Γαλλίαν, inquit, παροικιῶν ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει. Verumenimvero vox παροικία *parœcia* in antiquis Ecclesiæ scriptoribus & Canonibus Conciliorum territorium, sedem sive ditionem ad Episcopum pertinentem perpetuo significat: quo sensu hodie vox *diœcesis* à nobis vulgo usurpatur, adeo ut unusquisque Episcopus suam haberet παροικίαν, quam Episcopali autoritate gubernabat. Ita usitatur hæc vox hoc ipso Canone Apostolico, quem sub manibus habemus, necnon Antiocheno IX. aliisque quamplurimis, & ab ipso Eusebio sexcentis in locis, ubicunque scilicet occurrit, ut in ipso historiæ Ecclesiasticæ initio, ubi se descripturum ait, quot quantæque res in Ecclesiâ gestæ fuerant, καὶ ὅσοι ταύτης διαπρεπῶς ἐν ταῖς μάλιστα ἐπισημοτάταις παροικίαις ἡγήσαντό τε καὶ προέστησαν. *Et qui præsertim in celeberrimis ejusdem parœciis præfuerunt, & præsederunt.* Euseb. Hist. Eccl. lib. 1. cap. 1. Ubi per ἐπισημοτάτας παροικίας celeberrimas illas intelligit sedes Episcopales Romanam, Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam, quarum omnes Episcopos ab ipsis Apostolorum temporibus recenset. Sed ne longius à proposito digrediar, in loco supra citato, ipsam sedem, sive, ut ita loquar, Episcopatum Lugdunensem παροικίαν vocat. Εἰρηναῖος, inquit, τῆς κατὰ Λούγδουνον, ἧς ὁ Πόθεινος ἡγεῖτο, παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. *Irenæus Lugdunensis, cui Pothinus præfuerat, parœciæ administrationem suscipit.* Euseb. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 5. ubi ἡ κατὰ Λούγδουνον παροικία nihil aliud significare potest, quàm sedem Episcopalem Lugduni, quam Irenæus post Pothinum à Polycarpo illuc missum administravit. Irenæus autem præter hanc Lugdunensem, cui ut Episcopus præfuit, alias etiam παροικίας sibi subjectas habuit, ut patet è verbis supra allatis, καὶ τῶν κατὰ Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει.

ἐπισκόπῃ. Plurium autem parœciarum aggregatio ἐπαρχία *provincia* dicitur, Metropolitano ſive primati ſubdita. Proinde Irenæus ut parœciæ Lugdunenſis reſpectu ſingularis eſſet Epiſcopus, ſic ut aliis parœciis, quæ ſingulæ ſingulos habuerant Epiſcopos, Prælatus, Metropolitanus erat proprie ſic dictus. Cúmque αἱ κατὰ Γαλλίαν παροικίαι in genere, nullâ exceptâ, Irenæo ſubjectæ perhibeantur, is proculdubio primus erat totius gentis Gallicanæ Epiſcopus, qualis hoc Canone Apoſtolico intelligitur. Quod denique ex alio Euſebii loco evincatur, ubi de admonitione à pluribus Epiſcopis ad Victorem Romanum miſſâ verba faciens ait, ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν ἡγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείλας. *Ex quorum numero Irenæus in Epiſtolâ quam ſcripſit nomine fratrum quibus præerat in Galliâ.* Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 24. Hinc enim conſtat Irenæum univerſis Galliæ Epiſcopis, quos fratres appellavit, præfuiſſe, ſive primatem eorum fuiſſe. Qui propterea omnium eorum ut ſibi ſubditorum nomine literas haſce ad Victorem conſcripſit. Quo quidem illius ſupra reliquos primatus luculentiſſime demonſtratur.

Præter quatuor has Synodos, primam ſcilicet in Palæſtinâ ſub Theophilo Cæſarienſi & Narciſſo Hieroſolymitano, alteram, Romanam ſub Victore, tertiam, Ponticam ſub Palma, & quartam, Gallicanam ſub Irenæo Lugdunenſi, in hâc cauſâ celebratas, Euſebius quintam addit in Oſroenæ provinciâ habitam, cujus literæ Synodicæ tunc dierum circumferebantur. ἔτι δὲ τῶν, inquit, κατὰ τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις, *Eccleſiarum etiam in Oſroenæ provinciâ & urbibus regionis illius conſtitutarum literæ viſuntur.* Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 23. Hic autem nullus memoratur Concilii præſes: propterea ſcilicet quod hujus Synodi Epiſtolæ nullius nomen præfixum erat. Unde colligere eſt, quicquid Euſebius de antiquis hiſce Synodis ſcripſit, è Synodicis ipſarum epiſtolis aſſumptum fuiſſe: quæ omnes præſidentium Epiſcoporum nomina ſibi inſcripta habuere præter hanc unicam in Oſroenæ provinciâ congregatam. Cujus provinciæ cum Edeſſa, ut opinor, Metropolis eſſet, iſtius Epiſcopus aliorum in illa regione Epiſcoporum Synodo tanquam Metropolitanus præſediſſe videtur. Nihil ſaltem dubii eſſe poteſt, quin hæc etiam Synodus aliquem præſidem habuerit, ut ſine quo nec convocari nec conſiſtere potuit.

VII. Quæ de nonnullarum Eccleſiarum ſupra alias in primitivâ Eccleſiâ primatu è Synodis iſtis, quæ Paſchalem feſtivitatem die dominico pe agendam eſſe decreverant, hucuſque commentati ſumus, dilucidiora pariter atque fortiora evadent, ſi Synodum etiam Aſianam iis omnibus in hâc controverſiâ oppoſitam perpendamus. Hujus hiſtoriam Euſebius his verbis introducit, τῶν δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων τὸ πάλαι πρότερον αὐτοῖς παραδοθὲν διαφυλάττειν ἔθος χρῆναι διϊσχυριζομένων, ἡγεῖτο Πολυκράτης. *Epiſcopis vero Aſiæ, qui morem ſibi à majoribus traditum retinendum eſſe acriter contenderunt, Polycrates præerat.* Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 24. At Polycrates ille Epheſi erat Epiſcopus, ut è capite XXII. ejuſdem libri diſcimus. Κορίνθου δὲ, inquit, τῆς καθ' Ἑλλάδα κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπίσκοπος

 ἦν Βάκχυ-

ἦν Βάκχυλος, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικίας Πολυκράτης. Porro Ephesus Asiæ Proconsularis Metropolis erat etiam Antonini Augusti ætate. Ulpianus, *Quædam provinciæ etiam hoc habent, ut per mare in eam provinciam proconsul veniat, ut Asia scilicet, usque adeo ut Imperator noster Antoninus Augustus ad desideria Asianorum rescripsit, proconsuli necessitatem impositam per mare Asiam applicare,* καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον, *id est, & inter matrices urbes Ephesum primam attingere.* L. 4. ff. de officio proconsulis & legati. Hinc itaque constat quare Polycrates omnibus Asiæ Episcopis præesset, nimirum quoniam ille Metropoleos erat Episcopus, atque ideo totius provinciæ primas. Quæ cum ampla esset provincia, ille quam plurimos sibi subjectos habuit Episcopos, quos omnes ille solus ad Synodos convocabat, ut ipse testatur in Epistolâ, quam ad Victorem & ad Romanæ urbis Ecclesiam conscripsit, ubi ait, Ἐδυνάμην δὲ τῶν ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεῦσαι, οὓς ὑμεῖς ἠξιώσατε μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ, καὶ μετεκαλεσάμην, ὧν τὰ ὀνόματα ἐὰν γράφω, πολλὰ πλήθη εἰσίν. *Possem etiam Episcoporum qui mecum præsentes sunt, facere mentionem, quos vos petiistis ut à me convocarentur, & convocavi. Quorum nomina si adscripsero, ingens numerus videbitur.* Apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 5. cap. 24. En Ephesini Metropolitani in universos Asiæ Proconsularis Episcopos primatum, ab ipso Victore & Ecclesiâ Romanâ agnitum! Hi enim ab eo petierunt, ut ipse eos convocaret. Quo quidem hoc in ejus potestate situm esse palam & aperte confessi sunt. Quinetiam ipse Polycrates omnesque Asiæ Episcopi idem sibi persuasum habuerunt. Ille enim eos Metropoliticâ suâ autoritate convocavit, & hi ab eo convocati morem protinus gesserunt. Præsentes enim aderant, cum hanc ille Epistolam scribebat, ut è verbis allatis constat. Quod igitur antiquo hoc Canone definitum est, Episcopi Asiani religiose admodum tunc temporis observabant. Nam primum sive primatem suum agnoscebant, eumque ut caput existimabant. Quod liquido demonstrat, hunc Canonem istis diebus, hoc est, secundo labente seculo, obtinuisse, atque ideo horum supra alios Episcopos primatum, non novitium esse, sed longe ante ipsam Nicænam Synodum introductum, & ab ipsis Ecclesiæ primordiis institutum. Quod luculentius adhuc evincitur ex Epistola Dionysii Corinthiorum Episcopi ad Ecclesias Cretæ missa, utpote quæ inscripta est, τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ παροικούσῃ Γόρτυναν, ἅμα ταῖς λοιπαῖς κατὰ Κρήτην Ἐκκλησίαις. *Ecclesiæ Gortynam incolenti, & reliquis simul Cretæ Ecclesiis.* Apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 4. cap. 23. Enimvero Gortyna Metropolis erat Cretæ, ut inter omnes constat. Dionysius itaque ad Ecclesiam Gortynæ solam nominatim mittens, eam cæteris Cretæ Ecclesiis prælatam esse indicat. Quam etiam ob causam ex omnibus Cretæ Episcopis Dionysius solum Philippum Gortynensem commendat, quod Ecclesia Cretæ tam egregiam fortitudinis laudem retulisset, ut Eusebius ibidem tradidit. Unde totam istam insulam Philippi Gortynensis curæ commissam esse, ipsumque proinde primum fuisse inter omnes Cretæ Episcopos certissimè conficitur. Quibus omnibus addi potest, quod S. Ignatius Episcopus Antiochenus in Epist. ad Romanos se τὸν ἐπίσκοπον Συρίας vocat, cujus

dicendi

dicendi causa nulla videtur, nisi quod Antiochia Syriæ Metropolis esset, adeo ut Episcopus Antiochiæ, totius etiam Syriæ Episcopus, & aliis ejusdem provinciæ omnibus prælatus esset.

VIII. E præmissis videre est, Metropoleon & celebriorum civitatum Episcopos in Europâ pariter atque Asiâ aliqualem in provinciales suos Episcopos primatum habuisse, iisque prælatos fuisse, priusquam ducenti à Christi nativitate anni effluxissent. Reliquum est, ut eundem morem in alterâ etiam orbis terrarum parte tunc temporis notâ, Africâ scilicet, iisdem fere diebus obtinuisse ostendamus. Quamobrem D. Cyprianum consulamus necesse est, utpote ex quo fere solo constitutionem veteresque Ecclesiæ Africanæ ritus dignoscere possimus. Hic autem de baptizandis iis qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, loquens, *Multi*, ait, *jam anni sunt, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint.* Cyprian. Epist. 73. ad Jubajan. Multis igitur annis & longâ ætate ante D. Cyprianum, Episcopi Africani ab Agrippino Carthaginensi Episcopo & primate ad Synodum convocati sunt, quam sub eo celebrarunt. Cui propterea aliquo saltem modo subditi fuerunt. Sanctus autem Cyprianus ante tertium adultum seculum claruit, sedem Carthaginensem adeptus. Synodum itaque ab eo memoratam, ut sub Agrippino multis ante annis habitam, eodem ineunte, si non & præcedenti seculo, convocatam fuisse extra dubium est. Quantam autem provinciam sibi subjectam habuerit Agrippinus & post eum D. Cyprianus, ut Episcopus Carthaginensis, ex ipsius verbis potentissime evincatur, quem scilicet latere non potuit, quænam ipse suique in eadem Ecclesiâ decessores privilegia habuerint. Verumenimvero ille Synodum istam sub Agrippino ex Africæ & Numidiæ Episcopis coactam esse scribit; *Quod quidem & Agrippinus*, inquit, *bonæ memoriæ vir, cum cæteris coepiscopis suis, qui illo tempore in provinciâ Africâ & Numidiâ Ecclesiam Domini gubernabant, statuit.* Cyprian. Ep. 71. ad Quint. Et alibi de provinciâ sibi ut Episcopo Carthaginensi subditâ verba habens, dicit, *Sed quoniam latius fusa est nostra provincia, habet enim Numidiam & Mauritanias duas sibi*, Africæ scilicet proprie sic dictæ, *cohærentes.* Id. Epist. 45. ad Cornel. Et quod hic asserit, facto comprobavit in Synodo illâ congregandâ, quæ hæreticos baptizandos esse decrevit. Sic enim incipiunt Acta ejusdem Concilii, *Cùm in unum Carthagine convenissent, Kalend. sept. Episcopi plurimi ex provinciâ Africâ, Numidiâ, & Mauritaniâ cum Presbyteris & Diaconis.* Episcopi autem tunc temporis congregati plures quam LXXX. numerantur.

Verum quo D. Cypriani verba clarius intelligantur, tenendum est, Africæ nomen triplici olim modo usitatum fuisse, strictè, latiùs, & latissimè. Africa strictè & propriè sic dicta, unam duntaxat provinciam denotat; illam scilicet quæ Zeugitana à Plinio dicitur, cujus Metropolis erat Carthago. Latiùs sumpta totum illum terræ tractum significat, qui à freto Herculeo sive Gaditano usque ad regionem Cyrenaicam Ægypto adscriptam porrectus est, & Romano imperio sub eo nomine subjectus. Quo sensu à Patribus, Impera-

Peratoribus, & Jurisconsultis plerunque sumitur. Latissimè pro tertiâ orbis terrarum parte usurpatur à Geographis, & ubicunque Europæ vel Asiæ opponitur, quam Arabes tamen non Africam, sed *terram occidentis* perpetuo vocant. Illis autem per *Afrikiam* (quomodo eam ab incolis vocari observat Leo Africanus) & per *Provinciam Afrikiæ* non nisi propria intelligitur Africa, quam à deserto *Barcæ* ad urbem *Buna*, sive Hipponem, cui S. Augustinus præfuit, computant.

Africam sive Libyam proprie sic dictam Romani suo, victis Carthaginensibus, imperio primo subdiderunt, eamque solam in istâ orbis parte aliquandiu tenuerunt. Quo factum est, ut cum alias etiam circumjacentes, easque amplissimas regiones subegissent, eas omnes Africæ primo devictæ nomine nuncuparint. Hinc Africa latiùs sumpta in primâ Imperii notitiâ omnes istas regiones à Romanis subditas comprehendit, nimirum has quatuor, Africam propriam, Numidiam, Mauritaniam, Tingitanam, & Mauritaniam Cæsariensem, quas omnes Ptolemæus quarto Geographiæ libro descripsit. Priusquam autem à Romanis subjiceretur, Mauritania unum tantum regnum fuerat. Postea vero in duas partes divisa est, quarum una Tingitana ab urbe Tingi, hodie *Tangier* dictâ, regionis olim capite, altera Cæsariensis à Cæsare cognominata est. Hanc Mauritaniæ divisionem Dio adscribit Claudio, *Claudius*, inquit, *Mauros divisit in eos qui ad Tingin, & qui ad Cæsaream, unde & nomina habent, & duobus equitibus præpositis eos permisit*. Dio. lib. 60. Plinius autem C. Caligulæ, dicit enim *Principio terrarum Mauritaniæ appellantur, usque ad Caium Cæsarem Germanici filium regna, sævitiâ ejus in duas divisæ provincias*. Plin. Nat. Hist. lib. 5. cap. 1. Julius Solinus duas hasce Mauritanias describit, Polyhist. cap. 28. Verum haud longo post tempore ambæ Mauritaniæ uni præsidi à Galbâ commissæ sunt; Tacitus, *Iisdem diebus accessisse partibus utramque Mauritaniam, interfecto Procuratore Albino, nuncii venere. Luceius Albinus à Nerone Mauritaniæ Cæsariensi præpositus, additâ per Galbam Tingitanæ provinciæ administratione, haud spernendis viribus agebat*. Tacit. Hist. lib. 2. cap. 58. Ab eo usque tempore ad Tertulliani ætatem ambas Mauritanias ab uno Præside administratas, atque ita in unam iterum conflatas fuisse provinciam, ex eodem constat dicente, *Nam & nunc à Præside legionis, & à Præside Mauritaniæ vexatur hoc nomen*. Tertul. ad Scap. cap. 4. Hinc itaque est quod Tertulliani diebus, & aliquanto postea Africa ut latiùs sumpta, in tres partes distributa fuerit, Africam κυρίως dictam sive Proconsularem, Numidiam, & Mauritaniam. Postea, fateor, cum Romanæ provinciæ de novo dispositæ erant, Africanus ille tractus in sex provincias civiles divisus est, quæ sic numerantur, Proconsularis, ubi est Carthago, Numidia, Byzacium, Tripolis, & duæ Mauritaniæ, hoc est, Sitifensis & Cæsariensis. Hæc autem divisio facta est avulsis Byzacenâ & Tripolitanâ à provinciâ Africâ propriè sic dictâ. Nam Byzacium & Tripolis antiquitus ad Africam pertinebant: Et Mauritaniam Sitifensem ab urbe Sitiphi sic dictam, à Numidiâ distractam fuisse fidem facit Collectio Canonum Ecclesiæ Africanæ,

quorum

quorum XVII. ſic habet, *Placuit ut Mauritania Sitifenſis, ut poſtulavit, primatem Numidiæ, ex cujus cœtu ſeparatur, ſuum habeat primatem, quem conſentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum, vel omnibus Epiſcopis, propter longinquitatem habere permiſſa eſt.* Ubi verba iſta *à cujus cœtu ſeparatur* clariſſimè oſtendunt, Mauritaniam iſtam Sitifenſem ad Numidiam antea pertinuiſſe, & iſtis fere temporibus ab eâ ſeparatam eſſe. Unde patet, quod in novâ hâc diſpoſitione, etiamſi numerus provinciarum augeretur, nihil tamen Africæ latiùs ſumptæ additum fuit, nec aliquid detractum, niſi forſitan Mauritania Tingitana, quam Rufus in breviario quinque aliis Hiſpaniarum provinciis adjectam fuiſſe obſervat, de quâ re non eſt quod nos laboremus, cum hæc diviſio poſt D. Cypriani tempora facta fuerit.

Ex hiſce inter ſe collatis facile cuivis eſt obſervare, quare D. Cyprianus duas Mauritanias provinciæ ſuæ cohærere aſſerat, cum in Actis Concilii ſub ipſo habiti una tantum Mauritania memoretur: propterea nimirum quod duæ eſſent regiones, ſed iſtis diebus ab uno Præſide adminiſtratæ, atque ideo una tantum provincia: Item quare dicat *Numidiam & duas Mauritanias ſuæ provinciæ cohærere*, eo ſcilicet quod Africa proprie ſic dicta, qua ſita eſt Carthago, prima fuiſſet in iſtis partibus Romanorum provincia, cui Numidia & Mauritania poſtea adjectæ ſunt. Quapropter ut in notitiâ Imperii Provincia Carthaginenſis *Proconſulem* habuit, qui vice ſacra judicabat, unde ea ſola *Proconſularis* provincia dicta eſt; reliquæ autem provinciæ præfecto Prætorio, aut vicario ejus parebant; ſic etiam in notitiâ Eccleſiæ, inter omnes Africæ provincias, Carthaginenſis, ut Proconſularis, primatum habebat, adeo ut Epiſcopus ei præpoſitus, non ſolum iſtius provinciæ, ſed & Numidiæ & Mauritaniæ primas eſſet. Unde Eccleſia Carthaginenſis totius Africæ latiùs ſumptæ caput dicatur à S. Auguſtino, ſic enim intelligenda ſunt hæc ejus verba dicentis, *Quod Lucillæ pecuniâ corruptis Epiſcopis in Carthaginenſi Eccleſiâ, in Africa capite, altare contra altare levatum eſt*, Aug. Epiſt. 162. ad Gloriam.

IX. Non me fugit, in aliis etiam præter Carthaginenſem Africæ Provinciis & Metropoles aliquando fuiſſe & primas ſedes, ac proinde tam Metropolitanos quam Primates. Hoc enim è Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ edocemur. Exortâ enim inter Epiſcopos Numidiæ quæſtione ubi Matriculæ ſive Regeſta iſtius provinciæ ſervari debeant, definitum eſt, ut & in primâ ſede & in Metropoli Conſtantinâ conderetur. Sic enim Canon LXXXVI. ejuſdem Codicis habet, *Deinde placuit omnibus Epiſcopis, qui in hoc Concilio ſubſcripſerunt, ut Matricula & Archivus Numidiæ & apud primam ſedem ſit & in Metropoli, id eſt Conſtantina.* Ubi prima ſedes à Metropoli aperte diſtinguitur. Et hoc quidem Eccleſiæ Africanæ proprium fuit & peculiare; quod præter Metropolitanum ſive Metropoleos Epiſcopum, quæque provincia ſuum etiam Primatem haberet, cæteris provinciæ Epiſcopis prælatum, non ob ſedis dignitatem, ſed quod ipſe ante reliquos Epiſcopus ordinatus fuerat: cujus propterea ſedes eo tantum nomine *Prima* dicta eſt, quod Epiſcopus, qui eam poſſidebat, alios omnes ejuſdem provinciæ ordinationis

tempore

tempore anteibat. Hinc licet Metropoles fixæ essent, & semper eædem, primæ tamen sedes vagæ erant ac desultoriæ, nunc hæc, nunc illa, prout Episcopos post ordinationem iis diutius præsidere contigit. Inter omnes enim cujusque provinciæ Episcopos, is qui primus consecratus fuerat, aliorum primus dictus est, & sedes ejus totius provinciæ prima. Hoc sensu in collectione Canonum Africanorum, Nicetius dicitur Episcopus primæ sedis Mauritaniæ Sitifensis, & Xantippus Episcopus primæ sedis Numidiæ. Can. LXXXV. LXXXVI. Qui quidem Xantippus senex sæpe appellatur, ut Can. XCI. C. alibique. Hinc ortum habuit singulare illud Afris censuræ genus, quo Episcopus, licet non Episcopatu, illius tamen primatus obtinendi jure depositus est, adeo ut etiamsi tamdiu viveret, ut ordinationis respectu primus istius provinciæ Episcopus esset, illum tamen primatum aliorum ad instar habere non possit. Hujus censuræ generis S. Augustinus meminit, & Priscum quendam eo affectum docet, *Clamet*, inquit, *Priscus provinciæ Cæsariensis Episcopus, aut ad Primatum locus sicut cæteris & mihi patere debuit, aut Episcopatus mihi remanere non debuit*, Aug. Epist. CCLXI. Quæ quidem observatio quamplurimis ejusdem sanctissimi Patris, necnon Gregorii M. & Africanarum præsertim Synodorum locis lucem haud exiguam feret.

X. Verumenimvero ista Episcoporum ad provinciæ suæ primatum ordine succedentium consuetudo, ut nullibi præterquam in Africâ obtinuit, sic & ibidem post D. Cypriani tempora, imo quidem post novissimam illam Africæ latius sumptæ in sex provincias distributionem introducta est. Nam ante Constantini M. imperium nulla hujusce ritus vestigia in omni antiquitate apparent. Cum nos itaque de tribus prioribus Christianismi seculis agamus, nihil moramur, quot, quantive primates in Ecclesiam Africanam postea invecti sunt. Præsertim cùm quotcunque fuerint, Episcopo Carthaginensi eos omnes subjectos fuisse, adeo certum sit & omnibus notum, ut nihil certius, nihil notius esse possit, nisi hoc fortasse, quod D. Cyprianus Africæ non modo propriè sed & latiùs sumptæ Primas fuit & Metropolitanus. De hoc enim nihil plane est quod dubitemus, cum ipse conceptis verbis asseveret, non tantum Africam stricte dictam sive Proconsularem, verumetiam Numidiam & duas Mauritanias ei cohærentes, ad se pertinere, E quibus quatuor provinciis totus Africanus tractus Imperio Romano unquam subjectus, constitit. Cùm autem in singulis hisce provinciis quamplurimi istis etiam diebus Episcopi essent, quibus omnibus D. Cyprianus, ut Episcopus Carthaginensis præfuit, eosque ad Synodos sub se habitas sæpe convocavit, nemo negare potest, quin is primus istius gentis Episcopus jure appelletur, talis scilicet de quo hoc Canone Apostolico decernitur, ut reliqui ejusdem gentis Episcopi eum agnoscant, & tanquam caput existiment, nihilque quod magni sit momenti præter ejus sententiam faciant. Quod quidem ab Episcopis Africanis religiosissime observatum est, quippe qui Primatem suum, D. Cyprianum Carthaginensem de omnibus Ecclesiasticis, majoris saltem momenti, quæ emergebant, negotiis consulere, ejusque sententiam expectare consueti

sunt

ſunt. Sic Fidus unus ex Epiſcopis ei ſubjectis conſilium ejus exquiſivit de Presbytero quodam, cui antequam plenam pœnitentiam egiſſet, pax à Therapio Epiſcopo conceſſa eſt, necnon de infantibus, utrum intra ſecundum vel tertium diem quo nati ſunt, annon potius poſt octavum diem, baptizandi ſint. Cyprian. Epiſt. LIX. ad Fid. Euchratius Epiſcopus Thenarum, eum, ut Patris ipſius verbis utar, *conſulendum exiſtimavit* de hiſtrione quodam, qui in ejuſdem adhuc artis ſuæ dedecore perſeverabat, an communicare cum aliis debeat. Cui D. Cyprianus hæc inter alia reſcripſit, *Puto nec majeſtati Divinæ, nec Evangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Id. Epiſt. LXI. Januarius & cæteri Epiſcopi Numidiæ ſententiam D. Cypriani interrogarunt, vel, ſi cum ipſo loquar, *conſulendum eum pro communi dilectione exiſtimarunt* de hæreticis baptizandis. Id. Epiſt. LXX. De eadem quæſtione ejus adhibuit conſilium etiam Jubajanus Epiſcopus Africæ, Epiſt. LXXIII. Necnon Quintus Epiſcopus in Mauritaniâ, Epiſt. LXXI. ut aliis autem hujuſmodi exemplis, quæ in D. Cypriani Epiſtolis paſſim occurrunt, ſuperſedeamus, Rogatianus Epiſcopus à Novâ, in Mauritaniâ Tingitanâ, Diaconum quendam habuit, qui ipſum contumeliis & injuriis affecerat: Eum Rogatianus Epiſcopali ſuâ autoritate coercere potuit; ſed nihilominùs priuſquam ipſe in eum animadverteret, Primatis ſui D. Cypriani ſententiam rogavit, qui Epiſtolam ſuam ad eum reſcriptam his verbis incipit, *Graviter & dolenter commoti ſumus ego & collegæ mei qui præſentes aderant, frater chariſſime, lectis literis tuis, quibus de Diacono tuo conqueſtus es, quod immemor Sacerdotalis loci tui, & officii ac miniſterii ſui oblitus contumeliis & injuriis ſuis te exacerbaverit. Et tu quidem honorificè circa nos & pro ſolitâ tuâ humilitate feciſti, ut malles de eo nobis conqueri, cum pro Epiſcopatus vigore & cathedræ autoritate haberes poteſtatem, quâ poſſis de illo ſtatim vindicari. Certus quod collegæ tui omnes gratum haberemus, quodcunque circa Diaconum tuum contumelioſum Sacerdotali poteſtate feciſſes, habens circa hujuſmodi homines præcepta divina.* Cyprian. Epiſt. LXV. Ex his verbis conſtat Rogatianum à Diacono ſuo contumelioſo Epiſcopali ſuâ autoritate debitas pœnas exigere potuiſſe, ſed maluiſſe tamen ad Primatem ſuum de eo conqueri; quod itaque honorificè circa ipſum & pro ſolitâ humilitate ab eo factum notat D. Cyprianus. Ac ſi dixiſſet, *Etiamſi Eccleſiaſtica diſciplina requirat, ut nihil, quod magni ſit momenti, & ad totam provinciam ſpectat, nobis inconſultis aggrediaris, nihil tamen vetuit, quo minus de tuo ipſius Diacono injuriis te exacerbanti, propriâ tuâ Epiſcopi autoritate vindictam ſumeres. Quod itaque de illo etiam ad me conqueſtus es, hoc ſolitæ tuæ humilitati acceptum refero, quâ ſcilicet noſtro in hanc provinciam primatui tantum attribuere ſoles, ut nullum Eccleſiaſticum negotium nec in tuâ ipſius paræciâ ſine noſtro conſilio adminiſtrare velis.* Unde liquet, quantum honorem Epiſcopi Africani Metropolitano ſuo & Primati Carthaginenſi tunc temporis perhiberent.

XI. Qui vetuſta primitivæ Eccleſiæ monumenta quâ par eſt diligentiâ atque animi æquitate legit, plura hujuſmodi argumenta inveniet, quæ ordi-

 nem

nem inter ipſos Epiſcopos religioſe obſervatum, unumque in unaquaque Provinciâ cæteris prælatum eſſe, longe ante Synodi Nicænæ tempora fidem pleniſſimam facient. Hæc autem quæ hactenus adduximus, præſenti Apoſtolico vindicando Canoni ſufficiant, utpote è quibus aliqualem nonnullorum ſupra alios Epiſcopos primatum & prærogativam ſecundo tertioque æræ Chriſtianæ ſeculo in omnibus tunc dierum cognitis orbis terrarum partibus, Europâ dico, Aſiâ & Africâ, obtinuiſſe, clariſſime conficitur. Qualia fuerunt jura ac privilegia, quæ Primates iſti ſibi vendicabant, non opus eſt hic diſputemus. Ex iis autem quæ diſſeruimus ſatis abunde conſtat, in eorum poteſtate ſitum fuiſſe collegas ſuos ſive comprovinciales Epiſcopos ad Eccleſiaſticas Synodos celebrandas convocare, iiſdemque præſidere. Et ſiquidem Concilium Nicænum quarto ineunte ſeculo coactum, eodem, quo antiquas conſuetudines in ſingulis provinciis ſervandas decrevit, Canone, decernat etiam neminem pro Epiſcopo habendum eſſe, qui præter vel citra Metropolitani ſententiam ordinatus eſt, nihil dubii eſſe poteſt, quin hæc etiam conſuetudo antiquitus obtinuiſſet, ut τὸ κῦρος, ſive confirmatio ordinationis Epiſcoporum penes provinciæ cujuſque Metropolitanum ſive primatem eſſet. Nemo enim ſibi perſuadeat, Patres Nicænos aliquid novi eodem in loco definiiſſe, quo τὰ ἀρχαῖα ἔθη ſervari definiunt. Iſta autem Synodus ex omnibus, Romani ſaltem imperii, provinciis congregata eſt; quam propterea latere non potuit, quinam ritus moreſque per univerſam Eccleſiam recepti fuiſſent, & longâ conſuetudine corroborati. Ignorare ſaltem non potuerunt, quomodo Eccleſiæ, ad quas ipſi pertinebant, adminiſtratæ fuerant, nec quomodo ipſi ordinati, & à quo ipſorum ordinatio confirmata eſt. Ipſi autem conſtituunt neminem Epiſcopum habendum eſſe, qui ſine Metropolitano factus eſt. Quo quidem decreto ſe etiam Epiſcopatu dejeciſſent, niſi primas ſuus aut Metropolitanus ordinationem cujuſque confirmaſſet, vel ei ſaltem aſſenſum ſuum præbuiſſet. Iſte itaque Canon Nicænus non modo decernit quid in futurum de hâc re faciendum ſit, ſed oſtendit etiam quid antea factum fuerat, ac uſitatum, idque in univerſo terrarum orbe, omnibuſve provinciis è quibus convocata eſt iſta Synodus. Et hoc itaque privilegium, quod ſane ſingulare eſt, & eximium, antiquis provinciarum primatibus haud dubie conceſſum eſt, ut ſe inconſultis, vel ordinationem improbantibus, vel etiam non confirmantibus, nullus Epiſcopus in ſuâ cujuſque provincia ordinari poſſit. Quod præſenti quoque Canoni Apoſtolico præciſè concinit, quo ſcilicet cautum eſt, ut Epiſcopi cujuſque gentis primum ſuum ſive primatem cognoſcant, nihilque quod magni ſit momenti, qualis eſt ordinatio Epiſcoporum, ſine ejus ſententiâ faciant.

Sed mirari ſubeat, nec quidem immerito, quâ tandem ratione hæc conſuetudo in Eccleſiam primo introducta ſit, ut licet Epiſcopatus ubique gentium unus idemque ſit, unus tamen in unaquaque provinciâ Epiſcopus cæteris præeſſet, & majorem quam reliqui autoritatem haberet. Hoc ſane ordinationis, quâ ſit Epiſcopus, virtute nemo ſibi vendicare poteſt, quippe quâ omnes æqualem poteſtatem curamque ſibi commiſſam habent. Quod ſi Con-

ſi Concilia generalia & vetuſtiora Eccleſiæ ſtatuta conſulamus, nihil prorſus de primâ hujus conſuetudinis inſtitutione, vel etiam initio, in iis inveniemus. Incœpta eſt enim vel inſtituta, priuſquam univerſalia Concilia celebrari cœperint, quæ propterea eam nuſquam inſtituunt, ſed prius inſtitutam ubique ſupponunt, & ſuâ demum autoritate confirmant. Quod ad antiquiores autem Canones ſpectat, longe ante primam univerſalem Synodum conſtitutos, nullos habemus præter Apoſtolicos, quibus ulla primatus hujus mentio occurrit. Quin nec in ipſis etiam Apoſtolicis uſpiam memoratur, præterquam in præſenti Canone: Quo tamen non decernitur, ut in unaquaque gente unus Epiſcopus eſſet Primus, ſed ut omnes cujuſque gentis Epiſcopi τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, *illum qui in iis primus eſt*, cognoſcant, & tanquam caput exiſtiment. Ubi propterea pro conceſſo ſumitur, quotcunque in ullâ gente Epiſcopi erant, unum inter eos primum fuiſſe, ſive Primatem, eundemque reliquorum caput eſſe, atque ita proinde ab illis exiſtimandum. Nulla itaque primæ hujuſce rei inſtitutionis veſtigia videre eſt, quam nihilominus ab ipſis Eccleſiæ primordiis ubique gentium obtinuiſſe pro comperto habemus. Quapropter vix dubitare licet, quin aliquo ſaltem modo ad ipſos Apoſtolos referatur, qui ſi non ipſi hunc primatum inſtituerunt, inſtituendo tamen viam ſtraverunt apertiſſimam.

XII. Enimvero cum fides Evangelica, ſummâ Dei miſericordiâ ac benignitate, humano generi promulganda erat, à Divinâ Providentiâ ita comparatum eſt, ut permagna pars orbis terrarum tunc dierum cogniti, uni imperio, Romano ſcilicet, ſubeſſet, quo facilior ſalutifero hominibus Evangelio diſſeminando aditus patefieret. Totum autem imperium Romanum, quantum quantum erat, in certas quaſdam provincias diſtributum fuit. Singulæ porro provinciæ ſuos habebant Præſides, à quibus adminiſtrabantur. Hi ſummam poſt Principem, in ſuâ quiſque provinciâ poteſtatem exercebant. Ulpianus, *Præſes Provinciæ majus imperium in eâ provinciâ habet omnibus poſt principem.* L. 4. ff. de officio Præſid. Adeo ut totius cujuſque Provinciæ cura Præſidi ejuſdem commiſſa eſſet, ut è citato Digeſtorum titulo abunde conſtat. Quin ſingulæ etiam Provinciæ ſuas habebant *matrices*, ut vocantur, *civitates*, ſive Metropoles, in quibus Præſides, aliique ſub iis magiſtratus cauſas civiles audire, & judicare ſolebant: ad quas propterea multo crebrior & frequentior erat populi concurſus quam ad alias quaſcunque ejuſdem Provinciæ urbes: adeo ut cæteræ cujuſque Provinciæ civitates à Metropoli ſuâ quodammodo pendere viderentur.

Cum Apoſtoli itaque cœlitus evocati & adjuti, Eccleſiæ à Chriſto fundatæ per univerſum terrarum orbem propagandæ operam navarent, imperium Romanum, ubi religio Chriſtiana multo citius faciliuſque quam apud rudiores gentes ſuſcepta eſt, ita diſpoſitum invenientes, omnes ejuſdem Provincias ſingillatim peragrabant, & ubicunque aliquos ad fidem Chriſtianam converterant, Eccleſiam ibidem inſtituebant, ab iſtâ Provinciâ denominatam, in quâ conſtituta eſt, vel à primariâ aliquâ ejuſdem civitate. Hieroſolymis, quæ iſtis diebus nondum deleta, Provinciæ Palæſtinæ Metropolis erat, &

Judææ caput, Ecclesia prima fundata est, quæ propterea Ecclesia Hierosolymitana dicitur, Ἡ ἐκκλησία ἡ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, Act. VIII. 1. Cap. XI. 22. Sic etiam Ecclesia in Antiochiâ Syriæ Metropoli memoratur, Act. XIII. 1. Et alia in Corintho Metropoli Achaiæ, 1 Cor. I. 1. 2 Cor. I. 1. Adhæc D. Paulum Syriam & Ciliciam peragrasse legimus Ecclesias confirmantem, Act. XV. 41. Necnon Galatiam & Phrygiam, Cap. XVIII. 23. Syria, Cilicia, Galatia & Phrygia quatuor erant Provinciæ imperio Romano subditæ. Proinde Ecclesiæ, quas D. Paulus ibi confirmasse dicitur, istæ haud dubie erant, quæ in illis Provinciis constitutæ fuerant, quæque ab aliis quibuscunque Ecclesiis per Provincias, in quibus constitutæ sunt, apertissimè distinguuntur. Idem Apostolus in Epistolis Ecclesias à Provinciis, in quibus fundatæ erant, sæpe cognominat; memorat enim Ecclesias Galatiæ, 2 Cor. XVI. 1. Ecclesias Asiæ, 2 Cor. XVI. 19. Ecclesias Macedoniæ, 2 Cor. VIII. 1. Ecclesias Judææ, Gal. I. 22. 1 Thessal. II. 14. Hoc est, Ecclesias in istis Provinciis constitutas, quarum Metropoles erant, Galatiæ quidem Ancyra, Asiæ Ephesus, Macedoniæ Thessalonica, & Judææ Hierusalem. Quinetiam sub Macedoniæ & Achaiæ nomine Ecclesias istarum Provinciarum comprehendit. Rom. XV. 26. Unde Apostolos ad civilem imperii Romani dispositionem in Ecclesiâ propagandâ respectum habuisse constat. Alioquin enim Ecclesias à se fundatas, Provinciarum, in quibus erant, nomine non nuncupassent.

XIII. Qualem præterea quantumque Provinciarum respectum habuerit D. Paulus in Ecclesiis ab ipso aliisque constituendis, ex Epistolis, quas ad easdem scripsit, clarius adhuc elucescet: utpote quas omnes vel ad Provinciam in genere, vel ad Metropolim, aut principalem in eâ civitatem, vel denique ad Episcopum ejusdem misit. Primo enim, ut eodem quo vulgo collocantur ordine de iis differamus, ad Romanos scripsit, hoc est ad omnes fideles qui non modo in ipsâ urbe Româ, sed & in totâ istâ Provinciâ erant, cujus cura Præfecto urbi commissa est: qui quidem civilem exercuit potestatem non tantum intra urbem, sed & extra urbem in Italiâ, ut ex Epistolâ Severi ad Fabium Cilonem præfectum urbi missa docet Ulpianus, L. 1. ff. de Offic. præfect. urb. Quicquid saltem intra centesimum lapidem, vel centesimum ab urbe usquequaque milliarium, admissum est, ad Præfecti urbi curam pertinebat, ut ibidem affirmatur. Quicunque igitur intra hosce limites in Italiâ degebant, Romani dicti sunt. Cùm Apostolus itaque ad Romanos scribit, omnes intelligit Christianos, qui in Provinciâ, ut ita loquar, præfecti urbi Romæ conversi erant, ac proinde hanc Epistolam ad istam ut ab aliis Provinciis distinctam misit. Ad Corinthios duas conscripsit Epistolas, quarum primam inscripsit, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ. Alteram autem hoc modo, Παῦλος Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. 2 Cor. I. 1. Corinthus Metropolis

polis erat Achaiæ. Scribit igitur Apostolus ad Corinthios quidem, sed eâ cautione adhibitâ, ut Epistola non solum ad eos, verum etiam ad omnes fideles, qui in eâdem Provincia, Achaiâ scilicet, erant, dirigatur. Et istis igitur diebus Achaia Ecclesiastica erat Provincia sub Ecclesiâ Metropolitanâ constituta, Corinthiacâ nimirum, quam propterea Apostolus solam nominat. Porro Galatia Provincia erat Romana. Quapropter Apostolus ad Galatas scribens, Epistolam suam inscripsit, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, *Ecclesiis Galatiæ.* Ad totam itaque Provinciam & ad singulas in eâ Ecclesias scripsit, cujus Metropolis erat Ancyra, ut Ephesus Asiæ Proconsularis: Ad quam propterea Provinciam cum Apostolus Epistolam scriberet, eam ad Ephesios, sive ad fratres in Metropolitanâ Ecclesia misit. Scripsit etiam ad Philippenses, incolas magnæ in Macedoniâ civitatis, quæque prima erat urbs illius partis Macedoniæ, ut ait S. Lucas, Act. XVI. 12. Ad Colossenses etiam in Phrygiâ scripsit, τοῖς, inquit, ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις, Cap. I. 2. Hæc permagna erat præclaraque Phrygiæ civitas, quæ majori, ut videtur, fidelium multitudine quam cæteræ ejusdem Provinciæ urbes abundabat, à quâ propterea ad alios in eâdem provinciâ Christianos Apostolica hæc Epistola faciliùs transmitti potuit. Et quod ad Philippos rursum spectat, etiamsi ea non esset totius Macedoniæ Metropolis, Thessalonica erat, ad cujus incolas fide Christianâ imbutos, Apostolus duas conscripsit Epistolas, utramque inscribens τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων, *Ecclesiæ Thessalonicensium*, quam etiam per Dominum adjurat, ut prima Epistola *omnibus sanctis fratribus legatur*, 1 Thessal. V. 27. hoc est, non solum istius urbis sed & totius Provinciæ Macedoniæ fratribus, in quos fraternum Thessalonicensium amorem commendat, Cap. IV. 10.

Ephesum Asiæ Proconsularis Metropolim fuisse, ante à nobis observatum est. Timotheum hujus urbis Episcopum à D. Paulo creatum esse Patres consentiunt, Τιμόθεός γε μὴν τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικίας ἱστορεῖται πρῶτος τὴν ἐπισκοπὴν εἰληφέναι. *Timotheus Ecclesiæ Ephesinæ Episcopatum primus accepisse dicitur.* Euseb. Hist. Eccles. lib. 3. cap. 4. In Actis Concilii Chalcedonensis XXVII. Episcopi à Timotheo ad istud tempus Ephesi ordinati dicuntur. Ἀπὸ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου μέχρι νῦν εἰκοσιεπτὰ ἐπίσκοποι ἐγένοντο, πάντες ἐν Ἐφέσῳ ἐχειροτονήθησαν. Act. Concil. Chalced. II. Ipse etiam D. Paulus se curam Ecclesiæ Ephesinæ Timotheo commisisse affirmat, 1 Tim. I. 3. eumque propterea docet, quales Episcopos & Diaconos ordinare debeat, Cap. III. monetque, ne accusationem contra Presbyterum admittat, nisi sub duobus tribusve testibus, 1 Tim. V. 19. E quibus verbis S. Chrysostomus recte observat Timotheum non tantum Ephesinæ, sed & totius Asianæ Ecclesiæ curam sibi concreditam habuisse, Δῆλον, inquit, δέ ἐστιν ἐντεῦθεν, ὅτι ἐκκλησίαν λοιπὸν ἦν ἐμπεπιστευμένος ὁ Τιμόθεος, ἢ καὶ ἔθνος ὁλόκληρον τὸ τῆς Ἀσίας· διὸ καὶ περὶ Πρεσβυτέρων αὐτῷ διαλέγεται. Chrysost. in 1 Tim. λογ. ιε. Hinc itaque apparet, quare D. Paulus has Epistolas ad Timotheum Ephesinum Episcopum, eumque solum direxerit, etsi complures alii in eadem Provinciâ Episcopi non modo à Timotheo, verum

etiam ab ipſo Apoſtolo ordinati eſſent, nimirum quod is Metropoli totius Provinciæ ſive gentis præfectus erat, atque ideo primus inter eos Epiſcopus. Idem dicendum eſt de Epiſtolâ ad Titum: Quem totius inſulæ Cretæ primatem fuiſſe, ſive primum Epiſcopum, ex ipſis D. Pauli ad eum verbis liquido conſtat, dicentis, τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. Tit. I. 5. Hinc enim conſtat totam inſulam ejus curæ commiſſam fuiſſe: adeo ut penes ipſum eſſet, quicquid in eâ deerat corrigere, atque etiam Presbyteros, ſive Epiſcopos, ut conſtat è verſiculo ſeptimo, per ſingulas civitates ordinare. Id enim phraſis illa κατὰ πόλιν clariſſime ſignificat, quemadmodum & κατ' ἐκκλησίαν, Act. XIV. 23. Non mirum itaque eſt, quod D. Paulus ad illum ſolum hanc Epiſtolam miſerit, cum is Metropolitanus eſſet, & primus totius inſulæ ſive Provinciæ iſtius Cretæ Epiſcopus, quæ hodie Candia dicitur, centum urbibus olim clara, quarum Metropolis erat Gortyna.

Ex hiſce videre eſt, quod D. Paulus cum Eccleſias à ſe aliiſque Apoſtolis fundatas in fide Chriſtianâ inſtruere & confirmare ſtuderet, Epiſtolas vel ad totam in aliqua Provinciâ Eccleſiam ut ad Romanos, & ad Galatas; vel ad Metropoliticam vel primariam Provinciæ Eccleſiam, ut ad Corinthios, Epheſios, Coloſſenſes, & Theſſalonicenſes; vel denique ad primum in Provinciâ Epiſcopum, Metropoli præfectum, ut ad Timotheum & Titum direxerit. Ad eundem etiam modum D. Petrus primam ſuam Epiſtolam inſcribit Chriſtianis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bithyniam, diſperſis. 1. Pet. I. 1. Quæ ſingulæ Romanæ erant Provinciæ, quarum Metropoles erant, Ponti quidem Amaſea, Galatiæ Ancyra, Cappadociæ Cæſarea, Aſiæ Epheſus, & Bithyniæ Nicomedia. Unde nihil apertius eſſe poteſt, quam ambos hos Apoſtolos, Paulum & Petrum Eccleſias reſpexiſſe, tanquam in Provinciis juxta civilem imperii diſpoſitionem conſtitutas.

XIV. Sed quandoquidem hæc obſervatio ad eruendam Metropolitanorum & primatum Eccleſiaſticorum originem plurimum conducet, eam clarius, quoad fieri poteſt, firmiuſque adhuc adſtruemus, idque primo non è ſingulari aliquo Apoſtolo, ſed ex univerſa iſta S. Apoſtolorum Synodo Hieroſolymis habita, cujus Acta hodieque extant, Act. Apoſt. XV. Ubi nimirum legimus, quod ortâ inter primos Chriſtianos controverſiâ, de circumciſione & lege Moſaica Gentilibus imponenda, Paulus & Barnabas, aliique Antiochia Hieroſolymas aſcendebant, ibique cum Apoſtolis & Presbyteris Synodum celebrabant. Cùm vero conſilium de quæſtione propoſita habuiſſent, & in utramque partem deliberaſſent, illis tandem viſum eſt, decretum eâ de re edere, illudque ad Eccleſias, ubi exorta eſt controverſia, mittere, in Epiſtola Synodica hanc inſcriptionem præferente, Οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ Συρίαν, καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. *Apoſtoli, & Presbyteri, & fratres iis qui ſunt Antiochiæ, & in Syriâ & Cilicia fratribus,*

qui

qui sunt ex gentibus, salutem. Missa est igitur hæc Epistola ad duas imperii Romani Provincias, ad Syriam scilicet & Ciliciam, prioris etiam Metropoli, Antiochiâ, priori in loco nominatâ. Quare Paulus & Barnabas aliique cum Epistolâ à Synodo dimissi, Antiochiam venerunt, ibique eam tradiderunt, Cap. XV. 30. Unde liquet Antiochiam Syriæ Metropolim à totâ istâ Apostolorum Synodo cæteris Provinciæ istius urbibus prælatam fuisse, usque adeo ut Epistola hæc ad totam Provinciam scripta, illuc directe mitteretur, ibique primo legeretur. In aliis vero tam Syriæ quam Ciliciæ urbibus, à D. Paulo haud exiguo post tempore tradita videtur, cum ille unà cum Sila istas Provincias peragrabat, confirmans Ecclesias in iis constitutas, ut ultimo ejusdem Capitis versiculo legimus. Unde Apostolos in fide propaganda, non tantum ad Provincias, verumetiam ad Metropolim cujusque Provinciæ peculiarem respectum habuisse indubium redditur.

Unum adhuc superest, illudque nobilissimum huic illustrandæ rei argumentum, ex Actis S. Apostolorum petitum, & à S. Johannis Apocalypsi confirmatum. Etenim vicesimo Actuum capite legimus D. Paulum Hierosolymam proficiscentem, cum decrevisset præternavigare Ephesum, ne tempus in Asiâ tereret, Miletum venisse, quæ urbs erat Ioniæ, Epheso Asiæ Metropoli XXX. mill. pass. plus minus distans. Cùm hic itaque esset D. Paulus, nuncios Ephesum misit, per quos Presbyteros sive Episcopos Ecclesiæ illius ad se accersivit, eos scilicet qui Epheso, aliisque Asiæ civitatibus præerant, ut testatur Irenæus, qui de Episcopis à D. Paulo tunc temporis convocatis loquens, ait, *In Mileto enim convocatis Episcopis & Presbyteris qui erant ab Epheso, & à reliquis proximis civitatibus*, Iren. lib. 3. cap. 14. Quod ex ipsis etiam D. Pauli verbis comprobetur. Illis enim ad eum congregatis D. Paulus in memoriam revocat, quomodo ipse se gesserat ab eo usque tempore quo ingressus est Asiam, *Vos*, inquit, *scitis, quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus essem.* Act. XX. 14. Quamplurimos sane ad fidem ante hæc converterat, usque adeo ut Demetrius Ἀργυροκόπος asseruerit, *Paulum istum non solum Ephesi, sed totius fere Asiæ magnam multitudinem persuadendo avertisse, dicentem Deos illos non esse qui manibus fiunt.* Cap. XIX. 26. Cum is itaque omnes Presbyteros, Episcopos've Miletum accersitos testes advocet quomodo se gesserat ex quo Asiam ingressus est, manifestum exinde redditur, Episcopos illos ex tota Asia convocatos esse, alioquin enim haud idonei fuissent testes quomodo se in ista Provincia gesserat. Per quos etiam *se transisse dicit, regnum Dei prædicantem*, Act. XX. 25. Quod dici vix potuit, nisi illi in diversis illis, quas ipse transierat, civitatibus constituti essent. Sed nihilominus, etiamsi omnes, quos tunc temporis convocabat Apostolus, Ephesi non essent, sed alii aliis præessent Ecclesiis, Ephesum tamen eos omnes ad se accersitum mittebat. Quid ita? nisi quod Ephesus totius Provinciæ Metropolis erat, cujus propterea Episcopus cæteros omnes Asiæ Antistites Miletum, ubi D. Paulus eos expectabat, convocare poterat? Necessario saltem exinde conficitur, majorem Ephesi quam aliarum istius

Provin-

Provinciæ urbium in hoc negotio rationem habitam fuisse, utpote ad quam solam mittebat Apostolus, etiam cum omnes Ecclesiasticos per totam istam Provinciam præfectos convenire voluit. Quinetiam per totam hanc historiam D. Paulus de Asianâ tanquam de singulari & ab aliis quibuscunque secretâ Ecclesia loquitur, eamque totam ποίμνιον vocat, *gregem* scilicet in quo seniores illos quos convocaverat, Episcopos à Spiritu Sancto constitutos esse affirmat. Cap. XX. 28. Unde liquet istam Provincialem, vel si ita loquar, Nationalem fuisse Ecclesiam, in qua plurimi erant Episcopi, inter quos Ephesinus, ut Provinciæ Metropoli præfectus, primus erat, & Metropolitanus. Quod è S. Johannis insuper Apocalypsi lucem pleniorem mutuatur: quippe qua legimus D. Johannem in mandatis à Deo accepisse visiones suas mittere ad septem Ecclesias quæ erant in Asiâ, hoc ordine numeratas ad Ephesum, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardes, Philadelphiam & Laodiceam. Apocal. I. 11. Johannes autem literas illas ex Dei mandato scriptas, Angelo, sive Episcopo cujusque è septem illis Ecclesiis inscripsit, ad hunc modum, τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Ἐφεσίνης ἐκκλησίας, Cap. II. 1. Καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Σμυρναίων, Cap. II. 8. & sic in reliquis. Multa hinc observare licet ad rem nostram facientia. Primo enim hinc constat, septem saltem Ecclesias in una ista Provinciâ, Asiâ scilicet Proconsulari, tunc temporis fuisse. Constat etiam, septem istas Ecclesias in septem celeberrimis Asiæ civitatibus constitutas esse, & ab iisdem prænominatas, unam quidem τὴν Ἐφεσίνην ἐκκλησίαν, alteram τὴν ἐκκλησίαν τῶν Σμυρναίων, tertiam τὴν ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίαν, & sic deinceps. Constat itidem, singulis hisce Ecclesiis singulos Angelos sive Episcopos præfectos esse, quibus propterea D. Johannes literas illas inscripsit, quas ad *Ecclesias istas* mittere jussus est. Constat denique, corpus quoddam Episcoporum in Ecclesiâ Asianâ ad modum Provinciæ constitutum esse, cui Ephesinus ut Metropoleos Episcopus præfuit: Hic enim primus utrobique memoratur, cæterisque præfertur, tam ubi de omnibus nimirum agitur, ut Apoc. cap. I. quam ubi de singulis, Cap. II.

XV. Qui præmissa maturo judicio, æquoque animo expendit, incertus pendere nequit, unde horum supra alios Episcoporum primatus originem traxerit. Ex iis enim, quæ ex ipsis S. Scripturis hucusque disputavimus, luculente patet, Apostolos in Ecclesiâ propagandâ, ad civilem imperii Romani in certas quasdam Provincias distributionem respexisse, usque adeo ut majorem Metropoleon quam aliarum cujusvis Provinciæ civitatum rationem habuerint: ad Imperii scilicet exemplum, quo idem accurate observatum esse advertebant. Quod quidem non sine summa ratione ab iis factum est. Hoc enim modo Ecclesia & facilius propagari, & propagata melius administrari potuit. Enimvero haud possibile fuit, ut Apostoli singulas civitates, tanto locorum intervallo à se invicem disjunctas sæpe visitarent, & caverent ipsi ne fideles in iis constituti vel à religione recenter susceptâ recederent, vel hæreticis pravisque opinionibus corrumperentur. Hinc necesse iis visum est, in singulis, quas peragrabant, Provinciis, unam eligere civitatem,

civitatem, in quam summam conferrent curam, eidemque talem præficerent Pastorem sive Episcopum à seipsis probatum & ordinatum, qui reliquas cujusque Provinciæ urbes ipsorum loco inspiceret, & curaret, ut ab Episcopis suis juxta Apôstolica præcepta administrarentur, atque ut Episcopus in unaquaque civitate constitueretur, simul ac ad fidem Christianam conversa est. Huic autem rei nulla in plerisque Provinciis commodior, aptiorve inveniri potuit civitas, quam reliquarum mater, sive totius Provinciæ Metropolis, utpote à quâ cæteræ quodammodo penderent, ejusque exemplum sequerentur; in qua etiam major esset hominum concursus, eo quod præses in ea sedere, omnesque civiles in tota Provinciâ exortas causas judicare solebat. Quamobrem Apostoli, etiamsi singulas peragrarent Provincias, summam tamen ad Metropoles curam jure meritissimo contulerunt, ad Romam Imperii caput, ad Antiochiam Metropolim Syriæ, ad Corinthum Metropolim Achaiæ, ad Ephesum Metropolim Asiæ, ad Thessalonicam Metropolim Macedoniæ, &c. ut è supradictis patet.

Cum ipsi igitur Apostoli in Ecclesia propaganda tantam Provinciarum & Metropoleon rationem habuerint, exemplo quidem, licet non præcepto suo, Metropolitanis & Primatibus in Ecclesiâ instituendis occasionem præbuerunt. Illi enim, quibus post Apostolos commissa est Ecclesiæ cura, eorum vestigiis, ut par erat, religiosè insistentes eundem ad Metropoleon Episcopos respectum retinuerunt, eos primos cujusque gentis sive Provinciæ Episcopos existimantes. Hinc fit quod ab ipsis Apostolicis temporibus ut Ecclesia in easdem ac Imperium, Provincias distributa fuit, sic & Metropolis cujusque Provinciæ in Ecclesiæ æque ac in Imperii notitiâ, primatum aliquem supra reliquas ejusdem civitates semper obtinuit, enimvero ut Asia Ecclesiastica pariter atque civilis Provincia, sic & Ephesus utroque respectu Metropolis ejusdem semper fuit. Idem dicatur de Achaiâ & Metropoli ejus Corintho; de Syriâ & Metropoli ejus Antiochia; de Galatiâ & Metropoli ejus Ancyrâ; de Cretâ & Metropoli ejus Gortynâ; de Ponto & Metropoli ejus Amaseâ; de Cappadociâ & Metropoli ejus Cæsareâ; de Bithyniâ & Metropoli ejus Nicomediâ; de Macedoniâ & Metropoli ejus Thessalonicâ. Cum ipsi enim Apostoli has ut distinctas in Ecclesiâ Provincias commemorarint, urbes supradictæ in Ecclesiastico etiam sensu Metropoles semper fuerunt, & ut Metropolis cujusque Provinciæ cæteris civitatibus, sic & Episcopus ejusdem cæteris Episcopis prælatus est: idque non in una tantum alterave Provincia, sed ubicunque suscepta est religio Christiana. Quod propterea ad Apostolos aliquo modo referamus necesse est. Quamvis enim ipsi nusquam, quod scimus, disertè præceperint, ut unus in unaquaque regione cæteris præesset Episcopus, nedum ut qui Metropoli præficitur, aliis præferretur; cum ipsi tamen in Ecclesiis instituendis ad Provincias juxta civilem Imperii dispositionem, necnon ad Metropoles earum, singularem respectum habuerint, haud dubitare licet, quin Provinciarum in Ecclesia ad imperii exemplum dividendarum forma ab ipsis Apostolis manaverit. Et quod ad honorem Metropoli cujusque Provinciæ deferendum spe-

ctat, id etiam Apostoli suo saltem exemplo tradiderunt. Ipsi enim in Ecclesia propaganda luculenta satis documenta, ut ostendimus, ediderunt, quibus proximi ipsorum in Ecclesia administranda successores, primatum quendam Metropoleos cujusque Episcopo attribuere edocti sunt. Quin hoc etiam ab ipsis Ecclesiæ primordiis semper & ubique observatum fuisse constat. Quod tamen fieri non potuit, nisi aliquo saltem modo ab Apostolis traditum fuisset. Quod si de privilegiis loquamur, quæ Metropoleon Episcopi sibi postea vendicarunt, hæc usu ac consuetudine paulatim introducta sunt: ac proinde majora aut minora, plura aut pauciora fuerunt, prout loci & temporis ratio postulavit. Quo factum est, ut particularia hujusmodi Metropolitanorum privilegia inter antiquos Ecclesiæ mores à Concilio Nicæno Canone sexto recenseantur, & ab universali ista Synodo confirmentur. Sed quod ad generalem eorum in sua cujusque Provincia primatum attinet, istum nec ea nec alia quævis Synodus unquam instituit; sed omnes pro certo & concesso sumunt, aliqualem Metropolitanorum in alios Episcopos primatum ab Apostolica traditione acceptum, & longa ac diuturna consuetudine usque adeo corroboratum esse, ut non opus esset denuo institueretur.

XVI. Sed ne quid dissimulare videar, nonnullas fateor civitates magno apud primos Christianos honore ornatas, summamque earum rationem habitam fuisse, ob aliam etiam rationem præter eam quam hactenus explicuimus, nimirum quod ab ipsis Domini Apostolis in fide Christiana instructæ fuissent, & Apostolicas propterea de Doctrina & Disciplina Ecclesiastica traditiones sincerius quam aliæ quæcunque civitates conservasse censeantur. Quam etiam ob rem Ecclesiæ ab iis institutæ, *Apostolicæ* antiquitus dictæ fuerunt. Talis fuit Ecclesia Ephesina à S. Paulo fundata & à D. Johanne per multos annos administrata, de qua proinde Irenæus, Ἀλλὰ καὶ, inquit, ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησία ὑπὸ Παύλου μὲν τεθεμελιωμένη, Ἰωάννου δὲ παραμείναντος αὐτοῖς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων, μάρτυς ἀληθής ἐστι τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεως, *Sed & quæ est Ephesi Ecclesia, à Paulo quidem fundata, Johanne autem permanente apud eos usque ad Trajani tempora, testis est verus Apostolorum traditionis.* Iren. lib. 3. cap. 3. & apud Euseb. Hist. Eccles. lib. 3. cap. 23. Idem de aliis etiam Ecclesiis observat Tertullianus, hæreticos ad veras Apostolorum traditiones in Ecclesiis ab ipsis institutis conservatas mittens. *Age jam*, inquit, *qui voles curiositatem tuam melius exercere in negotio salutis tuæ: Percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur, apud quas ipsæ authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem & repræsentantes faciem uniuscujusque. Proxime est tibi Achaia? habes Corinthum. Si non longe es à Macedonia, habes Philippos, habes Thessalonicenses: Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est.* Tertul. de præscript. adv. hær. cap. 39. Et negari quidem nequit, quin magna hisce, aliisque ab ipsis Apostolis fundatis Ecclesiis autoritas eo ipso, nomen debeatur quod ab Apostolis fundatæ sunt, & authenticas eorum traditiones sibi concreditas habuerunt.

Sed observandum est, omnes propemodum quas ab ipsis Apostolis institutas legimus Ecclesias, in primariis provinciarum urbibus sive Metropolibus constitutas esse. Omnes saltem urbes à Tertulliano loco citato commemoratæ, Corinthus, Philippi, Thessalonica, Ephesus & Roma, Metropoles erant, in sua quæque Provincia, præter Philippos, quæ licet totius Macedoniæ Metropolis non erat, erat tamen prima civitas illius partis Macedoniæ quâ sita est, atque ideo quasi Metropolis, ut S. Lucas testatur Act. XVI. 12. Quapropter hæc altera nonnullas Ecclesias aliis præferendi ratio, quod ab ipsis scilicet Apostolis fundatæ sunt, sententiam nostram usque adeo non destruit, ut confirmet potius. Et hinc enim constat ipsos Apostolos tantam Metropoleon præ aliis civitatibus rationem habuisse, ut in iis Ecclesias inprimis instituere curarent. Et quæcunque ab illis institutæ sunt Ecclesiæ, & *Apostolicæ* propterea dictæ, etiamsi honorem quendam ut Apostolicæ, nullum tamen in alias primatum, nisi quatenus Metropoliticæ essent Ecclesiæ, habuerunt. Quod ex Ecclesia Hierosolymitana manifesto evincitur. Hanc enim ab Apostolis, vel potius ab ipso Servatore nostro fundatam esse nemo inficias eat. Sed nihilominus cum Hierosolyma non esset Metropolis Palæstinæ, sed Cæsarea; ista licet sedes Apostolica, huic Metropoliticæ in Ecclesiæ pariter atque in Imperii laterculo subjecta est, adeo ut Synodus Nicæna solam *honoris consequentiam* Episcopo Hierosolymitano asseruerit, primatu omni ac potestate Cæsariensi tanquam Metropolitano conservata, ut ante probatum est. Et cum nonnulli, ut videtur, Episcopi, qui Ecclesias suas ab Apostolis institutas esse jactitabant, de primatu sibi propterea debito contenderint, seque etiamsi non Metropolitanos, primos tamen suæ gentis Episcopos esse, caputque ejusdem juxta hunc Apostolicum Canonem existimari voluerint, Synodus Antiochena istis se interposuit, & primatum cujusque Provinciæ Metropoleos Episcopo asseruit, his verbis, τοὺς καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαιότερον κρατήσαντα ἐκ τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, *Episcopos qui sunt in unaquaque Provinciâ scire oportet Episcopum qui præest Metropoli, & curam suscipere totius Provinciæ, eo quod in Metropolim undequaque concurrant omnes qui negotia habent. Unde visum est, eum quoque honore præcedere, reliquos autem Episcopos nihil magni momenti aggredi sine ipso, juxta antiquiorem qui obtinuit à Patribus nostris Canonem.* Syn. Antioch. Can. IX. Antiquiorem illum Canonem à Patribus Antiochenis hoc in loco memoratum ipsissimum esse Apostolicum, quem sub manibus habemus, in priori libro demonstravimus. Hic autem Apostolicus Canon primum quidem in unaquaque gente Episcopum à cæteris agnoscendum, & tanquam caput existimandum esse decernit: sed non definit, quisnam esset primus gentis cujusque Episcopus; verum pro concesso sumit, neminem id latere. Cum itaque in controversiam postea vocaretur à nonnullis, ut opinor, qui

ſedes ſuas ab ipſis Apoſtolis fundatas eſſe præ ſe ferebant, Patres Antiocheni quæſtionem ita determinarunt, ut omnem cujuſque Provinciæ primatum iſti Epiſcopo, qui Metropoli ejuſdem præeſt, adjudicent, addita inſuper ratione quæ ubique valet, eo ſcilicet quod in Metropolim concurrant omnes qui civilia negotia habent. Ob quam quidem rationem ipſi etiam Apoſtoli ſummam Metropoleon præ aliis urbibus curam habuerunt. Quæ cum perpetuo & ubique obtineat, Synodo Antiochenæ recte viſum eſt, ut in unaquaque Provincia is qui Metropoli præeſt, cæteris quibuſcunque Epiſcopis præferatur. Quæ etiam Synodi Taurinenſis, quinquaginta circiter poſt Antiochenam annis celebratæ, ſententia fuit. Orta enim inter Epiſcopos, Arelatenſem & Viennenſem, quæſtione de primatu, Synodus decrevit, ut is qui ſe Metropoli præeſſe probare potuit, primatis honorem ac poteſtatem haberet. En Synodi verba, *Illud deinde inter Epiſcopos urbium Arelatenſis, & Viennenſis, qui de primatus apud nos honore certabant, à Sanctâ Synodo definitum eſt, ut qui ex iis comprobaverit, ſuam civitatem eſſe Metropolim, is totius Provinciæ honorem primatus obtineat, & ipſe juxta præceptum Canonum, ordinationum habeat poteſtatem.* Concil. Taurin. cap. 1. Unde patet, quod non obſtante Apoſtolica nonnullarum Eccleſiarum inſtitutione, ea civitas quæ in laterculo imperii Metropolis eſſet, in rebus etiam Eccleſiaſticis primatum totius Provinciæ habere debuit.

Cùm ipſi igitur Apoſtoli orbem Eccleſiaſticum juxta civilem Imperii Romani diſpoſitionem, in provincias diſtribuerint; & in unaquaque Provincia ſingularem Metropoleos ſive primariæ civitatis rationem habuerint; Cum proximi etiam Apoſtolorum ſucceſſores, eorum exemplo ducti, primas ei, qui Metropoli cujuſque Provinciæ præerat, in Eccleſiaſtico regimine partes tribuerint; Cùm Romæ denique, Epheſi, Cæſareæ, Lugduni, Carthaginis, aliarumque matricum civitatum Epiſcopi ſecundo tertioque æræ Chriſtianæ ſeculo primatum, in ſua quiſque Provincia obtinuerint, eundemque de facto manifeſtum reddiderint, ut ex ante dictis patet, nemo in poſterum mirari poteſt, quod in hoc triceſimo quarto Apoſtolorum dicto Canone, primi in unaquaque gente Epiſcopi mentio occurrat, etiamſi juxta noſtram ſententiam longe ante Concilium Nicænum conſtitutus fuerit. Præſertim cum is ſimpliciter, primus ſuæ gentis Epiſcopus hic dicatur, non Metropolita, non Archiepiſcopus, non Exarchus, non Patriarcha, quæ nomina poſtmodum in uſum Eccleſiaſticum recepta ſunt, nonnulla quidem eorum Concilii Nicæni tempore, vel paulo ante, alia vix ante quartam univerſalem Synodum Chalcedone celebratam. Verum de nominibus iſtis non opus eſt hic diſputemus, cum rem ipſam ab ipſis Apoſtolorum temporibus obtinuiſſe pro comperto certoque habeamus, ut unus ſcilicet in unaquaque gente Epiſcopus, & quidem is qui Metropoli ejuſdem præeſt, primatum quendam ſupra cæteros & prærogativam haberet.

XVII. Quod ſi ad tempora Synodo Nicænâ poſteriora deſcendamus, quæcunque hucuſque de Metropolitanorum primatu aſſeruimus, è conſtanti univerſalis Eccleſiæ uſu & praxi confirmata apparebunt. In omni enim gente,

in omni Provincia quæ fidem Christianam unquam suscepit, ut plures Episcopi, sic & unus inter eos primus, sive Primas fuit, is scilicet qui primariæ civitatis, sive Metropoleos totius Provinciæ curam gerebat, cum Provincia ista ad Christum primo convertebatur. Quæcunque enim civitas tunc temporis Metropolis erat in laterculo imperii, eadem & in Ecclesiæ laterculo Metropolis facta est, istumque honorem & primatum perpetuo retinere debet, ut ex omnibus, quas scimus ad fidem Christianam conversas, provinciis facile esset demonstrare.

Ut aliis autem hic supersedeamus, illustre hujus rei in Ecclesia hac nostra Anglicana, de qua pauca in transcursu disserere non pigebit, specimen videre est. Enimvero cum Britanni, qui fidem Christianam inter primos receperant, ab Anglo-Saxonibus Ethnicis devicti, & in Cambriam cum Episcopis Clericisque suis detrusi fuissent, hæc gens, quæ à victoribus istis *Anglia* postea cognominata est, Christianis pene nudata, ad Ethnicam idololatriam reversa est, *Paganismi cultu in omnes terræ fines dilatato*, ut ex veteri Chronico Anglo-Saxonico observavit Johannes Fletus de Eccles. Westmon. fund. cap. 1. Aliique omnes qui de istis scripserunt temporibus, idem attestati sunt. Cæterum Anno IↃXCVI. Augustinus cum aliis circiter quadraginta itineris comitibus à Gregorio M. Episcopo Romano huc missus est, qui Deo adsistente, primo Ethelbertum Regem, & totam deinde Anglorum istorum gentem ad Christum convertit. Iste autem *Rex Ethelbertus eo tempore in Cantio erat potentissimus, qui ad confinium usque Humbri Fluminis, quo Meridionales & Septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat*, ut conceptis verbis affirmat Beda, Hist. Angl. lib. 1. cap. 25. Nimirum è septem illis, quæ Saxones in hac insula possederunt, regnis, Cantium primum erectum est, cæterisque erigendis viam patefecit. Hinc est quod primo in loco semper ponatur, quodque primatum super cætera sibi vendicarit: quem à nonnullis è Regulis ei denegatum Ethelbertus vi ac armis recuperavit; adeo ut in ipsa heptarchia, ille monarcha istis diebus esset; (ut alii postea.) Ejus saltem regnum per omnes Meridionales terræ partes usque ad Humbrum flumen extensum esse ex istis Bedæ verbis satis abunde constat. Hujus porro regni Metropolis tunc temporis erat Dorovernia, sive Cantuaria, ut ex eodem patet, dicente, *Dedit ergo Rex iis mansionem in civitate Dorovernensi, quæ imperii sui totius erat Metropolis.* Bed. ibid. Non ergo solius Cantii, sed totius Anglorum Imperii istis diebus Metropolis erat Dorovernia. Quin & capite proximo idem hæc habet, *Nec distulit quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in Dorovernia Metropoli suâ donaret*; Quæ propterea *Regia civitas* ab eodem vocatur ibid. Cap. XXXIII. Cum hæc itaque totius Anglorum gentis ad fidem modo conversæ Metropolis esset, novæ etiam Ecclesiæ in isto imperio constitutæ Metropolis esse debuit. Et Augustinus contra Apostolicam traditionem, & constantem Ecclesiæ primitivæ disciplinam fecisset, si Metropoliticam suam sedem alibi fixisset. Aliæ enim Anglorum civitates huic subjectæ erant; Ipsa etiam Londonia sive Londinum, cui Mellitus postea præfectus est, ut ex hisce Bedæ

verbis colligere licet. *Mellitum*, inquit, *ordinavit quidem ad prædicandum Provinciæ Orientalium Saxonum, qui Thamesi fluvio dirimuntur à Cantio, & ipsi Orientali mari contigui, quorum Metropolis Londonia civitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum terrâ marique venientium. In quâ videlicet gente, tunc temporis Sebertus nepos Ethelberti ex sorore Riculâ regnabat, quamvis sub potestate positus ejusdem Ethelberti, qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbri fluminis Anglorum gentibus imperabat.* Bed. lib. 2. cap. 3. E quibus verbis liquet, Londoniam Metropolim quidem fuisse, utpote primariam regis civitatem: sed regis istius regnum nihil aliud erat quam *Provincia Orientalium Saxonum*, quæ ex Estsexia, Middlesexia, & parte Hertfordiæ constabat, iisdem scilicet limitibus, quibus Episcopi Londinensis diœcesis hodie, terminata. Quinetiam rex iste sub potentissimi Anglorum regis Ethelberti, (à quo eum regno isti præfectum esse in Chronologia Saxonica ad Annum IↃCIV. legimus) potestate erat, cujus imperium usque ad Humbri fluminis terminum extendebatur, aliaque præter Orientalium Saxonum regna & Metropoles eorum sub se continebat. Hujus itaque imperii civitas regia Dorovernia, sive Cantuaria, non solius Cantii, sed totius Angliæ usque ad Humbrum Metropolis erat, & Londinum æque ac alias Saxonum civitates sibi subjectas habebat. Cùm Ecclesia igitur in hac gente ad fidem recens conversa fundanda erat, Apostolorum exemplum & universalis Ecclesiæ praxis postulabat, ut Cantuaria ejusdem Metropolis esset, & honore Metropolitico in Ecclesia non minus quam in Imperio frueretur. Quapropter Augustinus, ut primus inter omnes Angliæ Episcopus esset, hanc primariam imperii civitatem, rege annuente, sibi eligebat; & ab eo usque tempore Cantuaria jure meritissimo prima perpetuo fuit Ecclesiæ Anglicanæ sedes, & Episcopi Cantuarienses Primates & Metropolitani totius Angliæ. Et ut parœcia, sive, ut hodie vulgo loquimur, diœcesis Londinensis istam Angliæ partem hisce diebus continet, quæ antiquitus, ut ante observatum est, regnum Orientalium Saxonum constituebat. Sic etiam Provincia Cantuariensis per totam Angliam usque ad Humbrum fluvium etiamnum protenditur, quo regnum Ethelberti septentrionem versus olim terminatum fuit. Unde Ecclesiam Anglicanam pariter atque Apostolicas primitivasque omnes, de quibus ante disseruimus, ad imperii quo sita est dispositionem hâc in re exactissimè constitutam fuisse patet.

XVIII. Quandoquidem vero de sedibus Metropoliticis hic agamus, ut antiquitus dispositis, ad pleniorem earum intelligentiam, non abs re erit, si observemus insuper, sedes quidem Episcopales ab unâ ad aliam civitatem sæpe translatas fuisse, & jure transferri posse, sed non item Metropoliticas. Civitas enim quæ à primâ Ecclesiæ cujusvis fundatione Metropolis fuit, eundem in Ecclesiæ notitiâ honorem, etiamsi Imperii Metropolis esse desinat, plerunque retinere solet, & ex Canonum Ecclesiasticorum præscripto semper retinere debet. Non me latet, Provincias in Orientali saltem Ecclesiâ, nonnunquam immutatas esse, & novas subinde Metropoles à Græcis Imperatoribus erectas. At Imperatoria ista novarum Metropoleon institutio:

tio, antiquas non evertit, nec honore ipsis debito unquam spoliare potuit: utpote quibus pristina sua πρεσβεῖα à primâ universali Synodo confirmata sunt. Et quæcunque propterea civitates ad Metropoliticam in imperio dignitatem Imperiali autoritate promotæ sunt, Episcopi qui illis præsunt, nomine quidem Metropolitanorum & honore fruantur, non item potestate ullâ aut jurisdictione, ne antiqui & veri Metropolitani jura ac privilegia violentur, ut diserte statuit Concilium Chalcedonense, Canone duodecimo hæc habens, Ὅσαι δὲ ἤδη πόλεις διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τῷ τῆς μητροπόλεως ἐτιμήθησαν ὀνόματι, μόνης ἀπολαυέτωσαν τῆς τιμῆς, καὶ ὁ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς διοικῶν ἐπίσκοπος, σωζομένων δηλονότι τῇ κατ' ἀλήθειαν μητροπόλει τῶν οἰκείων δικαίων. *Quacunque autem civitates per literas Imperatorias Metropolis nomine honoratæ sunt, solo honore fruantur, & qui ejus Ecclesiam administrat Episcopus, servatis scilicet veræ Metropoli suis juribus.* Unde simul constat eas quæ ab initio fuerunt Metropoles, κατ' ἀλήθειαν, verè & reipsâ Metropoles esse, alias autem postea erectas nomen solum Metropoleon, in Ecclesiæ saltem notitiâ, habere, & præterea nihil. Sed idem, fateor, Concilium Canone XVII. decrevit, *ut si civitas ab Imperatoriâ autoritate innovata est, vel etiam deinceps innovata fuerit, civiles ac publicas formas Ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur.* Quæ verba si ad Metropoles extenderentur, Canoni duodecimo ante citato planè contradicerent. Sed multi nihilominus viri eruditi hæc verba isto sensu interpretati sunt, ac proinde in conciliandâ istâ contradictione diu se exercuerunt. Verumenimvero decimus septimus iste Canon non omnino de Metropolibus sed de Episcopatibus solis agit, non de Provinciis ad Metropolitanos, sed de parœciis ad Episcopos pertinentibus; statuit enim, *ut quæ sunt in unaquaque Provinciâ rurales vicanaque parœciæ, firmæ ac inconcussæ maneant, apud eos qui illas tenent Episcopos, præsertim si XXX. Annorum tempore eas sine vi detinentes administraverint.* Ubi, ut cuique patet, non de Provinciis agitur, sed de singularibus parœciis sive, ut vulgo loquimur, parochiis ruralibus, quæ in Provinciis constitutæ sunt, & Episcopis subjectæ. Quin ultima etiam Canonis verba ante laudata, non de Metropolibus sed de parœciis intelligenda esse, ex ipsis constat, utpote decernentibus, ut si quæ civitates ab Imperatore de novo extructæ fuerint, Ecclesiasticarum parœciarum ordo civiles de iis formas consequatur: hoc est, si pagi aliqui aut rurales parochiæ, de quibus loquitur Canon, à viciná aliquâ avulsæ fuerint, & civitati de novo conditæ ab Imperatore adjunctæ, Ecclesia hâc in re civili dispositioni se accommodabit, & pagi isti ad illum pertinebunt Episcopum, qui novam istam, cujus civili jurisdictioni subjiciuntur, urbem administrat. Quod autem ad Metropoles spectat, quartæ hujus universalis Synodi de iis sententia non modo ex Canone XII. ante citato, qui disertissimus est, colligitur, verumetiam è judicio quod de duabus causis coram ipsâ agitatis pronunciavit. Quarum una inter Eunomium Nicomediensem & Anastasium Nicænum Episcopum, altera inter Photium Tyri & Eustathium Beryti Episcopum mota est. Nicomedia scilicet antiqua fuit & prima Bithyniæ Metropolis. Sed Anastasius Nicænus ab Impp. Valentiniano & Valente impetraverat,

verat, ut urbs ſua Nicæa Metropolis fieret, qui propterea de privilegiis Metropoliticis cum Eunomio Nicomedienſi contendit. Chalcedonenſe vero Concilium, ad quod cauſa delata eſt, re in utramque partem auditâ, definivit, ut prima Metropolis Nicomedia omnia ſua privilegia inviolata retineret, Nicæa autem de novo honorata, nudum Metropoleos nomen in Eccleſiâ & honorem ſine omni Metropoliticâ autoritate haberet, Concil. Chalced. Act. XIII. Idem & in alterâ cauſâ Synodus judicium tulit. Tyrus enim prima ac vera Phœniciæ Metropolis fuit. Sed Euſtathius Beryti, urbis Phœniciæ, Epiſcopus, ab Imperatore Theodoſio obtinuerat, non tantum ut Berytus Metropolis eſſet, verum etiam ut ſex aliæ urbes Phœniciæ, Byblos, Botrys, Tripolis, Orthoſiades, Arcæ, & Antarados, Tyro Metropoli diſtractæ, Beryto ſubjicerentur. Photius primæ veræque Metropoleos Tyri Epiſcopus cauſam ad Synodum Univerſalem defert, quæ decrevit, ut Photius Tyri Metropolitanus omnem ordinandi poteſtatem in totâ ſuâ Provinciâ adhuc haberet, Euſtathius autem ex Imperatoriis, quas obtinuerat, literis nihil amplius quam cæteri ejuſdem Provinciæ Epiſcopi ſibi vendicaret. Concil. Chalced. Act. IV.

XIX. His à Concilio Chalcedonenſi ſic determinatis, ſimilis olim inter Epiſcopum Cantuarienſem & Lichefeldenſem exorta eſt controverſia. Ex quo enim Angli Saxoneſque ad fidem converſi ſunt, Cantuaria, ut oſtendimus, vera & indubitata fuit totius hujuſce gentis Metropolis. Verum poſt ducentos propemodum annos, Rex Offanus in Lambertum, Cantuarienſem tunc temporis Metropolitanum, irâ ſuccenſus, ab Adriano P. R. impetravit, ut Provincia Cantuarienſis divideretur, & Lichefelda in poſterum Merciorum, quorum ille Rex erat, Metropolis fieret: & ſex Epiſcopi Eccleſiæ Lichefeldenſi tanquam Metropoliticæ ſubjicerentur, nimirum, Wigornenſis, Legneceſtrenſis, Sinaceſtrenſis, Herefordenſis, Helmanenſis, & Donmunenſis. Quibus ab eo avulſis, Archiepiſcopo Cantuarienſi quatuor tantùm Epiſcopi reliqui fiant, Londonienſis, Wintonienſis, Roffenſis, & Sireburnenſis, vel, ut alii, Seleſienſis. Hæc diviſio toto Lamberti Cantuarienſis præſulatûs tempore duravit. Lichefeldenſem autem, ut vocatur, Archiepiſcopatum primus quidem Eadulphus, & poſt eum Humbertus adminiſtravit. Verum exiguo poſt tempore, Kenulphus pene proximus poſt Offanum Merciorum Rex, tantam Eccleſiæ Anglicanæ illatam violentiam ægre ferens, à Leone III. P. R. per literas obtinuit, ut novo iſto Archiepiſcopatu Lichefeldenſi abolito, dignitas ſua ac privilegia omnia Eccleſiæ Cantuarienſi reſtituerentur. Et Athelardus, qui iſtis diebus Archiepiſcopus erat Cantuarienſis ſive, ut vulgo dicebatur, Dorovernienſis, Concilium hac de re convocavit, apud Clovesho An. Dom. IↃCCCIII. ubi ſedem Metropolitanam in Dorovernienſi civitate cum maximâ fraude diviſam, & ſciſſam fuiſſe aſſerit, præcipitque in nomine Dei omnipotentis, & omnium ſanctorum illius, & per ejus tremendum judicium, ne quis in poſterum honorem Metropolitanæ ſedis minuere, vel in aliquantulâ particulâ dividere præſumat, ſed per omnia in eo dignitatis honore pleniſſime ſemper permaneat, quo in Conſtitutione B. Gregorii

Gregorii & in privilegiis successorum ejus habetur, in Doroverniæ civitate, ubi *prima*, inquit, *in hâc insulâ Catholica fides emicuit, & à S. Augustino sacrum baptisma celebratum est, & Evangelium Christi prædicatum, & inde per gratiam Sancti Spiritus late diffusum.* Quibus ab eo prolatis tota Synodus consensit, cui inter alios intererat, & proximus post Athelardum subscribebat Alduulfus Lichefeldensis Ecclesiæ Episcopus. Unde constat Ecclesiam Lichefeldensem omni Archiepiscopatûs honore exutam & Dorovernienſi iterum subjectam esse, juxta Concilii Chalcedonensis Canonem & judicium de causis similibus pronunciatum. Et ab eo usque tempore nulla de primatu sedis Cantuariensis mota est controversia; nisi quod Gilbertus Foliot, Episcopus Londinensis, è contentione inter Henricum II. & Thomam Becketum Cantuariensem Episcopum fervente, occasionem arripiens, Metropoliticam dignitatem Cantuariensi auferre, & ad suam transferre sedem conatus sit; eò scilicet, quod Archiflaminum, ut aiebat, sedes antiquitùs fuerat. Quemadmodum Johannes Sarisburiensis, ejusdem ætatis scriptor, memoriæ tradidit. Epist. CCLXXII. Præterquam autem quod à Gentilium Flaminibus ad Episcopos Christianorum nulla prorsus sit consequentia, adeo ut parum referat, ubi isti constituti fuerint; Archiflaminum ne nomen quidem in quovis antiquo & probatæ fidei autore memoratur. Primò enim occurrit in supposititiâ quadam appendice ad supposititiam Epistolam Clementis I. ad Jacobum, ab omnibus jamdudum explosam. Et ex eo haud dubie fonte hausit Gilbertus quæ de Archiflaminibus tantopere jactitabat. Hoc vero argumentum haud citius ab eo adductum, quam ab aliis omnibus rejectum est. Sed observandum est, eum Metropoliticam dignitatem sedi suæ Londinensi asserere conatum esse, non quod Archiepiscopi sed quod Archiflamines ibi antiquitus constituti fuerant. Quod si ei constitisset Londinum Ecclesiæ Britannicæ Metropolim fuisse, vel Archiepiscopatum, dum Britones hanc terram incolebant, hoc potius prætextu Metropoliticum honorem sibi proculdubio arrogasset. Verum nec ille nec quivis, ut opinor, alius novit, quænam Britannis Metropolitica sedes fuisset. Quod etiam Guilielmus Malmesburiensis, qui eodem quo Gilbertus clarebat seculo, observavit. Hic enim in prologo libri primi de gestis Anglorum Pontificum, ubi Archiepiscopum Cantuariensem totius Angliæ Primatem & Patriarcham esse affirmasset, addit protinus, *Cæterum ubi fuerit Archiepiscopatus tempore Britonum, cognitio labat: quia vetustas consumpsit nostri seculi memoriam.* Et quidem licet nemini dubium esse possit quin Ecclesia Britannica aliquem Archiepiscopum sibi habuerit præsidentem, incertum tamen est utrum Episcopus Londinensis, annon potius, ut aliis videtur, Eboracensis, vel fortè tertiæ alicujus sedis nobis incognitæ Episcopus, Archiepiscopalem honorem ac potestatem obtinuerit. Pro certo autem habemus ac explorato, Doroverniam, sive Cantuariam Anglorum Metropoliticam perpetuo fuisse Ecclesiam, ex quo illi ad fidem Christianam conversi sunt.

XX. Controversia ista, quæ inter Lanfrancum Archiepiscopum Cantuariensem & Thomam Eboracensem, Guilielmo Primo hic regnante, agitata

fuit, longe alia fuit atque ea quam Gilbertus Londinensis movit. Ille enim non negabat quin Cantuariensis Archiepiscopus, super omnes in suâ Provinciâ Episcopos, inter quos Londinensis erat, primatum habere debeat: sed contendebat tantummodo se suamque Provinciam, nullo ei modo subesse. Ventilata est ac definita hæc causa à Synodo Wentoniæ habitâ, Anno Domini CIƆLXXII. ubi, ut ait Guilielmus Malmesburiensis, *tandem aliquando diversis diversarum causarum autoritatibus probatum atque ostensum est, quod Eboracensis Ecclesia Cantuariensi Ecclesiæ debeat subjacere, ejusque Archiepiscopi, ut primatis totius Britanniæ dispositionibus in iis quæ ad Christianam religionem pertinent, in omnibus obedire.* Eodem etiam Concilio, ut idem refert, subjectionem Dunelmensis sive Lindisfarnensis Episcopi, & omnium regionum à terminis Lichefeldensis Episcopi & Humbri magni fluvii usque ad extremos fines Scotiæ, & quicquid ex hâc parte prædicti fluminis ad Parochiam Eboracensis Ecclesiæ jure competit, Cantuariensis Metropolitanus Eboracensi Archiepiscopo ejusque successoribus in perpetuum obtinere concessit: ita ut si Cantuariensis Concilium cogere voluerit, ubicunque ei visum fuerit, Eboracensis Archiepiscopus sui præsentiam, cum omnibus sibi subjectis Episcopis, ad nutum ejus exhibeat, ut ejus Canonicis dispositionibus obediens existat. Quin ipse etiam Lanfrancus Cantuariensis hæc à Synodo istâ sub ipso habitâ, gesta enarrat, in Epistolâ quam eâ de re ad Alexandrum II. P. R. scripsit. Et ab eo demum tempore sopita est ista controversia, Archiepiscopo Eboracensi *Primate Angliæ*, Cantuariensi autem *Primate totius Angliæ* nuncupato. Sed ex eâ alia postea inter eos exorta est contentio. Eboracensis enim Archiepiscopus, ut Primas Angliæ, sibi liberum esse contendit, crucem ante se per totam Angliam deferre: quæ quidem quæstio, Anno circiter CIƆCLXXX. exorta, eos diu exercuit; tandem autem sub certis conditionibus ei etiam extra suam Provinciam elatâ cruce procedere permissum est. Hæc autem de crucis antelatione concertatio, non tanti fuit, ut ei diutius immoremur, præsertim cum ipsum Archiepiscopi Cantuariensis primatum minime attingat.

XXI. Hæc fusiùs idcirco prosecuti sumus, quod hic Canon Apostolicus de primatu inter Episcopos agens, unus sit ex iis quorum causâ tota collectio oppugnatur. Ex iis autem quæ disseruimus, abunde satis, ut opinor, constat, nihil in eo decerni aut contineri, quod Ecclesiæ Primitivæ ac Apostolicæ institutis ac praxi non eleganter consonat. Quandoquidem, ut ostendimus, ipsi Apostoli in Ecclesiâ propagandâ, singularem ad Provincias ut in imperio dispositas respectum, summamque in singulis Provinciis Metropoleon rationem habuerunt: eorumque exemplo ducti, ipsorum in Ecclesiæ administratione successores, quibus nihil antiquius fuit quam decessorum suorum vestigiis insistere, Metropoli cujusque Provinciæ, & Episcopo eidem præposito primatum quendam perpetuo detulerunt, illumque primum inter omnes Provinciæ suæ Episcopos, reliquorumque caput ac Præsidem existimarunt. Et ne quis suspicetur Ecclesiam Anglicanam hâc in re à Primitivâ discrepare, quod eadem hodie non sit Ecclesiæ atque regni Metropolis, sed

hujus

hujus quidem Londinum, illius autem Cantuaria; rem istam ab ipsâ origine deducere, & primatum Ecclesiæ Cantuariensi non tantum ex usu & consuetudine, verumetiam ex jure Canonico, & Ecclesiæ Apostolicæ primitivæque disciplinâ deberi, ostendere & operæ pretium duximus & necessarium. Eo scilicet argumento, quod cum gens Anglorum fidem Christianam prima amplectebatur, non Londinum, sed Cantuaria prima ejusdem Metropolis erat. Cujus propterea Episcopus Metropoliticam & Archiepiscopalem dignitatem jure merito sibi vendicavit, eamque mille & quod superest annos inviolatam retinuit. Adeo ut Ecclesia Anglicana, ut hodie constituta, in hâc æque ac in aliis quibuscunque rebus, Ecclesiæ Primitivæ moribus ac disciplinæ summè consona videatur & conformis. Faxit Deus, ut usque ad secundum Domini nostri adventum ita permaneat.

C A P U T VI.

Synopsis.

I. *Canon Apost. L.* de trinâ Mersione *in Baptismo. Quam antiquus fuerit iste ritus. A S. Patribus inter Apostolicas traditiones recensetur.*

II. *Nihil est ineptiæ nedum vitii in hâc sanctione. Per quam deponuntur illi soli qui unâ mersione in mortem Domini datâ baptizant.*

III. *Objectio contra hujus Canonis antiquitatem, ex eo petita, quod* Eunomiani *quarto seculo exorti, non trina sed unâ mersione in mortem Domini primi baptizasse perhibeantur.*

IV. *Huic objectioni respondetur. Nec* Socrates *nec* Sozomenus *Eunomium dixit in mortem Domini primum baptizasse. Alii longe ante Eunomium in nomine solius Christi baptizantes Hæretici, amplam satis huic condendo Canoni materiam præbuerunt.*

V. Eunomii *historiam ut à* Theodoreto *traditam, antiquitatem hujus Canonis confirmare potius quam elevare ostenditur.*

VI. *Traditiones non scriptæ Patribus eæ dicuntur, quæ in sacris Scripturis non continentur. Non eæ quæ nec in scriptis Ecclesiasticis habentur. Cujus rei specimen è S.* Basilio *datur.*

I. CANONES Apostolici à tricesimo quarto ad quinquagesimum, ita conditi sunt, ut ipse Dallæus nihil iis vitio vertere, nec inficiari posset, eos S. Apostolorum tempora & doctrinam sapere. At in quinquagesimum (quem ille quadragesimum nonum & Dionysiacæ collectionis penultimum falsò vocat) infestus fertur, eumque non nisi longo post Apostolos intervallo editum fuisse contendit. De Pseudep. lib. 3. cap. 17. p. 626.

p. 626. Sed ipsum audiamus Canonem, sic statuentem. Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα, εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε, ἀλλὰ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Si quis Episcopus vel Presbyter non tria unius mysterii baptismata perfecerit, sed unum baptisma quod datur in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate, sed euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* In hunc Canonem Dallæus propterea invehitur, quod diserte præcipiat deponi Episcopum vel Presbyterum qui sine trinâ in aquam mersione quempiam baptizaverit. Fatetur autem vetustissimum fuisse apud Christianos hunc morem, ut ter, qui baptizabantur, mergerentur. Id tamen vel ab Apostolis traditum, vel à Clemente scriptum fuisse negat. Negamus & nos illud à Clemente scriptum, vel ab Apostolis totidem saltem verbis, quibus hoc Canone concipitur, constitutum esse. Aliquo tamen modo id ab Apostolis traditum, negare non ausi sumus: utpote quod à S. Patribus, nec semel assertum legimus. Ut alios enim taceam veteres Ecclesiæ scriptores, S. Athanasium, Cyrillum Hierosolymitanum, Ambrosium, Hieronymum, qui cum multis aliis de trinâ in baptismo mersione, ut suis diebus ubique usitatâ meminerunt, S. Basilius hunc ritum Apostolicæ traditioni diserte acceptum refert. Primo enim affirmat ille dogmata & instituta, quæ in Ecclesiâ istis diebus prædicabantur & observabantur, quædam haberi è doctrinâ scripto traditâ, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio tradita esse, quorum tamen, inquit, utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quispiam contradicit, qui vel tenuiter expertus est quænam sint jura Ecclesiastica. Cùm hæc & similia dixisset, recensens deinde ea quæ Ecclesia non è sacris scripturis sed ex Apostolorum traditione recepit, inter alia huc non pertinentia, ait, τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἀλλὰ δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; *Jam ter immergi hominem, unde e scripturis haustum? Reliqua autem quæ fiunt in baptismo, velut renunciare Satanæ, & Angelis ejus, ex quâ scripturâ habemus?* Basil. de Spiritu S. cap. 27. Sed & ipso S. Basilio majorem hac in causa testem habemus Tertullianum, qui ante centum ab ultimo Apostolorum elapsos annos in Ecclesiâ claruit. Cujus hæc sunt verba, *Et quamdiu per hanc lineam serram reciprocabimus, habentes observationem inveteratam, quæ præveniendo statum fecit? Hanc si nulla scriptura determinavit, certe consuetudo corroboravit, quæ sine dubio de traditione manavit. Quomodo enim usurpari quid potest, si traditum prius non est? Etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, autoritas scripta. Ergo quæramus annon traditio non scripta debeat recipi. Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præjudicent aliarum observationum quas sine ullius scripturæ instrumento, solius traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vendicamus. Denique ut à baptismate ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesiâ sub Antistitis manu contestamur nos renunciare Diabolo & pompæ, & Angelis*

Angelis ejus: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes quam Dominus in Evangelio determinavit. Tertull. de coronâ milit. cap. 3. Quibus verbis aperte significatur, nonnullos istis etiam diebus observatos fuisse ritus, qui nusquam in sacris Scripturis præcepti leguntur, sed tantum traditione recepti, & consuetudine corroborati; huncque de trina in baptismo mersione unum inter eos esse. Cùm vero exiguum adeo temporis spatium inter sanctos Apostolos & Tertullianum effluxerit, vix dubitari potest, quin ritus Ecclesiastici tunc temporis passim in Ecclesia usitati ab Apostolica traditione manarint.

II. Verum Dallæus ritum hunc *ineptiæ* damnat, *ut mysteria nescio quæ in ternario numero quærentem: quod à verorum*, inquit, *Apostolorum gravitate ac simplicitate longissime abest.* Quid vero? Ipse hic ritus mysteria quævis in ternario numero quærit? Cuinam unquam ante Dallæum hujus in mentem venit? Sed Ecclesiam fortasse intelligit, apud quam antiquitus vulgo obtinuit; quam propterea sui immemor ineptiæ damnat, suumque ingenium toti primitivæ Ecclesiæ anteponit. Quid autem mali, quid ineptiæ in hoc ritu hæret? Servator noster mandavit, baptismum administrandum esse in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: qui tres sunt distinctæ personæ, ac proinde Ecclesia Apostolica ac primitiva, quum quempiam baptizabat, eum ter in aquam immergebat, semel scilicet in unamquamque personam, juxta præceptum Domini, nominatam. Quod quidem nemo præter Dallæum ei vitio vertat: præsertim cùm à primitiva Ecclesia nihil mysterii in eo quæreretur, nedum in ternario numero tunc temporis adhibito. Quod si qui postea mysteria nescio quæ in isto numero quæsiverunt, ipsi hoc viderint: Ut eorum autem culpa ac ineptia vel ipsi ritui vel Ecclesiæ eundem observanti objiceretur, injustum nimis est & periniquum. *Sed ex multis*, inquit Dallæus, *non sacrarum modo literarum, sed & ipsius Ecclesiasticæ antiquitatis monumentis clarum est, ad baptismum satis esse unam vel mersionem vel etiam aspersionem.* Esto. Quid hinc sequitur? *Ergo*, inquit, *iniquus est, Apostolisque adeo indignus hic Canon, qui baptismum unâ vel alterâ mersione celebrantes damnat, omninoque trinam mersionem requirit.* Verumenimvero hunc ritum ut ter mergerentur quicunque baptizabantur, apud universam Ecclesiam primitivam obtinuisse, ipse Dallæus, rei veritate victus negare nequit, sed sæpe confessus est. Annon igitur in Ecclesiæ potestate situm erat, illud sub pœnâ sancire, quod ubique observatum erat, & ab Apostolicâ traditione receptum? An iniquum erat eos damnare & pœnis subjicere, qui universam Ecclesiæ praxim schismaticè violabant? Hoccine Apostolis indignum, vetare ne schisma in Ecclesiâ fiat, eosque punire qui faciunt? Quid vero si Canon non damnet eos qui simpliciter trina mersione in baptismo celebrando non utuntur, sed eos solos qui baptizatum ter propterea non immergunt, quod baptismum non in nomine SS. Trinitatis, sed tantum in mortem Christi celebrarent? Profecto qui verba attente & sine præjudicio legit, hunc genuinum esse eorum sensum facile videbit. Canon enim non dicit, *Si quis Episcopus, vel Presbyter non tria unius mysterii baptismata perfecerit, deponatur.* Sed hoc

 dicit,

dicit, *Si quis Epiſcopus vel Presbyter non tria unius myſterii baptiſmata perfecerit, ſed unum baptiſma in mortem Domini datum, deponatur.* Quæ ultima verba, *ſed unum baptiſma in mortem Domini datum*, conjunctim haud dubie cum prioribus intelligenda ſunt. Adeo ut iſti ſoli hoc Canone damnentur, non qui una merſione abſolutè, ſed qui una merſione in mortem Chriſti data utuntur. Quod etiam è ratione ſanctioni addita manifeſtius evadit, ut ſic habente, *Non enim dixit Dominus in mortem meam baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quæ quidem ratio clariſſimè oſtendit, Canonem in eos ſolos ſancitum eſſe, qui non in nomine SS. Trinitatis juxta Domini inſtitutionem, ſed tantum in mortem Chriſti baptiſmum adminiſtrant. A quibus, ut præceptum Domini violantibus, depoſitionis pœna jure exigitur. Quin hoc etiam ex ipſa Dallæana horum verborum interpretatione eliciatur. Dicit enim, *Sed hæc quæ dixi verba* (nimirum *ſed unam merſionem in mortem Domini datam*) *ideo addit Canon, quod nulli ſcilicet præter iſtos in Domini mortem baptizantes, apud Chriſtianos tum reperirentur, qui baptiſmum aliter quam tribus merſionibus peragerent.* Pag. 628. Hinc enim neceſſario conſequitur, eos ſolos hoc Canone damnari, qui in mortem Chriſti baptizabant: ſiquidem omnes alii Dallæo judice baptiſmum non niſi trina merſione peragebant. Canon autem eos, qui non modo SS. Trinitatem negabant, verum & ipſum baptiſmi ſacramentum, ut à Domino inſtitutum corrumpere & violare auſi ſunt, deponi jubens, nec iniquus, nec ipſis adeo Apoſtolis indignus habeatur. Nihil ſaltem vetat, quo minus ab Eccleſia Apoſtolica conſtitui & divulgari potuit.

III. Hinc alio ſe convertit vir doctiſſimus, huncque Canonem non modo non ab ipſis Apoſtolis, ſed nec ante Annum Domini CCCXXXVII. editum fuiſſe probare enititur, eo ſcilicet quod non alii in veteri Chriſtianiſmi hiſtoria occurrunt quam Eunomiani quidam, qui teſte Socrate, οὐκ εἰς τὴν τριάδα, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ βαπτίζουσι θάνατον, *Non in Trinitatem, ſed in mortem Chriſti baptizant.* Socrat. Hiſt. Eccleſ. lib. 5. c. 24. Quique ut Synodus Conſtantinopolitana prima docet (Canone nimirum ſeptimo, qui tamen iſti Synodo falſo adſcribitur) εἰς μίαν κατάδυσιν ἐβαπτίζοντο, *una merſione baptizabantur.* Quod utrumque, inquit, ex Theodoreto diſcimus, qui hoc Eunomii de baptiſmo placitum refert, μὴ χρῆναι τρὶς καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον, μηδὲ ποιεῖσθαι τὴν τῆς τριάδος ἐπίκλησιν, ἀλλ' ἅπαξ βαπτίζειν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, *Non oportere ter illum immergere qui baptizatur, nec Trinitatem invocare, ſed ſemel baptizare in mortem Chriſti.* Theodoret. hæret. Fab. lib. 4. cap. 3. Ad iſtos, inquit Dallæus, totum hunc Dionyſiacæ ſive Græcanicæ collectionis Canonem XLIX. reſpicere ac pertinere, qui non intelligit, næ ille nihil intelligit. Itaque cum ii, quos recta ferit, Eunomiani Conſtantii principatu, hoc eſt, poſt An. Dom. CCCXXXVII. exorti ſint, fieri profecto non poteſt, ut non modo Apoſtolis ſed etiam Clemente duobus totis & amplius ſeculis recentior non fuerit, qui hunc Canonem condidit. Hactenus Dallæus cujus argumentum firmius adhuc è Sozomeni teſtimonio adſtructum videatur, dicentis, Φασὶ δέ τινες πρῶτον τοῦτον τὸν Εὐνόμιον τολμῆσαι

εἰσηγήσασθαι

εἰσηγήσαϑαι ἐν μιᾷ καταδύσει χρῆναι ἐπιτελεῖν τὴν θείαν βάπτισιν, καὶ παραχαράξαι τὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰσέτι νῦν ἐν πᾶσι φυλαττομένην παράδοσιν, *Aiunt porro quidam Eunomium hunc primum asserere ausum esse, quod sacrum baptisma una mersione peragendum sit, & traditionem, quæ ab Apostolis ad hunc usque diem ubique servatur, corrupisse.* Sozom. lib. 6. cap. 26. Hoc autem testimonium cautus prudensque omisit vir eruditus, ut illud quod hoc Canone sancitur, ab ipsis Apostolis traditum, & ab iis usque ad Sozomeni ætatem, & quidem ubique sive ab omnibus Ecclesiis servatum asserens, quod à Dallæana de eo opinione usque adeo abhorret, ut sine summo causæ periculo ab eo divulgari non possit.

IV. Hoc autem etiamsi, primo saltem intuitu, aliqualem argumenti speciem præ se ferat, eò quod verisimile sit hæreticum aliquem in mortem Christi baptizantem, huic condendo Canoni occasionem præbuisse, si paulo tamen attentius inspiciatur, nihil in se continet, quod tantæ eum novitatis arguit. Enimvero Socrates & Sozomenus Ecclesiasticas suas, ut cuique notum est, historias ab eo demum tempore incipiunt, in quo historia Eusebii Cæsariensis desiit: ac proinde nihil ex iis certi de Ecclesiæ primitivæ disciplinâ hauriri potest. Quod itaque Sozomenus de Eunomio scribit, eum scilicet primum juxta nonnullos asseruisse, quod sacrum baptisma una tantum mersione peragendum sit, de istis solis temporibus intelligendum est, quorum historiam ille contexuit: quibus etiam ipsis Eunomium hoc primum prædicasse, ipse Sozomenus non affirmat, sed dicit tantummodo φασὶ δέ τινες, *nonnulli hoc dicunt.* Quibus verbis hanc aliorum quidem nonnullorum, sed non suam esse opinionem indicat. Quin isti etiam qui illud affirmabant, de suis tantum temporibus loquebantur, quibus Eunomius primus hoc asserere ausus est. Socrates autem & Theodoretus, licet hanc Eunomii sententiam fuisse consentiant, neutiquam tamen illum primum ita sensisse dicunt: sed observant tantummodo eum una mersione in mortem Domini data baptismum celebrasse. Quod alii proculdubio hæretici nonnullis retro seculis asseruerant & factitarant: quod nec Socrates, nec Theodoretus, nec ipse Sozomenus negavit uspiam, vel negare potuit. Multis enim ante Eunomium annis Monarchiani, Praxeani, aliique blasphemi hæretici Sacrosanctam Trinitatem negaverant, ac proinde trinam in baptismo mersionem admittere non potuerunt, quippe quæ tres distinctas in divina natura personas supponit, in quas singulas baptismus administratur. Unde Tertullianus Patris ac Filii adeoque personarum SS. Trinitatis distinctionem hoc argumento demonstrat, quod Baptismus juxta Dominicam institutionem in singulas personas celebrandus sit. Etenim adversus Praxean ejusque gregales de hac re disputans, hæc habet, *Et post resurrectionem spondens* Christus, *missurum se discipulis promissionem Patris, & novissimè mandans, ut tinguerent in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, non in unum. Nam nec semel sed ter, ad singula nomina in singulas personas tinguimur.* Tertull. adv. Prax. cap. 26. Ubi etiam verba ista, *& non in unum*, Praxean, aliosque istius seculi hæreticos, in unum, in Christum scilicet, ejusque mortem baptizare solitos fuisse innuunt. Quod etiam è D.

Cypriano

Cypriano indubium redditur. Hunc acriter contendisse eos qui ab hæreticis ad Ecclesiam Catholicam conversi sunt, baptizandos esse, & baptismum ab hæreticis collatum à nemine tanquam verum admittendum, nemo nescit. Si rationem autem quæramus qua in hanc opinionem inductus est, huc fere redit, quod istorum temporum hæretici non in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, juxta quod à Domino præscriptum est, sed tantum in nomine Christi pro nobis mortui baptizare solerent. *Cum ergo*, inquit, *ex ipsius Christi prædicatione & contestatione Pater ante cognoscendus sit qui misit, tum deinde Christus qui missus est, nec possit esse spes salutis nisi duobus simul cognitis, quomodo non cognito, imo & blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur, peccatorum remissam consecuti judicantur?* Et paucis interjectis, *Denique ubi post resurrectionem, à Domino Apostoli ad gentes mittuntur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizare gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt, foris extra Ecclesiam, imo & contra Ecclesiam modo in nomine Jesu Christi, ubicunque & quomodocunque gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse, quando ipse Christus gentes baptizari jubeat in plenâ & adunata Trinitate.* Cyprian. Epist. LXXIII. ad Jubajan. Eadem fere repetit in Epistolâ ad Pompeium, & passim alibi. E quibus conficitur istius seculi hæreticos in Deum Patrem blasphemasse, ac propterea baptismum non in adunata Trinitate, sed tantum in nomine Christi, qui pro nobis mortuus est, administrasse. Contra quos proinde talis, qualem sub manibus habemus, Canon ab Ecclesia ederetur necesse fuit: ut magnum scilicet hoc Sacramentum, quo in Ecclesiam Christianam admittimur, juxta Christi ipsius institutionem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & non tantum in nomine vel in mortem Christi peragatur. Huic saltem constituendo Canoni veteres illi, qui Ecclesiam secundo tertioque seculo infestarunt, hæretici, amplam satis materiem præbuerunt, æque ac Eunomius qui quarto nondum adulto exortus est.

V. Argumentum igitur ex Eunomio petitum, antiquitati hujusce Canonis nihil detrahit. Quin potius hæretici istius historia, ut à Theodoreto tradita, luculentum eidem adstruendæ argumentum suppeditat. Ille enim de Eunomio loquens hæc habet, Αὐτὸς καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνέτρεψε τὸν ἀνέκαθεν παρὰ τοῦ κυρίου καὶ Ἀποστόλων παραδοθέντα θεσμόν, καὶ ἄντικρυς ἀντενομοθέτησε, μὴ χρῆναι λέγων τρὶς καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον, μηδὲ ποιεῖσθαι τὴν τῆς Τριάδος ἐπίκλησιν, ἀλλ᾽ ἅπαξ βαπτίζειν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, *Idem sancti etiam baptismatis legem antiquitus à Domino ac Apostolis traditam evertit, & contrariam aperte sanxit, dicens non oportere ter illum immergere qui baptizatur, nec Trinitatem invocare, sed semel baptizare in Christi mortem.* Theodoret. hæret. Fab. lib. 4. cap. 3. Hic enim legem à Domino ac Apostolis ejus latam asserit, ut SS. Trinitas in baptismo administrando invocetur sive nominetur, utque is qui baptizatur, ter in aquam immergatur, cui propterea, Eunomius ἄντικρυς, ut ait, ἀντενομοθέτησε, *contrariam plane legem sanxit*, Cum hos ritus minime necessarios, nec omnino observandos esse, sed baptismum in mortem Christi conferendum edixerit. Et quidem de SS. Trinitate invocandâ res satis

conſtat, cùm ipſe Dominus in mandatis dederit, ut baptiſmus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti peragatur. Ubi vero eſt lex iſta ab Apoſtolis data, cui Eunomius contradixit, imo contrariam legem tulit? Ubi illi tradiderunt, ut baptiſmus trina merſione, & non una ſola in mortem Chriſti data celebretur? Talem ſane legem vel à Domino, vel ab Apoſtolis ejus latam Theodoretus hoc in loco diſerte affirmat. Conſtat autem Dominum illud nuſquam præcepiſſe: Apoſtolos etiam nullam ea de re legem in ſacris ſcripturis tuliſſe conſtat. Reſtat igitur, ut lex iſta Apoſtolica, cui Theodoretus Eunomium contrarium ſanxiſſe aſſerit, nihil aliud fuerit, quam præſens Canon Apoſtolicus, conceptis verbis præcipiens, ut baptiſmus trina merſione perficiatur, & non unica in mortem Chriſti collata, cui lex ab Eunomio lata planè contraria fuit. Neque ulla unquam lex ſive conſtitutio Eccleſiaſtica de hâc re Apoſt. nomen ſibi inſcriptum habuit, præter hunc unum Apoſtolicum vulgo appellatum Canonem. Quem propterea Theodoretus in animo habuiſſe videtur, cum verbis ſupra laudatis, Eunomium in baptiſmi celebratione Apoſtolorum legem evertiſſe, eique contrariam ſanxiſſe dicebat. Adeo ut hoc Theodoreti teſtimonium, tantum abeſt ut antiquitatem horum Canonum convellat, ut inter ea potius recenſeatur argumenta, quibus noſtra de iis opinio confirmatur.

VI. Hiſce diffiſus, Dallæus alia adhuc machinâ antiquitatem hujuſce Canonis labefactare conatus eſt, &, quod mirum eſt, novitatem illius exinde probare, quod ab ipſis Domini Apoſtolis antiquis Patribus traditus perhibeatur. *Sed & aliter*, inquit, *ejuſdem novitas deprehenditur. Hanc enim trinam quam in baptiſmo decernit merſionem, & Tertullianus, & Baſilius, & Hieronymus graviſſimi viri authores ſint ſolâ mutâ & ἀγεάφῳ traditione fuiſſe à majoribus receptam, nullâ ſcriptâ lege, nullis literarum tabulis expreſſam aut præceptam.* Interjectis deinde Patrum iſtorum teſtimoniis à nobis ante partim recitatis, infert, *Atqui & hujus ritus ſcripta erat lex, ſi Apoſtolicus hic à Clemente ſcilicet ſcriptus Canon extabat.* Dall. de Pſeudep. pag. 630, 631. Nos hunc Canonem à Clemente ſcriptum fuiſſe haudquaquam contendimus. Veruntamen non poſſumus non mirari, quo demum artificio ſibi perſuadere potuit Dallæus, hunc Canonem novitatis ex eo convinci poſſe, quod res in eo decreta ab antiquis adeo ſcriptoribus ad Apoſtolicam traditionem referatur. Neminem, nedum Dallæum latere potuit, Patres, ubicunque leges ſcriptas & ἀγεάφους traditiones diſtinguunt, nihil aliud ſibi per leges ſcriptas velle, quam ipſas ſacras ſcripturas divinitus inſpiratas. Quicquid autem in iis non habetur, & nihilominus ſemper & ubique obſervatum ab Eccleſiâ fuit, illud traditioni acceptum retulerunt, licet in ſexcentis aliis libris præſcriptum eſſet. Exempla paſſim occurrunt. Nos unicum edemus ad rem noſtram imprimis faciens. S. Baſilius unus è graviſſimis illis viris à Dallæo hic laudatis, inter ἀγεάφους traditiones à ſe recenſitas refert, quòd primâ Sabbati erecti preces effundere ſolebant. Καὶ ὀρθοὶ μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου. Eundem ritum per totum tempus à Paſcha ad Pentecoſten obſervatum fuiſſe aſſerit. Hæcque inter ἄγραφα τῆς ἐκκλησίας

μυστήρια recenset, Basil. de Spir. Sancto, cap. 27. Constat autem Tertullianum, aliosque S. Basilio longe antiquiores Patres eundem scriptis mandasse ritum. Imo quidem lex ab ipso Concilio Nicæno scripta extabat, hæc diserte præcipiens, Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ ὁμοίως παραφυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ. *Quoniam sunt quidam qui in die Dominico genu flectunt, & ipsis diebus Pentecostes, ut omnia similiter in omni parochiâ serventur, visum est sanctæ Synodo, ut stantes Deo orationes effundant.* Syn. Nic. Can. XX. Sed non obstante ipso Nicæno decreto, S. Basilius hunc ritum non scripta lege, sed sola muta traditione à majoribus acceptum refert. Eo scilicet quod in sacris scripturis non continetur. Idem & de Apostolico hoc Canone dicatur: Utpote quo non obstante, S. Basilius aliique antiquiores Patres ter baptizatum immergendi ritum soli traditioni propterea adscribunt, quod in sacris scripturis nec præceptum illius nec exemplum habeamus. Qui hunc autem Canonem scriptis antea non mandatum fuisse ex eo probare molitur, quod ad mutam sive ἄγραφον traditionem à Patribus referatur, idem eodem argumento probet, Nicænum de precibus fundendis Canonem scriptum non extitisse, cum S. Basilius ritum istum ἄγραφον esse traditionem asserebat. Quo nihil absurdius effingi potest. Siquidem Nicænum istum Canonem multis ante S. Basilium annis editum fuisse inter omnes constat. Adhæc quas Patres *traditiones* nominarunt, eas omnes ab Apostolis manasse crediderunt. Quapropter Tertullianus aliique antiquum hunc ritum, quo baptizati ter immergerentur, per traditionem ab Ecclesia receptum arbitrantes, eo ipso nomine eundem ab ipsis Apostolis derivatum traditumque judicarunt. Quod quidem eum novitatis usque adeo non arguit, ut antiquissimum potius Ecclesiæ ritum fuisse demonstrat, dignissimumque qui in Codicem Canonum Ecclesiæ Primitivæ colligatur.

CAPUT

CAPUT VII.

Synopsis.

I. *Quid contra Canones Apost. LII. & LXII. de Pœnitentibus recipiendis objectum sit?*

II. *Pœnitentes secundo tertioque seculo ab Ecclesiâ receptos esse probatur. Quod si Clerici essent, ad laicam tantum communionem admissi sunt.*

III. *Quicquid his Canonibus decernitur Apostolorum doctrinæ convenit.*

IV. *Canon LX. de libris hæreticis. Multi hujusmodi libri istis diebus editi sunt. A* Valentino, Marcione, *& aliis. Evangelium secundum Ægyptios, secundum* Hebræos, Judæ, Veritatis.

V. *Canon Apost. LXIII. Apostolorum Doctrinæ & decreto consonat. Lex Mosaica de sanguine & suffocatis non edendis, necessaria judicata est observatu aliquandiu post Apostolos. Ab Ecclesiâ Occidentali diu observata fuit, ab Orientali ad hunc usque diem.*

VI. *Canon LXVI. defenditur. Primitiva Ecclesia die dominico non jejunabat, neque Sabbato, nisi magno. Hæresis Marcionis huic de Sabbato non jejunando Sanctioni materiam dedit.*

VII. *Post Extinctam istam hæresin, nonnullis in locis Sabbato jejunatum est, aliis non. D.* Ambrosii *de hujusmodi rebus consilium.*

I. QUICQUID V. Cl. Johannes Dallæus contra quemvis è quinquaginta prioribus Apostolorum Canonibus à Dionysio Exiguo latine versis objecit, quod nostram de iis opinionem quovis modo labefactare videatur, expendimus hucusque & diluimus. Reliquum est, ut eas etiam discutiamus exceptiones, quas contra triginta quinque posteriores excogitavit. E quibus in secundum, quem ille primum vocat, quique totius collectionis est LII. primum impetum facit. Canon iste sic habet, Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας, οὐ προσδέχεται, ἀλλ᾽ ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν τὸν εἰπόντα, χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. *Si quis Episcopus vel Presbyter eum qui a peccato convertitur non recipit, sed rejicit, deponatur, quoniam Christum molestiá afficit, dicentem, Gaudium est in cœlo propter unicum peccatorem pœnitentiam agentem.* Huic, inquit Dallæus, jungendus quoque est ejusdem sententiæ sexagesimus primus (secundus potius) edicens, ut Clericus negator *si pœnitentiam egerit, ut laicus recipiatur.* Hos duos Canones novos esse, & non ante Tertulliani, & ipsius Cypriani tempora constitutos ex eo pronunciat & demonstrare nititur Dallæus, quòd controversias dirimant istis demum temporibus exortas, quod ante Cyprianum, hoc est ante An. Dom. CCL. alius fuisset

 Ecclesiæ

Ecclesiæ usus, quam qui his Canonibus exhibetur, & eâ demum tempestate lapsos ad pœnitentiam admittendos decretum sit. Hæc Dallæanæ contra antiquitatem horum Canonum exceptionis summa est, quatenus nostram scilicet de iis sententiam pulsat. Dall. de Pseud. l. 3. c. 12.

II. De hâc autem objectione, ut Turrianum petente, nihil est quod nos admodum solliciti simus, qui hos Canones non ab Apostolis sancitos, non à Clemente scriptos, sed ab Ecclesiâ Primitivâ Tertulliani circiter & Cypriani tempora constitutos editosque fuisse contendimus. Quin illud enim quod hisce duobus Canonibus decernitur, istis diebus in Ecclesiâ Catholicâ obtinuerit, nec ipse Dallæus, nec Albaspinæus ab eo laudatus, nec quivis alius unquam negavit. Universa enim istorum temporum commentaria id manifestum ac indubitatum faciunt. Cautum est enim Canone LII. ut is qui à peccato convertitur in Ecclesiam recipiatur, per publicam scilicet absolutionem, quam suâ ætate usitatam fuisse Tertullianus testis est, ubi dicit, *An melius est damnatum latere quam palam absolvi?* Tertull. de pœnitent. cap. 10. Origenes etiam Tertulliano æqualis docet, ut Ecclesia conversos à peccatis receperit, ubi de Christianis loquens, hæc habet, οὗτοι δὲ ὡς ἀπολωλότας καὶ τεθνηκότας τῷ Θεῷ τοὺς ἀπὸ ἀσελγείας, ἤ τινος ἀτόπου νενικημένους, ὡς νεκροὺς πενθοῦσι, καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντας, ἐὰν ἀξιόλογον ἐνδείξωνται μεταβολὴν, χρόνῳ πλείονι τῶν κατ' ἀρχὰς εἰσαγομένων, ὕστερον πότε προσίενται, εἰς οὐδεμίαν ἀρχὴν καὶ προστασίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταλέγοντες τοὺς φθάσαντας μετὰ τὸ προσεληλυθέναι τῷ λόγῳ ἐπταικέναι. *Hi vero ut perditos Deoque mortuos lugent eos qui libidine aliove malo victi fuerunt, ac rursus resipiscentes haud secus quam redivivos recipiunt, tandem post longiorem melioris mentis approbationem, quàm cum primum ad religionem discendam admitterentur, eâ tamen conditione, ut quoniam lapsi sunt, excludantur in posterum ab omnibus dignitatibus ac magistratibus Ecclesiasticis.* Orig. contra Cels. lib. 3. E quibus verbis liquet, non modo eos, qui probatâ peccatorum suorum pœnitentiâ ducti fuerunt, ab Ecclesiâ receptos esse, juxta quod Canone præsenti LII. decretum est, verum illud etiam quod Canone LXI. definitur, tunc temporis observatum fuisse, ut is scilicet, qui fornicationis, adulterii, aut alicujus alius prohibitæ actionis convictus fuerit, ad Clerum non provehatur. Fateor equidem primis Christianismi diebus eum fuisse Ecclesiæ rigorem, eam severitatem, ut mœchis, homicidis, & idololatris pax non nisi difficillimè indulgeretur. Constat autem Zephirinum, Pontificem Romanum, Tertulliano coævum, decretum de mœchis admittendis edidisse, his verbis conceptum, *Ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentiâ functis dimitto.* Apud Tertull. de Pudicitiâ cap. 1. Et ab isto saltem tempore etiam Mœchi & fornicatores ad pœnitentiam, & eâ peractâ ad communionem ab Ecclesiâ Catholicâ admissi sunt. Tametsi Tertullianus, jam Montanista factus, gravissime in illud ibidem invehatur. Et paulo post homicidæ etiam ac idololatræ, qui vel comminationibus scilicet vel tormentis victi idolis sacrificarant, Ecclesiæ reconciliati simul ac à peccatis suis conversi sunt, & debitam pœnitentiam egerunt. Hoc è D. Cypriani Epistola ad Antonianum, aliisque ejus opuscu-

lis

lis usque adeo constat, ut ipsi etiam adversarii illud diffiteri nequeant. Præsertim, cum id à Synodo tam Romana sub Cornelio, quam Africana sub Cypriano habita decretum fuerit: Et quod inprimis observandum est, D. Cyprianus eandem in hac causa rationem è Christi verbis petitam reddit, quæ in hoc Canone exhibetur. *Quos utique*, inquit, *ad pœnitentiam Dominus non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur; & in Evangelio, dico, inquit, vobis sic erit gaudium in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, quibus non opus est pœnitentiâ.* Cyprian. Epist. LII. ad Antonian. Et quod ad Canonem LXII. huic à Dallæo conjunctum præterea spectat, quo scilicet cavetur, ut Clericus negator pœnitentia ductus, *recipiatur ut Laicus*, Id D. Cypriani tempore & ante obtinuisse, ex eodem constat, qui de Trophimo quodam Clerico, qui in errorem lapsus, ejusdem modo pœnitentiam egerat, loquens ait, *Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito, susceptus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrum reditus & restituta multorum salus. Sic tamen admissus est Trophimus, ut Laicus communicet: non secundum quod ad te malignorum literæ pertulerunt, quasi locum Sacerdotis usurpet.* Id. ibid. Hinc enim constat hanc vulgarem fuisse passimque ante receptam Ecclesiæ disciplinam, ut Clerici à peccatis aut hæresibus conversi in pristinam dignitatem non restituerentur, sed tantum ad communionem Laicam. Cum malignorum enim literæ ad Antonianum pertulerint, Trophimum in locum, unde cecidit, Sacerdotalem, à D. Cypriano restitutum esse, ei se purgat D. Cyprianus, asseritque Trophimum ita admissum esse, ut communicet tantum ut Laicus. Verumenimvero haud necesse fuisset, ut Sanctissimus Pater hâc suspicione se exsolveret, nisi disciplina ab Ecclesia prius recepta exegisset, ut Clericus delinquens non aliter ac Laicus admittatur, juxta quod in dicto Apostolico Canone præscriptum habemus.

III. His autem pleniori explicatione non opus est; siquidem Apostolicos hosce de pœnitentibus recipiendis Canones Ecclesiasticæ disciplinæ tertio saltem ineunte seculo usitatæ consentaneos esse, inter omnes, ipsos etiam adversarios, constat. Hoc enim sententiæ nostræ hosce Canones istis diebus conditos editosque statuenti, abunde sufficit. Quod autem ad præsentes insuper duos Canones à Dallæo impugnatos spectat, nihil certe in iis decernitur, quod non cum Christi ipsius, & Apostolorum ejus doctrina convenit. Utpote quæ homines ad pœnitentiam agendam passim invitat, & verè pœnitentibus peccatorum remissionem pollicetur. Et etiamsi non deessent in Ecclesia primitiva ac Apostolica, qui in nonnulla peccatorum genera severiores essent, Catholica tamen Ecclesia etiam recens fundata, vera pœnitentia ductum nec à Deo rejectum docuit, nec ipsa unquam rejecit. Adamitæ autem, Montanistæ, & qui post eos exorti sunt Novatiani, pacem Ecclesiasticam pœnitentibus denegantes, inter hæreticos & Apostolicæ doctrinæ corruptores perpetuo, meritoque recensiti sunt. Adeo ut nihil in duobus hisce Canonibus occurrat, quo minus ab Ecclesia Apostolica sanciri potuerunt, ac debuerunt etiam, cùm Catholica Doctrina ab ea vindicata, ab

hæreticis tam cito oppugnata fuerit. Unde etiam Dionysius Corinthiorum Episcopus An. Dom. CLX. plus minus, idem fere in mandatis dederit quod in Apostolicis hisce Canonibus jubetur. Nam in Epistola quam ad Amastrianorum & cæteras Ecclesias Ponti conscripsit, referente Eusebio, πολλὰ περὶ γάμου καὶ ἁγνείας αὐτοῖς παραινεῖ, καὶ τοὺς ἐξ οἵας δ' οὖν ἀποπτώσεως εἴτε πλημμελείας εἴτε μὴν αἱρετικῆς πλάνης ἐπιστρέφοντας, δεξιοῦσθαι προστάττει. *Multa de nuptiis & de castitate iis præcipit; & cunctos qui à quovis lapsu sive delicto, sive etiam ab hæreticâ pravitate convertuntur, benigne suscipi jubet.* Euseb. Hist. Eccles. lib. 4. cap. 23.

IV. Posthæc Dallæus Canonem Apostolicum LIX. (nobis LX.) adoritur: quippe qui vetat in Ecclesia publicari τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, *falso inscriptos impiorum libros*, edita ab hæreticis, inquit vir doctus, sub ementitis Apostolorum & discipulorum nominibus Evangelia, Acta, Itineraria, & alia ejusdem farinæ opuscula clarissimè demonstrans, quæ nondum ipsis Apostolorum temporibus nata, postea emerserunt. Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 12. Non equidem diffiteor, quin Evangelia ab hæreticis conficta, aliique Apostolorum nomina falso præ se ferentes libri hoc Canone intelligantur. Utrum tales ipsis Apostolorum temporibus consarcinati essent, nihil est quod nos laboremus; etiamsi veri nobis plusquam simillimum videatur. Sed nostræ satis est opinioni confirmandæ, si tales libri ab hæreticis (qui hoc & XLVII. Canone ἀσεβεῖς vocantur) ante tertium æræ Christianæ seculum conscripti sint. Hoc autem nemo qui antiquitatem Ecclesiasticam vel primis degustavit labiis, ignorare potest. Ut hæreses enim unà cum Catholica doctrina seminari cœperunt, sic & autores earum ac propugnatores multa statim de iis volumina ediderunt. Ut mittam enim Phaneroseis ab Appelle, Epistolas & Antitheses à Marcione, Sophiam, Psalmos, & Epistolas à Valentino & Commentarios ab ejus discipulis, aliaque quam plurima hæreticorum figmenta in ipsa Ecclesiæ infantia edita, & ab Irenæo, & Tertulliano memorata, Evangelium secundum Ægyptios suis extitisse diebus testis est Clemens Alexandrinus dicens, Φέρεται δ' οἶμαι ἐν τῷ κατ' Αἰγυπτίους εὐαγγελίῳ. Stromat. lib. 3. pag. 452. & postea, πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν τέτταρσιν εὐαγγελίοις οὐκ ἔχομεν τὸ ῥητὸν, ἀλλ' ἐν τῷ κατ' Αἰγυπτίους. Ibid. pag. 465. Idem etiam citat Evangelium secundum Hebræos, ἢ κᾀν τῷ καθ' Ἑβραίους, inquit, τῷ εὐαγγελίῳ, ὁ θαυμάσας βασιλεύσει γέγραπται καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαυθήσεται. Id. Strom. lib. 2. pag. 380. Adhæc *Evangelium Judæ* dictum Irenæi ætate ab hæreticis circumferebatur, utpote qui ejusdem mentionem fecerit, his verbis, *Et confictionem afferunt hujusmodi, Judæ Evangelium illud vocantes.* Iren. lib. 1. cap. 35. Marcion etiam se diversum ab aliis Evangelium habere asseruit, Ibid. lib. 3. cap. 11. Valentiniani volumen à se confictum *Veritatis Evangelium* perfricta fronte nuncupare ausi sunt. *Hi vero*, inquit Irenæus, *qui sunt à Valentino, iterum existentes extra omnem timorem, suas conscriptiones proferentes, plura habere glorientur quam sunt ipsa Evangelia. Siquidem in tantum processerunt audaciæ, uti quod ab his non olim conscriptum est,*

eſt, veritatis Evangelium titulent, in nihilo conveniens Apoſtolorum Evangeliis, ut nec Evangelium quidem iis ſit ſine blaſphemiâ. Ibid. Cum hæc igitur aliaque quæ hujuſcemodi plurima proferri poſſunt, omni impietate, hæreſique & blaſphemia conferta volumina, ſecundo currente ſeculo in lucem prodierint, idque ſub ſpecioſo Evangeliorum nomine, haud mirum eſt quod ab Eccleſia hoc Canone cautum ſit, ne iſtiuſmodi ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία in Eccleſiaſticis cœtibus publice legerentur: mirandum potius eſſet, ſi Eccleſia Primitiva ſui curæque ſibi concreditæ adeo negligens fuiſſet, ut talem non ederet Canonem, quo impios hujuſmodi, hæreticos, blaſphemos, falſoque inſcriptos libros populo recitari prohiberet.

V. Porro Canon Apoſt. LXIII. ſic ſe habet, Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω. τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀνεῖπεν· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Sacerdotali catalogo, comederit carnes in ſanguine animæ ſuæ, vel quod à feris captum, vel morticinum, deponatur. Hoc enim lex prohibet. Si autem ſit Laicus, ſegregetur.* Quod hoc Canone ſancitur ab ipſis Apoſtolis decretum & à Primitivâ Eccleſiâ accuratè obſervatum fuiſſe, ex Tertulliano, Origene, Clemente Alexandrino, & ex Epiſtolâ Viennenſium & Lugdunenſium ad Eccleſias Aſiæ ac Phrygiæ ſcriptâ apud Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 1. necnon è Minutio Felice in Annotationibus probatum dedimus. Nec pluribus opus eſt teſtimoniis, ſiquidem ipſe Dallæus negare non potuit, Eccleſiam Apoſtolicam à ſanguine, à ſuffocatis, & morticinis abſtinere ſolitam fuiſſe. Ac propterea nihil huic Canoni objecit, præter rationem ei hujus interdicti redditam, τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀνεῖπεν, *Hoc enim lex prohibuit.* At vero, inquit, Apoſtoli hujuſmodi rebus veſci Chriſtianos vetuerunt, ad vitandum Judæorum ſcandalum, non ob legis ipſius autoritatem, quam hâc in parte à Chriſto Domino abrogatam luculentiſſime paſſim docent. Dall. de Pſeudep. lib. 3. cap. 12. pag. 560. Hæc autem objectio noſtram opinionem nequaquam attingit, qui ſcilicet hunc cæteroſque hujuſce collectionis, Canones non ab ipſis Domini Apoſtolis ſed à primitivâ tantum Eccleſiâ aliquot poſt Apoſtolos annis conditos collectoſque aſſerimus. Sed obſervare nihilominus liceat, quod lex hoc in loco memorata de Apoſtolicâ de hâc re Hieroſolymis editâ, æque ac de Moſaicâ intelligi poſſit: quodque ſi de antiquiſſimâ lege quæ hujuſmodi rebus veſci prohibuit, intelligatur, ea diu ante Moſaicam, ſive cæremonialem lata fuit. Hoc enim è ſeptem eſt Noachidarum, ut vocantur, præceptis. Sic enim præcepit Dominus Noacho & filiis ejus אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε, ut LXX. interpretantur, Gen. IX. 4. Ad quam quidem legem conditores hujuſce Canonis reſpexiſſe videntur, ut iiſdem fere verbis utentes. Et præterea, etiamſi lex Moſaica cæremonialis à Chriſto abrogata ſit, hanc tamen quæ ſanguinis, ſuffocati & morticini eſum prohibuit, legem ad tempus ſaltem neceſſariam fuiſſe obſervatu, ipſi Apoſtoli in decreto ſuo de hâc re edito diſerte

ſerte affirmarunt, Act. XV. 28. Quapropter primi poſt Apoſtolos Chriſtiani, dicto ipſorum decreto ſe obſtrictos habentes, hanc etiam legem adhuc valere crediderunt. Alioquin enim vix credibile eſt, ut hoc tantâ religione ab iis obſervaretur, quantâ obſervatum fuiſſe inter omnes convenit. Cum primitivæ igitur Eccleſiæ præſules hunc Canonem vere Apoſtolico conſonum ſancirent, hanc ejus rationem reddiderunt; quandoquidem hanc legem ab ipſis Apoſtolis ad aliquod ſaltem tempus confirmatam, nondum penitus abrogatam fuiſſe cenſuerunt. In quâ quidem opinione Eccleſia Orientalis ſemper fuit, & etiamnum manet, adeo ut ſuffocatis veſci iis religio ſit. Et in Occidente etiam contraria conſuetudo non niſi poſt aliquot ab Apoſtolis ſecula invecta eſt; ut è Gregorii tertii P. R. aliorumque Canonibus Pœnitentialibus videre eſt. Adeo ut Occidentalis etiam Eccleſia illud quod hoc Canone ſancitur, perdiu obſervarit, Orientalis ſemper.

VI. Quem proximum oppugnat Dallæus, eſt Canon Apoſt. ſexageſimus ſextus, ſic habens, Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· ὁ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω. *Si quis Clericus deprehendatur die dominico jejunans, vel Sabbato, præter unum ſolum, deponatur. Laicus autem ſegregetur.* Multa contra hunc Canonem congeſſit vir doctus, quibus iſtum nec ab ipſis Apoſtolis ſancitum, nec editum à Clemente probaret. Sed Palmarium ejus argumentum eſt ad hominem, ad ipſum ſcilicet Turrianum, qui Canonem ab Eccleſiâ, cujus ipſe alumnus erat, per multa retro ſecula violatum, verè Apoſtolicum eſſe contendit. Nos autem qui Turrianicam de Apoſtolicâ horum Canonum autoritate ſententiam non defendimus, neque objectionibus ad iſtam ſolam evertendam allatis reſpondere conſtringimur. Noſtræ ſatis eſt vindicandæ pariter atque confirmandæ opinioni, ſi probemus illud quod hoc Canone conſtituitur, Eccleſiæ primitivæ moribus ac inſtitutis convenire. Cautum eſt porro hoc Apoſtolico Canone, ne quis diem Dominicum jejunet vel etiam Sabbatum, unico excepto, magno ſcilicet ſive Antepaſchali, quod Paſchalem nimirum feſtivitatem die dominico celebratam immediate præcedit. Primo itaque ſancitur, ne dies dominica jejuniis peragatur. Hoc Tertullianus non modo ſuâ ætate obtinuiſſe fidem facit, verum etiam ad Apoſtolicam traditionem refert. Iſtos enim Eccleſiæ ritus enumerans qui in ſacris ſcripturis nuſquam præcepti, ubique nihilominus obſervati fuerunt, ut ab ipſis Apoſtolis per traditionem recepti, hunc inter alios recenſet, dicens, *die dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare.* Tertull. de Coron. milit. cap. 3. Et mox poſt alios hujuſmodi recenſitos Eccleſiæ ritus, addit, *Harum & aliarum ejuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules ſcripturarum, nullam invenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix. Rationem traditioni, conſuetudini, fidei patrocinaturam aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo qui perſpexerit, diſces.* Ibid. cap. 4. Cùm hic igitur ritus etiam Tertulliani diebus adeo antiquus eſſet, ut ab ipſis Apoſtolis traditus videretur, & longâ conſuetudine confirmatus, non mirum eſt quod ab Eccleſiæ tunc temporis præſulibus pœnâ tranſgreſſoribus impoſitâ ſanciatur.

Quin-

Quinetiam altera pars Canonis, quâ scilicet Sabbati cujusque prӕterquam magni jejunium prohibetur, iisdem diebus accuratè admodum observata fuit. Hoc ex eodem Tertulliano Montani hӕresi jam infecto, ad Catholicos sub probroso Psychicorum nomine hӕc loquente, constat, *Quanquam vos etiam Sabbatum, si quando continuatis, nunquam nisi in Pascha jejunandum, secundum rationem alibi redditam.* Tertull. adv. Psych. cap. 14. Unde liquet apud Orthodoxos etiam tertio ineunte seculo solenne fuisse, ut nullum prӕter Antepaschale Sabbatum jejunio consecrarent, juxta quod hoc Canone definitur. Eundem etiam apud se suosque obtinuisse morem, idem paucis interjectis testatur dicens, *Duas in anno hebdomadas xerophagiarum, nec totas, exceptis scilicet Sabbatis & Dominicis, offerimus Deo, abstinentes ab iis quӕ non rejicimus, sed differimus.* Ibid. cap. 15. Ergo & isti qui jejunia à sese religiose adeo observata tantopere jactitabant, Sabbata tamen & Dominicos dies ab iisdem excipiebant, etiam per suas xerophagiarum hebdomadas, quum alios omnes, istis exceptis, dies jejunantes transigere consueti sunt. Quod luculente demonstrat, usu publico istis diebus receptum esse, ut Sabbatis non minus quam Dominicis jejunia ab omnibus Christianis solverentur. Neque difficile est deprehendere, unde hoc originem traxerit, & quare institutum fuerit. Enimvero proximo post Apostolos seculo, Marcion erumpebat, alium esse & colendum esse Deum prӕter creatorem à Judӕis cultum, blasphemè asserens. Ut ex Irenӕo, Tertulliano, aliisque istorum temporum scriptoribus constat. Cum hӕreticus igitur iste improbam hanc opinionem disseminasset, ut Judӕorum, quemadmodum eum vocabat, Deus in nullo ab iis numero haberetur, Sabbatum, quo is à mundi creatione requievit, non requie sed jejunio à discipulis suis celebrandum esse instituit. Hoc Epiphanius vidit, & posteritati his verbis tradidit, Τὸ δὲ σάββατον νηστεύει διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἐπειδή, φησί, τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις τοῦ πεποιηκότος τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀναπαυσαμένου, ἡμεῖς νηστεύσωμεν ταύτην, ἵνα μὴ τὸ καθῆκον τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐργαζώμεθα. *Sabbati jejunium ob hanc causam instituit. Cum enim, ait, Judӕorum Dei, qui hunc mundum fabricavit, illa sit requies, cum die septimâ requieverit, eadem nos jejunare instituimus: ne Judӕorum Dei ritibus uti videamur.* Epiph. Hӕr. XLII. N. III. Cùm Marcionis itaque discipuli ob hanc rationem juxta magistri institutum, Sabbatis jejunare solerent, necessitas postulabat, ut contrarium ab Ecclesiâ Catholicâ sanciretur, ne quis scilicet Sabbatum quodvis prӕter antepaschale, quo Dominus noster in sepulchro jacuit jejunio dedicaret. Alioquin enim prӕvalente paulatim Marcionis hӕresi, unum verumque Deum, omnipotentem mundi conditorem, quem ipsa religiose colebat, ab aliis ludibrio & contemptui haberi impiè pateretur. Qui isthoc enim infecti veneno Sabbatum tunc temporis jejunabant, eò se Deum Opt. Max. omniumque rerum creatorem contemnere & contumeliâ, quantum fieri potuit, onerare profitebantur. Hinc itaque caute admodum & prudenter ab Ecclesia Primitiva hoc Canone constitutum est, ut Clerici quidem Sabbatum, magno excepto,

jejunantes, deponantur, & excommunicentur Laici, ut pestifera Marcionis de Deo creatore opinione imbuti.

VII. Et ipsum quidem Marcionem huic condendo Canoni occasionem præbuisse, eo magis adducor ut credam, quod etiamsi Cerdon, aliique, quos inter Simon Magus, eadem de Deo blasphemè prædicassent, nulla tamen hujus de Sabbato non jejunando instituti vestigia extant, ante Marcionem, qui Antonino Pio imperante vixit, suamque propterea hæresim Anno plus minus CXL. divulgare cœpit. Epistola enim ad Philippenses B. Ignatio adscripta, qua dicitur, Εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει, πλὴν ἑνὸς σαββάτου τοῦ πάσχα, οὗτος χριστοκτόνος ἐστί. Hæc, inquam, Epistola nec ab Eusebio, nec Hieronymo, nec à quovis veterum inter genuinas sanctissimi illius martyris Epistolas memoratur, diuque postea conficta videtur. At post dictam Marcionis hæresin exortam, Sabbatum à jejunio immune passim servatum fuit. Idque non tantum in toto Oriente, verumetiam in multis Occidentis partibus. Sed extincta tandem aliquando ista Marcionis hæresi, cujus solius causa contraria obtinuit consuetudo, Sabbata jejuniis iterum plurimis in locis dicata sunt: Romæ saltem, ut observavit Socrates, qui de suis diebus loquens, ἐν Ῥώμῃ, inquit, πᾶν σάββατον νηστεύουσι. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 21. Et in nonnullis Hispaniæ Ecclesiis, ut constat è Concilio Eliberitano, dicente, *Errorem placuit corrigi, ut omni Sabbati die jejuniorum superpositionem celebremus.* Conc. Elib. Can. XXVI. Mediolani autem usque ad S. Ambrosii ætatem, Sabbato non jejunatum est. Et quidem cum hoc Ecclesiæ decretum ob prædictam tantummodo hæresin editum fuerit, ea semel explosa & extincta, non necesse erat, ut diutiùs observaretur. Sed liberum fuit cuique Ecclesiæ, illud in re adeò adiaphora eligere, quod sibi suisque filiis magis congruere videtur. Et prudentis est Christiani in hujusmodi institutis Ecclesiæ suæ sese accommodare, & gravissimum illud D. Ambrosii consilium observare, quod scilicet ille S. Augustino ipsum de hac re consulenti his verbis dedit, *Cùm Romam venio, jejuno Sabbato, cùm hic* (Mediolani) *sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quenquam tibi.* Apud Augustin. Epist. CXVIII. ad Januarium cap. 2. De quâ sententiâ etiam atque etiam cogitans D. Augustinus, ita semper habuit, tanquam eam cœlesti oraculo suscepisset, ut ipse ibidem attestatur.

CAPUT

CAPUT VIII.

Synopsis.

I. *Canon Apost. LXIX. de quadragesima & quarta sextaque feriis jejunandis, in proximo libro seorsim vindicatur.*

II. *Canon LXXII. defenditur.* Cera & Oleum *ab Ecclesia Primitiva quamobrem usitata.*

III. *Canon LXXIII. vindicatur. Apostolos ædes Dei cultui consecratas habuisse plusquam verisimile est. Vasa & aurea & argentea proximis post eos seculis in usu fuisse certissimum.*

IV. *Canones LXXXI. & LXXXIII. de iis qui civiles unà cum Ecclesiasticis dignitatibus obtinebant, defenduntur.* Paulus Samosatenus *& Episcopus fuit & Ducenarius.*

I. QUEM proximum post eos, quos hactenus vindicavimus, ex Apostolicis Canonibus oppugnavit Dallæus, nonus est supra sexagesimum de statis Ecclesiæ jejuniis agens. Quandoquidem vero is singularem *de jejuniis & quadragesima* librum edidit, quo jejunia dicto Canone commemorata, veteribus incognita fuisse Christianis probare molitus est; ne quid nos intactum relinquere videamur, quicquid ille in isto libro contra horum jejuniorum antiquitatem scripsit, fusius expendere necessarium duximus, & è genuinis veterum testimoniis, ab omnibus ejus exceptionibus vindicatis, evincere, ea, quorum facta est hoc Canone mentio, jejunia ab Apostolica ac primitiva Ecclesia religiose admodum observata fuisse, prius scilicet quam hæc Canonum Apostolicorum sylloge, juxta nostram de ea opinionem, in lucem prodierit. Hæc autem disputatio, cum adeo prolixa sit, ut in uno capite commodè comprehendi nequeat, adeoque necessaria, ut totum alterius, potius quam partem hujusce libri constituere mereatur, ea in proximum librum, quo seorsim Deo adsistente discutietur, rejecta, hic interim exceptiones doctissimi viri contra reliquos, qui supersunt, Canones expendemus.

II. Duobus autem proximis sive LXX. & LXXI. Canonibus Apostolorum, ut in Apostolicam & doctrinam & ætatem convenientibus prætermissis, Dallæus Canonem LXXII. adoritur. Is sic habet, Εἴ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω. *Si quis Clericus vel Laicus à sancta Ecclesia ceram vel oleum aufert, segregetur.* Hic autem Canon, inquit vir doctus, ab Apostolicis quoque temporibus abhorret. Quid ita quæso? Enimvero quoniam, inquit, ex omni novo fœderis instrumento non apparet aliud in Ecclesia oleum beato illo seculo

 floruisse

floruisse vel in pretio fuisse, præter illud Spiritus Sancti mysticum, quo Deus Christum, & ex eo homines cœlestis gratiæ consortes perfundit, atque inungit, vel alias ceras, quam quæ igne sacro ac spirituali incensæ tenebras hujus seculi sanctorum exemplarium radiis perfundit. De Pseudep. lib. 3. cap. 13. Hæc Dallæus, aliud procul omni dubio agens. Annon ipsis enim Apostolis lucernis opus erat, cum preces funderent, concionesque per totas sæpe noctes haberent? Annon etiam cera & oleum isti usui inservirent? Nos autem non de ipsis Apostolorum temporibus, sed de iis quæ proximè secuta sunt, disputamus: contendimusque Ceram & Oleum hoc Canone memorata primitivis Christianis magno in usu pretioque fuisse, in Antelucanis scilicet, ac Vespertinis (quorum meminit Canon Laodicenus XVIII.) obeundis officiis. Cereorum enim ab iis tunc temporis usitatorum, ut & lampadum, quibus ellychnia oleo foventur, frequens apud Ecclesiasticos primorum seculorum scriptores occurrit mentio. D. Hieronymus adversus Vigilantium disputans, *Cereos autem*, inquit, *non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris.* Et paulo post, *Nam & absque martyrum reliquiis, per totas orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Hieron. adv. Vigilant. Socrates τὰς ἐν ταῖς λυχναψίαις εὐχὰς memorat, dicitque præterea, περὶ ἑσπέραν μετὰ τῆς λυχναψίας οἱ πρεσβύτεροι καὶ ἐπίσκοποι τὰς γραφὰς ἑρμηνεύουσιν. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 22. Epiphanius, Ἑωθινοί τε ὕμνοι ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ διηνεκῶς γίνονται, καὶ προσευχαὶ ἑωθιναὶ, λυχνικοί τε ἅμα ψαλμοὶ καὶ προσευχαί. *Matutinæ insuper laudes in sancta Ecclesia, Matutinaque preces assidue celebrantur: Lucernales item Psalmi & Orationes.* Epiph. expos. fid. num. 23. Ante eos S. Athanasius prodigiosa ista à Georgio & gregalibus ejus Alexandriæ perpetrata facinora in Ecclesiis ibidem devastandis describens, inter alia ait, quod τὸ ἀποκείμενον ἔλαιον ἥρπαζον, *Oleum reconditum prædarentur*, καὶ τοὺς κηρώνας τῆς ἐκκλησίας τοῖς εἰδώλοις ἀνῆπτον, *& Cereos Ecclesiæ idolis adolerent.* Athan. Epist. ad Orthod. t. 1. pag. 946. Perpetratum est igitur tunc temporis illud quod hoc Canone prohibetur. Ceram enim & oleum ab Ecclesia auferebant. Adhæc Synodus Eliberitana quarti initio seculi congregata, *Cereos*, inquit, *per diem placuit in cœmeterio non accendi.* Can. XXXIV. Cereos itaque vel interdiu in Ecclesia habere, vel noctu accendi non displicuit. Tertio insuper ineunte seculo illustrissimum hujus rei documentum ab Eusebio memoriæ traditum habemus. In miraculo nimirum isto quod à Narcisso Ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcopo factum refert. In magna enim, ut ait, Paschæ vigilia, oleum forte ministris deerat, qua de causa cum universus populus gravissimo mœrore perculsus esset, Narcissus mandasse fertur iis quibus curæ erat lucernas accendere, ut aquam ex quodam propinquo haustam puteo ad se deferrent. Quod ubi dicto citius impletum est, jussisse dicitur, sincera in Christum fide, ut eam lucernis infunderent. Quo itidem peracto, aquam aiunt contra morem naturæ

turæ ſuæ mirabili quadam ac divina virtute in olei pinguedinem eſſe converſam. Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 9. Qui hæc legit mirari nequit, quod iſtius ætatis Epiſcopi lege ſanxerint, ne quis oleum aut ceram ex Eccleſia auferat, cum adeo neceſſaria iis fuerint, ut digna eſſent quæ miraculo ſupplerentur. Et quidem qui *antelucanos*, ut Tertullianus vocat, Eccleſiæ Apoſtolicæ cœtus memoria tenet, cùm Chriſtiani *ante diem convenire* ſolerent, teſte Plinio, lib. 10. Epiſt. 97. is dubitare nequit, quin cera & oleum ſumme iis neceſſaria eſſent, ac proinde non poterant non omnibus modis cavere ne illis deſtituerentur: neque ea quæ in Eccleſiis ad ſacrum illum uſum ab ipſis recondita ſunt, ab aliis auferrentur. Hoc autem totum eſt quod hac Apoſtolica ſanctione cavetur; quam propterea ipſi Apoſtolicæ Eccleſiæ ſatis convenire certiſſimum eſt.

III. Idem dicendum eſt & de ſequenti ſive LXXIII. Canone, quo cautum eſt, *ne quis vas aureum, vel argenteum, vel velum ſanctificatum in uſum ſuum amplius convertat.* Contra quem Canonem nihil aliud excepit vir doctus, quam conditum illum eſſe ſecutis poſt Apoſtolos ſeculis, cum & ædes ſacras, & pretioſam ſupellectilem, & reliquam pompam Chriſtianorum copiæ in uſum apud nos invexiſſent. Apoſtolorum, inquit, ævo tanta erat noſtrorum ſimplicitas atque parſimonia, & frugalitas, adhæc tenuitas, tantæque à perſecutorum odiis ac furore anguſtiæ, ut illis indulgere non licuerit. *Certe ne ædes quidem ſacras in illis initiis habuiſſe Chriſtianos veriſimile eſt, nedum ut velis, aureiſque & argenteis vaſis inſtructas habuiſſe eos crediderim.* Dall. de Pſeud. lib. 3. cap. 13. Qualia myſtica, ut antiquitas ea vocavit, vaſa in Euchariſtiâ celebranda ipſi adhibuerunt Apoſtoli, & utrum ſacras ædes habuerint, non noſtrum eſt hoc loco inquirere, qui hos Canones non ab ipſis Apoſtolis ſed proximis poſt eos ſeculis publicatos eſſe contendimus. Quicquid autem Dallæo viſum eſt, nemo ſanè cordatus ſibi unquam perſuaſum habeat, Sanctos Domini Apoſtolos æque ac Judæos ſacras non habuiſſe ædes Dei cultui conſecratas, quibus magna fidei Chriſtianæ myſteria celebrarent. Et quantacunque fuerit primorum Chriſtianorum aliis in rebus ſimplicitas ac parſimonia, quantacunque frugalitas atque tenuitas, quantæcunque denique ex perſecutorum odio ac furore anguſtiæ; in rebus ſaltem ad Dei cultum, ad Chriſti honorem, ad religionis ſuæ myſteria pertinentibus prælargi proculdubio fuerunt ac ſummè liberales. Quaſcunque enim, ut cuique notum eſt, poſſeſſiones habebant, omnes in pios ſacroſque convertebant uſus. Unde eos non modo ſacras ædes, verum & eaſdem pretioſiſſima, prout facultates eorum ferebant, ſupellectili inſtructas atque ornatas habuiſſe veri longe ſimillimum eſt. Mox ſane poſt Apoſtolos Lucianus locum quo Chriſtiani conveniebant, χρυσόροφον οἶκον, *domum aurato faſtigio inſignem* vocavit. Lucian. in Philopat. Quod ſi iſtis etiam diebus, Trajano ſcilicet imperante, Chriſtiani ab ipſis Apoſtolis edocti, tales habuerint ædes ſacras, myſtica etiam vaſa ex auro, argentove conflata iis in uſu fuiſſe extra dubium eſt. Qualia ſcilicet S. Laurentii ætate, hoc eſt, tertio currente ſeculo ab Eccleſia uſitata fuiſſe, ex Prudentio diſcimus, qui

in hymno de geſtis illius Martyris Perſecutores inducit hæc ei dicentes,

Hunc eſſe veſtris Orgiis
Moremque & artem, proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent ut auro Antiſtites.
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Auroque nocturnis ſacris
Adſtare fixos Cereos.

Sed in re adeo perſpicua pluribus non opus eſt teſtimoniis. Neminem enim in antiquitate Eccleſiaſtica vel mediocriter verſatum latere poteſt, perſecutiones Chriſtianis ſæpe intermiſſas fuiſſe, reſque eorum pacatas ac minime turbulentas, uſque adeo ut per ſummam Dei Opt. Max. miſericordiam quiete & tranquillitate per multos ſimul annos fruerentur. Cum tanta itaque fœlicitate ſecundo etiam tertioque ſeculo gauderent, nulli haud dubie ſumptui pepercerunt, quo ſe gratos in Deum demonſtrarent, eumque ſumma qua poterant ſolemnitate ac decentia colerent. Cumque ipſi in privatis ſuis domiciliis aurea & argentea vaſa haberent, vilioribus eos in ipſo Dei, cui omnia accepta ferebant, cultu uti, nec religio eorum, nec gratitudo, addam nec ratio permitteret. Proinde nec mirum eſt, quod hoc Canone proſpexerint, ne quis ſacra iſtiuſmodi vaſa in ſuos, hoc eſt, in profanos, uſus convertat.

IV. Sed æque abhorret, inquit vir doctus, à temporibus Apoſtolorum, quod Canone LXXX. (nobis LXXXI.) ſtatuitur, ὅτι οὐ χρὴ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, *Quod non oportet Epiſcopum aut Presbyterum ad publicas adminiſtrationes ſe demittere.* Et quod mox ejuſdem ingenii Canone LXXXII. (LXXXIII. potius) ſubjicitur, ut deponatur Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, *Exercitui vacans, & utraque obtinere volens, Romanum ſcilicet magiſtratum, & Eccleſiaſticam adminiſtrationem.* Quaſi vero, inquit, Apoſtolis verendum fuerit, ne Chriſtiani, quos Pagani vix aere & luce communi frui patiebantur, nedum ut eos ad publicas dignitates admitterent, ſacerdotium unà cum Romano magiſtratu obtinere vellent. Hæc Dallæus, pag. 585. Verumenimvero ſi nihil in tota hac Canonum Apoſtolicorum collectione à temporibus Apoſtolorum magis abhorreret, quam quod his duobus Canonibus conſtituitur, Turriani de ea ſententiæ faciles acquieſceremus. Nonnullos enim è Romanis magiſtratibus ad fidem Chriſtianam ab ipſis Apoſtolis converſos fuiſſe conſtat. De iis igitur, ut & de aliis, qui religionem noſtram poſtea amplexuri erant, nihil vetat quin Apoſtoli talem conſtitutionem ederent. Quanto magis neceſſarium fuit, ut hujuſmodi Canones ſecundo

tertioque

tertioque ſeculo ederentur, cùm ipſi ſcilicet Imperatores Chriſtianis ſubinde faverent, eoſque, licet forte non quà Chriſtianos quà fideles tamen tantiſque muneribus idoneos viros, ad amplas in imperio dignitates promoverent. Exempla in Eccleſiaſticis hiſtoriis paſſim occurrunt, ut non opus ſit hic congerantur. Unum autem, ut ad rem noſtram apprimè faciens, præterire nequeo. Anno ſcilicet CCLXXII. habita eſt Antiochiæ magna Epiſcoporum Synodus, qui Paulum Samoſatenum, Eccleſiæ Antiochenæ præſulem, inter alia eò condemnabant, quod ſeculares etiam dignitates geſſerat. In Synodica enim ad Dionyſium Romanum, Maximum Alexandrinum alioſque Epiſcopos conſcripta, is, inquiunt, ὑψηλὰ φρονεῖ, καὶ ὑπερῆρται, κοσμικὰ ἀξιώματα ὑποδυόμενος· καὶ Δουκηνάριος μᾶλλον ἢ ἐπίσκοπος θέλων καλεῖσθαι. *Faſtu ac arrogantia ſupra modum elatus ſeculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari quam Epiſcopus mavult.* Apud Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 7. cap. 30. Paulus itaque Samoſatenus unà cum Sacerdotio Romanum etiam magiſtratum geſſit. Imo quidem *Ducenarius* fuit, talis nimirum magiſtratus cui ducena ſeſtertia in annuum ſalarium ab Imperatore conſtituta ſunt. Si aliis itaque criminibus minus obnoxius fuiſſet, hoc ſaltem nomine Epiſcopatu deponi promeritus eſt, quod illud, quod antiquis hiſce Canonibus conſtituitur, nefarie violarat.

CAPUT

CAPUT IX.

Synopsis.

I. *Ultimus Canon Apost. Quot & quales contra eum objectiones edidit* Dallæus? *Quæ tamen Turrianicam magis quam nostram opinionem perstringunt.*

II. *Libros* Maccabæorum *antiquitùs in hoc Canone non recensitos esse* Joh. Antiocheni *collectio*, *& Ecclesiæ Græcæ usus fidem faciunt.*

III. *Libri illi inter Canonicos S. Scripturæ libros ante* Syn. Nicænam *numerati sunt: nec duo tantum sed tres.*

IV. Constitutiones Apostolorum, *ut hodie in hoc Canone lectæ. Has easdem esse ac* Διδαχὰς *sive* Διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων *ab* Eusebio *&* Athanasio *memoratas nonnulli judicarunt.*

V. *Quare ista opinio nobis etiam verisimilis videatur. Constitutionum opus doctrina sæpe appellatur.*

VI. *Constitutiones Apost.* Epiphanio *visæ sunt, laudatæ, & perinde habitæ ac si ab ipsis Apostolis editæ fuissent.*

VII. *Haud mirum est, si Constitutiones istæ inter sacros Scripturæ libros numeratæ essent ante Syn. Nicænam.*

VIII. *Verum hoc ultimo Canone Apostol. inter Canonicos S. Scripturæ libros non recensentur, sed ab iis aperte distinguuntur.*

IX. *Earum mentio alia ac primi conditoris manu huic Canoni inserta est. Inter Canones & Constitutiones antiquas disconvenit.*

X. Clementis *Epistolæ, ut hic memoratæ. Duæ ab antiquis Patribus celebratæ, ab ipso etiam* Dionysio Corinthiorum *Episcopo: cujus verba explicantur. Quæ secunda dicitur Prima scripta fuit, idque sub Clementis, ut altera sub Ecclesiæ Romanæ nomine.*

XI. *Quæcunque pro sacris habitæ sunt scripturis, olim una cum Canonicis promiscuè numeratæ sunt.*

XII. *In MS. Alexandrino hæ duæ Clementis Epistolæ libris Canonicis subjunguntur. Syllabus librorum qui in isto Codice habentur. Non mirum est quod hæ Epistolæ huic Canoni insertæ sint.*

XIII. *Ex Apocalypsi in hoc Canone prætermissa nihil contra ejus antiquitatem concludi potest. Liber iste diu in dubium vocatus fuit. Ex ultimo hoc Canone antiquitas hujus Sylloges adstruitur potius quam elevatur.*

I. SUPEREST modo unus, isque ultimus è Canonibus Apostolorum vulgo nuncupatis, è quo contra totius collectionis antiquitatem, vel potius contra Apostolicam ejusdem institutionem disputat Clarissimus Dallæus.

Dallæus. Is autem de S. Scripturæ libris agit, ſicque habet, *Sint vobis omnibus Clericis & Laicis libri venerandi & ſancti. Veteris quidem Teſtamenti, Moſis quinque, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jeſu filii Nave unus, Judicum unus. Ruth unus. Regnorum quatuor. Paralipomenon, id eſt Derelictorum libri dierum duo: Eſdræ duo, Eſther unus: Maccabæorum tres: Job unus: Pſalterii unus: Solomonis tres: Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum: Prophetarum XII. Eſaiæ unus: Jeremiæ unus: Jezekielis unus: Danielis unus: Extrinſecus autem à vobis intelligatur debere veſtros adoleſcentes diſcere Sapientiam eruditiſſimi Sirach: Noſtri autem, id eſt, Novi Teſtamenti, Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli Epiſtolæ quatuordecim: Petri Epiſtolæ duæ: Johannis tres: Jacobi una: Judæ una: Clementis Epiſtolæ duæ: & Conſtitutiones vobis Epiſcopis per me Clementem, octo libris editæ, quæ non ſunt omnibus divulgandæ propter ea quæ ſunt in iis myſtica: Et Actus noſtri Apoſtolorum.* Ex hoc uno Canone Dallæus octo congeſſit argumenta, quibus iſtum ab Apoſtolis non conſtitutum fuiſſe contra Turrianum demonſtraret. Primo quidem quod duo, deinde quod tres etiam Maccabæorum libri inter Canonicos ſacræ ſcripturæ libros hic recenſeantur: Tertio quod Clementinæ Conſtitutiones in eodem cenſu collocentur. Quarto quod duæ Clementis Epiſtolæ in eodem divinorum librorum Catalogo numerentur. Quinto id etiam, inquit, hujus Canonis falſitatem abunde coarguit, quod ſcripturarum noſtrarum Catalogum texens, neque Eſdram in veteri Teſtamento collocat (hoc autem falſiſſimum eſſe ex ipſo Canone patet, ut quo *Eſdræ duo* numerantur) neque Apocalypſin in novo. Sexto Romanam Eccleſiam jamdudum hunc Canonem neſciiſſe, ex eo conſtare dicit, quod & librum Sirachidis, quem Canon diſerte ἐν τοῖς ἔξωθεν cenſet, & libros Tobiæ, Judith, Eccleſiaſtici, quos idem Canon indictos prætermittit, ipſa jampridem pro Canonicis habet. Septimo hunc Apoſtolicum non fuiſſe Canonem ex eo probat, quod neque Euſebius, neque Athanaſius, neque Hieronymus, neque quiſquam alius Veterum divinæ ſcripturæ Canones exhibens, hunc memoraſſe deprehenditur. Octavo denique quædam eorum quæ continet hic Canon cum Turriani hypotheſibus pugnare oſtendit, Dall. de Pſeudep. lib. 3. cap. 13.

Quo pacto Turriani, hoſce Canones ipſis Apoſtolis aſſerentis, opinio hiſce difficultatibus à Dallæo objectis eximatur, illi viderint, quibus id poſſibile videtur. Nos non Turrianicam, ſed noſtram hic tuemur ſententiam, quæ hos Canones non ab ipſis Apoſtolis ſed centum circiter poſt illos annis editos fuiſſe ſtatuit. Proinde non opus eſt nos omnes has exceptiones ab erudito viro contra hunc Canonem allatas, percurramus, quippe quæ noſtram de eo ſententiam minime attingunt. Ne mirum autem cuipiam videatur, quod ſtante noſtra de hoc Canone ſententia, tres Maccabæorum libri, Conſtitutiones Apoſtolicæ & duæ Clementis Epiſtolæ in ſacrorum librorum Catalogo quodammodo recenſitæ, ſancti autem Joannis Apocalyſis omiſſa fuerit, de his ſingulis pauca diſſerere non pigebit, ſiquidem provincia à nobis ſuſcepta id poſtulare videatur.

II. Quod primò ad Maccabæorum libros ſpectat, in antiqua illa Græca Canonum collectione à Joh. Antiocheno elaborata, tit. L. ubi hic Canon extat, hi libri penitus prætermittuntur; nulla prorſus mentione eorum inſerta, quemadmodum etiam in Annotationibus à nobis obſervatum eſt, & exinde collectum libros iſtos in recentioribus horum Canonum editionibus alia quam primi editoris manu interſertos videri. Hanc concluſionem Obſervator, pag. 27. negat, *eo ſcilicet magis* (ut inquit, quo autem minus non dicit) *quod in verſione latina Johannis Antiocheni numerantur tres libri Maccabæorum.* Sed quid nobis cum latina verſione, ubi ipſum Græcum habemus textum? Illine major quam huic habeatur fides? Nobis abunde ſat eſt, quod in ipſo Joh. Antiocheni textu hæc verba non leguntur. Ex eo enim, non è latina verſione, Vera Canonis lectio petenda eſt. *Sed veriſimilius eſt*, inquit vir doctus, *in Græco quodam Codice manu exarato ita legiſſe editores & interpretes, alioquin hac de re lectorem erant monituri.* Quid collectionis iſtius editores in alio Græco Codice legerint, nos neſcimus, neſcit & Obſervator. Hoc autem ſcimus omnes, quod in iſto quem ediderunt Codice hæc verba non occurrunt, & quod ad latinam verſionem attinet, ea Græco Joh. Antiocheni Codici non accommodata eſt: neque alia plane eſt quam Balſamonis verſio è Gentiano Herveto facta: ut cuivis conferenti patebit. Ut alia enim omittam, In Balſamonis illa verſione verba iſta, Ἔσδρα δύο· Ἐσθὴρ ἓν perperam transferuntur, vel imprimuntur potiùs. *Eſdræ duo: libri Eſther unus.* Hic autem error etiam in Joh. Antiocheni verſionem irrepſit. Quod fieri non potuit, niſi eadem omnino eſſet verſio, etiam cum mendis ſuis tranſcripta: è qua propterea ut ad alium Codicem & autorem etiam, Balſamonem ſcilicet, propriè pertinente, nihil de hoc Canone ut à Joh. Antiocheno lecto concludi poteſt. Ex eo autem quod in Græco ejus textu nulla fiat Maccabæorum mentio, legitimè inferamus libros illos huic Canoni antiquitus non inſertos fuiſſe. Hoc vero ipſe etiam Obſervator deprehendiſſe videtur, alio enim confugit, dicitque, *Niſi malis dicere Joh. Antiochenum libros Maccabaicos in ſua collectione de induſtria omiſiſſe, quoniam in Eccleſiæ Græcæ ſcripturarum Canone, illius ætate non extabant. Ut liquet ex Canone quem exhibet Leontius Joh. Antiocheni, ut quibuſdam placet, æqualis vel ſuppar, de Sect. Act. 2. tom. 11. bibl. patr. pag. 496.* At at nemini unquam perſuadebit Obſervator Joh. Antiochenum in Eccleſiaſticis Canonibus colligendis quippiam de induſtria omittere voluiſſe; Hoc enim non eſſet colligere, ſed ex condicto depravare Canones. Quod in tantum virum ſine ſumma injuria objici non poteſt. Quod dicit autem libros Maccabaicos in Græcæ Eccleſiæ ſcripturarum Canone iſtis diebus non extitiſſe, ſi hoc concedatur, clariſſimè exinde conſequetur, libros illos in hoc Apoſtolico Canone iſta ætate non recenſitos fuiſſe. Græca enim Eccleſia hiſce Canonibus religioſiſſime ſemper adhæſit. Adeo ut ſi illa libros Maccabaicos in ſacrorum numerum non admiſerit, nemini dubium eſſe poſſit, quin iſti in hoc Canone Apoſt. ab initio non numerati fuerint. Ac propterea nullum ex iſtis libris hic modo recenſitis exſculpi poteſt argumentum, quo ſummæ horum Canonum antiquitati quidvis detrahatur.

III. Ad

III. Ad hæc si demus libros Maccabaicos à primis editoribus huic Canoni insertos esse, nihil exinde proficient adversarii. Isti enim libri longe ante Concilium Nicænum inter sacros numerati sunt. Quod quoniam à Dallæo pariter atque ab Observatore negatur, paucis probatum dabimus. D. Cyprianus in Epistola ad Cornelium de Fortunato & Felicissimo, hæc habet, „ Sed non idcirco, frater charissime, relinquenda est Ecclesiastica disciplina, „ aut Sacerdotalis solvenda censura, quoniam conviciis infestamur, aut erro- „ ribus quatimur, quando occurrat & moneat scriptura divina, dicens, *Ille* „ *vero qui præsumit, & contumax est, vir sui jactans, nihil omnino perficiet,* „ *qui dilatavit tanquam infernus animam suam.* Et iterum, *& verba viri pec-* „ *catoris ne timueritis, quia gloria ejus in stercora erit, & in vermes, hodie* „ *extolletur, & cras non invenietur: quoniam conversus est in terram suam, &* „ *cogitatio ejus perit.* Et iterum, *Vidi impium exaltatum, & extolli super* „ *Cedros Libani, & transivi, & ecce non fuit, & quæsivi eum, & non est in-* „ *ventus locus ejus.* Cyprian. Epist. 55. Ubi observare licet, tres divinæ, ut ait, scripturæ sententias à D. Cypriano citatas, quarum prima est ex Prophetiæ Habacuc cap. II. Altera incipiens, *& verba viri*, è Maccabæorum lib. 1. cap. II. Tertia è Psalmo XXXVII. Primus ergo Maccabæorum inter cæteros *divinæ scripturæ* libros disertissimè hic laudatur. Idem videre est in ejusdem Cypriani tertio Testimoniorum libro ad Quirinum. Ubi libri Maccabaici inter alias *sanctas*, ut in præfatione loquitur *scripturas* passim citantur præsertim cap. IV. XV. LIII. Quinetiam Origenes postquam duos & viginti libros juxta Hebræos numeravit (sed libro XII. Prophetarum perperam omisso) addit, Ἔξω ἢ τούτων ἐστὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ, ἅπερ ἐπιγέγραπται Σαρβὴθ, σαρβανὲ ἔλ, *Extra hos sunt Maccabaici, qui inscribuntur Sarbet, Sarbane el*, Orig. in Psal. I. & apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. cap. 25. Etsi igitur hi libri ex iis non essent, quos ab Hebræis receperat, illis tamen ab Ecclesia Christianâ tunc temporis subjuncti erant, & una lecti. Alioquin eos non minus quam alios Apocryphos libros rejecisset haud dubie Origenes. A quo tamen non modo reliquis hic subnectuntur, verumetiam inter alios SS. Scripturæ libros aliquoties laudantur, ut è commentariis ejus, quæ etiamnum extant, videre licet. Ac proinde non mirum est, quod in hoc Canone Apostolico inter alios veteris Testamenti libros *Maccabaici* recenseantur; neque etiam quod tres ibidem numerentur. Nam τὰ Μακκαβαϊκὰ, viz. βιβλία, tres minimum, libros designant: de tribus saltem jure explicari possunt. *Sed perinde est*, inquit Observator, *si tres aut duos numeres, quando Maccabaici omnes libri extra Canonicorum classem & ordinem ab Origene recensentur.* Eo nimirum quod Origenes dicat ἔξω τούτων *extra hos sunt* libri Maccabæorum. Verumenimvero Origenes isthoc in loco non de Canonicis SS. Scripturæ libris generatim sic dictis, agit, sed de eis duntaxat quos Ecclesia ab Hebræis receperat. Εἰσὶ δὲ, inquit, αἱ εἴκοσι δύο βίβλοι καθ' Ἑβραίους αἵδε: quibus recensitis, addit ἔξω δὲ τούτων τὰ Μακκαβαϊκὰ, hoc est, extra duos illos & viginti Hebræorum libros recepit Ecclesia etiam Maccabaicos, licet non eodem fortasse numero, quo cæteros, ut dignos tamen qui illis in eodem volu-

mine subjungantur. Quod etiam plerunque si non semper factum fuisse, ex omnibus liquet quæ vel extant, vel extitisse noscuntur versionis LXX. Codicibus MSS. Vaticano, Alexandrino: in etiam editionibus Veneta & Complutensi, necnon in versione Syriaca, tres Maccabaici reliquis V. T. libris interseruntur. Cùm autem nonnullos saltem è dictis Codicibus uno alterove post Concilium Nicænum seculo si non eodem, exaratos fuisse constet, nemo dubitare potest quin consuetudo ante illud Concilium obtinuerit, ut hi cum reliquis veteris Testamenti libris una compingerentur. Neque enim credibile est, ut quemlibet librum istis demum diebus inter sacros recenserent, nisi quem à majoribus suis inter eos recensitum acceperant. *Sed ego*, inquit Observator, *contrarium plane colligo ex eo quod ab Ecclesiasticis scriptoribus Synodo Nicænâ vetustioribus Maccabaici inter Canonicos V. T. libros nunquam numerati sunt.* Quod quam falsum sit, è supra dictis patet. Cùm Cyprianus enim hos libros inter Canonicos eodem, ut ita loquar, halitu, eadem serie, nulla prorsus adhibita distinctione citaverit, Catholicam istius ætatis Ecclesiam eos unà cum Canonicis numerare solitam fuisse palam est. Præsertim cum Origenes etiam τὰ Μακκαβαϊκὰ libris ab Ecclesiâ Judaicâ Christianæ traditis subjunxerit. Nimirum duo & viginti (ut à veteribus numerantur) libri à veris Prophetis divinitùs inspiratis conscripti, totum authenticum Judæorum Canonem constituerunt. Sed enim inter Judæorum à captivitate Babylonicâ reditum, & Christi adventum, alii ab aliis de rebus isto intermedio tempore gestis scripti sunt libri, de quibus Josephus meminit, qui post recensitos istos XXII. libros, addit, Ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, γέγραπται μὲν ἕκαστα· πίστεως δὲ οὐχ ὁμοίως ἠξίωται τοῖς πρὸ αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι τὴν τῶν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχήν, *Cæterum ab imperio Artaxerxis ad nostram usque ætatem, singula quidem literis mandata sunt: sed nequaquam tantam fidem meruerunt, quantam superiores ii libri, propterea quod minus explorata fuit successio Prophetarum.* Joseph. cont. Apion. lib. 1. & apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 3. cap. 10. Hi itaque libri, quos inter Maccabaici erant, non Hebraicâ, qua duo & viginti, sed Græcâ exarati linguâ, nec ipsis Judæis ejusdem ac illi autoritatis fuerunt, sed nihilominus ab Hellenistis, sive Judæis inter Græcos dispersis, eorumque linguâ utentibus, publicè legi & eodem quo libri verè θεόπνευστοι volumine scribi solebant. Quo factum est, ut Christiani primitivi Græca biblia hisce libris adaucta in publico usu habentes, libros hosce licet non ejusdem ac reliquos, magnæ tamen autoritatis, atque utilitatis esse existimarint, eosque inter libros Veteris Testamenti numerarint, & legi voluerint, ut ait D. Hieronymus, *ad ædificationem plebis, sed non ad autoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.* Hieron. in præf. ad Proverb. Et de ipsâ Maccabæorum scripturâ S. Augustinus ait, *recepta est ab Ecclesiâ non inutiliter, si sobriè legatur, vel audiatur, maximè propter illos Maccabæos, qui pro Dei lege sicut veri Martyres à persecutoribus tam indigna & horrenda perpessi sunt.* Aug. contra secundam Gaudent. Epist. lib. 2. cap. 23. Et alibi, *Quorum supputatio temporum non in scripturis sanctis, quæ Canonicæ appellantur, sed in aliis invenitur, in quibus sunt*

Macca-

Maccabæorum libri, quos non Judæi sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorundam martyrum passiones vehementes, atque mirabiles. Id. de Civit. Dei lib. 18. cap. 36. Dicit igitur hos libros Canonicas quidem scripturas non esse, quales scilicet sunt viginti duo libri à Prophetis scripti, sed nihilo secius pro Canonicis ab Ecclesia haberi, pro istiusmodi nimirum libris qui inter Canonicas & authenticas V. T. scripturas utiliter perlegantur.

Cùm quæstio autem nobis non instituatur de libris Canonicis & Apocryphis, sed de Canonum Apostolicorum antiquitate, parum in hac controversia interest, utrum libri Maccabaici in hoc ultimo Canone Apostolico jure an injuriâ inter Canonicos numerentur. Nobis enim satis est, quod hi libri ante Synodum Nicænam publice, non minus quam Canonici lecti fuerint, & à nonnullis etiam pro Canonicis habiti. Hinc enim apparet, hos libros inter Canonicos in hoc ultimo Apostolorum Canone recenseri potuisse, etiamsi tota hæc Canonum collectio multis ante istud Concilium annis juxta nostram sententiam facta fuerit: Nihil saltem ex his libris hic memoratis contra Canonum horum antiquitatem exsculpi potest. Præsertim cum in antiquissima, ut ostendimus, hujus Canonis editione, Johannis nimirum Antiocheni, nulla horum librorum mentio inducatur.

IV. Ut inter Canonicos Veteris Testamenti libros Maccabaici, sic inter Authenticas Novi Scripturas Constitutiones Apostolorum vulgo dictæ, in hoc ultimo Canone Apostolico recenseri videntur. Post enumeratas enim genuinas S. Apostolorum Epistolas, protinus subjicitur, Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο· Καὶ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος, ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι· ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά. *Clementis Epistolæ duæ: & Constitutiones vobis Episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus divulgandæ propter ea quæ sunt in iis mystica.* De duabus Clementis Epistolis hic prius memoratis nos postea agemus, quàm argumentum contra horum Canonum antiquitatem è Constitutionibus Apostolicis petitum diluerimus. Quod ut effectum demus, disquirendum imprimis est, cujusmodi esset illud Constitutionum volumen hic commemoratum.

Eusebius, qui primitivæ Ecclesiæ monumenta quarto ineunte seculo publicavit, in sacris recensendis libris, eos in tres classes redegit. Alios enim dicit ab Ecclesia sine omni controversia receptos esse: alios autem eadem confidentiâ rejectos, ut à doctrinâ Apostolicâ alienos: alios denique ἀντιλεγομένους vocat, in dubium scilicet à nonnullis vocatos, sed plurimis tamen Ecclesiis publicè lectos. Euseb. Hist. Eccl. lib. 3. cap. 31. Medii hujus generis hos numerat libros, ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω καὶ τῶν Παύλου πράξεων ἡ γραφὴ, ὅ τε λεγόμενος Ποιμὴν, καὶ ἡ Ἀποκάλυψις Πέτρου, καὶ πρὸς τούτοις ἡ φερομένη Βαρνάβα ἐπιστολὴ, καὶ τῶν Ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι διδαχαὶ, ἔτι τε ὡς ἔφην, ἡ Ἰωάννου ἀποκάλυψις εἰ φανείη. *Pro spuriis* (hoc est iis quibus contradicitur, ut in loco mox ante citato sese explicat) *habendi sunt etiam Actus Pauli, & liber Pastoris titulo inscriptus, & Revelatio Petri: Barnabæ item Epistola, & quæ dicuntur Apostolorum doctrinæ sive institutiones, quibus, ut dixi, adjungatur, si*

 lubet,

lubet, Revelatio Johannis. Ibid. cap. 25. Hæc ultima de Johannis Revelatione verba appoſui, quoniam ex iis conſtat, quales eſſent reliqui libri hic unà commemorati, qui ſcilicet Johannis Apocalypſeos inſtar, non omnimodo rejecti, ſed tantum in dubium vocati ſunt: de quibus ſcilicet controverſum eſt, utrum in ſacrum Canonem admitti debeant, an non. Inter eos autem hoc in loco numerantur τῶν Ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι διδαχαὶ, *Doctrinæ Apoſt. dictæ*, ſive *Inſtitutiones Apoſt.* quemadmodum Cl. V. Henricus Valeſius non inepte reddit. Ruffinus vertit, *Doctrina quæ dicitur Apoſt.* In numero itaque ſingulari legit, καὶ τῶν Ἀποστόλων ἡ λεγομένη διδαχή. Secundum hæc S. Athanaſius in Synopſi ſacræ ſcripturæ, poſt numeratos Authenticos & ab omnibus receptos utriuſque Teſtamenti libros, addit alios eſſe & veteris & novi Fœderis libros, quorum aliis contradicitur, alii vero Apocryphi vocantur, hoc eſt in ejus notitiâ omnino rejiciuntur. Ἐισὶ δὲ, inquit, καὶ ἄλλα βιβλία διάφορα παρὰ τὰ προλεχθέντα, ἑκατέρας διαθήκης, τῆς παλαιᾶς δηλαδὴ καὶ τῆς νέας· τὰ μὲν ἀντιλεγόμενα, τὰ δὲ Ἀπόκρυφα. Juxta quam diſtinctionem recenſet in veteri quidem Teſtamento, primo eos quibus contradicitur, ut Sapientiam Solomonis, & Jeſu Sirach, Eſther, Judith, Tobiam, Maccabæorum libros quatuor, &c. Deinde Apocryphos, ut Enoch Patriarchas, orationem Joſephi, Teſtamentum Moyſis, & alia ejuſdem furfuris figmenta. Poſtea τὰ τῆς νέας διαθήκης ἀντιλεγόμενα, *illos Novi Teſtamenti libros quibus contradicitur* recenſet, inter quos numeratur, Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων, Necnon in Epiſtola Feſtali idem ſanctiſſimus Pater poſt recenſitos itidem utriuſque Teſtamenti libros, Ἐστὶ δὲ, inquit, καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθαι τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, *Sunt & alii præter ſupradictos libri, non in Canonem quidem redacti, a Patribus vero inſtituti, ut ab iis qui primo accedunt, & in pietatis doctrinâ initiari volunt, legantur.* Cujuſmodi ſunt, inquit, (in Veteri Teſtamento) Sapientia Solomonis, Sapientia Sirach, Eſther, Judith, & Tobias: (in Novo Teſtamento) ἡ διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὁ Ποιμὴν, *Doctrina quæ dicitur Apoſtolorum, & Paſtor.* Quendam itaque librum τῶν Ἀποστόλων διδαχὴν dictum iſtis temporibus extitiſſe, atque etiam inter iſtos N. T. libros, non qui omnimodo rejecti ſunt, ſed tantum de quibus dubitatum fuit, recenſitum fuiſſe, duos graviſſimos habemus teſtes, Euſebium & Athanaſium. Verumenimvero hunc librum eundem eſſe qui etiam διαταγαὶ ſive διατάξεις τῶν Ἀποστόλων vocatus eſt, & nunc & olim doctiſſimis viris pluſquam veriſimile viſum eſt. Zonaras enim Eruditus in Canones Eccleſiæ Orientalis Scholiaſta, in Scholiis ad ſupradictam S. Athanaſii Canonicam de Feſtis Epiſtolam, quæ nos è Codice Amerbachiano edidimus in Annotationibus ad Pandectas Canonum, pag. 221. hæc habet, καὶ διδαχὴν καλουμένην τῶν Ἀποστόλων, λέγουσιν εἶναι τὰς διὰ τοῦ Κλήμεντος συγγραφείσας τῶν Ἀποστόλων διατάξεις, ἃς ἡ λεγομένη ἕκτη σύνοδος ἀναγινώσκεσθαι οὐ συγχωρεῖ, ὡς νοθευθείσας, καὶ φθαρείσας ὑπὸ Αἱρετικῶν, *& doctrinam Apoſtolorum dictam aſſerunt eſſe Conſtitutiones Apoſtolorum a Clemente conſcriptas, quas ea quæ ſexta dicitur Synodus legi non permittit, ut adulteratas & corruptas*

corruptas ab hæreticis. Et post eum Matthæus Blastares, διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων à S. Athanasio memoratam eandem esse dicit quam sexta Synodus rejecit, ταύτην δὲ, inquit, καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος ἠθέτησεν, ὡς δεδήλωται, *Hanc autem sexta Synodus rejecit, ut ostensum est:* paulo nimirum antea, ubi Constitutiones Apostolorum ab ista Synodo rejectas dixerat. Matth. Blast. Syntag. Alphab. lit. B. cap. 11. Hanc tenet sententiam J. B. Cotelerius, diluitque argumenta quæ contra eam allata sunt.

V. Et hæc quidem sententia si non de iis quæ hodie circumferuntur, sed de Constitutionibus ab Epiphanio citatis intelligatur, nobis etiam verisimillima videtur: Eo scilicet quod eodem quo Eusebius & Athanasius scripserunt seculo, istæ Constitutiones sub Apostolorum nomine vulgo notæ fuerint, & ab Epiphanio aliquoties laudatæ, ac proinde mirum esset, si Eusebium & Athanasium diligentissimos antiquitatum Ecclesiasticarum investigatores laterent. Has autem Constitutiones iis incognitas fuisse dicamus necesse est, nisi eas per *Apostolorum doctrinam* sive *doctrinas* significarent. Quibus etiam accedit, quod Epiphanius Constitutionum opus à se citatum *Doctrinam* subinde vocet. Quo nomine & in ipso libri corpore sæpe indigitantur. Ut in præfatione ad primum librum Apostoli inducuntur Christianos ad Constitutiones suas attento animo excipiendas, his verbis incitantes, Ἀκούσατε διδασκαλίαν ἱερὰν οἱ ἀντεχόμενοι τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐκ προστάγματος τοῦ σωτῆρος ὁμόστοιχον ταῖς ἐνδόξαις φθογγαῖς αὐτοῦ, *Audite, qui ex præcepto Salvatoris promissionem ejus retinetis, sacram doctrinam gloriosis ejus vocibus consonam.* Sic alibi Constitutio de modo quo Pœnitentes tractandi sunt, vocatur διδασκαλία, ὅπως χρὴ προσφέρεσθαι τοῖς μετανοοῦσι. lib. 2. cap. 12. Sic passim per totum librum, ut nemini mirum esse videatur, si idem liber qui ab his διαταγαὶ, ab aliis διδαχαὶ vel διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων nuncupetur.

VI. Adhæc Epiphanius quendam Constitutionum librum tanquam ab Apostolis traditum ita laudat, ut nihil dubii esse possit, quin multis ante ejus ætatem annis talis liber in lucem editus fuisset, & doctorum manibus vulgo tritus. Ἀλλὰ καὶ, inquit, οἱ Ἀπόστολοί φασιν ἐν τῇ διατάξει τῇ καλουμένῃ, ὅτι φυτεία Θεοῦ καὶ ἀμπελὼν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, *Sed & Apostoli in libro qui Constitutio vocatur, dicunt, Ecclesia Catholica Dei plantatio est, & Vinea.* Epiphan. hær. 45. Quæ verba ab eo citata initio Constitutionum etiamnum extant. Et alibi, Παρατηρεῖται δὲ ἡ ἐκκλησία ἄγειν τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα, τουτέστι τὴν ἑβδομάδα τὴν ὡρισμένην καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἐν τῇ διατάξει ἀπὸ δευτέρας σαββάτων, ὅπερ ἐστὶν ἀγορασμὸς τοῦ προβάτου, *Observat autem Ecclesia festum Paschatis peragere, hoc est hebdomadam decretam etiam ab ipsis Apostolis in Constitutione, à secundo Sabbatorum, quod est emptio agni.* Id. hær. 70. N. 12. Et iterum, Εἰ δὲ καὶ χρὴ τὸ τῆς διατάξεως τῶν Ἀποστόλων λέγειν, πῶς ἐκεῖ ὥριζοντο τετράδα, καὶ προσάββατον νηστείαν διὰ παντὸς χωρὶς πεντηκοστῆς, *Si vero & ex Apostolorum Constitutione repetenda nobis est autoritas, cur illis quartæ sextæque feriæ jejunium perpetuâ lege sancitur exceptâ Pentecoste.* Et paucis interjectis, Εἶτα δὲ εἰ μὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τετράδων καὶ προσαββάτων οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι ἐν τῇ διατάξει ἔλεγον, καὶ ἄλλως ἐκ πανταχόθεν εἴχομεν ἀποδεῖξαι.

ὅμως

ὅμως περὶ τούτου ἀκριβῶς γράφουσι, *Deinde vero si de isto quartæ sextæque feriarum argumento iidem Apostoli in Constitutione nihil dixissent, etiam aliter undique possemus demonstrare. Quanquam eâ de re accurate scribunt.* Id. hær. 75. N. 6. In hisce omnibus, ut patet, locis Epiphanius non modo librum Constitutionum Apostolicarum, sed & ipsos Apostolos in eo loquentes citat; perinde ac si librum istum ab ipsis Apostolis scriptum fuisse persuasissimum habuisset. Hoc autem veri nullo modo simile ei videri potuit, nisi certissime constitisset, librum istum non paulo ante ab hæreticis confictum, sed adeo antiquum pariter atque doctrinæ traditionibusque Apostolorum consonum fuisse, ut ipsis Apostolis vel viris saltem Apostolicis merito adscribi posset. Et quidem quanti ille hunc librum æstimavit, ex his ipsius verbis constat, Εἰς τοῦτο δὲ, inquit, οἱ αὐτοὶ Αὐδιανοὶ παραφέρουσι τὴν τῶν Ἀποστόλων διάταξιν, οὖσαν μὲν τοῖς πολλοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἀλλ᾽ οὐκ ἀδόκιμον. πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικὴ τάξις ἐμφέρεται, καὶ οὐδὲν παρακεχαραγμένον τῆς πίστεως, οὐδὲ τῆς ὁμολογίας, οὐδὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, καὶ κανόνος, καὶ πίστεως. *Ad hoc autem iidem Audiani detorquent Apostolorum Constitutionem, qui quidem liber à multis in dubium vocatur, sed non est improbandus: Omnis quippe Canonicus ordo in eo continetur, nihilque à fide adulteratum, neque à confessione, nec ab Ecclesiasticâ administratione, & Canone, & fide.* Id. hær. 70. Num. 10. ubi propterea testimonium ab Audianis ex isto libro adductum, non omnino rejicit, tanquam invalidum & fide indignum, sed verba Constitutionis aliter exponit, docetque Constitutionem istam pacis tantum & concordiæ gratiâ ad tempus editam fuisse. Quali quidem responsione nunquam usus fuisset, nisi liber iste summæ apud ipsum autoritatis esset. Adhæc, καὶ περὶ μὲν οὖν τοῦ γενείου, inquit, ἐν ταῖς διατάξεσι τῶν Ἀποστόλων φάσκει ὁ Θεῖος λόγος, καὶ ἡ διδασκαλία, μὴ φθείρειν, τουτέστι μὴ τέμνειν τρίχας γενείου. *Et quidem de barba in Constitutionibus Apostolorum edicit divinus sermo & Doctrina, non corrumpendos esse: hoc est, non esse secandos pilos barbæ.* Id. hær. 80. N. 7. Quæ quidem sunt verba vix dubitantis, quin hæ Constitutiones verè Apostolicæ essent, aut ab ipsis Apostolis traditæ. Alioquin enim *divinum sermonem doctrinamque* iis nunquam attribuisset.

VII. Ex hisce saltem clarissimis Epiphanii testimoniis de Constitutionibus Apostolorum antiquitus appellatis, manifestum efficitur, Constitutiones quasdam sub Apostolorum nomine, quarto, quo scribebat doctissimus ille pater, seculo non modo pro antiquis, verum & à nonnullis pro verè Apostolicis habitas fuisse: Ac proinde haud mirum esse si nonnulli seculo præcedente, cùm in eadem opinione essent, has Constitutiones Authenticis Apostolorum Commentariis subjunxerint, & unà cum Canonicis sacræ scripturæ libris nonnunquam legerint, & numerarint. Nec moramur quod Observator post Dallæum aliosque ex Epiphanio observarit, nonnullos de hoc libro dubitasse. De nonnullis enim ex verè Canonicis Apostolorum libris tribus prioribus Christianismi seculis dubitatum fuisse, neminem fugit. Ex eo autem quod liber quilibet ab aliis in dubium vocaretur, minime sequitur quin ab aliis idem approbatus esset, & inter Canonicos recensitus. Sed contendit

adhuc

adhuc Obſervator, pag. 32. Conſtitutiones illas à nemine ante Concilium Nicænum in Canonem ſcripturæ relatas eſſe, ac propterea poſt illa tempora vixiſſe Canonum Apoſtolicorum conſarcinatorem. *Unus*, inquit, *Epiphanius circa Annum Domini CCCLXXV. Clementinas Conſtitutiones aliquâ cum laude nominavit; ante eum nemo.* Primo autem neminem ante Epiphanium Conſtitutiones iſtas in Canonem ſcripturæ retuliſſe, vel ullâ cum laude nominaſſe, non ſumendum erat, ſed probandum. Hoc enim eſt de quo contendimus, annon ſcilicet in hoc ipſo Canone Apoſtolico Conſtitutiones in Canonem relatæ fuiſſent ante Concilium Nicænum? Deinde probandum etiam erat, Διδαχὴν τῶν Ἀποςόλων, ab Euſebio & Athanaſio memoratam, non eundem fuiſſe librum quem poſtea Epiphanius Διάταξιν τῶν Ἀποςόλων nominavit. Iſto enim dato, quod nobis, ut oſtendimus, veriſimillimum videtur, Conſtitutiones Apoſtolicæ ante Epiphanium inter iſtiuſmodi numeratæ fuerunt libros, qui ἀντιλεγόμενοι quidem erant, ſed nondum è Canone penitus rejecti. Quid etiam ſi excepto hoc Canone Apoſtolico Conſtitutiones à nemine ante Epiphanium, vel ante Concilium Nicænum in Canonem relatæ ſunt? A quonam obſecro poſt iſta tempora id factum legitur? Sane rationi fideique magis conſonum videtur, hunc librum in Canonicorum catalogo collocatum fuiſſe iſtis temporibus quibus de libris Canonicis adhuc diſceptatum erat, potius quam poſtea, cum inter omnes de illis convenit: ideoque primis Chriſtianiſmi ſeculis potius quam ſequentibus quibus ſacræ ſcripturæ Canon ubique ſtabilitus & receptus fuit.

VIII. Adhæc nihil eſt quod eruditi viri in ultimum hunc Apoſtolorum Canonem tantâ vehementiâ inveherentur, quod octo Conſtitutionum Apoſtolicarum libros in Canonicorum cenſum, vel in Novi Teſtamenti Canonem retulerit. Hoc enim non niſi ſummâ injuriâ contra dictum Canonem objici poteſt: quippe quo Conſtitutiones à Canonicis ſacræ ſcripturæ libris apertiſſimè diſtinguuntur. De authenticis enim & Canonicis utriuſque fœderis libris hæc præfatur Canon, Ἔςω δὲ ὑμῖν πᾶσι κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια, *Sint autem vobis omnibus Clericis & Laicis libri venerabiles & ſancti.* Deinde recenſitis Canonicis Veteris novique Teſtamenti libris, de Conſtitutionibus Apoſtolicis hæc dicit, Καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις, δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυςικά. *Et conſtitutiones vobis Epiſcopis per me Clementem in octo libris nuncupatæ, quas non oportet coram omnibus divulgare propter ea quæ ſunt in illis myſtica.* Canonici itaque libri Clericis & Laicis, Conſtitutiones autem ſolis Epiſcopis nuncupantur, idque ea cautione, ut coram omnibus non divulgentur, propter myſteria ſcilicet quæ in iis continentur. Quod de libris verè Canonicis dici non poteſt, neque hic dictum eſt, utpote qui eo ſcripti ſunt ut omnes veram de Deo fidem rectamque vitæ inſtituendæ rationem ex iis diſcant. Cúmque in hoc ipſo Canone Apoſtolico cautio iſta ad Conſtitutiones ſolas adhibeatur, non item ad alios utriuſvis Teſtamenti libros ibidem connumeratos, clariſſime exinde conſtat, illas ab hiſce ex Canonis mente ſecretas eſſe, ut libros Apocryphos ſive non Canonicos à

verè Canonicis. Nimirum octo Constitutionum libri hoc in loco Episcopis, iisque solis commendantur, ut πᾶσιν, si cum Epiphanio loquar, κανονικὴν τάξιν καὶ ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν continentes, nequaquam ut Canonici sacræ scripturæ libri ab omnibus perlegendi. Ac proinde quæcunque argumenta contra Canones Apostolicos è Constitutionibus, ut in Canonem sacræ scripturæ relatis petuntur, unà corruunt, nihilque concludunt.

IX. Hæc vero omnia eo tantum nomine à nobis dicta sunt, ut pateat Canones Apostolicos ante Concilium Nicænum constitui colligique potuisse, etiamsi Constitutiones Apostolicas iis ab initio intersertas fuisse concederemus. Ad extremum autem totam hanc de Constitutionibus clausulam ultimo huic Apostolorum Canoni alia quam primi conditoris manu, longeque postea insertam fuisse pro comperto habeo. Nullus enim dubito, quin idem huic, quod plerisque aliis Ecclesiæ primitivæ monumentis, acciderit, ut multis scilicet in locis interpolatum fuerit. Quod ut de aliis certum, de hoc saltem loco certissimum est: ut ex eo constat, quod Canonibus Apostolicis cum antiquis Constitutionibus in omnibus non conveniat. Cum antiquis, inquam, Constitutionibus. De iis enim, quæ nomen istud sibi inscriptum hodie circumferunt, non disputamus, utpote quæ ab antiquis illis quas Epiphanius laudavit Constitutionibus in omnibus fere discrepant, ut à viris doctis sæpe observatum fuit, ac demonstratum. In antiquis autem Constitutionibus contraria atque in Canonibus Apostolicis constituta sunt. Epiphanius enim ex iis qui ejus ætate extabant Apostolorum, ut vocat, Constitutionibus, hæc de Paschâ verba citavit, ὑμεῖς μὴ ψηφίζητε, ἀλλὰ ποιεῖτε ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐκ περιτομῆς· μετ' αὐτῶν ἅμα ποιεῖτε. *Vos temporum rationes ne subducite, sed eodem tempore celebrate Pascha, quo fratres vestri qui ex circumcisione sunt. Cum illis unà peragite.* Apud Epiph. hær. 70. Num. 10. Eos autem qui ex circumcisione ad fidem Christianam prodierunt, eodem atque Judæos tempore celebrasse Pascha, inter omnes constat. Verum in Canonibus Apostolicis hoc disertè prohibetur; ut quorum septimus sic statuit, Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω, *Si quis Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus sanctum Paschæ diem ante vernum Æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponatur.* Can. Apost. VII. Idem fere in iis quæ hodie extant Constitutionibus habemus, lib. 5. cap. 7. Quod cum contrarium sit iis quæ Epiphanius ex antiquis Constitutionibus citavit, legitimè ex eo collegerunt viri eruditi, aliud antiquitus fuisse Constitutionum opus, quam quibus Apostolorum & Clementis nomen hodie inscribitur. Quin idem etiam demonstrat, inter Constitutiones & Canones Apostolicos antiquitùs disconvenisse. Illis enim decretum est, ut Christiani Pascha cum Judæis nullâ habitâ calculorum ratione celebrent, κἄν τι πλανηθῶσι, inquiunt pristini Constitutores, μηδὲν ὑμῖν μελέτω, *& quamvis ipsi aberrent, nihil id vos commoveat.* Hisce autem, nempe Canonibus, è contra cautum est, ne quis Pascha cum Judæis ante vernum æquinoctium, accuratè scilicet calculatum, celebret. Quocirca omnem excedit fidem, ut qui primus vel condidit, vel collegit

Canones

Canones Apoſtolorum, Conſtitutiones illas commendaret. Hoc enim nihil aliud eſſet quam in uno Canone evertere, quod in alio conſtitutum fuerat. Quo nihil abſurdius eſſe poteſt. Ac propterea perſuaſiſſimum habeo, illam ultimi Canonis Apoſtolorum partem, quæ de Conſtitutionibus agit, interpolatoris alicujus manu interſertam fuiſſe, ejuſdem fortaſſe, qui ipſas etiam Conſtitutiones corrupit, & depravavit. Cùm hic enim ex variis, ut videtur, Apoſtolorum, Pauli, Clementis, Ignatii, Polycarpi, Hippolyti, aliorumque didaſcaliis antiquum Conſtitutionum opus pro libitu auxiſſet, immutaſſet, ſuique ſeculi ritibus ac inſtitutis accommodaſſet, quo fallaces ſuas ac fucoſas merces aliis commendatiores haberet, earum mentionem ultimo huic Apoſtolorum Canoni, inter ipſos SS. Scripturæ libros improbus inſeruit. Et ex eadem, ut opinor, officinâ prodierunt, quaſcunque hodie in hiſce Canonibus corruptelas habemus, aut interpolationes. Idem etiam Canones Conſtitutionibus primus ſubjunxiſſe videtur, atque in unum opus conflaſſe, cum ab initio diverſa fuiſſe opera & res ipſa clamet, & ipſe Dallæus fatetur, probatque de Pſeudep. lib. 3. cap. 1. E quibus omnibus conſtat, nihil ex eo contra antiquitatem horum Canonum legitimè concludi poſſe, quod Conſtitutiones in iis hodie inter S. Scripturæ libros commemorentur.

X. Præter Conſtitutiones Apoſtolicas duæ Clementis Epiſtolæ inter S. Scripturæ libros nominantur, idque hoc modo, Πέτρου ἐπιστολαὶ δύο, Ἰωάννου τρεῖς, Ἰακώβου μία, Ἰούδα μία· Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο. Ubi primò aliquid obſervare licet diſcriminis inter has Clementis & alias Epiſtolas hic recenſitas. Poſtquam enim dixiſſet, *Johannis tres*, *Jacobi una*, *Judæ una*, non addit *Clementis duæ* ſed voce ἐπιστολαὶ repetitâ, Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο. Quod non opus erat ſi hæ ejuſdem eſſent authoritatis atque aliæ prius numeratæ. Deinde obſervatum etiam velim Clementis Epiſtolas alio atque Conſtitutiones modo hic deſcribi: Conſtitutiones enim perinde memorantur, ac ſi ab ipſo Canonum conditore editæ fuiſſent. Καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος, *& Conſtitutiones vobis Epiſcopis per me Clementem:* Quæ propterea ab impoſtore aliquo ſub ementito Clementis nomine inſertæ ſunt. At Epiſtolæ tanquam à tertia perſona, vel ab alio quam ab ipſo Canonum conditore ſcriptæ memorantur, non ſcilicet ἐμοῦ Κλήμεντος, ſed in genere, Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο. Et ſane quicunque fuerit qui Conſtitutiones vel Primus collegit, vel collectas poſtea interpolavit, & huic Canoni inſeruit; Clementem ſaltem, cujus Epiſtolæ hic memorantur, Romanum fuiſſe Epiſcopum inter omnes convenit. Et has quidem duas ipſius Epiſtolas ſummæ apud primitivos Chriſtianos autoritatis fuiſſe, ex eorum ſcriptis apparet, ut quibus paſſim laudantur. Prima enim Epiſtola ab Irenæo, à Clemente Alexandrino & ab Origene nec ſemel citatur. Eam Euſebius ab omnibus uno conſenſu receptam, & in plurimis Eccleſiis publicè recitatam fuiſſe teſtatur. Hiſt. Eccleſ. lib. 3. cap. 16. De altera, fateor, Epiſtola, idem dicit, ἰστέον δ' ὡς καὶ δευτέρα τις εἶναι λέγεται τοῦ Κλήμεντος ἐπιστολή. οὐ μὴν ἔθ' ὁμοίως τῇ προτέρᾳ καὶ ταύτην γνώριμον ἐπιστάμεθα, ὅτι μηδὲ τοὺς ἀρχαίους αὐτῇ κεχρημένους ἴσμεν. *Sciendum autem eſt quod quædam ſecunda etiam Clementis Epiſtola eſſe dicitur:*

 Eam

Eam autem non similiter ac priorem notam fuisse comperimus, quoniam nec veteres ea usos fuisse scimus. Ibid. cap. 38. E quibus Eusebii verbis D. Hieronymus in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum de Clemente agens, dicit, *Fertur & secunda ejus nominis Epistola, quæ à veteribus reprobatur.* Hoc autem non dixit Eusebius: non dixit hanc Epistolam à veteribus reprobatam, sed non adeo notam & celebratam fuisse ac priorem. Et ipse quidem Hieronymus, ubi non Eusebii, sed suam de his Epistolis sententiam profert, ambas sine ullo discrimine conjungit. *Ad hos,* inquit, *& Clemens successor Apostoli Petri, cujus Paulus Apostolus meminit, scribit Epistolas, omnemque pene sermonem suum de virginitatis puritate contexuit.* Hieron. adv. Jovinian. lib. 1. cap. 7. Quin Epiphanius etiam eodem modo utriusque mentionem facit, dicens, Λέγει γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἀναχωρῶ, ἄπειμι, ἐνσταθήτω ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, *Dicit enim* (Clemens) *in una Epistolarum suarum, Recedo, exeo, instet populus Dei.* Epiph. hær. 27. Num. 6. Alibi vero ambas has Epistolas in publicis Ecclesiæ conventibus recitatas fuisse tradit: dicit enim Αὐτὸς Κλήμης αὐτοὺς κατὰ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν ἐγκυκλίων, τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων. *Ipse Clemens omnibus istos* (Ebionitas) *modis redarguit, in circularibus illis quas scripsit Epistolis, quæ in sanctis Ecclesiis leguntur.* Id. hær. 30. N. 15. Et quidem, nisi longe fallor opinione, ipse quoque Dionysius Corinthiorum, quibus ambæ hæ Epistolæ nuncupatæ sunt, Episcopus, proximo post Clementem seculo idem innuit: In Epistola enim ad Romanos scripta hæc habet, τὴν σήμερον οὖν κυριακὴν ἁγίαν ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνεγνώκαμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἕξομεν ἀεί ποτε ἀναγινώσκοντες νουθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν. *Hodie diem Dominicam sacram transegimus, in qua Epistolam vestram legimus, quam quidem perpetuo deinde legentes, perinde ac priorem illam nobis à Clemente scriptam Epistolam, optimis præceptis ac documentis abundabimus.* Apud Euseb. Hist. Eccles. lib. 4. cap. 23. Hic duæ celebrantur à Dionysio Epistolæ, ad Ecclesiam Corinthiacam missæ, quarum una ab Ecclesia Romana, altera ab ipso Clemente scripta dicitur. Quam à Romanis scriptam dicit, alia non videtur quam ea quæ *Prima Clementis ad Corinthios Epistola* vulgo indigitatur, utpote quæ non Clementis sed *Ecclesiæ Romanæ* nomine scripta fuit, ut ex ipsa inscriptione patet. Altera vero, quæ secunda dicitur, non Ecclesiæ Romanæ sed *Clementis* nomine scripta est, ut omnes consentiunt, & res ipsa loquitur, quandoquidem in hac Epistola appellatio ista Ἀδελφοί μου sæpe occurrit, in altera nusquam. Hæc igitur eadem videtur fuisse, quam Dionysius τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν appellat. Huic nostræ conjecturæ eruditi viri Joh. Bapt. Cotelerii observatio favet, quod ea scilicet quæ secunda dicitur, ipsius *Clementis* nomine scripta Epistola, ante alteram *Ecclesiæ Romanæ* nomine scriptam, missa fuit. Hinc enim constat, quare προτέρα à Dionysio dicatur, eò nimirum quòd hæc ab ipso Clemente, ante alteram illam ab Ecclesia Romana, conscripta fuerat. Non me fugit, Eusebium, aliosque post eum omnes unam duntaxat Clementis Epistolam in his Dionysii verbis intelligere, propterea scilicet, quod Clementis nomen uni soli inscribatur.

inſcribatur. Verumenimvero cùm illa etiam quæ ab Eccleſia Romana ſcripta fuit, Clementi, & quidem jure, ut Eccleſiæ illius Antiſtiti attribuatur, nihil obſtat, quin eadem ſit Epiſtola, quam Dionyſius primo in loco memorat, dicens, ἐν ᾗ ἀνεγνώκαμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολήν. Nec video quænam alia ab illo intelligatur: cùm aliam ab Eccleſia Romana ad Corinthiacam ſcriptam, publicéque lectam fuiſſe non conſtet. Verbis autem Dionyſii hoc modo intellectis, nihil diſertius eſſe poteſt. Dicit enim Eccleſiam ſuam Corinthiacam duas legere conſuetam eſſe Epiſtolas Roma miſſas, quarum una ab Eccleſia Romana, altera autem, quam & Priorem vocat, ab ejuſdem Præſule Clemente, ad ipſos ſcripta fuerat. Quas propterea ambas ab Eccleſia iſta Corinthiaca, ad quam miſſæ ſunt, publicè lectas fuiſſe, nobis modo perſuaſiſſimum eſt.

XI. Hiſce præcognitis, etiamſi concederemus, quod nunquam probari poteſt, nobiſque veri admodum diſſimile videtur, duas ſcilicet Clementis Romani Epiſtolas huic Canoni ab initio interſertas fuiſſe, & proximè poſt Epiſtolas Canonicas collocatas, minime tamen exinde conficeretur novitium eſſe hunc Canonem nec ante Synodum Nicænam conſtitutum. Nemo enim neſcit de Canonicis N. T. libris diu diſceptatum fuiſſe, his plures, illis pauciores per tria ſaltem priora ſecula numerantibus Eccleſiis: adeo ut duas in eundem conſentientes numerum vix reperias. Hoc autem iis omnibus ſolenne fuit, ut quaſcunque pro ſacris ſcripturas habebant, eas omnes ſine ullo fere diſcrimine unà recenſerent. Vix quempiam habemus Clemente Alexandrino antiquiorem, quem ſacras utriuſque Teſtamenti ſcripturas enumeraſſe conſtat. Is autem in recenſendis N. T. libris, neque illos prætermiſit, qui à nonnullis in dubium vocati ſunt, cum ab aliis recepti eſſent. Nam in libris ὑποτυπώσεων, ut ait Euſebius, omnium utriuſque Teſtamenti ſcripturarum compendioſam inſtituit enarrationem, μηδὲ τὰς ἀντιλεγομένας παρελθὼν, τὴν Ἰούδα λέγω, καὶ τὰς λοιπὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς, τήν τε Βαρνάβα, καὶ τὴν Πέτρου λεγομένην ἀποκάλυψιν. *Ne illis quidem prætermiſſis, de quibus ambigitur, Judæ Epiſtolam dico, & reliquas Catholicas Epiſtolas, necnon Epiſtolam Barnabæ, & Revelationem quæ dicitur Petri.* Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 14. Ad eundem modum in antiqua illa ſtichometria ab erudito viro J. B. Cotelerio in notis ad Epiſtolam Barnabæ è duobus MSS. eruta, inter ſacras N. T. ſcripturas nulla adhibita diſtinctione recenſentur Barnabæ Epiſtola, Liber Paſtoris, Actus Pauli & Revelatio Petri. Quis autem ſacrarum ſcripturarum catalogum à Clemente Alexandrino, & in hac ſtichometria exhibitum poſt Synodum Nicænam factum fuiſſe exiſtimet, eò quod hujuſmodi libri iis annumerentur? Quis potius antiquos hoſce ſacræ ſcripturæ catalogos non longe ante elaboratos fuiſſe crederet, cùm Canon ſcilicet ſcripturæ fixos ſibi limites nondum haberet? Idem dicendum eſt de Clementis Epiſtolis hoc Canone Apoſtolico memoratis: Cùm à viro enim Apoſtolico ſcriptæ eſſent, & publicè in Eccleſia legi ſolerent, inter ſacras ſcripturas facile connumerari poterant, non minus quam Epiſtola Barnabæ, Hermæ Paſtor, Revelatio Petri, aliive iſtiuſmodi libri, qui olim in dubium à pleriſque vocati, hodieque Canone penitus ejecti ſunt.

 XII. Se-

XII. Secundum hæc non defuisse olim qui duas Clementis Epistolas sacris scripturæ libris subjunxerunt, iisque connumerarunt, è vetustissimo illo MS. constat, è quo in lucem primo editæ sunt. Hunc MS. Codicem Cyrillus Lucaris à sede Alexandrina ad Constantinopolitanam translatus, tanquam pretiosissimum Orientis thesaurum Alexandria Constantinopolim secum attulit: eundemque Serenissimo pientissimoque Regi nostro CAROLO I. dono dedit, in cujus Bibliotheca adhuc asservatur. In hoc antiquissimo MS. ante mille, ut videtur, & ducentos annos exarato, & ex antiquiori procul omni dubio transcripto, omnes utriusque Testamenti libri ab Ecclesiâ Primitiva recepti, exhibentur; & inter alios, duæ istæ Clementis Epistolæ hoc Canone Apostolico post Canonicos itidem sacræ scripturæ libros commemoratæ. Codex iste manu exaratus, in quatuor tomos nunc dividitur, quorum primo præfigitur catalogus omnium librorum qui in toto Codice continentur. Sed quandoquidem catalogus iste, ut opinor, nondum in lucem datus fuit, eundem huc transcribere non gravabor, utpote qui magnam huic Canoni lucem affert, egregiumque antiquorum Bibliorum Specimen exhibet. Scriptus est quidem hic catalogus sive syllabus librorum, iisdem quibus totus Codex characteribus, grandioribus scilicet sive uncialibus, quibus ut jamdudum obsoletis in communes nostros commutatis aliud quicquam mutare nobis religio est. Ac proinde neque lacunas supplevimus, sed ubi literæ quævis vetustate sunt abrasæ, ibi interstitia accuratè demensa reliquimus. Sic itaque qualis qualis est, se habet.

Γένεσις Κόσμου.
Ἔξοδος Αἰγύπτου.
Λευϊτικόν.
Ἀριθμοί.
Δευτερονόμιον.
Ἰησοῦς Ναυῆ.
Κριταί.
Ῥούθ.
Ὁμοῦ βιβλία Η̅.
Βασιλέων Α̅.
Βασιλέων Β̅.
Βασιλέων Γ̅.
Βασιλέων Δ̅.
Παραλιπομένων Α̅.
Παραλιπομένων Β̅.
Ὁμοῦ βιβλία ϛ̅.
Προφῆται ιϛ̅.
Ὡσηὲ Α̅.
Ἀμώς Β̅.
Μιχαίας Γ̅.
Ἰωήλ Δ̅.
Ἀβδίου Ε̅.
Ἰωνᾶς ϛ̅.
Ναούμ Ζ̅.
Ἀμβακούμ Η̅.
Ζοφονίας Θ̅.
Ἁγίας ι̅.
Σαχαριας ια̅.
Μαλαχίας ιβ̅.
Ἡσαίας ιγ̅.
Ἰηρεμίας ιδ̅.
Ἰεζεκιὴλ ιε̅.
Δανιήλ ιϛ̅.
Ἑσθὴρ.
Τωβίτ.
Ἰουδείθ.
Ἔσδρας Α̅. ἱερεύς.
Ἔσδρας Β̅. ἱερεύς.
Μακκαβαίων λόγος Α̅.
Μακκαβαίων λόγος Β̅.
Μακκαβαίων λόγος Γ̅.
Μακκαβαίων λόγος Δ̅.

Ψαλτήριον

Ψαλτήριον ς τ. ὠδῶν.
Ἰώβ.
Παροιμίαι.
Ἐκκλησιαστής.
Ἆσματα ἀσμάτων.
Σοφία ἡ πανάρετος.
Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σειράχ.
Ἡ Καινὴ Διαθήκη.
Εὐαγγέλια Δ.
Κατὰ Ματθαῖον.
Κατὰ Μάρκον.
Κατὰ Λουκᾶν.
Κατὰ Ἰωάννην.
Πράξεις Ἀποστόλων.
Καθολικαὶ Ζ̅.
Ἐπιστολαὶ Παύλου ΙΔ̅.
Ἀποκάλυψις Ἰωάννου.
Κλήμεντος ἐ λὴ Α̅.
εντος ἐ λὴ Β̅.
Ὁμοῦ βιβλία.
Ψαλμοὶ Σολομῶντος ΙΗ̅.

In hoc accurato librorum, qui in antiquiſſimo iſto MS. exhibentur, indice, ut alia huc minus pertinentia omittam, duas Clementis Epiſtolas inter ſacras N. T. Scripturas, non minus quam in hoc Canone Apoſtolico, recenſitas habemus. Poſt eas enim ponitur, ὁμοῦ βιβλία (ſed literis numeralibus vetuſtate exeſis) unde patet iſtas Epiſtolas partem Canonis N. T. conſtituiſſe, vel inter Canonicas ſaltem ſcripturas perinde numeratas fuiſſe, ac ſi ipſæ etiam verè Canonicæ eſſent, Quocirca ubicunque perantiquus hic Codex, proximo, ut videtur, poſt Synodum Nicænam ſeculo, exaratus fuit, ex antiquiori haud dubie exemplari, has etiam Epiſtolas inter ſacros N. T. libros ibidem antiquitus collectas fuiſſe conſtat. Ac propterea nemini mirum eſſe videatur, quod idem hoc Canone factum habeamus. Mirum potius fuiſſet, ſi in hoc Codice Canonum Eccleſiæ primitivæ, dictæ Clementis Epiſtolæ in ſacrorum librorum cenſu non collocatæ eſſent, cùm eæ tunc temporis & publicè in Eccleſiis legi, & una cum aliis ſacroſanctæ ſcripturæ libris compingi ſolerent, ut è MS. hoc catalogo liquet. In quo etiam obſervare licet, omnes tam veteris quam novi Teſtamenti libros promiſcuè diſpoſitos eſſe, nulla inter Canonicos & Apocryphos diſtinctione adhibita: niſi quod Pſalmi Solomonis extra aliorum librorum cenſum conſtitui videantur, quemadmodum etiam non modo in Nicephori Conſtantinopolitani ſtichometria, ſed & in S. Athanaſii Synopſi, Ψαλμοὶ καὶ ᾠδαὶ Σολομῶντος inter ἀντιλεγομένους V. T. libros collocantur. Cùm itaque Eccleſia nondum adeo ſollicita eſſet de Canonicis & Apocryphis Scripturis accurate diſtinguendis, quin hæ Epiſtolæ iſtis ſaltem diebus inter alios ſacræ ſcripturæ libros facile recenſerentur, nemo dubitare poteſt. Ac propterea ex earum in hoc Canone mentione nihil contra Canonis ipſius antiquitatem legitime concludatur: præſertim cum longe facilius eſſet, ut hæ Epiſtolæ Canonicorum librorum numero intruderentur ante Concilium Nicænum, quando de numero iſto inter omnes nondum convenit, quam poſtea cum univerſalis Eccleſiæ conſenſu ſtabilitus & determinatus fuit.

XIII. Huic denique Canoni Dallæus vitio vertit, quod Apocalypſis Johannis in eo prætermittatur. Hoc autem antiquitatem Canonis confirmat potius quam evertit. In omnibus enim recentioribus ſacrarum ſcripturarum catalogis

logis Johannis Apocalypsis constanter annumeratur: sed non item in antiquis. De isto enim libro non tantum tribus prioribus, sed & quarto currente seculo à multis dubitatum est: ut ex Eusebio constat dicente τῆς δὲ Ἀποκαλύψεως ἐφ' ἑκάτερον ἔτι νῦν παρὰ τοῖς πολλοῖς περιέλκεται ἡ δόξα, *De Revelationis autem libro adhuc in utramque partem opinionum varietate certatur.* Euseb. Hist. Eccles. lib. 3. cap. 24. Et proximo capite de spuriis novi Testamenti libris agens, de Actibus Pauli, Hermæ Pastore, Revelatione Petri, Epistola Barnabæ, & institutionibus Apostolorum, addit ἔτι δὲ, ὡς ἔφην, ἡ Ἰωάννου Ἀποκάλυψις, εἰ φανείη, ἥν τινες, ὡς ἔφην, ἀθετοῦσι, ἕτεροι δὲ ἐγκρίνουσι τοῖς ὁμολογουμένοις. *His adjunge, si lubet, Johannis Revelationem, quam nonnulli, ut supra dixi, rejiciunt, alii inter libros probatos annumerant.* Ibid. cap. 25. Idem alibi ex Papiæ libris observans duos fuisse eodem tempore in Asia Johannis nomine indigitatos, ipse dubius hæsitavit, utri eorum, Evangelistæ, an alteri, Presbytero, adscribenda sit Revelatio. Ibid. lib. 3. cap. 39. Et post Eusebium, ut alios hic omittam, Amphilochius Iconii Episcopus, S. Basilii æqualis, ad finem versuum de sacræ scripturæ libris, hæc habet

Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου πάλιν
Τινὲς μὲν ἐγκρίνουσιν, οἱ πλείους δέ γε
Νόθην λέγουσιν.

Ast Apocalypsim Johannis aliqui
Iis inserunt, sed longe plurimi
Adulterinam dicunt.

Hinc ipse quoque Gregorius Nazianzenus, in suis de eodem argumento Carminibus, hunc librum omnino prætermittit, postque recensitos omnes tam novi quam veteris Testamenti libros ab universâ Ecclesiâ approbatos addit,

Εἴ τι δὲ τούτων ἐκτὸς, οὐκ ἐν γνησίοις.

Si præter hos quid est, ne germanum putes.

Qui hæc legit, mirari desinet, quod Apocalypsis Johannis in perantiquo hoc Canone non commemoretur. Mirandum potius esset, si liber, de quo tamdiu disceptatum fuit, tam cito in Canonem scripturæ hoc loco redactus fuisset. Multo saltem faciliùs in hoc ultimo Apostolorum Canone omitti potuit hic liber ex nostrâ hypothesi, quam ex Dallæanâ. Si hæc enim collectio Canonum juxta nostram sententiam secundo tertiove seculo facta fuerit, librum qui adhuc plurimis dubiæ esset fidei in Canonicis recensendis prætermittere proclive erat, non item post quintum illudque adultum seculum, cum ubique propemodum receptus fuit, ut genuinum Johannis Apostoli ac Evangelistæ divinitus inspirati monumentum.

E præmissis itaque videre est, nihil ex hoc ultimo Apostolorum Canone colligi

colligi posse, quod vel hunc Canonem vel totam, quam claudit, syllogen Synodo Nicænâ recentiorem, vel eâ non longe antiquiorem esse evincit. Nihil ex tribus libris Maccabaicis, nihil ex Constitutionibus Apostolicis, nihil ex duabus Clementis Epistolis inter Canonicos sacræ scripturæ libros hic recensitis, nihil denique ex Apocalypsi Johannis hic prætermissâ. Quin potius ex eo quod hic librorum sacrorum catalogus ab aliis omnibus discrepet, quodque nonnulli in eo memorentur libri, qui non nisi primis æræ Christianæ seculis vel publicè lecti vel pro sacris habiti fuerunt, hunc ex iis Canonibus esse, quibus totius collectionis antiquitas adstruitur, jure meritissimo concludamus.

CAPUT X.

Synopsis.

I. *Communia Dallæi argumenta contra Canones Apost. Quorum primum è vocabulis ibi usitatis sumitur.*

II. *Hæc objectio nostram opinionem non attingit. Vocabula* Κληρικὸς, ἱερεὺς, Λαϊκὸς, ἱερατικὴ διοίκησις, Ἀναγνώστης, Ψάλτης *ab Ecclesiæ primordiis usitata esse ostenditur.*

III. *Idem probatur de vocabulis* προσφορὰ, θυσία, *Sacrificium,* θυσιαστήριον, *Altare.*

IV. *Discrimen inter* βωμὸν *&* θυσιαστήριον *à Patribus diligenter observatum. Eucharistia, quare* θυσία, Sacrificium *&* Oblatio *dicatur, & sacra mensa Altare. Ita ab* Irenæo, *&* Justino *M. dicuntur.*

V. *E vocabulis* Πεντηκοστὴ, Κυριακὰ, *&* ὑπερβερεταῖος *&* πρῶτος ἐν ἐπισκόποις *nihil contra antiquitatem horum Canonum concludi potest.*

I. POSTQUAM Cl. V. Johannes Dallæus primo contra triginta quinque posteriores, & deinde contra quinquaginta priores Canones Apostolorum disputavit, alia quædam communia adhibet argumenta, quibus totam syllogen Apostolis abjudicandam esse demonstrat. Et quidem certe si nihil aliud probatum ivisset, quam hos Canones ab ipsis Apostolis totidem verbis non constitutos fuisse, ei nos etiam faciles subscriberemus. Quandoquidem autem non modo Apostolicam eorum institutionem, verumetiam venerabilem antiquitatem oppugnare conatus est, ne quid nos in hac causa intactum relinquere videamur, hæc etiam communia, ut vocat, argumenta expendemus, eaque, ut ut Turriani sententiam jugulent, nostram nec attingere, nedum destruere paucis ostendemus.

 Primo

Primo itaque contra hos Canones in commune excipit Vir eruditus, quod multa in iis vocabula usurpentur, vel sanctis Apostolis penitus inusitata, vel non eo certe sensu, quo in his Canonibus sumuntur, usurpata. Qualia, inquit, sunt Κληρικὸς pro *homine ministerium aliquod Ecclesiasticum exercente*, κατάλογος τῶν Κληρικῶν. Item Ἐπίσκοπος & πρεσβύτερος pro *ministris diversorum ordinum*. Ἀναγνώστης, καὶ Ψάλτης. ἱερεὺς, ἱερατικὸς κατάλογος, ἱερατικὴ διοίκησις, pro *Presbytero*, & *eo quod Presbyterorum est*. Λαϊκὸς *pro eo fideli qui extra censum ministrorum in Ecclesia est*. Θυσιαστήριον pro *mensa Domini*, θυσία pro *Eucharistia celebratione*, & προσφορὰ pro eadem. Πεντηκοστὴ pro *toto eo tempore quod à festo Paschæ ad proprie dictam Pentecosten decurrit*. Πρῶτος ἐν ἐπισκόποις, pro *Metropoleos in Provincia Episcopo*. Τὰ κυριακὰ *Dominica*, pro rebus quas possidet Ecclesia, quas iidem Canones vocant τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα: Ὑπερβερεταῖος *October*. Hæc, inquit vir doctus, & alia fortasse non pauca sequentibus Christianismi seculis usitata in eo quo Canones usurpant sensu, constat in veris ac indubitatis, hoc est Canonicis Apostolorum scripturis, nusquam sic posita occurrere. Dall. de Pseud. lib. 3. cap. 18.

II. Hæc autem viri clarissimi exceptio, nec Turriani, nedum nostram de his Canonibus opinionem elevat. Non Turriani quidem: nihil enim vel possibilius, vel etiam probabilius esse potest, quam ut Apostoli de aliis, ac quas in Canonicis scripturis tractant, rebus differentes, aliis etiam vocibus & loquendi formulis uterentur. Quod ad nostram autem de hisce Canonibus sententiam, eos secundo tertiove seculo constitutos asserentem spectat, eam ex hac exceptione nihil detrimenti contrahere usque adeo certum & luculentum est, ut verear ne inaniter verba consumere videar, si illud demonstratum eam. Utcunque ne Observator aliive posthæc omnes Dallæi contra antiquitatem horum Canonum à nobis assertam objectiones nondum solutas esse jactitarent, de his etiam vocabulis ab eo prolatis pauca delibare non pigebit. Primo autem vocabula ἐπίσκοπος & πρεσβύτερος de ministris diversorum ordinum, summi scilicet & secundi, toties in hac sylloge usitata, postea iterum ad secundam ipsius exceptionem conficiendam adducuntur; quibus propterea illuc rejectis, videamus annon vox Κληρικὸς de *homine ministerium Ecclesiasticum exercente*, ἱερεὺς de *Presbytero*, & Λαϊκὸς de *fideli non ordinato*, à primitiva Ecclesia usurpentur. Vocem autem Κληρικὸς eo sensu D. Cypriani diebus vulgo usitatum fuisse, ex unaquaque fere operum illius pagina abunde constat: adeo ut nemo oculum in ea conjiciat, quin vel *Clerum* vel *Clericum* mox inveniet. Et ante eum Origenes eadem voce usus est, Ἔστι δὲ, inquit, ὅτι οὐ πάντως ὁ Κλῆρος σώζει· πολλοὶ γὰρ πρεσβύτεροι ἀπολοῦνται, πολλοὶ καὶ λαϊκοὶ μακάριοι ἀποδειχθήσονται. Orig. in Jerem. hom. 2. ubi non modo Κλῆρον de *Ecclesiasticis ministris*, sed & vocabulum Λαϊκοὶ de *reliquis fidelibus* usurpatum habes. Tertullianus, *Unde enim Episcopi & Clerus, nonne de omnibus? si non omnes monogamiæ tenentur, unde monogami in Clerum? An ordo aliquis seorsim debet institui monogamorum, de quo allectio fiat in Clerum? Sed cum extollimur & inflamur adversus Clerum,*

tunc

tunc omnes unum sumus, tunc omnes Sacerdotes, quia Sacerdotes nos Deo & Patri fecit. Cum ad peræquationem disciplinæ Sacerdotalis provocamur, deponimus infulas, & pares sumus. Et paucis interjectis, *Laicis vero quis monogamia non convenit, cætera quoque aliena sunt.* Tertull. de Monog. cap. 12. In quo uno, ut videre licet, capite, & *Clerum*, & *Sacerdotes*, & *disciplinam Sacerdotalem*, sive ἱερατικὴν διοίκησιν, & *Laicos* denique habemus. Sed & alibi idem ait, *ubi Ecclesiastici ordinis est consessus, & offert, & tinguit Sacerdos, qui est ibi solus, sed & ubi tres, Ecclesia est, licet Laici.* Id. exhort. ad castitat. cap. 7. Sed infinitus essem si omnia ex eo aliisque secundi tertiique seculi Scriptoribus loca transcriberem, quibus hujusmodi voces occurrunt, æque ac in Canonibus Apostolorum. Verum insignem Clementis Romani locum præterire nequeo, quo scilicet hæc habet, τῷ γὰρ Ἀρχιερεῖ ἴδιαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσὶ, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ὁ ἴδιος τόπος προστέτακται, καὶ Λευΐταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται· ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται. Clem. Epist. 1. ad Corinth. Hinc enim constat hujusmodi vocabula ab ipsis Ecclesiæ primordiis, eo quo in Canonibus Apostolorum sensu, vulgo usitata fuisse. Idem dicendum est de vocibus Ἀναγνώστης καὶ Ψάλτης. Hujusmodi enim & officia & nomina ab ipso Ecclesiæ initio in usu fuisse videntur. Cantus enim Ecclesiasticos perpetuo celebrari solitos fuisse inter omnes constat: qui istis autem ritè modulandis præpositi sunt, Ψάλται, & κανονικοὶ Ψάλται à Synodo Laodicenâ vocantur Can. XV. Cornelius Episcopus Romanus in Epistola ad Fabium Ecclesiæ Antiochenæ Antistitem, sua ætate, hoc est Anno CCL. in una Ecclesia Romana Presbyteros quidem quatuor & quadraginta fuisse dicit, septem autem Diaconos, totidemque Subdiaconos, Ἀκολούθους δύο καὶ τεσσαράκοντα, Ἐξορκιστὰς δὲ καὶ Ἀναγνώστας ἅμα πυλωροῖς δύο καὶ πεντήκοντα, *Acoluthos duos & quadraginta, Exorcistas autem & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos.* Apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. cap. 43. Hypodiaconos etiam & Lectores in Ecclesia Carthaginensi iisdem diebus constitutos fuisse ex D. Cypriano patet, Epist. 24. Et ante eum Tertullianus, *Itaque alius*, inquit, *hodie Episcopus, cras alius. Hodie Diaconus, qui cras Lector. Hodie Presbyter qui cras Laicus. Nam & Laicis Sacerdotalia munera injungunt.* Tertull. de præscr. adv. hær. cap. 41. ubi non tantum *Laicorum* & *Sacerdotalium munerum*, quibus Presbyteri scilicet perfunguntur, verum & *Lectoris* mentio occurrit. Qui à Justino Martyre Ἀναγινώσκων appellatur, ubi nimirum ait, εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Justin. Apost. 2. Sed hæc leviora sunt quam quibus immorari liceat. Neque digna nos ea judicassemus quæ explicarentur, vel etiam commemorarentur, nisi eorum gratia qui hujusmodi vocabula ac officia primitivæ Ecclesiæ incognita fuisse ac inusitata opinantur.

III. Sed major fortasse difficultas orietur de vocabulis θυσιαστήριον *Altare*, pro mensa Domini, Can. Apost. III. IV. XXXI. θυσία, *Sacrificium* & προσφορὰ *Oblatio* pro Eucharistiæ celebratione Can. III. VIII. XLVI. Ita

quidem

quidem aliis forsitan videatur, non item nobis, qui hæc & hujusmodi nomina de istis rebus usitata in antiquissimis Ecclesiæ monumentis passim invenimus. D. Cyprianus nullo alio, quantum memini, præterquam *Altaris* nomine mensam Domini indigitare solet, isto autem sæpissime. Epist. XL. ad Plebem. XLII. ad Cornelium. LV. ad eundem. LXIII. ad Cæcil. LXIV. ad Epictetum, &c. Ante eum Tertullianus & Eucharistiæ celebrationem *Sacrificium* & mensam Domini *aram Dei* nuncupavit. *Similiter de stationum*, inquit, *diebus, non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod statio solvenda sit accepto corpore Domini. Ergo Deo obsequium Eucharistia resolvit, an magis Deo obligat? Nonne solennior erit statio tua, si ad Aram Dei steteris? Accepto corpore Domini & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii & executio officii.* Tertull. de Orat. cap. 14. Eodem sensu voce *Altare* alibi utitur, dicens, *Si spiritus reus apud se sit, conscientia erubescit, quomodo audebit Orationem dicere ad Altare?* Id. exhort. ad Castit. cap. 10. Apud Altare scilicet, sive sacram mensam publicæ orationes antiquitus celebratæ sunt. Ante Tertullianum, ipse etiam Ignatius in genuinis, & inviolatis ejus Epistolis θυσιαστήριον in eodem sensu adhibuit, Ἐὰν μή τις, inquit, ἦ ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου, ὑστερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ Θεοῦ. *Nisi quis intra altare sit, privatur pane Dei.* Ignat. Ep. ad Ephes. & alibi, μία γὰρ σὰρξ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἓν ποτήριον εἰς ἕνωσιν τοῦ αἵματος αὐτοῦ· ἓν θυσιαστήριον, ὡς εἷς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ διακόνοις τοῖς συνδούλοις μου. *Una enim est caro Domini nostri Jesu Christi, & unus Calix, in unitatem sanguinis ejus. Unum Altare, sicut unus Episcopus cum Presbyterio & Diaconis conservis meis*, Id. ep. ad Philad.

IV. Constat itaque mysticam mensam ab ipsis Apostolorum temporibus vocatam fuisse Θυσιαστήριον, non autem Βωμόν. Hæc enim vox Gentilibus solis ac Idololatris, illa Ecclesiasticis scriptoribus peculiaris est: neque unquam usurpatur præterquam de *Altari* quod vero Deo erigitur. Hinc est, quod Origenes, Minutius Felix, Arnobius aliique, Christianos nullos habere βωμοὺς, nullas Idolorum aras, quemadmodum & nulla Templa, nulla scilicet claustra numinum, qualia omnia fuerunt, vel existimata sunt Ethnicorum Templa, sæpe asseruerunt. Nusquam autem asserunt eos nec θυσιαστήρια habere istiusmodi scilicet *Altaria* quæ corpori sanguinique Christi mysticè offerendo inservierunt. Hujusmodi enim *Altaria* Christianis semper in usu fuisse è supradictis patet. Et quidem vox ista θυσιαστήριον, sive *Altare* proprio sensu, nihil aliud est quam ἁγία τράπεζα, *mensa Deo consecrata*, sive *sancta*, ad quam Deus fideles suos invitat, eosque magni illius Sacrificii, quod unigenitus ipsius Filius pro humano genere obtulit, participes facit. Unde etiam ipsa hæc sacra actio sive Eucharistiæ celebratio θυσία & προσφορὰ, *Sacrificium* & *Oblatio* sæpe appellatur, ut non modo è Tertulliano supra allato, verumetiam ex aliis ejusdem ac præcedentis seculi commentariis liquet. Sic enim Irenæus, *Sed & suis Discipulis dans consilium* (Christus) *primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, cum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit,*

dicens

dicens Hoc est corpus meum, & calicem similiter, qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & novi Testamenti novam docuit oblationem (προσφορὰν) *quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo.* Iren. adv. hær. lib. 4. cap. 32. & alibi, *Igitur Ecclesiæ oblatio* (προσφορὰ) *quam Dominus docuit offerri in universo mundo, purum Sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei, non quod indigeat à nobis Sacrificium, sed quoniam is qui offert glorificatur in eo quod offert, si acceptetur munus ejus.* Et paulo est, *Sacrificia in populo, Sacrificia & in Ecclesia, sed species immutata est tantum, quippe cùm jam non à servis sed à liberis offeratur.* Ibid. cap. 34. Nimirum sacra Eucharistia est convivium quoddam Fœderale (qualia etiam antiqua fuerunt sacrificia) inter Deum & homines. Homines enim primo offerunt panem & vinum Deo, quas creaturas sibi oblatas & in symbola magni per Christum peracti Sacrificii consecratas, Deus iterum hominibus impertit; Quo pacto ipsi per fidem de magno Christi sacrificio revera participant. Ac proinde magnum hoc mysterium nullo alio vocabulo aptius pleniusve exprimi potest, quam istis, θυσία, προσφορὰ, *Sacrificium*, *Oblatio*, & similibus. Quibus propterea & à Justino M. nuncupatur. Πάντας οὖν, inquit, διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου θυσίας ἃς παρέδωκεν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς γίνεσθαι, τουτέστιν ἐπὶ τῇ εὐχαριστίᾳ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου, τὰς ἐν παντὶ τόπῳ τῆς γῆς γινομένας ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, προλαβὼν ὁ Θεὸς μαρτυρεῖ εὐαρέστους ὑπάρχειν αὐτῷ. *Universos igitur, qui per nomen ejus illa offerunt Sacrificia quæ Jesus Christus fieri tradidit, hoc est in Eucharistia panis & poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præveniens Deus gratos sibi esse testatur.* Justin. M. dial. cum Tryph. Quo in libro vox θυσία καὶ προσφορὰ sæpe hoc sensu, pro Eucharistia scilicet usurpatur. Et ante eum Clemens Romanus, πάντα, inquit, τάξει ποιεῖν ὀφείλομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν, κατὰ καιροὺς τεταγμένους, τάς τε προσφορὰς καὶ λειτουργίας ἐπιτελεῖσθαι. *Omnia debemus rite ac ordine facere, quæ Dominus præstitutis temporibus peragere jussit, oblationes scilicet & liturgias celebrare*; & paulo post, οἱ οὖν τοῖς προστεταγμένοις καιροῖς ποιοῦντες τὰς προσφορὰς αὐτῶν εὐπρόσδεκτοί τε καὶ μακάριοι, *Qui igitur præstitutis temporibus oblationes suas faciunt, accepti & beati sunt.* Clem. Ep. 1. ad Corinth. Unde constat sacræ Eucharistiæ celebrationem θυσίαν ac προσφορὰν & mysticam propterea Mensam, super quam celebrata est, θυσιαστήριον ab ipsis Ecclesiæ incunabulis appellatam fuisse. Ac proinde nemini mirum esse videatur, quod hæc vocabula in his Canonibus aliquot post annis editis isto sensu usurpentur.

V. Reliqua quæ supersunt vocabula, quibus clarissimus vir hos Canones impugnat, istiusmodi sunt, quibus responsum nullo negotio detur. Quis enim dabit Apostolos vel Apostolicam Ecclesiam totum illud quod à Pascha ad Pentecosten decurrit spatium temporis πεντηκοστῆς vocabulo nunquam appellasse? præsertim cum isto sensu ab ipso Tertulliano aliisque antiquissimis Ecclesiæ Patribus, ut alibi ostendimus, vox ista sæpe usitetur? Quidni etiam Apostoli & viri Apostolici ea τὰ κυριακὰ *Dominica* nuncuparent, quæ ad *Dominicos usus* decernuntur, ut loquitur Irenæus, lib. 4. cap. 34. Quod

 autem

autem πρῶτος ἐν ἐπισκόποις, id est Metropoleos cujusque Provinciæ Episcopus, in hisce Canonibus memoratur, eam loquendi formulam primitivæ & Apostolicæ Ecclesiæ praxi consonare, supra à nobis fuse demonstratum est. Satis autem mirari nequeo, qua de causa etiam vox ὑπερβερεταῖος ei displiceret. Quasi scilicet Apostolis & primis Christianis ad Macedones, Syromacedones, Antiochenos, Ephesios, & Smyrnæos scribentibus vel de rebus apud illos peragendis decernentibus, non liceret istis mensium nominibus uti, quæ apud eos vulgo recepta erant. Hujusmodi sane argumentis risus magis quam confutatio convenit. Sed me reprimo; neque enim contra Dallæum, sed pro Codice Canonum Ecclesiæ primitivæ disputo.

CAPUT XI.

Synopsis.

I. *Altera communis objectio contra Canones Apost. ex eo petita, quod* Episcopi *&* Presbyteri *in iis distinguantur. Ista distinctio ab Ecclesia recens nata obtinuit.*

II. Clemens Alex. *Episcopum & Presbyterum non minus quam Presbyterum & Diaconum distinguit.*

III. *Eadem distinctio ex* Origene *&* Dionysio Alex. *demonstratur, necnon ex* Tertulliano *qui Episcopum* Summum Sacerdotem *vocat.*

IV. Clemens Alex. Origenes *&* Tertullianus *Episcopos in ipsis Apostolorum scriptis distinctos esse à Presbyteris, adeoque ab ipsis Apostolis distincte institutos judicarunt.*

V. *Idem ex* Tertulliano *iterum probatur, necnon ex* Iernæo. *Multi Presbyteri Episcopo Romano subjecti sunt, qui tamen nihil magni momenti sine eo facere potuerunt.*

VI. Polycarpus *Episcopus ab Apostolis ordinatus Presbyteros sibi subjectos habuit. Primi Ecclesiarum Episcopi soli celebrantur, non item Presbyteri.*

VII. *Episcoporum à Presbyteris distinctio, eorumque super hos autoritas è* Dionysio *etiam Corinthiaco demonstratur.*

VIII. *Nonnullos proxime post Apostolos, primo Presbyteros, & deinde Episcopos ejusdem Ecclesiæ fuisse probatur.*

IX. *Hæc distinctio ex iis etiam qui cum Apostolis versati sunt,* Ignatio, *&* Clemente Rom. *evincitur. Episcopi, Presbyteri & Diaconi in Ecclesia Christiana æque ac Pontifex, Sacerdotes, & Levitæ in Judaica distincti, iisdemque nominibus antiquitus appellati sunt.*

X. Clementis I. *locus explicatur.* Διάκονος *istis diebus generale erat omnium*

nium Ecclesiæ ministrorum nomen. Clemens non de sua ætate loquitur, sed quid Apostoli statim post Domini ascensum agebant, docet. Cum Ecclesiæ regimen perpetuo duraturum nondum institui potuit.

XI. *Quod Episcopi ab Apostolis Presbyteri nominentur, nihil contra nos facit. Nam initio Ecclesiæ Judaicæ* Summus Sacerdos, *etiam simpliciter* Sacerdos *dictus fuit.*

XII. *Ex iis quæ Apostoli statim post Christi ascensum fecerunt, nihil de perpetuo Ecclesiæ regimine concludi potest. Ipsi Spiritum per Christum sibi insufflatum, per* χειροθεσίαν *aliis communicarunt. Quo modo in Apostolorum successores perpetuo infunditur.*

XIII. *Quæstio de Episcoporum supra Presbyteros autoritate, ut rite instituatur, ita ut determinari possit.*

XIV. *Singuli Apostoli totam Apostolicam autoritatem sibi commissam habuerunt, ac proinde eandem in singulares personas transmittere debuerunt.*

XV. *Hanc autoritatem Apostoli singularibus personis,* Timotheo *&* Tito *commiserunt: ideoque & aliis; siquidem uniformitati in Ecclesia studerent.*

XVI. *Eandem apud singulares personas ab Apostolis depositam fuisse, historia Ecclesiastica fidem faciunt. Ipsi etiam adversarii negare nequeunt, quin singulares personæ eandem statim post Apostolos exercuerint.*

XVII. *Primi Apostolorum successores Ecclesiasticæ administrationis formam ab iis institutam nec voluerunt, nec potuerunt immutare. Nullus unquam Presbyter ante nostrum & præcedens seculum præter* Aerium *se Episcopo parem existimavit.*

XVIII. *Nihil inter Jus divinum & Apostolicum interest. Antiquissimi Patres Episcopalem autoritatem jure divino institutam consenserunt.*

XIX. *Hujus dissertationis conclusio.*

I. PROXIMUM commune contra Canones Apostolorum argumentum ex eo petit Clarissimus vir, quod Episcopos & Presbyteros perpetuo distinguant, atque ita priorem, ut ipsi videtur, ministerii Ecclesiastici partem quæ supra diaconatum est, *in duos ordines dividant, plurimum inter se & nomine, & jure, & statu, & autoritate differentes.* Nempe sicut dicit vir doctus, ita profecto est. Hi Canones duos illos Episcoporum & Presbyterorum ordines perpetuo distinguunt. Et quidem nisi hoc fecissent, eos ipse etiam de novitate suspectos habuissem; nec ante quartum, illudque adultum seculum, post Aerianæ scilicet hæreseos exortum, conditos credidissem. Ab ipsis enim Apostolorum temporibus usque ad Aerium, nemo unquam Presbyteros ejusdem atque Episcopos ordinis fuisse somniavit, sed omnes è contrario ubi ordines Ecclesiasticos enumerant, tres istos, Episcoporum scilicet, Presbyterorum, & Diaconorum, tanquam à se invicem distinctos, constanter recensent: ut à viris eruditis sæpe demonstratum est. Utrumque hoc etiam in loco, unum vel alterum afferre testimonium non pigebit, quo summa inter Episcopi & Presbyteri ordines distinctio proximo post Apostolos seculo evidentissimè demonstratur.

II. Primo itaque, si alia deessent argumenta, hæc Clementis Alexandrini verba

verba distinctionem istam clare satis indicant. Ἐπεὶ καὶ αἱ ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν προκοπαὶ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, μιμήματα οἶμαι τῆς Ἀγγελικῆς δόξης. *Nam & hic quoque in Ecclesiâ progressiones Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, imitationes sunt, ut arbitror, Angelicæ gloriæ.* Clem. Alex. Strom. lib. 6. pag. 667. Hic enim non modo Episcopi, Presbyteri, & Diaconi tanquam à se invicem distincti memorantur, sed & distincti eorum ordines verbo isto προκοπαὶ luculente indigitantur: utpote è quo conficitur, progressionem sive promotionem fuisse à Presbytero ad Episcopum, non minus quam à Diacono ad Presbyterum. Adeo ut nisi Diaconi idem sit atque Presbyteri ordo, Episcopi à Presbyteris ordine distinguantur necesse est. Ab uno porro ordine ad eundem Progressio fieri non potest. Atqui ut à Diaconatu ad Presbyteratum, sic etiam à Presbyteratu ad Episcopatum facta est progressio, ut ex his ipsis verbis patet, necnon è sequentibus. Cùm enim dixisset Clemens has progressiones esse imitationes gloriæ Angelicæ, ac illius œconomiæ & dispensationis quam scripturæ illos expectare dicunt, qui insistentes vestigiis Apostolorum in perfectione justitiæ convenienter Evangelio vixerunt, addit protinus, Ἐν νεφέλαις τούτους ἀρθέντας γράφει ὁ Ἀπόστολος, διακονήσειν μὲν τὰ πρῶτα, ἔπειτα ἐγκαταταγῆναι τῷ πρεσβυτερίῳ κατὰ προκοπὴν δόξης· δόξα γὰρ δόξης διαφέρει, ἄχρις ἂν εἰς τέλειον ἄνδρα αὐξήσωσιν. *Hos sublatos in nubibus scribit Apostolus, primo quidem Diaconos esse, deinde cooptatos in Presbyteratum per progressum gloriæ. Nam gloria differt à gloriâ, donec in virum perfectum creverint.* In virum perfectum, hoc est, in Episcopum, sensu cœlesti in summum gloriæ apicem. Hic enim ostendit Clemens tres esse gloriæ ordines in cœlis, à se invicem distinctos (nam gloria, inquit, differt à gloriâ) quos progressiones sive ordines Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum in terris imitantur. Primum scilicet, sive infimum Diaconorum esse, medium Presbyterorum, supremum autem sive perfectissimum Episcoporum. Quos propterea istis diebus distinctos fuisse in Ecclesiâ ordines clarissime elucescit.

III. Idem Origenes Clementis æqualis in commentariis suis sæpe inculcat, præsertim qui hæc habet, Πλεῖον ἐγὼ ἀπαιτοῦμαι παρὰ τὸν διάκονον, πλεῖον ὁ διάκονος παρὰ τὸν λαϊκόν, ὁ δὲ πάντων ἡμῶν ἐγκεχειρισμένος ἀρχὴν αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἐπὶ πλεῖον ἀπαιτεῖται. *Plus à me* (Presbytero) *exigitur quam à Diacono: plus à Diacono quam à Laico: Ab eo autem qui in nos omnes Ecclesiasticum ipsum principatum sibi commissum habet, plus adhuc exigitur.* Vel ut D. Hieronymus hæc ultima verba latinè vertit, *Qui vero totius Ecclesiæ arcem obtinet, pro omni Ecclesiâ reddit rationem.* Orig. in Jerem. hom. 2. In his fateor Origenis verbis nec Episcopus, nec Presbyter disertè nominatur. Ambo autem necessario includuntur. Origenem enim Presbyterum fuisse nemo nescit: & hæc ipsa verba clamant. Neque enim plus ab eo quam à Diacono exigi potuit, nisi ipse Presbyter esset, atque ita Diacono superior. Per eum autem qui summum in omnes tam Clericos quam Laicos parœciæ suæ principatum sibi concreditum habet, Episcopum intelligendum

gendum esse nemo dubitare potest. Hoc enim res ipsa loquitur, & vulgaris loquendi formula ab Origene usitata confirmat, à quo scilicet Episcopi ἄρχοντες & ἡγούμενοι passim appellantur. Dicit igitur plus à Presbytero quam à Diacono exigi: plus etiam ab Episcopo quam à Presbytero: Quod fieri non potest, nisi Episcopus alius sit à Presbytero, eoque non minus superior quam Presbyter Diacono. Imo vero Episcopum τὸν ἐπὶ πάντων ἡμῶν (πρεσβυτέρων viz. καὶ διακόνων καὶ λαϊκῶν) ἐγκεχειρισμένον ἀρχὴν αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν affirmat. Quibus verbis summa Episcoporum in ipsos etiam Presbyteros ὑπεροχὴ apertissimè significatur. Hinc est quod ubicunque ille tres hosce ordines simul recenset, Episcopos cæteris semper præponit, ut ἀνδραλαβέσιν ἐπισκόποις, ἢ πρεσβυτέροις ἢ διακόνοις. Orig. in Matt. cap. XXI. 12, pag. 442. & ante, Σύμβολόν ἐστι καὶ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος, καὶ ὁ διάκονος ἀληθινῶν κατὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα πραγμάτων. Id. in Matt. cap. XIX. pag. 363. & passim alibi. Hisce adjungamus luculentissimum illud Tertulliani testimonium, hæc de baptismo dicentis, *Dandi quidem habet jus summus Sacerdos, qui est Episcopus; dehinc Presbyteri & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate, propter Ecclesiæ honorem: quo salvo, salva pax est. Alioquin etiam Laicis jus est. Quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari potest: nisi Episcopi jam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur, dicentes, Domini sermo non debet abscondi ab ullo.* Tertull. de baptismo cap. 17. In his antiquissimi Patris verbis observare licet primo Episcopos, Presbyteros, & Diaconos distinctè recensitos: deinde Episcopum istis diebus non simpliciter *Sacerdotem*, sed *summum Sacerdotem* appellatum fuisse: & denique hunc summum Sacerdotem baptizandi jus penes se habuisse, Presbyteros autem & Diaconos baptizare quidem potuisse, non tamen sine Episcopi sive summi Sacerdotis autoritate, communiter scilicet, & ordinariè: nam gravi aliquâ urgente necessitate, non tantum Presbyteris & Diaconis, sed & Laicis baptizare licuit. Nullâ autem cogente necessitate (quæ lege constringi nequit) ut nullo modo Laici, sic ne ipsi Presbyteri nec Diaconi sine Episcopi autoritate jus baptizandi habebant: *propter Ecclesiæ* scilicet *honorem*, in eo quippe plurimum consistentem, ut omnia ex summi Sacerdotis sententiâ atque autoritate administrentur. Quamcunque igitur in ipsis etiam Sacramentis administrandis vel Presbyteri vel Diaconi habebant autoritatem, eam totam Episcopo quisque suo acceptam referebant. Quod non modo Episcoporum à Presbyteris distinctionem, sed summam eorum supra hosce eminentiam & autoritatem perspicuè demonstrat. Quod tamen manifestius adhuc, si fieri potest, elucescit ex Dionysii Alexandrini, qui paulo post Tertullianum vixit, Epistolâ ad Fabium Antiochenæ Ecclesiæ præsulem, ubi hanc historiam narrat. Serapion, inquit, quidam Senex Alexandriæ, in persecutione lapsus, cum jam moribundus esset, Nepoti ex filiâ jussit, ut unum è Presbyteris accerseret, qui veniam & communionem ipsi indulgeret. Puer ad Presbyterum cucurrit, jam autem nox erat, & Presbyter ægrotabat: ἐντολῆς δὲ, inquit Dionysius, ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης, *mandato autem à me dato*, ut morituris si peterent, & maximè si antea suppliciter postulassent, venia indulgeretur,

quo bonæ ſpei pleni ex hac vitâ migrarent, *Exiguam* Euchariſtiæ partem puero tradidit, jubens ut aquâ intinctam ſeni in os inſtillaret: Quod cum puer feciſſet, ſenex animam continuò exhalabat. Dionyſ. Alex. apud Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 6. cap. 44. Ex hâc hiſtoriâ patet, Dionyſium Epiſcopum Presbyteris ſuis *in mandatis dediſſe*, ut veniam morituris indulgerent. Quod quidem niſi ſummam Epiſcoporum ſupra Presbyteros poteſtatem evincat, me prorſus neſcire fateor, quid quovis modo evinci poſſit.

IV. Secundo igitur exeunte tertioque ineunte ſeculo, quibus ſcilicet temporibus Canones Apoſtolorum nobis conſtituti editique videntur, Epiſcopos à Presbyteris diſtinctos, iiſque præpoſitos fuiſſe, ac proinde diſtinctionem iſtam atque autoritatem Epiſcoporum ſupra Presbyteros in dictis Canonibus toties commemoratam, noſtram de Canonum horum antiquitate ſententiam haudquaquam elevare, ſatis ſuperque è præmiſſis conſtat. Nec nobis ſane videre licet, ut legitima ex hoc argumento concluſio contra ipſam Turriani opinionem inferatur. Hoc enim argumentum in eâ fundatur opinione, quæ Epiſcoporum & Presbyterorum nomina in veris Apoſtolorum ſcriptis confuſa eſſe & promiſcuè uſitata ſtatuit. Iſta autem opinio non niſi poſt Aerii hæreſin exorta eſt, quarto jam ad finem vergente ſeculo. Illi vero qui tribus primis claruerunt ſeculis, ipſiſque propterea Apoſtolis longe propinquiores fuerunt, Patres, contrariam omnino ſententiam amplexi ſunt, ſcriptiſque tradiderunt, Epiſcopos ſcilicet in ipſis Apoſtolorum ſcriptis à Presbyteris diſtinctos eſſe, ut alius plane eſſet Eccleſiaſtici miniſterii ordo qui Epiſcoporum ac qui Presbyterorum nomine ibi nuncupantur. Hoc ex eo patet, quod Patres ante laudati, Clemens Alexandrinus, Origenes & Tertullianus, qui omnes, ut oſtendimus, Epiſcopos & Presbyteros accurate diſtinguunt, illoſque hiſce ſuperiores aſſerunt, illa Apoſtolorum verba quæ de Epiſcopis agunt, de ſolis Epiſcopis in ſuâ noſtrâque notione non de Presbyteris, item quæ de Presbyteris loquuntur, de ſolis Presbyteris non de Epiſcopis intelligunt. Clementem Alexandrinum tres προκοπὰς Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum agnoviſſe, ſupra à nobis oſtenſum eſt. Idem vero alibi hiſce tribus ordinibus Eccleſiaſticis ſua cuique præcepta in ſacris ſcripturis data affirmat, Μυρίαι δὲ, inquit, ὅσαι ὑποθῆκαι εἰς πρόσωπα ἐκλεκτὰ διατείνουσαι, ἐγγεγράφαται ταῖς βίβλοις ταῖς ἁγίαις, αἱ μὲν πρεσβυτέροις, αἱ δὲ ἐπισκόποις, αἱ δὲ διακόνοις· ἄλλαι χήραις. *Plurima autem alia præcepta quæ ad electas perſonas pertinent, in ſanctis libris ſcripta ſunt: Hæc quidem Presbyteris, alia vero Epiſcopis, alia Diaconis. Alia autem viduis.* Clem. Alex. pædag. lib. 3. cap. 12. pag. 264. Nemo non videt Clementem hoc in loco, ea quæ de Epiſcopis ab Apoſtolo præcipiuntur, ſolis Epiſcopis, non item Presbyteris adſcribentem, ut & ea quæ Presbyteris, Presbyteris ſolis, non item Epiſcopis. Quos propterea à ſe invicem ab Apoſtolo non minùs diſtinctos innuit, quam Diaconos à viduis. Ad eundem modum Origenes, qui verbis ſupra citatis Epiſcopum ſupra Presbyteros æque ac ſupra Diaconos Laicoſque principatum habere affirmavit, idem in Commentariis ad S. Matthæum, probat

ſecundas

ſecundas nuptias à nemine, qui dignitatem aliquam in Eccleſiâ conſecutus eſt, ineundas eſſe: idque hoc modo, Περὶ μὲν τῶν, inquit, ἐπισκόπων νομοθετῶν ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον προτέρᾳ. φησὶν, Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα. *Nam in priori ad Timotheum Epiſtolâ leges de Epiſcopis ferens Apoſtolus, Si quis, inquit, Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat; Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum.* Deinde ad inferiores ordines deſcendens Origenes, addit, *Tum de Diaconis, Diaconi, inquit Apoſtolus, ſint unius uxoris viri. Viduas autem conſtituens, vidua, inquit, non minor ſit, quam ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor. At in Epiſtolâ ad Titum, Hujus rei gratiâ reliqui te in Cretâ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civitates Presbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi: Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir.* Hæc Orig. in Matt. cap. 19. pag. 362. Quare autem hunc ultimum ex Epiſtolâ ad Titum citaret locum, niſi credidiſſet Presbyteros in Apoſtoli notitiâ ab Epiſcopis diſtinctos eſſe, ac proinde in Epiſtolâ ad Timotheum, ubi Epiſcopi ſoli nominantur, non comprehenſos? Qui hæc ſane Origenis verba attente legit, dubitare nequit, quin ille perſuaſiſſimum habuerit, Epiſcopos & Presbyteros à ſe invicem & re & nomine ab Apoſtolo diſtinctos eſſe, eundemque ſigillatim præcepiſſe, ne iſtiuſmodi Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi & viduæ ſecundas nuptias contraherent, quales Origenes ſuâ ætate in Eccleſiâ conſtitutos eſſe teſtatur. Idem & Tertulliano viſum eſt, qui de Monogamiâ agens hæc habet, *ut igitur in Domino nubas ſecundum legem & Apoſtolum, (ſi tamen vel hoc curas) qualis es id matrimonium poſtulans, quod iis à quibus poſtulas non licet habere? Ab Epiſcopo Monogamo, à Presbyteris & Diaconis ejuſdem Sacramenti*; (Monogamis ſcilicet) *à viduis, quarum ſectam in te recuſâſti.* Tertull. de Monog. cap. 2. ubi Tertullianus ad eadem procul omni dubio Apoſtoli verba reſpexit, quæ ab Origene ante citata ſunt, quibus nempe Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, & viduis ſecundis nuptiis interdicitur. Et ille igitur pariter atque Clemens Alexandrinus ac Origenes, præcepta Epiſcopis & Presbyteris, diſtinctè & ſeorſim à D. Paulo, illis in Epiſtolâ ad Timotheum, his in eâ ad Titum, data fuiſſe arbitratus eſt, ac propterea nomina iſta non promiſcuè ab Apoſtolo uſitata eſſe, ſed proprie, eo nimirum ſenſu quo ipſius (Tertulliani) ætate uſurpata ſunt, quâ nomen *Epiſcopi* ſoli ſummo Sacerdoti, ſine cujus autoritate nec Presbyteris nec Diaconis baptizare licuit, proprium & peculiare fuit: Illud autem *Presbyteri* ſimplicibus Sacerdotibus, qui ſine Epiſcopi autoritate nec baptizandi jus habebant. Unde ſimul conficitur hos tres antiquiſſimos Eccleſiæ Patres, qui proximo poſt Apoſtolos ſeculo vixerunt, pro certo habuiſſe, tres iſtos diſtinctos in Eccleſiâ ordines, Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, ab ipſis Apoſtolis inſtitutos fuiſſe. Alioquin enim propria illis ſingulis præcepta ab Apoſtolo aſſignata fuiſſe, opinari nunquam potuiſſent.

V. Hanc porro Tertulliani fuiſſe ſententiam ex alio illius loco apparet; ubi ſcilicet hoc contra hæreticos argumento utitur. *Edant ergo origines Eccle-*

 ſiarum

ſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit autorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum, ab Johanne collocatum refert. Sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde utique & cætera exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Tertull. de præſcr. adv. hær. cap. 32. Quin Tertullianus hoc in loco, alibique, ubi ſimilia de ordine Epiſcoporum tradit, ut adv. Marcion. lib. 4. cap. 5. quin ille, inquam, nomen Epiſcopi ſuâ notione uſurpet, quâ ſcilicet *Epiſcopus* idem eſt atque *ſummus Sacerdos* autoritatem ſupra Presbyteros habens, nemini dubium eſſe poteſt. Tales autem Epiſcopos ab ipſis Apoſtolis conſtitutos hoc loco refert, Clementem à Petro Romæ, Polycarpum à Johanne Smyrnæ, alios ab aliis alibi. Idem atteſtatus eſt ante eum Irenæus, dicens, *Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam in Eccleſiâ adeſt perſpicere omnibus qui vera velint audire, & habemus annumerare eos qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & Succeſſores eorum uſque ad nos.* Iren. lib. 3. cap. 3. Epiſcopi igitur in Eccleſiis ab ipſis Apoſtolis inſtituti ſunt. Quales autem? Tales nimirum quos ipſe in Eccleſiâ Romanâ conſtitutos enumerat, ibidem tradens, quod Beati Apoſtoli cum Eccleſiam fundaſſent, atque inſtruxiſſent, Epiſcopatum Eccleſiæ adminiſtrandæ Lino primo tradiderunt, cui ſucceſſit Anacletus, & *poſt eum*, inquit, *tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens.* Huic ſucceſſit Evariſtus, Evariſto Alexander, Alexandro Sixtus, Sixto Teleſphorus, Teleſphoro Hyginus, deinde Pius, poſt quem Anicetus. *Cum autem ſucceſſiſſet*, inquit, *Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Epiſcopatum ab Apoſtolis habet Eleutherius.* Et ſic ſingulos Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos ab ipſis Apoſtolis ad ſua uſque tempora deducit. Quid autem? nulline interea temporis Presbyteri ab Epiſcopis hiſce diſtincti Romæ erant? Hyginus exempli gratiâ vel Eleutherius ſolus Eccleſiam gubernare, tantamque Chriſtianorum, qui frequentiſſimi iſtis diebus ad fidem Romæ converſi ſunt, multitudinem inſtruere, iiſque Sacramenta adminiſtrare poterat? Quis hoc ſibi vel inſulſiſſimo perſuaderi patiatur? præſertim cum Cornelius, qui Epiſcopatum Romanum ſexaginta circiter poſt Eleutherium annis ſortitus eſt, haud pauciores quam quatuor & quadraginta Presbyteros in iſtâ Eccleſiâ fuiſſe teſtatus ſit, apud Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 6. cap. 43. Quis tantum Presbyterorum numerum Cornelio ſubjectos arbitrari poteſt, & nullos Clementi, nullos Hygino, nullos ipſi Eleutherio, qui vix vel ne vix quidem prius denatus eſt, quam Cornelius natus? Quinetiam ſub Eleutherio conſeſſum fuiſſe Presbyterorum pro certiſſimo habemus. Illo enim ſedem iſtam occupante, Florinus hæreticus Presbyterio iſtius Eccleſiæ dejectus eſt. Sic Euſebius, οἱ δ' ἐπὶ Ῥώμης ἤκμαζον, ὧν ἡγεῖτο Φλωρῖνος, πρεσβυτερίου τῆς ἐκκλησίας ἀποπεσών. Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 15. Sicut autem ſub Eleutherio Irenæi coætaneo, ſic etiam ſub anterioribus iſtius Eccleſiæ Epiſcopis uſque ad Clementem ab Apoſto-

Apoſtolis ordinatum, Presbyteri proculdubio ordinati ſunt, qui in Sacramentis aliiſque Eccleſiæ negotiis adminiſtrandis, Epiſcopo quiſque ſuo, adſtiterunt. Quorum tamen rarior in hiſtoriis occurrit mentio, idcirco nimirum quod autoritas omnis & præfectura penes ſolos Epiſcopos fuit, adeo ut Presbyteris nihil, quod magni eſſet momenti, citra eorum ſententiam aggredi liceret, juxta Can. Apoſt. XXXIX. Cujus rei illuſtre habemus documentum in Epiſtolâ illâ quam Presbyteri & Diaconi Romæ conſiſtentes poſt mortem Fabiani, Cornelio ſucceſſore ejus nondum ordinato, ac propterea ſede vacante, ad D. Cyprianum ſcripſerunt, ubi inter alia hæc dicunt, *Quanquam nobis differendæ hujus rei neceſſitas major incumbat, quibus poſt exceſſum nobiliſſimæ memoriæ viri Fabiani, nondum eſt Epiſcopus propter rerum & temporum difficultates conſtitutus, qui omnia iſta moderetur, & eorum qui lapſi ſunt, poſſit cum autoritate & conſilio habere rationem.* Apud Cyprian. Ep. 31. Unde clariſſime conſtat Presbyteros & Diaconos, qui plurimi tunc temporis Romæ erant, nullam in Eccleſiâ adminiſtrandâ autoritatem vel habuiſſe, vel ſibi arrogaſſe. Etiamſi enim ipſa rei neceſſitas flagitare videretur, ut lapſorum cauſa quam ocyſſime determinaretur, illi tamen nihil in eâ attentare auſi ſunt, ſed eam neceſſario differendam eſſe fatentur, uſque dum Epiſcopus ipſis conſtitutus eſſet, qui cauſam iſtam & reliqua omnia Eccleſiæ negotia *cum autoritate & conſilio* moderari potuit.

VI. Poſt verba de Epiſcopis Romanis ſupra allata, Irenæus ſimilia de Polycarpo Eccleſiæ Smyrnenſis Epiſcopo ſubjungit. *Et Polycarpus autem*, inquit, *non ſolum ab Apoſtolis edoctus, & converſatus cum multis ex iis qui Dominum noſtrum viderunt, ſed etiam ab Apoſtolis in Aſiâ, in eâ quæ eſt Smyrnis Eccleſia, conſtitutus Epiſcopus, quem & nos vidimus in primâ noſtrâ ætate.* Iren. lib. 3. cap. 3. ut Polycarpus itaque Apoſtolos, ſic Irenæus Polycarpum vidit, eumque ab ipſis Apoſtolis conſtitutum fuiſſe Eccleſiæ Smyrnenſis Epiſcopum affirmat. Eundem autem Presbyteros ſibi ſubjectos habuiſſe, ex Epiſtolâ ipſius (cujus ibidem meminit Irenæus) ad Philippenſes miſſâ palam eſt: quippè quæ hanc inſcriptionem præfert, Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Φιλίπποις. *Polycarpus & qui cum eo ſunt Presbyteri, Eccleſiæ Dei quæ eſt Philippis.* Ex quâ inſcriptione patet Polycarpum ab ipſis Apoſtolis, teſte Irenæo, conſtitutum Epiſcopum, Presbyteros ſecum in Eccleſiâ Smyrnenſi habuiſſe, à quibus etiam ſeſe aperte ſatis diſtinguit, ſuamque ſupra eos eminentiam declarat, eo quod ſuum ſolius nomen Epiſtolæ inſcribat, reliquos autem ſub communi duntaxat Presbyterorum nomine commemoret. Hinc Irenæus in hæreticis refellendis, non ad Presbyterorum iſtius Eccleſiæ, ſed ad Polycarpi ſolius ſucceſſores appellat. *Et teſtimonium his*, inquit, *perhibent, quæ ſunt in Aſiâ Eccleſiæ omnes, & qui uſque adhuc ſucceſſerunt Polycarpo.* Iren. ibid. Quid hoc, ſi alii in eadem Eccleſia Polycarpi æquales Presbyteri extitiſſent? Idem dicendum eſt de aliis omnibus, majoribus præſertim Eccleſiis, Romanâ, Alexandrinâ, Antiochenâ, Hieroſolymitanâ, in quibus ſucceſſores Epiſcoporum ab ipſis Apoſtolis uſque ad quartum ſeculum memoriæ traditos ha-

 bemus.

bemus. Primos Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos ex Irenæo ante didicimus. In Alexandrinâ, Aniano à Marco Evangeliſtâ ordinato, Abilius ſucceſſiſſe perhibetur, cujus ſucceſſor fuit Cerdo, hujus Primus, Primi Juſtus, Juſti Eumenes, & ſic deinceps. In Antiochenâ, à Petro Apoſtolo conſtitutus eſt Evodius, cui ſucceſſit Ignatius, huic Heros, deinde Cornelius, &c. in Hieroſolymitanâ, Jacobo Apoſtolo ſucceſſit Simeon, Simeoni Juſtus, Juſto Zacchæus, Zacchæo Tobias, poſt eum Benjamin; Et ſic in ſingulis Eccleſiis ſinguli Epiſcopi ſucceſſivè inſtituti dicuntur, nullâ aliorum Presbyterorum factâ mentione. Omnem autem excedit fidem, nemoque ſibi perſuadere poteſt, nullos in magnis iſtis Eccleſiis fuiſſe Presbyteros, præter Epiſcopos illos qui per tria propemodum priora ſecula ſoli celebrantur. Neque alia reddi poteſt ratio, cur unicus unamquamque Eccleſiam uno eodemque tempore adminiſtraſſe dicatur, niſi quod totius Eccleſiæ cura unico illi incubuerit. Presbyteri autem, qui plurimi haud dubie in ſingulis iſtis Eccleſiis ordinati ſunt, nuſquam fere memorantur, propterea nimirum quod illi Epiſcopo ſuo ſubeſſent, nec quicquam ſine ejus autoritate agere potuiſſent.

VII. Adhæc Hegeſippus, Irenæi æqualis ſaltem ſi non ſuperior, ejuſdem cujus ille in Eccleſia Romana ſucceſſionis Epiſcoporum meminit, & Corinthiacam præterea Eccleſiam in recta fide permanſiſſe refert, uſque ad Primum ejuſdem loci Epiſcopum, Καὶ ἐπέμενεν, inquit, ἡ ἐκκλησία ἡ Κορινθίων ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ μέχρι Πρίμου ἐπισκοπεύοντος ἐν Κορίνθῳ. Apud Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 4. cap. 22. Et iiſdem diebus Dionyſius, iſtius, Corinthiacæ ſcilicet, Eccleſiæ Epiſcopus, Catholicas Epiſtolas ad diverſas Eccleſias ſcripſit, quarum una ad Athenienſes miſſa, Dionyſium Areopagitam primum Athenienſis Eccleſiæ Epiſcopum fuiſſe teſtatur. Publium etiam & poſt eum Quadratum ejuſdem loci Epiſcopos celebrat. In cæteris inſuper Epiſtolis, Dionyſius Eccleſiæ ad quam ſcribit Epiſcopum nominatim appellat; ut, Gortynenſium Philippum, Amaſtrianorum Palmam, Romanorum Soterem. In Epiſtola vero ad Gnoſſios, Pinytum Eccleſiæ illius Epiſcopum monet, ne grave onus caſtitatis fratrum cervicibus tanquam neceſſarium imponat, ſed ejus, quæ in pleriſque hominibus ineſt, infirmitatis rationem habeat. Ita Euſebius, qui ipſas Epiſtolas vidit, partimque in hiſtoriam ſuam tranſcripſit, ταύταις ἄλλη ἐγκατείλεκται πρὸς Κνωσίους, ἐν ᾗ Πινυτὸν τῆς παροικίας ἐπίσκοπον παρακαλεῖ μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες τὸ περὶ ἁγνείας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας. Euſeb. Hiſt. Eccl. lib. 4. cap. 23. Unde ſimul conſtat, quantam in iſtam Eccleſiam autoritatem Epiſcopus ejuſdem Pinytus tunc temporis exerceret. Enimvero ipſe leges de Caſtitate tulit, eaſque ipſis Clericis, qui ἀδελφοὶ hic vocantur, ſibi ſubjectis religioſè obſervandas impoſuit. Quam quidem poteſtatem in eo ſitam fuiſſe non negat Dionyſius, ſed fatetur potius, eo quod eum moneat ne ſeverè nimis in iſta re procederet, ſed aliquam humanæ infirmitatis rationem haberet. Quinetiam exinde quod in hac & in aliis ad quas ſcribit Eccleſiis Dionyſius ſolum cujuſque Epiſcopum nominatim proſequatur,

claríſſime

clarissime videre est, istis diebus, hoc est LX. plus minus post Apostolorum tempora annis, unum in unaquaque Ecclesia præsidem fuisse, non Presbyteri sed Episcopi nomine indigitatum, qui summam Ecclesiæ quisque suæ curam suscepit, ipsisque Presbyteris non minus quam Diaconis Laicisque præpositus est. Adeo ut si quid erroris in Ecclesiæ administratione admissum esset, Episcopo soli adscriberetur. Unde cum Ecclesia Romana eo severitatis pariter atque temeritatis processerat, ut omnes Asiæ Ecclesias ob vulgo notam in Paschatis observatione diversitatem, proscribere atque ab unitate Ecclesiæ alienos pronunciare conaretur, Irenæus hoc Victori soli, Episcopo illius Ecclesiæ, vitio vertit, eumque à proposito abstinere monet, in Epistola ad ipsum scripta apud Euseb. lib. 5. cap. 24.

VIII. Dignissimum præterea est quod in hac causa observetur, ex Ecclesiæ primitivæ monumentis adhuc constare, nonnullos ex iis qui Presbyteri prius fuere, Episcopos postea factos esse. Heraclam enim, qui Episcopus postea illius Ecclesiæ, ut cuique notum est, factus fuit, Presbyterum prius Ecclesiæ Alexandrinæ fuisse, ipse Origenes testatur, dicens, καὶ τὸν νῦν ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ καθεζόμενον Ἀλεξανδρέων Ἡρακλᾶν. Apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 6. cap. 19. Pothino, quem teste Gregorio Turonensi Hist. Franc. lib. 1. cap. 24. Polycarpus illuc miserat, Ecclesiam Lugdunensem per Episcopalem suam autoritatem administrante, Irenæus ejusdem Ecclesiæ Presbyter erat, ut è duabus Martyrum Lugdunensium & Viennensium Epistolis, una ad Asiæ Phrygiæque Ecclesias, altera ad Eleutherium Episcopum Romanum, scriptis patet. In illa enim Pothinum, Ecclesiæ Lugdunensis Episcopum his verbis celebrant, Ὁ δὲ μακάριος Ποθεινὸς ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος. Apud Euseb. lib. 5. cap. 1. In altera autem Irenæum fratrem & collegam suum Eleuthero his verbis commendant, Εἰ γὰρ ᾔδειμεν τόπον τινὶ δικαιοσύνην περιποιεῖσθαι, ὡς πρεσβύτερον ἐκκλησίας, ὅπερ ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ ἐν πρώτοις ἂν παρεθέμεθα. *Quod si nobis compertum esset, locum cuipiam conferre justitiam, eum* (Irenæum) *tanquam Presbyterum Ecclesiæ, hunc enim locum obtinet, tibi inprimis commendassemus.* Ibid. cap. 4. Unde Eusebius, qui utriusque Epistolæ fragmenta in historiam suam transtulit, ibidem ait, οἱ δ' αὐτοὶ μάρτυρες καὶ τὸν Εἰρηναῖον πρεσβύτερον τότ' ὄντα τῆς ἐν Λουγδούνῳ παροικίας τῷ δηλωθέντι κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ συνίστων. *Sed iidem martyres etiam Irenæum, qui tunc temporis Presbyter Ecclesiæ Lugdunensis erat, supradicto Romæ Episcopo per literas commendarunt.* Sic etiam D. Hieronymus, in Catalogo hæc habens, *Irenæus Pothini Episcopi, qui Lugdunensem in Gallia regebat Ecclesiam, Presbyter à martyribus ejusdem loci ob quasdam Ecclesiæ quæstiones legatus Romam missus, honorificas super nomine suo ad Eleutherium Episcopum perfert literas. Postea jam Pothino prope Nonagenario ob Christum martyrio coronato, in locum ejus substituitur.* Vel ut Eusebius itidem scribit, Ποθεινοῦ δὴ ἐφ' ὅλοις τῆς ζωῆς ἔτεσιν ἐνενήκοντα σὺν τοῖς ἐπὶ Γαλλίας μαρτυρήσασι τελειωθέντος, Εἰρηναῖος τῆς κατὰ Λούγδουνον, ἧς ὁ Ποθεινὸς ἡγεῖτο, παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. Euseb. lib. 5. cap. 5. Irenæus itaque primo Presbyter, & deinde Episcopus fuit Ecclesiæ Lugdunensis. Sic etiam in Ecclesia Romana

Dionysium

Dionysium prius Presbyterum fuisse quam Episcopum, æqualis ejus Dionysius Alexandrinus fidem facit, quippe cujus Epistola de baptismo ad Dionysium scripta est, tunc quidem Romanæ urbis Presbyterum, sed qui aliquanto post tempore, ejusdem urbis Episcopus est constitutus, ut testatur Eusebius lib. 7. cap. 7. necnon Hieronymus in Catalogo. Eleutherus autem sive Eleutherius primo Diaconus fuit Aniceti Episcopi Romani, ut Hegesippus ejusdem ætatis scriptor tradidit, apud Euseb. lib. 4. cap. 22. Eundem autem paulo post Episcopum fuisse ejusdem Ecclesiæ inter omnes constat. Presbyteros porro eidem subditos fuisse nos ante ostendimus, ex Euseb. lib. 5. cap. 15. Unde conficitur, secundo labente seculo, LXX. annis ab Apostolis vix dum elapsis, tres distinctos Ecclesiastici ministerii ordines, Episcopum scilicet, Presbyteros & Diaconos in Ecclesia Romana constitutos fuisse.

IX. Si altius adhuc ascendamus, eosque, qui cum ipsis Apostolis versati sunt, consulamus Patres, illi etiam nos certiores facient Episcopos à Presbyteris suis, hoc est Apostolicis diebus distinctos fuisse. Ignatium dico, & Clementem Romanum. De Polycarpo enim ante locuti sumus. Ignatius autem Episcopos & Presbyteros, non minus quam Presbyteros & Diaconos in unaquaque fere Epistola distinguit. Ex. gr. In Epistola ad Magnesianos, Damam eorum Episcopum, Bassam & Apollonium Presbyteros & Sotionem denique Diaconum laudibus prosequitur. Et paulo post dicit, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ, καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τόπον συνεδρίου τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν διακόνων τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων πεπιστευμένων διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. In Epistola ad Philadelphenos, τῷ ἐπισκόπῳ, inquit, προσέχετε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ τοῖς διακόνοις. Et sic passim alibi: ut non opus sit nos plura ex eo testimonia accumulemus, neque etiam probemus has Epistolas à sanctissimo illo Patre ac martyre conscriptas fuisse. Hoc enim undequaque doctissimus Joannes Pearsonius, Episcopus Cestrensis tanta fide, tanta eruditione ac perspicuitate præstitit, ut nihil in omni antiquitate Ecclesiastica clarius certiusve demonstrari possit. Iisdem porro diebus Clemens Ecclesiæ Romanæ Episcopus ab ipsis Apostolis constitutus, Epistolam ad Corinthios scripsit, qua frequentem Presbyterorum mentionem facit, quibus tamen præfectos Ecclesiæ anteponit, ut in initio fere Epistolæ, ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ τιμὴν τὴν καθήκουσαν ἀπονέμοντες τοῖς παρ' ὑμῖν πρεσβυτέροις. *Præpositis vestris subditi, & Presbyteros inter vos debito honore prosequentes.* Et postea, Προηγουμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τοὺς πρεσβυτέρους ἡμῶν τιμήσωμεν. *Præpositos nostros veneremur, Presbyteros inter nos revereamur.* Ubi præpositi à Presbyteris aperte distinguuntur, iisdemque utrobique præponuntur, ab Ecclesia scilicet Romana, cujus nomine hæc Epistola scripta fuit. Alibi autem idem tres distinctos sacrorum ministrorum ordines in Ecclesiâ Christianâ æque ac Judaicâ constitutos innuit, ad Christianam enim Ecclesiam scribens, hæc habet, τῷ γὰρ Ἀρχιερεῖ ἴδιαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσί, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται. καὶ Λευίταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται. ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται. Ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί,

ἐν τῷ

ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριστείτω Θεῷ ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβαίνων τὸν ὡρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα. Summo quippe Sacerdoti ſua munera tributa ſunt. Sacerdotibus locus proprius aſſignatus eſt: & Levitis ſua miniſteria incumbunt. Laicus præceptis laicis conſtringitur. Unuſquiſque veſtrum, Fratres, in ſuo ordine manens, Deo in bona conſcientia gratias agat, & cum decore intra præſcriptum miniſterii ſui Canonem ſe contineat. Qui ultima hæc verba legit, dubitare nequit, quin priora de diſtinctis miniſtrorum ordinibus, ut in Eccleſia Chriſtiana æque ac Judaica conſtitutis, intelligenda ſint. Cum tres enim iſtos Pontificis, Sacerdotum, & Levitarum ordines recenſuiſſet, illoſque ſingulos pariter atque Laicos propria ſibi munera injuncta habere oſtendiſſet, addit ſtatim, *Unuſquiſque veſtrum, fratres, in ſuo ordine manens.* Hinc enim liquet præcedentia etiam verba ad eos quibus data eſt hæc Epiſtola, ad Corinthios videlicet Chriſtianos pertinere, apud quos unus eſſet Ἀρχιερεὺς, *Pontifex*, ſive Epiſcopus, alii ἱερεῖς, *Sacerdotes* ſive *Presbyteri*, alii Λευῖται *Diaconi*, ut quibus ἰδίαι διακονίαι incumbunt, alii denique *Laici.* Quos propterea ſingulos intra limites ſibi præſcriptos ſe continere adhortatur: idque exemplo Judæorum, qui nihil ſine hujuſmodi miniſtris offerre, nedum eos perturbare auſi ſunt. Nec mirum cuipiam videatur, quod ſacri Chriſtianæ Eccleſiæ miniſtri hiſce nominibus à Clemente indigitati ſint: Idem enim & apud alios obſervare licet. Ipſe Tertullianus Epiſcopum *Summum Sacerdotem* appellat, de baptiſmo cap. 17. Presbyteros ab ipſis Eccleſiæ primordiis *Sacerdotes* nuncupatos fuiſſe, capite præcedenti à nobis oſtenſum eſt. Diaconos autem *Levitas* dictos in Conciliis paſſim invenies. Quinetiam tres hoſce ſacros Eccleſiæ Chriſtianæ ordines è Judaicis ab ipſo Deo inſtitutis ſumptos fuiſſe, iiſque reſpondere D. Hieronymus, Pater ſummæ apud Epiſcopalis dignitatis adverſarios autoritatis, conceptis verbis teſtatus eſt, idque in illa ipſa Epiſtola ad Evagrium, quam iſti nobis toties objiciunt. Dicta enim Epiſtola his verbis terminatur. *Et ut ſciamus traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri teſtamento, quod Aaron, & Filii ejus & Levitæ in Templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & Presbyteri & Diaconi vendicent in Eccleſia.* Hieron. Epiſt. ad Evagrium. Quæ verba non modo funditus evertunt, quæcunque contra Epiſcoporum à Presbyteris diſtinctionem ex iſta Epiſtola peti ſolent argumenta, verumetiam demonſtrant ſanctiſſimum illum Patrem eâ ductum fuiſſe ſententiâ, quæ docet Apoſtolos divinitus inſpiratos, idem in Eccleſia Chriſtiana regimen inſtituiſſe, quod in Templo Judaico ab ipſo Deo prius inſtitutum fuerat; haudque minorem eſſe diſtinctionem inter Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos, quam inter Aaronem ſive Pontificem, Sacerdotes, & Levitas. Adeo ut Epiſcopus ſuperior ſit Presbyteris, & Presbyteri Diaconis, non minus quam ſummus Sacerdos ſuperior fuit Sacerdotibus, & Sacerdotes Levitis. Quapropter Eccleſia Chriſtiana Judaicæ ſuccedente, & Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis in locum Pontificum, Sacerdotum & Levitarum ſubſtitutis, nemini mirum eſſe poteſt, quod Judaica iſta nomina apud Clementem, Tertullianum, alioſque Eccleſiæ primitivæ Scriptores ad eoſdem in Eccleſia ordines deſignandos aliquandiu uſurpata fuerint.

X. Sed ne quid dissimulare videar, non tacendum est, Clementem alibi duos solos Ecclesiasticos ab Apostolis institutos ordines commemorare, Episcopos nimirum & Diaconos. Paulo enim post verba supra allata, hæc dicit, Παραγγελίας οὖν λαβόντες, καὶ πληροφορηθέντες διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πιστωθέντες τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ἐξῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέλλειν ἔρχεσθαι· κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες, καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν. *Mandata quippe accipientes Apostoli, & per resurrectionem Domini nostri Jesu Christi plena certitudine imbuti, Deique verbo confirmati, cum certa Spiritus Sancti fiducia egressi sunt, annunciantes regni Dei adventum. Per regiones igitur & urbes verbum Dei prædicantes, primitias eorum Spiritu probantes, Episcopos & Diaconos illorum qui credituri erant, constituebant.* Hæc sunt verba illa quibus novi Aeriani tantopere gloriati sunt: ac si clarissimè ex iis conficeretur, unum solum supra Diaconatum ab Apostolis unquam constitutum fuisse ordinem, Episcoporum scilicet, hoc est, ut illi volunt, Presbyterorum. Eo nimirum quod Clemens hoc in loco alios non nominet præterquam Episcopos & Diaconos.

Verumenimvero præterquam quod hæc Clementis verba de Episcopis & Diaconis generaliter sumptis intelligi possunt, quatenus Pastores sunt & Ministri Ecclesiæ, à Laicis distincti, eosque instruere, regere, & Sacramenta iis administrare constituti; Si demus eum Presbyteros etiam hoc in loco ab Apostolis constitutos velle, hi quidem sub Diaconorum potius quam sub Episcoporum nomine latere dicantur. Vox enim Διάκονος in Ecclesiæ infantia latissime sumpta fuit, non modo pro iis quos Apostoli ad mensarum ministerium instituerunt, Act. VI. Sed enim ipsi Apostoli Διάκονοι passim vocantur, ut 1 Cor. III. 5. & διάκονοι καινῆς διαθήκης, 2 Cor. III. 6. Alias διάκονοι Θεοῦ, & Χριστοῦ· διάκονοι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐκκλησίας, τοῦ εὐαγγελίου, &c. Imo quidem mensarum ministri idcirco instituti sunt, ut ipsi Apostoli τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου instantes essent, Act. VI. 4. Tychicus etiam vocatur διάκονος, Coloss. 4. 7. necnon Timotheus, 1 Thessal. III. 2. De Archippo insuper dicit D. Paulus, Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, Coloss. IV. 17. unde hi Diaconum, alii Presbyterum, alii denique Episcopum fuisse Archippum opinati sunt. Et quidem D. Chrysostomus Presbyteros antiquitus, & Episcopos & Diaconos nuncupatos fuisse observat. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι, inquit, τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο ἐπίσκοποι, καὶ διάκονοι τοῦ Χριστοῦ. Chrysost. in Epist. ad Philip. cap. I. 1. Quapropter supradicta Clementis verba non sine ratione & ipsorum Apostolorum Patrumque consensu, ita intelligantur, ut Apostoli & Episcopos proprie sic dictos, & alios quoscunque Ecclesiæ primitivæ ministros, tam Presbyteros scilicet quam Diaconos proprie sic dictos instituisse iis perhibeantur. Quamvis enim per διακόνους isto in loco soli forsitan Presbyteri non significentur, Presbyteros tamen æque ac mensarum ministros sub ista voce comprehendi posse, nemo ut opinor, negabit. Sed observandum præterea est Clementem in loco supradicto, non de statu Ecclesiæ ut sua

ætate,

ætate, cum ipſe Romæ Epiſcopus erat, conſtitutæ, loqui, ſed ut ſeſe habebat proxime poſt Chriſti reſurrectionem, per quam, ut ait, Apoſtoli plena certitudine imbuti, & Evangelium prædicarunt, & Epiſcopos, Diaconoſque eorum qui credituri erant, conſtituerunt. Clemens vero quadraginta minimum poſt Chriſti reſurrectionem annis hanc ad Corinthios Epiſtolam miſit. Intra quod tempus Apoſtoli Eccleſiam à Chriſto fundatam & magnis fidelium incrementis indies augeſcentem, ad perfectiorem regiminis perpetuo duraturi formam haud dubie perduxerant, quam cujus immediate poſt Domini reſurrectionem capax erat. οὐ γὰρ πάντα εὐθὺς ἠδυνήθησαν οἱ Ἀπόστολοι καταστῆσαι, *neque enim omnia ſtatim ordinare poterant Apoſtoli*, ut recte in hac cauſa obſervat Epiphanius hær. LXXV. N. V. Καὶ γὰρ ἕκαστον πρᾶγμα οὐκ ἀπ᾽ ἀρχῆς τὰ πάντα ἔσχεν, ἀλλὰ προβαίνοντος τοῦ χρόνου, τὰ πρὸς τελείωσιν τῶν χρειῶν κατηρτίζετο, *Neque enim ulla res eſt quæ ab initio omnibus ſuis numeris abſoluta fuerit, ſed procedente demum tempore ſua opportunitatibus omnibus ad perfectionem acceſſio contigit.* Ibid. Cujus rei egregium petit exemplum ex lege Moſaica, quæ ex parvis initiis non niſi gradatim omnibus ſuis numeris partibuſque expleta fuit. Idem ſane dicendum eſt de Eccleſia Chriſtiana, quæ pauciſſimis primo conſtans membris, ad eam quæ poſtea abſolutè neceſſaria fuit, politiæ formam redigi non potuit, neque vero neceſſe habuit. Epiſcopus enim cum Diaconis ſuis omnia cujuſvis Eccleſiæ negotia adhuc adminiſtrare poterat: nec opus erat Presbyteris, qui partem illius curæ in ſe ſuſciperent, priuſquam multitudo fidelium in aliqua urbe major eſſet, quam ut inſtructiones & Sacramenta ab Epiſcopo ſolo accipere poſſent. Tunc fateor neceſſitas poſtulabat, ut alii conſtituerentur Presbyteri, qui aliquam eorum curam ſub Epiſcopo ſuſtinerent. Hoc autem non niſi aliquot poſt annos neceſſe evaſit; præſertim cum ipſi etiam Apoſtoli adhuc ſuperſtites eſſent, ſummamque ſupra univerſam, & ſingulares quaſlibet Eccleſias autoritatem gererent. Proinde non mirum eſt, quod Clemens, quem, ut cum Apoſtolis converſatum, latere non potuit quid illi in Eccleſiaſtica diſciplina inſtituenda & formanda egerant, Epiſcopos ſolos & Diaconos ab iis primo conſtitutos memorarit. Et ipſe enim D. Paulus eorundem duntaxat ſub Apoſtolis ordinum mentionem inducit, Philip. I. 1. 1 Tim. III. Minimè tamen exinde ſequitur duos ſolummodo ordines in Eccleſia tunc temporis extitiſſe. Ipſi enim Apoſtoli unius, & quidem ſupremi erant ordinis, quibus Epiſcopi non minus ſubjecti erant, quam Diaconi Epiſcopis, niſi forſitan eodem quo Apoſtoli Spiritu inſtructi eſſent, qualis fuit Jacobus frater Domini, quem non tantum Clemens Alexandrinus in ſexto inſtitutionum libro, apud Euſeb. lib. 2. cap. 1. ſed & Hegeſippus Apoſtolis penè coætaneus ibid. cap. 23. Hieroſolymorum Epiſcopum ab Apoſtolis conſtitutum fuiſſe teſtatur. Hic itaque licet inter Apoſtolos non recenſeatur, cùm eodem tamen, quo illi, Divino Spiritu duceretur, nihil eſt quod iis inferior habeatur. Neque unquam illos mandata ei dediſſe legimus. Alii autem Epiſcopi ab ipſis conſtituti Apoſtolicæ eorum autoritati ſubditi erant. Aſiæ enim Epiſcopis D. Paulus imperaſſe traditur quid facto opus eſſet Act. Apoſt.

cap. XX. necnon Timotheo Ephesi, & Tito Cretæ Episcopo in Epistolis ad illos missis. Unde suspicari licet, eos etiamsi revera Episcopos ab ipsis Apostolis constitutos, Episcopalem tamen potestatem in Ecclesiis suis nondum exercuisse, quamdiu aliquis Apostolorum ibidem versaretur. Simulac vero Apostoli Ecclesiam in aliqua urbe fundassent, priusquam eandem relinquerent, Episcopum aliquem sive Inspectorem eidem haud dubie præficiebant, qui fundatoris absentis vicem supplens Ecclesiastica munia obire, & si necessitas flagitaret, minores sub se Presbyteros instituere poterat. Hujusmodi autem Presbyteros ab ipsis Apostolis ordinatos fuisse non liquet: sed contrarium potius verisimillimum videtur, quandoquidem iis vix ullibi adhuc opus esset, & Episcopi ab ipsis Apostolis constituti, talium Presbyterorum ordinandi amplam satis potestatem haberent, si quando major fidelium accessio id postularet.

XI. Nec quenquam movere debet, quod Presbyterorum mentio in Apostolorum scriptis subinde fiat. Quanquam enim vox ista πρεσβύτερ@ aliter hodie usurpetur, pro iis scilicet qui Episcopo in Ecclesiæ muneribus perfungendis adsistunt, Apostolorum tamen diebus ipsi Episcopi πρεσβύτεροι appellabantur, & ita jure appellari poterant, etiamsi alios sub se Presbyteros habuissent. Licet enim omnes Presbyteri non sint Episcopi, omnes tamen Episcopi sunt Presbyteri; atque eodem propterea nomine nec immerito nuncupentur. Quemadmodum etiam in Ecclesia Judaica observare licet: In qua scilicet nemo nescit, tres fuisse Ecclesiasticarum personarum ordines, summum nempe Sacerdotem, Sacerdotes inferiores, & Levitas. In prima tamen horum ordinum institutione vox הכהן *Sacerdos*, tam de summo quam de inferioribus Sacerdotibus promiscuè usurpata fuit; usque adeo ut ipse Aaron primus *Summus Sacerdos*, nusquam in Pentateucho Mosis aliter quam simpliciter הכהן *Sacerdos* nominetur, ut ubi dicitur, ונתנו בני אהרן הכהן אש על־המזבח וערכו עצים על־האש וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים: *Tunc componentes Filii Aharonis Sacerdotis ignem super Altari, struent ligna super ignem. Postea disponent filii Aharonis Sacerdotes membra*, Levit. I. 7, 8. In quibus verbis Aharonem summum Sacerdotem, & filios ejus simplices Sacerdotes, uno eodemque nomine indigitatos habemus. Ille enim הכהן *Sacerdos*, hi הכהנים *Sacerdotes* appellantur. Nec uspiam in libris Mosaicis, vel Aharonem, vel Eleazarum, qui Patri in pontificatu successit, aliter quam הכהן communi omnium Sacerdotum nomine nuncupatum reperire est. Nec per totum uspiam Pentateuchum præterquam duobus tribusve locis ubi de Ecclesia ut postea administranda agitur, nomen istud כהן הגדול Ἀρχιερεὺς usurpatur, etiamsi Pontificis, sive ejus qui cæteris præerat Sacerdotibus, frequentissima occurrat mentio. Sed procedente demum tempore, in libris saltem Hagiographis & Propheticis usu venit, ut summus Sacerdos כהן הגדול Ἀρχιερεὺς, sive *Maximus Sacerdotum*, inferiores autem Sacerdotes absolute כהנים ἱερεῖς *Sacerdotes* nominati sint. Quis autem ex isto promiscuo nominis hujus usu probare unquam aggressus est, omnes Sacerdotes ipsi Pontifici pares aut æquales fuisse? Annon in ora hominum pro

ludibrio

ludibrio abiret, qui iſtiuſmodi argumento uteretur? Quis enim neſcit *Summum Sacerdotem* reliquis omnibus ſuperiorem fuiſſe, licet eodem nomine appellatum? Hoc tamen palmarium eſt iſtud argumentum, quo Presbyteranæ paritatis propugnatores, Presbyteros Epiſcopis, Sacerdotes Pontifici pares eſſe probare conati ſunt. Nimirum quod ipſi etiam Epiſcopi in ſacris Apoſtolorum ſcriptis πρεσβύτεροι nonnunquam appellentur. Hoc autem argumento nihil unquam efficient, uſque dum probatum dederint, omnes in Eccleſia Judaica Sacerdotes τῷ ἀρχιερεῖ pares fuiſſe, atque ejuſdem cujus ille ordinis ac autoritatis, eo quod in Eccleſia iſta recens fundata ille communi eorum nomine nuncupatus fuerit. Hoc autem nec iſto nec ullo alio argumento demonſtrari poſſe inter omnes convenit, utpote quod falſiſſimum eſſe cuique notum ſit. Quidni autem in Eccleſiæ Chriſtianæ æque ac Judaicæ primordiis primi & ſecundi ordinis Sacerdotes uno eodemque nomine vocitentur? Sanè qui aliter ſentiunt, ſi Judaici eſſent Sacerdotes, eodem argumento cum ipſo Pontifice pro Pontificatu ſuo contenderent, ſeque ei pares eſſe jactitarent. Quod quam abſurdum, quam pernicioſum eſſet, ipſi viderint, penè ſimili Koræ, Dathanis, & Abirami exemplo edocti.

XII. Hæc de ſtatu Eccleſiæ Apoſtolicæ, ut mox poſt Chriſti reſurrectionem ſe habebat, ſtrictim idcirco diſſeruimus, quod exinde pateat, nihil certi de perpetuo Eccleſiæ regimine ab Apoſtolis ſtabilito ex iis concludi poſſe, quæ Apoſtoli in ipſis Evangelii prædicandi primordiis feciſſe traduntur. Quemadmodum enim Dominus eorum noſterque Chriſtus Apoſtolos ſuos non ſtatim ordinavit, ſimul ac miniſterium ſuum ingreſſus eſt, ſed aliquanto poſt tempore: neque etiam LXX. diſcipulos unà cum Apoſtolis elegit, ſed poſt elapſum aliquod temporis ſpatium, cum iis ipſi opus eſſet. Sic & Apoſtoli ejus, magiſtri veſtigiis inſiſtentes, omnia ad perpetuam Eccleſiæ adminiſtrationem neceſſaria, ſtatim ut data eſt illis poteſtas, non ordinabant, nec ordinare poterant, ſed paulatim ac pedetentim, prout occaſio ſeſe obtulerit. Ita tamen ut priuſquam illi huc emigrarent, omnia ad externam Eccleſiæ formam ac politiam procul omni dubio determinarint. Etiamſi enim quamdiu Chriſtus in terris verſaretur, Apoſtoli ejus aliam quam baptizandi & Evangelium prædicandi poteſtatem non haberent, ac proinde Presbyteri duntaxat eſſent, τῷ Ἀρχιερεῖ Epiſcopo illi animarum noſtrarum ſubditi; Poſt Domini tamen reſurrectionem ipſi in Epiſcopatum evecti ſunt, Dominique ſui noſtrique in Eccleſiæ adminiſtratione ſucceſſores conſtituti. Hanc eorum ordinationem à S. Johanne Evangeliſta traditam habemus, cap. XX. ubi Chriſtus à mortuis reſuſcitatus Apoſtolis ſuis in unum congregatis dicit, Εἰρήνη ὑμῖν, καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς, *& cum hoc dixiſſet inſufflavit, dixitque iis* λάβετε πνεῦμα ἅγιον, &c. Ut Chriſtus igitur à Patre, ſic Apoſtoli modo à Chriſto miſſi ſunt, & ad eundem, ut ita loquar, gradum promoti, quantum ſcilicet ad ordinandi & Eccleſiaſticam diſciplinam exercendi ſtabiliendique autoritatem ſpectat. Ipſi igitur à Chriſto miſſi, ſicut ille à Patre, alios etiam ad eundem modum mittendi poteſtatem accipiebant, qui ipſis etiam Apoſtolis ſuccederent ut Apoſtoli Chriſto, ut ita impleretur illud quod

Christus ad cœlos ascensurus promiserat, *Et ecce ego vobiscum semper usque ad finem seculi.* Matt. XXVIII. 20. Quod fieri non potuit, nisi Apostoli in Ecclesia semper manerent, vel in propriis ipsorum personis, vel in successoribus suis sive loci conservatoribus. Ut hujusmodi autem successores sibi perpetuo haberent, eundem quem Christus in ipsos, ipsi in alios contulerunt spiritum. Licet non eodem modo. Christus enim insufflando spiritum in eos contulit, qui modus ei peculiaris est à quo Spiritus procedit: Apostoli autem in spiritu quo ipsi à Christo induti & hoc edocti sunt, conferendo, antiquo isto ritu à Deo in lege Mosaica instituto & in Ecclesia Judaica perpetuo observato usi sunt, per χειροθεσίαν scilicet sive manuum impositionem. Hoc modo spiritus à Mose in Josuam diffusus est. Deut. XXXIV. 9. Et hoc modo spiritus à Christo in Apostolos ejus sufflatus, ab Apostolis in proximos suos successores, & ab iis in alios successive usque ad finem seculi diffusus est.

XIII. Cùm hanc igitur Ecclesiæ regendæ, aliosque in successores ordinandi potestatem Apostoli à Christo sibi concreditam habuissent, quin eandem illi fideliter exercuerint, nemini dubium esse potest. Proinde nec dubitare fas est, quin ubi Apostoli aliquam hominum multitudinem in qualibet urbe ad fidem Christianam Deo adsistente, convertissent, Ecclesiam ibidem fundarint, eandemque, priusquam ultimum ei valedicerent, ista potestate instruxerint, quam ipsi à Christo aliis communicandam acceperant, qua successores ipsis in omnibus Ecclesiis constituerentur, quibuscum Christus juxta promissum suum usque ad finem seculi esset. Hæc, inquam, cordatis omnibus sobriisque Christianis indubitata sunt. Quæritur tantummodo, *Utrum Apostoli, priusquam ex hac vita migrarint, hanc suam Ecclesiæ regendæ aliorumque ordinandi potestatem uni alicui in unaquaque Ecclesia personæ, an pluribus commiserint?* hoc est, juxta recentiorem loquendi formulam, *utrum Episcopo, an classi Presbyterorum?* Hoc sane modo proponenda est quæstio de Episcoporum supra Presbyteros autoritate, si eam unquam determinare velimus. De nominibus enim Episcoporum & Presbyterorum contendere, nihil aliud est quam ἀεροβατεῖν, & disputationem ita instituere, ut nullus sit disputandi finis. Neque etiam dirimi potest hæc controversia ex iis quæ Apostoli initio ministerii sui sive statim post Domini ascensum peregisse leguntur. Ut ante enim observatum est, omnia statim ordinare non poterant, neque opus erat, ut successores sibi constituerent, priusquam ipsi decessuri erant. Et præterea eorum quæ Apostoli in Evangelio propagando, Ecclesiisque instituendis fecerunt, paucissima scriptis mandata sunt. Solus enim S. Lucas, Acta Apostolorum conscripsit; Isque nihil fere de S. Petro tradidit, præterquam ea quæ eodem vel proximo post Christi ascensum anno fecerat. Plura fateor, de S. Paulo in Apostolorum censum ab ipso Christo postea cœlitus vocato refert: Sed ea sola quorum ipse oculatus fuerat testis, ut itineris ei comes. De cæteris Apostolis nihil propemodum memoriæ tradidit. Et quamvis S. Paulus plurimas, & alii ex Apostolis nonnullas scripserint Epistolas, eæ tamen per occasionem, ut ita loquar, scriptæ, Ecclesiæ administrandæ formam ab Apostolis

ſtolis inſtitutam, omnibus notam ſupponunt potius quam faciunt. Adhæc maxima pars Apoſtolorum diu vixerunt poſt conſcriptos omnes Novi Teſtamenti libros: quo temporis ſpatio Eccleſiam mirum in modum amplificatam ad exactiorem regiminis formam haud dubie redegerunt, quam cujus initio capax fuerat. E quibus omnibus una collatis videre eſt, hanc de perpetuo Eccleſiæ regimine ab Apoſtolis inſtituto, quæſtionem ita concipiendam eſſe, ut quæratur non quid ipſi Apoſtoli in Eccleſia primo fundanda propagandaque fecerint, vel feciſſe tradantur, ſed quomodo eam modo fundatam & in omnes terrarum fines ab ipſis propagatam, adminiſtrandam poſtea fore decreverint? utrumque Apoſtolicam ſuam autoritatem uni in unaquaque ſingulari Eccleſia Præſidi, an pluribus commiſerint, priuſquam ipſi Militantem cum Triumphanti Eccleſia commutarint?

XIV. Hæc autem quæſtio hoc modo inſtituta, ſi ſine præjudicio, & eo quo par eſt, animi candore agitetur, facillime pariter atque certiſſime determinari poteſt. Sanctos enim Apoſtolos ſummam illam, qua ipſi præditi erant, Eccleſiam adminiſtrandi alioſque ad Eccleſiaſtica officia ordinandi poteſtatem non pluribus, ſed ſingulari in ſingulis urbibus ſive Eccleſiis Præſidi, ſeu Epiſcopo delegaſſe, multa ſunt quæ fidem pleniſſimam faciunt. Primo enim nihil dubii eſſe poteſt, quin Apoſtoli hanc aliis poteſtatem eodem, quoad ejus fieri potuit, modo commiſerint, quo ipſis à Chriſto prius commiſſa fuerat. Si Chriſtus hanc ſuam autoritatem non ſingulis Apoſtolis, ſed toti eorum collegio delegaſſet, ipſis etiam eandem à ſe non in ſingularem aliquam perſonam, ſed in totum cujuſlibet urbis ſive Eccleſiæ Presbyterorum corpus transfundere neceſſe fuiſſet. Quandoquidem pro facto, certoque habuiſſent, hanc Domini ſui voluntatem fuiſſe, ut autoritas iſta non niſi certo Presbyterorum cœtui concrederetur. Quod ſi è contra Dominus noſter non toti Apoſtolorum ſuorum collegio ſed ſingulis Apoſtolis hanc poteſtatem demandarit, illi ipſius exemplo ducti, non poterant non idem facere, hoc eſt, autoritatem iſtam ſibi ſingulis commiſſam in ſingulares itidem Eccleſiæ præſides tranſmittere. Alioquin enim Domini veſtigiis non ingreſſi fuiſſent, neque ex ejus egiſſent animo, qui proprio ipſius facto, clare ſatis oſtenderat, ſe voluiſſe, ut autoritas iſta non apud aliquem hominum cœtum deponeretur, ſed apud ſingulares perſonas; ſive quod idem eſt, non toti Presbyterorum in quavis Eccleſia corpori, ſed ſingulari capiti committeretur. Adeo ut quemadmodum unus Chriſtus, & unuſquiſque Apoſtolorum, ſic unus etiam in unaquaque Eccleſia Epiſcopus totam hanc autoritatem ſibi concreditam haberet, unius ibidem Chriſti vicem gerens.

Neque in controverſiam venire poteſt, utrum Chriſtus ſingulis ſuis Apoſtolis, an toti eorum collegio, hanc poteſtatem delegarit. Etenim ſi non ſingulis ſeorſim, ſed omnibus conjunctim eam delegaſſet, nihil agere potuiſſent, niſi omnes unà intereſſent, ac propterea nihil omnino, poſtquam à ſe invicem ad Evangelium propagandum ſeparati ſunt, adeo ut fruſtra ſe ſepararint, quandoquidem juxta hanc hypotheſin nihil cuivis eorum ab aliis ſeparatim poteſtatis eſſet. Et præterea nihil certius, frequentiuſve in ſacris ſcriptu-

ris

ris traditur, quam ſingulos Apoſtolos totam quam omnes à Chriſto acceperant poteſtatem ſeorſim à collegis ſuis exercuiſſe. Ut omittam enim quod in ipſorum Actis, nunc unum, nunc duos, vel tres, perraro autem omnes Apoſtolos res Eccleſiaſticas moderantes inveniamus, D. Paulus verbis conceptis aſſerit, *ſeſe ſollicitudinem omnium Eccleſiarum ſuſtinuiſſe*, 2 Cor. XI. 28. alibique Corinthiis promittit ſeſe Eccleſiaſtica ipſorum negotia diſpoſiturum eſſe, τὰ δὲ λοιπὰ, inquit, ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι, 1 Cor. XI. ult. Quibus etiam verbis indicat ſe nonnullas de iſtius Eccleſiæ adminiſtratione leges ante tuliſſe. Quod ex ipſâ quoque Epiſtolâ conſtat. Ipſe etiam in omnibus Epiſtolis, iis præſertim quas ad Timotheum Titumque miſit, generalia de omni Eccleſiaſticâ diſciplinâ mandata dedit. Et quod ad ordinationes ſpectat, idem dicit, donum Dei per ſuam ipſius χειροθεσίαν in Timotheum collatum eſſe, ὅ ἐστιν, inquit, ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. 2 Tim. I. 6. nec obſtat quod alibi dicit idem factum fuiſſe μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου, 1 Tim. IV. 14. Etiamſi enim ex hoc ultimo loco veriſimile fiat, alios Paulo in iſtâ ordinatione adſtitiſſe, manuſque μετ' αὐτοῦ *cum eo* impoſuiſſe, ex priori tamen ſuſpicari licet, eos non fuiſſe Apoſtolos. Si fuiſſent enim D. Paulus eos ab ordinatione iſtâ nunquam ſecluſiſſet, iſtam ſuâ ſolius manuum impoſitione peractam affirmans, atque ita totam ordinationis illius virtutem atque efficaciam ſibi ſoli aſſerens. Sed non opus eſt hiſce diutius immoremur, ſiquidem inter omnes conſtat, Apoſtolos ſeparatim egiſſe, & unum hic, alium illic Eccleſiam fundaſſe, fundatam adminiſtraſſe, omniaque ad perpetuam ejuſdem adminiſtrationem neceſſaria diſpoſuiſſe, idque haud minori autoritate, quam ſi omnes Apoſtoli unà ibidem adfuiſſent. Unde liquet autoritatem iſtam Apoſtolicam, in unoquoque Apoſtolorum, adeoque totam in ſingularibus perſonis ab ipſo Chriſto ſitam fuiſſe, quam propterea eos in ſingulares etiam perſonas, ipſorum ſucceſſores, derivaſſe extra dubium eſt. Quod ſi hæc autoritas in ſingulis Eccleſiis ſingulari alicui perſonæ ab ipſis Apoſtolis commiſſa fuerit, perſonam iſtam ſive Epiſcopi, ſive Presbyteri, ſive alio quovis nomine appellatam, aliis quibuſcunque in eadem Eccleſiâ præſidere, ſummamque ſupra eos poteſtatem jure Apoſtolico adeoque divino habere neceſſario ſequitur.

XV. Adhæc ut jure potuerunt, atque etiam debuerunt Apoſtoli, ſic & de facto totam ſuam Eccleſiaſticarum adminiſtrationum, ordinationumque autoritatem ſingularibus perſonis delegarunt. Hanc enim autoritatem D. Paulus Timotheo ab ipſo ordinato commiſit. Hoc ex eo conſtat, quod Apoſtolus eum doceat, quomodo autoritatem iſtam exercere debeat, nimirum ut manus nemini cito imponat, ut contra Presbyterum accuſationem non niſi ſub duobus tribuſve teſtibus admittat, ut nihil faciat κατὰ πρόσκλισιν in alteram partem inclinando 1 Tim. V. 19. 20. 21. 22. Quæ quidem admonitiones fruſtra ac inaniter, imo inepte & ridicule fierent, niſi Timotheus & ordinandi, & accuſationes contra Presbyteros prolatas audiendi, & Eccleſiaſticas denique cauſas judicandi, poteſtatem accepiſſet. Eandem in inſulâ Cretâ autoritatem Titus ſibi delegatam habuit, ut ex eodem conſtat Apoſtolo

lo in Epiſtolâ ad eum ſcriptâ dicente, τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην, *Hujus rei gratiâ dereliqui te in Cretâ, ut quæ deſunt corrigas, & Presbyteros per ſingulas civitates conſtituas, ſicut ego tibi ordinavi.* Tit. I. 5. E quibus verbis videre licet, ſingularem virum Titum, à ſingulari Apoſtolo Paulo, omnem quæ ipſis Apoſtolis in Eccleſiâ adminiſtrandâ conceſſa fuerat, poteſtatem accepiſſe; corrigendi ſcilicet quæ in Eccleſiâ deerant, & Presbyteros per civitates ordinandi: ad quæ duo capita omnis Eccleſiaſtica, dicam & Apoſtolica autoritas redigatur. Adeo ut pro certiſſimo habeamus autoritatem iſtam in duos hoſce ſingulares viros, Timotheum & Titum ab ipſo Apoſtolo ſigillatim tranſmiſſam fuiſſe. Neque in omnibus uſpiam Apoſtolorum ſcriptis legimus vel D. Paulum, vel alium quemlibet ex Apoſtolis autoritatem iſtam collegio cuipiam, aut cœtui virorum demandaſſe. Ex eo autem quod Timotheus in Aſiâ & Titus in Cretâ autoritatem iſtam ſibi ſeorſim concreditam habuerit, eandem uni ſive ſingulari ubique viro ab Apoſtolis delegatam fuiſſe legitimè concludamus. Præterquam enim quod ratio ipſa poſtularet, ut eodem ubique modo eam darent quo acceperant, nemini dubium eſſe poteſt, quin omnes Eccleſias uniformes conſtituerint. Hoc enim D. Paulus diſerte teſtatur, dicens, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. 1 Cor. IV. 17. & poſtea, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. Ibid. cap. VII. 17. Hinc enim liquet Apoſtolos laboraſſe, ut omnes Eccleſiæ uniformiter adminiſtrarentur, iidemque ritus ubique obſervarentur. Quod fieri non potuit, niſi ipſi à Domino edocti, Spirituque ipſius inſtructi, eandem Eccleſiaſticæ adminiſtrationis formam ubique inſtituerint. Proinde ex eo quod Apoſtolus autoritatem ſuam in Timotheum & Titum ſingulatim contulerit, legitima ac neceſſario inferatur concluſio, Apoſtolos voluiſſe, & in mandatis à Domino accepiſſe, ut omnis ordinationes, adminiſtrationeſque Eccleſiaſticas celebrandi poteſtas in unaquaque Eccleſiâ apud unum aliquem probatum virum, ceu Præſidem & Epiſcopum ejuſdem reſideret.

XVI. Idem porro abunde etiam conſtat ex hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, quam hâc in cauſâ diligenter conſulamus neceſſe eſt. Cùm pauciſſima enim, ut ante obſervatum eſt, eorum quæ Apoſtoli fecerunt, ſacris literis mandata ſint, multaque eorum, quæ ad perpetuam Eccleſiæ adminiſtrationem pertinent, non niſi ſero ordinare potuerint, cum ipſi hinc deceſſuri erant, totuſque propterea novi Teſtamenti Canon longe antea completus fuerat, hinc ſi pro certo & comperto habere velimus, quomodo Apoſtoli autoritatem ſuam aliis tanquam ſucceſſoribus ſuis delegatam reliquerint, inquirendum eſt neceſſario in iſtarum Eccleſiarum hiſtorias quas illi fundarunt, & fundatas aliis tradiderunt adminiſtrandas. Si quærendo enim deprehenderimus, nullam uſpiam Eccleſiam ab Apoſtolis fundatam, ab eorum uſque diebus aliter quam ab uno ſingulari viro adminiſtratam fuiſſe, nullus ſupererit dubitandi locus, quin Eccleſiam unamquamque regendi autoritas uni ſoli ab Apoſtolis commiſſa fuerit. Neque enim vel animo cogitare fas eſt, Eccleſias ab ipſis Apoſtolis fundatas aliter à proximis ipſorum ſucceſſoribus adminiſtratas fuiſſe,

quam ipsi cum in vivis essent, instituerant. Verumenimvero si omnes usquequaque Ecclesiasticas evolvamus antiquitates, nullam inveniemus Ecclesiam ab Apostolo aliquo fundatam, quæ non à singulari aliquo viro administrata fuit, qui inter omnes alios in eadem Ecclesiâ constitutos vel ordinatos, usque adeo eminuit, ut solus in Ecclesiasticis Historiis nominatim celebrari mereretur: tanquam qui solus omnem ab Apostolo Ecclesiæ istius fundatore eminentiam atque autoritatem Apostolicam in se transfusam habuit. Ut Timotheum enim Ephesi, & in Cretâ Titum, sic Jacobum Hierosolymis, Epaphroditum Philippis, Colossis Archippum, Dionysium Areopagitam Athenis, Polycarpum Smyrnæ, Antipam Pergami, Gaium Thessalonicæ, Crescentem in Galatiâ, Evodium vel, ut alii, Ignatium Antiochiæ, Anianum Alexandriæ, Clementem denique Romæ, Ecclesiam quemque suam ab Apostolo fundatore ei concreditam, solum administrasse legimus, nullâ fere aliorum, qui Ecclesiasticis ibidem fungebantur officiis, mentione uspiam institutâ. Quos etiam singulos singulares habuisse successores ex iisdem antiquissimis Ecclesiæ scriptoribus, Hegesippo scilicet, Irenæo, Clemente Alexandrino, Eusebio, Hieronymo, aliisque patet. Quod luculentissimo nobis est argumento Apostolicam autoritatem in singulis Ecclesiis non in nescio quantum hominum cœtum, sed in viros singulares ab ipsis Apostolis divinitus inspiratis transmissam fuisse. Præsertim cum ab Anno CXL. hoc est à quadragesimo plus minus ab ultimo Apostolorum Anno, singulares ubique terrarum viros sub Episcoporum nomine cæteris Presbyteris præsedisse, summamque supra eos in suâ quemque Ecclesiâ autoritatem exercuisse, ex antiquis, & fide dignissimis Ecclesiæ monumentis usque adeo manifestum certumque sit, ut ipsi acerrimi Episcopalis hujus autoritatis oppugnatores, rei veritate victi, velint nolint, illud fateri sæpe coacti fuerint. Et quidem si alia non præsto essent argumenta, hoc unum ab ipsis adversariis concessum, summam Episcoporum supra Presbyteros totamque cujusque Ecclesiæ ὑπεροχὴν atque autoritatem, ab ipsis Apostolis, adeoque divinitus institutam fuisse clarissime demonstrat, & cuivis præjudicio non laboranti extra controversiam ponit.

XVII. Primo enim primos Apostolorum successores, quos latere non potuit quomodo Apostoli Ecclesiam perpetuo administrandam fore decreverant, pientissimos fuisse viros, totosque Christi cultui devotos, nemo vel negare potest, vel dubitare, qui Christianam religionem præ se fert. Tanta enim fide, tanta pietate, tanto in Christum amore præditi erant, ut Evangelium ab ipso prædicatum sanguine suo consignare semper parati essent, quippe qui se suaque omnia Christo dedicarant. Quocirca si potuissent, haud dubie nunquam voluissent quivis eorum majorem sibi supra fratres suos potestatem usurpare, quam Dominus ipsis prius concesserat. Hoc enim cum vera pietate neutiquam constare, ac propterea in tam sanctos piosque viros cadere non potuit. Utpote quod ambitionem, superbiam, avaritiam, tyrannidem, omnium denique vitiorum colluviem sub se comprehendit. Quid enim in Christum magis impium, quam sacram ipsius institutionem sacrilega manu violare? In fratres quid magis iniquum, quam suis eos privilegiis spoliare, &

totam

totam iſtam autoritatem, quæ ipſis omnibus in commune à Chriſto commiſſa fuerat, ſibi ſoli arrogare? Hæc tamen egregia ſunt iſta facinora, quæ Presbyteranæ paritatis aſſertores primis Apoſtolorum diſcipulis & ſucceſſoribus imputare non erubeſcunt, dum eos ſtatim poſt Apoſtolorum obitum ſe ſupra fratres ſuos inſolentia dominatûs extuliſſe aſſeverant. Deſinant autem hoc iis in poſterum objicere, uſque dum probatum dederint, illos non Chriſti diſcipulos ſed profligatiſſimos fuiſſe viros, & omnium ſcelerum maculis notatiſſimos. Si ſancti enim, ſi religioſi, ſi Chriſtiani nominis quovis modo digni erant (quod nobis ſane perſuaſiſſimum eſt, ipſique adverſarii negare non poſſunt) tanta teneri culpa noluiſſent. Et præterea ut ſi potuiſſent, nunquam voluiſſent, ſic etiam è contra ſi voluiſſent, nunquam potuiſſent, aliam quam Apoſtolicam Eccleſiaſticæ adminiſtrationis formam ubique ſaltem terrarum introducere ac ſtabilire. Si una, fateor, alterave duntaxat Eccleſia à ſingulari Epiſcopo gubernata fuiſſet, ſuſpicari forſitan liceret, aliquam Apoſtolicæ inſtitutioni violentiam ibi nefarie illatam eſſe. Res autem longe aliter ſe habuit. Omnes enim Eccleſiæ ab Apoſtolis conſtitutæ, etiamſi magno locorum intervallo diſterminatæ, ſibique invicem vix nomine tenus cognitæ, in unam eandemque regiminis formam conſpirarunt: Adeo ut ſecundo nondum adulto ſeculo, ac proinde ſtatim poſt Apoſtolorum obitum, nullam invenire ſit Eccleſiam, quæ non à ſingulari Epiſcopo adminiſtrata fuit. Quod fieri nequaquam potuit, niſi omnes Eccleſiæ eandem diſciplinæ atque adminiſtrationis formam, una cum fide ab Apoſtolis traditam accepiſſent. Adhæc ſi ſingulares ubique Epiſcopi ſummam, de qua agimus, in Eccleſia quiſque ſua, ſupraque Presbyteros in eadem conſtitutos autoritatem contra Domini præceptum, atque Apoſtolorum ejus inſtitutionem ſibi vendicarint, & exercuerint, quî factum eſt, ut nulli uſpiam Presbyteri iis obluctati fuerint, nec improbam Dominici præcepti violationem illis objecerint? Sane autoritas, præſertim in religione, non tanto deſpectui haberi ſolet, ut eam ſibi quiſpiam facile extorqueri ſinat. Si Apoſtoli itaque æqualem omnibus in unaquaque Eccleſia Presbyteris autoritatem delegarint, quo demum pacto evenit, ut omnes ubique Presbyteri eam ſibi eximi, & in Epiſcopos ſolos transferri ſecuri paterentur? Quare illi æque ac noſtræ ætatis Presbyteri, ſe Epiſcopis ſuis pares eſſe non jactitabant? Quare illi non æquè impatientes erant ſubjectionis & obedientiæ Epiſcopis ſuis præſtandæ? Annon illi qui proximo poſt Apoſtolos vixerunt ſeculo, perſpectius longe haberent, quid ab Apoſtolis inſtitutum fuerat, quam nos qui quindecim ſeculorum ſpatio ab iis removemur? Si illud itaque quod hodierni Presbyteranæ *ἰσοτιμίας* patroni tanquam certiſſimum diſcipulis ſuis venditant, Apoſtolos ſcilicet inſtituiſſe ut unaquæque Eccleſia non à ſingulari aliquo Epiſcopo ſed ab omnibus conjunctim Presbyteris regeretur, ſi hoc, inquam, primitivis illis Presbyteris notum & perſuaſum fuiſſet, Apoſtolicam iſtam inſtitutionem quæ ipſis favebat, violari vel infringi procul omni dubio nunquam permiſiſſent. Sed ſi quis iis imperare cœperit Epiſcopus, multo majori quam noſtri Presbyterani ratione reſponſare poterant, *Nimium, Coepiſcope, tibi arrogas, tu enim noſque omnes ſcimus Dominum*

minum & Apostolos ejus, à quibus fidem, doctrinam, atque ordinationem nostram suscepimus, decrevisse, ut omnes pares essemus, tuque haud majorem in nos autoritatem haberes, quam nos in te. Quis hujusmodi responsum ab iis redditum non expectaret, si Episcopi aliquam supra illos autoritatem contra Apostolicam institutionem usurpassent? Veruntamen nihil hujusmodi in omni antiquitate Ecclesiastica occurrit. Episcopos Presbyteris imperasse ubique, sed Presbyteros iis vel restitisse vel etiam responsasse nusquam legimus. Adeo ut Episcopalis supra Presbyteros autoritas per aliquammulta secula in universa Ecclesia nemine contradicente obtinuerit. Imo quidem per mille & quingentos annos, nullum, præter unum Aerium ejusque Gregales quarto exeunte seculo exortos pariter atque extinctos, invenire est Presbyterum, qui se Episcopo æqualem asserere ausus est. Quod non mirum dico, sed impossibile esset, si ipsi Apostoli Presbyteranam illam, quam nonnulli hisce diebus propugnant, paritatem instituissent, vel etiam si Episcopalem illam non instituissent autoritatem, qua omnes ubique gentium Ecclesiæ ab ipso Apostolico usque ad præsens hoc nostrum vel saltem præcedens seculum continenter administratæ fuerunt. Quam propterea qua ratione hac nostra demum ætate oppugnare, vel etiam in quæstionem vocare liceat, isti viderint, qui de hodiernis quibusdam ac particularibus, magis quam de ipsa Primitiva atque universa Ecclesia solliciti sunt.

XVIII. Hisce rationibus inducti, persuasissimum habemus, quod sicut in veteri Ecclesia Pontifex supra Sacerdotes & Levitas: in novâ primò Christus supra Apostolos & LXX. Discipulos, eoque mortuo Apostoli supra Episcopos & Diaconos: sic etiam quod illis mortuis, Episcopi supra Presbyteros & Diaconos summam autoritatem jure divino habeant, & usque ad finem seculi habere debeant. Cùm Apostoli enim in Ecclesia propaganda ac stabilienda divinitùs inspirati atque adjuti fuerint, nihilque fecerint nisi quod à Christo traditum acceperant, & nihil Christus θεάνθρωπος nisi quod à Deo, Quare distinguendum sit, vel quomodo distinguatur inter jus Apostolicum & Divinum, me prorsus nescire fateor. Ac proinde cum Apostoli hanc autoritatem sibi à Christo commissam, ad Episcopos ipsorum successores transmiserint, nihil nobis rationi magis consentaneum videtur, nihil magis necessarium, quam ut ista Episcoporum supra Presbyteros autoritas ad Divinam institutionem referatur. Nec nova quidem est hæc opinio, à nobis vel aliis, ultimis hisce diebus excogitata, eadem enim est, quam antiquissimi Ecclesiæ Patres tenuerunt, nobisque clarissime tradiderunt. Tertullianum enim, Clementem Alexandrinum & Origenem, qui omnes proximo post Apostolos seculo vixerunt, in hac fuisse sententia, supra à nobis demonstratum est. D. Cyprianum iisdem penè æqualem idem sensisse è plurimis ipsius verbis abunde constat. Episcopos enim Apostolis *vicaria ordinatione successisse* asserit. Epist. LXIX. ad Florentium Pupian. alibique de suæ ætatis Episcopis loquens, *Quoniam Apostolos*, inquit, *id est Episcopos & Præpositos Dominus elegit.* Epist. LXV. ad Rogatian. Hinc Episcopalem autoritatem *Ecclesiæ gubernandæ sublimem & divinam potestatem* vocat. Epist. LV. Hoc autem lucu-

lentissime

lentiſſime imprimis docet in Epiſtola ad lapſos, qui ipſi de uſurpata pace per Paulum Martyrem data ſcripſerunt, ſic incipiente, *Dominus noſter cujus præcepta metuere, & obſervare debemus, Epiſcopi honorem & Eccleſiæ ſuæ rationem diſponens, in Evangelio loquitur & dicit Petro, Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram, &c. Inde per temporum & ſucceſſionum vices Epiſcoporum ordinatio & Eccleſiæ ratio decurrit, ut Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur. Cum hoc itaque divina lege fundatum ſit, miror quoſdam audaci temeritate ſic mihi ſcribere voluiſſe.* Id. Epiſt. XXVII. ad lapſos. Hic enim verbis conceptis affirmat, hoc, ut *omnis nimirum actus Eccleſiæ per Epiſcopos gubernatur, DIVINA LEGE* fundatum eſſe. Ut alios recentiores omittam, D. Chryſoſtomum, Auguſtinum, Hieronymum, &c. S. Athanaſius vir Concilii Nicæni tempore clariſſimus, ad Dracontium, qui Epiſcopatum fugiebat, ſcribens, hæc habet, Εἰ δὲ τῶν ἐκκλησιῶν ἡ διάταξις οὐκ ἀρέσκει σοι, οὐδὲ νομίζεις τὸ τῆς ἐπισκοπῆς λειτούργημα μισθὸν ἔχειν, ἀλλὰ καταφρονεῖν τοῦ ταῦτα διαταξαμένου σωτῆρος πεποίηκας σεαυτὸν, παρακαλῶ μὴ τοιαῦτα λογίζου, μηδὲ ἀνέχου τῶν ταῦτα συμβουλευόντων· οὐ γὰρ ἄξια Δρακοντίου ταῦτα, ἃ γὰρ ὁ Κύριος διὰ τῶν Ἀποστόλων τετύπωκε, ταῦτα καλὰ καὶ βέβαια μένει, ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν δειλία παύσεται. *Quod ſi conſtitutio Eccleſiarum tibi non placet, aut nullam omnino mercedem Epiſcopi functioni deſtinatam arbitraris, & Servatorem, qui eam ita inſtituit, contemnis; oro te ne iſtiuſmodi quid in mentem admittas, neque autores iſtiuſmodi conſiliorum ſuſtineas. Non enim iſta digna ſunt Dracontio. Nam quæ Dominus per Apoſtolos inſtituit, & bona ſunt & firma perſiſtunt: Iſta autem fratrum meticuloſitas compeſcitur.* Athanaſ. Epiſt. ad Dracontium. Si Dominus autem Epiſcopalem, de qua hic loquitur S. Athanaſius, functionem per Apoſtolos inſtituit, quin ea jure divino inſtituta, vel ſi D. Cypriani verbis utar, *lege divina fundata* fuerit, nemini dubium eſſe poteſt.

XIX. Ex hiſce igitur prælibatis concludimus, Epiſcopos à Domino Apoſtoliſque ejus ſupra Presbyteros conſtitutos eſſe, & ab iiſdem diſtinctos non minus quam illi à Diaconis, ac propterea tres hoſce Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum ordines in hac Canonum Apoſtolicorum ſylloge, diſtincte memorari ac recenſeri potuiſſe, etiamſi hi Canones ab ipſis juxta Turriani ſententiam, Apoſtolis conditi fuiſſent, multo magis ſi juxta noſtram, ſecundo exeunte vel tertio ineunte ſeculo in lucem prodierint.

CAPUT XII.

Synopsis.

I. *Canones Apost. XLVI. XLVII. LXVIII. de hæreticorum baptismo non admittendo. Quid contra eos objectum est.*

II. *Hæreticorum baptismus ante* D. Cyprianum *condemnatus est, & pro nullo habitus.*

III. *Quæ de Romanâ Ecclesiâ affert vir doctus sententiam nostram confirmant. Quare* Donatistæ *hæreticorum baptismum respuebant.* S. Augustinus *baptismum sine Evangelicis verbis collatum, nullum esse pronunciavit.*

IV. S. Basilius *hæreticorum quorumlibet baptismum repudiavit. Et Canonis Apost. XLVI. de hâc re editi meminit. Qui tamen Canon de antiquis tantum hæreticis intelligendus est.*

V. *Canonibus* Nicænis *cum* Apostolicis *optime in hâc re convenit.* Παυλιανίσαντες *à Synodo Nicænâ quinam dicti? Eorum ordinatio æque ac baptismus exploditur.*

VI. *Hujus capitis, librique secundi Epilogus.*

I. ULTIMUM contra utramque hujus collectionis partem argumentum hic discutiendum ex istis petit Dallæus Canonibus, qui collatum ab hæreticis baptismum explodunt. Qualis est Canon XLVI. *Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptismum aut sacrificium admiserit, deponi* jubens. Et XLVII. quo cautum est, *ut Episcopus vel Presbyter, si verè baptizatum de integro baptizaverit, vel ab impiis pollutum non baptizaverit, deponatur.* Et in posteriori parte sylloges, Canon LXVIII. quo dicitur, *qui ab hæreticis baptizantur aut ordinantur, ut fideles vel clerici sint, fieri non posse.* Contra hos Canones objicit Dallæus, quod si quæ in iis constituuntur, vera sunt, necesse est omnem jam à vetustissimis temporibus Ecclesiam in gravissimo errore versari: præsertim Romanam, quæ Stephano duce & autore, urbis circa Annum CCLIV. Episcopo, hæreticorum baptismum valere ab illo seculo ad hæc tempora constanter sensit: Et Africanam, quæ Donatistas idem cum istis Canonibus de baptismo sentientes Augustini calamo acerrime confutavit: Et Nicænam denique ipsam Synodum, quæ solos ex omnibus hæreticis Paulianistas rebaptizandos pronunciavit. Hæc Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 18. p. 636. 637.

II. Quod vero hic primo opponit vir doctus, *si quæ* scilicet, *in his Canonibus constituuntur, vera sunt, necesse esse omnem jam à vetustissimis temporibus Ecclesiam in gravissimo errore versari,* antiquitatem horum Canonum neutiquam

quam attingit. Etiamsi enim concederemus, quod haud facile facturi sumus, baptismum ab antiquis hæreticis collatum contra ac hisce Canonibus constituitur, admitti posse, vel etiam necessario admittendum esse, minime tamen exinde consequeretur, hos Canones non secundo tertiove seculo publicatos fuisse: Nam ea quæ in illis constituuntur, istis diebus in Ecclesiâ & docta fuisse & fortissime vindicata obtinuisse pro certo habemus. D. Cyprianum enim totamque sub eo celebratam LXXXVII. Episcoporum Synodum, nullum ab hæreticis collatum esse vel conferri posse baptismum, consensisse, notius est quam ut probatione opus sit. Idem & longe ante ab Ecclesiâ definitum fuisse, ipse D. Cyprianus testatur, dicens, *Apud nos autem non nova aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sunt, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro, convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerint, atque exinde in hodiernum tot millia hæreticorum in provinciis nostris ad Ecclesiam conversi, non aspernati sunt, neque cunctati, imo & rationabiliter & libenter amplexi sunt, ut lavacri vitalis & salutaris baptismi gratiam consequerentur.* Cyprian. Epist. LXXIII. ad Jubajan. In antiquâ itaque plurimorum Episcoporum Synodo, multis annis, & longâ ætate ante D. Cyprianum, sub Agrippino habitâ, constitutum est illud quod in Canonibus hisce Apostolicis à Dallæo oppugnatis hodie continetur. Quod etiam *ab antecessoribus suis statutum* fuisse, idem iterum affirmat, Epist. LXXI. ad Quintum. Et quidem hanc fuisse Ecclesiæ disciplinam longe ante D. Cypriani ætatem, ex Tertulliano constat, qui eandem suis diebus & approbatam fuisse atque observatam passim innuit. *Unde & apud nos*, inquit, *Ethnico par, imo & super Ethnicum hæreticus etiam per baptisma veritatis utroque homine purgatus admittitur.* Tertull. de pudicitiâ cap. 19. Et alibi de hæretico loquens, *Nemo*, inquit, *inde strui potest, unde destruitur: nemo ab eo illuminatur, à quo contenebratur.* Id. de præscript. adv. hæret. cap. 12. Fusius adhuc clariusque libro de baptismo, ubi hæc habet, *Unus omnino baptismus est nobis tam ex Domini Evangelio quam ex Apostoli literis: quoniam unus Dominus, & unus baptismus, & una Ecclesia in cœlis. Sed circa hæreticos sane quid custodiendum sit, digne quis retractet. Ad nos enim editum est. Hæretici autem nullum habent consortium nostræ disciplinæ, quos extraneos utique testatur ipsa ademptio communicationis. Non debeo in illis cognoscere quod mihi est præceptum, quia non idem Deus est nobis & illis, nec unus Christus, id est, idem. Ideoque nec baptismus unus, quia non idem, quem cum ritè non habeant, sine dubio non habent; nec capit numerari, quod non habetur. Ita nec possunt accipere, quia non habent.* Id. de baptismo cap. 15. Unde simul patet quare hæreticorum baptismus istis diebus rejectus esset: quoniam scilicet illis non idem ac Catholicis Deus erat, nec Christus idem: qui propterea baptismum ut à Christo institutum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non celebrabant, sed in nescio quæ ignota & horrenda nomina, quæ videre est apud Irenæum lib. 1. cap. 18. Et quidem cum omnes istius seculi hæretici ut Valentiniani, Hermogeniani, Praxeani, Marcionistæ, Quintillianistæ,

Cataphry-

Cataphrygæ, Apelletiani, &c. in gravissimis de ipso Deo Christoque erroribus versarentur, ac proinde baptismi formam ut à Christo institutam non observarent, sed contemptui potius haberent, mirum nemini videatur quod baptismus ab iis collatus, ab Ecclesiâ Catholicâ irritus ac nullus haberetur; Nedum quod id in hisce Canonibus caveatur, qui juxta nostram sententiam istis temporibus constituti sunt, quibus ea viguit Ecclesiæ disciplina.

III. *Sed præsertim Romana*, inquit vir doctus, *Ecclesia, Stephano duce & authore, urbis circa annum CCLIV. Episcopo, hæreticorum baptismum valere, ab illo seculo ad hæc tempora constanter sensit.* Esto, ita sensit sentitque Ecclesia Romana: at si Stephanus circa annum Domini CCLIV. dux ei fuit, authorque hujus sententiæ, contraria sane opinio ante Stephanum in istâ etiam Ecclesiâ obtinuit, ea scilicet quæ in hisce Canonibus stabilitur. Quos propterea ante Stephani ætatem, hoc est ante tertium adultum seculum conditos fuisse, multo verisimilius est, quam ut postea conderentur, cum hæreticorum baptismus in universâ, ut Dallæo videtur, Ecclesiâ admissus est. Adeo ut ex hâc eruditi viri contra Canones Apostolorum exceptione, nostra de eorum antiquitate opinio confirmetur potius quam destruatur. *Sed & Africana*, inquit, *Ecclesia Donatistas idem cum istis Canonibus de baptismo sentientes Augustini calamo acerrimè confutavit.* Non equidem diffiteor S. Augustinum hoc Donatistis vitio vertisse, quod ab hæreticis baptizatos ipsi denuo baptizarent, & baptizandos esse acriter contenderent, omniaque eorum argumenta refellisse, quibus hanc illi opinionem praximque suam confirmare conati sunt. Sed observandum interea est, Donatistas nomen hæretici alio usurpasse sensu, quam quo antiquitus usitatum fuerat. Isti enim omnes etiam orthodoxos hæreseos insimulare, hæreticosque appellare solebant, eo tantum nomine quod, cum Cæciliano orthodoxo Carthaginensi Episcopo communicarent. Et quandoquidem D. Cyprianus, totaque Ecclesia Africana antiquissimis temporibus istiusmodi hæreticorum, qui blasphemas de ipso Deo Christoque hæreses effutiebant, baptismum nihil valere statuissent, Donatistæ arreptâ exinde occasione ipsos etiam orthodoxos, hæreticorum nomine ab ipsis notatos, nullam apud se baptizandi potestatem habere asserebant. In quos propterea D. Augustinus vehementer merito invectus est; non tamen negans, quin affirmans potius istiusmodi hæreticorum baptismum, qui non juxta Domini institutionem in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti collatus est, invalidum prorsus & nullam esse. *Cæterum*, inquit, *quis nescit, non esse baptismum Christi, si verba Evangelica quibus symbolum constat, illic defuerint? Sed facilius inveniuntur hæretici qui omnino non baptizant, quam qui illis verbis non baptizant.* Aug. de baptismo contra Donat. lib. 6. cap. 25. Unde etiam suam, eundem esse apud hæreticos & catholicos asserentis, sententiam his verbis protinus exponit, *Ideoque dicimus non omnem baptismum, nam in multis idolorum sacrilegis sacris baptizari homines perhibentur, sed baptismum Christi, id est verbis Evangelicis consecratum, ubique eundem esse, nec hominum quorumlibet, & qualibet perversitate violari.* Ibid. Si qui itaque hæretici Evangelicis inter baptizandum verbis non usi sunt, eorum

torum baptiſmus, ipſo etiam D. Auguſtino judice, non eſt admittendus: ſed qui iſthoc modo ab iis baptizati dicuntur, ad Eccleſiam Catholicam converſi ritè baptizari debent. Enimvero doctiſſimus ille Pater in eâ fuit ſententiâ, quæ totam hujus Sacramenti vim atque eſſentiam in Evangelicis verbis pronunciandis collocat: adeo ut ubi illa deſiderantur, nullus ſit baptiſmus, illis autem prolatis verus ſit baptiſmus, quocunque animo collatus, & quibuſcunque alioquin contaminatus vitiis. *Nam certa*, inquit, *illa Evangelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, ut per illa ſic evacuentur quæcunque in prece vitioſâ contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur.* Aug. ibid. Hinc alibi dicit, *Quanquam ſi Evangelicis verbis in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum, quamvis ejus fides ſub eiſdem verbis, aliud opinantis quam Catholica veritas docet, non eſſet integra ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.* Ibid. lib. 3. cap. 15. Unde liquet D. Auguſtinum non omnium generatim, ſed iſtiuſmodi duntaxat hæreticorum baptiſmum pro vero habuiſſe, qui eundem verbis illis Evangelicis conſecrabant. Quod ſi qui non in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizarent, ſed in nomen ignoti Patris univerſorum, in veritatem omnium matrem, in Jeſum qui deſcendit, in unionem & redemptionem, & communicationem virtutum, quomodo antiquos baptizaſſe hæreticos teſtis eſt Irenæus, vel etiam in nomine trium principii expertium, vel in mortem Domini, vel aliis quibuſcunque verbis quam quibus Dominus baptiſmum miniſtrari præcepit, talem quidem baptiſmum D. Auguſtinus non minus quam ipſe Cyprianus repudiavit. Et quidem ut recte obſervat S. Baſilius, τίνα ὖν λόγον ἔχῃ τὸ τύτων βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ Μόντανον, ἢ Πρίσκιλλαν; ὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. *Quam ergo habet rationem verum eorum baptiſma judicari, qui in Patrem & Filium, & Montanum vel Priſcillam baptizant? Non enim baptizati ſunt, qui in ea quæ nobis non traduntur, baptizati ſunt.* Baſil. ad Amphil. Can. 1. Idem dicatur de omni fere veterum hæreticorum baptiſmo, qui vel de Deo Patre, vel de Filio, vel de Spiritu Sancto, vel de omnibus peſſimè ſentientes in ſingulorum nomina baptizare non ſolebant. Hinc Concilium Arelatenſe I. Anno Dom. CCCXIV. celebratum, in quæſtione iſtâ de hæreticorum baptiſmo definiendâ cautè diſtinguit inter eos qui in nomine SS. Trinitatis, & eos qui aliter baptizati ſunt: & priores quidem ad Eccleſiam ſe recipientes ſolâ manuum impoſitione admittendos, alteros vero de integro baptizandos eſſe ſtatuit. *De Afris*, inquit, *quòd propriâ lege ſuâ utuntur, ut rebaptizent, placuit, ut ſi ad Eccleſiam aliquis ab hæreſi venerit, interrogent eum Symbolum, & ſi præviderent eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quod ſi interrogatus, non reſponderit hanc Trinitatem, baptizetur.* Conc. Arel. 1. Can. 8.

IV. Sed quandoquidem de S. Baſilio ſermo nobis inſtituatur, obſervandum præterea eſt, eum, qui eodem quo D. Auguſtinus ſeculo vixit, ſed ſenior, omnium omnino hæreticorum baptiſmum repudiaſſe. Primo enim

inter hæreſes, ſchiſmata, & illegitimos conventus diſtinguendum eſſe, & ab antiquis diſtinctum fuiſſe docet: Hæreſes enim vocat quæ de ipſâ in Deum fide ab Eccleſiâ diſſentiunt: Schiſmata quæ ob aliquas Eccleſiaſticas cauſas fiunt; Illegitimos autem conventus iſtiuſmodi appellat conventicula, quæ ab immorigeris Presbyteris, vel ab indocto populo ſeparatim ab Eccleſiâ Catholicâ celebrantur: Deinde eorum quidem qui ſchiſmata aut conventicula faciunt baptiſmum admitti poſſe affirmat, non item hæreticorum, quo nomine Manichæos, Valentinos, Marcioniſtas & Pepuzenos vocat. Can. 1. Et de hæreticis in genere dicit, τούτοις δὲ δῆλον ὅτι ἄνευ βαπτίσματος ἡ ἐκκλησία οὐ παραδέχεται, *Clarum eſt autem quod tales Eccleſia non ſine baptiſmate recipit.* Id. Can. 20. Quibus alibi accenſet Encratitas, Saccophoros, & Apotactitas, dicitque ἡμεῖς μὲν τοι ἑνὶ λόγῳ ἀναβαπτίζομεν τοὺς τοιούτους, *nos autem unâ ratione tales rebaptizamus.* Id. Can. 47. Quoniam ſcilicet veluti Marcioniſtarum, inquit, germen eſt eorum hæreſis, nuptias abhorrentium, & vinum averſantium, & Dei creaturam inquinatam eſſe dicentium, οὐ δεχόμεθα οὖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, *Eos igitur in Eccleſiam non admittimus, niſi in noſtrum baptiſmum baptizati fuerint.* μὴ γὰρ λεγέτωσαν, inquit, ὅτι εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, οἵγε κακῶν ποιητὴν ὑποτιθέμενοι τὸν θεὸν ἐφαμίλλως τῷ Μαρκίωνι, καὶ ταῖς λοιπαῖς αἱρέσεσιν. *Ne dicant enim in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum baptizati ſumus, qui quidem Deum malorum eſſe effectorem exiſtimant, inſtar Marcionis & reliquarum hæreſium.* Unde conſtat S. Baſilium alia atque Auguſtinum opinione ductum fuiſſe, quod & iſtorum ſcilicet hæreticorum baptiſmus repudiandus ſit, qui licet Evangelicis in baptizando verbis uſi ſunt, de Deo tamen male ſentiunt. Quam quidem opinionem ex his ipſis quos ſub manibus habemus Canonibus Apoſtolicis hauſiſſe videtur; ut qui hæreticorum in genere baptiſmum reſpuentes, doctiſſimo Canonumque Eccleſiaſticorum obſervantiſſimo viro occaſionem ſuſpicandi præbuerunt, nullum plane eorum qui Catholicæ de Deo Eccleſiæ dogmata impugnant, admittendum eſſe baptiſmum. Quod eo facilius inducor ut credam, quod idem ſanctiſſimus Pater Eccleſiaſticorum de hac re editorum Canonum mentionem faciat, in primo ipſius ad Amphilochium Canone: & in quadrageſimo ſeptimo mox ante citato, neceſſe dicit, ut ſi aliter ſe res habere exiſtimetur, Canon Eccleſiæ ab Epiſcoporum Synodo exponatur. ὥστε ἐὰν, inquit, ἀρέσῃ τοῦτο, δεῖ πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταὐτῷ γενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα, ἵνα καὶ τῷ ποιήσαντι τὸ ἀκίνδυνον ᾖ, καὶ ὁ ἀποκρινόμενος τὸ ἀξιόπιστον ἔχῃ ἐν τῇ περὶ τούτων ἀποκρίσει. *Quamobrem ſi hoc placuerit, oportet plures convenire Epiſcopos, & ſic Canonem exponere, ut & is qui fecit, ſit extra periculum, & qui reſpondet, in reſponſione de his fide dignus habeatur.* Hinc enim liquet Eccleſiaſticum aliquem iſtis diebus extitiſſe Canonem, quo ſub pœnâ ſancitum fuit, ne quis Epiſcopus aut Presbyter hæreticorum baptiſmum ſuſciperet. Qualis quidem eſt Canon Apoſt. XLVI. Epiſcopum & Presbyterum hæreticorum baptiſmum ſuſcipientes depoſitioni ſubjiciens, juxta quem propterea nemo extra periculum ſit, qui id facit. Cumque alius in omni antiqui-

antiquitate hujusmodi non extet Canon, S. Basilius hunc ipsum Apostolicum, cum ista scribebat, præ oculis habuisse, nobis merito videtur. Tantæ porro apud piissimum hunc Patrem autoritatis fuit hic antiquus Canon, ut nihil contra latissimum illius sensum sine Episcoporum Synodo tentari velit. Adeo ut baptismum ab omnibus suæ etiam ætatis hæreticis ministratum pro nullo habendum esse doceat, quoniam nimirum hic Canon hæreticorum in genere baptismum repudiat. Verumenimvero Canon longe strictiori proculdubio sensu accipi potest, atque etiam debet. Cum secundo enim seculo vel tertii saltem initio conditus fuerit, tales duntaxat hæretici in eo intelligendi sunt, quales istis diebus exorti fuerant. Neminem autem istis seculis hæretici nomine notatum invenimus præter eos qui pestiferis & blasphemis de Deo Patre, vel Filio, vel Spiritu Sancto opinionibus imbuti erant: quique propterea baptismum juxta Dominicum præceptum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ritè & Catholicè conferre non poterant. Ac proinde Canon de omnibus qui ob alias rationes postea hæreseos insimulati sunt, proprie intelligi non potest: sed de iis tantummodo qui priorum, quibus constitutus est, seculorum hæreticis similes sunt. Quales paucissimi post quartum seculum exorti sunt. Utcunque è prædictis satis superque constat argumentum è S. Augustino prolatum nihil contra autoritatem, nedum contra antiquitatem horum Canonum valere, præsertim cum ei S. Basilium opponamus, idem quod hisce Canonibus latissimè sumptis constituitur, acerrimè defendentem.

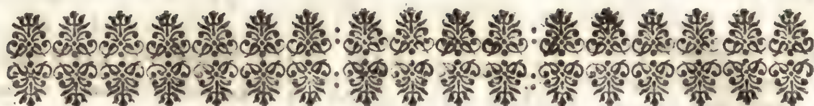
V. Quod denique ad Nicænam spectat Synodum, miror quid erudito viro acciderit, ut eam etiam in gravissimo errore versari assereret, si quæ his Apostolicis Canonibus constituuntur, vera sunt. Nihil enim apertius esse potest, quam Canonibus Nicænis cum Apostolicis de rejiciendo hæreticorum baptismo optimè convenire. Ut Canones enim Apostolici omnium generatim hæreticorum qui duobus primis æræ Christianæ seculis exorti sunt, baptismum explodunt, eosque qui ab istis baptizati sunt, si ad Ecclesiam Catholicam convertantur, de integro baptizandos esse decernunt. Sic etiam Patres Nicæni de Paulianistis, qui antiquis istis hæreticis simillimi suis demum ipsorum diebus Ecclesiam infestabant, speciatim constituunt, ut conversi denuo baptizentur. Περὶ τῶν, inquiunt, Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. *De Paulianistis, qui ad Catholicam demum Ecclesiam confugerunt, statutum est, ut ii omnino rebaptizentur.* Syn. Nic. Can. 19. Quid quæso in hoc Nicæno Canone Apostolicis contrarium? Annon idem plane hic de quarti seculi, quod ibi de primi & secundi hæreticis constituitur? Quin imo, inquit vir doctus, *Synodus Nicæna solos ex omnibus hæreticis Paulianistas rebaptizandos pronunciavit.* Quid ita amabo? an quod solos Paulianistas nominet? id enim dicendum est. At qui Paulianistas rebaptizandos pronunciarunt, eo quod antea haud ritè vel non omnino potius in Christianam fidem baptizati fuerant, iidem sane omnium qui Paulianistis similia vel pejora sentiebant, hæreticorum baptisma frustraneum & nullum fuisse, eodem halitu pronunciarunt.

ciarunt. Paulianiſtas enim nominatim baptizandos eſſe decernunt, non quod iſto nomine nuncupati; ſed propterea quod Pauli Samoſateni hæreſi infecti eſſent; æternam Chriſti divinitatem negantes, eumque nudum eſſe hominem ore blaſphemo prædicantes. Hanc enim impiam fuiſſe Pauli Samoſateni opinionem in Annotationibus ad hunc Nicænum Canonem fuſe probatum dedimus. Unde etiam conſtat, eum antiquam Artemonis & Theodoti hæreſin renovaſſe, ut obſervat etiam Euſebius, Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 28. Cum ex antiquis igitur iſtis, quorum baptiſma in Canonibus Apoſtolicis rejectum eſt, hæreticis nonnulli ſub Paulianiſtarum nomine Synodi Nicænæ tempore inventi eſſent ad Eccleſiam Catholicam confugientes, Synodus re cognitâ, eos vero Chriſti baptiſmo recipiendos eſſe decernit, antiquos ſcilicet renovans & confirmans Canones in eos qui antiquas hæreſes in iſtis Canonibus damnatas renovabant: in omnes nimirum Παυλιανίσαντας, *Paulianizantes*, hoc eſt qui vel eaſdem quas Paulus Samoſatenus vel ſimiles opiniones amplexi ſunt. Sub quo propterea nomine non modo Pauli iſtius, verum & Theodoti, Sabellii, aliorumque hæreſiarcharum aſſeclæ comprehenſi ſunt: omnes ſcilicet qui Chriſti divinitatem, & perſonarum in divinâ naturâ Trinitatem negantes, baptiſmum juxta Domini præceptum in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ritè adminiſtrare non poterant. Quorum propterea baptiſmus jure meritiſſimo repudiatur. Et ſi quidem Patres Nicæni hoc de Paulianiſtis decretum ediderint, nemini dubium eſſe poteſt, quin omnes etiam antiquos hæreticos ut Valentinianos, Baſilidianos, Marcioniſtas, Cerinthianos, Doſitheanos, Carpocratianos, Cataphrygas, Quintillianiſtas, Praxeanos, Hermogenianos, alioſque, qui duobus prioribus Chriſtianiſmi ſeculis Paulianiſtis ſimiles, vel, ſi fieri potuit, pejores de Deo Chriſtoque opiniones effutiebant, Synodus Nicæna nominatim baptizandos pronunciaſſet, ſi iſtis iterum diebus erupiſſent. Eadem enim fuit de omnibus iſtiuſmodi hæreticis eorumque baptiſmo, quæ de Paulianiſtis ratio. Sed obſervandum præterea eſt Canonem iſtum Nicænum æque ac Apoſtolicos ordinationem non minus quam baptiſmum hujuſmodi hæreticorum repudiaſſe. Quemadmodum enim Canon Apoſt. LXVIII. dicit, τοὺς παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν. *Qui enim ab iis baptizati aut ordinati ſunt, ut fideles vel clerici ſint fieri non poteſt.* Sic etiam Canon Nicænus de Paulianiſtis ait, quod ſi qui apud eos tempore præterito in Clericorum numero erant, ſiquidem à culpâ & reprehenſione alieni viſi fuerint, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου, *rebaptizati ordinentur à Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopo.* Unde non modo conſtat, Patres Nicænos idem atque Canones Apoſtolicos de iſtiuſmodi hæreticorum baptiſmo & ordinatione ſenſiſſe, verumetiam exinde ſuſpicari licet decretum hoc Nicænum, nihil aliud eſſe quam Canones Apoſtolicos Paulianiſtis accommodatos, & de iis ſpeciatim expoſitos. Cum Canones enim Apoſtolici antiquorum generatim hæreticorum baptiſmum atque ordinationem nihil valere decreviſſent, aliique poſt iſtorum Canonum editionem exorti ſint hæretici, Paulianiſtæ dicti, antiquis illis ſimillimi, Synodo univerſali neceſſa-

necessarium visum est, veteres illos de hæreticis in genere loquentes Canones, de Paulianistis postea exortis in specie explicare, & sancire, ut juxta quod antiquitus statutum fuerat, istorum etiam tam baptismus quam ordinatio, nullo in numero habeatur. Patet saltem quod Canonum Apostolicorum non tantum antiquitas, sed & autoritas ex hoc Nicæno iis consentiente usque adeo non evertitur, ut egregie potius confirmetur.

VI. Posthæc clarissimus vir alia nonnulla contra utramque Canonum Apostolicorum partem argumenta profert, de Pseudep. lib. 3. cap. 19. 20. Quorum primum ex eo petit, quod hæc Canonum sylloge non fuerit à veteri Ecclesia in Canonem scripturarum Apostolicarum relata. Hoc autem non nostram sed Turriani tantummodo sententiam perstringit, hos Canones ab ipsis Apostolis conditos asserentis. Alterum argumentum ex eo sumitur, quod non fuerunt isti Canones Ecclesiasticorum Canonum Codici inserti à veteribus, de quâ re in primo hujus tractatus libro fuse à nobis disputatum est. Ultimo autem contra ipsam horum Canonum antiquitatem ex eo disputat, quod omnes, ut inquit, isti Canones omnibus quatuor priorum seculorum Christianis ignoti fuerint, quodque à nullo istorum temporum scriptore uspiam memorati reperiantur. De hoc autem toto præcedenti libro disseruimus, & non modo hosce Canones à quamplurimis istorum temporum scriptoribus memoratos gravissimis ipsorum testimoniis ostendimus, verum ista etiam testimonia ab omnibus tam Dallæi quam Observatoris exceptionibus vindicavimus. Proinde non opus est, ut hisce argumentis aliud hoc in loco responsum detur.

Finis Libri Secundi.

CODICIS CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ Vindicati ac Illuſtrati LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Synopſis.

I. *Canon Apoſt. LXIX. de* Quadrageſimali, *necnon* quartæ, ſextæque feriæ jejunio, *hoc libro vindicatur.*

II. Jejunium Quadrageſimale *ante An. Dom. CCCLXX. paſſim celebratum fuiſſe, ipſe fatetur Dallæus. Idem ante An.* D. *CCCLXV. obſervatum fuiſſe, è Synodo Laodicena probatur.*

III. *Synodus* Nicæna *Quadrageſimam, non minus quam Autumni tempus, ubique & omnibus notam ſupponit.*

IV. *Id ipſe* Dallæus *negare nequit. Quod noſtra de Canonum Apoſtolicorum antiquitate opinioni vindicandæ ſatis eſt.*

I. ETIAMSI Dallæus contra totam Canonum Apoſtolicorum collectionem ſtylum ſuum exercuerit, id tamen paucorum tantum gratia feciſſe videtur. E quorum numero nonus ſupra Sexageſimum jure merito cenſeatur: quippe qui de jejunio Quadrageſimali, de quartæ item & ſextæ feriæ jejunio agit, quæ primitivæ Eccleſiæ incognita prorſus, vel ſaltem non religioſe obſervata fuiſſe, ille in ſingulari libro demonſtrare conatus eſt. Hanc itaque quæſtionem, quatenus Canones Apoſtolicos attingit, nos ſumma qua poſſumus brevitate expedire moliemur. Canon autem de hac re agens

agens sic jubet, Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor, Sanctam Pascha Quadragesimam non jejunat, vel quartam vel parasceven, deponatur, præterquam si propter imbecillitatem Corporalem impediatur. Si sit vero Laicus, segregetur.* Can. Apost. 69. Hunc Canonem Ecclesiæ Primitivæ moribus ac institutis per omnia consonare contendimus. Cùm autem duabus constet partibus, quarum una de Quadragesima, altera de quarta & parasceve agit, nos sigillatim de iis disputabimus, à jejunio Quadragesimali, ut priùs hic nominato, ordientes.

II. Primo autem jejunium quoddam plurium ante Paschalem festivitatem hebdomadum, ante septuagesimum quarti seculi annum, vulgo, & passim ab Ecclesia celebratum fuisse, ex D. Ambrosii, Basilii M. Cyrilli Hierosolymitani, Epiphanii, Gregorii Nazianzeni, & Nysseni, Chrysostomi, Augustini, Hieronymi, Theophili Alexandrini, aliorumque, qui ante prædictum vixerunt annum, opusculis, & commentariis usque adeo constat, ut ipse etiam Dallæus illud negare nequeat, sed tantorum virorum testimoniis victus, ingenuè confessus est, in singulari isto libro, quem *de jejuniis & quadragesima* edidit, lib. 3. cap. 10. Quo quidem libro cum se totum contra jejunia Ecclesiastica opposuerit, omniaque congesserit argumenta, quæ eorum antiquitatem quovis modo elevare videantur, istum imprimis in hac discutienda controversia consulamus, & objectionibus ibidem allatis respondeamus necesse est, si hunc Apostolicum Canonem ea qua par est fidelitate vindicare velimus. Quæ enim in libro de Pseudepigraphis hucusque citato ad hunc Canonem objecit, pauca, vel potius nulla sunt eorum respectu, quæ in peculiari isto tractatu, toto de jejuniis conscripto, ex omni antiquitate corradere, omnem pro virili machinam adhibuit. In hoc ipso autem libro, capite supra laudato, ingenuè, ut diximus, confessus est, Quadragesimam ante Annum CCCLXX. passim celebratam fuisse. Ob quam quidem concessionem nullas ei debemus gratias, quandoquidem non modo Patres à nobis recensiti illud sæpenumero asseruerint, verumetiam Synodus Laodicena extra controversiam posuit; utpote quæ & Quadragesimæ, & plurium è quibus constitit hebdomadum sæpe meminit. Edicit enim ὅτι οὐ δεῖ τῇ τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον. *Quod non oportet in quadragesima panem offerre, nisi Sabbato, & dominica tantum.* Syn. Laod. Can. 59. Item, Ὅτι οὐ δεῖ μετὰ δύο ἑβδομάδας τῆς τεσσαρακοστῆς δέχεσθαι εἰς τὸ φώτισμα. *Quod non oportet post duas Quadragesimæ hebdomadas ad baptismum admitti.* Can. XLV. Item, Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν, ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας. *Quod non oportet in Quadragesima postrema septimana quintæ feriæ jejunium solvere, & totam quadragesimam dehonestare. Sed oportet totam quadragesimam jejunare aridis vescentes.* Can. L. Ne nuptiæ denique, nec natalitia in quadragesima celebrentur, jubet.

Can.

Can. LI. LII. In quibus, ut videre licet, Canonibus, non tantum Quadragesima in genere, sed & secunda, necnon ultima Quadragesimæ septimana commemoratur. Unde clarissimè conficitur, Quadragesimam in plures septimanas distributam, totamque Synodi istius tempore religiosè admodum observatam fuisse. Habita est autem Synodus ista Laodicena juxta opinionem nostram in Annotationibus explicatam Anno circiter CCCLXV. Dallæus anteriorem aliquantulum facit, in Annum circiter CCCLX. eam conjiciens. Ac proinde diffiteri non potuit, quin Quadragesima quarto saltem præcipiti seculo passim celebrata fuerit. Quod etiamsi nostræ de Canonibus Apostolicis opinioni confirmandæ non sufficiat, ex eo tamen colligere est, illud quod in præsenti Canone constituitur, in Ecclesia obtinuisse, longe ante quintum adultum seculum, quo Dallæus hanc collectionem primo consarcinatam esse contendit.

III. Quod si jejunium Quadragesimale quarto labente seculo, ipso etiam Dallæo judice, usu publico receptum fuerit, vix dubium esse potest, quin eodem ineunte in Ecclesia celebratum esset. Nihil enim in omnibus, quæ habemus, istius seculi monumentis occurrit, unde suspicari licet, hunc ritum isto demum currente, nondumque adulto seculo primum institutum fuisse, & ab Ecclesia susceptum. Si quid enim hujusmodi occurrisset, Dallæus, qui nullum non movit lapidem, quo jejunii hujus antiquitatem everteret, illud procul omni dubio lætus protulisset. Quod tamen nullus fecit. Sed nihilominus *profiteri ausus est*, ut ipse ait, *non videri quadragesimam in publico Christianorum usu ante Synodum Nicænam, hoc est, ante Annum Domini CCCXXV. extitisse.* De jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 9. Hoc ille totidem verbis profitetur. Quo tamen nihil inconsideratius, nihil falsius efferri potuit: ut ex ipsa illa Synodo Nicæna videre est: quippe quæ Canone quinto duas quotannis in unaquaque Provincia Synodos ad Ecclesiasticas lites componendas celebrari jubens, tempestates quibus celebrandæ sunt, his verbis definit. Αἱ δὲ συνόδοι γινέσθωσαν, μία μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ: δευτέρα δὲ κατὰ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρόν. *Synodi autem fiant, una quidem ante quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur. Secunda autem circiter autumni tempus.* Ex his autem verbis vel cæcus videat, *Quadragesimam* istis diebus æque cognitam fuisse atque ipsum Autumni tempus, ut cui hic opponitur. Omnes saltem Patres, qui huic Synodo intererant, in hoc primæ anniversariæ Synodi constituendo tempore, non potuissent convenire, nisi Quadragesimam in suis cujusque Provinciis quotannis celebratam fuisse probè nossent. Illi autem ex omnibus propemodum, tunc dierum cognitis terræ Provinciis in hanc Synodum congregati sunt. Ex Ægypto, Thebaide, Libyâ, Palæstinâ, Syriâ, Arabiâ, Mesopotamiâ, Perside, Ciliciâ, Cappadociâ, Armeniâ, minori majorique, Ponto Polemoniaco, Paphlagoniâ, Galatiâ, Asiâ Proconsulari, Lydiâ, Phrygiâ, Pisidiâ, Lyciâ, Pamphyliâ, Insulari, Cariâ, Isauriâ, Cypro, Bithyniâ, Europâ, Daciâ, Mysiâ, Macedoniâ, Achaiâ, Thessaliâ, Calabriâ,

briâ, Africâ, Dardaniâ, Dalmatiâ, Pannoniâ, Galliis, Gothiâ, & Bosphoro, ut ex Actis patet. In omnibus ergo his Provinciis, adeoque per omnem ferè terrarum orbem, ubi Christiana religio colebatur, Quadragesimam cognitam, observatamque fuisse ante hanc Synodum Nicææ coactam, unus hic Canon ab eadem editus fidem plenissimam facit. Et si quæ aliæ essent Provinciæ sive Ecclesiæ, quæ nullos ad hanc Synodum Episcopos miserant, istis etiam Quadragesimæ non minus quam Autumni tempus notum esse Synodus hoc in loco pro concesso sumit. Cavet enim ut hæc duo Concilia dictis temporibus καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν quotannis habeantur. Καλῶς, inquit, ἔχειν ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. Adeo ut omnes ubicunque constitutæ Ecclesiæ hoc decreto obstringerentur. Quomodo autem hoc fieri potuit, si Quadragesima, ante quam una ex hisce Synodis perpetuo celebranda erat, nondum cognita esset, prius quam prima hæc universalis Synodus Canonem istum divulgarat? Vel quis eo credulitatis pervenit, ut fidem Dallæo habeat, asserenti, profitenti, vel etiam juranti Quadragesimam in publico Christianorum usu ante Synodum Nicænam non extitisse, cum ipsa Synodus Nicæna ejusdem ut certæ anni tempestatis, omnibus & ubique cognitæ mentionem fecerit? Quam ridiculum enim & absurdum fuisset, præcipere, ut Synodus καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ante Quadragesimam quotannis cogeretur, nisi ipsa etiam Quadragesima καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν celebrata fuisset? Quod si omnes ubique Provinciæ Quadragesimam antea celebrassent, atque ita pro comperto habuissent, quo anni tempore prima hæc anniversaria Synodus juxta decretum Nicænum convocanda esset (quod quidem ex hoc ipso Canone certissimum efficitur) cuinam unquam cauto prudentique viro persuadebit Dallæus Quadragesimam ante ipsam hanc Synodum in publico Ecclesiæ usu non extitisse? Si talis quidem tamque diserta universalis Concilii Sanctio, quæ Quadragesimam omnibus notam & percelebratam fuisse pro certissimo sumit, eam nihilominus ante extitisse non probet, de veteris Ecclesiæ moribus frustra contendimus. Prorsus enim impossibile est, ut quivis ritus ab Ecclesia primitiva usitatus, dicam & quodvis antehac actum, dilucidiori, fortiorive argumento adstruatur.

IV. Verum Dallæus etiamsi loco ante citato de Quadragesima in genere tanquam ante Nicænam Synodum prorsus incognita loquatur, se tamen postea recolligens, Canonemque Nicænum attentiùs, ut opinor, inspiciens, limitationem necessario adhibendam esse vidit. Negare enim non potuit, quin Quadragesima, ut hoc Apostolico Canone memorata, ante extitisset vulgo cognita: Sed negat tantummodo talem antea extitisse Quadragesimam, qualis à Romana, aliisque hodie Ecclesiis celebratur, quadraginta scilicet dierum. *Sed neque ipse*, inquit ille, *Nicæna Synodi Canon, si penitiùs inspiciatur, ad firmandam istorum quadragesimam sufficere videtur.* Fatetur itaque, *Quadragesimam*, etsi non *istorum* hoc Nicæno Canone firmatam esse. Quod quidem nobis causæque nostræ abunde sufficit. Apostolicus enim, quem defendimus, pariter atque Nicænus Canon de Quadragesima tantum

generatim agit, non de hac vel illa, ut ab Ecclesia aliqua particulari celebrata. Contra quem nihilominus perinde disputat vir doctissimus, ac si illud statuisset quod omni antiquitati incognitum plane esset, & inauditum. *Contra vero* inquit, *hunc antiquitati ignotum fuisse Canonem rectè ex eo concluditur, quod & vetustissimi Quadragesimam minime observarent tribus prioribus Christianismi seculis.* Dall. de Pseudep. lib. 3. cap. 13. p. 578. Qua ratione hoc affirmarit, non video, cum ipse diffiteri nequeat, Synodum Nicænam quarto ineunte seculo coactam de Quadragesima tanquam omnibus cognita atque observata meminisse, ut illud enim quarto ineunte seculo omnibus observaretur, quod tribus prioribus minime observatum fuerit, sapientis cujusque fides ut incredibile prorsus & absurdum respuit. Adeo ut si aliud non suppeteret argumentum, hoc ipsum à primo generali Concilio editum decretum, aliqualem ante istam Synodum observatam fuisse Quadragesimam luculentissime demonstret. Quod quidem Apostolicum hunc Canonem à novitatis suspicione est vindicando; quippe qui quadragesimæ eodem plane quo iste Nicænus modo, sub simplici scilicet τῆς τεσσαρακοστῆς nomine mentionem faciat. Qualis autem Quadragesima in Canone vel Nicæno, vel Apostolico intelligenda sit, & utrum talis fuerit, qualem Bellarminus, Perronius, aliique quos oppugnat Dallæus, defendunt, nihil est quod nos laboremus, qui non de Romana sed Primitiva Ecclesia disputamus.

CAPUT II.

Synopsis.

I. *Quadragesimam à* Syn. Nic. *memoratam unius, vel duorum, vel ad summum sex dierum fuisse opinatur* Dallæus, *eamque opinionem duabus conatur firmare rationibus: quibus respondetur. Quid per* purum munus *isto tempore oblatum intelligendum sit.*

II. *Eodem quo habita est* Synodus Nicæna *seculo, quadragesimam XL. dierum fuisse, ex D.* Ambrosio, Gregorio Nazianzeno, *aliisque demonstratur.*

III. *Exinde Quadragesimam à Synodo Nic. memoratam XL. dierum fuisse legitimè concludatur.*

IV. *Idem ex ipsa voce* τεσσαρακοστῇ *à Synodo usitata evincitur.*

I. AT Videamus tamen nihilominus qualem in Nicæno Canone Quadragesimam sibi fingat eruditus vir. Fatetur equidem hoc nomine id jejunium intelligi, quod ante Pascha passim omnibus celebrari solebat, quod τὴν νηστείαν τοῦ πάσχα vocat Clemens, Gangrensis vero Synodus eodem fere quo Nicæna habita tempore, τὰς παραδεδομένας νηστείας

νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλαττομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, *Tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia observata.* Quæ denique Constantinus apud Socratem τὰς ὡρισμένας νηστείας, *Jejunia definita* appellat. An vero hoc jejunium, inquit vir doctus, quod hactenus unius, vel alterius diei, aut sex ad summum dierum fuerat, tunc temporis quadraginta dierum fuerit, non definit Synodus. Imo non fuisse quadraginta dierum vero propius videtur. Hæc est Dallæi de *Quadragesima* à Canone Nicæno memorata opinio, quod scilicet etiamsi vocetur, non tamen erat *Quadragesima*, sive *Quadraginta* dierum jejunium, sed jejunium unius vel alterius, vel ad summum sex dierum. Dall. de jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 9. Jejunium igitur antepaschale Synodi Nicænæ tempore celebratum, & ab eadem Canone supra laudato indicatum fuisse fatetur. Sed affirmat tantummodo hoc non quadraginta fuisse dierum, sed incerti, nescit quantilli, sed longe minoris numeri. Cum vero Synodus jejunium istud τὴν τεσσαρακοστὴν diserte nominet, non sine causa veritus est vir doctus, ut hæc assertio fidem apud lectorem inveniat, nisi certissimis rationibus suffulciatur. Quales tamen ille nullas proferre potuit. Dicit tantum primo, *Si fuisset illud quadraginta dierum jejunium plane incommodum accidisset cogi ante Quadragesimam Provinciales omnes Synodos, quod jubent Patres. Illæ enim Synodi in medium Februarium plerumque incidissent; Quod anni tempus ob dierum brevitatem, itinerumque difficultatem parum est, ut liquet, ad habendos hujusmodi conventus opportunum.* Nimirum ac si sanctissimi Patres Nicææ congregati in condendo hoc de Provincialibus Synodis decreto, de dierum quantitate, de qualitate viæ, aliisque istiusmodi minutissimis rebus solliciti fuissent, quæ nullius plane momenti sunt, cum magna Ecclesiæ negotia tractantur. Si hæc iis curæ fuissent, media potius æstate unam saltem ex anniversariis Synodis celebrari præcepissent. Illud enim anni tempus ob dierum longitudinem itinerumque facilitatem longe opportunius videretur. Sed neutram tamen æstate, sed primam quidem ante Quadragesimam, alteram Autumni tempore habendam esse decernunt. Quin ipsi etiam unam sexcentis istiusmodi argutiis præponderantem rationem reddiderunt, quare unam è Synodis ante Quadragesimam haberi voluerunt, ut *Sublata* scilicet *omni simultate purum Deo munus offeratur.* E quibus tamen verbis, quod mirum est, Dallæus alterum suum fabricatus est argumentum, quo probaret Quadragesimam hoc loco non esse Quadragesimam sive Quadraginta dierum jejunium. Nicæni enim Patres statuunt unam ante Quadragesimam celebrandam esse Synodum ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ, *ut omni simultate ac dissensione sublata, purum munus offeratur Deo.* Id vero, inquit vir doctus, qui fieri potuit non equidem video, *si sex septemve hebdomadas Synodi initia à paschali festo abfuerint.* Quid ita quæso? Annon *purum Deo munus* in Quadragesima æque ac in Paschali festo offeratur? Nicæni profecto Patres hoc in loco non omnino de munere aliquo in Paschali festivitate offerendo, quo tota argumenti Dallæani vis fundatur, sed de ipso jejunio Quadragesimali loquuntur, quod ritè celebratum, *munus Deo oblatum* vocant, eo quod per istud tempus se sinceræ pro peccatis anteactis

contritioni, orationibus, eleemosynis, vigiliis, vel, ut semel dicam, Deo in omnibus, quoad fieri potuit, accuratissime colendo, totos devoverent. Quod quidem Deo gratissimum fuisse munus, nemo, ut opinor, inficias eat. Hoc igitur Canone cautum est, ut una quotannis Synodus Provincialis ad omnes componendas lites ante Quadragesimam habeatur, ne pietatis exercitia per subsequentem quadragesimam obeunda, odio ac mutua inter fratres dissensione contaminentur: Sed sublatis omnibus simultatibus totum ita transigatur jejunium, ut purum sit munus Deo oblatum. Velut Paraphrastes Arabicus hæc Canonis verba explicat, *Et prima quidem tempestas quæ est ante magnum sanctumque jejunium constituitur, ut pax sit atque amicitia inter cœtum, quemadmodum diximus, sintque in cordibus suis à Diabolicis cogitationibus puri, & Angelorum ad instar cordibus purorum sanctificati, & odia in sancto jejunio ex Ecclesia Dei tollantur, & sic puras Deo oblationes offerant.* Joseph. Ægypt. in Syn. Nic. Can. V. Et Patres quidem Nicæni hoc loco aperte adeo de ipso jejunio quadragesimali, totoque per istud constructo operum sacrorum corpore sub muneris Deo oblati nomine loquuntur, ut satis mirari nequeam, quo demum fato in mentem Dallæo venerit, hæc Canonis verba de munere in Paschali celebritate offerendo interpretari, de Eucharistia scilicet tunc temporis celebranda. Præsertim cùm si hoc etiam ei demus, munus videlicet Eucharisticum hoc loco intelligendum esse, nihil ex eo consequetur. Hoc enim munus non solum in festo Paschali, sed per totam etiam Quadragesimam, dominicis saltem & forte etiam Sabbatis, istis temporibus offerri solebat: ut è Synodi Laodicenæ Canone LIX. constat.

II. Nihil est ergo quod Quadragesimam, in Canone Nicæno memoratam, paucis tantum ante Pascha diebus inchoatam fuisse arbitremur. Multa potius suadent illud quadraginta fuisse dierum jejunium. Enimvero nihil dubii esse potest, quin Patres Nicæni per *Quadragesimam* tale significent jejunium antepaschale, quod in publico Ecclesiæ usu tunc temporis erat, vulgoque celebrabatur. At eodem quo habita est ista Synodus, labente seculo, antepaschale hoc jejunium quadraginta dies passim vulgoque peragebatur, ut è plurimis ac indubitatis seculi istius monumentis patet. Nam D. Ambrosius paucis post Synodum istam annis natus, & ante elapsum illud seculum denatus, non modo in sermonibus, qui dubiæ nonnullis fidei videntur, verumetiam in genuinis ac indubitatis suis opusculis, quadragesimæ, ut jejunii quadraginta dies celebrati, frequentem mentionem fecit. Ut in libro de Noe & Arca, *Ut nunc jam*, inquit, *non pœnæ præscripti sunt dies quadraginta, sed vitæ: ut hoc numero jejuniis & orationibus crebrioribus nostrorum levemus supplicia peccatorum, atque ad decreta legis intenti devotione ac fide nostrum corrigamus errorem. Itaque per Domini resurrectionem quadragesimus dies jam non habetur novissimus sed primus.* Ambros. de Noe & Arca cap. 13. Et alibi, de quadraginta diebus tanquam mystico numero loquens ait, *Tot jejunio dierum Domini nobis in Evangelium patescit ingressus. Unde si quis Evangelii gloriam, fructumque resurrectionis optat adipisci, mystici jejunii prævaricator esse non debet: quod & in lege Moyses, & in Evangelio suo Christus utriusque*

utriusque Testamenti autoritate præscripsit fidele virtutis esse certamen. Id. in Evangel. Lucæ lib. 4. Iisdem fere diebus Gregorius Nazianzenus se quadraginta jejunasse dies in carminibus suis εἰς τὴν ἐκ νηστείας σιωπήν testatur, sic incipientibus.

Ἴσχεο γλῶσσα φίλη, σὺ δέ μοι γραφὶς ἔγγραφε σιγῆς
Ῥήματα, καὶ φθέγγου ὄμμασι τὰ κραδίης.
Ἥνικα σάρκας ἔδησα Θεοῦ βροτέοις παθέεσσι
Μύστιν ἄγων θυσίην, ὥς κε θάνω βιότῳ.
Ἤμασι τεσσαράκοντα νόμοις Χριστοῦ βασιλῆος,
Εὖτε καθαιρομένοις σώμασιν ἔσπετ' ἄκος.

Lingua sile, mutam at vocem mea penna tabellis
Scribe, oculisque animi concine sensa tui.
Cum carnem astrinxi, cupiensque occumbere mundo,
Suppliciis Christi mystica sacra tuli.
Vicenis, ut Christi lex fert, totidemque diebus
Purgatæ carni cum medicina venit.

Sanctus quoque Hieronymus, qui eodem labente seculo claruit, jejunium ante Pascha quadraginta diebus extensum suâ fuisse ætate his verbis indicat, *Ipse quoque Dominus verus Jona missus ad prædicationem mundi, jejunavit quadraginta dies, & hæreditatem nobis jejunii derelinquens, ad esum corporis sui sub hoc numero nostras animas præparat.* Hieron. in Jon. cap. 3. Ut alia, quæ plurima proferri possunt, testimonia hic omittamus. Theophilus Alexandrinus Hieronymo æqualis, hoc luculentissimè demonstrat, in primâ suâ Paschali Epistolâ hæc habens, *Si poterimus imminentium jejuniorum iter capere, incipientes Quadragesimam à tricesimâ die mensis Mechir, & hebdomadam salutaris Paschæ quintâ die mensis Pharmuthi, finientesque jejunia secundum Evangelicas traditiones vespere Sabbati, decimâ die Pharmuthi, & illucescente statim dominicâ festa celebremus undecimâ die ejusdem mensis.* Hic quadraginta Quadragesimæ dies juxta menses Ægyptiacos computantur, qui omnes erant τριακονθήμεροι, sive *triginta dierum*, quibus ad finem anni quinque dies adjecti sunt, ἡμέραι ἐπαγόμεναι propterea dicti. Dicit itaque Theophilus Quadragesimam isto anno cœpisse à tricesimâ sive ultimâ die mensis Mechir (exclusâ) quem secutus est mensis Phamenoth triginta itidem dierum, quibus additi decem sequentis mensis Pharmuthi dies (quorum ultimo finiendum esse jejunium asserit) quadraginta accuratè constituunt. Idem colligere licet è secundâ ejusdem Epistolâ Paschali, alio anno conscriptâ, ubi ait, *Pascha celebrare habentes, Quadragesimæ exordium ab octavâ die mensis qui secundum Ægyptios vocatur Phamenoth, & ipso prabente vires, attentius jejunemus hebdomadæ majoris*, i. e. *Paschæ venerabilis die XIII. mensis Pharmuthi fundamenta jacientes, ita duntaxat ut juxta Evangelicas traditiones finiamus jejunia intempestâ nocte die XVIII. supradicti mensis Pharmuthi.* A mensis itaque

Phame-

Phamenoth die octavâ (excluſâ itidem) uſque ad duodeviceſimam Pharmuthi incluſam peragebatur iſto anno Quadrageſima, in priori ſcilicet menſe viginti duo dies & in poſteriori duodeviginti, qui collecti quadraginta præciſe efficiunt.

III. Cum pro comperto itaque certoque habeamus, jejunium antepaſchale, eodem quo habita eſt Synodus Nicæna ſeculo non unam duntaxat hebdomadam, nedum unam alteramve diem, ſed quadraginta dies celebratum fuiſſe, quis ſibi perſuadeat Quadrageſimam ab iſtâ Synodo memoratam, quod ipſe Dallæus jejunium antepaſchale fuiſſe fatetur, non quadraginta, ſed unius, vel alterius, vel ad ſummum ſex dierum fuiſſe jejunium? Anne uno eodemque ſeculo, imo quidem dimidiâ ſeculi parte tantum incrementum capere potuit hoc jejunium, ut à ſex ad quadraginta dies propagaretur? Si univerſalis Eccleſia Nicææ congregata Anno Dom. CCCXXV. in talem conſenſerit Quadrageſimam, qualis in ſomnis, ut opinor, primo viſa eſt Dallæo, paucorum ſcilicet dierum, ſtatueritque ut Synodus Provincialis ante eam quotannis habeatur, quî quæſo factum eſt, ut eadem Eccleſia ſtatim poſtea longe aliam, majoremque Quadrageſimam, quadraginta nimirum dierum ubique celebraret? & tamen nulla tantæ in hoc jejunio immutationis veſtigia uſpiam appareant? Quid etiam quod D. Ambroſius quadraginta dierum jejunium utriuſque Teſtamenti autoritate, & Gregorius Nazianzenus νόμοις Χριστοῦ βασιλῆος, præſcriptum affirment, Theophilus etiam Alexandrinus, aliique fere omnes quotquot eodem labente ſeculo de hoc jejunio meminerunt, idem ut à ſe celebratum, adeo antiquum habuerint, ut ad Evangelicas & Apoſtolicas traditiones referant? Annon hoc invictiſſimo eſt argumento, communem fuiſſe iſtius ſeculi ſententiam, antepaſchale jejunium quadraginta diebus commenſuratum, longe ante Nicænam Synodum, publico Eccleſiæ uſu receptum fuiſſe, & Quadrageſimam ab iſtâ Synodo memoratam, tantam fuiſſe, quantam ipſi peragebant? Quicquid ſane Dallæo, aliiſque in ejus ſententiam juratis videatur, nemo qui hæc animo præjudicii vinculis liberato expendit, dubitare poteſt, quin Quadrageſima à Patribus Nicænis celebrata, ejuſdem fuerit quantitatis atque ea quam alii ejuſdem ſeculi Patres ſuis diebus celebratam fuiſſe aſſeruerunt. Verum poſt paucos ab iſto Concilio elapſos annos, Quadrageſimam quadraginta dierum paſſim obtinuiſſe, uſque adeo palam eſt & manifeſtum, ut nec ipſe Dallæus illud negare queat: ac proinde eam, cujus iſtud Concilium mentionem fecit, ut omnibus cognitæ, nec plurium, nec pauciorum fuiſſe dierum, neceſſario concludendum eſt.

IV. Sed pluribus non opus eſt argumentis, cum ipſa vox quâ jejunium antepaſchale, à Synodo Nicænâ æque ac alibi perpetuo ſignificatur, illud quadraginta fuiſſe dierum clariſſimè eloquatur. Enimvero τεσσαρακοστὴ, *Quadrageſima* diſerte appellatur. Quid ita quæſo, niſi quod *quadraginta* dies peractum eſſet? Adeone inepti & literarum imperiti fuerint Nicæni Patres, ut jejunium uno, alterove, vel ad ſummum ſex diebus completum τῆς τεσσαρακοστῆς nomine nuncuparent? Illi hoc Canone unam quotannis Synodum

dum in unâquaque per totum terrarum orbem Christianum provinciâ ante jejunium antepaschale habendam esse definiunt, illudque tempus τῆς τεσσαρακοστῆς sive *Quadragesimæ* voce ut omnibus notâ indigitant. Quod si illi per istam vocem non jejunium quadraginta dies, quod ipsa vox denotat, celebratum voluerunt, sed aliud nescio quid à vocis istius significatione longissime abhorrens; nemo intelligere potuit quid sibi Patres velint: hæcque ab iis edita sanctio sibimet ipsa contradiceret, illud enim τεσσαρακοστὴ ab eâ appellaretur, quod non esset, imo vero quod cum numero τεσσαράκοντα, unde nomen sortitur, nihil commune habet. Nos autem qui sanctissimos illos Patres, ut fidelissimos, strenuissimosque fidei nostræ assertores summâ, quâ possumus, veneratione prosequimur, nefas cogitatu ducimus, eos non modo voce ipsâ, verum universâ etiam Ecclesiâ tam mirum in modum abuti voluisse, ut in decreto ubique observando jejunium istud sub vago, adeoque ridiculo *Quadragesimæ* nomine significarent, quod ultra sex dies nullibi celebratum erat. Quàm impropria, quàm absurda esset hæc loquendi formula? Eam tamen, Si Dallæo fides habeatur, ab ipso etiam Concilio Nicæno usurpatam habemus. Sed credat Judæus Apella, non ego, non quivis cordatus Christianus. Et præterea Patres Nicæni hanc vocem ad jejunium quadragesimale denotandum primi non adhibuerunt, sed eâ utuntur tanquam tritâ & vulgari voce, & in isto sensu omnibus Ecclesiis ac provinciis probe cognitâ. Adeo ut cum decretum hoc de Synodo περὶ τῆς τεσσαρακοστῆς quotannis celebrandâ ad singulas provincias mitteretur, primo statim intuitu Oecumenici Concilii mentem intelligerent. Quod fieri non potuit, nisi certa esset ac determinata vocis hujusce in Ecclesiæ sensu notio. Quomodo autem hæc vox ad jejunium illud antepaschale significandum primùm tam publico universæ Ecclesiæ usu recepta fuit? annon ex eo quod quadraginta dies isti jejunio dicati fuerint? Qui aliam sane authenticam vel etiam probabilem hujus nomenclaturæ causam invenire conatur, operam & oleum perdet. Adeo ut si aliis quibuscunque supersederemus argumentis, hæc ipsa vox τεσσαρακοστὴ, quâ jejunium ante Pascha quarto currente seculo à Nicænis æque ac ab aliis Patribus vulgo indigitatum fuit, manifestissimè demonstret, jejunium illud istis diebus non unius vel alterius, non quinque solummodo, nec ad summum sex dierum, quod vult Dallæus, sed quadraginta præcisè dierum fuisse, quod nos asserimus.

CAPUT

CAPUT III.

Synopsis.

I. *Ex eo quod alia ſubinde jejunia* Quadrageſimæ *nomine nuncupentur, opinio illa quæ antepaſchale XL. dierum fuiſſe ſtatuit, confirmatur potius quam deſtruitur.*

II. *Argumentum ex* Hieronymo *ſumptum, ex eodem eliditur. Vox Quadrageſima poſterioribus ſeculis commune fuit omnium jejuniorum nomen.*

III. *Palmario è* Socrate *petito argumento reſpondetur.*

I. ARGUMENTUM, quo quadrageſimam quadraginta fuiſſe dierum jejunium demonſtratur, ex ipſo nomine petitum, ut cuivis obvium, Dallæum latere non potuit. Qui propterea omnes experitur machinas, quibus vim illius elidere videatur. Quâ de cauſâ primo de vocis apud veteres uſu, dein de ratione appellationis diſputat. De jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 9. Quod ad primum ſpectat, obſervat vir doctus, S. Hieronymum in Epiſtolâ ad Marcellum de Montaniſtis loquentem dicere, *Illi tres in anno faciunt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint ſalvatores.* Hieron. Epiſt. ad Marcel. Unde ſic diſputat eruditus Dallæus, *Putaſne Montaniſtas tria quotannis jejunia celebraſſe, quæ ſingula quadraginta dierum eſſent? Non puto te* (Bellarminum, quem alloquitur) *tam ſtultum eſſe, ut rem adeo abſurdam dicas.* Verum qui hoc dicit, non propterea neceſſe eſt, is ſtultus ſit. Nam D. Hieronymus nihil hic affirmat de quantitate trium iſtarum quadrageſimarum, quas à Montaniſtis celebratas dicit. Nec aliunde haurire licet quantæ illæ fuerint. Eas ſaltem Dallæus probare non potuit, pauciorum quam quadraginta dierum fuiſſe. Imo quidem inquit, Tertullianus dicit, *Montaniſtas duas in anno hebdomadas Xerophagiarum, nec totas, exceptis ſcilicet dominicis & ſabbatis, obtuliſſe Deo.* Tertull. de jejun. cap. 15. Hic autem Tertullianus de ſe & ſuæ ætatis Montaniſtis loquitur, non de ætate S. Hieronymi, quâ, ut palam eſt, Montaniſtæ tres quotannis quadrageſimas peragebant, quarum duæ illæ à Tertulliano memoratæ xerophagiarum hebdomades partes eſſe videntur. Nihil ſaltem ex hiſce vel D. Hieronymi vel Tertulliani verbis elici poteſt, ad evertendam eorum opinionem, qui quadrageſimam quadraginta perpetuo dierum fuiſſe arbitrantur, idque ex ipſa hac voce probant. Diſputatio enim non de vocis abuſu, à nonnullis forſitan admiſſo, ſed de proprio & peculiari ejus uſu, & præcipuè de origine & ratione inſtituitur. Quare ſcilicet jejunium Antepaſchale τεσσαρακοστὴ primo appellatum fuerit. Si demus enim erudito viro, hanc vocem,

vocem, posterioribus saltem seculis, in alienum à nonnullis sensum detortam fuisse, ut alia scilicet præter antepaschale, eaque pauciorum quam quadraginta dierum jejunia designaret. Hoc tamen opinionem nostram usque adeo non destruit, ut confirmet potius. Non destruit quidem. Nos enim non moramur, nec disputamus quo sensu Montanistæ, aliive Synodo Nicænâ posteriores vel Catholici vel hæretici, sed quo sensu ipsi Patres Nicæni hanc vocem usurparunt, & quam ob rem hoc nomen jejunio antepaschali primum impositum fuit. Nulla autem vel verisimilis reddi potest ratio, quare jejunium istud τεσσαρακοστὴ *Quadragesima* primo nuncuparetur, nisi quod τεσσαράκοντα *Quadraginta* dierum esset. Cum publico autem usu semel receptum fuisset, ut magnum illud & præcipuum totius anni jejunium ita diceretur, tandem aliquando evenire potuit, ut alia etiam minora jejunia eodem nomine notarentur. Eo scilicet quod jejunium antepaschale vulgo adeo passimque *Quadragesima* vocaretur, ut progressu deinde temporis *Quadragesima* & *jejunium* tanquam Synonyma haberentur, idem planè significantia. Unde nostra de jejunio antepaschali opinio quadraginta dies ei adscribens, egregiè confirmatur. Hinc enim conficitur hoc jejunii istius nomen vulgare tritumque fuisse, quo *Quadragesima* scilicet à *Quadraginta* ab omnibus appellitaretur. Nihil autem à fide magis atque à ratione alienum est, quam ut omnes simul in tanto errore versarentur, quo jejunium illud *Quadragesimam* vocarent, quod nihil cum *quadraginta* communionis aut commercii habebat: Sive quod idem est, ut omnes jejunium antepaschale præter contraque omnem rationem *Quadragesimam* nominarent.

II. Nihil est ergo quod Dallæus quicquam sibi ex istis D. Hieronymi verbis polliceatur. Præsertim cum si totus inspiciatur locus, ipsum sententiæ ejus jugulum petat. Hæc enim ibi habet sanctissimus Pater, *Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo jejunamus. Illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores.* Hieron. Epist. ad Marcell. Hinc enim constat jejunium quadragesimale, hujus etiam Patris ætate, hoc est quarto labente seculo, tantæ antiquitatis habitum fuisse, ut ab ipsis Apostolis traditum videretur: Constat item unum tantummodo jejunium Catholicis tunc temporis fuisse, quod *Quadragesima* vocabatur, quotquot alia sub isto nomine à Montanistis hæreticis observarentur. Quid etiam si Amalarius Fortunatus, Rabanus Maurus, & Durandus Mimatensis à Dallæo laudati, tres ab Ecclesiâ suis temporibus observatas fuisse quadragesimas, scilicet ante pascha, circa festum S. Johannis, & ante nativitatem Christi, dicant? Isti sane scriptores aliquot post ipsum D. Hieronymum seculis claruerunt, cum vox *Quadragesima* antiquissimum illud Ecclesiæ jejunium antepaschale tot seculorum spatio significarat, ut tandem aliquando commune nonnullis videretur omnium anniversariorum Ecclesiæ jejuniorum nomen. Quapropter etiamsi duo illa ultima jejunia pauciorum fortasse quam quadraginta essent dierum, & *Quadragesima* nihilominus καταχρηστικῶς à scriptoribus istis vocentur, nihil tamen vetat, quin jejunium antepaschale, quod primum *Quadragesima* nominatum est, illudque

ſuum aliis poſtea jejuniis nomen mutuo dedit, iſto propterea nomine indigitatum fuerit, quod quadraginta definitè dierum eſſet.

III. Sed & Socrates, inquit vir doctus, Hieronymo quidem junior, ſed Amalario & Rabano multo vetuſtior, jampridem hunc vocis quadrageſimæ uſum obſervaverat & miratus fuerat. Cum enim variam diverſorum in obſervando antepaſchali jejunio conſuetudinem memoraſſet, καὶ θαυμάσαι μοι ἔπεισι, inquit, πῶς οὗτοι περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντες τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι. *Ac mihi quidem mirari ſubit, quâ ratione iſti, licet de numero dierum inter ſe diſſentiant, eodem tamen nomine Quadrageſimam vocent.* Socrat. Hiſt. Eccl. lib. 5. cap. 22. Hæc quidem Socratis eſſe verba fateor. Fateor etiam eum iſthoc in loco, dicere Romanos tres continuas hebdomades ante paſcha, excepto Sabbato & Dominico die jejunaſſe: Illyrios autem, Græcos, & Alexandrinos, ſex hebdomadas ante paſcha, ſabbatis itidem & dominicis exceptis obſervaſſe: alios denique ſeptimâ ante paſcha hebdomade jejunium exorſos eſſe, ſed tres duntaxat ſeptimanas, quinque dierum ſingulas, per intervalla jejunaſſe: & omnes tamen hoſce ut ut in numero dierum diſcrepantes, jejunium tamen à ſe celebratum, *Quadrageſimæ* nomine nuncupaſſe. Et quod ſupereſt, fateor, Socratem alioſque poſt eum, miratos fuiſſe, quâ ratione iſti jejunium pauciorum quam quadraginta dierum *Quadrageſimam* nihilominus appellarent. Hinc autem jejunium antepaſchale *Quadrageſimam* propterea non appellatum fuiſſe, quod quadraginta dierum eſſet, legitime concludi poſſe, omnino diffiteor. Ut mittam enim Socratem cum hæc ſcribebat, hæreſi Novatianorum infectum fuiſſe, qui omnia feſta & jejunia liberæ obſervationis eſſe contendebant, vel cupiebant ſaltem: hoc ipſo in loco ait, Οἱ μὲν ἐν Ῥώμῃ τρεῖς πρὸ τοῦ πάσχα ἑβδομάδας, πλὴν τοῦ σαββάτου καὶ κυριακῆς συνημμένας νηστεύουσιν, *Nam qui Romæ ſunt tres continuas hebdomadas ante paſcha, exceptis ſabbato & dominicâ, jejunant.* Ubi non modo D. Auguſtino contradicit, qui cum multis aliis Romanos ſabbato jejunaſſe aſſerit, verum & ſibimet ipſe contradicit; nonnullis enim poſt verba ante citata interjectis, ſui oblitus ait, ἐν Ῥώμῃ πᾶν σάββατον νηστεύουσιν. Quomodo autem Romani omne ſabbatum jejunare poterant, ſi etiam in quadrageſimâ ſabbata jejunio ab iis eximerentur? Parum itaque fidei in hiſce rebus ad hiſtoriam ſuam minime pertinentibus Socrati habendum eſt. Sed concedamus Dallæo veriſſima eſſe quæ Socrates hoc in loco de obſervationis quadrageſimalis diverſitate in diverſis Eccleſiis ſcripſit. Nihil tamen hic dicit, quod Dallæus in rem ſuam vertat, omnia potius noſtræ favent opinioni. Ex his enim Socratis verbis videre eſt, aliquantum ante paſcha jejunium ab omnibus tunc temporis Eccleſiis obſervatum fuiſſe. Et quidem ſub nomine τῆς τεσσαρακοστῆς, unde hoc commune fuiſſe & ubique receptum jejunii iſtius nomen manifeſtiſſimè conficitur. Sed Socrates, inquis, miratus eſt, ut Eccleſiæ ab ipſo memoratæ in numero dierum hujus jejunii diſſentirent, & omnes tamen illud τὴν τεσσαρακοστὴν nominarent. Eſto. Hoccine autem tuæ eſt opinioni adſtruendæ? imo vero funditus eam diruit. Hinc enim neceſſario conſequitur Socratem in noſtrâ fuiſſe ſententiâ, quæ jejunium

jejunium antepaschale τεσσαρακοστὴν *Quadragesimam* propterea dictam fuisse judicat, quod *quadraginta* esset dierum. Alioquin enim mirari non potuit, ut pauciorum dierum jejunia isthoc nomine indigitarentur. Quod si hoc verum sit, ut nos contendimus, Antepaschale quadraginta dierum jejunium æque antiquum sit necesse est, atque ipsa vox τεσσαρακοστὴ ad illud significandum usitata. Si vox enim ista, ut Socrates juxta ac nos volumus, dies quadraginta denotet, jejunium antepaschale propterea tantum isto nomine primo nuncupari potuit, quod quadraginta dies celebraretur. Ita autem ut videmus à Concilio Nicæno vocatur: ac proinde nihil dubii esse potest, quin jejunium hoc ante istum consessum Quadraginta dierum fuerit. Sed miratus est Socrates ut jejunium quindecim aut triginta dierum à singularibus Ecclesiis *Quadragesima* diceretur. Quanto magis miratus fuisset, si ipsi etiam Patres Nicæni ex universa Ecclesia congregati, jejunium unius, vel alterius, vel ad summum sex dierum, isto nomine appellassent? Hoc autem non miratus est, quandoquidem probe novit, Synodum Nicænam proprie locutam esse, & per *Quadragesimam* illud voluisse quod ipsa vox sonat, *quadraginta* scilicet dierum jejunium. Quem quidem primum fuisse ac genuinum vocabuli istius, ut ab Ecclesia usitati, sensum, nemo unquam ante Dallæum vel negavit, vel negare potuit: Saltem non Socrates, qui miratus est ut alio sensu ab ullis unquam acceptum fuerit. Quocirca si quos Dallæus voce ista ita abutentes invenisset, satius fuisset & rationi magis consentaneum, ut illud cum Socrate miraretur, quam ut ex tantâ vocis abusione ab uno vel altero contra communem Ecclesiæ sensum usurpatâ, eam nullibi, nec ab ipsa Synodo Nicænâ proprie usitatam fuisse, probare niteretur. Præsertim cum magno conatu nihil egerit, ut è supradictis patet.

CAPUT IV.

Synopsis.

I. *Argumentum è* Cassiano *petitum refellitur, eumque* Quadragesimam *eo dictam putasse ostenditur, quod* quadraginta *dierum esset.*

II. *Vocis* Quadragesimæ *ratio à* Dallæo *exinde sumpta, quod XL. horarum esset jejunium.*

III. *Istam rationem nequaquam admitti posse probatur, ex eo quod istiusmodi jejunii nusquam in omni antiquitate, nedum in* Synodo Nicæna *mentio fiat.*

IV. Rigaltii *de hujus nomenclaturæ ratione conjectura à* Dallæo *laudata, refellitur. Ea* Dallæanam *sententiam destruit.*

V. *Vera vocis* Quadragesimæ *ad jejunium antepaschale denotandum usitatæ ratio explicatur.* τεσσαρακοστὴ *à quadragesimo die ante pascha vocatur, ut* πεντηκοστὴ *à quinquagesimo die post Pascha.*

VI. *Quo sensu vox* τεσσαρακοστὴ *à Synodo Nicæna usurpatur.*

I. POSTHÆC Dallæus de hujus nominis jejunio Antepaschali impositi ratione disputat. Et primo observat Cassianum rationem hujus rei, quod jejunium scilicet istud *Quadragesima* vocatur, non ex eo repetere, quod quadraginta dierum esset, sed longe aliunde. Is enim præfatus rationem hujus rei humana obliteratam esse incuria, hæc addit, *Tempus hoc quo anniversariæ, ut dictum est, decimæ Deo triginta sex semis jejuniis offeruntur, Quadragesimæ nomen accepit, quod fortasse vel propter hoc visum sit hoc vocabulo debere censeri, quod Moses, vel Helias, vel ipse Dominus noster Jesus Christus quadraginta diebus jejunasse traduntur. Ad cujus numeri Sacramentum, illi quoque quadraginta anni, quibus Israel est in solitudine commoratus & quadraginta similiter mansiones, quibus eam mysticè pertransiisse describitur, non incongruè cooptantur. Et fortasse ipsa decimatio rectè, quasi ab usu telonei, quadragesimæ nomen accepit. Ita enim illa publica vulgo vocatur exactio, ex qua tanta lucri portio regis commodis deputatur, quantum & a nobis à rege omnium seculorum pro usu vitæ nostræ legitimum Quadragesimæ vectigal exigitur.* Cassian. Collat. XXI. cap. 28. Hæc fateor, Johannes Cassianus S. Johannis Chrysostomi quondam diaconus, loco citato habet. Ut autem exinde sequatur quod vult Dallæus, jejunium scilicet ante pascha Quadragesimam vocari non quod quadraginta esset dierum, sed ob alias, nescio quas, rationes, me prorsus fugit. Enimvero quæstio, cui hic respondet Cassianus, his verbis ab ipso proposita est, *Quid causæ est, ut sex hebdomadibus quadragesima celebretur,*

licet

licet in quibusdam Provinciis, religionis forsitan propensior cura adjecisse hebdomadem etiam septimam videatur, cum neuter numerus die dominico sabbatoque subtracto quadraginta dierum impleat numerum? Sex enim & triginta dies in ipsis hebdomadibus tantummodo concluduntur. Cassian. ibid. cap. 24. Ex ipsa hac quæstione ita proposita constat, communem istis diebus opinionem fuisse, quadragesimam à quadraginta dierum numero nuncupatam esse, ac propterea Cassianum aliosque æquè ac Socratem miratos esse ut jejunium illud sex tantum & triginta diebus ab Ecclesia Græca celebratum, *quadragesima* nihilominus diceretur. Priusquam porro Cassianus ad hanc respondet quæstionem, rationem reddit, quare jejunium antepaschale triginta sex tantummodo diebus solidis à nonnullis Ecclesiis compleatur, eo scilicet quod triginta sex dies cum dimidio, à nocte sabbatum magnum inter & dominicam fluente & vigiliis peracta, deputato, decima sit pars totius anni, quam Deo è Mosaica de decimis lege offerre tenemur. Ad ipsam autem quæstionem, *quare vocetur Quadragesima cum triginta sex tantummodo diebus jejunetur*, verbis supra laudatis respondet. Quæ quidem longe alia est quæstio atque ea de qua nos disputamus. Nos enim quærimus, annon vox Quadragesima de jejunio antepaschali usurpata, quadraginta dies in eo transactos proprie significet? Hoc nos asserimus, nec dissentit Cassianus, sed sua etiam assensione comprobat: ac propterea aliam istam proponit quæstionem, *quare* scilicet, *cùm* vox Quadragesima quadraginta dies propriè denotet, illud tamen jejunium Quadragesima vocetur, quod non quadraginta sed triginta sex tantummodo diebus celebratum est? Hoc Cassiani diebus plurimi sine dubio mirabantur. Quibus ille nodum solvere conatur; adhibita tamen cautione, ne quid Ecclesiæ, in qua educatus fuerat, cujusque membrum erat, detraheret. Enimvero in promptu erat respondere, Ecclesiam Græcam triginta sex tantummodo dies isti jejunio consecrantem, à prima illius institutione aliquantulum discessisse. Cùm primum enim institutum fuit, quadraginta dierum erat: ac eam ob causam *Quadragesima* proprie vocabatur. Quod si ita respondisset Cassianus, suam Ecclesiam condemnasse videretur, ut primitivæ hujus jejunii institutioni non accuratè insistentem. Et etiamsi ita directè non respondeat, clare tamen indicat, *Quadragesimam* à *quadraginta* diebus in eâ jejunatis vocatam esse. Prima enim & præcipua, quam affert, hujus nominis ratio est, *quod Moses, vel Helias, vel Dominus noster Jesus Christus quadraginta diebus jejunasse traduntur.* Quod si hoc antepaschale Christianorum jejunium, suum ab istis quadraginta dierum jejuniis nomen acceperit, ipsum procul omni dubio quadraginta etiam dierum primo institutum fuit, & *Quadragesima* propterea dictum. Et hæc quidem vera erat ac genuina nominis ratio. Et licet alias postea rationes longe petat, à numeri scilicet quadragenarii ab Israelitis in solitudine observati mysterio, & à quadragesima lucri portione à regibus sui temporis longe post primam jejunii antepaschalis institutionem, exacta, interim tamen non negat, sed concedit potius veriorem hujus nominis rationem ex eo petendam esse, quod primo quadraginta esset dierum, ad imitationem jejunii à Mose, Helia, atque ipso

etiam Servatore noſtro celebrati. Quam propterea primo in loco poſuit.

II. Cùm ea vero quæ de variis hujus nominis rationibus commentatus eſt Caſſianus, ab ingenio potius quam à re ipſa habuiſſe, luſiſſeque fortaſſe verius quam ſerio philoſophatus eſſe ipſi etiam Dallæo iſte videatur, ab eo ad ipſum Dallæum regrediatur oratio, qui longe petitis Caſſiani rationibus haud contentus, novam ipſe confinxit. Confinxit, inquam, neque enim pluſquam figmentum dici poteſt. Dicit enimvero Irenæum docuiſſe ſua memoria fuiſſe, qui paſchale jejunium quadraginta diurnis, nocturniſque horis continuarent; quæ jejunandi, inquit, ratio proxime ad ipſius jejunii cauſam acceſſiſſe videtur: quod plerique ideo ſuſcipiendum putabant, quod tunc temporis ſponſus ablatus eſſet. Abfuit autem ſponſus horas circiter quadraginta, quod ipſi quoque ſpatium jejunabant. Ergo non à dierum, qui nuſquam quadraginta apud Vetuſtiſſimos apparent, ſed ab harum potius horarum numero, primam manaſſe putaverim illam Quadrageſimæ appellationem. Ut antepaſchale jejunium *Quadrageſima* dictum fuerit, tum quod ad lugendam ac commemorandam illam Domini Chriſti quadraginta horarum abſentiam ſuſciperetur, tum quod paucis quibuſdam initio, mox vero pluribus, totidem ipſum horas continuaretur, hæc Dallæus, de jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 9. pag. 492, 493.

III. Hoc eruditi viri commentum infirmo, vel nullo potius innititur fundamento. Fundatur enim, ſi ullibi fundatum dicatur, in Irenæi verbis falſo interpretatis. Irenæus enim nuſquam docuit ſua quoſvis memoria fuiſſe, qui paſchale jejunium quadraginta diurnis nocturniſque horis continuarent, ut paulo poſt, Deo adſiſtente, oſtenſuri ſumus. Neque ulla extant in omni antiquitate Eccleſiaſtica prodigioſi iſtius quadraginta horarum jejunii veſtigia. Ac proinde fieri non potuit ut vox *Quadrageſima* ab eo quod nullum unquam fuit, jejunio deduceretur. Quid autem ſi largiamur erudito viro, unum vel alterum fortaſſe in Eccleſia primitiva ſolas quadraginta horas, quibus ablatus eſt ſponſus, jejunos tranſegiſſe? Hoccine *Quadrageſima* vocari potuit? & quidem ab univerſa Eccleſia in Concilio Nicæno congregata? Sane Patres Nicæni voce iſta tanquam omnibus & ubique cognita utuntur; Generales vero ritus voceſque Eccleſiaſticæ, non à ſingularium aut paucorum hominum; ſed ab univerſalis Eccleſiæ uſu praxique derivari ſolent. Quocirca niſi probaverit Dallæus hoc non modo à privatis quibuſdam hominibus, ſed à majori, vel magna ſaltem Chriſtianorum parte in more poſitum fuiſſe, ut quadraginta præciſe horas ante paſcha jejunarent, niſi hoc inquam probaverit, nunquam efficiet, Quadrageſimam à quadraginta horis nuncupatam fuiſſe: Illud autem nec ipſe probavit, nec unquam probari poteſt. Adhæc ſi Quadrageſima à quadraginta horis dicatur, quænam obſecro ex iſtis quadraginta horis *Quadrageſima* propriè dicatur? Hoc enim neceſſarium eſt quæſitu, quandoquidem nomen illud adjectivum eſt, quod ſuum poſtulat ſubſtantivum, quo cum cohæreat: ut hæc vel illa quadrageſima dicatur hora, à qua totum illud quadraginta horarum ſpatium nomen

ſuum

suum mutuetur, ut in vero hujus nominis etymo explicando mox videbimus. Vereor autem ut hora illa vel ratione vel testimonio unquam indicetur. Nos porro hoc in loco de voce ista ut à Synodo Nicæna usitata disputamus. At Dallæus paulo ante dixerat, imo quidem concluserat, *illam quam Patres Nicæni significant Quadragesimam, non sex septemve hebdomadibus, sed paucis, id est quinque vel sex diebus ante paschæ festum fuisse inchoatam*, pag. 483. Ipsum itaque adversarium testem, vel etiam judicem advocamus, annon vox *quadragesima*, ut à Patribus Nicænis usurpata, plus significet quam quadraginta horas? Nullus dubito, quin si sibi constiterit, hoc concedet. Quæstio itaque recurrit, quo sensu jejunium Antepaschale *quadragesima* vocetur à Concilio Nicæno? sensu quidem Dallæano, qui Quadragesimam à quadraginta horis deducit, ita vocari non potuit, siquidem ipse quinque vel sex dies tunc temporis jejunatos fuisse confitetur. Restat igitur ut nostro vel universalis potius Ecclesiæ sensu, à quadraginta diebus jejunio ante pascha dicari solitis nomen illud acceperit, idque longe ante consessum Nicænum, utpote qui pro concesso sumit, neminem latere, quid sibi velit vox ista *quadragesima*. Quod tamen fieri non potuit, nisi diu ante usitata fuisset.

IV. Veritus autem eruditus vir, ne aliquem incredulum adeo lectorem inveniret, qui nullam huic conjecturæ citra omnem rationem prolatæ fidem adhibeat, aliam à Rigaltio excogitatam nomenclaturæ hujus rationem in medium protulit. Post eam enim quam ipse effinxit, explicatam, addit protinus, *Quæ si cui non satisfaciat, est & altera sane elegans & ingeniosa apud Rigaltium.* Enimvero is vero propius esse censet, priscos Christianos divinis & Apostolicis formatos institutis, jejunia sua à Quadragesimali Christi jejunio, Quadragesimam nuncupasse, ut significarent Judaica non esse sed Christiana. Itaque memores adeptæ dominicâ passione libertatis, quæ in Parascevæ diem inciderat, Parascevam quidem jejunio sacravisse, ut esset eo die, quod ait Septimius libro de oratione, communis & quasi publica jejunii religio. Cujusmodi jejunium mox declarandi luctus à dominicâ passione concepti studio in sabbatum produxisse: Sic tamen ut & jejunia quidem alia commendandis orationibus suis utilia servarent, sed ex arbitrio cujusque diversa, maxime autem ritus illius Sabbatici jugo libera. *Adeo ne quid Judaizare videretur Parasceva Christianæ seu Paschæ σαυρωσίμε & Sabbati sequentis jejunium non Parascevam, neque Sabbatum appellavisse, sed Quadragesimam; ut jam esset Christianum jejunium, non Parasceva, neque Sabbati, sed Quadragesimæ illius jejunio Christi plane divino transactæ Sacramentum.* Et mox addit, *Apostolis consilium fuisse, ut obliteratis Judæorum Sabbatis, jejunia sua Christiani, quæ Domino suo tantula pro tantis offerrent, de jejunii Dominici spatio vocitarent, ut qui minus ea quirent assequi reapse, saltem memoriâ venerarentur.* Rigalt. ad Tertull. de jejun. p. 118.

Quare Dallæus hoc Rigaltii commentum tanquam *elegans atque ingeniosum* laudaret, non video, nisi forsitan quod suo sit simile, hoc est, vero dissimillimum. Primo enim dicit Priscos Christianos jejunia sua quadragesimam

à qua-

à quadragesimali Christi jejunio nuncupasse, ut significarent Judaica non esse, sed Christiana. Hoc autem ista voce minimè significatur, utpote quæ à quadragesimali Mosis & Heliæ æque ac Christi jejunio derivata, Judæis saltem, videretur. Deinde innuit hæc conjectura primitivos Christianos ne Judaizare viderentur, ab ipsis etiam Judæorum vocibus abhorruisse; cujus contrarium, è Parasceve, Sabbato, Pascha, Pentecoste, aliisque innumeris à Christianis pariter atque à Judæis semper passimque usitatis vocabulis patet. Adhæc illud sibi hic assumit, quod probare debuit, sed nequaquam potuit, solum Parasceves & Sabbati sequentis jejunium *quadragesimam* dictum esse: idque ex ipso Apostolorum consilio, cujus rei nec in Apostolicis scriptis neque in Ecclesiasticis vel vola extat, vel vestigium: sed omnia potius in contrarium eunt: usque adeo ut ipse etiam Dallæus negare nequeat, quin vox τεσσαρακοστὴ in Canone Nicæno quinque saltem vel sex dies ante pascha jejunio dicatos significet. Quid etiam quod dicit jejunium Christianum *quadragesimam* propterea nuncupatum, ut quadragesimæ jejunio Christi (quod tamen *quadragesima* antiquitus nusquam vocatum fuit) transactæ Sacramentum esset? Jejunium duorum dierum Sacramentum jejunii dierum quadraginta? Quale quæso hoc est Sacramentum? Annon nomen illud multo melius mereretur, si, quod nos juxta cum Ecclesia primitiva sentimus, eodem dierum numero, quo ipsum Christi jejunium, perageretur? Secundum istam sane Rigaltii opinionem jejunium Christianum jejunii à Christo celebrati, nomen fortasse habeat, sed præterea nihil, ac proinde Sacramentum illius nulla prorsus ratione dici potest. Præsertim cum nec nomen revera habuerit: Quandoquidem, ut dixi, jejunium Christi *quadragesima* ab antiquis non dicatur. Hoc enim nomine jejunium Christi nunquam indigitatum fuit, nisi postquam commune fuisset jejunii Antepaschalis à Christianis celebrati nomen: à quo ad jejunium Christi significandum à recentioribus transfertur, non è contra è jejunio Christi ad jejunium Christianorum. Quapropter licet dies illi quadraginta Christi jejunio transacti quadragesimæ à Christianis peragendæ occasionem dederint, nomen tamen dare nequicquam potuerunt. Verum ne in his vix dignis quæ recenseantur, refellendis diutius immoremur, Rigaltius hoc in loco concedit, asseritque priscos Christianos divinis ac Apostolicis formatos institutis jejunium suum Antepaschale *quadragesimam* nuncupasse. Quod si verum sit, corruet Dallæi opinio, hanc vocem non nisi longo post Apostolos tempore ad jejunium istud significandum usitatam fuisse contendentis. Quare nihil est quod Dallæus hanc Rigaltii conjecturam *elegantem* adeo atque *ingeniosam* vocet, quæ suam de hac voce sententiam penitus evertit. Quod si sua derelicta opinione Rigaltio concesserit Dallæus, jejunium Antepaschale ab ipsis Apostolorum temporibus *quadragesimam* appellatum fuisse, tota ejus de *quadragesima* disputatio concidet. Nemini enim persuadebit unquam vel Dallæus vel quivis alius, quin jejunium antepaschale quadraginta dierum æque antiquum sit atque vox *quadragesima* de eo usitata.

V. Discussis aliorum conjecturis de ratione quare jejunium antepaschale

τεσσαρακοστὴ *quadragesima* olim dictum fuerit, tempus & necessitas modo flagitat, ut in verum propriumque hujus vocis etymon inquiramus. Quod quidem persuasissimum habeo non adeo difficile inventu fuisse, si tot eruditi viri, pro sui quisque ingenii acumine, tenebras ei non obduxissent. Plerique enim aliquo in ipsam rem hac voce significatam præjudicio laborantes, & nomenclaturæ propterea hujus rationem suis potius opinionibus quam opiniones suas ei accommodare studentes, eam non in voce ipsa, ubi quærenda erat, sed in nubibus quæsiverunt, ubi scilicet nulla fuit. Res autem in propatulo ponitur, neque opus est ut ab ipso nomine discedamus, si veram nomenclaturæ hujus rationem deprehendere velimus. Neminem enim latere potest nomen τεσσαρακοστὴ, sive quod idem est latinè *quadragesima*, etiamsi Substantivi naturam induat, & substantivè vulgo usurpetur, revera tamen adjectivum esse, & quidem fœminei generis, cujus propterea generis substantivum ei subintellectum sit, necesse est. Et nonnunquam fateor, in profanis saltem authoribus, μοῖρα seu μερὶς subauditur, ut τεσσαρακοστὴ sit *quadragesima* pars alicujus rei. Quo tamen sensu hoc in loco accipi non potest, siquidem nihil est cujus jejunium antepaschale *quadragesima* pars dicatur. Aliud itaque quærendum est substantivum; Quod facillimè invenietur, si memoria teneamus nihil Ecclesiasticis pariter ac profanis scriptoribus, tam Græcis quam Latinis, frequentius in more positum esse, quam in hujusmodi ad numerum pertinentibus adjectivis, substantivum ἡμέραν *diem* subintelligere, ut κυριακὴ, *Dominica*, πρώτη, δευτέρα, τετάρτη, πέμπτη, *prima*, *secunda*, *quarta*, *quinta*, (hebdomadis) & quod ad rem nostram proximè accedit, πεντηκοστὴ *Quinquagesima*, quibus omnibus vox ἡμέρα necessario subintelligitur. Nec aliud subintelligi potest substantivum, quocum cohæreat vox τεσσαρακοστὴ, quæ propterea strictè sumpta diem aliquam *quadragesimam* significat. Illud autem quod τεσσαρακοστὴ à Nicænis aliisque Patribus vocatur jejunium, ante festum Paschæ, ipso etiam Dallæo judice, celebratum fuit. Quocirca hæc vox aliam proprie significare non potest, quam *Quadragesimam* ante pascha jejuniis dicatam diem; quemadmodum scilicet πεντηκοστὴ, *quinquagesima* est dies post Paschalem istam festivitatem. Quod si quadraginta ante pascha retro numeremus dies, exceptis perpetuo dominicis, quibus nunquam ullibi jejunare licuit, in diem vulgo vocatam *Cinerum* incidemus, quæ est *Quadragesima* ante pascha, ac proinde *caput jejunii* appellari solet. Et hoc proculdubio sensu, qui primi jejunium antepaschale τὴν τεσσαρακοστὴν nominabant, vocem istam usurpabant. Sicut enim πεντηκοστὴ est *quinquagesima* post festum Paschæ, sic τεσσαρακοστὴ propriè sumpta est *Quadragesima* dies ante festum Paschæ. Unde & proxima post Dominica nomen suum mutuatur, *Quadragesima* enim dicitur. Hinc etiam tres antecedentes Dominicæ, una *quinquagesima*, altera *sexagesima*, tertia *septuagesima*, vocantur. Ex ordine scilicet numerandi retro à Dominicâ *Quadragesimâ*. Quod quidem luculento nobis est argumento, dies hujus jejunii retrò à Pascha numeratos esse. Ut directè numerando illa sit prima jejunii, quæ est quadragesima dies ante pascha jejuniis consecrata. Neque enim

Dominica illa *quadragesima* dici potuit (quo nomine antiquitus gavisa est) nisi quod à Pascha retrorsum numerando, ea sit proxima Dominica post quadragesimam jejunii antepaschalis diem. Neque Dominicæ antecedentes, quinquagesima, sexagesima, septuagesima, retrorsum appellatæ fuissent, nisi solenne fuisset Ecclesiæ, dies ante pascha retrorsum computare. Quo retrogrado numerandi modo, prima jejunii antepaschalis dies est magnum sabbatum paschalem celebritatem immediate præcedens. Ultima autem sive quadragesima est quarta septimæ hebdomadis antecedentis feria. Dominicæ enim, ut dixi, jejunio semper exemptæ fuerunt: ac propterea in unaquaque hebdomade sex soli dies jejunari solent, adeoque soli hic computari debent. Verum sexies sex triginta sex efficient, quibus si adjiciantur quatuor præcedentis, sive septimæ hebdomadis dies, quadraginta præcise colligentur: dictaque quarta istius hebdomadis dies, *quadragesima* erit dies totius jejunii. Unde & totum jejunium isto nomine, *quadragesima* scilicet, nuncupatum est, non secus ac in *Pentecoste* videre licet. Namque πεντηκοστὴ strictè sumpta est *quinquagesima dies* post Pascha. Ab ipsis tamen Ecclesiæ primordiis consuetudo obtinuit, ut vox ista non modo istam singularem diem, sed & totum temporis spatium, à Pascha ad Pentecosten intercedens, significaret; ut apud Tertullianum, *Excerpe singulas solennitates nationum, & in ordinem texe, Pentecosten implere non poterunt*, id est, non poterunt adimplere solennitatem, qualis à nobis peragitur, quinquaginta dierum. Tertull. de Idolol. cap. 14. Sic in Canone Apostolico XXXVII. de duabus etiam Synodis quotannis habendis agente, cautum est, ut una sit τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς. Et in Canone Nicæno XX. legimus ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις. In his & aliis quamplurimis, quæ cuivis veterum monumenta legenti passim occurrunt, locis, vox πεντηκοστὴ non ipsam quinquagesimam post Pascha diem, sed totum illud quinquaginta dierum spatium denotat, quod ab uno ad alterum festum labitur, & unam magnam solennitatem constituit. Ad eundem modum vox τεσσαρακοστὴ, quæ proprie quadragesimam ante Pascha diem jejunio transactam significat, latius sumpta, totum illud quadraginta ante pascha dierum spatium notat, quod Ecclesia jejuniis consecrare consueta est, vel ut semel dicam, ut πεντηκοστὴ primo quidem diem quinquagesimam, deinde & quinquaginta dies post pascha feriatos; sic τεσσαρακοστὴ primò diem quadragesimam & deinde quadraginta dies ante Pascha jejunatos significat. Et ita in veterum pariter atque recentiorum scriptis passim vulgoque usitatur. Quod mirum nemini videatur, cum idem in voce πεντηκοστὴ ex communi publicoque Ecclesiæ usu observare liceat. Hinc itaque clarissime conficitur, quare jejunium antepaschale τεσσαρακοστὴ Græcis, Latinis *quadragesima* dicatur, nimirum ex eo quod, exceptis illis, quibus jejunare non licuit, diebus, jejunium illud *quadragesimâ* ante festum Paschæ die inceperit, & ab ea usque die ad festum prædictum celebratum fuerit. Inde etiam est, quod totum hoc quadraginta dierum jejunium à primâ ipsius die *quadragesima* nuncupetur. Quâ quidem nomenclationis hujus ratione, nulla simplicior, nulla clarior, nulla primitivæ Ecclesiæ moribus magis consentanea reddi, vel inveniri potest,

imo

imo quidem nulla alia, quæ vel probabilis ſit, vel ullam rationis ſpeciem præ ſe ferat.

VI. Qui jejunium igitur antepaſchale à Patribus Nicænis, de quibus huc uſque diffuſiùs egimus, τῆς τεσσαρακοστῆς nomine indigitatum perpendit, veramque appellationis iſtius rationem, quam explicuimus, perſpectam habet, dubitare nequit, quin jejunium iſtud illis etiam diebus à quadrageſimâ ante Paſcha die jejuniis dicatâ, inceptum fuerit, & per quadraginta dies uſque ad Paſchalem feſtivitatem propagatum. Vox enim τεσσαρακοστὴ ab iis uſurpata aliud ſignificare non poteſt, quam vel ipſam quadrageſimam diem ante Paſcha, vel totam quadraginta dierum collectionem, quibus ante Paſcha jejunatum eſt. Sive autem ſtricto, ſive latiori intelligatur ſenſu, quadraginta dies jejunio iſti celebrando aſſignat. Si enim à quadrageſimâ ante Paſcha die inceperit, nihil dubii eſſe poteſt, quin quadraginta dies, uſque ad feſtum ſcilicet, continuatum fuerit. Ut autem ultimo ipſorum Canone Patres Nicæni totum à Paſcha ad Pentecoſten intervallum generali τῆς πεντηκοστῆς nomine indigitant: Eodem etiam modo vocem τεσσαρακοστὴ hoc in loco uſurpare videntur: pro toto ſcilicet temporis illius ſpatio, quod à quadrageſimâ die ante, uſque ad ipſum Paſchæ feſtum jejuniis dicatum fuit. Cùm edicunt itaque unam quotannis Synodum πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς celebrandam eſſe, nihil aliud ſibi volunt, quam eam peragendam eſſe priuſquam antepaſchale quadraginta dierum jejunium incipiat. Idque hac ratione ab ipſis reddita, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ, *ut omnibus animi ſordibus ſublatis purum munus Deo offeratur.* Hoc eſt, ut ſedata omni inter Chriſtianos diſcordia, ſublataque, quæ exinde oriri ſolet, invidia, malitia, & omni animi pravitate, ſe totos lachrymis, eleemoſynæ, precibus, aliiſque Deo gratiſſimis muneribus per totum jejunium quadrageſimale pure offerendis dedicent, & devoveant. Unde ſimul colligere eſt, quanta reverentia, quanta religione ſanctiſſimi illi Patres jejunium iſtud quadrageſimale peragendum eſſe voluerunt, cùm ipſi tanta cautione proſpexerint, ut ſublata omni lite & diſcordiâ, per iſtud ſaltem tempus, purum ab omnibus Chriſtianis munus Deo omnipotenti offeratur.

CAPUT V.

Synopsis.

I. *Testimonia pro jejunio Quadragesimali è S.* Athanasio *petita, ab exceptionibus vindicata.*

II. Eusebii *Testimonium de quadragesima, ex eo sumptum, quod is* Therapeutarum *ritus ut à* Philone *descriptos, à Christianis sua ætate observatos esse asseruerit.*

III. Therapeutas *plerique* Essenos *fuisse opinantur. Cujus opinionis fundamentum evertitur. Quantum discriminis* Essenos *inter &* Therapeutas *fuit.*

IV. *Inter* Therapeutas *&* Christianos *tanta fuit convenientia, ut* Eusebius *eos Christianos fuisse putaret. Sic etiam S.* Hieronymus, *&* Epiphanius. *Quorum verba vindicantur & explicantur.*

V. *Nulla datur ratio, eos non fuisse Christianos evincens. Argumentis ex eo petitis, quod antiquos authores & allegoricas scripturas habuerint, respondetur.*

VI. *Aliæ contra hanc Patrum opinionem exceptiones diluuntur.*

VII. *Haud mirum est quod* Therapeutæ *Hymnos & Cantica Deo canerent, etsi Christiani fuissent. Ista consuetudo in Ecclesia semper obtinuit. Illi iisdem quibus Christiani in canendo ritibus usi sunt, ut antiphonis &* ἀκροτελευτίοις.

VIII. *In jejuniis etiam peragendis,* Therapeutis *cum Christianis optimè convenit. Nulla secta tot regiones istis diebus peragraverat, quot* Philo Therapeutas *incoluisse tradit, præter Christianos.*

IX. *Quare ea, quæ* Therapeutas Christianos *fuisse statuit, opinio nobis probabilis videtur. Ex eo saltem quod antiqui Patres ita senserint, jejunii quadragesimalis antiquitas evincitur.*

I. ADHÆC, ut Ecclesia universa in Synodo Nicæna congregata, sic & singulares ejusdem ætatis Patres de jejunio antepaschali ut religiose tunc dierum observato, & quidem sub *quadragesimæ* nomine meminerunt. Athanasius enim, quem istis claruisse diebus nemo nescit, in Epistola ad Orthodoxos, de Persecutione à Georgio Ariano in Ecclesiam Alexandrinam excitata loquens, eandem eo graviorem pejoremque pronunciat, quod in quadragesima, imo mox ante pascha nefarie acta fuerat. ταῦτα δὲ, inquit, ἐγίγνετο ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ, περὶ τὸ πάσχα, ὅτε οἱ μὲν ἀδελφοὶ ἐνήστευον, *Hæc autem in ipsa sancta quadragesima sub pascha acta sunt, cum fratres jejuniis dediti erant.* Ubi ista verba περὶ τὸ πάσχα

πάσχα propterea, ut palam est, addit, ut ostenderet, hæc non in prima quadragesimæ parte, sed in ultima, proximè ante ipsum Paschæ festum, perpetrata fuisse. Quod si quadragesima paucis tantum ante Pascha diebus, ut opinatus est Dallæus, incepta fuisset, verba ista superflua essent, tota enim quadragesima περὶ τὸ πάσχα esset. Contra quod Athanasii testimonium nihil excepit eruditus vir, nisi quod Epistola illa non magnæ sit apud ipsum authoritatis, utpote *qua ab Athanasiani styli puritate, gravitate, atque simplicitate plurimum abhorrere videtur.* Dall. de jejun. & quad. lib. 3. cap. 9. pag. 496. Ita fortasse illi videatur. Sed is primus est, ni fallor, qui Epistolam illam in dubium vocavit. Sed & eadem fere habentur in Epistola ejusdem Patris, quam ipse Dallæus genuinam esse fatetur, *ad solitariam vitam agentes* conscripta, ubi de Secundo & Sociis ejus, qui Presbyterum in ipso mortis articulo dicentem, *nemo me apud judicem vindicet, habeo vindicem Dominum Jesum Christum, pro cujus nomine hæc patior*, calcibus obtritum interfecerant, loquens ait, οἱ δὲ ὔτε λέγοντα ἠλέουν, ὔτε τὰς ἡμέρας ἐδυσωποῦντο, ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ τεσσαρακοστῇ λακτίζοντες ἀπέκτειναν τὸν ἄνθρωπον, *Illi autem nec hominem ita loquentem miserti sunt, neque dierum ullam reverentiam habuerunt; In ipsa enim quadragesima hominem calcitrando elidebant.* Ubi iterum crimen ex eo aggravatur, quod in ipsa quadragesima perpetratum esset, quodque nullam haberent istorum dierum reverentiam. Unde tempus istud illis diebus summa religione observatum fuisse constat. Quod dilucidius adhuc apparet ex ejusdem Apologia priori ad Imperatorem Constantium, ubi hæc diserte dicit, Πίστευε γὰρ, Βασιλεῦ, καὶ περὶ τούτου πάλιν μάρτυρα δέξαι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς τεσσαρακοστῆς, διὰ τὸ τῶν τόπων στενὸν, καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν λαῶν, πλεῖστα παιδία, καὶ οὐκ ὀλίγαι νεώτεραι γυναῖκες, πλεῖσταί τε γραΐδες, καὶ οὐκ ὀλίγοι νεανίσκοι θλιβέντες ἀπηνέχθησαν εἰς τοὺς οἴκους, καὶ τοῦ Θεοῦ παρέχοντος, τέθνηκε μὲν οὐδείς. *Crede mihi, Imperator, & in eam rem testem veritatem ipsam accipe. In Synaxibus quadragesimæ, ob locorum angustiam, & magnam populorum multitudinem, plurimos pueros, nec paucas puellas, & aniculas complures, & adolescentes non paucos, afflictos jacuisse, & domum delatos esse, ita tamen ut, Dei benevolentia, nemo eorum perierit.* Athan. Apol. 1. ad Constant. tom. 1. p. 682. Complures sane Alexandriæ erant Ecclesiæ, quibus Synaxes peragi solebant, ut testatur Epiphanius hær. LXIX. n. 11. Sed nihilominus Synaxes per quadragesimam in iis omnibus celebratas, tanta hominum frequentia circumfusas esse, ut in conferta turba plurimi elisi propemodum & præfocati essent, ipse sanctissimus sedis illius Antistes fidem hic plenissimam facit. Tanta istis diebus reverentia observabatur quadragesima. Ut nemini mirum videatur, quod à Patribus Nicænis cautum sit, ut unà quotannis ante istud tempus Synodus habeatur, qua omnes ita componantur lites, ut purissimum, quoad fieri potuit, munus istis saltem diebus Deo offeratur. Idem denique Pater in alterâ etiam ad eundem Imperatorem Apologiâ quadragesimæ mentionem induxit, his verbis, Εἶτ' ἐλθὼν τῇ τεσσαρακοστῇ ὁ παρ' αὐτῶν ἀποσταλείς. Athan. Apol. 11. pag. 704. Quid ad hæc Dallæus? *Sed neque ista, inquit, neque alia, siqua sunt similia, nos*

cogant fateri, istis, quibus ea scripsit Athanasius, temporibus, hoc est, circiter Annum Domini CCCXLI. vel CCCXLII. jam usitatum fuisse quadraginta dierum apud Christianos ante pascha jejunium; Potest enim quadragesimæ vox commode & ex usu Patrum de jejunio paschalis hebdomadis intelligi, quod sex ad summum dierum erat. Dall. pag. 497. Egregia sanè disputandi formula, qua omnes fere controversiæ uno verbo dirimantur. Possibile enim est, ut aliter pleræque res se habeant, quam opinantur adversarii. Nos autem non quid potest fieri, sed quid reapse factum est, inquirimus. S. Athanasius jejunium antepaschale τὴν τεσσαρακοστὴν passim appellat. Ea vox proprie diem quadragesimam, & exinde quadraginta dierum jejunium ex communi Ecclesiæ usu notat, ut ante ostendimus. Sed possibile est, nonnulli ea usque adeo abutantur, ut de sex dierum jejunio usurpent. Quis autem præter Dallæum, argumentum ex ista possibilitate formare potuit, vocem istam ab ipso etiam Athanasio καταχρηστικῶς adeo usurpatam fuisse? Sed hoc non dicit: dicit tantummodo *fieri posse* ut ita intelligatur: hoc est, se victum fatetur & latebras quæritantem. *Sed ita*, inquit vir doctus, *accipiendum suadent ea, quæ paulo post ultimum* (penultimum, ut à nobis citatur) *locum subjicit Athanasius, cum idem illud tempus quod quadragesimam dixerat,* τὰ προεόρτια *mox vocat.* Εἰ δὲ, ἐν τοῖς προεορτίοις τοιαύτη γέγονε θλῖψις, τί ἂν ἐγεγόνει ἐν αὐτῇ τῇ ἑορτῇ. *Ubi festum*, inquit Dallæus, *indubie est Pascha;* τὰ προεόρτια *dies Pascha antecedentes, hoc est hebdomas dominicæ passionis. Nam ut* τὰ προεόρτια *dicantur quæ festum sex septemve hebdomadibus antecedunt, communis sermonis ratio vix patitur.* Ubi cautè admodum interseruit dubitandi particulam *vix*. Neque ipse enim absolutè negare potuit, quin quadraginta jejunii antepaschalis dies festi ipsius Paschalis respectu τὰ προεόρτια jure appellentur, æquè ac quinque aut sex. Quod adeo clarum est & omnibus notum, ut non opus sit rationibus asseratur. Præsertim cùm ipse quoque Dallæus illud diserte negare non ausus sit.

II. Ut S. Athanasius Alexandrinus, sic & Eusebius Cæsariensis Synodi Nicænæ tempore florebat, eidemque intererat. Hic vero summæ jejunii quadragesimalis antiquitati adstruendæ præclarum contribuit testimonium, eo quod Therapeutas à Philone Judæo, libro *de vitâ contemplativâ*, descriptos, Christianos fuisse à Marco Evangelistâ edoctos, affirmet. Quo hoc autem argumentum manifestius cuivis evadat, inprimis tenendum est, quod doctissimus ille Philo Judæus, dicto περὶ τοῦ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν libro, hominum quoddam genus in Ægypto alibique degentium, fusè describit, quos, viros quidem Θεραπευτὰς, fœminas vero Θεραπευτρίδας, dictos fuisse testatur. Horum ille pietatem erga Deum, abstinentiam, frugalitatem, contemptum mundi, omnes denique virtutes summis laudibus prosequitur. Inter alia de iis dicit, quod οὗτοι τὸ μὲν πρῶτον ἀθροίζονται δι' ἑπτὰ ἑβδομάδων, οὐ μόνον τὴν ἁπλῆν ἑβδομάδα, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν τεθηπότες· ἁγνὴν γὰρ καὶ ἀειπάρθενον αὐτὴν ἴσασι. ἔστι δὲ προεόρτιος μεγίστης ἑορτῆς, ἣν πεντηκοντὰς ἔλαχεν, ἁγιώτατος καὶ φυσικώτατος ἀριθμῶν. *Hi quidem primo conventus suos celebrant per septem hebdomades, venerati non modo simplicem septenarium, sed & vim*

ejus

ejus multiplicem. Castam enim sciunt hebdomada & semper virginem. Tempus istud Profestum est maximæ festivitatis, incidentis in numerum quinquagenarium, sanctissimum & summè naturalem. Deinde descriptis eorum publicis conventibus, addit, Οἶνος ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ εἰσκομίζεται, ἀλλὰ διαυγέστατον ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν τοῖς πολλοῖς, θερμὸν δὲ τῶν πρεσβυτάτων τοῖς ἁβροδιαίτοις, καὶ τράπεζα καθαρὰ τῶν ἐναίμων, ἐφ' ἧς ἄρτοι μὲν τροφὴ, προσόψημα δὲ ἅλες, οἷς ἐστιν ὅτε καὶ ὕσσωπος ἥδυσμα παραρτύεται διὰ τὰς τρυφῶντας. *Vinum per illos dies non præbetur, sed aqua limpidissima, plurimis frigida, calida vero iis qui inter seniores tractantur delicatius: Mensa pura est à cruentis dapibus; pro cibo panis apponitur, sal pro opsonio, & pro condimento hyssopus nonnunquam in delicatorum gratiam.* Posthæc subjungit, ut sacræ iis literæ prædicatæ sunt, ut ὁ πρόεδρος cæterique congregati hymnos in Dei laudem canant, & τὴν ἱερὰν παννυχίδα *Sacrum pervigilium celebrent.*

Hæc à Philone de Therapeutis dicta, de Christianis illius ætatis, hoc est, nonnullis saltem ex Apostolis adhuc superstitibus, intelligenda esse contendit Eusebius, idque hac ratione, quod quæ hic de Therapeutis dicuntur, cum Christianorum moribus ac institutis ab ipsis Apostolorum temporibus ad suam ætatem observatis convenire videbat: Cujus rei multa addit specimina, Hist. Eccles. lib. 2. cap. 17. Inter alia autem è Philonis verbis ante laudatis, sic disputat, τί δεῖ τούτοις ἐπιλέγειν τὰς ἐπὶ ταυτὸ συνόδους, καὶ τὰς ἰδίᾳ μὲν ἀνδρῶν, ἰδίᾳ δὲ γυναικῶν ἐν ταυτῷ διατριβὰς, καὶ τὰς ἐξ ἔθους εἰσέτι καὶ νῦν πρὸς ἡμῶν ἐπιτελουμένας ἀσκήσεις, ἃς διαφερόντως κατὰ τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους ἑορτὴν, ἐν ἀσιτίαις καὶ διανυκτερεύσεσιν, προσοχαῖς τε τῶν θείων λόγων ἐκτελεῖν εἰώθαμεν, ἅπερ ἐπακριβὲς τὸν αὐτὸν ὃν καὶ εἰς δεῦρο τετήρηται παρὰ μόνοις ἡμῖν τρόπον, ἐπισημηνάμενος ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ τῇ ἰδίᾳ παραδέδωκε γραφῇ, καὶ μάλιστα τὰς τῆς μεγάλης ἑορτῆς παννυχίδας, καὶ τὰς ἐν ταύταις ἀσκήσεις, τούς τε λέγεσθαι εἰωθότας πρὸς ἡμῶν ὕμνους ἱστορῶν. *Quid præterea hic attinet commemorare & virorum & mulierum seorsim degentium studia atque exercitationes, quæ apud nos etiamnum in usu sunt, præcipuè circa diem festum dominicæ passionis, quo tempore jejuniis atque vigiliis, & sacrorum librorum lectioni impensius vacare consuevimus. Quæ omnia vir ille toties jam nominatus* (Philo) *eodem plane modo quo à nobis solis hodieque observantur, accuratè notata, scriptis suis tradidit, ac inprimis pervigilia magnæ solennitatis, piasque in iisdem exercitationes, & hymnos qui à nobis recitari solent, commemoravit.* Et paucis interjectis, ὅπως τε κατὰ τὰς δεδηλωμένας ἡμέρας ἐπὶ στιβάδων χαμευνοῦντες, οἴνου μὲν τὸ παράπαν, ὡς αὐτοῖς ῥήμασιν ἀνέγραψεν, οὐκ ἀπογεύονται, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐναίμων τινός· ὕδωρ δὲ μόνον αὐτοῖς ἐστι τὸ ποτὸν, καὶ προσόψημα μετ' ἄρτου, ἅλες καὶ ὕσσωπον, *Utque per illos dies humi in stramentis recubantes, a vino quidem, ut ejus verbis utar, penitus abstineant, neque carnes ullas degustent, solâ autem aquâ ad potum utantur, neque ad panem aliud quippiam adhibeant, præter Sal & Hyssopum.* Euseb. Hist. Eccles. lib. 2. cap. 17. Hæc, licet prolixa, idcirco transcripsimus Eusebii verba, ut facilius clariusque ex iis lectori appareat, Eusebium in ea fuisse opinione, quæ jejunium Antepaschale ab ipsis Ecclesiæ primordiis observatum fuisse statuit, idque eodem modo quo suo & Synodi Nicænæ tempore observabatur.

batur. Enimvero quæ Philoni ἡ μεγίστη ἑορτὴ vocatur, eam Eusebius τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους ἑορτὴν, & τὴν μεγάλην ἑορτὴν appellat, quo quidem nomine festum Paschæ à Christianis vulgo indigitatum fuisse, cuique notum est. Ante magnam hanc festivitatem Philo septem à Therapeutis celebratas fuisse hebdomadas tanquam προεόρτιον τῆς μεγίστης ἑορτῆς, & in illis diebus publicos frequenter habitos fuisse conventus, & strictissima observata jejunia tradit. Adeo ut nihil potarent præter aquam, nihil ederent præter Panem, Salem & Hyssopum. Hæc Eusebius sua ætate Christianis circa festum dominicæ passionis in usu esse affirmat, *Quo tempore*, inquit, *jejuniis, vigiliis & sacrorum librorum lectioni impensius vacare consuevimus.* Quapropter etiamsi concedamus Therapeutas à Philone descriptos revera non fuisse Christianos, sed hallucinatum esse Eusebium hoc asserentem, ex eo tamen quod is illud asseveravit, & jejunia ista, quæ Philo per septem hebdomades ante magnam festivitatem ab iis peracta describit, à sui temporis Christianis observata esse affirmarit, ex eo, inquam, luculentissime constat, non modo jejunium Antepaschale quadraginta dierum, sive septem ferme, exceptis dominicis, hebdomadum, Concilii Nicæni tempore vulgo obtinuisse, verum & Eusebium sibi persuasum habuisse, quòd idem Quadragesimale jejunium ab ipsis Apostolorum temporibus observatum fuerat. Philo enim, qui hæc de Therapeutis tradidit, nonnullis saltem Apostolorum coætaneus fuit. Quod quidem summæ jejunii istius antiquitatis illustre est documentum. Si vel suo enim vel præcedenti seculo illud institutum fuisse vel novisset Eusebius, vel etiam dubitasset, ipsis Apostolorum temporibus acceptum referre noluisset.

III. Sive itaque Therapeutæ à Philone celebrati Christiani fuerint, sive Judæi, argumentum ex Eusebii de iis testimonio deductum, istud, de quo agimus, jejunium longe ante Synodum Nicænam observatum fuisse evincit. Quod si constaret eos Christianam amplexos esse religionem, jejunium illud multo adhuc antiquius appareret, & ab ipsis Apostolis aliquo modo institutum. Et quidem etiamsi illud omni asseveratione cum Eusebio affirmare non ausim, in eam tamen magis propendo sententiam, quæ Therapeutas religione Christianâ instructos judicat. Primo enim qui aliter sentiunt, eos Essenos fuisse, certam quandam Judæorum sectam, plerique contendunt. Dicunt nimirum Philonem de duobus egisse Essenorum, vel Essæorum generibus, quorum illi practicam, hi Theoreticam agebant vitam, de iis quidem in libro præcedenti περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, de his autem in hoc περὶ βίου θεωρητικοῦ, ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν inscripto libro. Verumenimvero cùm ipse Philo nullibi dicat, duo fuisse Essenorum genera, mirum est, si alii illud ex ejus libris eliciant. Sed fundamentum hujus opinionis jactum est in primis libri ultimo nominati *de vitâ contemplativâ* verbis, quæ sic habent, Ἐσσαίων περὶ διαλεχθεὶς, οἳ τὸν πρακτικὸν ἐζήλωσαν καὶ διεπόνησαν βίον ἐν ἅπασιν, ἢ τὸ γοῦν εὐφορητότερον εἰπεῖν τοῖς πλείστοις μέρεσι, διενεγκόντες αὐτίκα καὶ περὶ τῶν θεωρίαν ἀσπασαμένων ἀκολουθίᾳ τῆς πραγματείας ἑπόμενος, τὰ προσήκοντα λέξω. *Postquam de Esseis disseruimus, qui vitam activam exercent omnibus, aut quod minus invidiosum dictu est, plerisque felicius: ordo postulat,*

postulat, ut deinceps de iis qui contemplationi dediti sunt, dicamus ea quæ dicenda sunt. Quâ autem arte ex his verbis colligatur, Philonem in hoc etiam libro de Essæis loqui, me prorsus fugit. Dicit quidem se in præcedenti libro, *quod omnis probus sit liber*, de Essæis, qui vitam activam exercebant, disseruisse. Non autem dicit se in hoc etiam libro de Essæis, sed generatim de iis qui contemplationi dediti erant, acturum esse. Quos propterea ab Essæis aperte distinguit. Quod manifestius adhuc exinde apparet, quod per totum hunc librum eos, de quibus agit, Ἐσσαίους nusquam appellet, nec Ἐσσαίους sed Θεραπευτὰς appellatos fuisse dicat. Θεραπευταὶ γὰρ, inquit, καὶ Θεραπευτρίδες ἐτύμως καλοῦνται. Quin hujus etiam nomenclaturæ alias atque τῶν Ἐσσαίων rationes affert. Libro enim præcedente, περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον, ubi de Essæis agit, eos dicit esse παρωνύμους ὁσιότητος, *à sanctitate nominatos*, nimirum à voce Syriacâ *Hasi*, ὅσιος, *Sanctus, probus*, unde *Hasiuto*, ὁσιότης. Atqui in hoc *de vitâ contemplativâ* libro, ubi de Therapeutis loquitur, eos ita vult appellatos, ἀπὸ τοῦ θεραπεύειν τὰς τῆς ψυχῆς νόσους, *à curandis animæ morbis*, vel ἀπὸ τοῦ θεραπεύειν τὸ ὄν, ὃ καὶ ἀγαθοῦ κρεῖττόν ἐστι, καὶ ἑνὸς εἰλικρινέστερον, καὶ μονάδος ἀρχεγονώτερον, *A colendo Ente, eo quod bono melius est, & uno sincerius, & unitate in generando antiquius.* Si Philo autem Therapeutas eosdem esse ac Essenos putasset, quare eos per diversa nomina à diversis originibus à seipso derivata distinguit? Quare etiam Therapeutas nunquam Essenos, nec Essenos Therapeutas vocat? An quia hi contemplativam, illi activam agebant vitam? Atqui hæc nomina nihil plane ad istam distinctionem conducunt: neque enim vox *Essenus* vitam activam innuit, nec contemplativam *Therapeuta*. Sed si eadem fuissent secta, hæc in vitis ipsorum distinctio minime obstaret, quo minus ambo Esseni pariter atque Therapeutæ dicerentur. Philo autem tantum inter eos discriminis observarat, ut uno ambos nomine indigitare non potuerit, ac proinde hanc nominum distinctionem accurate admodum observat. Ubi de Essenis loquitur nec verbum habet de Therapeutis; ubi de Therapeutis, nec verbum de Essenis. Sed de istis sigillatim, ut diversis omnimodo sectis agit. Josephus etiam, qui Essenos fusè descripsit, eos Therapeutas nominatos esse nusquam affirmat, neque uspiam observat eos duorum fuisse generum, quorum hi *actioni*, illi *contemplationi* dediti erant. Dicit tantummodo alium fuisse Essenorum ordinem, cibos quidem & mores legesque similes habentem, ab aliis vero opinione de conjugio discrepantem. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον, inquit, Ἐσσηνῶν τάγμα, ὃ διαίταν μὲν, καὶ ἔθη, καὶ νόμιμα τοῖς ἄλλοις ὁμοφρονοῦν· διεστὸς δὲ τῇ κατὰ γάμον δόξῃ. Joseph. de bello Jud. lib. 2. κεφ. ιβ. pag. 788. Quod si hæc eorum distributio in Activos & Contemplativos ex male intellectis Philonis verbis detorta, Josepho innotuisset, illam proculdubio inprimis adnotasset. Adhæc si ea quæ ipse Philo de Essæis scribit, cum iis conferantur, quæ de Therapeutis tradit, eas diversas omnino sectas fuisse clarissime elucescet. Ex ipsius enim verbis constat, Essenos in Syriâ solâ & Palæstinâ fuisse, Therapeutas autem in multis aliis regionibus, apud Græcos & Barbaros, & præcipue in Ægypto circa Alexandriam. Illi

in vicis, hi in solitudine habitare amabant. Illi ædes suas sacras, Judæorum more, *Synagogas* appellabant, hi suas σεμνεῖα ϰ̀ μοναστήρια. Illi muliebrem sexum aversabantur, hi, θεραπευτρίδας suas secum alebant. Ritus denique in sacris obeundis, necnon in civilibus negotiis mores, diversissimos habebant, ut cuilibet ea quæ Philo, Josephus, & Plinius de Essenis tradiderunt, cum iis quæ de Therapeutis à Philone solo dicuntur, conferenti patebit. Adeo ut cujuscunque fuerint sectæ Therapeutæ, Esseni saltem nequaquam dici possunt.

IV. Verumenimvero præter Sadducæos, Pharisæos, & Essenos, alia à Philone & Josepho nulla inter Judæos secta commemoratur. Therapeutas autem à Philone descriptos nec Sadducæos fuisse nec Pharisæos, inter omnes convenit; Essenos etiam eos non fuisse, è supradictis patet. Quocirca haud mirum est, quod Eusebius eos non inter Judæos, sed Christianos potius recensuerit; præsertim, cum etiamsi Judæis orti, nonnullos eorum ritus retinuerint, in aliis tamen Christianorum instituta religiose sequerentur. Ut Eusebius enim recte ex Philone observat, simul atque aliquis ad hoc philosophandi genus se contulerit, omnibus suis bonis ad Propinquos transmissis cedebat. Quod etiam de primis Christianis Actus Apostolorum divinitùs conscripti testantur, ut ubi scriptum habemus primos Apostolorum discipulos, prædiis ac facultatibus suis venditis, pretium fratribus, prout cujusque necessitas flagitaret, divisisse, adeo ut inter ipsos nemo egenus existeret. Porro Therapeutæ Christianorum ad instar Ecclesias suas variis in locis extructas habebant, quæ Semnea & Monasteria dicebantur, in quibus sanctioris vitæ mysteria, remotis arbitris, soli peragebant. Nec quicquam profanum eò secum ferebant, sed legem duntaxat & prophetarum oracula, hymnosque, & alia hujusmodi quibus pietas & scientia augeantur. Apud eos etiam commentaria erant Veterum, quæ Eusebius Evangelia & Apostolorum scripta & expositiones quasdam Veterum prophetarum fuisse opinatur. Adhæc jejuniis & vigiliis & sacrorum librorum lectioni vacabant toti Therapeutæ, non minus quam Christiani, circa Paschalem festivitatem. Quinetiam πρόεδρον suum, sive Episcopum, necnon Diaconos ministrantes Therapeutæ Christianorum more habebant. E quibus colligit Eusebius, Philonem primos Evangelicæ doctrinæ prædicatores, & ab Apostolis traditam Ecclesiæ Christianæ disciplinam in mente habuisse, cum ista de Therapeutis scribebat: eo scilicet quod hæc à Christianis ad suam usque ætatem ubique observata videret. Neque solus fuit in hac opinione Eusebius. Namque S. Hieronymus eum secutus est, in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum hæc habens, *Philo Judæus natione Alexandrinus, de genere Sacerdotum, idcirco à nobis inter scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librum de primâ Marci Evangelistæ apud Alexandriam scribens Ecclesiâ, in nostrorum laude versatus est: non solum eos ibi, sed in multis quoque provinciis esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria.* Dallæus autem de jejun. & quadr. lib. 2. cap. 4. dicit Hieronymum parum sibi hic constare, ut *qui alibi diserte scripsit, de Essenis Judæorum sectâ Philonem tractatum illum confecisse.* Verum nihil est quod

quod Dallæus in D. Hieronymum, ut sibi hic non constantem, inveheretur. Philo enim proprium de Essenis volumen edidit, diversum ab eo quod de Therapeutis conscripsit, ut omnibus notum est. Ac propterea hæc D. Hieronymi verba non de illo Philonis tractatu *de vitâ contemplativâ*, quo de Therapeutis, sed de altero illo cui titulus *quod omnis probus sit liber*, quo diserte de Essenis agitur, intelligenda sunt. *Sed Hieronymus*, inquit Dallæus, *& Epiphanius Eusebii hallucinationem, ut in aliis non paucis solent, ita hic quoque ἀνεξετάστως sequuti sunt.* Verum hæc gratis dicta sunt. Neque unquam à quolibet impetrabit Dallæus, ut ipsi fides habeatur nude asserenti, doctissimum illum Patrem D. Hieronymum adeo incautum fuisse & imprudentem, ut Eusebii in omnibus sententiam sine consilio & judicio sequeretur. Non equidem diffiteor, quin D. Hieronymus in Ecclesiasticâ forsitan Eusebii historiâ legerit Philonem de Christianis locutum esse. Hoc autem ille postea affirmavit, non quod Eusebius idem dixerat, sed quod summis id rationibus adstructum viderat: istiusmodi scilicet, quibus ipse in eandem opinionem fidemque adductus est. Hanc enim Hieronymi æque ac Eusebii sententiam fuisse, pro certissimo habemus. Et quod ad Epiphanium spectat, ille in eadem quoque sententiâ fuit; quam tamen ab Eusebio nullus hausit. Eusebius enim Christianos illos à Philone descriptos *Therapeutas* vocat. Epiphanius autem alio eos nomine indigitat. Nam Ἰεσσαίους appellat. Imo quidem ipsum illum Philonis librum quem Eusebius περὶ βίου θεωρητικοῦ, ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν, Epiphanius eundem περὶ Ἰεσσαίων inscriptum ait. Ex quâ etiam inscriptione hic colligit, Christianos primitùs Ἰεσσαίους nuncupatos esse. Cujus appellationis varias reddit rationes. Ita enim appellatos dicit vel ἀπὸ τοῦ Ἰεσσαὶ Davidis Patre, vel potius ab ipso Domini nostri nomine Ἰησοῦ (quemadmodum ab altero ejus nomine Χριστιανοὶ Antiochiæ primo cognominati sunt) idque διὰ τὸ ἐξ Ἰησοῦ ὁρμᾶσθαι, μαθηταὶ ὄντες αὐτοῦ, ἢ διὰ τὸ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου· Ἰησοῦς γὰρ κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, θεραπευτὴς καλεῖται, ἤτοι ἰατρὸς, καὶ σωτήρ. *Quod à Jesu disciplinâ profecti, ejusdem discipuli essent: vel ex ipsâ Etymologiâ nominis, quo vocatus est Dominus. Jesus enim in dialecto Hebraicâ* θεραπευτὴς *vel Medicus & Servator est.* Epiph. hær. 29. Nazaræor. num. 4. Hic docti, fateor, viri Epiphanio vitio verterunt, quod nomen Ἰησοῦ Græcæ originis esse crediderit, ἀπὸ τοῦ ἰάσασθαι sive Ionicè ἰήσασθαι *curare*: sed immerito prorsus. Is enim vocem istam à linguâ Hebraicâ derivatam esse diserte affirmat. Ut quâ Ἰησοῦς ait θεραπευτὴς καλεῖται, ἢ ἰατρὸς καὶ σωτήρ. Nec incongruè quidem. Nam הושיע unde יהושע & ישוע· Ἰησοῦς, *servare* generatim significat, & cum de animi aut corporis morbis speciatim usurpatur, idem est atque ἰάσασθαι, & θεραπεύειν. Quod & alii ante observarunt. Epiphanius itaque primos Jesu Christi discipulos à magistri nomine Ἰησοῦ, Ἰεσσαίους dictos putavit, hosque eosdem fuisse, quos Philo Judæus alio, Græcæ quidem originis sed ejusdem notionis, nomine θεραπευτὰς appellat. Utrum Epiphanius primos Christianos hoc nomine alibi indigitatos repererit, non liquet. Liquet autem eum in Philonis tractatum de Therapeutis incidisse, hunc titulum περὶ ἰεσσαίων præ se ferentem, & persuasum

ſuaſum habuiſſe, Jeſſæos illos ſive Therapeutas in eo celebratos, inter primos fuiſſe fidei Chriſtianæ cultores. Ubi enim de nomine iſto verbis ſupra laudatis diſputaſſet, hæc addit, Ἕυροις δ᾽ ἂν, ὦ φιλόλογε, καὶ τούτου τὴν ὑπόθεσιν, ἐντυχὼν τοῖς τοῦ Φίλωνος ὑπομνήμασιν, ἐν τῇ περὶ ἰεσσαίων αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη βίβλῳ, ὃς τούτων τὴν πολιτείαν καὶ τὰ ἐγκώμια διεξιὼν, καὶ τὰ αὐτῶν μοναστήρια ἐν τῇ κατὰ τὴν μαρείαν λίμνῃ ἱστορῶν περιοικίδι, οὐ περὶ τινῶν ἑτέρων ὁ ἀνὴρ ἱστόρησεν, ἀλλὰ περὶ Χριστιανῶν, *Quod quidem argumentum uberiùs pertractatum, quiſquis es ſtudioſus, in Philonis commentariis invenies, in eo libro quem de Jeſſæis inſcripſit. Ubi illorum vitæ diſciplinam ac præconia celebrans, eorumque monaſteria, quæ ad Marianam paludem circumcirca poſita ſunt, deſcribens, non de aliis ullis quam de Chriſtianis iſta narravit.* Epiphan. ibid. num. 5. Et mox deinde ſubjungit Philonem ad Jeſſæos illos ſive Therapeutas acceſſiſſe, & ad monaſteria eorum divertiſſe ipſis Paſchalibus feriis ſive ἐν ἡμέραις, ut ait, τῶν πάσχων, quibus omnem eorum vitam inſpiciebat, obſervabatque nonnullos totam illam ſacroſanctam hebdomadem ſine ullo cibo tranſigere, alios alternis illum diebus ſumere, quoſdam vero ſub veſperam. ἦν δὲ, inquit Epiphanius, τῷ ἀνδρὶ πάντα ταῦτα πεπραγματευμένα εἰς τὴν περὶ πίστεώς τε καὶ πολιτείας τῶν Χριστιανῶν ὑπόθεσιν, *Quamobrem quæcunque toto illo libro à Philone tractata ſunt, ea Chriſtianorum ad fidem vivendique rationem omnino pertinent.* Unde conſtat ſtrenuiſſimum illum hæreſeon oppugnatorem firmiſſime crediдиſſe non modo quod Therapeutæ illi à Philone deſcripti fidem Chriſtianam amplexi eſſent, verumetiam quod jejunia & pervigilia quæ Philo ab iis celebrata tradit, ante Paſchalem feſtivitatem peracta fuiſſent, atque ideo quod jejunia illa antepaſchalia, quæ ſua ætate, hoc eſt, quarto labente ſeculo ab Eccleſia celebrari ſolebant, ab ipſius Marci Evangeliſtæ temporibus inſtituta fuiſſent ac obſervata.

V. Tres itaque graviſſimos habemus teſtes Philonem Judæum libro ſupra laudato de Chriſtianis ſub Therapeutarum nomine diſſeruiſſe, videlicet, Euſebium, Hieronymum, & Epiphanium, qui omnes quarto claruerunt ſeculo, ac propterea de naſcentis Eccleſiæ, ad quam longe propiores accedebant, diſciplinâ multò melius judicare potuerunt, quam nos qui tot, non annorum, imo vero ſeculorum intervallo ab iis remoti ſumus. Quare nihil eſt, quod nos ab eorum opinione recedamus, niſi validiſſimis coacti rationibus. Quod ſi rationes à Dallæo aliiſque ad evertendam hanc Veterum Eccleſiæ Patrum ſententiam allatas expendamus, tales eas inveniemus, quæ neminem præjudicio non laborantem, in contrariam opinionem inducant. Primo enim Dallæus de jejun. & quadrag. lib. 2. cap. 4. aliique objiciunt Philonem de Therapeutis agentem, dicere παλαιοὺς ἄνδρας τῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτας γενέσθαι *viros antiquos ſectæ iſtius autores fuiſſe*, eoſque πολλὰ μνημεῖα τῆς ἐν τοῖς ἀλληγορουμένοις ἰδέας ἀπολιπεῖν *multa reliquiſſe monumenta doctrinæ illius quæ in allegoriis poſita eſt.* Atqui neque Marcus, inquiunt, neque Apoſtoli Philoni, qui ſub Caio floruit, antiqui dici potuerunt, neque vero ulla allegoricæ, quam dicit, ideæ monumenta reliquerunt. Huic autem objectioni ex parte ſaltem reſpondit Euſebius, utpote qui traditum reliquit Philonem etiam Claudii Auguſt,

Augusti, qui Caio successit, temporibus Romæ cum Petro, qui verbum Dei illic prædicabat, familiarem congressum habuisse, & commentarium illum de Therapeutis εἰς ὕστερον καὶ μετὰ χρόνους, *multis post annis* ab eo elaboratum esse. Hæc Eusebius, Hist. Eccles. lib. 2. cap. 17. Quæ fidei ac rei veritati absona esse, opinionis hujus adversarii, nec probarunt adhuc, nec ut opinor, unquam probare poterunt. His autem positis, objectio ista facile diluatur. Etenim si Philo, non nisi longo post congressum ipsius, quem cum S. Petro Romæ, Claudio imperante, habuit, tempore tractatum illum conscripserit, Therapeutæ, quorum ibi describit disciplinam, nonnulla ex Evangeliis & Apostolorum scriptis secum prius habere poterant, quàm ab eo celebrati sunt. Quod etiam Eusebio visum est, dicenti, τάχα δ' εἰκὸς ἃ φησιν, ἀρχαίων παρ' αὐτοῖς εἶναι συγγράμματα, τάτε εὐαγγέλια, καὶ τὰς τῶν ἀποστόλων γραφὰς τυγχάνειν, διηγήσεις δέ τινας κατὰ τὸ εἰκὸς τῶν πάλαι προφητῶν ἑρμηνευτικάς. *Quos autem ait penes illos fuisse, veterum quorundam commentarios, verisimile est ipsa esse Evangelia & Apostolorum scripta, & expositiones quasdam veterum prophetarum.* Euseb. ibid. Marcus igitur Evangelista, aliique ex primis Christi discipulis, qui prima fidei nostræ monumenta Therapeutis tradiderant, Philoni antiqui fortasse viri viderentur, quippe quos primos fuisse istius sectæ, cujus initium ipse ignorabat, autores ab ipsis Therapeutis acceperat. Adhæc Therapeutæ, etiamsi modo Esseni non essent, cùm tamen vel ex iis vel ex aliis saltem Judæorum sectis ad religionem Christianam conversi fuissent, vetustiores quasdam prophetarum, ut ait Eusebius, expositiones, aliosque à majoribus acceptos de recta vivendi ratione commentarios penes se etiam tum habere poterant, quorum antiquos autores sectæ illius ἀρχηγέτας fuisse, Philoni proclive esset opinari. Nec difficilius fuit ei suspicari, eosdem Allegoricæ doctrinæ Therapeutis usitatæ monumenta reliquisse. Antiquos enim Judæos & præsertim Essenos, sacras scripturas allegoricè exposuisse, neminem latet. Extant hodieque ipsius Philonis in legem allegoriæ. Aristobulus etiam ante Philonem commentariis suis in Pentateuchum Mosis allegorias quasdam interseruit. Imo quidem ipse D. Paulus sacras scripturas allegoricè nonnunquam interpretatur, ut quarto capite Epistolæ ad Galatas, de Isaaco & Ismaele, illo ex libera, hoc ex ancilla nato: alibique non semel. Quin ipse etiam Dominus omnia propemodum in parabolis vulgo locutus est, quæ aliter quam allegoricè exponi non possunt. Ac propterea non mirum est quod Therapeutæ, licet Christiani, nonnulla allegoricæ doctrinæ monumenta penes se haberent; mirum potius esset si non habuissent.

VI. Sunt & alia nonnulla quæ contra veterum de Therapeutis opinionem objici solent, quæ tamen facile diluantur. Dallæus enim opponit illa Philonis de iis verba, ταῖς ἑβδόμαις συνέρχονται, ut illos sabbatum observasse indicantia: nimirum ac si Christiani dominicas totius anni observantes ταῖς ἑβδόμαις συνέρχεσθαι non dicantur, æque ac Judæi qui sabbata. Philo non ait eos sabbatis sed *septimis diebus* convenisse; at nisi longe fallor opinione, qui dominicis conveniunt, septimis quibusque diebus convenire dicantur, non minus quam illi qui sabbatis: verum & si sabbata Judaica hic intelligantur,

 nihil

nihil exinde proficiet Dallæus, quem latere non potuit, nonnullos è primis Christianis sabbata ista aliquamdiu observasse. Qui propterea, hac tantum nominata, ad aliam protinus objectionem transit, sic habentem, Philo Therapeutas suos ἐπιχειρονομεῖν καὶ ἐπορχεῖσθαι, *variis manuum gesticulationibus uti & saltare sive choreas ducere* post cœnam solitos narrat. *Quæ inepta sunt*, inquit Dallæus, *& Judaica, & à veterum Christianorum religione aliena.* De jejun. & quadrag. lib. 2. cap. 4. Cùm ipse autem fateatur hæc *Judaica* esse, nec illi nec alii cuipiam mirum videatur, si ii qui à Judaismo ad fidem Christianam nuper conversi sunt, ista parumper retinuerint; Nonnullas enim è Judaicis superstitionibus ab aliquibus Judæis Christianis modo factis observatas fuisse, omnibus in antiquitate versatis notissimum est. Dallæum saltem præterire non potuit: qui tamen sese doctissimorum, quos ante laudavimus, Patrum sententiam tenuissimis hisce strophis evertisse putavit. Nihil enim præterea contra eam excepit, & tamen in contrariam totus abiit. Alii autem alias excogitarunt exceptiones. Dicunt enim Therapeutas, ut à Philone descriptos, bis tantum quotidie preces fudisse, Oriente nimirum sole & Occidente. *At primi*, inquiunt, *Christiani tertiâ, sextâ, nonâ & singulis non diei modo, sed & noctis horis Deum orabant.* Non equidem diffiteor, quin hoc & primis & singulis vere Christianis solenne fuerit, & est, ut singulis propemodum horis Deum prece adorent; nec probari potest quin Therapeutæ idem fecerint. Etiamsi enim Philo eos bis quotidie precari solitos dixerit, non tamen dixit eos sæpius non precatos esse. Neque etiam de privatis singulorum, sed de publicis omnium in Semneis congregatorum precibus loquitur, & quamvis bis tantum quotidie publicas & communes precationes fecerint, nihil tamen obstat, quo minus singulis noctis pariter ac diei horis Deum privatim oraverint.

VII. At Philo ait Therapeutas hymnos & cantica vario metrorum genere in honorem Dei composuisse, *quod cadere*, inquiunt, *non potest in primævos illos Christianos, quoniam nostri hymnos seriùs contexere cœperunt, post Antoninorum scilicet tempora, cum viri docti sese ad religionem nostram applicuissent.* Hoc sane dicitur, sed non probatur: nec ipse saltem video quâ ratione probari potest, vel etiam defendi. Primos enim Christianos, Psalmos, Hymnos, & Cantica spiritualia cantare solitos esse, extra dubium est. Id enim ab Apostolo in mandatis datur, Ephes. V. 19. Coloss. 3. 16. ubi etiamsi concedamus Psalmos & Hymnos in Dei laudem oratione solutâ compositos & cantatos fuisse, ᾠδαὶ πνευματικαὶ ab Apostolo memoratæ, artificiosæ videntur Cantiones, & vario metrorum genere contextæ. ᾠδὴ enim *Carmen*, quod metricè scribi solet, proprie significat. Dionysius Halicarnasseus, τὰς μὲν ᾠδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κάρμινα. Archæol. Rom. lib. 1. Et quidem ut Apostolus ᾠδὰς καὶ ὕμνους *Carmina*, sive *Cantica* & *Hymnos* distinguit, sic Philo Therapeutas ᾄσματα καὶ ὕμνους *Cantica & Hymnos* in Dei laudem fecisse narrat; ὥστ' inquit, οὐ θεωροῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ποιοῦσιν ᾄσματα καὶ ὕμνους εἰς τὸν θεὸν διὰ παντοίων μέτρων καὶ μελῶν. Quod quidem ab Apostolicæ Ecclesiæ institutis usque adeo non abhorret, ut iis summè potius consonet; & ab ipso

initio

initio ac deinceps perpetuo usitatum fuit. Hoc enim & è Plinio secundo discimus, in Epistolâ ad Trajanum dicente, Christianos sui temporis solitos fuisse *stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem.* Trajanus autem ante omnes Antoninos imperium Romanum administravit. Adhæc antiqui cujusdam libri adversus Artemonis hæresin conscripti fragmentum apud Eusebium extat, Hist. Eccles. lib. 5. cap. 28. in quo ad demonstrandum Christi divinitatem ab Ecclesiâ perpetuo prædicatam fuisse, inter alia hæc habemus, Ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες, *Psalmi quoque & Cantica fratrum ab initio à fidelibus conscripta Christum verbum Dei concelebrant, divinitatem ei tribuendo.* Unde, non minus quam à Plinio, constat Psalmos & Cantica ab antiquissimis Ecclesiæ temporibus, imo *ab initio* in Christi honorem composita fuisse, quæ tantæ apud posteriores autoritatis fuerunt, ut autor hic, qui tertio ineunte seculo vixisse videtur, iis ad confirmandam contra hæreticos fidei nostræ doctrinam uteretur. Quæ itaque Philo de Therapeutarum hymnis narrat, veterum de iis opinionem non evertunt, immo vero confirmant. Ut è quibus constat eos iisdem in psallendo usos fuisse ritibus, qui apud Christianos per omnia secula obtinuerunt. Enimvero Antiphonis usi sunt, hymnos suos alternatim sive vicissim Deo canentes. Εἶτ', inquit Philo, ᾄδουσι πεποιημένους εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους πολλοῖς μέτροις καὶ μέλεσι, τῇ μὲν συνηχοῦντες, τῇ δὲ καὶ ἀντιφώνοις ἁρμονίαις ἐπιχειρονομοῦντες, καὶ ἐπορχούμενοι, καὶ ἐπιθειάζοντες. Quod à suæ ætatis Christianis factum subindicat Plinius, ubi loco supra laudato, eos *carmen Christo quasi Deo dicere secum invicem* ait. Hunc Antiphonarium canendi modum in vigiliis saltem celebrandis (de quibus etiam Philo loquitur, ubi Therapeutas alternatim cecinisse scribit) in omnibus Ecclesiis suo tempore observatum fuisse, locupletissimum habemus testem S. Basilium in Epistolâ LXIII. ad Clericos Ecclesiæ Neocæsariensis. Socrates eundem ab ipso S. Ignatio Apostolis æquali deducit, Hist. Eccles. lib. 6. cap. 8. Præterea cum Therapeutæ sacra celebrabant, præses hymnum in laudem Dei primus canebat, cæteris quietè auscultantibus, præterquam in fine hymni extremaque clausulâ, tunc autem omnes sine sexus discrimine vocem attollebant, sic enim Philo de iis loquens, Πάντων μετὰ πολλῆς ἡσυχίας ἀκροωμένων, πλὴν ὁπότε τὰ ἀκροτελεύτια καὶ ἐφύμνια ᾄδειν δέοι· τότε γὰρ ἐξηχοῦσι πάντες τε καὶ πᾶσαι. Hic autem ritus à veteribus Christianis passim observatus fuit. Cùm Christiani enim reliquias Babylæ martyris à Daphne suburbano Antiochiæ ad alium locum jussu Juliani Apostatæ transferebant, inter eundum Psalmos canebant, ἐξῆρχον δὲ, inquit Sozomenus, τῶν Ψαλμῶν τοῖς ἄλλοις οἱ τούτους ἀκριβοῦντες, καὶ ξυνεπήχει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ, καὶ ταύτην ῥῆσιν ἐπῇδεν, ᾐσχύνθησαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι τοῖς εἰδώλοις. *Præcinebant autem cæteris ii qui Psalmos apprimè callebant, multitudo deinde respondebat cum concentu, CONFUSI SUNT OMNES QUI ADORANT SCULPTILIA, QUI GLORIANTUR IN SIMULACRIS.* Sozom. lib. 5. cap. 19. Hæc ultima itaque verba, *Confusi sunt omnes*, &c. à toto Christianorum præsen-

præsentium Choro post Psalmos cantabantur, tanquam ἀκροτελεύτια καὶ ἐφύμνια isti occasioni accommodata. Et hujusmodi quidem clausulæ post psalmos hymnosque à totâ multitudine modulatè recitari solitæ, ut à Therapeutis, sic etiam à Sozomeno ἀκροτελεύτια vocantur, qui de Ecclesiasticis Arianorum conventibus agens, hæc habet, καὶ εἰς συστήματα μεριζόμενοι, κατὰ τὸν τῶν ἀντιφώνων τρόπον ἔψαλλον, ἀκροτελεύτια συντιθέντες πρὸς τὴν αὐτῶν δόξαν πεποιημένα, *& in cœtus divisi antiphonatim psallebant, ἀκροτελεύτια sive clausulas quasdam juxta ipsorum Dogma compositas adjicientes.* Soz. Hist. Eccl. lib. 8. cap. 8. Ubi iis vitio vertitur, non quod antiphonatim psallebant, neque quod ἀκροτελεύτια subjiciebant, sed quod ea ad ipsorum dogma composuerant, hoc scilicet modo, *Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto.* Hoc enim ἀκροτελεύτιον esse quod Ariani post Psalmos canere solebant, testatus est Philostorgius, lib. III. Quin hunc psallendi modum ab Ecclesiâ etiam Catholicâ publico usu receptum fuisse, ex ipso S. Athanasio videre est, qui de seipso ait, καθεσθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου, προέτρεπον τὸν μὲν διάκονον ἀναγινώσκειν Ψαλμὸν, τοὺς δὲ λαοὺς ὑπακούειν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, *Sedens in Cathedrâ meâ, Diacono jussi, ut Psalmum recitaret, populus autem responderet, QUONIAM IN SECULUM MISERICORDIA EJUS.* Athan. Apol. de fugâ. p. 717. Hæc clausula, *Quoniam in secula misericordia ejus*, quam populus post Psalmum recitatum respondebat, (id enim, ut sæpe alibi, sic hoc in loco verbum ὑπακούειν significat non *auscultare*, ut ab interprete aliud agente vertitur) ἀκροτελεύτιον erat calamitosæ isti tempestati appositum, omnes enim in Ecclesiâ tunc temporis congregati unà cum S. Athanasio militibus circumdabantur. Unde liquet istam psallendi formulam à Therapeutis in Ægypto usitatam, eandem fuisse quam Christiani postea ibidem vulgo observarunt : quæque apud nostram hucusque Ecclesiam, æque ac apud Primitivam, etiamnum obtinet. Nam Doxologia illa, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, &c. commune est nobis omnium Psalmorum & Hymnorum etiam, excepto, *Te Deum*, (aliisque similibus, quibus comprehenditur & explicatur) ἀκροτελεύτιον, καὶ ἐφύμνιον.

VIII. Ut in hymnis, sic etiam in jejuniis celebrandis, veteris Ecclesiæ ritus à Therapeutis accuratè observati sunt. Hi enim istis, quibus jejunia peragebant, diebus, nihil potabant præter aquam, edebant nihil præter panem & salem, & nonnunquam hyssopum, ut è Philonis verbis supra allatis constat. Hoc autem Ecclesiæ Primitivæ moribus consentaneum esse, nemo, qui eos inspexit, ignorare potest. In Constitutionibus enim Apostolorum dictis, hoc præceptum habemus, νηστεύετε μόνῳ χρώμενοι ἄρτῳ καὶ ἁλὶ καὶ λαχάνοις, καὶ ποτῷ ὕδατι, *Jejunate (sex Antepaschales dies) utentes tantummodo pane, & sale & oleribus, & potu aquæ.* Constit. Apost. lib. 5. cap. 18. Hanc vero antiquam admodum constitutionem fuisse, ex eo patet, quod ab ipso Epiphanio διάταξις τῶν Ἀποστόλων diserte dicatur, & sub eo nomine laudetur. Hær. LXXV. num. 5. Tertullianus etiam jejunia à suæ ætatis Christianis *simplici pabulo, puroque aquæ potu* peracta memorat: de Patient. cap. XIII. Nam *pane & aquâ victitabant.* Id. de jejun. cap. 13. Hæc proprie est ξηροφαγία

ista

ista à Tertulliano aliisque antiquissimis Ecclesiæ scriptoribus toties celebrata. Quin & autor libri qui Hermæ Pastor vocatur, ab ipso Tertulliano nonnunquam notatus, pastorem suum introducit dicentem, *Illo die quo jejunabis, nihil omnino gustabis præter panem & aquam.* Herm. past. lib. 3. simil. 5. Iste autem liber primis Christianismi diebus proculdubio scriptus fuit. Adeo ut mirum nemini videatur, quod Therapeutæ à Philone descripti, etiamsi Christiani essent, arcta adeo jejunia celebrarint: Neque etiam quod Philo dixerit, nonnullos eorum tribus, alios sex propemodum diebus jejunare solitos. Ἔνιοι δὲ, inquit, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οὐκ ὑπομιμνήσκονται τροφῆς, οἷς πλείων ὁ πόθος ἐπιστήμης ἐνίδρυται. τινὲς δὲ οὕτως ἐνευφραίνονται καὶ τρυφῶσιν ὑπὸ σοφίας ἑστιώμενοι, πλουσίως καὶ ἀφθόνως τὰ δόγματα χορηγούσης, ὡς καὶ πρὸς διπλασίονα χρόνον ἀντέχειν, καὶ μόλις δι᾽ ἓξ ἡμερῶν ἀπογεύεσθαι τροφῆς ἀναγκαίας. *Nonnulli ex his toto triduo cibum capere omittunt, dum ardentiori discendi cupiditate rapiuntur. Quidam vero tam incredibili voluptate tantisque deliciis perfunduntur, dum pascuntur epulis sapientiæ, quæ salubria ipsis præcepta tanquam opiparum convivium apponit, ut duplo diutius famem perferant, & vix sexto die necessarium cibum degustent.* Phil. de vitâ contempl. & apud Euseb. lib. 2. cap. 17. Hæc enim Philonis verba Eusebius perspicue & absque dubitatione de Christianis dicta esse arbitratur. Et quidem certe quicquid hic de Therapeutarum jejuniis à Philone dicitur, id Epiphanius Christianis, salutaris saltem passionis hebdomade, in more positum fuisse tradidit. Nam varios Ecclesiæ ritus recensens, ait, τὰς δὲ ἓξ ἡμέρας τοῦ πάσχα ἐν ξηροφαγίᾳ διατελοῦσι πάντες οἱ λαοὶ, φημὶ δὲ ἄρτῳ, καὶ ἁλὶ, καὶ ὕδατι τότε χρώμενοι πρὸς ἑσπέραν, ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδαῖοι διπλᾶς, καὶ τριπλᾶς, καὶ τετραπλᾶς ὑπερτίθενται, καὶ ὅλην τὴν ἑβδομάδα τινὲς, ἄχρις ἀλεκτρυόνων κλαγγῆς, τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης, *Præterea sex illos paschatis dies Xerophagiâ sive arido victu transire omnis populus assuevit, hoc est, panem duntaxat cum aquâ sub vesperam adhibere. Imo verò nonnulli ad biduum, vel triduum, vel quatriduum usque jejunia prorogant; alii totam hebdomadem ad usque sequentis dominicæ gallicinium sine cibo transmittunt.* Epiph. in expos. fidei. Eadem fere tradidit ante Epiphanium Dionysius Alexandrinus in Epistolâ Canonicâ ad Basilidem, de quâ postea. Ut è Therapeutis itaque, sic etiam è Christianis nonnulli tres, alii sex dies, totam scilicet hebdomadem Antepaschalem jejuni transegerunt. Quod summum Christianos inter & Therapeutas consensum demonstrat. Quibus ultimo accedit, quod Therapeutæ in multis orbis regionibus, inter Græcos etiam & Barbaros inventi fuerint, ut testatur Philo. Quod etiamsi à nonnullis ad destruendam Patrum de iis sententiam adducatur, eandem potius adstruit. Hoc enim de Essenis dici non potuit, qui, ipso etiam Philone teste, vix plures erant quam quatuor millia, iique Syriam & Palæstinam incolebant: At Christiani numerosi admodum istis etiam diebus erant. Mox enim post Christi ascensionem tria circiter millia hominum uno die ad eum conversi sunt: & religio ab eo docta indies augescebat: adeo ut ad omnes imperii Romani, imo totius orbis fines quam citissimè propagaretur. Nec ulla inter Judæos, neque inter Gentiles ulla istis diebus extabat secta, quæ tot orbis re-

giones, quot fides Christiana, peragrabat. Ac proinde quod hic etiam de Therapeutis à Philone dicitur, ad nullos alios tam apte & appositè, quam ad Christianos referri potest.

IX. Re igitur in utramque partem perpensâ, etiamsi omni asseveratione affirmare non ausim Therapeutas à Philone memoratos religionem Christianam amplexos esse, cum tamen tot tantique Patres id asseruerint, cum tot illi instituta Christianis simillima, imo vero eadem inter se habuerint, cùm quicquid Philo de iis posteritati tradidit, in Christianos, eosque, quos scimus, solos scitè congruat, cùm nihil denique in contrarium adhuc adductum fuerit, nec, quantum conjecturâ assequi possum, unquam adduci possit, ea quæ illud affirmat, probabilior nobis, veroque multo similior videtur opinio, idque jure, ut liquet, meritissimo. Nobis autem in hâc controversiâ cum istiusmodi viris instituitur disputatio, qui nihil in antiquitate, quod præsumptis saltem ipsorum opinionibus refragatur, credent, nisi invictissimis nescio quibus rationibus, ad id, ut ipsius Dallæi verbo utar, *cogantur*. Vel quod idem est, nisi probetur impossibile prorsus esse, ut aliter se res haberet. Atqui possibile est, fateor, ut Therapeutæ non essent Christiani. Possibile est ut multos Christianorum ritus imitarentur, & tamen ipsi in Christum non crederent. Possibile est denique ut quasi Apostolicam ac Christianam vitam traducerent, etiamsi nec de Apostolis nec de Christianis unquam audivissent. Et hinc est quod mecum recolens quibuscum disputo, eos revera Christianos fuisse affirmare nolo. Hoc tamen dico, quod si Christiani non essent, Christianis saltem simillimi erant. Nec ad aliam quamcunque sectam revocari possunt. Et mirum cuivis videatur, si talis tantaque in multis orbis regionibus inveniretur hominum secta, quæ à nullo unquam scriptore, præterquam ab uno Philone, nec sub Therapeutarum, nec sub alio quocunque nomine memoriæ proderetur. Quod tamen necessario dicendum est, nisi eos Christianos fuisse dicamus. Et præterea, etiamsi Dallæus suum ipsius ingenium gravissimo Sanctorum Patrum, Eusebii, Hieronymi, & Epiphanii judicio, unà cum aliis prætulerit, nobis non licet esse tantâ nostri opinione inflatis. Quippe qui probe novimus, eos non tantum omnimodo eruditiores, verum & fidelissimos fuisse viros, qui nihil literis mandare voluerunt, quod non sibi persuasissimum habebant. Illi autem omnes in Philonis tractatum *de vitâ contemplativâ* incidentes, uno affirmarunt ore, Therapeutas ibi descriptos verè Christianos fuisse, idque propterea quod eosdem plane ab iis atque à suæ ætatis Christianis observatos fuisse ritus viderent. Quibus proinde major habenda est fides, quam doctissimis quibuscunque viris, qui hoc remotissimo ab iis seculo exorti sunt, vel etiam exoriri possunt. Illi enim Ecclesiasticos suæ ætatis ritus, è quibus judicium de Therapeutis fecerunt, multo magis sibi perspectos habuerunt, quam ii qui plurimis post seculis nati, & ab ipso natali vel aliis, vel nullis assueti fuerunt ritibus ac cæremoniis: ac propterea vix clarissimis inducantur rationibus, ut credant, alios unquam ab Ecclesiâ receptos fuisse mores, quam quos ipsi observant. Saltem de Ecclesiasticis quarti seculi institutis, æquo propemodum fervore nunc

dierum

dierum agitantur controversiæ, ac de ipsis Therapeutis. Adeo ut magna pars eorum, qui de hâc re scripserunt, ritus à Therapeutis observatos apud quarti seculi Christianos obtinuisse negarint. Quo occæcati præjudicio, haud mirum est, si nihil religionis Christianæ à Therapeutis excultum videre possint. Hoc autem de Patribus quarti seculi dici non potest: utpote qui de Ecclesiæ moribus suâ ætate usitatis minimè dubitarint: quibus scilicet quotidie se exercebant. Cùm illi itaque tantam inter Therapeuticos & Ecclesiasticos suæ ætatis ritus observarint consonantiam, ut ex eâ Therapeutas Christianos fuisse judicarent, eorum sane judicium apud cautos prudentesque viros magni habendum est. Nec à memet impetrare possum ut ab eo recedam, usque dum fortiora in contrarium producta fuerint argumenta, quam quæ hactenus videre contigit. Præsertim cùm Sozomenus etiam, Cassianus, aliique post eos eruditi viri in eandem sententiam, non sine summâ proculdubio ratione convenerint. Hanc autem sententiam quicunque pro certâ admittunt, dubitare nequeunt, quin jejunium Antepaschale ab ipsis Apostolis institutum fuerit. Cùm hoc autem ita fortasse demonstrari nequeat, ut ii etiam qui doctissimos Ecclesiæ Patres susque deque habent, assensum ei præbere cogantur, hinc est quod ipse hoc adstruendæ jejunii Antepaschalis antiquitati argumentum, non ex Philone sed ex Eusebio petierim. Etiamsi autem Therapeutæ isti nec S. Marci discipuli, nec omnino Christiani essent, cùm tamen Eusebius cum aliis antiquis Ecclesiæ Patribus eos Christianos fuisse opinatus sit, & jejunia ab iis septem hebdomades, quæ exceptis dominicis quadraginta circiter dies efficiunt, celebrata, eadem esse judicaverit, quæ suæ ætatis Christiani ante Pascha celebrare solebant, hinc legitimè saltem concludamus jejunium Quadragesimale quarto ineunte seculo, quo vivebat Eusebius, passim à Christianis observatum fuisse, & adeo antiquum habitum, ut ab ipsis Apostolis institutum tunc temporis videretur.

CAPUT VI.

Synopsis.

I. Constantini M. *verba de jejunio Antepaschali explicata.*

II. Dionysii Alexandrini *responsio de solutione jejunii Antepaschalis. Quanta religione ultimi sex Quadragesimæ dies antiquitus observati sunt.*

III. *Non modo parasceve & Sabbato magno, diebus illis quibus ablatus est sponsus, sed & ante eos celebratum fuisse jejunium ex ipso* Tertulliano *probatur.*

IV. *Dies illos jejunio Antepaschali consecratos quadraginta fuisse ex* Origene Tertulliano *æquali demonstratur. Cujus verba ab exceptionibus vindicantur.*

V. *Illustre pro jejuniis Antepaschalibus è Synodis istis, quæ secundo exeunte seculo de Paschali festivitate celebranda habitæ fuerunt, argumentum assertum, & explicatum.*

I. ADHÆC Constantinus M. qui Anno Domini CCCVI. imperare cœpit, suum de jejunio Quadragesimali, ut istis diebus ubique observato, testimonium haud obscurum tribuit. Enimvero plurimis ante ejus ætatem annis Ecclesia Christiana de Paschalis celebrandæ festivitatis tempore in diversas partes abierat. Asiani enim celebritatem istam quarta decima luna primi mensis, in quamcunque hebdomadis feriam inciderit, habendam esse contenderant: quo scilicet die Judæi ex Mosis præscripto agnum immolare solebant. Alii vero omnes Christiani festum illud non alio quam resurrectionis Dominicæ die, sive Dominica quartam decimam illam lunam proximè sequenti, ex Apostolica, ut aiebant, traditione celebrare consueti fuerant. Hæc controversia ab ipsis fere Apostolorum temporibus exorta, non ante Concilium Nicænum à Constantino coactum sedata fuit. Istud autem Concilium ex universa Ecclesia convocatum, decrevit ut festum Paschale uno eodemque die in omnibus Ecclesiis perageretur, Dominico scilicet quartam decimam lunam post æquinoctium vernum ut tum temporis commissum, consequente. Dimisso Concilio, Constantinus Imperiales suas literas ad omnes Ecclesias misit, suadens, ut inter alia Synodi istius decreta, hoc etiam de Paschate, religiose admodum ubique observaretur. Qua de causa multa congessit argumenta; inter alia autem hæc habet, Λογισάσθω δ' ἡ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγχίνοια, ὅπως ἐστὶ δεινόν τε καὶ ἀπρεπὲς κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, ἑτέρους μὲν ταῖς νηστείαις σχολάζειν, ἑτέρους δὲ συμπόσια συντελεῖν, καὶ μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας, ἄλλους μὲν ἐν ἑορταῖς καὶ ἀνέσεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δὲ ταῖς ὡρισμέναις

μέναις ἐνδεδόσθαι νηστείαις. Conſideret quaſo veſtræ ſanctitatis ſolertia, quam grave ſit & indecorum, iiſdem diebus alios quidem jejuniis intentos eſſe, alios vero convivia celebrare: & poſt dies Paſchæ, alios quidem in feſtivitatibus & animorum remiſſione verſari, alios vero definitis vacare jejuniis, apud Euſeb. de vita Conſtant. lib. 3. cap. 18. & apud Socrat. Hiſt. Eccl. lib. 1. cap. 9. & Theodoret. Hiſt. Eccleſ. lib. 1. cap. 10. Ex his Conſtantini verbis apparet, primo, omnes ubique tunc temporis Chriſtianos, tam Aſianos, qui luna quarta decima, quam alios omnes, qui dominica feſtum Paſchale celebrabant, in *definitis jejuniis* circa feſtum iſtud peragendis conſenſiſſe. Deinde apparet etiam Paſchalia iſta jejunia *definita* fuiſſe & ejuſdem ubique dierum numeri. Niſi enim Aſiani eundem dierum numerum ante ſuum Paſcha jejunarent, quem ante ſuum Catholici, haud neceſſe eſſet, ut ea cujus meminit Conſtantinus, differentia inter ipſorum jejunia oriretur. Supponamus enim Quartam decimam lunam incidiſſe in feriam tertiam, inter quam & dominicam ſequentem quatuor ſolidi dies interſunt; adeo ut quartadecimani Paſcha ſuum quatuor ſolidos dies prius obſervarent, quam Catholici: Si illi nihilominus totidem pauciores quam hi jejunarent dies, ambo jejunia ſua antepaſchalia eodem die exordiri poterant. Quod ſi ambo eundem dierum numerum jejuniis tranſigerent, neceſſe erat, ut illi citius quam hi jejunia ſua inciperent pariter ac finirent, juxta quod à Conſtantino M. hic aſſeritur: qui hic & de capite & de fine jejunii antepaſchalis loquitur. De capite quidem, ubi ait, *grave & indecorum eſſe*, ut alii (quartadecimani ſcilicet, qui quadrageſimam ſuam citius quam Catholici incipiebant) *jejuniis intenti eſſent, alii autem* ſive Catholici *convivia adhuc celebrarent:* De fine autem ubi addit, *quam abſurdum eſſet, ut etiam poſt Paſchæ dies*, illi ſive Quartadecimani iterum, Paſchate ſuo ex. gr. tertia feria celebrato, *in feſtivitatibus poſtea verſarentur, Catholici autem uſque ad ſequentem dominicam definitis adhuc jejuniis vacarent.* Sed dicat forſitan nonnemo, verum quidem eſſe, quod Quartadecimani jejunium ſuum antepaſchale aliquot ſubinde diebus citius quam Catholici auſpicati fuerint, hinc tamen minime ſequi, jejunium iſtud, ut ab utraque parte obſervatum, quadraginta fuiſſe dierum. Potuit enim ſex eſſe, vel quindecim, vel alius cujuſvis numeri dierum. Reſpondeo primo, Quartadecimanos non potuiſſe ſex continuos jejunare dies immediate ante ſuum Paſcha, niſi forſitan, quod rariſſimè accidit, quarta decima luna in ipſam Dominicam incideret. Quacunque enim alia incidebat feria, præcedens Dominica ſex dierum jejunium interrumperet: utpote qua jejunare omnibus ſemper illicitum fuit. Qui vero de ſex dierum jejunio loquuntur, de ſex iſtis continuis ante Paſcha *ἀναστάσιμον* diebus intelligendi ſunt, ut à Catholicis perpetuo jejunatis: & ipſos autem Quartadecimanos ſex ante ſuum Paſcha continuos dies arctioribus dicaſſe vel dicare potuiſſe jejuniis, nunquam audivimus. Reſpondeo ſecundo, quod Conſtantinus Magnus, hoc in loco ex univerſæ Eccleſiæ in Concilio Nicæno, cujus decreta hic confirmat, congregatæ mente procul omni dubio locutus eſt. At Synodus iſta antepaſchale illud, cujus meminit Imperator, jejunium *τεσσαρακοστὴν* diſerte vocat, quod nomen, ut ante oſtendimus, quadraginta

draginta dierum jejunium indicat. Quin eodem etiam currente ſeculo definitum illud jejunium quadraginta dies celebratum fuiſſe, uſque adeo in iſtorum temporum monumentis patet, ut ipſe Dallæus id negare nequeat. Ac proinde de tali tantoque jejunio Imperator hoc in loco neceſſario intelligendus eſt. Omnem enim fidem ſuperat, ut Conſtantinus M. Eccleſiam univerſam, quam hîc alloquitur, jejunium pauciorum dierum juxtà univerſalis Concilii decretum obſervare ſuaderet, & tamen illa ſtatim poſtea, idem jejunium ſine ulla univerſalis Concilii autoritate quadraginta dies prorogaret.

II. Hactenus de jejunio Quadrageſimali, ut à quarti ineuntis ſeculi ſcriptoribus memorato egimus. Videamus modo annon ii etiam, qui anterioribus claruerunt ſeculis, adeoque Apoſtolis propinquiores fuerunt, ejuſdem meminerint. Sane Dionyſius Alexandrinus, S. Cypriani æqualis, qui tertio ſcripſit ſeculo nondum adulto, Canonicam ſuam ad Baſilidem Epiſtolam his verbis exorſus eſt, *Ἀπέστειλάς μοι, πιστότατε καὶ λογιώτατε υἱέ μου, πυνθανόμενος καθ' ἣν ὥραν ἀπονηστίζεσθαι δεῖ τῇ τοῦ πάσχα ἡμέραν, Miſiſti ad me, fideliſſime & ſapientiſſime fili, interrogans, qua diei hora Paſcha jejunium ſolvendum ſit?* Unde liquet iſtius ætatis Chriſtianos jejunium antepaſchale tanta religione celebraſſe, ut ſcrupuloſè percontarentur, qua diei hora jejunium illud ſolvere liceat? Scrupulum hunc Baſilidæ injecit varietas illa, quam in hac re obſervarat. Hi enim veſpere, alii non ante galli cantum jejunium iſtud ſolvendum eſſe contendebant. Is autem veritus, ne in re tanti, ut ipſi viſa eſt, momenti, per errorem laberetur, à Dionyſio Alexandrino enixe flagitavit, ut exactam ei horam exponeret, qua jejunium ſolvere, & celebritatem Paſchalem exordiri liberum eſſet. Cui primo generatim reſpondet Dionyſius, *τὸ μὲν γὰρ ὅτι μετὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν καιρὸν χρὴ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐνάρχεσθαι μέχρις ἐκείνου τὰς ψυχὰς ταῖς νηστείαις ταπεινοῦντας, ὑπὸ πάντων ὁμοίως ὁμολογηθήσεται. Quod enim poſt reſurrectionis Domini noſtri tempus oportet eos feſtum, lætitiamque inchoare, qui ad illud uſque animas jejuniis humiliant, erit apud omnes ſimiliter in confeſſo.* Inter omnes ergo iſtis diebus conveniebat, jejunia antepaſchalia celebranda eſſe, nec prius ſolvenda, quam hora illa advenerit, qua Chriſtus reſurrexit. *Verum hæc*, inquit Dionyſius, hora, *ex Evangeliſtis vix determinari poteſt.* Quibus ſic poſitis, ſpeciatim reſpondet, eos qui nimium feſtinant, & ante mediam noctem ſurgunt, *ὡς ὀλιγώρους καὶ ἀκρατεῖς* ab Eccleſia reprehenſos eſſe, ut qui propemodum antequam par ſit, curſum abruperint: eos autem qui differunt, & plurimum perferunt, & ad quartam uſque vigiliam fortiter abſtinent, *ὡς γενναίους καὶ φιλοπόνους ut generoſos & laborum tolerantes ſuſceptos eſſe. τοῖς δὲ μεταξὺ*, inquit, *ὡς ἐκινήθησαν, ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυσαμένοις, μὴ πάνυ διοχλῶμεν, ἐπεὶ μηδὲ τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας ἴσως, μηδὲ ὁμοίως πάντες διαμένουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τεσσάρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν. Iis autem qui interea vel ut moti ſunt, vel ut potuerunt, quieſcunt, non valde moleſti ſumus: quandoquidem nec ſex jejuniorum dies æqualiter, nec ſimiliter omnes expectant, ſed alii quidem etiam omnes tranſmittunt jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum.* Per *τὰς ἓξ τῶν*

νηστειῶν

νηστειῶν ἡμέρας hebdomadem antepaſchalem hic intelligendam eſſe inter omnes conſtat. Eam ſcilicet quam veteres τὴν μεγάλην ἑβδομάδα, quamque Epiphanius hær. LXX. ἑβδομάδα τῆς ξηροφαγίας, & ἑβδομάδα τοῦ πάσχα, & τὴν ἁγίαν ἑβδομάδα, necnon in expoſitione fidei, τὰς ἓξ ἡμέρας τοῦ πάσχα, alibique abſolute τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα vocat. Sex enim iſtius hebdomadis dies, dominica ſcilicet, excepta, arctioribus perpetuo jejuniis dicati fuerunt. Adeo ut iſti etiam qui carni & palato plus nimio indulgentes, priorem quadrageſimæ partem qua par eſt religione non obſervarant, hos ultimos illius dies non jejunare nefas ducerent: quique priorem itidem partem ſtricte, hanc longe ſtrictiùs peragerent. Hinc inter Conſtitutiones Apoſtolorum vulgo dictas, legimus, ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν τοῦ πάσχα νηστεύετε, ἀρχόμενοι ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς παρασκευῆς, καὶ σαββάτου, ἓξ ἡμέρας, μόνῳ χρώμενοι ἄρτῳ, καὶ ἁλὶ, καὶ λαχάνοις, καὶ ποτῷ ὕδατι· οἴνου δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύταις· ἡμέραι γάρ εἰσι πένθους, ἀλλ᾽ οὐχ ἑορτῆς. *In diebus igitur Paſchæ jejunate, incipientes à feria ſecunda uſque ad paraſceven & ſabbatum, per ſex dies ſolo utentes pane & ſale, & oleribus, & aquæ potu. Abſtinete autem vino & carne iſtis diebus. Dies enim ſunt luctus & non feſti.* Conſtit. Apoſt. lib. 5. cap. 18. Quam religioſe autem hanc antiquitùs hebdomadem obſervarint, ex nemine melius, quam ex Epiphanio diſcamus, qui de Aerianis hæc habet, Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα, ὅτε παρ᾽ ἡμῖν χαμευνίαι ἁγνεῖαι, κακοπάθειαι, ξηροφαγίαι, εὐχαὶ, ἀγρυπνίαι τε καὶ νηστεῖαι, καὶ πᾶσαι τῶν ψυχῶν αἱ σωτηρίαι τῶν ἁγίων παθῶν, αὐτοὶ ἀπέωθεν ὀψωνοῦσι κρέα τε καὶ οἶνον, ἑαυτῶν τὰς φλέβας γεμίζοντες ἀνακαγχάζουσι, γελῶντες, χλευάζοντες τοὺς τὴν ἁγίαν ταύτην λατρείαν τῆς ἑβδομάδος τοῦ πάσχα ἐπιτελοῦντας. *Præterea ipſius diebus paſchatis, quod tempus nos* (Catholici) *humi cubando, caſtimoniam ſervando, affligendoque corpore, necnon & aridorum ciborum uſu, precibus, vigiliis, jejuniis ac reliquis id genus ſaluberrimis animarum cruciatibus celebrare ſolemus, illi* (Aeriani) *è contrario jam tum diluculo obſonari ſolent, & carnibus, vinoque diſtenti, cachinnari, ridere, eoſque, qui illam paſchatis hebdomadem ſanctiſſimis illis religionibus traducunt, ludibrio habere.* Epiph. hær. LXXV. n. 3. Quin etiam in expoſitione fidei Catholicæ, ubi ex profeſſo agit de jejuniis ab Eccleſia Catholica obſervatis, totam quidem Quadrageſimam religioſe, paſchalem vero hebdomadem ſive ſex, ut vocantur, paſchatis dies quam religioſiſſimè celebratos fuiſſe docet. Dicit enim τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν τὴν πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ ἁγίου πάσχα ὡσαύτως φυλάττειν εἴωθεν ἡ αὐτὴ ἐκκλησία, ἐν νηστείαις διατελοῦσα· τὰς δὲ κυριακὰς οὐδ᾽ ὅλως, οὔτε ἐν αὐτῇ τῇ τεσσαρακοστῇ, τὰς δὲ ἓξ ἡμέρας τοῦ πάσχα ἐν ξηροφαγίᾳ διατελοῦσι πάντες οἱ λαοί. Φημὶ δὲ ἄρτῳ, καὶ ἁλὶ, καὶ ὕδατι τότε χρώμενοι πρὸς ἑσπέραν. ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδαῖοι, διπλᾶς, καὶ τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς ὑπερτίθενται, καὶ ὅλην τὴν ἑβδομάδα τινὲς ἄχρις ἀλεκτρυόνων κλαγγῆς, τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης. *Cæterum ante ſeptem paſchatis* (ἀναστασίμου) *dies quadrageſimam obſervare, atque in jejuniis perſeverare eadem conſuevit Eccleſia, Dominicis vero nullis omnino, adeoque nec ipſius Quadrageſimæ, jejunare ſolet. Præterea ſex paſchatis dies xerophagiis ſive arido victu tranſire populus omnis conſuevit, hoc eſt panem duntaxat, & ſalem cum aqua*

aqua sub vesperam adhibere. Imo vero nonnulli ad biduum, vel triduum, vel quatriduum usque jejunia prorogant. Alii totam hebdomadem ad usque sequentis Dominicæ gallicinium sine cibo transmittunt. Epiph. expos. fid. num. 22. Ex his inter se collatis patet, quo sensu verba Dionysii Alexandrini supra allata intelligenda sint. Hic enim eandem in sex jejuniorum diebus, quam Epiphanius in sex paschatis diebus celebrandis varietatem observat. Quod alii scilicet duos, alii tres, alii quatuor, alii omnes istos sex dies jejunare solebant, nisi quod Dionysius addat, alios etiam *nullum* observasse, eos scilicet qui vel hæretici erant, vel nullius prorsus religionis. Ut igitur Epiphanius, sic etiam Dionysius hebdomadem Antepaschalem, sive sex istos dies qui paschalem festivitatem immediate præcedunt, arctissimis omnium jejuniis dicatos fuisse asserit. Ac proinde licet ipse eodem quo Epiphanius modo disertam Quadragesimæ mentionem non induxerit, haudquaquam tamen sequitur, quin jejunium Quadragesimale æque ac sex istorum, quos ille memorat, dierum tunc temporis observatum fuerit. Et ipse enim Epiphanius etiam, ubi de Quadragesima agit, de istis sex jejuniorum diebus speciatim loquitur. Neque opus erat ut Dionysius alios memoraret, siquidem hi soli ad rem ipsius plenissimè faciebant. Quod ad Antepaschale vero jejunium in commune spectat, ut istis diebus celebratum, illud luculenter adeo ex hisce Dionysii verbis patet, ut ipse Dallæus, etiam invitus fateri cogatur, nonnullos saltem ante festum paschale dies ab Ecclesia primitiva jejuniis consecratos fuisse. Qui vero Quadragesimale cum nostra Ecclesia jejunium hisce diebus celebrare recusant, iidem, quantum ipse quidem vel videre unquam vel audire potui, nullum omnino antepaschale jejunium celebrare solent. Qui propterea, ipso etiam Dallæo, validissimo ipsorum patrono, judice, cum primitivis Ecclesiis non consentiunt, nec si reviviscerent, Ecclesiasticam cum iis communionem haberent.

III. Sed altius adhuc ascendamus, & videamus annon secundo etiam exeunte vel tertio ineunte seculo jejunium ante festum paschale ab Ecclesiâ Catholicâ celebratum fuerit. Qui vero Tertulliani legit opuscula, de hoc dubitare nequit. Is enim, cùm adhuc Catholicus esset, hæc scripsit, *Sic & die Paschæ, quo communis & quasi publica jejunii religio est, merito deponimus osculum, nihil curantes de occultando quod cum omnibus facimus.* Tertul. de Orat. cap. 14. Istis nimirum diebus solenne erat Christianis in sacris ipsorum conventibus mutuam inter se invicem pacem ac charitatem sancto osculo testari. Qui vero jejunabant istam cæremoniam omittere solebant (eo scilicet, ut videtur, quod Judas Christum osculo tradiderat) adeo ut qui osculum illud pacis subtrahebant, eo se jejunare proderent. Præcepit autem Dominus ut jejunia nostra occultemus. Disputat ergo hoc in loco Tertullianus contra eos, *qui jejunantes habitâ oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis*, ut ipse loquitur, & isthoc modo jejunium suum produnt. Dicit autem quod die paschatis (ςαυρωσίμου scilicet, ut inter omnes convenit) osculum illud merito deponebatur, ob hanc rationem, quod *isto die communis & quasi publica jejunii religio est*, quo propterea

pterea jejunium celare nihil intererat: cùm omnes tunc temporis jejunare, cuivis notum esset. Unde isto saltem die, quo Passio Christi commemoratur, commune & publicum jejunium ab Ecclesiâ celebratum fuisse extra dubium est. Alibi autem proximum etiam diem, sive Sabbatum magnum à Catholicis jejunatum esse notat. In Montani enim hæresin modo delapsus adversus Psychicos (quo nomine Catholicos invidiose indigitat) sic disputat, *Quanquam vos etiam Sabbatum, si quando continuatis, nunquam nisi in Pascha jejunandum, secundum rationem alibi redditam.* Tertul. advers. Psych. c. 14. In Pascha itaque Sabbatum æque ac parasceve (ut ipse diem Paschæ sive sextam hebdomadis Paschalis feriam ibidem vocat) à Catholicis istius seculi jejunio dicatum est, *secundum rationem*, inquit, *alibi redditam*, eam scilicet quam ipse in secundo ejusdem libri capite his verbis reddit, *Certe in Evangelio illos dies jejuniis determinatos putant* (Psychici sive Catholici) *in quibus ablatus est sponsus, & hos esse jam solos legitimos jejuniorum Christianorum, abolitis legalibus & propheticis vetustatibus.* Tertul. ibid. cap. 2. Enimvero cum nonnulli Dominum nostrum interrogâssent, *Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?* Respondit Jesus, *non possunt filii thalami, quamdiu cum ipsis est sponsus, jejunare,* ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, *Venient autem dies cum auferetur ab iis sponsus, & tunc jejunabunt in illis diebus.* Marc. cap. II. Luc. cap. V. Ex hisce Domini verbis persuasum habuerunt Primitivi Christiani, sive, ut Tertulliani verbo utar, *putarunt* illos dies, quibus ablatus est sponsus, jejuniis in Evangelio determinatos esse, eos scilicet quibus sponsus sive Christus crucifixus est, & in sepulchro conditus, hoc est Parasceven & Sabbatum hebdomadis Paschalis, quibus sponsus à discipulis ablatus est, nec ante proximum diem sive dominicum iis restitutus. Tertulliani itaque ætate Catholici, abolitis omnibus legalibus, hos solos legitimos, ab ipso scilicet Christo constitutos fuisse jejuniorum dies arbitrati sunt. *De cætero autem indifferenter jejunandum, ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ, pro temporibus, & causis uniuscujusque, sic & Apostolos observasse, nullum aliud imponentes jugum certorum & in commune omnibus obeundorum jejuniorum*, ut ibidem loquitur Tertullianus. Inter omnes igitur istius seculi Catholicos convenit, hos duos, eosque solos dies in ipso Evangelio jejuniis determinatos esse, & ab ipsis Apostolis observatos. Alios autem dies licet non quidem ex imperio novæ disciplinæ, nec *ex lege præcepti*, ut idem paulo post se exprimit, veruntamen ex arbitrio jejunare solebant. Hoc enim ex eodem etiam scriptore liquet, Catholicos postea sic alloquente, *Ecce enim convenio vos & præter Pascha jejunantes, citra illos dies quibus ablatus est sponsus.* Ibid. cap. 13. Præter Pascha igitur jejunabant, nec præter tantum, sed & *citra* sive *ante illos dies quibus ablatus est sponsus.* Nam *citra* & *ultra* sibi invicem opponuntur, & *citra calendas* idem est ac *ante calendas* apud Aulum Gellium, qui iisdem, quibus Tertullianus, diebus vixit, lib. 12. cap. 13. Constat itaque Catholicos istis temporibus, non modo ipsos dies quibus ablatus est sponsus, sed & ante eos

jejunasse: cum hoc tamen discrimine, quod illos quidem dies ex ipsius Christi præcepto, anteriores vero ex arbitrio, vel ex antiquâ consuetudine, vel ex traditione potius, si non institutione, Apostolicâ jejuni transigebant. Nisi enim solenne iis fuisset anteriores illos dies quotannis jejunare, hoc iis Tertullianus, jam Montanista non objectasset, quo stata jejunia à Montano instituta ab eorum objectionibus vindicaret.

IV. Alios itaque nonnullos ante illos quibus ablatus est sponsus dies tertio ineunte seculo solennibus dicatos fuisse jejuniis ab Ecclesiâ Catholicâ, ex ipso Tertulliano satis abunde constat. Numerum autem istorum dierum ille silentio prætermisit: qui tamen ex æquali ejus Origene facillime eliciatur. Hic enim non tantum de Parascevis, tanquam de diebus illis quibus ablatus est sponsus, à Christianis suæ ætatis solenniter jejunatis meminit, dicens, Ἐὰν δέ τις πρὸς ταῦτα ἀνθυποφέρῃ τὰ περὶ τῶν παρ' ἡμῖν κυριακῶν, ἢ παρασκευῶν, ἢ τοῦ πάσχα, ἢ τῆς πεντηκοστῆς δι' ἡμερῶν γινόμενα. *Quod si quis nobis ex adverso regerat, nostras dominicas, vel Parascevas, aut Pascha, & Pentecosten solenniter recurrentes.* Orig. contra Cels. lib. 8. pag. 392. Verumetiam alibi de abstinentiâ Christianâ loquens, ait, *Habemus enim Quadragesimæ dies jejuniis consecratos.* Id. in Levit. hom. X. Cum vox enim *Quadragesima* quadraginta dierum spatium significet, eademque Antepaschale quadraginta dierum jejunium quarto currente seculo, ut ostendimus, indigitatum fuerit, nemini dubium esse potest, quin eodem sensu hoc etiam Origenico loco usurpetur, quo de iisdem jejuniis à Christianis celebrari solitis agitur. Quid è contra Dallæus? Has quidem in Leviticum homilias Origenis esse, & vel ab Hieronymo, vel à Ruffino latinè versas, non negat. Sed *fieri*, inquit, *potest*, *ut quod ille græcè dixerat* προέορτον νηστείαν, *illi sui seculi usum ac loquendi morem sequentes*, *Quadragesimam appellaverint.* Dall. de jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 4. pag. 427. Egregius quidem disputandi modus, quo semel admisso nullus erit disputandi finis, nullus scribendi usus. *Fieri potest ut Origenes hoc in loco græcè dixerit* προέορτον νηστείαν, *ergo non dixit* τεσσαρακοστήν. Mira sane consequentia, præsertim ubi de facto quæritur, non quid *fieri potest*. Quid autem si fieri non potest, ut Origenes προέορτον νηστείαν diceret? Alibi profecto non προέορτος, nedum προέορτος νηστεία occurrit. Occurrit fateor apud Greg. Nazianzenum προεόρτιος κάθαρσις, & προεόρτιος εὐφροσύνη, necnon apud Philonem Judæum de Therapeutis loquentem προεόρτιος τῆς μεγίστης ἑορτῆς. Sed ubi quæso προέορτος, vel etiam προεόρτιος νηστεία. Quid etiam si fieri possit ut προεόρτιος νηστεία alicubi legatur? Fieri tamen non potest, ut ita in citato Origenis loco legatur. Si loco enim vocis τῆς τεσσαρακοστῆς, quam interpretes *Quadragesimam* verterunt, ex Dallæi mente substituamus προέορτον νηστείαν, verba ista sic haberent, *Habemus enim* τὰς τῆς προεόρτου νηστείας ἡμέρας *jejunii festum præcedentis dies jejuniis consecratos.* Quæ adeo impropria & ridicula est loquendi formula, ut nemo præter Dallæum Origeni eam attribueret. Quinetiam si Origenes προέορτον vel προεόρτιον νηστείαν dixisset, interpretes *Quadragesimam* non vertissent, sed *jejunium præcedens festivitatem* vel aliquid simile, quod vox Quadragesima haudquaquam denotat. Cum itaque

itaque Hieronymus, vel Ruffinus, vel quicunque demum Origenis homilias latine interpretatus est, vocem *Quadragesimam* hoc in loco usurparit, nihil dubii esse potest, quin idem vocem τεσσαρακοστὴν in isto Codicis Græci loco legerit. Unde simul evincitur, jejunium Antepaschale etiam Origenis ætate, hoc est, tertio ineunte seculo τῆς τεσσαρακοστῆς nomine nuncupatum fuisse, pariter atque Concilii Nicæni tempore. τεσσαρακοστὴ vero dici non potuit, nisi quadraginta esset dierum. Cùm Tertullianus itaque dicat Catholicos sui temporis, sive ut ipse eos vocat Psychicos, alios *citra dies quibus ablatus est sponsus* jejuniis consecrasse, & æqualis ejus Origenes *Quadragesimæ* dies jejuniis consecratos asserat, legitima exinde conclusio inferetur, Quadragesimale jejunium diebus illis quibus ablatus est sponsus terminatum, isto etiam tempore à Catholicis religiose observatum fuisse. Etiamsi non negem quin fieri possit, ut à nonnullis vel hæreticis vel irreligiosis in levi forsitan haberetur.

V. Adhæc non modo tertio ineunte, sed & secundo nondum finito seculo, publico & communi Ecclesiæ usu receptum est, ut aliquot ante festum Paschale dies jejuniis ex Apostolicâ traditione dicarentur. Hoc ex controversiâ istâ patet, quæ istis diebus de festo Paschali celebrando emergebat. Eusebius enim ex Actis Synodorum & Epistolis eâ de re scriptis tradidit, quod omnes per Asiam Ecclesiæ vetustâ quadam traditione nixæ festum Paschæ diem quarta decimâ lunâ celebrandum esse censerent, quo scilicet die Judæis præscriptum erat ut agnum immolarent. ὡς δέον ἐκ παντὸς κατὰ ταύτην ὁποίᾳ δ' ἂν ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος περιτυγχάνοι, τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι, *eâque omnino lunâ, in quemcunque demum septimanæ diem incidisset, finem jejuniis imponendum esse.* Cum tamen reliquæ, ut inquit, totius orbis Ecclesiæ alio more uterentur, qui ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως etiamnum, inquit, servatur, ὡς μηδ' ἑτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμέρᾳ τὰς νηστείας ἐπιλύεσθαι, *ut scilicet non alio quam resurrectionis servatoris nostri die, jejunia solvi liceat.* Ob hanc itaque controversiam Synodi cœtusque Episcoporum convenere, atque omnes uno consensu Ecclesiasticam regulam universis fidelibus per Epistolas Synodicas tradiderunt, ne videlicet alio quam Dominico die mysterium resurrectionis Domini unquam celebraretur. Καὶ ὅπως ἐν ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ πάσχα νηστειῶν φυλαττώμεθα τὰς ἐπιλύσεις, *utque eo duntaxat die paschalium jejuniorum terminum observemus.* Hæc Eusebius ex vetustis Synodorum de hac re habitarum Epistolis ac monumentis eruta tradidit, Hist. Eccles. lib. 5. cap. 23. Qui hæc legit, dubitare nequit, quin jejunia Antepaschalia istis diebus ab universa Ecclesia celebrata essent. Tota enim hæc controversia de jejuniorum istorum termino sive die quo solvenda erant, instituebatur. Asianæ enim quartadecimâ lunâ in quamcunque hebdomadis feriam incideret, Reliquæ omnes Ecclesiæ non nisi dominicâ sive resurrectionis die solvenda esse jejunia illa Antepaschalia contendebant. Inter utramque itaque partem, adeoque inter omnes istius seculi Ecclesias convenit, jejunia ante Pascha celebranda esse, eademque multorum dierum. Alioquin enim tanta de eorum fine contentio inter Ecclesias nunquam mota fuisset.

Quid causæ enim erat, vel esse poterat, cur finem jejunii, quod uno vel altero duntaxat die peragebatur, in quæstionem vocarent, & acriter inter se certarent, quonam illud die finiendum sit? De die enim, quo illa ante Pascha jejunia solvenda erant, tota instituta est controversia. Quid ita quæso, si non aliquammulti dies ante Pascha jejuniis consecrati fuissent? Qui istam sane controversiam, quâ Ecclesia Christiana proximo post ipsos Apostolos seculo exercitata fuit, maturo liberoque præjudicii animo perpendit, nullus dubitabit, quin istius ætatis Christiani quam plurimos ante festum paschale dies jejuniis se exercere consueti fuerint: idque adeo religiose, ut licet de die quo jejunia ista solvenda erant, & festum paschale celebrandum, in diversas partes abierint, & ultro citroque disputarint, jejunia tamen ista ex Apostolicâ traditione castè strictéque observanda esse, conjunctis sententiis omnes consenserint. Quod quidem summam hujus jejunii antiquitatem usque adeo evincit, confirmatque, ut satis mirari nequeam, quâ tandem fronte quispiam novitium illud institutum esse affirmare ausus sit.

CAPUT VII.

Synopsis.

I. Irenæi *verba de diversis jejunii Antepaschalis formis. Ea nonnulli ita interpretantur, ac si quadraginta horæ antiquitus à nonnullis jejunatæ essent.*

II. *Ista interpretatio refellitur, ex eo quod talis jejunii nulla in antiquitate occurrat mentio, quodque verba* Irenæi *istum sensum non ferent.*

III. *Vera eorum verborum interpretatio explicatur & defenditur. Quid sit* per horas diurnas nocturnasque jejunare?

IV. *Ex illis verbis evincitur accuratam esse jejunandi formam, qua XL. dies jejunati sunt. Quod etiam è proximis ejusdem verbis fuse explicatis confirmatur.*

V. *Ex istis* Irenæi *verbis probatur accuratam jejunandi ante Pascha formam ipso* Irenæo *judice eam esse, qua XL. dies jejunio isti consecrantur.*

VI. *E præmissis* Irenæi *verbis & illis quæ ea sequuntur, jejunium Quadragesimale ab ipsis Apostolorum diebus religiose observatum fuisse demonstratur.*

I. SECUNDUM hæc, fervente ista de paschate celebrando controversia, doctissimi quique Ecclesiæ Christianæ præsules & Synodicas & privatas suas de ea Epistolas conscribebant, quibus morem quisque suum, ut à majoribus traditum, tueri conatus est. Ex una quidem parte Theophilus Cæsariensis & Narcissus Hierosolymitanus, Victor Romæ, Pal-

mas in Ponto, Irenæus Lugdunensis & Baechyllus Corinthiorum Episcopus, jejunia Antepaschalia ex Apostolica traditione non ante resurrectionis Dominicæ diem solvenda esse scriptis contendebant. Ex altera autem parte Polycrates Ephesi Episcopus, qui omnibus in Asia Episcopis tanquam Metropolitanus eorum præerat, finem Antepaschalibus istis jejuniis quartadecima luna, in quamcunque hebdomadis feriam inciderit, ex Philippi & Johannis Apostoli, aliorumque Apostolicorum in Asia virorum traditione imponendum esse scriptis ad Victorem & Romanam Ecclesiam literis asserebat. Quibus permotus Victor Romanus, Asiaticas Ecclesias, ut contraria fidei sentientes, à communione abscindere molitus est. Verum alii se prudentes interposuerunt Episcopi, & Victorem decenter admonuerunt, ne tale quid attentaret: sed ea potius vellet, quæ ad pacem & unitatem Ecclesiæ conducerent. Inter alios Irenæus Lugdunensis, fratrum, quibus præerat in Gallia, nomine, prolixam satis ad Victorem Epistolam conscripsit, qua eum ab incœpto revocare hoc inter alia argumento conatus est, *οὐδὲ γὰρ μόνον*, inquit, *περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας*, *Neque enim de die solo controversia est, sed etiam de ipsa forma jejunii.* Iren. apud Euseb. Hist. Eccl. lib. 5. cap. 24. E quibus verbis observare licet controversiam istam non de ipso jejunio, sed de die quo solvendum esset, institutam fuisse, adeo ut ista, de qua nos modo disputamus, quæstio, utrum scilicet jejunium ante Pascha celebrandum sit, istis diebus in controversiam nulla veniret, cùm nemo esset qui illud negaret. Verum etiamsi de ipso jejunio ante Pascha peragendo summa tunc dierum concordia esset, ut de die tamen, sic & de ipsa jejunii forma, ut inquit Irenæus, controversum erat. Quod ut Victori probatum daret, hæc protinus subdit, *Οἱ μὲν γὰρ*, inquit, *οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα, ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Hæc illa sunt verba, quæ doctorum ingenia tamdiu exercuerunt. Nonnulli enim delendum esse punctum post vocem *τεσσαράκοντα*, adeoque totam sententiam hoc modo latine reddendam esse tanquam pro aris & focis contendunt, *Quidam enim existimant unico die sibi esse jejunandum, alii duobus, alii etiam pluribus. Nonnulli vero quadraginta horis diurnis ac nocturnis computatis diem suum commetiuntur.* Hanc istorum Irenæi verborum expositionem plurimi, fateor, eruditi viri secuti sunt: Quos inter Dallæus, qui quadraginta horas, ut putat ille, hic memoratas, eas esse opinatus est quibus ablatus est sponsus: siquidem à Domini passione usque ad ipsius resurrectionem, quadraginta plus minus horæ elapsæ videntur. Et quidem si Irenæi verba hoc modo intelligantur, probabunt saltem omnes tunc temporis Christianos in ea fuisse opinione, quod ante Pascha eos necessario jejunare oporteret. Alii enim unum, alii duos, alii plures, ut sex vel etiam quadraginta dies, nulli vero nullum omnino diem ante Pascha jejunandum esse, existimabant. Et qui unicum diem jejunabant, illum juxta hanc expositionem quadraginta horas continuabant. Verum multa sunt quæ hanc interpretationem funditus evertunt.

II. Primo enim, in omni antiquitate Ecclesiastica nec vola extat, nec ve-

 stigium

ſtigium jejunii à crucifixione Chriſti incœpti, & reſurrectione ipſius terminati, nec abſolute jejunii cujuſpiam quadraginta præciſe horas celebrati. Dies, fateor, quibus ablatus eſt ſponſus, ſtrictioribus quam alii jejuniis perpetuo dicati fuerunt, ſed toti, non partim jejuniis & conviviis partim, juxta hanc Dallæi conjecturam; qui paraſceves, qua crucifixus eſt Dominus, jejunium non ante ipſum crucifixionis tempus à nonnullis inchoatum eſſe arbitratur. Quæ quidem opinio ab ipſo Tertulliano funditus deſtruitur, ipſos dies, quibus ablatus eſt ſponſus, à Catholicis jejunatos eſſe aſſerente, non tantum aliquam vel prioris vel utriuſvis partem. Si Irenæus itaque nonnullos quadraginta horas jejunaſſe velit, quî factum eſt, ut talis jejunii veſtigia alibi nulla appareant? Quod dicit, nonnullos unum, alios duos, alios plures ante Paſcha jejunaſſe dies, illud à Dionyſio Alexandrino, Epiphanio, aliiſque affirmatur. De quadraginta etiam dierum jejunio frequentiſſima occurrit mentio. At de jejunio quadraginta horarum, altiſſimum ubique ſilentium: præterquam in hoc unico controverſo Irenæi loco, ad illum ſenſum, quem nequaquam ferat, violenter detorto. Quod vix, vel ne vix quidem fieri potuit, ſi ulli unquam Chriſtiani tale jejunium obſervaſſent, vel etiam ſi Irenæus illud aſſeruiſſet. Ex quo enim Euſebius hæc Irenæi verba in hiſtoriam ſuam tranſcripſit, omnium manibus trita fuerunt, oculiſque ſubjecta. Adeo ut vix unus ſit è Patribus Græcis poſt Euſebium, vel etiam è Latinis poſt Ruffinum ejus interpretem, qui hæc Irenæi verba non legerit. Sed tamen ex omnibus tam Latinis quam Græcis quos ſcimus Patribus nullus unquam hujuſmodi jejunii vel tenuiſſimam mentionem fecit; etiamſi alios omnes jejunii Antepaſchalis obſervandi modos ſæpenumero commemorent. Hujus autem ſilentii alia dici non poteſt cauſa, quam quod hæc Irenæi verba antiquitus eo quem Dallæus, aliique volunt modo nec lecta fuerunt, nec intellecta: vel (quod idem eſt) quòd Irenæus quoſvis quadraginta horas jejunaſſe nunquam dixit. Deinde ſi Irenæus ſignificare voluerit, nonnullos quadraginta continenter horas jejunaſſe, quid opus erat addere horas illas *diurnas ac nocturnas* fuiſſe? Ex hac ſane expoſitione vocabula iſta ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινάς ſupervacanea prorſus eſſent, nihil amplius ſignificantia, quam quod in quadraginta horis jejunatis neceſſario includitur. Nemo enim quadraginta, ſecundum hanc opinionem, horas continuo jejunare poteſt, quin idem horas nocturnas pariter ac diurnas jejunet neceſſe ſit. Vero autem diſſimillimum eſt, ut Irenæus, qui contractè adeo ſtrictimque loqui ſolet, verba iſta hoc in loco incaſſum & ſuperflue interſereret. Poſtremo, hæc expoſitio ſenſum verborum perturbat, imo nullum facit. Quis enim horum verborum ſenſus eſſe poteſt? *Nonnulli etiam quadraginta horis diurnis & nocturnis commetiuntur diem ſuum?* Ullusne unquam *dies* quadraginta horis conſtitit, vel commenſuratus fuit? Dies quadraginta horarum? Quis credat Irenæum, vel quempiam mentis compotem ineptè adeo & ridicule unquam locutum eſſe? Quis credat ullos unquam extitiſſe homines, qui contra unanimem omnium gentium conſenſum, quadraginta horarum ſpatium *diem* vocarent? Hanc egregiam iſtius expoſitionis abſurditatem clariſſimus Vir H. Valeſius, ejuſdem nihilo-

nihilominus propugnator, vidit, ac proinde, ut eam defenderet, vocem ἡμέραν delere, ejusque loco νηστείαν substituere coactus est. Ut scilicet non dies, sed jejunium quadraginta horis commensuratum dicatur. Verum ex hac violenta verborum commutatione, contra constantem omnium Codicum, ipso etiam Valesio judice, consensum, eo tantum nomine, ut hæc eorum expositio absurda non videretur, excogitata, nihil aliud sequitur, quam eandem adeo absurdam esse expositionem, ut nulla legitima ratione defendi possit, nec ullo propterea modo ferenda sit.

III. Quæ cum ita sint, miror equidem tot eruditos viros alienam illam & detortam Irenæi interpretationem sua unquam assensione comprobasse. Præsertim cum eadem illa verba, ut in aliis Codicibus lecta ac interpuncta, planissima sint, sibique pariter atque Ecclesiasticæ antiquitati optimè cohæreant. Doctissimi enim viri Johannes Christophorsonus, & Henricus Savilius hæc Irenæi verba ex antiquis suis MSS. Codicibus legunt distinguuntque hunc in modum, Οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας, οἱ δὲ τεσσαράκοντα· ὥρας τε ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Sic etiam legit Codex ille omnibus, qui hisce diebus extant, longe vetustior, quo scilicet ipse Ruffinus in transferenda Eusebii Historia usus est. Ejus enim latina horum verborum versio, ex isto Codice elaborata, sic habet, *Quidam enim putant uno tantum die observari debere jejunium, alii duobus; alii vero pluribus; nonnulli etiam quadraginta; ita ut horas diurnas, nocturnasque computantes diem statuant.* Verbis hoc modo intellectis, quid clarius, quid verius, quid certius esse potest? nihil hic inauditum, nihil coactum, nihil superfluum, nihil à notis Ecclesiæ primitivæ moribus, nihil à communibus loquendi formulis alienum. Dicit enim nonnullos existimasse jejunium ante Pascha uno die observandum esse, alios duobus, alios pluribus. Quod Dionysius Alexandrinus, Epiphanius, aliique pariter tradiderunt. Dicit etiam alios non modo pluribus quam uno aut duobus jejunasse diebus, sed quadraginta solidos in jejuniis istis celebrandis dies transegisse, & transigendos existimasse. Quod cum publicâ Ecclesiæ disciplinâ proximis post Irenæum seculis ubique receptâ ac usitatâ convenire extra dubium est. Dicit denique, quotquot ab ullis Christianis ante Pascha dies jejuniis deputati sunt, eos omnes horis diurnis nocturnisque commensaturatos esse, hoc est, dies eos non artificiales fuisse, sed naturales, ut vocant, sive civiles, νυχθήμερα nimirum sive ἡμερονύκτια, quibus scilicet noctes æque ac dies continentur. Quod quidem necessario adjiciendum erat: ne quis eos die quidem jejunia, noctu autem Judæorum ad instar, convivia celebrasse existimaret. Hoc, inquit Irenæus, nemo facit, sed quotcunque dies quispiam jejuniis dicat, per nocturnas æque ac diurnas horas jejunandi leges observat, ξηροφαγῶν scilicet, sive aridis vescens, hoc est, pane duntaxat, cum sale & nonnunquam oleribus, & aquæ potu utens. Hunc enim antiquum fuisse jejunandi ritum ex Epiphanio, de exposit. fid. ex Constitut. Apost. lib. 5. cap. 18. ex Euseb. Hist. Eccles. lib. 2. cap. 17. ex Tertulliano, adv. Psych. cap. 13. necnon ex Canone constat Laodiceno quinquagesimo, dicente, Δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας, *Oportet*

Oportet totam Quadragesimam (adeoque nocturnas æque ac diurnas horas) *jejunare aridis vescentes*. Hoc itaque modo interpuncta & cum Ruffino exposita Irenæi verba, nihil difficultatis, obscuritatis nihil habent. Ac propterea nihil est quod ad alteram illam perabsurdam expositionem confugiamus, ut Patris mentem assequamur. Ex hâc enim antiquissimâ, verâque verborum interpretatione, primo cuivis intuitu clarissima patet.

IV. Ex his igitur Irenæi verbis sic intellectis, constat, omnes ejus ætate Christianos existimasse, quod ante Pascha δεῖ αὐτοὺς νηστεύειν, *jejunare eos oporteret*. Et licet nonnulli pauciores hisce jejuniis consecrandos esse censerent, non deerant tamen qui quadraginta solidos dies sibi jejunandos esse crederent: Quem quidem non modo maximum, sed & accuratissimum fuisse dierum jejuniis ante Pascha dicatorum numerum, Irenæus hoc in loco innuit, eo quod cum dixisset, nonnullos quidem uno, alios duobus, alios autem pluribus jejunasse diebus, addat postea, alios etiam quadraginta dies jejuniis istis consecrandos esse existimasse. οἱ δὲ τεσσαράκοντα. Ac si dixisset, alii non tantum plures quam unum duosve, sed usque ad quadraginta dies jejunia sua protrahenda esse affirmant. Quare autem hunc solum dierum numerum duobus majorem particulariter memoraret, non video, nisi quod ille eos omnium accuratissime fecisse judicaret, qui quadraginta solidos dies jejuniis transigebant. Quod ut manifestius evadat, tenendum est insuper, Irenæum post verba illa, de variâ jejunii Antepaschalis observatione, supra allata, antiquitatem pariter atque causam istius varietatis, his protinus verbis explicare. Καὶ τοιαύτη μὲν, inquit, ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων, οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς, ὡς εἰκὸς, κρατούντων, τὴν καθ' ἁπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν, εἰς τὸ μετέπειτα πεποιηκότων. Hæc etiam verba intricata sunt, fateor, & à doctis varie exposita. Nos genuinum eorum sensum hoc modo latinè reddimus, *Et hæc quidem (in observando jejunio isto) varietas non nostrâ primum ætate nata est, sed multo prius apud majores nostros cœpit, qui non accuratè, ut verisimile est, retinentes (jejunii formam) eam quæ ex simplicitate & imperitiâ ortum habuit, consuetudinem in posterum fecerunt.* Qui Græca Irenæi verba paulo attentiùs inspicit, sensum eorum hâc nostrâ, ut ut ab aliis diversâ, versione fideliter expressum videbit. Innuit enim his verbis doctissimus Pater, fuisse quidem accuratam jejunandi formam in Ecclesiâ primo institutam : nonnullos autem eam non accuratè observasse. Hoc enim clarissimè exprimit, dicendo τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατούντων. Ut enim παρ' ἀξίαν, est *indignè*, παρὰ νόμον *præter legem*, sive *illegitimè*, παρὰ φύσιν *contrà naturam*, sive *contra quàm naturâ comparatum est*, sic hoc in loco παρὰ τὸ ἀκριβὲς est *non accurate, contrà quàm accurata jejunandi forma requirit*. Vocem κρατούντων H. Valesius hoc loco reddit per *Præsidentes*, ut ante eum Musculus, per *rerum habenis potitos :* pessimè. Præterquam enim quod verbum κρατέω, nunquam *præsidere* significet, nec *dominari*, nisi in rebus civilibus, & in iis duntaxat cum res ista adjicitur, cui quis dominatur, ut κρατεῖν τῆς θαλάσσης, κρατεῖν τῶν θηρίων. Apud Homerum πάντων μὲν κρατέειν, πάντεσσι δ' ἀνάσσειν: Irenæus hoc in loco non de Præsidentibus, vel præ-

sulibus

fulibus Ecclesiæ (qui nunquam κρατοῦντες vocantur) sed περὶ τοῦ εἴδους τῆς νηστείας, *de formâ jejunii loquitur*: quam dicit nonnullos παρὰ τὸ ἀκριβὲς κρατῆσαι *accuratè non observasse*, vel *retinuisse*. Eodem nempe sensu, quo vox ista in ipso Evangelio usitatur, ut ubi dicitur, Κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, Marc. VII. 3. & passim alibi. Qui porro primò traditam jejunii formam non accuratè observarunt, hi, inquit Irenæus τὴν καθ᾽ ἁπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν εἰς τὸ μετέπειτα πεποιήκασι, hoc est, *Eam quæ secundum simplicitatem & imperitiam erat*, sive, ut vertit H. Valesius, *quæ ex simplicitate & imperitiâ orta est, consuetudinem in posterum fecerunt.* Hic enim ἡ καθ᾽ ἁπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθεια opponitur accuratæ illi jejunandi formæ cujus antea meminit. Ἁπλότης enim & ἀκρίβεια sibi invicem hic opponuntur, non secus ac ἁπλῶς & ἀκριβῶς apud Isocratem dicentem, εἰ διεξέλθοιμεν μήτε παντάπασιν ἁπλῶς, μήτε λίαν ἀκριβῶς, ἀλλὰ τὰ μέγιστα τῶν παρόντων αὐταῖς, *Si neque simpliciter prorsus, neque accuratè admodum, sed maxima quæque de hoc earum statu percensuerimus.* Isocrat. ad Philip. Quod autem hæc consuetudo non modo καθ᾽ ἁπλότητα sed & κατ᾽ ἰδιωτισμὸν esse dicatur, eo quidem ostenditur, illam non ἀπὸ τῶν ἀρχόντων, quibus οἱ ἰδιῶται opponuntur, sed ab indocto vulgo, & à privatis hominibus, ἰδιώταις passim & proprie dictis, ortum habuisse. Quibus sic expositis, genuinus horum verborum, quæ alias obscura sunt & intricata, sensus clarissimè eliciatur. Vult enim Irenæus miram illam, quam ante memoravit, in jejunio Paschali celebrando varietatem, ex eo ortam esse, quod nonnulli è majoribus ipsius accuratam jejunandi formam primitus traditam non accurate observantes, sed hi unum, illi duos, alii plures quidem quam duos, sed pauciores quam par erat, dies quotannis jejunantes, simplicem illam rudemque induxerunt consuetudinem, quæ postea apud alios eorum exemplo ductos obtinuit. Hunc sane sensum optimè ferent Irenæi verba, & præterea nullum. Nec nova quidem est hæc eorum expositio, sed antiquissimus doctissimusque eorum interpres, Ruffinus eundem fere expressit, ultima illa τῶν παρὰ τὸ ἀκριβές, &c. verba, hoc modo Latine vertens, *Qui non simpliciter quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem, vel per negligentiam, vel per imperitiam postmodum decidere.*

V. Hæc antiquissimi Patris verba nos fusius explicare & ipsissimum eorum sensum indagare, operæ pretium duximus, quoniam luculentissimum jejunii Quadragesimalis antiquitati testimonium perhibent. Enimvero ex iis constat, aliquam ipsius etiam Irenæi diebus accuratam fuisse jejunii ante Pascha celebrandi formam. Hoc enim verba illa παρὰ τὸ ἀκριβὲς clare satis indicant. Verum nemini dubium esse potest, quin Irenæus in variis recensendis jejunandi formis ipsam etiam suo judicio accuratam non præteriret. Eum enim prætermissâ rectâ, obliquas solas enumerasse incredibile est. Tres porro formulas nominatim memorat, quæ in hanc controversiam veniant, primam eorum qui unum, alteram eorum qui duos, & ultimam eorum qui quadraginta ante Pascha dies jejunio peragendos esse existimabant. Quod enim nonnullos dicit credidisse pluribus quam duobus diebus sibi jejunandum esse, cum nullum singularem dierum numerum ab iis observatum nominet, quæcun-

que demum fuerit eorum forma, accurata haberi nequit, utpote quam Irenæus recensione indignam judicaverit. De tribus autem reliquis insignitè ab eo memoratis, quæstio moveatur, quamnam earum ille accuratam fuisse crederet? Hoc autem nobis nullo præjudicio, nullo partium studio occæcatis, adeo extra controversiam videtur, ut indignum plane sit quod in contentionem vocetur. Nullus enim dubito, quin & B. Irenæi, & totius Ecclesiæ primitivæ judicio, ea accuratissima omnium habita fuerit jejunandi forma, quâ Christiani summâ præ aliis religione Christum colerent, ac pœnitentiæ, precibus, eleemosynæ, & sacris bonisque omnium generum operibus agendis diutiùs fortiúsque toti vacarent. Quapropter qui duobus jejunabant diebus, parasceve scilicet & sabbato magno, accuratiores procul omni dubio judicati erant, quam illi qui uno duntaxat, parasceve scilicet solâ, vel solo Sabbato magno jejunare solebant. Et ob eandem etiam rationem, qui plures jejunabant dies, puta quatuor, vel sex, hi religiosiores & accuratiores merito habiti fuerunt, quam illi qui duos. Qui autem eundem dierum numerum, quem Servator, Dominusque noster jejunus transegit, pro virili observabant, quadraginta scilicet, horum forma omnium accuratissima erat, quippe quæ alias omnes sub se comprehendit, & aliquid præterea amplius. Et hi enim parasceven & Sabbatum magnum æque strictis consecrabant jejuniis, ac illi qui unum tantum eorum, vel qui ambos, sed solos illos dies jejunabant. Ac proinde si unum jejunasse diem, parasceven puta, accurata dicatur forma, illi etiam qui quadraginta dies jejuniis peragebant, accuratam observabant formam, utpote qui inter alios illum etiam diem jejunabant. Imo quidem si ista accurata fuisset jejunandi forma, nemo erat qui παρὰ τὸ ἀκριβὲς agebat, nemo enim istum saltem unum diem non observabat. At Irenæus diserte affirmat nonnullos παρὰ τὸ ἀκριβὲς egisse: ac propterea ejus judicio, unum istum jejunare diem τὸ ἀκριβὲς esse non potuit. Idem fere dicatur & de illis qui duos jejunabant dies. Si ista enim accurata esset jejunii forma, ab Irenæo commemorata, nemo παρὰ τὸ ἀκριβὲς agebat, nisi qui unicum diem jejuniis consecrabat. Qui enim plures celebrabant dies, istos imprimis duos religiosissime observabant. Ac propterea, si judice Irenæo, duos ante Pascha dies jejunare, esset κατὰ τὸ ἀκριβὲς jejunare, nihil opus erat quod adderet, nonnullos plures quam duos jejunasse, nisi forsitan in animo habuerit Victorem certiorem facere, nonnullos plus satis jejunasse, accuratam jejunii formam supergredientes. Atqui nihil fidei magis absonum videtur, quam Irenæum in eâ fuisse opinione, quòd ulli religiosiores essent quam par erat, aut jejunia sua longius protraherent, quam oportuit. Si in hâc enim fuisset sententiâ, eam aliquo saltem modo subindicasset. Quod tamen nullus fecit: sed contrarium potius, eo quod asserat nonnullos παρὰ τὸ ἀκριβὲς, *contra*, non *supra* quam accurata jejunandi forma postulabat, jejunasse. Quod quidem de iis dici non potuit, qui quatuor vel sex jejunabant dies, etiamsi accurata forma plures quam duos non exegisset, siquidem duos illos ab istâ formâ postulatos jejunare satagerent, non minus quam si alios non adjecissent. Sed quid verbis opus est cum res ipsa loquatur? Quamobrem enim Irenæus

hoc

hoc in loco, *unum* quidem *duosque* definitè, & postea indefinitè *plures*, atque ultimo definitè iterum *quadraginta* dies jejuniis dicatos commemorarit? Annon ut omnibus significaret, hunc maximum ultimoque definitè nominatum, ipsissimum esse dierum numerum, quem accurata jejunii Antepaschalis celebrandi forma flagitabat? Sane qui hæc verba maturè & deliberatè expendit, hanc ex iis conclusionem inferat, necesse habet. Varias enim ac diversas jejunandi formas recensens Irenæus, à minimâ quidem incipit, eorum scilicet, qui unicum ante Pascha diem sibi jejunandum esse existimabant. Deinde gradatim ascendens, alios dicit esse qui duos jejunarent dies, parasceven puta ac Sabbatum magnum. Οἱ δὲ, inquit, καὶ πλείονας, *alii autem & plures*, & istos scilicet duos & iis plures, quatuor fortasse, vel sex, vel quindecim, vel alîus cujusvis numeri citra quadraginta. Inter eos enim, ut videtur, qui ultra duos, citraque quadraginta jejunabant dies, minime conveniebat, his plures, illis pauciores ultra duos jejunandos esse dies contendentibus. Et hinc fuit, quod Irenæus ambiguas eorum formas indefinite proposuerit: nihil aliud de iis dicens, quam in genere, οἱ δὲ καὶ πλείονας. Postremo autem alium definitum dierum numerum ab aliis jejunatum addit, dicens, οἱ δὲ τεσσαράκοντα. Quid autem causæ fuit vel esse potuit, cur cum *plures* dixisset, sub quibus quadraginta etiam comprehenduntur, seorsim postea & singulariter *quadraginta* memoraret? Hujus quidem rei causa alia non fuit, quam quod is maximus esset & accuratissimus dierum jejuniis ante Pascha consecratorum numerus, qui propterea necessario præcise ac definite nominandus erat, æque ac minimus. Cum enim in variis percensendis formis, à minimo sive unius diei jejunio inceperit, ratio postulabat ut in maximo, sive quadraginta dierum jejunio desineret: quod ii etiam qui plures quam duos jejunabant dies, nunquam excedebant, quodque omnes observare debent, si accuratam jejunii hujus formam tenere velint. Cùm inter omnes enim in confesso esset, aliquam ab Apostolis jejunandi formam traditam fuisse, controversum autem esset, quot dies jejunandi sint, cum hi unicum, illi duos, nonnulli plures, alii quadraginta jejunarent, nulli autem ulterius progrederentur, ille qui accurate jejunandi certus esse voluit, quadraginta dies jejunare necesse habuit: quandoquidem hæc forma reliquas omnes sub se complectatur, at non è contra. Qui enim unum, vel duos, vel quatuor, vel quindecim dies jejuniis deputabat, certus esse non potuit se accurate jejunare, siquidem alii affirmabant se ab Apostolicâ traditione accepisse, quadraginta dies jejunio ante Pascha transigendos esse. At qui omnes quadraginta dies celebrabat, ille primo traditam jejunii istius formam accurate observandi certissimus fuit, quoniam omnes ille observabat formas, quas quispiam vel primo traditas, vel observandas esse existimavit.

VI. Quadraginta igitur dies ante Pascha quotannis jejunio consecratos, hancque accuratam fuisse jejunii istius formam Irenæi ætate, ex ipsius verbis satis aperte constat. Sed observandum præterea est, quod quicquid ille de jejunio Antepaschali & variis ejusdem celebrandi formis scripsit, multis ante annis in Ecclesiâ obtinuerat. Istam enim à se memoratam in jejunio observando varieta-

varietatem, non suâ demum ætate, sed πολὺ πρότερον apud majores suos cœpisse affirmat. Καὶ τοιαύτη μὲν, inquit, ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων, οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν. Irenæus autem hæc ante secundum à nativitate Christi elapsum seculum scripsit, ac proinde proximo post ipsos Domini Apostolos seculo, centum à S. Johanne, ultimo Apostolorum, annis nondum completis. Quocirca istud quod ille πολὺ πρότερο appellat tempus, cum ipso Apostolico coincidat, vel ei saltem propinquissimum sit necesse est. Et quidem cum Polycarpus, qui cum S. Johanne aliisque Apostolis conversatus est, aliter atque Anicetus Romæ Episcopus, Pascha celebraverit, ut ex eadem Irenæi ad Victorem Epistolâ constat, haud dubitare licet, quin aliqua in Antepaschali etiam jejunio observando varietas istis etiam diebus extiterit. Quæcunque autem varietas in formâ saltem jejunii, de quâ loquitur Irenæus, deprehensa est, ista ex eo ortum habuit, quod nonnulli παρὰ τὸ ἀκριβὲς *minus accurate* jejunium illud peregissent, ut idem antiquissimus Pater diserte affirmat. Qui propterea pro concesso sumit, accuratam jejunii istius formam prius constitutam fuisse, quam ista varietas exorta esset. Cum ipsa itaque varietas paucis saltem post Apostolos annis exorta fuerit, nihil dubii superest, quin accurata illa, de quâ loquitur, jejunandi forma nonnullis S. Apostolorum adhuc superstitibus, & Ecclesiam summâ, quam ab ipso Christo acceperant, autoritate administrantibus, instituta fuerit. Cúmque accurata ista forma quadraginta, ut ostendimus, dierum esset, è præmissis legitimè concludamus, non modo Antepaschale generatim, verum & Quadragesimale sive quadraginta dierum ante Pascha jejunium, ab ipsis Apostolorum diebus in Ecclesiâ observatum fuisse, tanquam Apostolicâ autoritate traditum atque aliquo saltem modo institutum.

CAPUT

CAPUT VIII.

Synopsis.

I. D. Hieronymi, *jejunium Quadragesimale ad Apostolicam traditionem referentis, verba ab exceptionibus defenduntur.*

II. *Illum Quadragesimam credidisse æque antiquam fuisse & ab Apostolis institutam atque ipsam diem Dominicam, ex ejus verbis demonstratur.*

III. *Idem aliique jejunium Quadragesimale necessario observandum esse statuerunt. Unde Apostolica ejusdem institutio evincitur.*

IV. *Argumento è* S. Augustino *contra Apostolicam hujus jejunii institutionem petito respondetur, eumque nobis consensisse ostenditur.*

V. *Ea sententia, quæ hoc jejunium ab Apostolis traditum statuit, aliis veterum tam Latinorum quam Græcorum Patrum testimoniis confirmatur.*

I. ET quidem si veteres Ecclesiæ Patres hâc in re consulamus, eos etiam qui labente quarto, quintoque currente seculo claruerunt, Quadragesimale ante Pascha jejunium non Synodicis, non Ecclesiasticis quibuscunque constitutionibus, sed Evangelicis ac Apostolicis traditionibus acceptum referentes inveniemus. In percensendis vero Patrum de hâc causâ testimoniis, ab istis ordiemur quæ Dallæus evertere, vel elevare conatus est. Primo itaque D. Hieronymus in Epistolâ ad Marcellam adversus Montanum, hæc habet, *Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus. Illi,* Montanistæ, *tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores. Non quo & per totum annum, exceptâ Pentecoste, jejunare non liceat, sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.* Mirum est, ut quispiam hæc sanctissimi Patris verba legens, affirmet nihilominus D. Hieronymum nec dixisse nec credidisse, Quadragesimam necessario quotannis jejunandam esse *secundum traditionem Apostolorum.* Quid enim hisce verbis disertius esse potest? At *Hieronymus,* inquit Dallæus, *hic loquitur de Quadragesima, non jejunio sed unitate.* Itane vero? Annon conceptis verbis dicit, *Nos unam* quadragesimam *jejunamus?* Annon itaque de utroque, de *jejunio* scilicet æque ac *de unitate* Quadragesimæ apertissime loquitur? Quin etiam cum dicit *unam Quadragesimam* jejunatam esse secundum traditionem Apostolorum, Annon eodem affirmat halitu *Quadragesimam* jejunatam esse secundum traditionem Apostolorum? Qui hoc sane negat, is *unam* idem atque *nullam* significare affirmet necesse est.

At cum ait D. Hieronymus Catholicos unam Quadragesimam jejunare secundum traditionem Apostolorum, *Hoc vult*, inquit Dallæus, *quod unam in anno Quadragesimam, non autem plures, ut Montanistæ, observant, id Apostolorum traditioni esse consentaneum, qui scilicet & scripto & vivâ voce constanter docuerunt, unum esse salvatorem, non plures, eumque semel non sæpius passum.* Dall. de jejun. & quadrag. lib. 3. cap. 2. hoc est, etiamsi dicat Hieronymus unam quadragesimam jejunatam esse *secundum traditionem Apostolorum*, non tamen id voluit, sed voluit tantummodo doctrinam illam, quæ unum Salvatorem, eumque semel passum prædicat, *secundum Apostolorum esse traditionem*, vel ut ipse Patris verba pro libitu suo mutat, *Apostolorum traditioni consentaneam esse.* Verumenimvero præterquam quod hoc, *unum esse Salvatorem*, aliaque istiusmodi, quæ totidem fere verbis in Sacrosanctis scripturis continentur, religionis Christianæ dogmata, *traditiones Apostolorum* vix unquam dicantur, Nemini unquam persuadebit Dallæus D. Hieronymum aliud dixisse, & aliud in animo habuisse. Dicit enim, & quantum fieri potest, disertissime dicit, *Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum jejunamus.* Non dicit, nos unam Quadragesimam quæ doctrinæ Apostolorum unum Salvatorem prædicanti, consentanea est, sed absolutè ac simpliciter, nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum jejunamus. Quod si una Quadragesima, ea sane de quâ Pater ibi loquitur, & nos hic contendimus, secundum traditionem Apostolorum jejunata est. Nec ipse quidem video quibus verbis illud à doctissimo Patre disertius affirmari potuit. Sed dato ipsum Quadragesimæ jejunium *Apostolicam traditionem* ab Hieronymo vocatum esse, Ast idem alibi, in Epistolâ scilicet ad Lucinium dicit, *Unaquæque Provincia abundet in suo sensu, & præcepta majorum leges Apostolicas arbitretur.* Decernit itaque & *unicuique concedit*, inquit Dallæus, *ut Provinciæ suæ instituta, tametsi localia, & ab aliis quam ab Apostolis tradita, pro legibus sive traditionibus Apostolicis habeat.* Primo autem non decernit, nec concedit B. Hieronymus, ut unusquisque Provinciæ suæ instituta, sed ut unaquæque Provincia præcepta majorum *leges* (non *traditiones*) Apostolicas arbitretur. Ubi per *præcepta majorum*, ea vult, non quæ in unâquaque Provinciâ instituta, sed quæ à majoribus suis ante hominum memoriam tradita fuerunt, adeo ut non constet annon ab ipsis Apostolis præcepta fuerint. Qualia fuerunt ea de quibus ibi agit B. Hieronymus, Sabbati scilicet jejunium, & quotidiana Eucharistiæ participatio: Quæ in nonnullis Provinciis à priscis temporibus & ab ipsis Ecclesiæ primordiis obtinuerant, non item in aliis. Vult itaque B. Hieronymus, ut unaquæque Provincia antiqua hujusmodi præcepta à majoribus suis tradita, *leges Apostolicas* arbitretur, hoc est, eodem numero habeat ac observet, ac si ab ipsis Apostolis instituta fuissent. Ea vero ipsorum Apostolorum traditiones non vocat, neque *secundum traditionem Apostolorum* observanda dicit. Quod tamen de jejunio Quadragesimæ, non in unâ aliquâ sed in omnibus Provinciis istis diebus obtinente, affirmat. Ac propterea hæc verba, *nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum jejunamus*, isto sensu, quo præcepta

majorum

majorum leges Apostolicas arbitrari concedit, accipi non possunt. Quin & si ita accipiantur, Dallæanam de jejunio isto sententiam evertent. Si enim jejunium Quadragesimale D. Hieronymi ætate, hoc est, quarto labente seculo, *majorum præceptum* fuisset, atque adeo juxta D. Hieronymi sententiam, *pro lege Apostolica* haberetur, concidet simul ista Dallæi opinio, quæ jejunium istud non ante quartum, illudque adultum, seculum in usu fuisse statuit.

II. At *D. Hieronymus*, inquit clarissimus Dallæus, *diserte professus est, jejunia non ab Apostolis, sed à viris prudentibus propter eos constituta fuisse, qui magis seculo vacant quam Deo.* Quod quidem apertissime falsum est. Nunquam enim professus est, nedum diserte professus est D. Hieronymus, jejunia ab Apostolis non constituta fuisse. Dicit, fateor, *ea inter dies esse à viris prudentibus constitutos.* Hoccine vero idem est atque ab Apostolis ea non constituta fuisse? Sed audiamus ipsa Patris verba, quæ in secundo libro commentariorum ejus in Epistolam ad Galatas, sive in quartum caput ejusdem Epistolæ, sic habent, *Jejunia autem & congregationes inter dies propter eos à viris prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quam Deo.* E quibus sane verbis nemo jejunia ab Apostolis non constituta fuisse probare potest, nisi qui Apostolos viros prudentes fuisse negat. Adhæc hic ipse D. Hieronymi locus si paulo penitiùs inspiciatur, sanctissimum illum Patrem jejunium Quadragesimale, non modo antiquum admodum, sed & ab ipsis Apostolis traditum credidisse evincet. Verba nimirum Apostoli, quæ hoc in loco explicat, hæc sunt, *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos, &c.* In quæ verba inter alia hæc habet D. Hieronymus, *Dicat aliquis, si dies observare non licet, & menses, & tempora, & annos, nos quoque simile crimen incurrimus, quartam Sabbati observantes, & parasceven, & diem Dominicam, & jejunium Quadragesimæ, & Paschæ festivitatem, & Pentecostes lætitiam, & pro varietate regionum, diversa in honore martyrum tempora constituta.* Quibus ultimis verbis, Tempora quidem in honore martyrum pro varietate regionum constituta, reliqua autem prius memorata ubique locorum similiter observata indicat, videlicet, *Quartam Sabbati parasceven, diem dominicam, Quadragesimam, Pascha & Pentecosten.* Quæ omnia, ut videre licet, unà recenset, & in eodem numero habet: nihil inter ea discriminis, quantum ad antiquitatem, institutionem, vel generalem observationem, admittens. Sed observat tantummodo quid ex istis D. Pauli verbis dicat aliquis, quod Ecclesia nempe Catholica simile crimen ab Apostolo notatum incurrat, eo quod hæc tempora observat. Hunc scrupulum à se objectum duplici modo amoveri posse affirmat doctissimus Pater, *simpliciter*, & *acutiùs.* Qui *simpliciter* inquit, huic objectioni respondet, dicet, *non eosdem Judaicæ observationis dies esse quos nostros.* Qui *acutiùs* autem respondet, *illud*, inquit, *affirmat, omnes dies æquales esse, nec per parasceven tantum Christum crucifigi, & die dominica resurgere, sed semper sanctum resurrectionis esse diem; & semper eum carne vesci dominica: jejunia autem & congregationes inter dies propter eos à viris prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quam Deo.* Ubi per *jejunia* aliud

aliud intelligere non poteſt, quam dies jejunio conſecratos, nimirum Quartam Sabbati, Paraſceven & Quadrageſimam; per *congregationes* autem dies quibus fideles unà congregari & dominica carne veſci ſolebant, dominicam puta, Paſcha, & Pentecoſten. Iſta itaque *jejunia*, haſque *congregationes* inter dies eſſe dicit, *propter eos à viris prudentibus conſtitutos, qui ſeculo magis quam Deo vacant.* Quicquid igitur hic aſſeritur, vel de *quarta Sabbati*, vel de *Paraſceve*, vel de *Paſcha*, vel de *Pentecoſte*, vel denique de *Quadrageſima*, ſive ut ipſe vocat, *de jejunio Quadrageſimæ*, idem & de *die Dominica* aſſeritur: quippe quæ unà cum iis in objectione recenſetur. Diem autem Dominicam ab aliis viris prudentibus quam ab ipſis Domini Apoſtolis conſtitutam fuiſſe, ipſe, ut opinor, Dallæus nunquam affirmavit, nec cum ratione affirmare potuit. Nec dubium eſſe poteſt, quin D. Hieronymus iſtam diem ab ipſis Apoſtolis conſtitutam fuiſſe crediderit. Quam nihilo minus ipſe hoc in loco inter dies à viris prudentibus conſtitutos numerat. Viri itaque prudentes hic memorati, vel Apoſtoli erant, vel non erant. Si prius, habemus quod volumus. Quadrageſima enim, D. Hieronymo judice, ab ipſis Apoſtolis conſtituta eſt: Sin poſterius dicatur, ipſa etiam dies Dominica ab Apoſtolis non eſt conſtituta: quod communi omnium Chriſtianorum ſententiæ repugnat. Idem etiam dicendum eſt de jejuniis quartæ & paraſceves, necnon de feſtis Paſchæ & Pentecoſtes: utpote quæ omnia pariter atque Quadrageſima eodem, quo dies Dominica, ordine hic collocantur. Adeo ut nemo contra antiquitatem aut Apoſtolicam eorum inſtitutionem ex Hieronymo diſputare poſſit, quin idem, quod abſit, contra Apoſtolicam diei dominicæ inſtitutionem ex eodem, ſimul diſputet, neceſſe habeat. Quod quidem nobiliſſimum eſt ſtatorum horum Eccleſiæ jejuniorum ſimul ac feſtorum antiquitati adſtruendæ argumentum. Siquidem ea omnia ante quartum elapſum ſeculum ab ipſo D. Hieronymo antiqua adeo habita fuerunt, ut hoc ſaltem reſpectu, unà cum die dominica ſemper & ubique à Chriſtianis celebrata, recenſeri mererentur. Quæ cum ita ſint, nemini mirum videatur, quod D. Hieronymus *Quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum jejunatam eſſe* aſſeruerit, quandoquidem eam cum ipſa die Dominica conjungit, quam ab ipſis Domini Apoſtolis traditam ac inſtitutam fuiſſe inter omnes conſtat.

III. Aliud adhuc reſtat, in D. Hieronymi verbis primo laudatis, digniſſimum quod in hac cauſa obſervetur. Poſtquam enim dixiſſet Eccleſiam Catholicam unam Quadrageſimam ſecundum Apoſtolorum traditionem in toto anno jejunare, Montaniſtas autem hæreticos tres in anno habere Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Salvatores, protinus hæc ſubjungit, *Non quo & per totum annum, excepta Pentecoſte, jejunare non liceat, ſed quod aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre.* Ex his enim verbis luculente patet, D. Hieronymum ea ductum fuiſſe ſententia, quæ jejunium Quadrageſimale non pro ſuo cujuſque arbitrio, ſed *neceſſario* ab omnibus quotannis obſervandum eſſe pronunciat. Quæ quidem opinio etiam à Cæſario Arelatenſi his verbis aperte concipitur. *Aliis diebus jejunare, aut remedium, aut præmium eſt,*

in

in quadragesima non jejunare peccatum est. Alio tempore qui jejunat, accipiet indulgentiam, in his diebus qui potest, & non jejunat, sentiet pœnam. Cæsar. Arel. hom. 2. Imo quidem Quadragesimale hoc jejunium *in totum non observare Sacrilegium est, ex parte violare peccatum est.* Ambros. Serm. 37. Hæc autem Quadragesimam jejunandi necessitas, qua D. Hieronymus cum aliis, omnes constrictos esse Christianos arbitratus est, aliunde quam à traditione Apostolica ortum habere non potuit. Istud enim ab universali aliquo Concilio, cujus solius decretis omnes tenentur, constitutum fuisse, nec alius quilibet, nec ipse D. Hieronymus unquam affirmavit. At propterea eo tantum nomine illud ex necessitate observandum dicere potuit, quod ab ipsis Apostolis traditum existimaret.

IV. Sanctum Augustinum Hieronymo æqualem, quadragesimam Apostolicæ traditioni non attribuisse, ex eo probare nititur Dallæus, quod is in Epistola LXXXVI. quæ est ad Casulanum, hæc habeat, *Ego in Evangelicis & Apostolicis literis, totoque instrumento quod appellatur Testamentum novum, animo id revolvens, video praceptum esse jejunium, quibus autem diebus non oporteat jejunare & quibus oporteat, pracepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum.* Præterquam vero quod sanctissimus Pater hoc in loco non de Quadragesimæ sed Sabbati jejunio agat, nihil ex his verbis legitime concludi potest, nisi jejuniorum dies in Evangelicis aut Apostolicis scriptis non inveniri definitos. Quod etiam & nos profitemur. Cum vero D. Augustinus totum, ut ipse ait, instrumentum novum animo revolverit, ut si fieri potuit, aliquid de hac re præceptum ibi inveniret, necessario quidem certe ex eo conficitur, illum stata Ecclesiæ jejunia sua ætate observata, adeo antiqua habuisse, ut ille nesciret, vel dubius saltem aliquandiu hæsitaret, annon ab ipsis Apostolis tradita fuissent, & in eorum scriptis instituta. Et quidem etiamsi neget se aliquod de hac re præceptum in Sacrosanctis scripturis invenisse, jejuniorum tamen dies ab orali sive non scripta Apostolorum traditione determinatos fuisse non negat. Sed in eam potius, quæ illud affirmat, sententiam alibi inclinasse videtur. Ubi scilicet de ipso Quadragesimæ jejunio hæc dicit, *Nam ut quadraginta illi dies ante Pascha observentur, Ecclesiæ consuetudo* (vel ut alii Codices legunt, *Consensio*) *roboravit.* Aug. Epist. CXIX. ad Januar. cap. 17. Hic enim Quadragesimæ observationem Ecclesiæ consuetudine, sive consensione *roboratam* quidem affirmat, sed non *institutam.* Si Ecclesia vero eam tantummodo roboravit, Unde quæso originem traxerit? Enimvero eam prius institutam fuisse, quam roboratam, nemo dubitare potest. Si Ecclesia itaque eam tantum roboravit, ab aliis quam Ecclesiæ fundatoribus institui non potuit: nec aliunde originem trahere, quam unde suam ipsa traxit Ecclesia.

V. Præter hos, D. Hieronymum scilicet & Augustinum, quos Dallæus vel invitos, ut ostendimus, suas ad partes trahere conatus est, alii complures è vetustis doctissimisque Ecclesiæ Patribus Quadragesimale illud, de quo contendimus, jejunium ab Apostolis traditum, & divinitùs institutum prædicarunt. E multis, quæ produci possunt, nos pauca eorum testimonia seligemus.

gemus. Leo M. Romæ Episcopus, *Magna*, inquit, *Divinæ institutionis salubritate provisum est, ut ad reparandam mentium puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas & pia opera redimerent, & jejunia casta decoquerent.* Leo Serm. 4. de Quadrag. Et alibi, *Quod ergo, dilectissimi, in omni tempore unumquemque facere convenit Christianum, id nunc sollicitiùs & devotiùs est exequendum, ut Apostolica institutio quadraginta dierum jejuniis impleatur.* Id. Serm. 6. de Quadrag. Alibi iterum, *In quibus* (quadragesimæ diebus) *merito à sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus Sancti majora sunt instituta jejunia, ut per commune consortium Crucis Christi, etiam nos aliquid in eo quod propter nos gessit, ageremus.* Id. Serm. 9. de Quadrag. Petrus Chrysologus Leoni σύγχρονος, & anno circiter CCCCXXXIII. Episcopus Ravennæ factus, *Videtis*, inquit, *Fratres, quia quod Quadragesimam jejunamus, non est humana inventio, authoritas est divina: & est mysticum, non præsumptum: nec est de terreno usu, sed de cœlestibus est secretis.* Chrysol. Serm. 11. *Si ergo quadraginta dierum simplex, purum, æquale tantis testimoniis sub tanti numero Sacramenti traditum nobis à Domino jejunium perdocetur; unde novitas ista, unde hebdomadæ nunc resolutæ, nunc rigidæ, nunc indulgentes, nimium nunc severæ?* Id. Serm. 166. Isidorus Hispalensis, *Quadragesima in universo orbe institutione Apostolica observatur, circa confinium dominicæ passionis.* Isid. Hispal. Orig. lib. 6. cap. 19.

E Græcis porro Patribus, Eusebius Cæsariensis, Epiphanius, aliique quicquid de Therapeutis à Philone Judæo dicitur, de primis Christianis intelligentes, eo se jejunium Quadragesimale ab Apostolis traditum credidisse declararunt, ut ante ostendimus. Quibus adjungatur S. Basilius, qui sermonem de hoc ipso jejunio habuit, in quo diserte ait, jejunii hujus præconium per universum terrarum orbem denunciatum esse, adeo ut nulla esset insula, nec ulla terra continens, non civitas, non gens ulla, non extremus mundi angulus, ubi non auditum sit: ac propterea hortatus est, ne quis semet excludat è numero jejunantium, in quo omne genus hominum, omnis ætas, omnes dignitatum formæ censentur: & divitem postea admonet jejunium hoc observare, ne forte reus peragatur *apud jejuniorum legislatorem*, μή ποτέ σε, inquit, καταγγέλλῃ ἐπὶ τοῦ νομοθέτου τῶν νηστειῶν. Basil. Hom. II. de jejun. ubi ὁ νομοθέτης τῶν νηστειῶν alius esse non potest, quam ipse Deus, qui proinde istorum, de quibus hic agitur, jejuniorum legem tulisse à S. Basilio perhibetur. Iisdem fere diebus Theophilus Alexandrinus tres suas Paschales Epistolas, quas S. Hieronymus æqualis ejus latinas fecit, in lucem edidit, in quibus passim asserit, jejunium hoc Quadragesimale, *secundum Evangelicas, & Apostolicas traditiones observandum esse.* Et exiguo post eum tempore, Cyrillus, Alexandrinæ itidem Ecclesiæ Antistes, in Paschalibus homiliis à se conscriptis sæpe inculcat hoc jejunium ab omnibus celebrandum esse κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς παραδόσεις, & nonnunquam κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παράδοσιν. Ut alios in præsenti omittam, Dorotheus Archimandrita, qui anno circiter DLX. floruit, jejunium Quadragesimale *decimationem* vocat *totius anni, quam nobis in pœnitentiam & purgationem peccatorum nostrorum Sancti Apostoli consecrarunt.*

Αὕτη

Αὕτη ἐστὶν ἡ δεκατία, ὡς ἂν εἴπῃ τις, παντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἣν ὑγείασαν ἡμῖν εἰς μετάνοιαν οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, καθάρσιον οὖσαν τῶν ἁμαρτιῶν. Doroth. Doctr. XV. E quibus patet hanc, quæ jejunium Quadragesimale ab ipsis Domini Apostolis traditum fuisse statuit, non novam esse aut nudiustertius susceptam opinionem, sed eandem, qua antiqui Ecclesiæ Patres tam Græci quam Latini, ducti fuerunt. Quod, si non extra controversiam ponat quadraginta ante Pascha dierum jejunium ab ipsis Apostolis diserte institutum fuisse, plenissimam saltem fidem facit, illud longe ante quartum, idque, quod vult Dallæus, fere finitum seculum, publico Ecclesiæ usu receptum esse, atque isto proximoque currente seculo tantæ antiquitatis habitum, ut Apostolicæ institutionis fuisse crederetur, & quidem à sanctissimis clarissimisque istorum seculorum Patribus. Quibus, an Dallæo, major habeatur fides, isti viderint, qui cæco partium studio magis quam sincero veritatis amore controversias Ecclesiasticas agitantes, suo, & eorum quos creduli sequuntur, ingenio & præsumptis cujuscunque generis opinionibus plus nimio indulgere solent.

CAPUT IX.

Synopsis.

I. Ἀνακεφαλαίωσις *eorum quæ de jejunio Quadragesimali hactenus dicta sunt. E quibus Apostolica ejusdem institutio infertur.*

II. *Idem ex eo probatur, quod etiamsi ubique observatum, Ecclesiastica tamen authoritate nunquam institutum fuit. Juxta auream D.* Augustini *regulam, quæ defenditur & explicatur.*

III. *Nostra de Apostolica hujus jejunii institutione opinio explicata. Dies* quibus ablatus est sponsus, *ipsi Apostoli jejunio transegisse, aliisque jejunandos tradidisse videntur.*

IV. *Quadraginta dierum jejunium ab aliis primo susceptum videtur, sed ab Apostolis postea traditum ab iis, qui illud ferre poterant, suscipiendum.*

V. *Ex hac hypothesi, quicquid in antiquitate de hoc jejunio dictum fuit & clarum est, & sibi constans.*

VI. *Prudentis est Christiani, hoc jejunium religiosè quotannis observare: ut è quo nihil incommodi, sed multum utilitatis emergat.*

VII. *Quo modo hoc jejunium antiquitùs observatum fuit, & adhuc observari debet.*

I. UT Rem autem in pauca conferam, nostramque de eâ opinionem breviter exponam: Cùm (ut ex iis quæ hucusque disseruimus abunde satis, ut opinor, constat) jejunium Quadragesimale quarto saltem præcipiti seculo passim in Ecclesia celebratum fuisse inter omnes conveniat. Cùm eodem ineunte seculo Synodus Nicæna τὴν τεσσαρακοστὴν, ut universæ Ecclesiæ cognitam atque observatam memorarit. Cùm ista vox ex communi istis diebus Ecclesiæ usu, necnon ex propria nominis ratione quadraginta dierum spatium significet. Cùm isto sensu etiam ab Athanasio usurpetur. Cùm Eusebius Cæsariensis eodem ineunte seculo, Therapeutas à Philone Judæo descriptos qui septem hebdomadum ante Pascha jejunium celebrarunt, Christianos fuisse opinatus sit, & S. Hieronymus, Epiphanius, aliique idem tradiderint, nihilque in contrarium adductum sit, quod opinionem istam evertat. Cùm Constantinus M. de definitis ante Pascha jejuniis ut ubique cognitis meminerit. Cùm Dionysius Alexandrinus propositæ de jejunii Antepaschalis solutione quæstioni tertio vix dum adulto seculo responsum dederit. Cùm eodem ineunte seculo Tertullianus Ecclesiam Catholicam non modo dies illos *quibus ablatus est sponsus*, verumetiam alios citra sive ante eos jejunasse asseruerit, & æqualis ejus Origenes *quadragesima* dies sua ætate jejunio consecratos esse dixerit. Cùm aliquammultos ante festum Paschale dies ex Apostolica traditione jejunio dicatos fuisse, controversia de festo isto secundo labente seculo agitata fidem faciat. Cùm istis etiam diebus Irenæus Lugdunensis varias jejunii Antepaschalis celebrandi formas recensens, eam accuratam esse dixerit, quæ quadraginta dies isti jejunio deputavit, eandemque longo ante suam ætatem tempore observatam fuisse affirmarit. Cùm longum istud ab eo designatum tempus de alio vix intelligi possit, quam quo nonnulli ex ipsis Domini Apostolis Ecclesiæ superstites erant. Cùm plerique denique è doctissimis quarti, quintique seculi Patribus, ut D. Hieronymus, Augustinus, Leo M. Petrus Chrysologus, Isidorus Hispalensis; necnon Eusebius Cæsariensis, Basilius M. Theophilus, & Cyrillus Ecclesiæ Alexandrinæ præsules, & mox postea Dorotheus Archimandrita, jejunium Quadragesimale, nunc divinitus institutum, nunc ab Apostolis traditum, & necessario ab omnibus observandum esse consenserint. Cùm hæc, inquam, ita sint, haud ausus sum dubitare quin Quadragesimale ante Pascha jejunium, ab ipsis Apostolorum temporibus in Ecclesia obtinuerit, adeoque aliquali ipsorum traditioni jure meritissimo acceptum referatur.

II. Et in hanc quidem sententiam eò ipse magis propendo, quòd quarto saltem seculo hoc jejunium ab universa Ecclesia observatum fuisse, adeo manifestum certumque sit, ut ipsi etiam adversarii illud diffiteri nequeant. Qui tamen primæ istius originis atque institutionis nulla uspiam in omni antiquitate vestigia deprehendere potuerunt. Nulla enim extant. Verùm & ante prædictum seculum, ut nos ostendimus, & post, ut confitentur adversarii, miro ubique consensu celebratum est. Etiamsi à nullo singulari Patre, à nullo, quod scimus, Concilio vel generali vel provinciali institutum fuerit.

Sed

Sed ipsa prima ac celeberrima ex omnibus Oecumenicis Synodis Nicææ quarto ineunte seculo congregata illud ut omnibus ubique Christianis, non minus quàm ipsum Autumni tempus, cognitum memoravit. Quo autem pacto hoc fieri potuit, nisi ab ipsis Apostolis aliquo saltem modo traditum fuisset, me prorsus nescire fateor. Nec ipse quidem video quid rationi magis consentaneum esse potest, quàm quod B. Augustinus olim asseruit, dicens, *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi autoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Aug. de baptismo cont. Donat. lib. 4. cap. 24. Omnem enim fidem excedit, ut universa Ecclesia proximis post ipsos Apostolos seculis in unum aliquem ritum aut modum disciplinæ consentiret, qui nec ab universali Concilio, quo solo universa Ecclesia tenetur, institutus, nec Apostolica autoritate traditus fuit. Universam autem Ecclesiam quarto ineunte seculo in hoc jejunium consensisse, ex ipsa in universali Concilio tunc temporis Nicææ congregata, & hujus jejunii ut omnibus & singulis Ecclesiis cogniti mentionem faciente patet. Ista vero Synodus, ut inter omnes constat, hoc jejunium non instituit, quippe quæ illud prius institutum & ubique observatum supponit. Neque in aliquo è provincialibus Conciliis ante celebratis institutum legitur. A quibus etiam si institutum fuisset, in universam exinde Ecclesiam manare non potuit. Restat igitur, ut hoc jejunium juxta auream illam doctissimi Patris regulam; *autoritate Apostolica traditum rectissime credatur.* At at, *ipse Augustinus,* inquit Dallæus, *qui hanc regulam fixit, non ideo putavit, Quadragesimam ab Apostolis fuisse institutam, quam diserte profitetur Ecclesiæ consuetudini originem ac robur suum debere.* Hoc, fateor, dicit clarissimus Dallæus, pag. 409. sed fui procul omni dubio oblitus. D. Augustinus enim nullibi profitetur Quadragesimam Ecclesiæ consuetudini originem suam debere. Dicit tantummodo, quod & ante observatum est, *Nam ut quadraginta illi dies ante Pascha observentur, Ecclesiæ consuetudo roboravit.* Hoccine vero idem est atque *Quadragesimam Ecclesiæ consuetudini originem suam debere?* Nihilne inter institutionem rei atque ejusdem roborationem interest? Sane ex his ipsis D. Augustini verbis satis liquet, eum juxta suam ipsius regulam credidisse, Quadragesimam authoritate Apostolica traditam fuisse. Cùm nihil enim in Quadragesimæ negotio Ecclesiæ adscribat, præterquam ejusdem *roborationem*, per constantem scilicet illius observationem, eo sane profitetur, hoc jejunium Ecclesiastica authoritate non institutum fuisse. Quod si authoritate Ecclesiastica non institutum fuerit, originem ejus aliunde quam ab Apostolica traditione petere nequimus: unde scilicet & alia quamplurima, quæ etiamnum, & semper, & ubique observata fuerunt, petamus necesse est. Et quidem D. Augustinus loco supra laudato, generalem istam regulam eo tantum nomine proponit, ut baptismum infantium authoritate Apostolica traditum ostendat. Alibi autem eandem ad anniversarias Ecclesiæ celebritates adhibet. *Illa,* inquit, *quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri.*

Sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in Cœlum, & adventus de Cœlo Spiritus Sancti, anniversaria solennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod servatur ab universis, quacunque se diffundat Ecclesia. Aug. Epist. CXVIII. ad Januar. cap. 1. E quibus sanctissimi Patris verbis sic argumentari licet, Quæ ab universa Ecclesia observantur, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenariis Conciliis statuta sunt: At anniversariæ istæ solennitates, quibus Domini passio, resurrectio, & ascensio, necnon adventus Sancti Spiritus celebrantur, à plenariis Conciliis non sunt statutæ. Ergo statutæ sunt ab ipsis Apostolis. Porro Domini passio hic commemorata, non nisi jejunio Antepaschali quotannis celebrata est. Jejunium istud D. Augustini diebus quadraginta dies observatum fuisse inter omnes convenit. Unde consequitur, jejunium Quadragesimale ab ipsis Apostolis traditum fuisse, si vel S. Augustino, vel regulæ ab eo præpositæ fides habeatur. Verum annon in re adeo antiqua major D. Augustino, quam cuilibet hisce diebus prognato fides debeatur, docti judicent. Qui vero regulam ab eo fixam falsitatis arguunt, vereor ut Ecclesiam universalem à perpetuis & gravissimis erroribus defendant: Imo quidem vereor, ut necessariam diei Dominicæ observationem, ut infantium baptismum, ut Canonicorum librorum numerum, aliaque istiusmodi, quæ summi sunt in religione nostra momenti, ab ipsis Domini nostri Apostolis tradita atque instituta fuisse vel sibi persuasum habeant, vel aliis persuadeant: utpote quæ in Sacrosanctis scripturis disertè præcepta ac definita non habeamus.

III. Hæc maturè, diuque perpensa, haud dubitare sinunt, quin jejunium Quadragesimale ab ipsis Apostolis quodammodo traditum fuerit. Quandoquidem autem in genuinis eorum scriptis præceptum non invenitur, quonam ab iis modo traditum fuerit, non adeo facile est conjecturâ assequi. Nostram vero de eâ re sententiam, è primis ac indubitatis Ecclesiæ monumentis erutam, paucis explicare non pigebit. Primo itaque Sanctos Apostolos istum, quo cruci affixus est Christus, diem jejunos quotannis transegisse, nemo, ut opinor, inficiari potest. Cùm omnibus enim, ut notum est, Judæis solenne esset, ut quisque diem, quo pater ipsius mortuus est, in singulis postea vitæ suæ annis jejunio consecraret, nihil rationi, fideique magis absonum videtur, quam ut Apostoli diem illum, quo charissimus ipsorum magister, quo unicus humani generis servator, quo æternus Dei Filius gravissimos pro ipsorum, aliorumque peccatis cruciatus, ipsamque mortem pati dignatus est, quotannis non jejunarent. Quis ex infimis ejus discipulis hoc non faceret? Quis anniversario isto redeunte die secum non reputaret, Hoc die unigenitus Dei Filius pro meis ipsius peccatis ludibrio habitus est; verberibus laceratus est; spineâ coronâ redimitus est; in crucem, infandum! à suis ipsius creaturis actus est; meique loco, pro me infelicem! ignominiosissimo isto asperrimoque mortis genere sublatus est. Ipseque hunc diem lætus, carnique indulgens transigam? Hoc saltem die jejuniis lachrymisque ob ista quæ Dominum meum cruci affixerunt peccata me non affligam? Absit, longe, longeque absit. Sane si quis nostrûm vel illorum etiam qui

ſtata Eccleſiæ jejunia tantopere oppugnant, ineffabiles iſtas, quas noſtri loco ſuſcepit Dominus, paſſiones animo maturo agitaret, non difficile dico, ſed impoſſibile eſſet, ut iſtum ſaltem quo paſſus eſt, diem jejunare dedignaretur. Quanto magis impoſſibile fuit, ut ſanctiſſimi illius diſcipuli, ac Apoſtoli, qui aliquot cum eo annos converſati fuerant, qui miracula ejus viderant, qui doctrinam audierant, qui divinâ ejus præſentiâ ac favore tamdiu beati fuerant, ſummo animi angore non afficerentur, quoties anniverſarius ille rediret dies, quo dilectiſſimus ipſorum Dominus impiâ Judæorum manu iis ablatus eſt? Quonam autem modo hunc ſuum ob Domini paſſiones dolorem manifeſtum reddere, vel etiam exercere potuerunt, ſi iſtum ſaltem diem quo eas pertulit, jejunio fletibuſque non devoverent? hoc eſt, ſi illud pro Chriſto facere recuſarent, quod alios pro patribus amiculiſque ſuis mortuis quotannis peragentes videbant? Qui ſinceram profecto Apoſtolorum pietatem, ſummumque in Chriſtum amorem contemplatur, dubitare nequit, quin iſtum quotannis ſtrictiſſime jejunarint diem quo crucifixus eſt Chriſtus; imo vero atque proximum etiam, quo in ſepulchro jacuit, idque non eo tantum quod per iſtum etiam diem divinâ ejus, ut in mortuorum ſtatu adhuc manentis, præſentiâ privati fuerant, verumetiam eo præſertim quod ipſe Dominus de illis prædixerat, *Venient dies cum auferetur ab iis ſponſus, & tunc jejunabunt ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις in illis diebus.* Ex his enim verbis Apoſtoli intellexiſſe videntur, Domini mandatum ac voluntatem eſſe, ut ipſi omneſque alii poſtea Chriſtiani, duos illos quotannis dies, paraſceven ſcilicet & ſabbatum magnum, quibus ſponſus ſive Dominus ipſis ſublatus eſt, jejuniis conſecrarent. Hoc enim, quem optime ferent, ſenſu verba iſta proximo poſt Apoſtolos ſeculo ab Eccleſiâ Catholicâ intellecta fuiſſe, ex Tertulliano conſtat, dicente, *Certe in Evangelio illos dies jejuniis determinatos putant* Catholici, *in quibus ablatus eſt ſponſus.* Tertull. de jejun. adv. Pſychic. cap. 2. Hanc autem iſtorum Domini verborum interpretationem Eccleſia Catholica iſtis ſaltem diebus aliunde quam ab Apoſtolis habere non poterat, ut à quibus & ipſum Evangelium, & genuinas veraſque ejuſdem expoſitiones traditas acceperat. Quod ſi Apoſtoli verba iſta ita intellexerint, dubitare nefas eſt, quin dies illos arctiſſime quotannis jejunarint ipſi, & in mandatis dederint, ut alii etiam eoſdem, ut in Evangelio jejuniis determinatos, in ſingulis vitæ ſuæ annis obſervarent. Neque enim hoc illorum tantum, ſed ipſius Domini præceptum erat. Unde perſuaſiſſimum habeo, quod ſicut Johannis diſcipuli ac Phariſæi (qui Chriſtum tunc temporis interrogabant, quare ejus diſcipuli non jejunarent) ſtata ſua jejunia habuerunt, & quemadmodum Judæi nonnullos quotannis dies jejuniis deputare lege divinâ conſtricti fuerunt, ſic etiam Apoſtoli, cæterique iſtius ætatis Chriſtiani, illos ſaltem dies *quibus ablatus eſt ſponſus,* annuâ vice jejunabant, & ab aliis jejunandos eſſe tradiderunt. Alioquin enim fieri non potuit, ut Eccleſia ab iis recens fundata, illos dies *in Evangelio jejuniis determinatos* putaret.

IV. Nullus itaque dubito, quin ab ipſis Apoſtolis traditum fuerit, ut aliquot ante Paſchalem feſtivitatem, ſive dominicæ reſurrectionis commemora-

tionem

tionem dies, illi minimum, quibus Christus passus est, & in sepulchro detentus, luctui, jejunio & pœnitentiæ agendæ inprimis designarentur. Alii autem, viri saltem Apostolici, si non & ipsi Apostoli, ut verisimile est, quot & quanta Christus ipsorum causâ locoque passus est, secum revolventes, pro summo quo in eum flagrabant zelo, non solum duos illos in Evangelio determinatos dies, verum & alios citra illos jejunio deputabant. Usque adeo ut nonnulli ipsum quadraginta dierum jejunium à Christo celebratum aliquo modo adumbrare conarentur. Quod eorum studium piumque zelum ut nulli reprehensioni obnoxium, Apostoli condemnare non potuerunt. Siquidem etiamsi dies quibus ablatus est sponsus jejuniis determinati essent, nullibi tamen scriptum fuit, ne plures præter, citrave illos jejunarentur. Imo potius cùm & signum esset, & adjutorium pietatis tale jejunium, ab Apostolis non potuit non summe approbari: quippe qui virtutis studium, vitæque sanctimoniam, omniaque quæ in Dei gloriam tendere videbantur, omnibus modis promovere studerent. Ac propterea, etiamsi tot dierum jejunium omnibus imponere noluerunt, quoniam ab omnibus æqualiter observari non potuit, illud nihilominus ut carni subjugandæ, & provehendæ sanctitati aptum iis peragendum tradiderunt & commendarunt, quibus longioribus opus esset jejuniis, eaque ferre poterant. Quo factum est, ut plurimi postea Antepaschale jejunium quadraginta solidos dies continuarint, idemque tanquam ab Apostolis traditum aliis commendarint. Usque adeo ut hoc jejunandi genus tanquam ad pietatem cultumque Christi plurimum conducens, ab universis propemodum Christianis tandem aliquando susceptum fuerit, &, si cum D. Augustino loquar, *Ecclesiæ consuetudine roboratum.*

V. Hæc fateor, totidem verbis in Sacrosanctis Scripturis non continentur, ac proinde invictis istiusmodi argumentis demonstrari nequeunt, quibus quispiam assensum iis præbere vel invitus cogatur. Verumenimvero præterquam quod scriptis Apostolicis in nihilo sint dissentanea, sed cum iis potius optime consentiant, Ecclesiasticâ etiam antiquitate ita muniuntur, ut salvâ ejus authoritate, nunquam diluantur. Quin his etiam positis, quicquid de jejunio Antepaschali variaque ejusdem observatione in antiquis Ecclesiæ commentariis occurrit, clarissime enodetur. Hinc enim constat, quare Ecclesia Catholica apud Tertullianum de jejun. adv. Psych. cap. 2. illos dies quibus ablatus est sponsus *solos legitimos jejuniorum Christianorum dies* putarit, eo scilicet quod illi soli in Evangelio tanquam lege scriptâ jejunio determinati sint. Constat etiam quare eadem Ecclesia apud eundem ibidemque dixerit, *aliis citra illos dies indifferenter jejunandum esse ex arbitrio, non ex imperio novæ disciplinæ, pro temporibus & causis uniuscujusque,* quoniam utique tot dierum jejunium Apostoli non absolute omnibus mandarunt, sed tradiderunt tantummodo ab iis suscipiendum, quorum facultates id ferrent, & conditio postularet. Et hinc est quod in Ecclesiæ potestate semper situm fuit, observationem illius nonnullis in casibus relaxare, sive ut vulgo loquuntur, *dispensationem indulgere*: quod in præceptum divinum non cadit. Constat insuper ex hac hypothesi, quare jejunium Antepaschale Irenæi diebus tantâ

varietate

varietate observatum esset, ut cum omnes unum saltem diem jejunarent, eum scilicet quo Christi passio commemoratur; alii duobus, alii pluribus, alii etiam quadraginta diebus sibi jejunandum esse existimarent, eo nimirum quòd nonnulli sibi non necesse esse crederent, ut plures quam unum vel duos saltem illos in Evangelio determinatos dies jejunarent: alii vero plurium, alii ipsum quadraginta dierum jejunium sibi peragendum esse censerent, quandoquidem illud perutile ipsis & summe ex Apostolicâ traditione necessarium videretur. Ex his denique positis constat, quare Irenæus istam accuratam esse formam judicarit, quâ quadraginta solidi ante Pascha dies jejunio consecrantur, propterea utique quod hæc ab Apostolis modo supra exposito tradita fuerit, quodque si omnes Christiani saluti suæ quâ par est diligentiâ ac fidelitate consulerent, nemo esset vel saltem paucissimi, qui illâ jejunii formâ sibi opus esse non viderent, ut quâ carnalis appetitus melius compesceretur, omnesque virtutes tam piis exercitiis augerentur. Quibus etiam de causis universa Ecclesia in hanc jejunii Antepaschalis formam cito consensit. Adeo ut etiamsi à nullo universali Concilio definita aut mandata fuerit, ubique nihilominus sola obtinuerit; neque unquam, præterquam ab hæreticis, ante nostram ætatem in quæstionem vocata fuit. Sed omnes potius Catholici Quadragesimam *ex necessitate*, ut loquitur D. Hieronymus, jejunio peragendam esse uno ore affirmarunt, ut ipsis ab Apostolis primo traditam, & universalis Ecclesiæ consensu ac consuetudine postea confirmatam. Cum ex his itaque positis antiquitas Ecclesiastica accurate adeo sibi constet, nemo ea vero saltem simillima esse dubitabit, qui ullam antiquitati vel fidem habet vel reverentiam. Quod si quis in re adeo vetustâ, probabiliora in medium proferet, non sum adeo propriis cogitationibus mancipatus, quin melioribus lubens gratusque acquiescam.

VI. Sed utcunque se res habeat, constat saltem aliquot ante Pascha dies ab ipsis Ecclesiæ primordiis jejunio dicatos fuisse. Constat etiam Antepaschale illud jejunium proximo post Apostolos seculo quadraginta dies à nonnullis celebratum fuisse. Constat denique probabiles saltem dari causas, quibus etiam Quadragesimalis illius jejunii observationem Apostolicæ traditioni acceptam ferre inducamur. Quicunque ergo hoc jejunium vel ipsi non observant, vel ab aliis non observandum esse contendunt, ab iis sciscitari vellem, annon in re dubiâ, tutiorem, melioremque partem eligere sapientis sit, præsertim si ea probabilibus etiam rationibus adstruatur? Hoc nemo, ut opinor, negabit. Demus itaque dubium adhuc esse, utrum hoc jejunium ab Apostolis institutum fuerit, vel quovis modo traditum, si tamen vel probabile sit, illi haud dubie, qui istud observant, sibi melius prospiciunt, quam isti qui negligunt & condemnant. Quid enim si quod plurimi, nec sine ratione antiquitus crediderunt, aliique etiamnum nobiscum credunt, ab ipsis Domini Apostolis revera traditum fuerit, etiamsi ita demonstrari nequeat, ut omnes illud credere cogantur? Sane si ita esset, parum solatii, ne amplius dicam, iis erit, qui illud despectui habent. Quid è contra mali, quid incommodi ex sincerâ hujus jejunii, piâque cum primitivis Christianis observa-

ſervatione cuivis emergat? Quid ei vitio vertatur? Quòd jejunat? vix credo. Jejunium enim in utroque Teſtamento præcipitur. Ipſe Chriſtus jejunium celebravit, regulaſque nobis reliquit juxta quas rectè à nobis celebretur. Illius etiam Apoſtoli in jejuniis frequentes fuerunt. Quænam itaque culpa in jejunio Quadrageſimali reſidet, quo minus obſervetur? Anne quod ſtatum ſit jejunium, & quotannis celebratum? Hoc nefas dictu eſt, quandoquidem ipſe Deus ſtatum atque anniverſarium jejunium Eccleſiæ Iſraeliticæ ab ipſo formatæ inſtituit, decimâ nimirum die menſis ſeptimi quotannis celebrandum, Lev. XVI. 29. Quid itaque in hoc jejunio reprehendi poteſt? quod ante Paſcha celebratur? Nihil minus. *In quâ enim parte anni congruentius obſervatio Quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confinis atque contigua Dominicæ paſſioni?* ut recte olim obſervavit D. Auguſtinus Epiſt. 119. ad Januar. cap. 15. Reſtat igitur, ut hoc jejunium nullo inſimuletur crimine, niſi forſitan quod quadraginta dies celebretur. Verumenimvero cùm jejunium & licitum ſit & à Deo præceptum, plures continuos jejunare dies malum eſſe nequit. Quin potius quo longius, eo melius eſt jejunium. Et quod ad definitum quadraginta dierum ſpatium ſpectat, idem profecto eſt quod Moſes, quod Helias, quod ipſe Chriſtus jejunavit. Cùm hoc autem illis criminis loco objici non poſſit, quare nobis objiceretur, qui tantorum virorum, imo qui ipſius Domini jejunium noſtri cauſâ celebratum pro virili parte imitari & ſemel quotannis commemorare ſtudemus? Cùm igitur in anniverſariâ hujus jejunii obſervatione nihil mali hæreat, quin potius magnum, quâ par eſt religione obſervetur, utilitatis fructum præbeat, etiamſi dubium eſſet, utrum ab ipſis Apoſtolis traditum fuerit, nemini tamen dubium eſſe poteſt, quin plus periculi ex ejus neglectu, quam ex obſervatione metuendum ſit. Ac propterea illi ſane vero Dei cultui, ſuæque adeo ſaluti magis intenti ſunt, meliuſque conſulunt, qui ſe primitivæ ac univerſæ Eccleſiæ moribus hac in re conformes gerunt, quam iſti, qui neſcio quo præjudicio impulſi, in hoc jejunium, utcunque celebratum, debacchantur.

VII. Summâ jejunii Quadrageſimalis antiquitate aſſertâ & explicatâ reliquum eſt, ut modum etiam, quo ab Eccleſiâ Primitivâ celebratum fuit, paucis expediamus. Totum igitur hoc jejunio ſacratum tempus veteres Chriſtiani tantâ religione obſervarunt, ut unicam quotidie refectionem haberent, eaque non prandium eſſet ſed cœna, adeo ut nemo ante veſperam quodvis cibi genus guſtaret. S. Baſilius enim Quadrageſimam jejunanti dicit, τὴν ἑσπέραν ἀναμένεις εἰς μετάληψιν, *Veſperam expectas ut cibum capias*, Baſil. hom. 1. de jejun. D. Ambroſius, *Indictum eſt jejunium, cave ne negligas. Etſi te fames quotidianum cogit ad prandium, ut intemperantia declinet jejunium, tamen cœleſti magis te ſervato convivio. Non epulæ paratæ extorqueant, ut cœleſtibus ſis vacuus Sacramentis. Differ aliquantulum, non longe eſt finis diei*, Ambroſ. in Pſal. CXVIII. Serm. 8. Ut alia quæ paſſim occurrunt, teſtimonia miſſa in præſenti faciam, apud D. Auguſtinum in Epiſtola LXXXVI. ad Caſulanum, alibique *prandere*, & *jejunare*, ſibi invicem ſæpe opponuntur. Adeo ut nemo *jejunare* dicatur qui *prandet*, nemo *prandere* qui *jejunat*.

jejunat. Quisquis ergo pisces, vel aliud quodlibet ex innumeris ciborum generibus prandet, is profecto Quadragesimam cum primitivis Christianis neutiquam jejunat, nec nisi pessimâ vocis abusione *jejunare* dicatur. Jejunium enim in Veteris Ecclesiæ notitiâ religiosa fuit ab omni ciborum genere per totam diem abstinentia, ut ita, neglecto corpore, meditationi, resipiscentiæ, precibus, vel ut semel dicam Deo animisque nostris à mane ad vesperam usque toti vacemus. Hujusmodi fuerunt jejunia ab antiquis Christianis celebrata. Quotiescunque enim jejunio operam darent, præsertim per totam Quadragesimam, nullum nisi vesperascente die cibum capere solebant. Quin cibus etiam, quo sub noctem vescebantur, frugi fuit, castus, temperatus, & plerunque siccus, juxta quinquagesimum illum Concilii Laodiceni Canonem, dicentem, Δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας, *Oportet totam Quadragesimam jejunare aridis vescentes*, sub vesperam scilicet, non ante. Jejunium enim aridis non propriè celebratum fuit, sed solutum. Hujusmodi autem jejuniorum solutio à primitivis Christianis usitata est, ut in iis solvendis pariter atque celebrandis abstinentiam suam atque moderationem probarent, atque ita verum jejunandi finem assequerentur, qui est, carnis concupiscentias edomare, vel, si Apostoli verbis utar, ὑπωπιάζειν τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγεῖν, corpus scilicet in talem servitutem redigere, ut rationis imperio in omnibus obsequatur. Qui vero jejunia quidem diurno, nocturno autem tempore convivia celebrat, is sane hoc nunquam efficiet. Quod cum Veteres Christiani satis perspectum haberent, illi per totam Quadragesimam à vino æque ac à carnibus abstinebant. Ipseque cibus, quo sub vesperam cujusque diei jejunium solvebant, vilis fuit, & parcus, ab omni luxuriâ & deliciis alienus. Unde D. Hieronymus in eos gravissimus invehitur, qui ab oleo quidem per istud tempus se abstinebant, at delicatioribus nihilominus dapibus fruebantur. *Quid prodest*, inquit, *oleo non vesci, & molestias quasdam difficultatesque ciborum quærere? Carycas, piper, palmarum fructus, similam, pistacia? Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario non vescamur pane, & dum delicias sectamur, à regno cœlorum retrahimur.* Hieron. de vitâ Cleric. ad Nepotian. Ubi etiam mox subjungit, *Fortissimum jejunium est aqua & panis.* Et paulo antea, generalem proponit regulam, ab omnibus, ut nobis videtur, in hoc negotio diligenter observandam. *Tantum*, inquit, *tibi jejuniorum modum impone, quantum ferre potes. Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata & non superstitiosa jejunia.* Hieron. ibid. Qui huic regulæ religiose insistit, nihil est quod de ciborum, quibus jejunia sua solvat, genere scrupulosè nimis laboret, vel sollicito, anxioque sit animo, utrum ichthyophagiâ an xerophagiâ id fiat. Sed in rebus adeo adiaphoris satius erit nosmet Ecclesiæ, in quâ versamur, accommodare, moremque gerere, & inprimis cavere, ut pro suâ quisque naturâ, ac potestate, ea ciborum quantitate pariter ac qualitate jejunia nostra solvamus, quâ veros jejunandi fines certius assequamur, *purinsque*, ut loquitur Synodus Nicæna, *munus Deo offeramus.*

CAPUT X.

Synopsis.

I. *Jejunium* quartæ ſextæque feriæ *in Canone Apoſt. LXIX. memoratur & injungitur. Unum ſine altero in antiquitate nuſquam occurrit.*

II. *Has duas ferias antiquitus religioſe obſervatas fuiſſe, & jejunio dicatas è* Baſilio M. Hieronymo, Epiphanio *&* Conſtitutionibus Apoſt. *probatur.*

III. *Idem è* S. Auguſtino *&* Petro Alexandrino *demonſtratur.*

IV. *Eaſdem ferias etiam tertio ineunte ſeculo jejunio conſecratas fuiſſe ex* Origene *&* Clemente Alexandrino *evincitur.*

V. Tertullianus *has duas ferias* ſtationibus *dicatas aſſerit.*

VI. *Vera* Stationum *notio inquiritur.* Tertullianus *ſtationes & jejunia nonnunquam diſtinguit. Alibi jejunia ſtationum nomine appellat. Quo ſenſu vox ſtatio & ante & poſt* Tertullianum *uſitata eſt.*

VII. *Stationes breviora erant jejunia, horâ nonâ terminata. Et quartæ ſextæque feriis peculiaria.*

VIII. *Exceptiones contra argumentum pro his jejuniis è* Tertulliano *petitum diluuntur.*

IX. *Hæc jejunia longe ante* Tertullianum *obſervata fuiſſe ex* Hermæ Paſtore *oſtenditur. Unde ab ipſis Apoſtolis inſtituta videntur.*

I. HUCUSQUE de eâ Canonis Apoſtolici LXIX. parte, quâ cautum eſt, ut Clericus deponatur & ſegregetur Laicus qui *Quadrageſimam* non jejunat, egimus, oſtendimuſque Quadrageſimale ſive jejunium quadraginta ante Paſcha dierum ab ipſis Eccleſiæ primordiis religioſè admodum obſervatum fuiſſe, ac proinde haud mirum eſſe, quod hoc Canone commemoretur ac ſanciatur, etiamſi tota hæc Canonum Apoſtolicorum ſylloge tertio vel etiam ſecundo à Chriſti nativitate ſeculo facta fuerit ac divulgata. Reſtat modo, ut idem de Quartæ, Sextæque feriæ jejuniis, in eodem etiam Canone memoratis, demonſtremus. Dicit itaque Canon, Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor ſanctam Paſchæ Quadrageſimam non jejunat, vel Quartam, vel Paraſceven, deponatur.* Ubi per *Quartam & Paraſceven* duas illas in ſingulis ſeptimanis ferias, quos Mercurii ac Veneris dies vulgo nuncupamus, intelligendas eſſe, nemo unquam dubitavit. Et quidem Quartæ jejunium, etiamſi ab hodiernâ Eccleſiâ Romanâ pluri-

plurimùm abrogetur, antiquitùs tamen eadem, atque ſextæ, religione obſervatum fuit. Hæc enim duo hebdomadica, ut ita loquar, jejunia, in antiquis Eccleſiæ commentariis perpetuo conjunguntur, & ſimul nominantur. Adeo ut unum abſque altero in omni, quantum memini, antiquitate nuſquam occurrat. Utrumque autem per ſingulas anni cujuſque currentis hebdomadas ab Eccleſiâ Primitivâ celebratum fuiſſe, nullo negotio conficiatur.

II. Ne longius autem ab ipſis Apoſtolorum diebus abeamus, quarto currente ſeculo has duas, quartam puta ſextamque, ferias peculiari præ aliis modo obſervatas fuiſſe, locupletiſſimos habemus teſtes S. Baſilium & Hieronymum. S. Baſilius enim, ille ſcilicet, qui *Magnus* merito cognominatur, ſe ſuamque Eccleſiam *quartâ* & *paraſceve* ſive *ſextâ*, non minus quam *ſabbato* ac *dominicâ* in ſingulis ſeptimanis communicare ſolitum teſtatur, dicens, Ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι, καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ σαββάτῳ. *Nos igitur quater ſingulis ſeptimanis communicamus, dominicâ, feriâ quartâ, in paraſceve & ſabbato.* Baſil. Epiſt. CCLXXXIX. ad Cæſar. D. Hieronymi hæc ſunt verba, *Si dies obſervare non licet, & menſes, & tempora, & annos; nos quoque ſimile crimen incurrimus, Quartam ſabbati obſervantes, & Paraſceven, & diem dominicam, & jejunium Quadrageſimæ, & Paſchæ feſtivitatem, & Pentecoſtes lætitiam.* Hieron. in Epiſt. ad Galat. cap. IV. Ubi, ut videre licet, *Quarta ſabbati* & *Paraſceve* unà cum Dominicâ inter dies recenſentur ab Eccleſiâ iſtis temporibus religioſe obſervatos. Quomodo autem hæ duæ feriæ antiquitus obſervatæ fuerint, ex Epiphanio ejuſdem ætatis ſcriptore conſtat: Hic enim diſerte ait, Συνάξεις δὲ ἐπιτελούμεναι ταχθεῖσαί εἰσιν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, τετράδι, καὶ προσαββάτῳ, καὶ κυριακῇ, τετράδι δὲ καὶ ἐν προσαββάτῳ ἐν νηστείᾳ ἕως ὥρας ἐνάτης· ἐπειδήπερ ἐπιφωσκούσῃ τετράδι συνελήφθη ὁ κύριος, καὶ τῷ προσαββάτῳ ἐσταυρώθη· καὶ παρέδωκαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταύταις νηστείας ἐπιτελεῖσθαι, πληρουμένου τοῦ ῥητοῦ, ὅτι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *Synaxes porro celebratæ ab Apoſtolis inſtitutæ ſunt, his potiſſimùm diebus, quartâ, ſextâque feriâ & dominicâ. Item quarta ſextâque feriâ jejunium ad horam uſque nonam indictum, propterea quòd quartâ feriâ comprehenſus ſit Dominus, & ſextâ crucifixus. Ideo per illos dies jejunandum eſſe decreverunt Apoſtoli, ut impleatur illud quod ſcriptum eſt, Cum auferetur ab iis ſponſus, tunc jejunabunt in illis diebus.* Epiph. expoſ. fid. E quibus verbis conſtat primo, ſynaxes iſto ſeculo non modo Dominicis, ſed & quartis ſextiſque feriis celebrari ſolitas fuiſſe. Conſtat inſuper duas iſtas ferias non ſynaxibus duntaxat, ſed & jejuniis conſecratas eſſe, ad horam ſaltem nonam celebrandis. Conſtat præterea hunc quartæ ſextæque feriæ jejunandi ritum antiquum adeo iſtis temporibus habitum fuiſſe, ut ab ipſis Apoſtolis inſtitutus crederetur. Hoc enim Epiphanius verbis conceptis aſſerit, dicendo, Καὶ παρέδωκαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταύταις νηστείας ἐπιτελεῖσθαι. Quin idem etiam alibi haſce ferias ubique terrarum, ſive ab univerſâ Eccleſiâ jejunatas affirmat. Τίνι δὲ, inquit, οὐ συμπεφώνηται ἐν πᾶσι κλίμασι τῆς οἰκουμένης, ὅτι τετρὰς, καὶ προσάββατον νηστεία ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡρισμένη; Εἰ δὲ καὶ χρὴ τὰ τῆς Διατάξεως τῶν Ἀποστόλων λέγειν, πῶς ἐκεῖ ὥριζοντο

τετράδα καὶ προσάββατον νηστείαν διὰ παντὸς χωρὶς πεντηκοστῆς. *Quis est uspiam terrarum qui non in eo consentiat, quartam sextamque feriam solenni in Ecclesiâ jejunio consecratam? Quod si ex Apostolorum constitutione petenda nobis sit authoritas, cur ibi quartæ sextæque feriæ jejunium perpetuâ lege sancitur, exceptâ Pentecoste?* Epiph. hær. 75. n. 6. Hæc sane sunt verba viri minime dubitantis, quin hæ duæ feriæ semper & ubique ab Ecclesiâ Christianâ jejunio dicatæ fuerint, idque ex aliquâ Apostolorum constitutione. Et quidem inter Constitutiones Apostolorum vulgo dictas, quas Epiphanius aliquoties laudat, & hoc ipso in loco respicit, unam de hâc re habemus, his verbis conceptam. Αἱ δὲ νηστεῖαι ὑμῶν μὴ ἔστωσαν μετὰ τῶν ὑποκριτῶν· νηστεύουσι γὰρ δευτέρᾳ σαββάτων, καὶ πέμπτῃ. ὑμεῖς δὲ ἢ τὰς πέντε νηστεύσατε ἡμέρας, ἢ τετράδα καὶ παρασκευὴν, ὅτι τῇ μὲν τετράδι κρίσις ἐξῆλθεν ἡ κατὰ τοῦ κυρίου, Ἰούδα χρήμασιν ἐπαγγειλαμένου τὴν προδοσίαν. τὴν δὲ παρασκευὴν, ὅτι ἔπαθεν ὁ κύριος ἐν αὐτῇ πάθος τὸ διὰ σταυροῦ ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου. *Jejunia vero vestra ne sint cum hypocritis. Illi enim secundâ & quintâ sabbatorum jejunant. Vos vero aut quinque diebus jejunate, aut quartâ feriâ & parasceve. Quoniam quartâ quidem judicium contra Dominum prodiit, cum Judas pecuniâ proditionem esset pollicitus. Parasceve autem, quia eo die Dominus mortem Crucis passus est sub Pontio Pilato.* Constit. Apost. lib. 7. cap. 23. Et alibi τετράδα δὲ καὶ παρασκευὴν προσέταξεν ἡμῖν νηστεύειν, τὴν μὲν διὰ τὴν προδοσίαν, τὴν δὲ διὰ τὸ πάθος. *In quartâ vero feriâ & parasceve, jussit* Dominus *nos jejunare. In illâ quidem propter proditionem, in hâc vero propter passionem.* Ibid. lib. 5. cap. 15. Unde liquet, eum, quicunque demum fuerit qui has constitutiones collegit, idem atque Epiphanium de quartæ, sextæque feriæ jejuniis censuisse, quod ab ipsis scilicet Apostolis tradita fuerant. Has autem Constitutiones longe ante Epiphanium extitisse, ex eo satis patet, quod ab ipso sub Apostolorum nomine laudentur. Quin imo hanc ipsam de hisce jejuniis Constitutionem citat, tanquam ab Apostolis traditam. E quibus intelligi datur, quartæ & parasceves jejunium non modo Epiphanii memoriâ antiquius, verum adeo etiam antiquum fuisse, ut longe ante eum ipsis Domini Apostolis adscriptum esset.

III. Præter eos quos hactenus citavimus, alium ejusdem seculi, eumque gravissimum hac in causa testem advocare licet, Divum scilicet Augustinum, qui & ipsa de quibus agimus jejunia ab Ecclesia observata asserit, & utriusque etiam rationem fuse explicat his verbis. *Cur autem quarta & sexta maximè jejunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quod considerato Evangelio, ipsa quarta sabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Judæi. Intermisso autem uno die, cujus vespera Dominus Pascha cum discipulis manducavit, qui finis fuit ejus diei quem vocamus quintam sabbati, deinde traditus est ea nocte, quæ jam ad sextam sabbati, qui dies passionis ejus manifestus est, pertinebat —— Hoc ergo die intermisso, passus est Dominus (quod nullus ambigit) sexta sabbati: Quapropter & ipsa sexta rectè jejunio deputatur.* August. Epist. 86. ad Casulan. Quibus verbis nihil disertius esse potest, nihil fortius ad evincendum quemlibet ritum quarto labente æræ Christianæ seculo ab Ecclesia observatum fuisse. Quinetiam eodem

ineunte

ineunte ſeculo Petrus Alexandrinus ſuum huic jejunio teſtimonium tribuit, & ejuſdem pariter ac dominicæ celebrandæ rationem reddidit, his verbis, οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα καὶ παρασκευὴν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστέτακται· τὴν μὲν γὰρ τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ κυρίου· τὴν δὲ παρασκευὴν, ὅτι αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθε. Κυριακὴν δὲ χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν, διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν. *Non reprehendet nos quiſpiam quartam & paraſceven obſervantes, in quibus nobis jejunare ſecundum traditionem cum ratione præceptum eſt. Quartam quidem propter initum à Judæis conſilium de proditione Domini: Paraſceven autem, quod ipſe pro nobis paſſus eſt. Dominicam autem lætitiæ diem agimus, quod in ea reſurrexerit. In quo nec genua quidem flectere recepimus.* Petr. Alex. Can. XV. Quæ quidem doctiſſimi Patris verba manifeſtum faciunt tres in ſingulis ſeptimanis ferias, unam, nempe Dominicam, feſtivitate, duas vero, quartam ſcilicet ſextamque, jejuniis, à Primitiva Eccleſia celebratas fuiſſe, ob rationes hic alibique allatas. Et obſervandum præterea eſt, etiam Petrum Alexandrinum hebdomadica iſta jejunia ad traditionem referre, κατὰ παράδοσιν, inquit, εὐλόγως προστέτακται. Et quarto igitur ineunte ſeculo origo, & prima horum jejuniorum inſtitutio viros etiam doctiſſimos latebat, uſque adeo ut non niſi ad traditionem Apoſtolicam ea referre potuerint. Quod nunquam feciſſent, niſi ea multis ante annis, imo quidem ante omnium tunc viventium memoriam publico Eccleſiæ uſu recepta fuiſſe ac obſervata, pro certiſſimo habuiſſent.

IV. Quin quarto ſaltem æræ Dionyſianæ ſeculo, quarta ſextaque hebdomadis cujuſque feriæ jejunio dicatæ fuerint, nemo luculentiſſima illa quæ hucuſque adduximus teſtimonia ſine præjudicio legens dubitare poteſt. Sed dicat forſitan nonnemo, hæc neminem cogunt fateri duas iſtas ferias ante quartum illud ſeculum iſthoc modo celebratas fuiſſe. Fieri enim poteſt, ut hic ritus ipſo iſtius ſeculi initio inductus eſſet, vel ſaltem pauciſſimis ante annis. Et fateor equidem difficile admodum eſſe fidem in hujuſmodi rebus à quopiam extorquere, qui ſe totum iis interponit, nihilque credet niſi quod totidem verbis aſſertum eſt. Ac proinde bene eſt, quod ſatis idonei & omni exceptione majores hujus rei teſtes præſtò ſint, qui non modo tertio verumetiam iſto vixdum incœpto, atque ideo proximo poſt Apoſtolos ſeculo claruerunt. Alioquin verendum eſſet, ne ipſe quoque annus quarti ineuntis ſeculi determinaretur, forte etiam & ipſe dies, quo hæc jejunia primo conficta erant. Ut omnis autem cavillandi occaſio præcidatur, Origenes ſuum de his jejuniis teſtimonium perhibuit, dicens, *Habemus enim Quadrageſimæ dies jejuniis conſecratos. Habemus quartam & ſextam ſeptimanæ dies, quibus ſolenniter jejunamus.* Orig. in Levit. hom. 10. Quin ipſum quoque Clementem Alexandrinum, qui ſecundo pariter atque tertio ſeculo vixit, ad partes noſtras vocare licet. Hic enim de vero Gnoſtico à ſe deſcripto, hæc diſerte dicit, Οἶδεν αὐτὸς καὶ τῆς νηστείας τὰ αἰνίγματα, τῶν ἡμερῶν τούτων, τῆς τετράδος καὶ τῆς παρασκευῆς λέγω. ἐπιφημίζονται γὰρ ἡ μὲν Ἑρμοῦ, ἡ δὲ Ἀφροδίτης. Αὐτίκα νηστεύει κατὰ τὸν βίον φιλαργυρίας τε ὁμοῦ καὶ φιληδονίας. *Novit ipſe jejunii quoque ænigmata*

horum

horum dierum, *quarti inquam & sexti. Dicitur autem ille quidem Mercurii; hic Veneris. Jejunat itaque per vitam ab avaritia & libidine.* Clem. Alex. Strom. lib. 7. pag. 744. Quid his verbis clarius, quid causæ nostræ accommodatius esse potest? Clemens hoc in loco verum describit Gnosticum, hoc est, hominem verè sanctum, perfectum Christianum: eumque dicit intelligere jejunii quartæ sextæque feriæ ænigmata, quod scilicet illa sit dies Mercurii, hæc Veneris, atque ideo non tantum à cibis jejunat, verumetiam ab avaritia & libidine, Mercurii nimirum Venerisque vitiis. Quantum autem ad rem nostram spectat, quartæ & parasceves, sive dierum Mercurii Venerisque jejunium disertissimè, si quis unquam, commemorat. Adeo ut duas has ferias istis diebus solenni jejunio consecratas fuisse, omnes vel inviti fateantur necesse sit.

V. Idem porro ex Tertulliano etiam Clementis æquali certissimè evincatur: dicente scilicet, *Quod si nova conditio, & in Christo sepulti perseverant, jam nova & solennia esse debebunt, aut si omnem in totum devotionem temporum & dierum, & mensium & annorum erasit Apostolus, cur Pascha celebramus in annuo circulo, in mense primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? cur stationibus quartam & sextam Sabbati dicamus, & jejuniis parasceven?* Tertull. de jejun. cap. 14. Ut Pascha igitur & Pentecosten, sic & quartam sextamque hebdomadis cujusque feriam celebrabant istis diebus Christiani, Catholici nimirum, quos hic intelligendos esse inter omnes convenit. In controversiam autem venit, quid per *Stationes*, quibus quartam sextamque dicatas asserit, hoc in loco intelligat Tertullianus? Ex eo enim quod mox addit *& jejuniis parasceven*, stationes à jejuniis distinguere videtur. Nos nostram, vel Tertulliani potius hac in re sententiam paucis expediemus.

VI. Primo itaque negari non potest, hoc aliisque nonnullis Tertulliani locis, aliquid discriminis *stationes* inter & *jejunia* poni, ut ubi ait, *Arguunt nos quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerunque in vesperam producamus.* Tertull. de jejun. cap. 1. Et postea, *Propterea per singulas direximus species jejunationum, xerophagiarum, stationum.* Ibid. cap. 7. Et alibi, *ut si statio facienda sit, maritus de die condicat ad balneas: si jejunia observanda sint, maritus eadem die convivium exerceat.* Id. ad uxor. lib. 2. cap. 4. Et iterum, *Tunc fides in expeditione sollicitior & disciplinatior in jejuniis & stationibus, & orationibus, & humilitate.* Id. de fuga in persecut. cap. 1. In his inquam, aliisque forsitan nonnullis locis Tertullianus *stationes* & *jejunia* aliquantulum distinguit. Alibi tamen nihilominus *jejunia stationum* nomine appellat, ac si *statio* idem esset atque *jejunium*, ut ubi ait, *Jam & stationes aut alii magis faciet quam Christo? aut in dominico die quando nec Christo?* Id. de corona milit. cap. 11. quoniam scilicet, ut ibidem cap. 3. ait, *die dominico jejunium nefas ducimus.* Et alibi de jejuniis verba habens, *Quia & Daniel*, inquit, *rursus trium hebdomadum statione aruit victum.* Id. de anima cap. 49. Multo autem manifestius libro de jejuniis, ubi plurima ex Veteri Testamento de jejuniis exempla profert, ut stationes ad versperam usque producendas esse probet. Inter alia de jejunio à Saule indicto loquens ait, *Tantam autem Deus præstitit*

præstitit autoritatem edicto stationis illius, ut Jonathan filius Saulis, quanquam ignarus jejunationis in serum definitæ, gustum mellis admiserat, & sorte mox de delicto sit traductus & vix per precem populi periculo sit exemptus. Id. de jejun. cap. 10. ubi *statio* aliud quam *jejunium* significare nequit. Eadem notione usitatum est hoc vocabulum & ante & post Tertullianum; ante quidem in Hermæ Pastore, *Quid est inquit statio? & dixi jejunium.* Herm. past. lib. 3. simil. 5. Et post in Sermonibus D. Ambrosio attributis, *Castra enim nobis sunt nostra jejunia, quæ nos à diabolica oppugnatione defendunt. Denique stationes vocantur, quod stantes ac commorantes in iis inimicos insidiantes repellimus.* Ambros. Serm. 25.

VII. Qui hæc legit, & diligenter inter sese confert, dubitare nequit, quin in Ecclesiæ Primitivæ atque ipsius etiam Tertulliani notitia *statio jejunium* esset, ita tamen ut ab aliis Ecclesiæ jejuniis aliquo modo discreparet. Nimirum duplex jejunium ab Ecclesia primitiva observatum fuit. Unum longius, usque ad vesperam productum; alterum brevius, ut hora nona ab exortu solis, hoc est tertia pomeridiana solutum. Hoc posterius *stationis* etiam nomine indigitatum fuit, eo quod per totum istud tempus ab exortu scilicet solis usque ad horam nonam, in sacris obeundis persistere, seque jejunos exercere consueti essent. Quale fere exercitium Judæi etiam מעמד *stationem* appellarunt. Ac propterea vox ista è synagoga Judaica in Ecclesiam Christianam translata videtur. Hoc vero jejunii genus apud primitivos Christianos quartæ sextæque feriæ peculiare fuit. Quadragesimale enim aliaque, Ecclesiastica autoritate indicta, jejunia usque ad vesperam producta sunt. Hæc autem quartæ sextæque per singulas septimanas redeuntia jejunia, hora nona solvere solenne fuit. Epiphanius, τετράδι δὲ καὶ ἐν προσαββάτῳ ἐν νηστείᾳ ἕως ὥρας ἐνάτης, *Quarta autem sextaque feria jejunium usque ad horam nonam celebratum.* Et paulo post, καὶ δι᾽ ὅλου μὲν τοῦ ἔτους ἡ νηστεία φυλάττεται ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, φημὶ δὲ τετράδι καὶ προσαββάτῳ ἕως ὥρας ἐνάτης, δίχα μόνης τῆς πεντηκοστῆς ὅλης τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν. *Porro istiusmodi jejunium per totum annum in sancta Catholica Ecclesia diligenter observatur, quarta, dico, sextaque feria usque ad horam nonam, exceptis quinquaginta Pentecostes diebus.* Epiph. expos. fid. Et ne plura in re adeo luculenta congeram testimonia, idem ex ipso Tertulliano constat dicente, *Æque stationes nostras, ut indignas, quasdam vero & in serum constitutas, novitatis nomine incusant. Hoc quoque munus & ex arbitrio obeundum esse dicentes, & non ultra nonam detinendum, de suo* (Catholicorum) *scilicet more.* Et paulo post, *Non quasi respuamus nonam, cui & quarta sabbati & sexta plurimùm fungimur.* Et mox rationem reddit quare ad istam horam dictis feriis jejunatum est, *Itaque in eam*, inquit, *usque horam celebranda pressura est, in qua à sexta contenebratus orbis, defuncto Domino, lugubre fecit officium, ut tunc & nos revertamur ad jucunditatem, cum & mundus recepit claritatem,* Tertull. de jejun. cap. 10. Hinc itaque ratio constat, quare Tertullianus *stationes* & *jejunia* alias distinguat, alias autem eadem faciat. Eadem nimirum facit, quoniam in utrisque jejunatum est. Distinguit autem quod alia jejunia non nisi vespere, *stationes* vero

hora nona solverentur. Unde & *stationum semijejunia* ab eodem appellentur, ibid. cap. 3. Hinc etiam constat, quare idem in verbis primo citatis dicat, *Quartam sextamque sabbati stationibus dicatam esse, parasceven autem jejuniis.* Eo scilicet quod quarta sextaque feria ad horam duntaxat nonam, Parasceve autem, hoc est, Tertulliani notione, sexta festum paschale antecedente, usque ad vesperam jejunatum est. Hinc denique constat Ecclesiam primitivam quarta sextaque hebdomadis cujusque feria per totum annum, excepta Pentecoste, religiose jejunasse, si vel Origeni, vel Clementi Alexandrino, vel Tertulliano ulla habeatur fides, hoc est, si quid in omni antiquitate Ecclesiastica pro certo habeatur.

VIII. Quid contra hæc gravissima veterum testimonia excipi potest, ipse quidem non video. Nec vidit quicquam Cl. vir Joh. Dallæus, utpote qui contra Clementis Alexandrini testimonium nihil omnino objecit, nihil etiam contra ea quæ ex Tertulliano adduximus, nisi quod dicat proprium & præcipuum stationum ac conventuum finem fuisse orationem, atque deprecationem, *Quod vero*, inquit, *in iis jejuni ad nonam perstabant, id non per se (quasi in eum proprie finem conveniretur ut jejunaretur) sed per accidens, ut loquuntur, ac præter rei ipsius naturam fiebat. Nimirum cum isti conventus quarta sextaque feria celebrati, ante nonam non solverentur, & plerique imo omnes qui convenerant, non ante discederent, quam sumpta Eucharistia, eo accidebat, ut jejuni ad nonam perstarent, quod scilicet nisi à jejunis Eucharistia sumi non soleret.* Dall. de jejun. & quadrag. lib. 4. cap. 5. Verumenimvero quicquid fere ab erudito viro hic opponitur, nos ei ultro largimur; quippe qui persuassimum habemus neminem unquam jejunasse, eo tantum fine, ut jejunaret, nec ullos unquam Ecclesiasticos celebratos fuisse conventus, in eum proprie finem ut jejunaretur. Quinetiam Primitivi, fateor, Christiani quartis sextisque feriis ad nonam usque perstiterunt jejuni, non eo nomine ut jejunarent, sed ut publicis precibus, sacrisque lectionibus attentiùs vacarent, ut impetuosum carnis appetitum, & concupiscentiam fortius compescerent, ut omnibus pietatis officiis accuratiùs fungerentur, ut paratiores denique dignioresque redderentur, qui nona circiter hora stationem suam sacrosanctæ Eucharistiæ participatione solverent. Et quidem si hujusmodi jejunium *per accidens* celebratum dicatur, nullum unquam *per se* religiose celebratum fuit. Quicquid igitur hic opponitur nos haudquaquam ferit, sed ipsum potius opponentem. Cùm fateatur enim Primitivos Christianos quarta sextaque per singulas septimanas feria publicos suos conventus usque ad horam nonam celebrasse, & eò usque etiam jejunos perstitisse, eò sanè causa sua cadit, & in nostras partes descendit. Dat enim quicquid nos postulamus, vel etiam in hac controversia postulare possumus. Neque enim de jejunandi fine, sed de ipso jejunio disputamus. Quod si duabus illis feriis Tertulliani ætate jejunatum fuerit, ut ille fatetur, nemo dubitare potest, quin jejunia in illis celebrata fuerint, sive quod idem est, quin habeamus, quicquid in hac causa volumus. Nec moramur alteram illam rationem qua probare nititur vir eruditus, stationem jejunio minimè eo ævo deputatam fuisse, *quod illius* scilicet

licet *ævi Christiani jejunium non dicerent nisi quod ad vesperam continuabatur, cùm stationes nona, tribus ante vesperam horis, solverentur.* Itane vero? Unde quæso intelligamus quid istius ævi Christiani jejunium dicerent certiùs, quam ex Tertulliano & Clemente Alexandrino, qui isto ævo unà ambo claruerunt? At ipse Tertullianus stationes jejunia sæpe vocavit, ut ante demonstratum est. Imo quidem per totum ipsius librum, *de jejuniis adversus Psychicos* inscriptum, de stationibus agitur. Et in eodem diserte ait, *Possum æque seræ stationis ex eodem rei ordine statum figere, ut jejunemus ad serum.* cap. 10. Et paulo post, *Hæc erit statio sera, quæ ad vesperam jejunans pinguiorem orationem Deo immolat.* Ibid. Hæccine verba hominis stationes & jejunia ubique distinguentis? vel in stationibus saltem celebrandis jejunatum esse denegantis? Quid etiam si *stationes* postea *semijejunia* appellet? ideoque *nulla* prorsus *jejunia* erant? *semijejunia* quidem vocat, ut à majoribus ea distingueret jejuniis, quæ ad vesperam usque continuabantur. Minimè tamen exinde sequitur, quin & ipsa jejunia, licet breviora, essent. Imo quidem *jejunia* proprie dicta, quandoquidem Prandium istis diebus non caperetur, neque ante horam nonam, sive tertiam promeridianam solveretur jejunium. Unde etiam quas Tertullianus *stationibus*, easdem Clemens Alexandrinus ferias τῇ νηστείᾳ *jejunio* deputatas, loco supra laudato, asserit. Sed nihil est quod hisce diutius immoremur. Cum enim extra dubium sit, & inter omnes conveniat, quarta sextaque feriis Tertulliani ætate usque ad nonam ab exortu solis horam jejunatum fuisse, sive *stationes*, sive *semijejunia*, sive quocunque demum nomine istiusmodi jejunia vocitentur, eodem res redit. Neque Dallæo vel cuilibet alii litem de nomine unquam movebimus, modo cum primitiva nostraque Ecclesia, quarta sextaque feriis, usque ad nonam jejunandum esse consenserit. Hoc enim totum est, de quo nos contendimus.

IX. Quartam itaque sextamque, per singulas septimanas, ferias initio tertii, imo ante finem secundi seculi, hoc est centum ab ultimo Apostolorum annis nondum elapsis, jejunio dicatas fuisse ex Clemente Alexandrino & Tertulliano, qui istis diebus scripserunt, satis abunde constat. Hi vero de hebdomadicis hisce, ut ita loquar, jejuniis, non ut sua ætate, nec ut paulo ante in Ecclesiam introductis, sed ut cuique notis, ut ubique & ab universa Ecclesia Catholica celebratis meminerunt. Quocirca nemini dubium esse potest, quin multis ante eorum ætatem annis, publico Ecclesiæ usu recepta fuissent, atque observata. Adeo ut si quis alius, hic sane ritus Ecclesiasticus Apostolicam sibi traditionem merito vendicare possit. Præsertim cum multo etiam ante Tertulliani ætatem haud obscura ejusdem vestigia extent: In Hermæ scilicet Pastore, ab ipso Tertulliano, necnon à Clemente Alexandrino aliquoties laudato, tanquam antiquo Ecclesiæ commentario: atque etiam ante eos ab Irenæo, & quidem sub nomine *scripturæ*, ut observat Eusebius Hist. Eccl. lib. 5. cap. 8. quique ab Herma, quem D. Paulus in fine Epistolæ ad Romanos salutari jubet, conscriptus perhibetur. In hoc autem antiquissimo sane monumento hæc legimus, *Cùm jejunarem, & sederem in monte quodam & gratias agerem*

Deo pro omnibus quæ fecerat mecum, video Paſtorem illum ſedentem juxta me; ac dicentem mihi, Quid tam mane huc veniſti? Reſpondi, quoniam, Domine, ſtationem habeo. Quid eſt, inquit, ſtatio? Et dixi, Jejunium. Et dixit, Quid eſt illud jejunium? Sicut ſolebam, inquam, ſic jejuno. Herm. Paſt. lib. 3. ſimil. 5. Et paucis deinde de recto jejunandi modo interjectis, Paſtor ille qui Hermæ apparebat, dicebat ei, *Igitur ſi cuſtodieris mandata Domini, & adjeceris etiam ad ea ſtationes has, gaudebis, maxime ſi ſecundum mandatum meum ſervaveris ea.* Et paulo poſt, *Si igitur ſic conſummaveris jejunium tuum, quemadmodum præcipio tibi, erit hoſtia tua accepta Domino, & ſcribetur hoc jejunium tuum. Hæc ſtatio ſic acta, eſt bona, hilaris, & accepta à Domino.* Ibid. Ex hiſce verbis obſervare licet, *ſtationem* ab Herma celebratam, eamque *ſtationem jejunium* dictam. At vero nullum unquam jejunium à Chriſtianis *ſtationem* appellatum legimus, præter ea, quæ quarta ſextaque feria obſervata ſunt. Ac proinde veri pluſquam ſimillimum eſt, Hermam tunc temporis unam ex iſtis feriis jejunaſſe, *ſicut ſolebat*, ut ipſe dicit. Ad quam quidem opinionem eo magis propendo, quod jejunium illud ſummo mane ab eo incœptum eſſet, quo ſcilicet tempore quartæ ſextæque feriæ jejunia incipere ſolebant. Atque ex eo denique quod proximo poſt ſeculo, iſtiuſmodi ſola jejunia *ſtationes* à Tertulliano, qui Hermæ Paſtorem legerat, appellata ſunt. A fide autem alienum eſt, ut Tertullianus *ſtationis vocabulum* alia notione uſurparet, quam qua à majoribus ſuis uſitatum fuiſſe viderat. Quod ſi ipſe Hermas hæc jejunia obſervarit, haud dubitare fas eſt, quin ab ipſis Apoſtolis, quibuſcum ille verſatus eſt, tradita atque inſtituta fuerint. Satis ſaltem ſuperque ex iis quæ de hiſce jejuniis hucuſque diſſeruimus, liquet, ea longe ante tempus Apoſtolicorum Canonum editioni à nobis aſſignatum, à Chriſtianis Catholicis obſervata fuiſſe. Ac proinde haud mirum eſſe, quod in iſtis Canonibus commemorentur, quodque in iis ſub pœna ſanciatur, ut Clerici ſaltem qui in omnibus religionis officiis exemplum aliis præbere debent, ea religioſe obſervent.

Finis Libri Tertii.

CODEX

CODEX CANONUM ECCLESIÆ PRIMITIVÆ, QUI VULGO Canones SS. Apoſtolorum APPELLANTUR.

Unà cum Libro & Capite, quibus in hoc Tractatu vindicantur aut illuſtrantur, ſubindicatis.

Κανὼν α΄.

Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω ὑπὸ ἐπισκόπων δύο ἢ τριῶν.

I.

EPiſcopus à duobus vel tribus Epiſcopis ordinetur. *Lib.* 2. *cap.* 2.

β΄.

Πρεσβύτερος ὑπὸ ἑνὸς Ἐπισκόπου χειροτονείσθω, καὶ Διάκονος, καὶ οἱ λοιποὶ Κληρικοί.

II.

Presbyter ab uno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici. *Lib.* 2. *c.* 2, 10, 11.

γ'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, παρὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν τὴν ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, προσενέγκῃ ἕτερά τινα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ μέλι, ἢ γάλα, ἢ ἀντὶ οἴνου σίκερα ἐπιτηδευτὰ, ἢ ὄρνεις, ἢ ζῶά τινα, ἢ ὄσπρια, παρὰ τὴν διάταξιν, καθαιρείσθω· πλὴν νέων χίδρων, ἢ σταφυλῆς τῷ καιρῷ τῷ δέοντι. μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω προσάγεσθαί τι ἕτερον εἰς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν, καὶ θυμίαμα, τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς.

III.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, præter Domini de Sacrificio ordinationem, alia quædam ad altare attulerit, vel mel, vel lac, vel pro vino siceram factitiam, vel aves, vel aliqua animalia, vel legumina, præter ordinationem, deponatur: præterquam novas spicas vel uvam tempore opportuno. Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, quàm oleum ad luminare & incensum tempore sanctæ oblationis. *Lib.* 2. *c.* 2, 10.

δ'.

Ἡ ἄλλη πᾶσα ὀπώρα εἰς οἶκον ἀποστελλέσθω, ἀπαρχὴ τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Δῆλον δὲ, ὡς ὁ Ἐπίσκοπος καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἐπιμερίζουσι τοῖς διακόνοις, καὶ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς.

IV.

Omnis alius fructus domum mittatur, primitiæ Episcopo & Presbyteris, sed non super altare. Clarum vero est, quòd Episcopus & Presbyteri Diaconis, & reliquis Clericis distribuunt. *Lib.* 2. *cap.* 2, 10.

ε'.

Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας. ἐὰν δὲ ἐκβάλλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω.

V.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus uxorem suam ne ejiciat religionis prætextu: Sin autem ejecerit, segregetur: Et si perseveret, deponatur.

ς'.

Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μὴ, καθαιρείσθω.

VI.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, seculares curas non suscipiat. Alioqui deponatur.

ζ'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσει, καθαιρείσθω.

VII.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, sanctum Paschæ diem ante vernum Æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponatur. *Lib.* 2. *c.* 3.

η'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ

VIII.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali catalogo

προσ-

προσφορᾶς γινομένης μὴ μεταλάβοι, τὴν αἰτίαν εἰπάτω, καὶ ἐὰν ᾖ εὔλογος, συγγνώμης τυγχανέτω· εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος, ὡς μὴ ὑγιῶς ἀνενέγκαντος.

facta oblatione non communicaverit, causam dicat: & si probabilis fuerit, veniam consequatur. Si autem non dicat, segregetur, ut qui populo offensionis causa sit, & suspicionem dederit, adversus eum qui obtulit, tanquam non rectè obtulerit. *Lib.* 2. c. 3. 10.

θ'.

Πάντας τοὺς εἰσιόντας πιστοὺς καὶ τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μὴ παραμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθαι χρή.

IX.

Omnes fideles qui ingrediuntur, & scripturas audiunt, in precatione autem & sacrâ communione non permanent, ut Ecclesiæ confusionem afferentes, segregari oportet. *Lib.* 2. c. 3.

ι'.

Εἴ τις ἀκοινωνήτῳ κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω.

X.

Si quis cum excommunicato vel in domo unà precatus fuerit, is segregetur.

ια'.

Εἴ τις καθῃρημένῳ κληρικὸς ὢν κληρικῷ συνεύξηται, καθαιρείσθω καὶ αὐτός.

XI.

Si quis, cùm sit Clericus, unà cum deposito Clerico oraverit, deponatur & ipse.

ιβ'.

Εἴ τις Κληρικὸς, ἢ Λαϊκὸς ἀφωρισμένος, ἤτοι ἄδεκτος, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρᾳ πόλει δεχθῇ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφοριζέσθω καὶ ὁ δεξάμενος, καὶ ὁ δεχθείς.

XII.

Si quis Clerieus vel Laicus segregatus, sive non recipiendus, discedens in aliâ urbe receptus fuerit, absque literis commendatitiis, segregetur & qui recepit, & qui receptus est.

ιγ'.

Εἰ δὲ ἀφωρισμένος εἴη, ἐπιτεινέσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός.

XIII.

Si vero excommunicatus fuerit, aggravetur ei excommunicatio.

ιδ'.

Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι καταλείψαντα τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, ἑτέρᾳ ἐπιπηδᾶν, κἂν ὑπὸ πλειόνων ἀναγκάζηται· εἰ μή τις εὔλογος αἰτία ᾖ τοῦτο βιαζομένη αὐτὸν ποιεῖν, ὡς πλέον τι κέρδος δυναμένου αὐτοῦ τοῖς ἐκεῖσε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλ-

XIV.

Episcopo non liceat suâ relictâ parochiâ ad aliam transilire, etiamsi à pluribus cogatur; nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpote cùm possit ipse majus lucrum iis qui illic habitant pie-

λεσθαι· καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κρίσει πολλῶν Ἐπισκόπων, καὶ παρακλήσει μεγίστῃ.

tatis verbo conferre; idque non ex se, sed multorum Episcoporum judicio & maximâ exhortatione.

ιε΄.

Εἴ τις Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν· εἰ μάλιστα προσκαλουμένου αὐτὸν τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐπανελθεῖν, οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς Λαϊκὸς μέν τοι ἐκεῖσε κοινωνείτω.

XV.

Si quis Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo, relictâ suâ parochiâ ad aliam discesserit, & cum penitus transierit, præter sui Episcopi sententiam in aliâ parochiâ manserit, eum non amplius celebrare jubemus: maximè si eum adhortante Episcopo suo ut rediret, non paruerit, in contumaciâ perseverans. Is autem ibi ut Laicus communicet.

ις΄.

Εἰ δὲ ὁ Ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν λογισάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικοὺς, ἀφοριζέσθω, ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

XVI.

Quòd si Episcopus, apud quem sunt, nihili faciens decretam adversus eos à munere cessationem, eos ut Clericos receperit, segregetur, ut confusionis magister.

ιζ΄.

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

XVII.

Qui post baptismum duobus conjugiis fuit implicitus, vel concubinam habuit, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali. *Lib.* 2. *c.* 4.

ιη΄.

Ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τῶν ἐπὶ σκηνῆς, οὐ δύναται εἶναι Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ.

XVIII.

Qui viduam accepit, vel ejectam, vel meretricem, vel servam, vel scenicam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.

ιθ΄.

Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμενος, ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός.

XIX.

Qui duas sorores duxit vel consobrinam, non potest esse Clericus.

κ΄. Κλη-

κ΄.

Κληρικὸς ἐγγύας διδοὺς, καθαιρείσθω.

XX.

Clericus fidejubens, deponatur.

κα΄.

Εὐνοῦχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἐγένετό τις, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφηρέθη τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἢ οὕτως ἔφυ, καὶ ἔστιν ἄξιος, Ἐπίσκοπος γινέσθω.

XXI.

Eunuchus, si ex hominum quidem injuriâ factus sit quispiam, vel in persecutione virilibus sit privatus, vel sic natus, & dignus sit, fiat Episcopus. *Lib. 2. c. 4.*

κβ΄.

Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν, μὴ γινέσθω Κληρικός· αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός.

XXII.

Qui seipsum mutilavit, ne sit Clericus: est enim sui homicida, & Dei opificii hostis. *Lib. 2. c. 4.*

κγ΄.

Εἴ τις Κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἂν ἀκρωτηριάσει, καθαιρείσθω· φονεὺς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ.

XXIII.

Si quis, cum sit Clericus, seipsum mutilaverit, deponatur: est enim sui homicida. *Lib. 2. c. 4.*

κδ΄.

Λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας ἀφοριζέσθω ἔτη τρία· ἐπίβουλος γάρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς.

XXIV.

Laicus qui seipsum mutilavit, tribus annis segregetur. Est enim sui ipsius vitæ insidiator. *Lib. 2. cap. 4.*

κε΄.

Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ ἐπὶ κλοπῇ ἁλοὺς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό. ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοί.

XXV.

Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus, deponatur, & non segregetur. Dicit enim scriptura, non vindicabis bis in id ipsum. Similiter reliqui quoque Clerici.

κϛ΄.

Τῶν εἰς Κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας μόνους.

XXVI.

Ex iis qui non ducta uxore ad Clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxores ducere, Lectores, & Cantores solos. *Lib. 2. c. 10.*

κζ΄.

Ἐπίσκοπον, ἢ Πρεσβύτερον, ἢ Διάκονον, τύπτοντα πιστοὺς ἁμαρτάνοντας, ἢ ἀπίστους ἀδικήσαντας, καὶ διὰ τούτων φο-

XXVII.

Episcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, qui verberat fideles qui peccant, vel infideles qui injuriam

βεῖσθαι θέλοντα, καθαιρεῖσθαι προστάττομεν· οὐδαμοῦ γὰρ ὁ Κύριος τοῦτο ἡμᾶς ἐδίδαξε· τοὐναντίον δὲ, αὐτὸς τυπτόμενος, οὐκ ἀντέτυπτε· λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει· πάσχων οὐκ ἠπείλει.

fecerunt, & per hæc vult perterrefacere, deponi jubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit: Contrà autem ipse verberatus non repercussit; maledictis petitus, maledicta non retulit; patiens non minatus est. *Lib.* 2. *c.* 4.

κή.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἅψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας, παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

XXVIII.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus justè ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando concreditum ministerium attingere audeat, ab Ecclesia omnino abscindatur.

κθ'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας· καὶ ἐκκοπτέσθω καὶ τῆς κοινωνίας παντάπασιν· ὡς Σίμων ὁ Μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου.

XXIX.

Si quis Episcopus per pecuniam hanc sit dignitatem assecutus, vel Presbyter, vel Diaconus, deponatur & ipse & qui eum ordinavit, & à communione etiam omnino exscindatur, ut Simon Magus à me Petro. *Lib.* 1. *c.* 17.

λ'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ ἅπαντες·

XXX.

Si quis Episcopus secularibus Principibus usus, per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur & segregetur, & omnes qui illi communicant. *Lib.* 2. *c.* 4.

λά.

Εἴ τις Πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου, χωρὶς συναγάγῃ, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πήξῃ, μηδὲν κατεγνωκὼς τοῦ Ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρείσθω ὡς φίλαρχος· τύραννος γάρ ἐστιν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται. Οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην παράκλησιν τοῦ Ἐπισκόπου γινέσθω.

XXXI.

Si quis Presbyter comtempto proprio Episcopo, seorsim collectas egerit, & alterum altare fixerit, Episcopo suo in religione & justitia nulla in re à se condemnato, deponatur, ut ambitiosus: est enim Tyrannus. Similiter etiam & reliqui Clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur. Hæc vero post unam, alteramque & tertiam Episcopi admonitionem fiant. *Lib.* 2. *c.* 10.

λϐ'.

Εἴ τις Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος ὑπὸ Ἐπισκόπου γένηται ἀφωρισμένος, τοῦτον

XXXII.

Si quis Presbyter vel Diaconus ab Episcopo sit segregatus, non licet alii

μὴ

μὴ ἐξεῖναι παρ' ἑτέρου δεχθῆναι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτὸν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν Ἐπίσκοπος.

eum suscipere, quàm qui ipsum segregavit: nisi forte mortuus sit Episcopus, qui eum segregavit.

λγ'.

Μηδένα τῶν ξένων Ἐπισκόπων, ἢ Πρεσβυτέρων, ἢ Διακόνων, ἄνευ συστατικῶν προσδέχεσθαι· καὶ ἐπιφερομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν. καὶ ἐὰν μὲν ὦσιν κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν. Εἰ δὲ μή γε, τὰ πρὸς χρείαν αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε. πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.

XXXIII.

Nullus externorum Episcoporum, vel Presbyterorum, vel Diaconorum sine commendatitiis recipiatur. His vero allatis, examinentur: & si fuerint præcones pietatis, recipiantur. Sin minus, iis quæ sunt necessaria illis exhibitis, ad communionem eos ne admittatis. Multa enim per surreptionem fiunt.

λδ'.

Τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι. οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται, καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεὸς διὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Πατὴρ διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

XXXIV.

Episcopos uniuscujusque gentis nosse oportet illum qui in eis est primus, & existimare eum ut caput, & nihil facere quod sit magni momenti præter illius sententiam; illa autem sola facere unumquemque, quæ ad suam parochiam pertinent, & pagos qui ei subsunt. Sed nec ille absque omnium sententiâ aliquid agat. Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Jesum Christum; & Pater per Dominum in Spiritu Sancto. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. *Lib.* 2.*c.*5.*Lib.* 1.*c.*4.*p.*28.

λε'.

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾶν ἔξω τῶν αὐτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι, εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

XXXV.

Episcopus ne audeat extra suos fines ordinationes facere in urbibus aut pagis ei non subjectis. Sin autem hoc fecisse convictus fuerit, præter eorum sententiam qui tenent urbes illas vel pagos, deponatur & ipse & quos ordinavit.

λς'.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς Ἐπίσκοπος μὴ καταδέχοιτο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ,

XXXVI.

Si quis ordinatus Episcopus non suscipiat ministerium & curam populi sibi commissam, sit segregatus, do-

τὸτον ἀφωρισμένον τυγχάνειν, ἕως ἂν καταδέξηται· ὡσαύτως καὶ Πρεσβύτερος καὶ Διάκονος. Εἰ δὲ ἀπελθὼν, μὴ δεχθῇ, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μενέτω Ἐπίσκοπος, ὁ δὲ κλῆρος τῆς πόλεως ἀφοριζέσθω, ὅτι τοιούτου λαοῦ ἀνυποτάκτου παιδευταὶ οὐκ ἐγένοντο.

λζ΄.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν Ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν· ἅπαξ μὲν, τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δεύτερον δὲ ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ.

λη΄.

Πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ Ἐπίσκοπος ἐχέτω τὴν φροντίδα, καὶ διοικείτω αὐτὰ ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ σφετερίζεσθαί τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγένεσιν ἰδίοις τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι· εἰ δὲ πένητες εἶεν, ἐπιχορηγείτω ὡς πένησιν, ἀλλὰ μὴ προφάσει τούτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπωλείτω.

λθ΄.

Οἱ Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι ἄνευ γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου μηδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος.

μ΄.

Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ Ἐπισκόπου πράγματα (εἴ γε ἴδια ἔχοι) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά· ἵν᾽ ἐξουσίαν ἔχῃ τὰ ἴδια τελευτῶν ὁ Ἐπίσκοπος, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται, καταλεῖψαι, καὶ μὴ προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων δια-

nec eam susceperit. Similiter etiam Presbyter & Diaconus. Sin autem profectus non susceptus fuerit, non suâ quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse maneat Episcopus: Clerus autem civitatis segregetur, quod ejusmodi insolentis populi correctores non fuerunt.

XXXVII.

Bis in anno fiat Episcoporum Synodus, & inter se examinent dogmata religionis, & incidentes Ecclesiasticas controversias dirimant: Semel quidem quartâ hebdomade Pentecostes, secundò autem Hyperberetæi duodecimo. *Lib.* 2. *c.* 10.

XXXVIII.

Omnium rerum Ecclesiasticarum Episcopus curam gerat, & eas administret tanquam Deo intuente. Ne liceat autem ex iis aliquid sibi vindicare, vel propriis cognatis quæ Dei sunt largiri. Si autem sint pauperes, ut pauperibus suppeditet, sed non eorum prætextu vendat quæ sunt Ecclesiæ.

XXXIX.

Presbyteri & Diaconi sine sententiâ Episcopi nihil perficiant, ipse enim est cujus fidei populus Domini concreditus est, & à quo pro animabus eorum ratio exigetur.

XL.

Manifestæ sint Episcopi res propriæ (siquidem res habet proprias) & manifestæ res Dominicæ. Ut sit in potestate morientis Episcopi propria, quibus vult, & ut vult, relinquere, & non rerum Ecclesiasticarum occasione res

πίπτειν

πίπτειν τὰ τοῦ Ἐπισκόπου, ἐφ' ὅτε γυναῖκα καὶ παῖδας κεκτημένου, ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκέτας. δίκαιον γὰρ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μήτε τὴν ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ Ἐπισκόπου πραγμάτων, μήτε τὸν Ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς προφάσει τῆς ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν αὐτοὺς τῷ διαφέροντας, καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίας περιβάλλεσθαι.

Episcopi intercidant, qui nonnunquam uxorem habet, & liberos, vel cognatos, vel famulos. Eſt enim juſtum apud Deum, & homines, ut nec Eccleſia damnum aliquod accipiat propter rerum Epiſcopi ignorationem, nec Epiſcopus vel ejus cognati Eccleſiæ occaſione proſcribantur, vel in negotia liteſve incidant qui ad eum attinent, & ejus mortem maledictis proſequantur. *Lib.* 1. *c.* 4. *p.* 33.

μα'.

Προστάσσομεν τὸν Ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων· εἰ γὰρ τὰς τιμίας τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευτέον, πολλῷ ἂν δέοι περὶ τῶν χρημάτων ἐντέλλεσθαι, ὥστε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν πάντα διοικεῖσθαι, καὶ τοῖς δεομένοις διὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου Θεοῦ, καὶ πάσης εὐλαβείας. μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῶν δεόντων (εἴ γε δέοιτο) εἰς τὰς ἀναγκαίας αὐτοῦ χρείας καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον αὐτὸν ὑστερεῖσθαι. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Θεοῦ διετάξατο, τοὺς τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντας ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου τρέφεσθαι. ἐπείπερ οὐδὲ στρατιώτης ποτὲ ἰδίοις ὀψωνίοις ὅπλα κατὰ πολεμίων ἐπιφέρεται.

XLI.

Jubemus Epiſcopum rerum Eccleſiæ poteſtatem habere, ſi enim pretioſæ hominum animæ ſunt ei credendæ, multò magis committendæ ſunt pecuniæ, ut in ejus ſit poteſtate omnia adminiſtrare, & iis, qui egent, per Presbyteros & Diaconos ſubminiſtrare, cum Dei timore, & omni religione: Quinetiam (ſi ſit opus) in neceſſarium ſuum uſum accipere, & fratrum qui hoſpitio excipiuntur, ita ut ipſe nullo modo egeat. Lex enim Dei ſtatuit, ut qui altari aſſident, ex altari alantur; quandoquidem nec miles unquam ſuo viatico adverſus hoſtes progreditur. *Lib.* 1. *c.* 4. *p.* 33.

μβ'.

Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος κύβοις σχολάζων, καὶ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

XLII.

Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, aleis & ebrietatibus vacans, vel deſiſtat, vel deponatur.

μγ'.

Ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί.

XLIII.

Hypodiaconus, vel Lector, vel Cantor, ſimilia faciens, vel deſiſtat, vel ſegregetur. Similiter & Laici.

μδ'.

Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.

XLIV.

Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus uſuras exigens à debitoribus, vel deſiſtat, vel deponatur.

νϛ'.

Εἴ τις Κληρικὸς ὑβρίσει Πρεσβύτερον, ἢ Διάκονον, ἀφοριζέσθω.

LVI.

Si quis Clericus contumelia affecerit Presbyterum, vel Diaconum, segregetur.

νζ'.

Εἴ τις Κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ Λαϊκός.

LVII.

Si quis Clericus claudum, vel surdum, vel cæcum, vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, segregetur. Similiter & Laicus.

νή.

Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

LVIII.

Episcopus, vel Presbyter qui Cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si negligentiâ & socordiâ perseveret, deponatur.

νθ'.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, τινὸς τῶν Κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγεῖ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

LIX.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, cum sit aliquis ex Clericis egenus, ea quæ sunt necessaria non suppeditat, segregetur: Perseverans autem deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

ξ'.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.

LX.

Si quis falsò inscriptos impiorum libros tanquam sanctos, in Ecclesia publicat, ad populi & cleri perniciem, deponatur. *Lib.* 2. *c.* 7.

ξά.

Εἴ τις κατηγορία γένηται κατὰ πιστοῦ, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἐλεγχθείη, εἰς κλῆρον μὴ προαγέσθω.

LXI.

Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit, ad Clerum ne provehatur.

ξϐ'.

Εἴ τις Κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον Ἰουδαίου, ἢ Ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται, εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κληρικοῦ,

LXII.

Si quis Clericus propter metum humanum Judæi, vel Græci, vel hæretici, negaverit, si quidem nomen Christi, ejiciatur: sin nomen

καθαι-

καθαιρείσθω. Μετανοήσας δὲ, ὡς Λαϊκὸς δεχθήτω.

Clerici, deponatur. Pœnitentiam vero agens, ut Laicus recipiatur. *Lib.* 2. *c.* 7.

ξγʹ.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ φάγῃ κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον, ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω. Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἀπεῖπεν. Εἰ δὲ Λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

LXIII.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali, comederit carnem in sanguine animæ suæ, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur. Hoc enim lex prohibet. Si autem sit Laicus, segregetur. *Lib.* 2. *c.* 7.

ξδʹ.

Εἴ τις Κληρικὸς ἢ Λαϊκὸς εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ αἱρετικῶν προσεύξασθαι, καὶ καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω.

LXIV.

Si quis Clericus vel Laicus in Synagogam Judæorum, vel hæreticorum introierit ad orandum, & deponatur, & segregetur.

ξεʹ.

Εἴ τις Κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κρούσματος ἀποκτείνῃ, καθαιρείσθω διὰ τὴν προπέτειαν αὐτοῦ. εἰ δὲ Λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

LXV.

Si quis Clericus in jurgio quempiam pulsans, uno ictu interemerit, ob impotentis animi sui effrænationem, deponatur: Laicus vero si fuerit, segregetur.

ξϛʹ.

Εἴ τις Κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον (πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου) καθαιρείσθω. Εἰ δὲ Λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

LXVI.

Si quis Clericus deprehendatur die dominico jejunans, vel sabbato (præter unum solum) deponatur. Si vero Laicus, segregetur. *Lib.* 2. *c.* 7.

ξζʹ.

Εἴ τις παρθένον ἀμνήστευτον βιασάμενος ἔχοι, ἀφοριζέσθω· μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην κατέχειν ἣν ᾑρετίσατο, κἂν πενιχρὰ τυγχάνῃ.

LXVII.

Si quis virginem non desponsam vi allatâ habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat; sed illam retinere quam elegit, etiamsi pauper sit.

ξή.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, δευτέραν χειροτονίαν δέξηται, παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μή γε ἄρα συσταίη, ὅτι παρὰ αἱρετικῶν ἔχει τὴν χειροτονίαν. Τοὺς γὰρ παρὰ τῶν τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς, οὔτε Κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

LXVIII.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, secundam ordinationem ab aliquo susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit: nisi utique constiterit, quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati vel ordinati sunt, ut fideles, vel Clerici sint, fieri non potest.

ξθ΄.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ Ἀναγνώστης, ἢ Ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν τοῦ πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω, ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. Εἰ δὲ Λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

LXIX.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor, sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunat, vel quartam feriam, vel Parasceven, præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur. Si vero Laicus, segregetur.

ό.

Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν Κληρικῶν, νηστεύει μετὰ Ἰουδαίων, ἢ ἑορτάζει μετ' αὐτῶν ἢ δέχεται παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια (οἷον ἄζυμα ἤ τι τοιοῦτον) καθαιρείσθω· Εἰ δὲ Λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

LXX.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo, jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis festi xenia accipit (ut verbi gratiâ azyma vel quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur.

οά.

Εἴ τις Χριστιανὸς ἔλαιον ἀπενέγκοι εἰς ἱερὸν ἐθνῶν, ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἅπτει, ἀφοριζέσθω.

LXXI.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in Synagogam Judæorum, in eorum festis, vel lucernam accendit, segregetur.

οβ΄.

Εἴ τις Κληρικὸς ἢ Λαϊκὸς ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἀφέληται κηρὸν, ἢ ἔλαιον, ἀφοριζέσθω.

LXXII.

Si quis Clericus vel Laicus à sanctâ Ecclesiâ ceram vel oleum auferat, deponatur. *Lib.* 2. *c.* 8.

ογ΄. Σκεῦος

ογʹ.

Σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν ἁγιασθὲν, ἢ ὀθόνην, μηδεὶς ἔτι εἰς οἰκείαν χρῆσιν σφετεριζέσθω· παράνομον γάρ. Εἰ δέ τις φωραθείη, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

LXXIII.

Vas aureum, vel argenteum sanctificatum, vel velum, nemo amplius in suum usum convertat: Injustum enim est. Si quis autem deprehensus fuerit, multetur segregatione. *Lib.* 2. c. 8.

οδʹ.

Ἐπίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπί τινι παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων. Κἂν μὲν ἀπαντήσῃ, καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθείη, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον· ἐὰν δὲ καλούμενος μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ δεύτερον, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο Ἐπισκόπων· ἐὰν δὲ καὶ οὕτω μὴ ὑπακούσῃ, καλείσθω καὶ τρίτον, δύο πάλιν Ἐπισκόπων ἀποστελλομένων πρὸς αὐτόν. ἐὰν δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαντήσῃ, ἡ σύνοδος ἀποφαινέσθω κατ' αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φυγοδικῶν.

LXXIV.

Episcopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab Episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus vel convictus fuerit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad eum Episcopis duobus: si autem sic etiam non obedierit, vocetur & tertiò, duobus ad eum rursus missis Episcopis. Si autem vel sic aspernans se non stiterit, Synodus ea quæ videntur adversus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur, dum judicium subterfugit. *Lib.* 1. *c.* 5. *p.* 44.

οεʹ.

Εἰς μαρτυρίαν τὴν κατὰ Ἐπισκόπου αἱρετικὸν μὴ προσδέχεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ πιστὸν ἕνα μόνον. Ἐπὶ στόματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

LXXV.

In testimonium adversus Episcopum hæreticus ne admittatur: sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum vel trium testium stabit omne verbum.

οςʹ.

Ὅτι οὐ χρὴ Ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ ἢ τῷ υἱῷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον, εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖν ὃν βούλεται. Κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμους ὀφείλει τιθέναι· εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσει, ἄκυρος μὲν ἔσω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ.

LXXVI.

Quod non oportet Episcopum fratri, vel filio, vel alii cognato gratificantem, ad Episcopatus dignitatem quem vult ordinare. Episcopatus enim hæredes facere justum non est, ea quæ Dei sunt, humano affectu largientem. Non enim licet Ecclesiam Dei in hæredes conferre. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem sit ordinatio, ipse autem segregatione multetur.

οζ'.

Εἴ τις ἀνάπηρος ἢ τὸν ὀφθαλμόν, ἢ τὸ σκέλος πεπληγμένος, ἄξιος δέ ἐστιν ἐπισκοπῆς, γινέσθω. οὐ γὰρ λώβη σώματος αὐτὸν μιαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς μολυσμός.

LXXVII.

Si quis oculo orbatus, vel femore oblæsus sit, Episcopatu autem dignus est, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio.

οη'.

Κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλός, μὴ γινέσθω Ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς μεμιασμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικὰ παρεμποδίζοιτο.

LXXVIII.

Qui vero surdus est & cæcus, ne fiat Episcopus: non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur.

οθ'.

Ἐάν τις δαίμονα ἔχῃ, Κληρικὸς μὴ γινέσθω· ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πιστοῖς συνευχέσθω. Καθαρθεὶς δέ, προσδεχέσθω, καὶ ἐὰν ᾖ ἄξιος, γινέσθω.

LXXIX.

Si quis dæmonem habeat, ne fiat Clericus, sed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & si sit dignus, fiat.

π'.

Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα, καὶ βαπτισθέντα, ἢ ἐκ φαύλης διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι παρ' αὐτὰ προχειρίζεσθαι Ἐπίσκοπον. Ἄδικον γάρ, τὸν μηδέπω πεῖραν ἐνδειξάμενον, ἑτέρων εἶναι διδάσκαλον· εἰ μήπω κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνηται.

LXXX.

Eum qui ex vitâ Gentili accesserit, & baptizatus fuerit, vel ex improbâ vivendi ratione, non est æquum protinus Episcopum fieri. Iniquum enim est, ut qui sui nondum experientiam ostenderit, aliorum sit magister: nisi forte hoc divinâ gratiâ fiat.

πα'.

Εἴπομεν ὅτι οὐ χρὴ Ἐπίσκοπον, ἢ Πρεσβύτερον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω· οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.

LXXXI.

Diximus non oportere Episcopum, vel Presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in Ecclesiasticis negotiis versari: vel ergo ita non facere persuadeatur, vel deponatur. Nemo enim potest duobus Dominis servire, secundum Domini præceptum. *Lib. 2. c. 8.*

πβ′.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον προχειρίζεσθαι ἄνευ τῆς τῶν δεσποτῶν συγγνώμης, οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἐπὶ λύπῃ τῶν κεκτημένων· οἴκων γὰρ ἀνατροπὴν τὸ τοιοῦτον ἐργάζεται. Εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανείη ὁ οἰκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἷος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσουσιν οἱ δεσπόται, καὶ ἐλευθερώσουσιν, καὶ τοῦ οἴκου ἐξαποστείλωσι, γινέσθω.

LXXXII.

Servos in clerum provehi ſine veniâ Dominorum non permittimus in poſſeſſorum moleſtiam. Domorum enim everſionem illud efficit. Si quando autem etiam dignus ſervus viſus ſit, qui ad gradum eligatur, qualis noſter quoque viſus eſt Oneſimus, ac Domini conceſſerint & liberaverint, & ædibus emiſerint, fiat. *Lib.* 2. *c.* 17.

πγ′.

Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω. Τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.

LXXXIII.

Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraque retinere volens, Romanum ſcilicet magiſtratum, & Sacerdotalem adminiſtrationem, deponatur. Quæ enim ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ Dei ſunt Deo. *Lib.* 2. *c.* 8.

πδ′.

Ὅς τις ὑβρίσῃ Βασιλέα, ἢ ἄρχοντα παρὰ τὸ δίκαιον, τιμωρίαν τιννύτω. Καὶ εἰ μὲν Κληρικὸς, καθαιρείσθω· εἰ δὲ Λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.

LXXXIV.

Quiſquis Regem vel Principem præter jus contumeliâ affecerit, pœnas luat. Et ſi ſit quidem Clericus, deponatur: ſi vero Laicus, ſegregetur.

πε′.

Ἔστω ὑμῖν πᾶσι Κληρικοῖς καὶ Λαϊκοῖς βιβλία σεβάσμια καὶ ἅγια. τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, Μωυσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευϊτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον. Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἕν. Κριτῶν ἕν. Ῥοὺθ ἕν. Βασιλειῶν τέσσαρα. Παραλειπομένων τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν, δύο. Ἔσδρα, δύο. Ἐσθὴρ, ἕν. Μακκαβαίων, τρία. Ἰὼβ, ἕν. Ψαλτηρίου, ἕν. Σολομῶντος, τρία, Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστὴς, Ἆσμα ᾀσμάτων. Προ-

LXXXV.

Sint vobis omnibus Clericis & Laicis libri venerandi & ſancti, Veteris quidem Teſtamenti, Moſis quinque, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jeſu filii Nave unus. Judicum unus. Ruth unus. Regnorum quatuor. Paralipomenon, id eſt, derelictorum libri dierum, duo. Eſdræ duo. Eſther unus. Maccabæorum tres. Job unus. Pſalterii unus. Solomonis tres, Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Can-

φητῶν, δεκαδύο. Ἠσαΐȣ, ἕν. Ἱερημίȣ, ἕν. Ἰεζεκιὴλ, ἕν. ἓν Δανιήλ. Ἔξωθεν δὲ ὑμῖν προσιστορείσθω, μανθάνειν ὑμῶν τȣ̀ς νέȣς τὴν σοφίαν τȣ̃ πολυμαθȣ̃ς Σιράχ. Ἡμέτερα δὲ, τȣτ' ἐστι, τῆς καινῆς διαθήκης, Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίȣ, Μάρκȣ, Λȣκᾶ, Ἰωάννȣ. Παύλȣ ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες. Πέτρȣ ἐπιστολαὶ δύο. Ἰωάννȣ τρεῖς. Ἰακώβȣ, μία. Ἰȣ́δα, μία. Κλήμεντος ἐπιστολαὶ δύο. καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς Ἐπισκόποις, δι' ἐμȣ̃ Κλήμεντος, ἐν ὀκτὼ βιβλίοις προσπεφωνημέναι, ἃς ȣ̓ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά. Καὶ αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων.

ticorum. Prophetarum XII. Esaiæ unus. Jeremiæ unus. Iezechielis unus. Danielis unus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur, debere vestros adolescentes discere sapientiam eruditissimi Sirach. Nostri autem, id est, novi Testamenti, Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Pauli Epistolæ quatuordecim. Petri Epistolæ duæ. Joannis tres. Jacobi una. Judæ una. Clementis Epistolæ duæ; & Constitutiones vobis Episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus divulgandæ, propter ea quæ sunt in eis mystica. Et Actus nostri Apostolorum. *Lib. 2. c. 9. Lib. 1. c. 17.*

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

LIB. I. CAP. I.

CAP. II.

de nonnullis eorum certò constat. V. *Non ab uno sed à pluribus Conciliis conditi fuerunt. Et à diversis etiam viris collecti. Unde orta est in numero eorum diversitas.* Ecclesiastici *enim à nonnullis vocantur, ab aliis* Apostolici *&* Apostolorum. *Utriusque nomenclaturæ ratio.* VI. *Synodi Primitivæ ex* Apostolorum *traditionibus controversias determinare, legesque ferre solebant. Hinc Canonibus hisce, ab iis sancitis,* Apostolorum *nomen inscriptum.* VII. *Nostra de horum Canonum antiquitate, quæ sola controvertitur, sententia.* Hincmarus Rhemensis *eandem olim tenuit. Sed* Joannes Dallæus *aliter sensit: cujus opinio hic discutitur.* p. 21

CAP. III.

I. Canonum Apostolorum *antiquitas à nobis asserta, ex quarti quintique seculi nondum adulti testimoniis satis probetur. Ea in duas classes reducuntur.* II. *Egregium S.* Athanasii *de antiquis Ecclesiæ Canonibus testimonium. Quod de aliis quam* Apostolicis *intelligi non posse ostenditur.* III. *Aliud ex ejusdem Patris operibus pro Canonibus Apostolicis petitum argumentum.* IV. *S.* Basilius *suum etiam testimonium hisce Canonibus* Apostolorum *tribuit, in Canonicâ suâ ad Amphilochium Epistolâ, Canone III. XII. necnon primo.* p. 26

CAP. IV.

I. *Synodus* Nicæna *Canones* Apost. *vidit: quod probatur è Can.* Nic. 1. 2. 5. *Nonnullos etiam è Canonibus* Apost. *explicat, & confirmat: ut patet è Canonibus* Nicænis 9 *&* 10. *cum* Apostolicis 61 *&* 62. *necnon ex* Apostolicis 14 *&* 15. *cum* Nicænis 15 *&* 16. *collatis.* II. *Canones Antiocheni eadem præcipiunt, quæ* Apostolici: *Eodem etiam ordine plerunque observato: ut è collatione utriusque collectionis liquet.* III. *Canones* Antiochenos *ex* Apostolicis *formatos esse, probatur, primo è stylo, qui in* Apostolicis *simplex est, in* Antiochenis *copiosus & paraphrasticus.* IV. *Idem probatur è Canone* Antiocheno 9. *Primus gentis cujusque Episcopus non ante quartum seculum dictus est vulgo* Metropolitanus. V. *Probatur etiam è Can.* Antiocheno 20. *Mendum, in dicto Canone deprehenditur, & emendatur. Quare Synodus* Antiochena *primam quotannis Synodum alio peragendam tempore, quam* Nicæna, *decrevit.* VI. *Idem probatur è duobus ultimis Canonibus* Antiochenis, *de bonis Ecclesiæ. Primitiva Ecclesia nullos nisi ex fidelium oblationibus redditus habuit. Latifundia ei non nisi post* Constantinum M. *concessa.* VII. *Idem denique probatur ex eo quod Canones* Apostolici *aliorum Canonum nunquam mentionem faciant,* Antiocheni *sæpe.* VIII. *Quo hæc omnia clarius elucescant, inquiritur in Canonum* Antiochenorum *occasionem. Synodus ista ex* Arianis *constabat. Baronii aliorumque error ex* Julii *verbis male intellectis. Paulò ante hanc Synodum S.* Athanasius *Ecclesiæ Alexandrinæ restitutus, & Paulus* CP. *Episcopus creatus est.* IX. *Synodus* Antiochena *Canones suos contra Catholicos designavit. Quod ut occultiùs fieret, antiquos*

CAP. V.

CAP. VI.

CAP. VII.

nibus, quarum prima *nihil est quam vel concessio, vel petitio principii.* VI. Secunda *exceptio de dissonantiâ inter canones* Apost. *&* CP. *refellitur. Ut &* Tertia *de Balsamone, Zonarâ & Aristeno, canones* Apostolorum *hic non citantibus. Synodus Carthaginensis nec canonibus* Apostolicis *nec decreto CP. adversatur.* VII. *Ad* quartam *exceptionem sæpe responsum est : &* quinta τὸ ἐν ἀρχῇ *postulat.* VIII. Ultima *exceptio diluitur. Patres CP. nec ad canones* Antiochenos *respexerunt, nec ad Nicænos. S.* Hieronymi *locus explicatur.* IX. *Testimonium Synodi* Ephesinæ *defenditur. In eo nec* Nicænus *nec* CP. *canon indicatur, sed* Apostolicus. X. *Contra illustre* Theodosii *Imp. testimonium à nobis adductum, nihil ab adversariis exceptum est.* p. 106

CAP. XIV.

I. Justiniani *Imp. &* Joh. Antiocheni *testimonia vindicanda restant.* II. *Licet* Justinianus *post An. D.* 451. *imperare cœperit, ejus tamen testimonium summo jure in hac causa admittendum est, ut doctissimorum istius ætatis virorum sententia innixum.* III. *Qualem exceptionem contra Imp. testimonium ex* Oraculis Sibyllinis *formavit* Observator. *Quantum sit discriminis inter* Justinianum *de canonibus Apostolorum, &* Justinum *de Sibyllarum carminibus differentem?* IV. *Sibyllina Oracula quæ hodie circumferuntur, longe alia sunt atque ea quæ à* Justino *M. aliisque antiquis Patribus laudata fuerunt. Proinde ex iis contra hæc disputare iniquum est.* V. *Carmina* Sibyllina *à* Justino *M. citata, ante An. D.* 138. *facta fuisse, ex eo satis constat, quod ab ipso tanta confidentia citentur, & in toto terrarum orbe extare dicantur.* VI. *Alii ejusdem ætatis scriptores præter* Justinum *M. oracula* Sibyllina *laudarunt. Insigne de iis testimonium ex* Origene *petitum.* VII. Clementis Alexandrini, *de S.* Paulo Sibyllam *citante, verba, ab alieno in ea nuper conjecto sensu vindicata.* VIII. Clementem Romanum *Sibyllæ oracula vidisse ac citasse probabile est.* IX. *Eadem ante An. D.* 138. *extitisse, ex Josepho, Strabone, aliisque probatur.* X. *Antiqua* Sibyllæ *oracula igne in Capitolio absumpta sunt, aliaque variis è locis illuc postea transportata, quæ in Christianorum manus venire potuerunt.* XI. *Vera de istis sententia contra* Blondellum *explicata & asserta.* XII. *Quam futilis sit* Observatoris *responsio ex Carminibus Sibyllinis sumpta, è præmissis evincitur.* XIII. Constantinum *M. de Sibyllarum oraculis, &* Justinianum *de Apostolorum Canonibus magnificè locutum esse, mirum nemini videatur.* XIV. Justinianus *Imp. hos Canones ipsis Apostolis ascribens, non elevat, sed confirmat nostram de iis opinionem.* p. 122

CAP. XV.

I. Joh. Antiocheni *Testimonium ab* Observatoris *exceptionibus defenditur. Canones* Apostolorum *nomocanoni ante eum inserti fuerunt.* II. Nomocanon *quid proprie vulgoque significet.* Joh. Antiochenus *nomocanonem componere non potuit, nec quosvis ei canones inserere. Neque hoc ille in se suscepit.* III. *Etsi*

Justinianus

CAP. XVI.

CAP. XVII.

gitur tribus primis seculis Metropolitanos *in universa Ecclesia constitutos esse; quorum jura à* Syn. Nic. *asseruntur.* XII. *Romanum Imperium initio Evangelii in provincias distributum fuit, quæ singulæ singulos habebant Præsides. Ad hanc Imperii dispositionem* Apostolos *in Ecclesia propaganda respexisse, è variis scripturæ locis probatur.* XIII. *Idem ex Epistolis D.* Pauli *ad* Provincias, Metropoles, *aut* Metropolitanos *omnibus missis demonstratur.* XIV. *Item è Synodo* Hierosolymitanâ *ab Apostolis habitâ: necnon ex Actis Apostolorum & D. Johannis Apocalypsi.* XV. *Quare Apostoli summam* Metropoleon *curam habuerint? Hinc* Metropolitanorum *primatum ab Apostolis manasse asseritur: licet non particularia eorundem Privilegia.* XVI. *Nonnullæ Ecclesiæ honorem præ aliis habuerunt, ut ab ipsis Apostolis fundatæ. Sed illæ nisi* Metropoles *essent, aliis subjectæ sunt. Quod è Synodis* Nicænâ, Antiochenâ *&* Taurinensi *probatur. E præmissis canon* Apost. *XXXIV. vindicatur.* XVII. Metropolitanus *jure primus est ubique gentium Episcopus, & speciatim in* Anglia. *Ut cujus Metropolis erat* Cantuaria *cùm primò ad fidem conversa est.* XVIII. Metropoles *in Ecclesiæ notitiâ semper eædem: Imperii mutationibus non subjectæ. Quod è canonibus & Actis Syn.* Chalcedonensis *probatur.* XIX. *In Ecclesia Anglicana* Cantuaria *juxta Synodi* Chalced. *decretum primatum semper obtinuit: Licet* Lichefelda, *&* Londinum *eum sibi nonnunquam vindicarint. De* Archiflaminibus *nihil in antiquitate occurrit. Hodie non constat quænam olim fuerit Britannorum Metropolis.* XX. *Controversia inter Archiepiscopum* Cantuariensem *&* Eboracensem *alius erat generis, & citò sedata.* XXI. *Hujus dissertationis Epilogus.* p. 187

CAP. VI.

I. *Canon* Apost. *L. de* trinâ mersione *in baptismo. Quam antiquus fuerit iste ritus. A Patribus inter* Apostolicas *traditiones recensetur.* II. *Nihil est ineptiæ, nedum vitii in hac sanctione: per quam deponuntur illi soli qui unâ mersione in mortem Domini datâ baptizant.* III. *Objectio contra hujus Canonis antiquitatem ex eo petita, quod* Eunomiani *quarto seculo exorti, non trinâ sed unâ mersione in mortem Domini, primi baptizasse perhibeantur.* IV. *Huic objectioni respondetur. Nec* Socrates, *nec* Sozomenus *Eunomium dixit in mortem Domini primum baptizasse. Alii longe ante* Eunomium *in nomine solius Christi baptizantes hæretici, amplam satis huic condendo canoni occasionem præbuerunt.* V. Eunomii *historiam, ut à Theodoreto traditam, antiquitatem hujus canonis confirmare potius quam elevare ostenditur.* VI. *Traditiones non scriptæ Patribus eæ dicuntur, quæ in S. scripturis non continentur: non istæ quæ nec in scriptis Ecclesiast. habentur. Cujus rei specimen è S. Basilio datur.* p. 219

CAP. VII.

I. *Quid contra Canones* Apost. *LII. & LXXII. de* pœnitentibus recipiendis *objectum est?* II. Pœnitentes *secundo tertioque seculo ab Ecclesiâ receptos esse proba-*

probatur. Quod si Clerici essent, ad Laicam tantùm communionem admissi sunt. III. *Quicquid his canonibus decernitur,* Apostolorum *doctrinæ convenit.* IV. *Canon LX. de* libris hæreticis. *Multi hujusmodi libri istis diebus editi sunt: A* Valentino, Marcione, *& aliis. Evangelium secundum* Ægyptios, *secundum* Hebræos, Judæ, Veritatis. V. *Canon* Apostolorum *LXIII. Apostolorum doctrinæ & decreto consonat. Lex Mosaica de sanguine & suffocatis non edendis necessaria judicata est observatu aliquandiu post Apostolos. Ab Ecclesiâ Occidentali diu observata fuit, ab Orientali ad hunc usque diem.* VI. *Canon LXVI. defenditur. Primitiva Ecclesia* die dominico *non jejunabat, neque* Sabbato, *nisi* magno. *Hæresis* Marcionis *huic de* Sabbato non jejunando *sanctioni materiam dedit.* VII. *Post extinctam istam hæresin, nonnullis in locis* Sabbato *jejunatum est, aliis non. D.* Ambrosii *de hujusmodi rebus consilium.* p. 227

CAP. VIII.

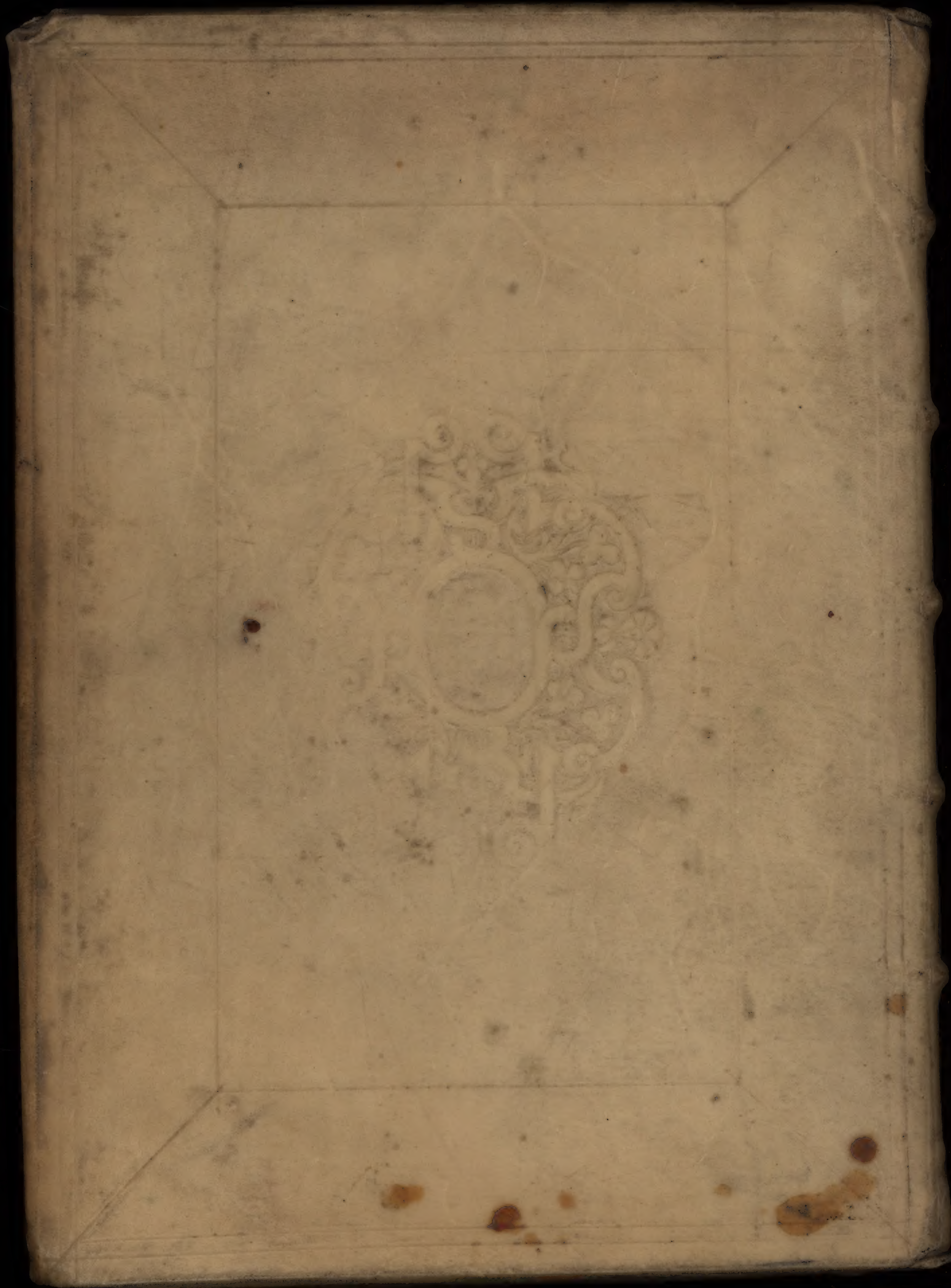
I. *Canon* Apost. *LXIX. de* Quadragesimâ *& quartâ sextâque feriis jejunandis, in proximo libro seorsim vindicatur.* II. *Canon LXXII. defenditur.* Cera *&* Oleum *ab Ecclesiâ primitivâ quamobrem usitata?* III. *Canon LXXIII. vindicatur. Apostolos ædes Dei cultui consecratas habuisse plusquam verisimile est: Vasa & aurea & argentea proximis post eos seculis in usu fuisse, certissimum.* IV. *Canones LXXXI. & LXXXIII. de iis qui civiles una cum Ecclesiasticis dignitatibus obtinebant, defenduntur.* Paulus Samosatenus *& Episcopus fuit & Ducenarius.* p. 235

CAP. IX.

I. *Ultimus Canon* Apostolorum. *Quot & quales contra eum objectiones edidit* Dallæus? *Quæ tamen Turrianicam magis quam nostram opinionem perstringunt.* II. *Libros* Maccabæorum *antiquitùs in hoc canone non recensitos esse, Joh. Antiocheni collectio, & Ecclesiæ Græcæ usus fidem faciunt.* III. *Libri illi inter Canonicos S. scripturæ libros ante Syn.* Nicænam *numerati sunt: nec duo tantum sed tres.* IV. Constitutiones Apostolorum, *ut hodie in hoc Canone lectæ. Has easdem esse quas* Διδαχὰς *seu* διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων *ab* Eusebio *&* Athanasio *memoratas, nonnulli judicarunt.* V. *Quare ista opinio nobis etiam verisimilis videatur.* Constitutionum *opus* Doctrina *sæpe appellatur.* VI. Constitutiones Apost. *Epiphanio visæ sunt, laudatæ, ac perinde habitæ ac si ab ipsis Apostolis editæ fuissent.* VII. *Haud mirum est, si* Constitutiones *istæ inter sacros scripturæ libros numeratæ essent ante Syn.* Nicænam. VIII. *Verum istæ hoc ultimo Canone* Apost. *inter Canonicos libros non recensentur, sed ab iis apertè distinguuntur.* IX. *Earum mentio aliâ ac primi conditoris manu huic canoni inserta est. Inter* Canones Apost. *&* Constitutiones *antiquitùs disconvenit.* X. Clementis *Epistolæ, ut hic memoratæ. Duæ ab antiquis patribus celebratæ, ab ipso etiam* Dionysio Corinthiorum *Episcopo: cujus verba explicantur.* *Quæ*

[illegible]

BEV
REGH